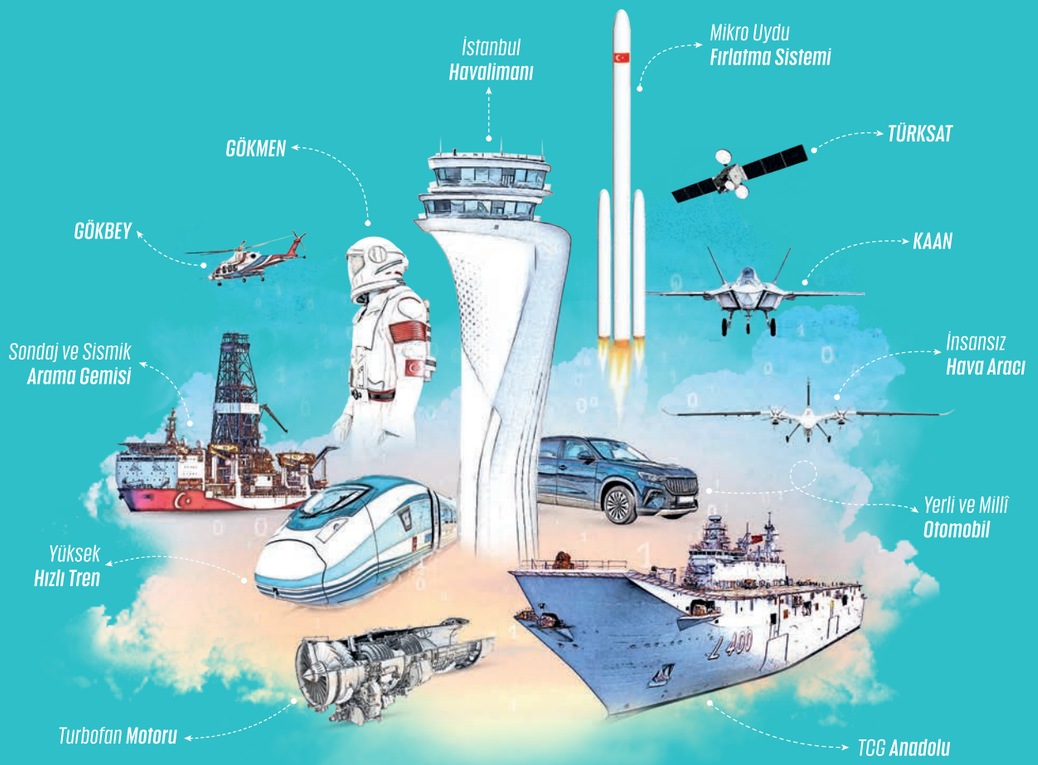
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN: 978-975-11-6937-2

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ALANI

YETERSİZLİK TÜRLERİ VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ 11 DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

11 ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ALANI

YETERSİZLİK TÜRLERİ VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

Ders Materyali

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ALANI

YETERSİZLİK TÜRLERİ VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ 11

DERS MATERYALİ

YAZARLAR

Ali İLİŞ

Engin KUTLAR

Hediye Mine KÜÇÜK

Hilal İNCİ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .....: 8452
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ .....: 2344

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Dil Uzmanı	**Murat YILDIZ**
Program Geliştirme Uzmanı	**Ergül SIRKINTI**
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı	**Arzu DURSUN URGUN**
Rehberlik Uzmanı	**Müge KORKUT**
Görsel Tasarım Uzmanı	**Merve Nur AKBULUT**
Görsel Tasarım Uzmanı	**Meral KILIÇ TEZCAN**

ISBN: 978-975-11-6937-2

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

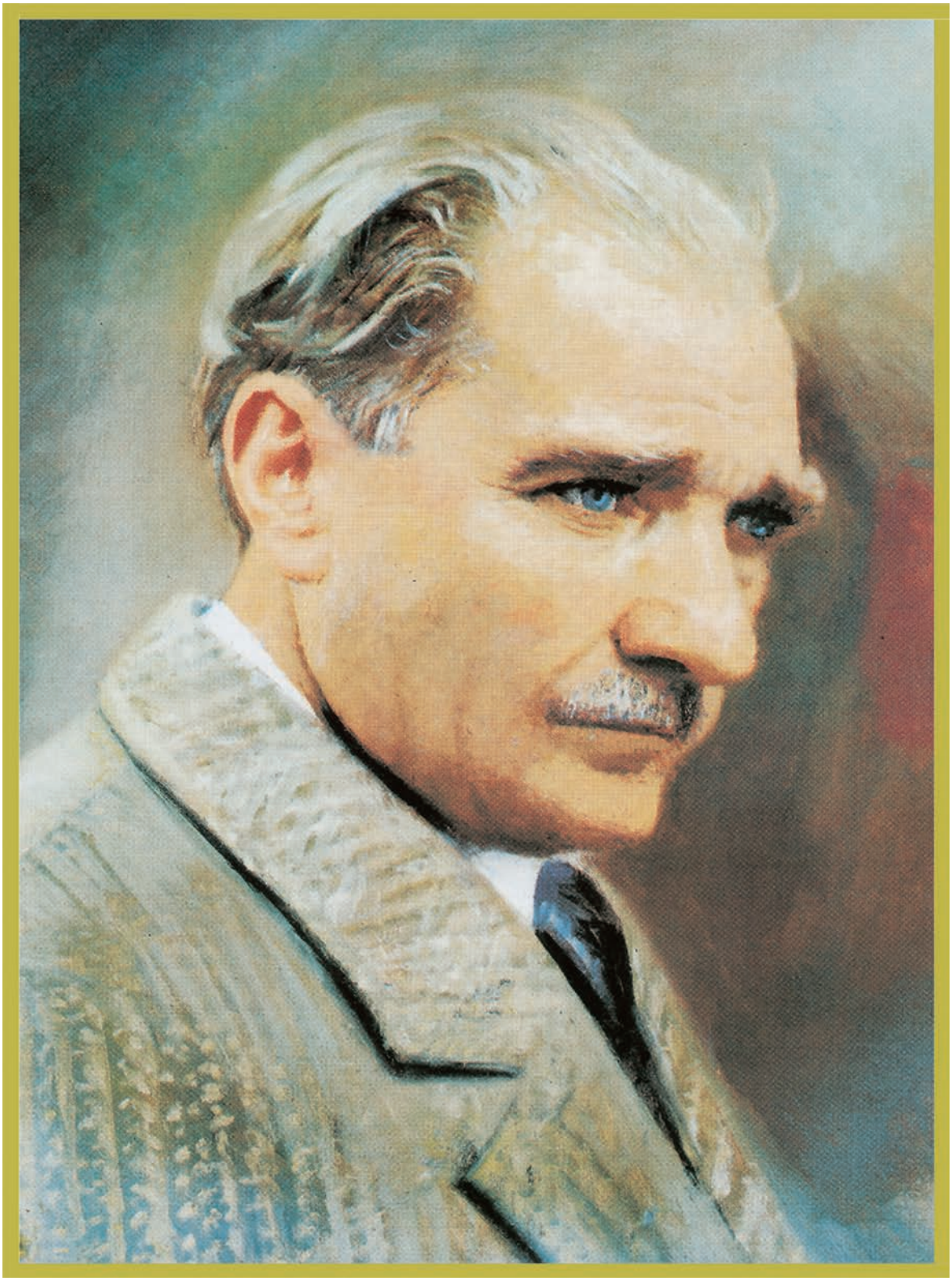
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Ders materyalinin tanıtımı 14

1 ÖĞRENME BİRİMİ ÖZEL EĞİTİME GİRİŞ VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

1.1. ÖZEL EĞİTİM İLE İLGİLİ TEMEL KONULAR 18
1.1.1. ÖZEL EĞİTİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR 18
1.1.2. Ekip Çalışması 19
1.1.3. Özel Eğitimin Önemi ve Amacı 20
1.1.4. Özel Eğitimin İlkeleri 20
1.1.5. Türkiye'de Özel Eğitimin Gelişimi 21
1.1.6. Yetersizliğe Neden Olan Faktörler 23
1.1.7. Yetersizliği Olan Bireylerin Ailelerinin Geçirdiği Evreler 25
1.1.8. Yetersizlik Türleri 30
1.2. ERKEN TANI 33
1.2.1. Erken Tanı 34
1.2.2. Erken Eğitim ve Müdahalenin Önemi 34
1.2.3. Tanı ve Değerlendirme İlkeleri 34
1.3. ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ 35
1.3.1. Kaynaştırma Eğitimi Tanımı 35
1.3.2. Kaynaştırma Eğitiminin Temel İlkeleri 35
1.3.3. Kaynaştırma Uygulamaları 38
1.3.4. Kaynaştırma Eğitiminin Yararları 39
1.3.5. Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamalarında Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar 40
ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME 44

2 ÖĞRENME BİRİMİ GÖRME YETERSİZLİĞİ

2.1. GÖRME YETERSİZLİĞİ 48
2.1.1. Gözün Anatomisi ve İşleyişi 48
2.1.2. Görme Duyusunun Özellikleri 49
2.1.3. Görme Yetersizliğinin Tanımı ve Sınıflandırılması 52
2.1.4. Görme Yetersizliğine Neden Olan Etmenler 52
2.1.5. Görme Yetersizliğini Önlemenin Yolları 54
2.2. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ 55
2.2.1. Görme Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimleri 55
2.2.2. Görme Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller 55
2.3. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ 63
2.3.1. Görme Yetersizliği Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri 63
2.3.2. Görme Problemini Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar 67
2.4. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER 69
2.4.1. Görme Yetersizliği Olan Çocukların Kaynaştırma Eğitiminin Önemi 69
2.4.2. Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği 69
2.4.3. Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlikler 70
2.4.4. Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocukların Kullandığı Araç Gereçlerin Özellikleri 75
2.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Görme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapılması 75
ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME 82

3 ÖĞRENME BİRİMİ İŞİTME YETERSİZLİĞİ

3.1. İŞİTME YETERSİZLİĞİ 86
3.1.1. İşitme Duyusu 86
3.1.2. İşitme Anatomisi ve İşleyişi 86
3.1.3. İşitme Duyusunun Özellikleri 87
3.1.4. İşitme Yetersizliğinin Tanımı ve Sınıflandırılması 88
3.1.5. İşitme Yetersizliğine Neden Olan Etmenler 90
3.1.6. İşitme Yetersizliğini Önleme Yolları 91
3.2. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ 93
3.2.1. İşitme Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimleri 93
3.3. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ 98
3.3.1. İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri 98
3.3.2. İşitme Problemini Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar 100
3.4. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARININ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER 101
3.4.1. İşitme Yetersizliği Olan Çocuklarda Kaynaştırma Eğitiminin Önemi 101
3.4.2. Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği ... 101
3.4.3. Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri .. 102
3.4.4. Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Eğitiminde Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri 107
3.4.5. Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı 107
ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME 114

4 ÖĞRENME BİRİMİ DİL ve KONUŞMA BOZUKLUKLARI

4.1. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI 118
4.1.1. Dil ve Konuşma Bozuklukları ile İlgili Temel Kavramlar 118
4.1.2 Dilin Kazanım Evreleri 119
4.1.3. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireylerin Sınıflandırılması 124
4.1.4. Dil ve Konuşma Güçlüğüne Neden Olan Etmenler ve Önleme Yolları 131
4.2. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ 134
4.2.1. Dil ve Konuşma Bozuklukları Olan Bireylerin Eğitimleri 134
4.2.2. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Bireylerin Eğitiminde Kullanılan Materyaller 137
4.3. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ 139
4.3.1. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri 139
4.3.2. Dil Ve Konuşma Bozukluğunu Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar 139
4.4. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ARAÇ-GEREÇLER 141
4.4.1 Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi 141
4.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri 142
4.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri 147
4.4.4 Kaynaştırma Eğitimi Alan Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı ... 147
ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME 152

5 ÖĞRENME BİRİMİ

ZİHİNSEL YETERSİZLİK

5.1. ZİHİNSEL YETERSİZLİK 156
5.1.1. Zihinsel Gelişimle İlgili Temel Kavramlar..... 156
5.1.2. Zekânın Tanımı ve Özellikleri..... 157
5.1.3. Zihinsel Yetersizlik Tanımı ve Sınıflandırılması..... 157
5.1.4. Zihinsel Yetersizliğe Neden Olan Etmenler..... 158
5.1.5. Zihinsel Yetersizliği Önleme Yolları..... 159
5.2. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ..... 161
5.2.1. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylere Yönelik Eğitim Ortamları ve Programlar..... 161
5.2.2. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler..... 163
5.2.3. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller..... 165
5.3. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ..... 169
5.3.1. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Gelişimsel Özellikleri.....169
5.3.2. Zihinsel Yetersizliği Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar..... 170
5.4. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AYLIK ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER..... 172
5.4.1. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi..... 172
5.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği..... 173
5.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri.....173
5.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri..... 179
5.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapılması..... 179
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME..... 188

6 ÖĞRENME BİRİMİ

ORTOPEDİK YETERSİZLİK ve SÜREĞEN HASTALIKLAR

6.1. ORTOPEDİK YETERSİZLİK VE SÜREĞEN HASTALIKLAR..... 192
6.1.1. Sinir ve Kas Sistemi Özellikleri..... 192
6.1.2. Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalıklarla İlgili Temel Kavramlar..... 194
6.1.3. Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalıkların Sınıflandırılması..... 196
6.1.4. Ortopedik Yetersizliğe ve Süreğen Hastalıklara Neden Olan Etmenler..... 197
6.1.5. Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalıkları Önleme Yolları..... 199
6.1.6. Serebral Palsi, Epilepsi, Çocuk Felci, Spina Bifida, Astım, AİDS, Kistik Fibriozis, Çölyak, Eklem Romatizması Tanımları ve Özellikleri..... 200
6.2. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ..... 205
6.2.1. Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Eğitimleri..... 205
6.2.2. Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller.....207
6.3. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ..... 210
6.3.1. Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Gelişimsel Özellikleri..... 210
6.3.2. Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalığı Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar... 211
6.4. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARININ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER..... 212
6.4.1. Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi..... 212
6.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği..... 212
6.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri..... 214

6.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri 220
6.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı 220
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 226

7 ÖĞRENME BİRİMİ OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

7.1. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU 230
7.1.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Tanımı, Yaygınlık Oranı ve Belirtileri 230
7.1.2. Otizm Spektrum Bozukluğunun Sınıflandırılması 234
7.1.3. Otizm Spektrum Bozukluğuna Neden Olan Etmenler 236
7.1.4. Otizm Spektrum Bozukluğunu Önleme Yolları 238
7.2. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ 239
7.2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimleri 239
7.2.2. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğun Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller 246
7.3. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ 250
7.3.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri 250
7.3.2. Otizm Spektrum Bozukluğunu Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar 252
7.4. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ARAÇ GEREÇ YAPIMI 253
7.4.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi 253
7.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği 253
7.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri 254
7.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri 261
7.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı 261
ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME 270

8 ÖĞRENME BİRİMİ DİKKAT EKSİKLİĞİ ve HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU

8.1. DEHB 274
8.1.1. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanımı ve Yaygınlık Oranı 274
8.1.2. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğünün Sınıflandırılması 276
8.1.3. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğüne Neden Olan Etmenler 285
8.1.4. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğünü Önleme Yolları 286
8.2. DEHB OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ 289
8.2.1. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Eğitimleri 289
8.2.2. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller 295
8.3. DEHB OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ 306
8.3.1. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri 306
8.3.2. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukları Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar 309
8.3.3. DEHB ile Özgül Öğrenme Güçlüğü Gösteren Çocuklar Arasındaki Farklar 312

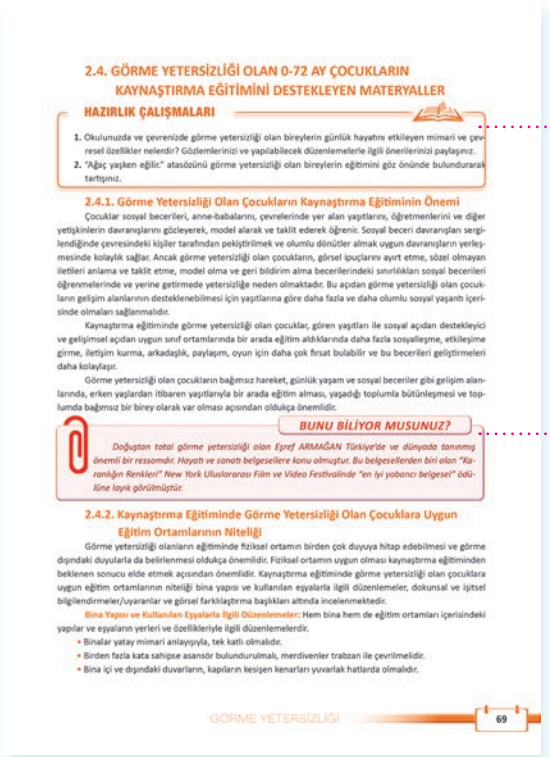
8.4. DEHB OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER.. 313
8.4.1. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi..... 313
8.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği 314
8.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri..... 316
8.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri..... 327
8.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı..... 327
ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME 338

9 ÖĞRENME BİRİMİ — ÜSTÜN ZEKÂLILAR VE ÜSTÜN YETENEKLİ BİREYLER

9.1. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ BİREYLER 342
9.1.1. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Bireylerin Tanımı ve Sınıflandırılması..... 342
9.1.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Bireylerin Tanılanma ve Değerlendirilme Yöntemleri..... 348
9.2. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ..... 351
9.2.1. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Bireylerin Eğitimleri..... 351
9.2.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller..... 354
9.3 ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ..... 361
9.3.1. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri..... 361
9.3.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yeteneği Olan Çocukları Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar.. 365
9.4. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ARAÇ GEREÇLER..... 367
9.4.1. Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi..... 367
9.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukların Eğitim Ortamlarının Niteliği..... 368
9.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri..... 369
9.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri..... 377
9.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı..... 377
ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME..... 382

CEVAP ANAHTARI..... 384
KAYNAKÇA..... 386

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

2.4. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Okulunuzda ve çevrenizde görme yetersizliği olan bireylerin günlük hayatını etkileyen mimari ve çevresel özellikler nelerdir? Gözlemlerinizi ve yapılabilecek düzenlemelerle ilgili önerilerinizi paylaşınız.
2. "Ağaç yaşken eğilir." atasözünü görme yetersizliği olan bireylerin eğitimini göz önünde bulundurarak tartışınız.

2.4.1. Görme Yetersizliği Olan Çocukların Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Çocuklar sosyal becerileri, anne-babalarını, çevrelerinde yer alan yaşıtlarını, öğretmenlerini ve diğer yetişkinlerin davranışlarını gözleyerek, model alarak ve taklit ederek öğrenir. Sosyal beceri davranışları sergilendiğinde çevresindeki kişiler tarafından pekiştirilmek ve olumlu dönütler almak uygun davranışların yerleşmesinde kolaylık sağlar. Ancak görme yetersizliği olan çocukların, görsel ipuçlarını ayırt etme, sözel olmayan iletileri anlama ve taklit etme, model olma ve geri bildirim alma becerilerindeki sınırlılıkları sosyal becerileri öğrenmelerinde ve yerine getirmede yetersizliğe neden olmaktadır. Bu açıdan görme yetersizliği olan çocukların gelişim alanlarının desteklenebilmesi için yaşıtlarına göre daha fazla ve daha olumlu sosyal yaşantı içerisinde olmaları sağlanmalıdır.

Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocuklar, gören yaşıtları ile sosyal açıdan destekleyici ve gelişimsel açıdan uygun sınıf ortamlarında bir arada eğitim aldıklarında daha fazla sosyalleşme, etkileşime girme, iletişim kurma, arkadaşlık, paylaşım, oyun için daha çok fırsat bulabilir ve bu becerileri geliştirmeleri daha kolaylaşır.

Görme yetersizliği olan çocukların bağımsız hareket, günlük yaşam ve sosyal beceriler gibi gelişim alanlarında, erken yaşlardan itibaren yaşıtlarıyla bir arada eğitim alması, yaşadığı toplumla bütünleşmesi ve toplumda bağımsız bir birey olarak var olması açısından oldukça önemlidir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Doğuştan total görme yetersizliği olan Eşref ARMAĞAN Türkiye'de ve dünyada tanınmış önemli bir ressamdır. Hayatı ve sanatı belgesellere konu olmuştur. Bu belgesellerden biri olan "Karanlığın Renkleri" New York Uluslararası Film ve Video Festivalinde "en iyi yabancı belgesel" ödülüne layık görülmüştür.

2.4.2. Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği

Görme yetersizliği olanların eğitiminde fiziksel ortamın birden çok duyuya hitap edebilmesi ve görme dışındaki duyularla da belirlenmesi oldukça önemlidir. Fiziksel ortamın uygun olması kaynaştırma eğitiminden beklenen sonucu elde etmek açısından önemlidir. Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocuklara uygun eğitim ortamlarının niteliği bina yapısı ve kullanılan eşyalarla ilgili düzenlemeler, dokunsal ve işitsel bilgilendirmeler/uyaranlar ve görsel farklılaştırma başlıkları altında incelenmektedir.

Bina Yapısı ve Kullanılan Eşyalarla İlgili Düzenlemeler: Hem bina hem de eğitim ortamları içerisindeki yapılar ve eşyaların yerleri ve özellikleriyle ilgili düzenlemelerdir.

- Binalar yatay mimari anlayışıyla, tek katlı olmalıdır.
- Birden fazla kata sahipse asansör bulundurulmalı, merdivenler trabzan ile çevrilmelidir.
- Bina içi ve dışındaki duvarların, kapıların kesişen kenarları yuvarlak hatlarda olmalıdır.

Konuyla ilgili hazırlık çalışmaları bu bölümde yer alır.

Konuyla ilgili ilginç bilgiler bu bölümde yer alır.

Konuyla ilgili öğrencilerin yapacağı araç gereçler bu bölümde yer alır.

ARAÇ GEREÇ YAPIMI 3

Araç Gerecin Adı: Hikâye Önlüğü

Araç Gerecin Amacı: Duyu organlarını tanıma. Özbakım, ince kaba motor becerileri gelişimini destekleme.

Araç Gerecin Hazırlama ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Renkli keçeler (önlük için keçe ebadı 75cm boyunda 55 cm enin-de), makas, silikon yapıştırıcı, cırtcırt, kopya kâğıdı, kalem, mutfak önlüğü, parşömen kâğıdı, 1.5 m kurdele

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

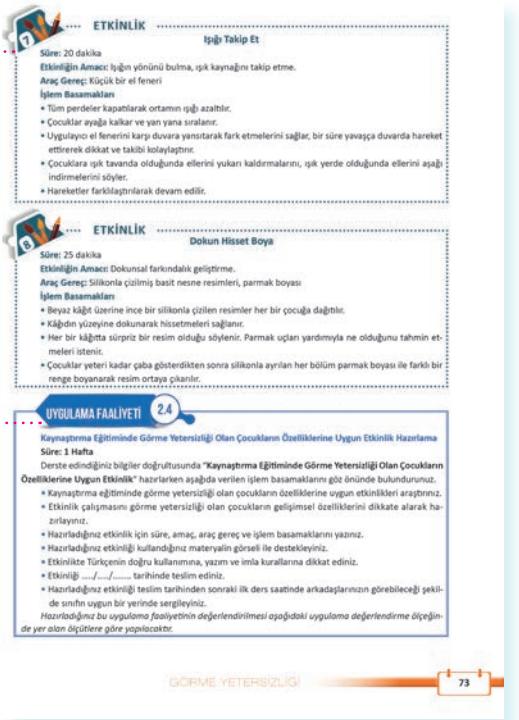
Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir.

- Gereken güvenlik tedbirleri alınarak araç gereç yapımına geçilir.
- Hazır mutfak önlüğü parşömen kâğıdı üzerine koyularak kenarlarından çizilir.
- Çizilen parşömen kâğıdının kenarlarından kesilerek kalıp hazırlanır.
- Hazırlanan kalıp 75 cm boyunda, 55 cm eninde keçenin üzerine yerleştirilir. Kenarından çizilir.
- Baş ve duyu organları parşömen kâğıdı üzerine çizilerek kalıbı hazırlanır.
- Kalıbı hazırlanan baş ve duyu organları keçe üzerine yerleştirilerek kenarlarından çizilir.
- Keçe üzerine çizilen figürlerin kenarlarından makasla kesilir.
- Baş, önlüğün üzerine sabit durması için yapıştırılır.
- Duyu organlarının arkasına cırtcırt kesilerek yapıştırılır.
- Önlüğün boyun kısmına kurdele kesilerek yapıştırılır.
- Önlüğün kenar bağlama yerlerine kurdele yapıştırılarak araç yapımı tamamlanır.
- Uygulama aşamasında her duyu organı ayrı ayrı ele alınarak çalışılmalıdır. Uygulama sırasında çocuğa sözel ipuçları verilir. Çocuklardan duyu organlarını hazırlanan araç üzerinde yerlerine yapıştırmaları istenir (Görsel 7.63). Günlük yaşamda kullanılan özbakım becerilerini anlatan hikâyelerden oluşan hikâye önlüğü hazırlanarak üzerinde çalışma yapılabilir (Görsel 7.64), (Görsel 7.65).

Görsel 7.63: Duyu organları *Görsel 7.64: El yıkama* *Görsel 7.65: Diş fırçalama*

Konuyla ilgili uygulama etkinlikleri bu bölümde yer alır.

Konuyla ilgili değerlendirme yapılacak uygulamalar bu bölümde yer alır.

ETKİNLİK

Işığı Takip Et

Süre: 20 dakika
Etkinliğin Amacı: Işığın yönünü bulma, ışık kaynağını takip etme.
Araç Gereç: Küçük bir el feneri
İşlem Basamakları
- Tüm perdeler kapatılarak ortamın ışığı azaltılır.
- Çocuklar ayağa kalkar ve yan yana sıralanır.
- Uygulayıcı el fenerini karşı duvara yansıtarak fark etmelerini sağlar, bir süre yavaşça duvarda hareket ettirerek dikkat ve takibi kolaylaştırır.
- Çocuklara ışık tavanda olduğunda ellerini yukarı kaldırmalarını, ışık yerde olduğunda ellerini aşağı indirmelerini söyler.
- Hareketler farklılaştırılarak devam edilir.

ETKİNLİK

Dokun Hisset Boya

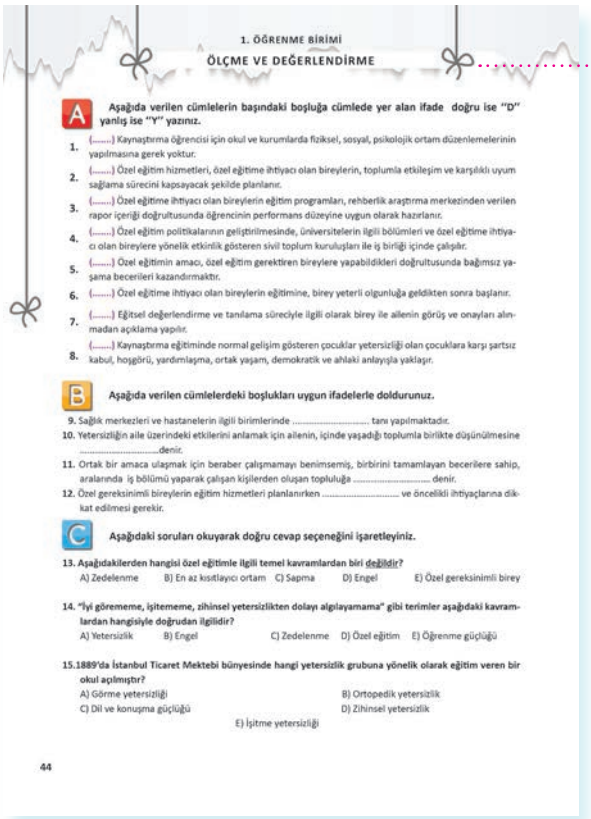
Süre: 25 dakika
Etkinliğin Amacı: Dokunsal farkındalık geliştirme.
Araç Gereç: Silikonla çizilmiş basit nesne resimleri, parmak boyası
İşlem Basamakları
- Beyaz kâğıt üzerine ince bir silikonla çizilen resimler her bir çocuğa dağıtılır.
- Kâğıdın yüzeyine dokunarak hissetmeleri sağlanır.
- Her bir kâğıtta sürpriz bir resim olduğu söylenir. Parmak uçları yardımıyla ne olduğunu tahmin etmeleri istenir.
- Çocuklar yeteri kadar çaba gösterdikten sonra silikonla ayrılan her bölüm parmak boyası ile farklı bir renge boyanarak resim ortaya çıkarılır.

UYGULAMA FAALİYETİ 2.4

Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama
Süre: 1 Hafta
Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda **"Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik"** hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.
- Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocukların özelliklerine uygun etkinlikleri araştırınız.
- Etkinlik çalışmasını görme yetersizliği olan çocukların gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırlayınız.
- Hazırladığınız etkinlik için süre, amaç, araç gereç ve işlem basamaklarını yazınız.
- Hazırladığınız etkinliği kullandığınız materyalin görseli ile destekleyiniz.
- Etkinlikte Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Etkinliği ..../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Hazırladığınız etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki uygulama değerlendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

Öğrenme birimiyle ilgili ölçme ve değerlendirme soruları bu bölümde yer alır.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A **Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.**

1. (.....) Kaynaştırma öğrencisi için okul ve kurumlarda fiziksel, sosyal, psikolojik ortam düzenlemelerinin yapılmasına gerek yoktur.
2. (.....) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.
3. (.....) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim programları, rehberlik araştırma merkezinden verilen rapor içeriği doğrultusunda öğrencinin performans düzeyine uygun olarak hazırlanır.
4. (.....) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışır.
5. (.....) Özel eğitimin amacı, özel eğitim gerektiren bireylere yapabildikleri doğrultusunda bağımsız yaşama becerileri kazandırmaktır.
6. (.....) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine, birey yeterli olgunluğa geldikten sonra başlanır.
7. (.....) Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreciyle ilgili olarak birey ile ailenin görüş ve onayları alınmadan açıklama yapılır.
8. (.....) Kaynaştırma eğitiminde normal gelişim gösteren çocuklar yetersizliği olan çocuklara karşı şartsız kabul, hoşgörü, yardımlaşma, ortak yaşam, demokratik ve ahlaki anlayışla yaklaşır.

B **Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.**

9. Sağlık merkezleri ve hastanelerin ilgili birimlerinde ..... tanı yapılmaktadır.
10. Yetersizliğin aile üzerindeki etkilerini anlamak için ailenin, içinde yaşadığı toplumla birlikte düşünülmesine .....denir.
11. Ortak bir amaca ulaşmak için beraber çalışmamayı benimsemiş, birbirini tamamlayan becerilere sahip, aralarında iş bölümü yaparak çalışan kişilerden oluşan topluluğa ..... denir.
12. Özel gereksinimli bireylerin eğitim hizmetleri planlanırken ..... ve öncelikli ihtiyaçlarına dikkat edilmesi gerekir.

C **Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.**

13. **Aşağıdakilerden hangisi özel eğitimle ilgili temel kavramlardan biri değildir?**
A) Zedelenme B) En az kısıtlayıcı ortam C) Sapma D) Engel E) Özel gereksinimli birey

14. **"İyi görememe, işitememe, zihinsel yetersizlikten dolayı algılayamama" gibi terimler aşağıdaki kavramlardan hangisiyle doğrudan ilgilidir?**
A) Yetersizlik B) Engel C) Zedelenme D) Özel eğitim E) Öğrenme güçlüğü

15. **1889'da İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde hangi yetersizlik grubuna yönelik olarak eğitim veren bir okul açılmıştır?**
A) Görme yetersizliği B) Ortopedik yetersizlik
C) Dil ve konuşma güçlüğü D) Zihinsel yetersizlik
E) İşitme yetersizliği

44

1 ÖĞRENME BİRİMİ

ÖZEL EĞİTİME GİRİŞ VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

KONULAR

1.1. ÖZEL EĞİTİM İLE İLGİLİ TEMEL KONULAR

1.2. ERKEN TANI

1.3. ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

Bu öğrenme biriminde;

- Özel eğitimle ilgili temel kavramları,
- Ekip çalışmasını,
- Özel eğitimin önemi ve amacını,
- Özel eğitimin ilkelerini sıralamayı,
- Türkiye'de özel eğitimin gelişimini,
- Yetersizliğe neden olan etmenleri, sıralamayı,
- Yetersizliği olan bireylerin ailelerinin, geçirdiği evreleri açıklamayı,
- Yetersizlik türlerini sıralamayı,
- Erken eğitim ve müdahalenin önemini,
- Kaynaştırma eğitimini,
- Kaynaştırma eğitiminin temel ilkelerini,
- Kaynaştırma uygulamalarının neler olduğunu

öğreneceksiniz.

KAVRAMLAR

- **Aşama Modeli**
- **Bütünleyici Yaklaşım**
- **Ekip Çalışması**
- **Engel**
- **Kaynaştırma Eğitimi**
- **Özel Eğitim**
- **Özel Gereksinimli Birey**
- **Özel Yetenekli Birey**
- **Sapma**
- **Tanı**
- **Yetersizlik**
- **Zedelenme**

1.1. ÖZEL EĞİTİM İLE İLGİLİ TEMEL KONULAR

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. ''Herkes özel gereksinimli birey olma adayıdır'' sözü size ne ifade ediyor?

2. Çevrenizde özel gereksinimli birey var mı? İletişimde bulundunuz mu? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1.1. ÖZEL EĞİTİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Özel eğitim ve özel eğitim gerektiren bireylerin daha iyi anlaşılabilmesi için temel kavramların bilinmesi gerekir. Bilinmesi gereken temel kavramlar şunlardır;

Zedelenme: Bireyin işlevde olmasını sağlayan vücudun bir bölümü ya da bir organının doğuştan ya da sonradan zarar görmesine denir. Örneğin bireyin bacağını kaybetmesi, kollarının felçli olması, parmaklarını kullanamaması, gözlerinin iyi görmemesi bir zedelenmedir.

Yetersizlik: Bireyin işlevini yerine getirememesi durumudur. Örneğin yürüyememe, yazamama, konuşamama, hareket edememe vb. durumlar yetersizliktir.

Yetersizlik geçici-kalıcı, önlenebilir-önlenemez, giderilebilir-giderilemez, ilerleyen-gerileyen vb. değişik özellikler taşıyabilir.

Engel: Bireyin yetersizlik yüzünden yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak göstermesi gereken davranış, rol ve becerileri gereği gibi yerine getirememesi durumudur.

Örneğin görememesi nedeniyle çocuğun okulda, sınıfta ve sosyal yaşamda görme ile ilgili etkinliklere dayalı rolleri gereği gibi yerine getirememesi, bireyin yürüyememesi nedeniyle otobüse binememesi engeldir (Görsel 1.1).

Görsel 1.1: Bireyin yürüyememesi nedeniyle otobüse binememesi

Zedelenme, yetersizlik ve engel arasındaki ilişki Şema 1.1'de gösterilmiştir.

Şema 1.1: Zedelenme, yetersizlik ve engel arasındaki ilişki

Özel Gereksinimli Birey: Yetersizliği nedeniyle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde farklılık gösteren bireye denir. Akranlarına göre beklenen düzeyden daha yüksek performans gösteren özel yetenekli bireyler de özel gereksinimli bireydir.

Özel Eğitim: Özel gereksinim gerektiren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile bireysel yeterliliklerine ve gelişimlerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimdir.

Kaynaştırma: Özel gereksinimli olan bireylerin, normal gelişim gösteren bireyler ile uygun eğitim ortamı ve düzenlemelerle birlikte eğitim almasıdır. Temel becerilerin artması, ve sosyalleşme açısından kaynaştırma uygulamaları önem taşımaktadır (Görsel 1.2).

Görsel 1.2: Kaynaştırma eğitimi

SIRA SİZDE

Aşağıdaki cümleleri ilgili oldukları kavramlar ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

Ç						
Zedelenme	Yetersizlik	Engel	Özel Gereksinimli Birey	Özel Yetenekli Birey	Özel Eğitim	Kaynaştırma

A Bacağını kaybeden bireyin işe gitmekte güçlük yaşaması

B Bireyin sınıfta akranlarına göre öğrenme güçlüğü yaşaması

C Bireyin bir bacağını kaybetmesi

Ç Bacağını kaybeden bireyin yürüyememesi

D Bireyin, akranlarına göre çok iyi resim yapması

E Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencinin normal öğrencilerle aynı sınıfta eğitim yaşamını sürdürmesi

1.1.2. Ekip Çalışması

Bir amaca ulaşmak için aralarında görev paylaşımı yapmış, devamlı etkileşim ve yardımlaşma içinde bulunan, en az iki kişiden oluşan topluluğa "**ekip**" denir. Ekip çalışması ise ekipte yer alan bireylerin iş birliği ve iletişim içinde, ekip anlayışıyla çalışmasıdır (Görsel 1.3).

Görsel 1.3: Ekip çalışması

Tüm dünya ülkelerinde ve ülkemizde meslekler arası dayanışmayı sağlayan ekip çalışması çok önemlidir. Özel eğitimle ilgili ekip çalışmalarında yer alan ekip üyeleri;

- Tıp doktoru,
- Psikolog,
- Fizyoterapist (Görsel 1.4),
- Özel eğitim uzmanı/öğretmeni,
- Çocuk gelişimi uzmanı,
- Psikolojik danışman/rehber öğretmen,
- Sosyal hizmet uzmanı,
- Sınıf öğretmeni,
- Branş öğretmenleri (müzik, resim, beden eğitimi, drama vb.),
- Dil ve konuşma terapisti,
- Odyolog,
- Diyetisyen,
- Hemşire,
- İlgili diğer personel ekip çalışmasında yer alan bireylerdir.

Görsel 1.4: Fizyoterapist

SIRA SİZDE

Özel eğitimle ilgili ekip çalışmasında yer alan ekip üyelerinin çalışma alanları hakkında araştırma yapınız. Bulduğunuz bilgi ve görselleri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1.3. Özel Eğitimin Önemi ve Amacı

Özel gereksinimi olan bireylerin mümkün olan en erken dönemde yetersizlik türlerine uygun eğitim ortamlarında uygun yöntemler ve araç gereçler kullanılarak desteklenmesi, var olan kapasitelerini en üst seviyede kullanabilmeleri açısından önemlidir. Ayrıca özel gereksinimi olan bireylerin kendilerinden beklenen davranış ve sorumlulukları ile gelişimsel görevlerini yerine getirebilmeleri için verilen özel eğitimin kalitesi ve uygunluğu önemlidir.

Özel eğitimin amacı;

- Özel gereksinimli bireylerin toplum içinde sosyal iletişim hâlinde rollerini gerçekleştirerek üretici ve mutlu vatandaş olmalarını,
- Bağımsız yaşayabilecek temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
- Bireyin yaşam becerilerini engelleyecek düzeyde yetersizliğinin ilerlemesini önlemek,
- Yetersizlik durumları elverdiği ölçüde gelebileceği seviyeye ulaşmalarını,
- Uygun ortamda eğitim ihtiyaçlarını karşılayarak iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını sağlamaktır.

1.1.4. Özel Eğitimin İlkeleri

- Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.
- Özel eğitim hizmetleri özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin sosyal ve fiziksel çevrelerinde mümkün olduğu kadar akranları ile birlikte eğitim alacakları şekilde planlanır ve yürütülür.

- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.
- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- Ailelerin, özel eğitim sürecine aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.
- Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.
- Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Özel eğitim sadece eğitim kurumları tarafından yürütülen bir eğitim değildir.

Toplumun tümünü ilgilendirir.

Türkiye genelinde özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim, sağlık, güvenlik, korunma, yardımlaşma, kültür vb. hizmet sunulmasına yönelik çalışan birçok kurum ve kuruluş vardır.

Türkiye'de özel eğitime hizmet eden 356 dernek, 43 vakıf, 8 federasyon vardır.

Ayrıca 46'sı bedensel yetersizlik, 87'si işitme yetersizliği, 36'sı da görme yetersizliği olmak üzere toplam 165 spor kulübü bulunmaktadır.

1.1.5. Türkiye'de Özel Eğitimin Gelişimi

Türkiye'de özel eğitim alanındaki çalışmaların başlangıcı Osmanlı Devleti'nin 18.yy'daki uygulamalarına kadar dayandığı görülür. Osmanlı Devleti'nin o dönemlerinde özel gereksinimi olan bireylerin yaşlılar evinde korunduğuna ve bazılarının yetenekleri doğrultusunda uygun işlerde çalıştıklarına yönelik belgeler bulunmaktadır. Örneğin 1700'lerde önemli bir gelişme, üstün yetenekli bireylerin eğitimi alanında olmuştur. Osmanlılarda üstün yetenekli ve zekâlı çocuklar için kurulmuş olan "Enderun Mektepleri" üstün veya özel yeteneklilerin dünyadaki ilk sistemli seçim, istihdam ve eğitim örneği olarak görülmektedir.

1889'da İstanbul'da Grati Efendi'nin öncülüğünde Ticaret Mektebi bünyesinde işitme güçlüğü olan çocuklar için eğitim okulu açılmış ve 1890'da görme engelliler için de aynı okula bir bölüm eklenmiştir.

1913'te Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu ile özel eğitimin geliştirilmesi kararı alınmıştır.

1921'de Özel İzmir Sağırlar-Körler Okulu bir dernek tarafından açılmış ve 1924'te Sağlık Bakanlığına devredilmiştir.

1949'da Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu (5387 sayılı) çıkarılmıştır.

1950'de Özel Eğitim Hizmetleri Başkanlığı kurulmuştur (MEB'e bağlı).

1955 yılına ilişkin mevcut kayıtlarda dikkati çeken bir diğer gelişme ise şu anda tüm illerimizde bulunan ve özel eğitim hizmetlerinin bütünlük içinde yürütülmesinde önemli görevleri üstlenen "Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin temelini oluşturan Psikolojik Servis Merkezinin kurulmasıdır.

1957 yılında ise 6972 sayılı "Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiştir.

1961'de bireylere yönelik ilk defa anayasal düzenlemeyle (1961 Anayasası'nın 50. Maddesi) gerekli eğitim hizmetleri sunulması kararlaştırılmış, özel eğitime gereksinimi olan bireylerin hakları devlet tarafından garanti altına alınmıştır.

1970'li yıllar giderek daha fazla sayıda engelli öğrencinin ilköğretim düzeyinde eğitim aldığı yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1970'li yılların özel eğitim alanı açısından bir diğer önemli özelliği de 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı "Milli Eğitim Temel Kanunu" dur. Bu kanunun 8. Maddesinde "Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır" ifadesinin yer aldığını görmekteyiz. Bu ifade, özel eğitim hizmetlerinin genel eğitim sistemi içinde yer aldığını göstermesi açısından önemlidir.

1978 yılında yürürlüğe giren "Özel Eğitim Öğretmenliği Sertifika Programı" ile ilgili bölüm, özel eğitimin her dalına öğretmen yetiştirmeye başlamış ve 625 sınıf ve ders öğretmeni yetiştirilmiştir. 1965 yılından 1982 yılına kadar özel eğitim personeli yetiştirme açısından tek kaynak durumunda olan Özel Eğitim Bölümü, 1982 yılında YÖK Yönetim Kurulu kararı ile Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü ile birleştirilmiştir.

İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde ayrı bir şube müdürlüğü tarafından yürütülen özel eğitim hizmetleri, 1980 yılında genel müdürlük bünyesine alınmıştır.

1983 yılında genel müdürlük Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığına dönüştürülmüş ise de 1992 tarihinde kabul edilen 3797 sayılı kanun ile tekrar Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

1983'te gelişmiş ülkeler model alınarak kapsamlı çalışmaya gidilmiş, kaynaştırma programları gündeme gelmiştir.

1981 yılına gelinceye kadar özel eğitim alanına üniversite düzeyinde personel yetiştirme yalnızca Ankara Üniversitesi ile sınırlı iken 1981 yılında sonradan Anadolu Üniversitesine dönüşen Eskişehir İktisadi ve İdari Bilimler Akademisinde "Özel Eğitim Sertifika Programı" başlatılmış ve ülke çapında personel yetiştirme çalışmaları yapılmıştır. Daha sonra 1983 yılında Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Özel Eğitim Öğretmenliği Programı başlatılmış ve ilk mezunlarını 1987 yılında vermiştir.

1986 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesinde Özel Eğitim Bölümü Görme ve Zihin Engeliler Öğretmenliği programları başlatılmıştır.

1993 yılı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim yılı ilan edilmiştir. Bu yıl içinde ilk defa özürlü bireylere hizmet veren kurum ve kuruluşlarla ilgi Özel Eğitim Rehberi çıkmıştır.

6 Haziran 1997 tarihinde "Özel Eğitim Hakkında 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname" Bakanlar Kurulunca kararlaştırılıp yürürlüğe girmiştir.

18 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe konulan "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" ile özel gereksinimli bireylere sağlanacak hizmetler yasal olarak güvence altına alınmıştır.

Sonuç olarak özel eğitime verilen destek günden güne artmaktadır. Bu konuda birçok çalışma yürütülmektedir.

1.1.6. Yetersizliğe Neden Olan Faktörler

Özel gereksinimli bireylerin yetersizlik türlerinin geçici veya kalıcı olmasının nedeni genel olarak; doğum öncesi, doğum sırası, doğum sonrası olarak sıralanmaktadır (Şema 1.2).

Şema 1.2: Yetersizliğe neden olan faktörler

Doğum Öncesi Etmenler

- Anne ya da babaya ait kromozomlarda yapısal bozukluklar olması
- Akraba evliliği
- Annenin kronik hastalığının olması (hipertansiyon, diyabet, kalp rahatsızlıkları, böbrek yetmezliği, tiroid vb.) (Görsel 1.5)
- Gebelikte sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı

Görsel 1.5: Gebelikte hipertansiyon

- Gebelikte geçirilen enfeksiyon hastalıkları (kızamık, hepatit B, toksopilazma vb.)
- Gebelikte radyasyona ve x ışınlarına maruz kalınması
- Gebelikte bilinçsiz ilaç kullanımı
- Göbek kordonu dolanması
- Anne-baba arasında kan uyuşmazlığının olması
- Genetik yatkınlık
- Yetersiz ve dengesiz beslenme (Görsel 1.6)
- Annenin fiziksel ya da psikolojik şiddete maruz kalması
- Düzenli sağlık kontrolü yapılmaması
- Kazalar (ev kazaları, trafik kazaları, iş kazaları vb.)

Görsel 1.6: Dengeli beslenme

Doğum Sırası Etmenler

- Erken veya geç doğum (Görsel 1.7)
- Doğum sırasında yaşanan fiziksel yaralanmalar (kalça çıkığı, kafa travması vb.)
- Forseps, vakum vb. araçların bilinçsiz kullanılması
- Bebeğin oksijensiz kalması
- Bebeğin boynuna kordon dolanması (Görsel 1.8)

Görsel 1.7: Erken doğum

Görsel 1.8: Bebeğin boynuna kordon dolanması

Doğum Sonrası Etmenler

- Yeni doğanın yaşadığı metabolik sorunlar (çölyak hastalığı, fenilketonüri vb.)
- Ateşli hastalıklar (menenjit, havale vb.)
- Doğum sonrası sağlık kontrollerinin ihmali
- Aşı takvimine uyulmaması (Görsel1.9)
- Bebeğin yetersiz ve dengesiz beslenmesi
- Zehirlenmeler
- Doğal afetler
- Kronik rahatsızlıklar (diyabet vb.)
- Kazalar (ev kazaları, trafik kazaları, iş kazaları vb.)
- Çocukluk döneminde yaşanılan psikolojik travmalar

Görsel 1.9: Bebeklik döneminde aşı uygulaması

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

24 Ekim "Dünya Çocuk Felci Günü" bebeklere yapılan bir damla aşı özel gereksinimli birey olma riskini azaltır.

SIRA SİZDE

Aşağıda sıralanan yetersizliğe neden olan etmenler ile yetersizliğe neden olan etmen gruplarını örnekteki gibi eşleştiriniz.

YETERSİZLİĞE NEDEN OLAN ETMENLER	YETERSİZLİĞE NEDEN OLAN ETMEN GRUPLARI		
	DOĞUM ÖNCESİ	DOĞUM SIRASI	DOĞUM SONRASI
1. Anne ya da babaya ait kromozomlarda yapısal bozukluklar olması			
2. Doğum esnasında bebeğin oksijensiz kalması		X	
3. Annenin kronik hastalığının olması			
4. Zehirlenmeler			
5. Çocukluk döneminde yaşanılan psikolojik travmalar			
6. Yeni doğanın yaşadığı metabolik sorunlar			
7. Sağlıksız ve yetersiz beslenme			
8. Göbek kordonu düğümlenmesi			
9. Bebeğin yetersiz beslenmesi			
10. Doğum esnasında bebeğin boynuna kordon dolanması			
11. Gebelikte radyasyona maruz kalınması			
12. Aşı takvimine uyulmaması			
13. Gebelikte sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı			
14. Doğum esnasında forseps vakum vb. araçların bilinçsiz kullanılması			
15. Kazalar (ev kazaları, trafik kazaları, iş kazaları vb.)			
16. Doğum sonrası sağlık kontrollerinin ihmali			
17. Annenin çok sayıda gebelik geçirmesi			
18. Ateşli hastalıklar			
19. Akraba evliliği			
20. Erken veya geç doğum			

1.1.7. Yetersizliği Olan Bireylerin Ailelerinin Geçirdiği Evreler

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Murat Bey ve Ayşe Hanım bir bebek beklemekte, her anne baba gibi aileye katılacak yeni üye için hazırlık yapmaktadırlar. Doğum günü gelip de bebekleri dünyaya geldiğinde bebeğin bedensel yetersizliği olduğunu ve hiç yürüyemeyeceğini öğrenirler. Murat Bey ve Ayşe Hanım bu durumda ne hisseder, hayatları nasıl etkilenir?

Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Aile bireyleri için çocuk sahibi olmak neslin devamı olarak görülmektedir. Anne babalar çok büyük hayal ve beklentilerle bebeklerinin dünyaya gelmesini beklerler.

Bebeklerinin doğumu ile bazı anne babalar özel gereksinim gösteren bir çocuklarının olduğunu öğrenir. Bu beklenmedik durum karşısında anne baba kabullenmesi zor bir uyum süreci içine girer.

Yetersizliğe Uyum Süreci

Ailelerin, özel gereksinimli bireye sahip olduklarında gösterdikleri tepkiler ve bu duruma uyum sağlamalarını etkileyen birçok faktör vardır. Yetersizliği olan çocuğa sahip olmak, her aileyi farklı özelliklerinden dolayı farklı seviyede etkiler. Ancak ailelerin yetersizliğe uyum sürecini anlamamızda bize yardımcı olacak modeller bulunmaktadır.

Bu modeller;

- Aşama Modeli
- Bütünleyici Yaklaşım -Sosyal Çevre Modelidir.

Aşama Modeli

Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çeşitli aşamalardan geçerek kabul ve uyum aşamasına geldiğini varsayan modeldir.

Ailelerin geçirdiği evreler üç dönem şeklinde ele alınmaktadır (Tablo 1.1).

Tablo 1.1: Yetersizliği Olan Bireylerin Ailelerinin Geçirdiği Evreler

YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN AİLELERİNİN GEÇİRDİĞİ EVRELER		
Birinci dönem	**İkinci dönem**	**Üçüncü dönem**
Şok İnkâr-Reddetme Acı ve Depresyon	Karışık Duygular Suçluluk Kızgınlık Utanç	Pazarlık Uyum ve Yeniden Organize Olma Kabul ve Uyum

Birinci dönem: Ailelerin yetersizlik durumunu öğrendikleri zaman verdikleri ilk tepkileri içermektedir. Bu tepkiler; şok, inkâr, acı ve depresyon başlıkları altında incelenmektedir.

Şok: Çocuğunun yetersizliği olduğunu öğrenen ailelerde görülen ilk tepkidir. İlk tepkinin sonucunda inanamama, aşırı ağlama, çaresizlik vb. davranışlar ortaya çıkar.

İnkâr-Reddetme: Bu dönemde aile özel gereksinimli bir çocuğu olduğunu kabul edemez, normal olduğuna ilişkin kanıtlar arar. Doğru teşhis konulup konulmadığını öğrenmek için farklı uzmanlara başvurur, anlamaya çalışır. Ailelerin şoku atlatmaya yaklaşması ile aile bireylerinin yoğun kaygı, mucize arama, öfke, durumla yüzleşmekten kaçınma, bu durumu reddetme eğilimleri vb. durumlar ortaya çıkabilmektedir.

İnkâr ve reddetme normal bir tepki olarak aileye durumu değerlendirmek için zaman kazandırırken aynı zamanda yetersizliğe erken müdahale imkânına engel olabilmektedir.

Acı ve Depresyon: Ailenin düş kırıklığı yaşadığı evredir. Aileye yetersizliği olan bir bireyin dâhil olması acı verir ve bu acı depresyona dönüşebilir. Yaşadıkları yoğun duygular nedeniyle aileler, çevresiyle ilişkilerini en alt düzeye indirir ve normal çocuk özlemi duyar. Acı çekme ve depresyon sonucu ailelerde "geri çekilme" ya da "sosyal etkileşimlerden kaçınma" davranışları gözlenebilmektedir.

İkinci Dönem: Ailenin çocuğunun yetersizliğinin değiştirilemez bir gerçek olduğunu fark ettiği dönemdir. Bu dönem karışık duygular, suçluluk, kızgınlık, utanç başlıkları altında incelenmektedir.

Karışık Duygular: Ailenin sevgi ve kızgınlık duygularını bir arada yaşamasıdır. Aileler bir yandan olumsuz duygu yaşayıp suçluluk hissederken diğer yandan çocuklarını sevmekte ve onlar için en iyisini yapmak istemektedirler. Kabullenmede görülen kararsızlık, aile bireylerinin birbirlerini suçlamalarından kaynaklanabilmektedir.

Suçluluk: Aile bireyleri ve özellikle ebeveynler yetersizliğe kendi ihmal ve davranışları ile sebep olduklarını düşünebilmektedirler. Düzenli doktor kontrolüne gitmemek, gebelikte sigara içmek, dengeli beslenmemek vb. nedenlerle yetersizliğe sebep olduklarını düşünürler. Ailelerin yaşadığı duygular arasında üstesinden gelmede en zorlandıkları suçluluk duygusudur. Bu duygu ile başa çıkmak oldukça zor olabilmektedir.

Kızgınlık: Aile bireyleri, yaşamlarını olumsuz etkileyen yetersizlik durumu karşısında duyduğu öfkeyi, birbirlerine ve çevredeki kişilere yöneltebilir (doktor, öğretmen, uzman vb.). Kızgınlık duygusu, ailelerin özel gereksinimli çocuklarını kabul etme aşamasında önemli bir engeldir. "Neden ben? Neden benim/bizim çocuğumuz?" soruları sıklıkla sorulur.

Anne babaların bu duygudan kurtulabilmeleri için psikolojik destek ve mesleki yardım almaları gerekmektedir.

Utanç: Anne baba çocuklarının başarılı olmasını, toplum içinde kabul görmesini ister ve bununla gurur duyar. Yetersizliğe sahip çocuklarının toplum içinde kabul görmeyeceklerini, alay edileceğini, acınacağını düşünen aile utanma duygusu geliştirebilir. Bu nedenle bazı anne babalar çocuklarını toplum içine çıkarmak istemez.

Üçüncü Dönem: Yetersizlik gerçeğini ve yetersizliği olan bireyi ailenin bir üyesi olarak kabul etme sürecini içermektedir. Bu dönem pazarlık, uyum ve yeniden organize olma, kabul ve uyum başlıkları altında incelenmektedir.

Pazarlık: Ailenin, yetersizliğin değişebileceği, çocuğunun iyileşebileceği ile ilgili kontrol edilebilir inanç oluşturmaya çalışmasıdır. Kendi kendilerine devamlı pazarlık halindedirler. "Çocuğum iyileşsin tüm mal varlığımı bağış yapacağım" "Çocuğum iyileşsin bir daha asla sigara kullanmayacağım vb." Kendilerinden başka çare olacaklarını düşündükleri herkesle pazarlığa girebilirler (doktor, uzman vb.). Pazarlık, suçluluk ve çaresizlik duygularının bir yansıması olarak görülebilir.

Uyum ve Yeniden Organize Olma: Aile bireylerinin duygusal tepkilerinin dinmesi ile yetersizlik normalleşmeye başlamaktadır. Bu dönemde aile bireyleri yetersizlik karşısında eskisi kadar rahatsız hissetmemekle beraber, yetersizliği olan bireyin olumlu özelliklerini ön plana çıkarma eğilimindedirler.

Kabul ve Uyum: Kabul sürecinde aile çocuklarında var olan yetersizlik türünü anlamaya, tanımaya başlar. Çocuklarını olduğu gibi kabul ederek onun için yapabilecekleri konusunda aktif bir araştırma içine girer. Bu evrede diğer evrelerde görülen duyguların tamamen ortadan kalktığı düşünülmemelidir. Kaybolduğu düşünülen duygular zaman zaman ortaya çıkabilir.

Bütünleyici Yaklaşım-Sosyal Çevre Modeli

Bütünleyici yaklaşım aileyi içinde yaşadığı toplumla birlikte değerlendirmekte ve toplumu oluşturan her çevrenin aile üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Bütünleyici yaklaşımın bakış açısı, yetersizliğin aile üzerindeki etkilerini anlamak için içinde yaşadığı toplumla birlikte düşünülmesidir.

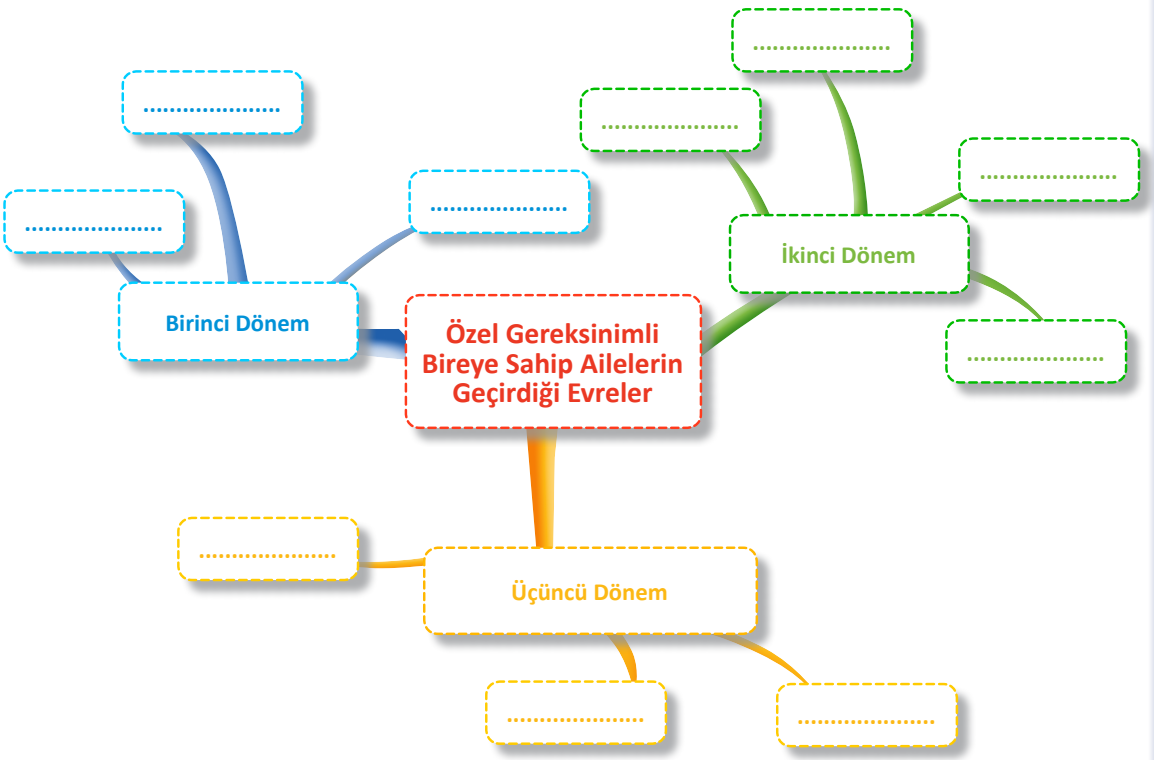
Özel gereksinimli çocuğu olan aile bireylerinin geçirdikleri aşamalar benzerlik göstermektedir. Bunun yanı sıra ailelerin tepkilerini etkileyen bazı etmenler bulunmaktadır. Bu etmenler;

- Ailenin kabullenme süreciyle başa çıkma kapasitesi,
- Ailenin büyüklüğü, kültürel yapısı,
- Eşlerin birbirine uyumu ve destek olabilmeleri,
- İçinde bulundukları toplumun yapısı,
- Ailenin sosyoekonomik düzeyi,
- Uzman ve doktor davranışları,
- Aldıkları destek hizmetler,
- Çocuğun cinsiyeti, yetersizlik türü ve yetersizliğin derecesidir.

SIRA SİZDE

Aşağıda verilen kavram haritası üzerinde boşlukları doldurarak yetersizliği olan bireylerin ailelerinin geçirdiği evreleri tamamlayınız.

Kavram haritası oluşturmanız için verilen süre 15 dakikadır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Özel gereksinimli bireylerin haklarına ilişkin temel düzenlemeler Anayasa'da ve 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun'da yer almaktadır.

HAK ARAMAK İÇİN BAŞVURULACAK KURUMLAR

Anayasa Mahkemesi (AYM)

0312 463 73 00

bilgi@anayasa.gov.tr

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)

Cour europeenne des droits de l'homme Conseil de l'Europe 67075 Starsbourg Cedex France

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK)

0312 422 78 00

Tihek.gov.tr/başbakanlık@tihek.gov.tr

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komitesine Bireysel Başvuru detaylı bilgi için;

www.esithaklar.org/bm-bireyselbasvurukilavuzu

UYGULAMA FAALİYETİ 1.1

Yetersizliği Olan Bireylerin Ailelerinin Geçirdiği Evrelere İlişkin Pano Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda yetersizliği olan bireylerin ailelerinin geçirdiği evrelere ilişkin "**Pano**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Panoda yetersizliği olan bireylerin ailelerinin geçirdiği evrelerin tamamına (Birinci dönem, ikinci dönem, üçüncü dönem evrelerine) yer veriniz.
- Panoda yazı, resim, tablo vb. en az iki farklı materyal estetik kurallara uygun şekilde kullanılmalıdır.
- Panoyu, başlığını, düzenini dikkat çekici ve özgün bir şekilde hazırlayınız.
- Panoda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Panoda yetersizliği olan bireylerin ailelerinin geçirdiği evreler ile ilgili özet bilgilere yer veriniz.
- Panoda açıklamalarınızı dikkat çekici materyallerle destekleyiniz.
- Panoyu ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Panoyu son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerine asarak sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN AİLELERİNİN GEÇİRDİĞİ EVRELERE İLİŞKİN PANO OLUŞTURMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Yetersizliği Olan Bireylerin Ailelerinin Geçirdiği Evrelere İlişkin Pano Hazırlama" uygulama faaliyeti 1.1 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Pano, yetersizliği olan bireylerin ailelerinin geçirdiği evrelerin tamamını kapsadı.					
2. Panoda yazı, resim, tablo vb. en az iki farklı materyali estetik kurallara uygun şekilde kullandı.					
B) UYGULAMA					
3. Panoyu, başlığını, düzenini dikkat çekici ve özgün bir şekilde hazırladı.					
4. Panoda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
5. Panoda yetersizliği olan bireylerin ailelerinin geçirdiği evreler ile ilgili özet bilgilere yer verdi.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Panoda açıklamaları dikkat çekici materyallerle destekledi.					
7. Panoyu son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerine asarak sergiledi.					
8. Panoyu verilen süre içerisinde teslim etti.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

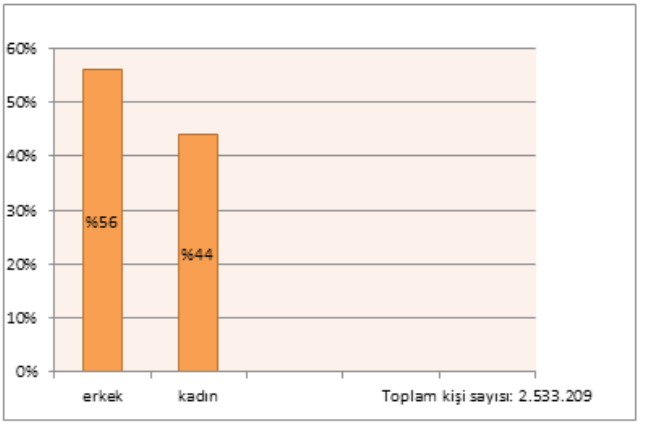
.....

1.1.8. Yetersizlik Türleri

T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Engelli Sağlık Kurulu Raporlarını esas alan "Ulusal Engelli Veri Sistemi" oluşturulmuştur. Ulusal Engelli Veri Sisteminde kayıtlı ve hayatta olan yetersizlik türüne sahip kişi sayısı; 1.423.334'ü erkek, 1.109.875'i kadın olmak üzere toplam 2.533.209'dur. Ağır yetersizliği olan kişi sayısı 777.569'dur.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun Aralık 2019 verilerine göre ülkemizde yetersizlik türüne sahip bireylerin iş gücüne katılma oranı erkeklerde %72,0, kadınlarda %34,4, toplamda ise %53'tür.

Veri sisteminde kayıtlı ve hayatta olan yetersizlik türüne sahip bireylerin toplam sayısı 2.533.209'dur. Toplam sayının %56 erkek, %44 kadınlardan oluşur (Grafik 1.1).

Grafik 1.1: Veri Sisteminde kayıtlı ve hayatta olan yetersizliğe sahip bireylerin cinsiyetlere göre dağılımı

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Yetersizliği olan bireylerin iş gücüne katılma hakkı vardır.
4857 sayılı İş Kanununun 30 uncu Maddesi kapsamında;
"İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç yetersizliği olan birey; kamu işyerlerinde ise yüzde dört yetersizliği olan bireyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler."

Dünyada ve ülkemiz istatistiklerinde yer alan özel gereksinimli bireyler sekiz başlık altında adlandırılır (Şema 1.3) (Görsel 1.10).

- 1. Görme Yetersizliği Olan Bireyler
- 2. İşitme Yetersizliği Olan Bireyler
- 3. Dil ve Konuşma Bozuklukları Olan Bireyler
- 4. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler
- 5. Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalığı Olan Bireyler
- 6. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireyler
- 7. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Bireyler
- 8. Üstün Zekâlılar ve Özel Yetenekli Bireyler

Şema 1.3: Yetersizlik türleri

Görsel 1.10: Yetersizlik türleri

Görsel 1.11: Afiş örnekleri

UYGULAMA FAALİYETİ 1.2

Yetersizlik Türleri Farkındalık Afiş Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda yetersizlik türlerini gösteren "**Afiş**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Afişinizi yetersizlik türlerine sahip bireylere ''farkındalık oluşturma'' amacına dikkat ederek hazırlayınız.
- Afişinizi artık malzeme ve mukavva kullanarak afişinizi 2 boyutlu hazırlayınız.
- Afişinizde temiz ve estetik çalışmaya dikkat ediniz.
- Afişinizde yetersizlik türleri ile ilgili farkındalık bilgilerine yer veriniz.
- Afişinizi dikkat çekici ve özgün bir şekilde hazırlayınız (Görsel 1.11).
- Afişinizi ...../...../..... tarihine kadar hazırlayınız.
- Afişinizi son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde okulun uygun bir yerine asarak sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"YETERSİZLİK TÜRLERİNİ GÖSTEREN AFİŞ HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Yetersizlik Türlerini Gösteren Afiş Hazırlama" uygulama faaliyeti 1.2 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Afişi yetersizlik türlerine sahip bireylere ''farkındalık oluşturma'' amacına dikkat ederek hazırladı..					
2. Afiş artık malzeme ve mukavva kullanılarak 2 boyutlu hazırladı.					
3. Afiş hazırlanırken temiz ve estetik çalışmaya dikkat etti.					
B) UYGULAMA					
4. Afişte yetersizlik türleri ile ilgili farkındalık bilgilerine yer verdi.					
5. Afişi dikkat çekici ve özgün bir şekilde hazırladı.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Afişi son teslim tarihinden sonra okulun uygun bir yerinde sergiledi.					
7. Uyarıcı afişi verilen süre içerisinde teslim etti.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.
PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

1.2. ERKEN TANI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Sağlığınız ile ilgili yolunda gitmeyen bir durum olduğunu fark ettiğinizde doktora gitme alışkanlığınız var mı?

2. "Uzmanlardan destek almak, bilime güvenmek" sözleri sizin için ne ifade ediyor?

3. "Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin erken fark edilmesi önemlidir." Sizce neden önemlidir?

Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin belirlenmesine ilişkin süreç oldukça önemlidir.

Tanı; özel eğitim gerektiren bireylerin yeterli ve yetersiz yönlerini, bireysel özelliklerini ve ilgilerini belirlemek amacıyla tıbbi ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecidir. Tanı ne kadar erken ve doğru yapılırsa yetersizliğe bağlı eğitim programını hazırlamak o kadar kolaylaşır. Erken tanı tıbbi tanılama ve eğitsel tanılama olarak iki başlık altında ele alınır (Şema 1.4).

ERKEN TANI ÇEŞİTLERİ

TIBBİ TANILAMA	EĞİTSEL TANILAMA
Tıbbi değerlendirmelerin yapıldığı sağlık merkezleri ve hastanelerin ilgili birimlerinde yapılmaktadır.	Tıbbi tanı sonuçları da göz önünde bulundurularak RAM' daki uzmanlarca yapılmaktadır.
Fiziki Muayene Nörolojik Muayene Genetik Muayene İşitme-Konuşma değerlendirilmesi Ruhsal Muayene Gerekli Diğer Muayeneler	Akademik Başarı Değerlendirme Ölçüt Bağımlı Testler Performans Testleri Ürün/Yapıt Dosyaları Program Ağırlıklı Değerlendirme Zihinsel, Fiziksel, Duygusal, Sosyal Gelişim Öyküsü Tıbbi ve Psiko-Sosyal Değerlendirme Raporu Bireysel Yeterliliklere Dayalı Gelişim Özellikleri

Şema 1.4: Erken tanı çeşitleri

Özel gereksinimli bireylerin durumu ne kadar erken tanılanırsa yetersizlik türlerine göre ihtiyaç alanları o kadar erken belirlenmiş olur. Bunun için sırayla yapılması gerekenler şunlardır.

Özel Gereksinim Gösteren Bireylerin Belirlenme Süreci

- Riskli gebelik izleme
- Doğum anında ortaya çıkan güçlükler
- Erken çocukluk döneminde farkına varma
- Bireyin ailesinin veya kendinin doğrudan başvurusu
- Zorunlu eğitim çağı ve sonrasında farkına varma
- Sağlık ve eğitim amaçlı düzenli taramalar

Erken dönemde gelişimsel taramalar, zamanında ve etkili olarak gerçekleştirilip ailelerin bu aşamada geçireceği evreler de göz önünde bulundurularak tanılama ve müdahale için zaman kaybedilmemelidir (Görsel 1.12).

Görsel 1.12: Erken tanı

Özel Gereksinim Gösteren Bireylerin Erken Tanısı ve Sonrasında Uygulanan İşlemler

- Tıbbi tanılama (devlet hastaneleri, araştırma ve üniversite hastaneleri vb.)
- Eğitsel tanılama (rehberlik araştırma merkezleri)
- Özel gereksinimli bireyin devam edeceği okul türünün seçilmesi
- Rehabilitasyon desteğinin planlanması
- Özel eğitim sürecinin başlaması
- Özel eğitim sürecinin takip ve değerlendirilmesinin yapılması

1.2.2. Erken Eğitim ve Müdahalenin Önemi

Erken eğitim, 0-6 yaş arasındaki gelişim geriliği veya yetersizliği olan çocuklar ile ailelerine sağlanan eğitim hizmetleridir.

Erken müdahale, tıbbi tanı ve değerlendirmeden sonra alan uzmanlarının belirlediği yol haritası doğrultusunda yapılır. Özel gereksinimli bireyin yetersizlik türü ve potansiyeli dikkate alınarak gelişim ve eğitimine katkı sağlamak amacıyla belli bir sistem içerisinde ve program doğrultusunda sürdürülür.

Erken müdahale ile hem çocuğa hem de çocuğun ailesine eğitim desteği, sosyal destek, rehberlik ve bilgilendirme hizmetleri sunulmaktadır. Ailelerin sorularına cevap vererek endişelerini gidermek ve çocuktaki yetersizlikten kaynaklanan öğrenme eksiklerini gidermek için aile eğitimlerine ağırlık verilmesi, erken müdahale için oldukça önemlidir.

Müdahalede temel amaç;

- **Önleyici olması:** Olası bir problemin ciddi bir yetersizliğe dönüşmemesi için kontrol altına alınmasıdır.
- **İyileştirici olması:** Yetersizliği olan bireyin gereksinimine uygun ortamda eğitim alarak kapasitesinin arttırılmasıdır.
- **Ödünleyici olması:** Bireye yetersizliği ile baş etme yollarının sunulmasıdır.

1.2.3. Tanı ve Değerlendirme İlkeleri

Tanı ve değerlendirmede dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeleri şöyle sıralayabiliriz.

Erkenlik İlkesi: Özel gereksinimli bireyin tanılamasının mümkün olduğunca erken yaşta başlanması ve eğitim olanaklarından yararlandırılması önemlidir.

Bütünlük İlkesi: Tanılama yapılırken özel gereksinimli bireyin tüm gelişim alanlarını (zihinsel, sosyal-duygusal, motor, fiziksel, dil gelişim) içine alacak şekilde yapılması gerekmektedir.

Çeşitlilik İlkesi: Tanılama sürecinde farklı disiplin ve uzmanların görüşleri yer almalı, değerlendirmelerde uygulanan testler, teknik ve yöntem çeşitli olmalıdır.

Uzmanlık İlkesi: Tanılama sürecinde ekip üyeleri yeterli bilgi ve donanıma sahip olmalıdır.

Süreklilik İlkesi: Özel gereksinimli bireylerin farklı disiplin alanlarından uzmanlar tarafından takibinin sürekli yapılması gereklidir.

Derinlik İlkesi: Tanılamaya ilişkin değerlendirme sürecinin doğum öncesi dönemden başlayarak yapılması gerekir.

Yeterlilik İlkesi: Özel gereksinimli bireyin tanılama sürecinde hem yeterli hem yetersiz olduğu becerilerinin birlikte değerlendirilmesi yapılmalıdır.

İş birliği İlkesi: Tanılama sürecinde aile, uzman, okul iş birliği içinde çalışmalıdır.

İsteklilik İlkesi: Tanılama sürecinde ailenin, gerektiğinde özel eğitim gerektiren bireyin görüşlerinin alınması önemlidir.

Gizlilik İlkesi: Tanılama sürecinde özel gereksinimli bireyin bilgisi ailenin isteği dışında başka kişiler ile paylaşılmamalı, edinilen sonuç rapor eğitim ve yönlendirme amacı ile kullanılmalıdır.

1.3. ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Sosyal ortamlarda arkadaşlarınız tarafından dışlandığınızı veya yok sayıldığınızı fark ettiğinizde kendinizi nasıl hissedersiniz?

2. Özel gereksinimli bir bireyin ve ailesinin çevresinde yaşadığı sorunlara tanık oldunuz mu? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Özel gereksinimi olan bireylerin akranlarından ve çevrelerinden ayrıştırılmadan özel eğitim desteği sağlanarak eğitimlerini sürdürmelerinin bir yolu da kaynaştırma uygulamalarıdır.

1.3.1. Kaynaştırma Eğitimi Tanımı

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitim uygulamalarıdır.

10/07/2019 yayınlanan resmi gazetenin 11. maddesinde MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 20 maddesi (c) bendinde değişiklik yapılarak "**Kaynaştırma**" ibaresi "**Kaynaştırma/bütünleştirme**" olarak değiştirilmiştir.

1.3.2. Kaynaştırma Eğitiminin Temel İlkeleri

Kaynaştırma eğitimi yalnızca özel gereksinimi bulunan öğrencinin aynı yaştaki akranlarıyla aynı sınıf ortamında bulunması demek değildir. Bazı özel eğitim tedbirlerinin sağlanması gerekmektedir. Kaynaştırmaya dair ilkelerin yerine getirilmesi durumunda başarılı bir kaynaştırma eğitimi sürdürülebilir. Bu ilkeler şunlardır.

- Okul müdürü dâhil okul içindeki tüm personel, özel gereksinimi olan öğrencileri kabul edici ve destekleyici tutumlar sergilemelidir.
- Sınıf içerisinde bulunan ve derslere giren öğretmenlerin olumlu bir tutum içerisinde olmaları gerekir.
- Kaynaştırma eğitimi öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıracak ve tamamının gereksinimlerini karşılayacak şekilde planlanmalıdır.
- Bütün çocuklara birlikte öğrenme, oynama ve etkinliklere dâhil olma fırsatları sağlanmalıdır (Görsel 1.13).
- Kaynaştırma sınıfında yer alan tüm öğrencilere özel gereksinimi olan öğrenci ile ilgili bilgilendirme yapılmalıdır.
- Genel eğitim verilen sınıftaki öğretmene, özel eğitim hizmetlerine yönelik desteklerin sunulması gerekmektedir.
- Sınıfın tüm velilerinin katılımıyla iş birliği sağlanmalıdır. Velilere kaynaştırma eğitimi ile ilgili eğitim verilmelidir.

Görsel 1.13: Birlikte oyun oynayarak öğrenme

Görsel 1.14: Broşür örneği

UYGULAMA FAALİYETİ 1.3

Kaynaştırma Eğitiminin Temel İlkelerini İçeren Broşür Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda kaynaştırma eğitiminin temel ilkelerini içeren "**Broşür**'' hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Broşürünüzü kaynaştırma eğitiminin temel ilkelerini dikkate alarak ve bu özelliklerin tamamına uygun şekilde hazırlayınız.
- Broşürünüzde kaynaştırma eğitiminin temel ilkeleri ile ilgili özet bilgilere yer veriniz (Görsel 1.14).
- Broşürünüzü şekil, yazı, resim, tablo, grafik vb. en az üç farklı materyalle destekleyiniz.
- Broşürünüzde Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Broşürünüzü renkli A3 kâğıdının iki yüzünü de kullanarak hazırlayınız.
- Broşürünüzü dergi, kitap, makale, internet vb. kaynakları araştırarak hazırlayınız.
- Broşürünüzdeki açıklamalarınızı materyallerle destekleyerek özgün bir şekilde hazırlayınız.
- Broşürünüzde açık ve net ifadelere yer veriniz.
- Broşürünüzü ……/……./…… tarihine kadar hazırlayınız.
- Broşürünüzü arkadaşlarınızın hazırladığı broşürlerle karşılaştırarak inceleyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİN TEMEL İLKELERİNİ İÇEREN BROŞÜR HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminin Temel İlkelerini İçeren Broşür Hazırlama" uygulama faaliyeti 1.3 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Broşürü kaynaştırma eğitiminin temel ilkelerini dikkate alarak uygun şekilde hazırladı.					
2. Broşürü yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. en az üç farklı materyalle destekledi.					
3. Broşürü renkli A3 kâğıdının iki yüzünü de kullanarak hazırladı.					
B) UYGULAMA					
4. Broşürde açıklamaları materyallerle destekledi ve broşürü özgün bir şekilde hazırladı.					
5. Broşürde Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
6. Broşürde kaynaştırma eğitiminin temel ilkeleri ile ilgili özet bilgilere yer verdi.					
7. Broşürü dergi, kitap, makale, internet vb. kaynakları araştırarak hazırladı.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
8. Broşürü verilen sürede teslim etti.					
9. Broşürde açık ve net ifadelere yer verdi.					
10. Broşürü arkadaşlarının hazırladığı broşürlerle karşılaştırarak inceledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 10 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 10*5=50'dir.
PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/50]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

1.3.3. Kaynaştırma Uygulamaları

Kaynaştırma uygulamaları öğrencinin bireysel özellikleri göz önünde bulundurularak farklı türlerde uygulanmaktadır. Bu uygulama türleri Şema 1.5'te gösterilmiştir.

Şema 1.5: Kaynaştırma türleri

Tam Zamanlı Kaynaştırma: Bu kaynaştırma türünde özel gereksinimi olan öğrenciler akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görür ve bulundukları okulun eğitim müfredatını takip eder. Ülkemizdeki kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarının büyük bir kısmı tam zamanlı kaynaştırma uygulaması şeklinde yapılmaktadır. Sınıf içindeki materyallerle öğrencinin ihtiyaçları dikkate alınarak ve öğretimsel uyarlamalar yapılarak özel gereksinimi olan öğrenciye destek olunur.

Yarı Zamanlı Kaynaştırma: Özel gereksinimli öğrencinin kaydı özel eğitim sınıfındadır.

Ancak öğrencinin başarılı olabileceği dersleri, kaynaştırma olarak akranlarıyla birlikte aldığı modeldir. Bu kaynaştırma modelinde özel gereksinimli öğrencinin akademik yararların yanı sıra sosyal yararlar sağlaması da hedeflenmektedir. Sınıf seviyesine göre okul başarısı düşüktür, en fazla yararı sosyal ve duygusal becerilerde kazanmaktadır.

Tersine Kaynaştırma: Özel eğitim okul ve kurumlarında; yetersizliği olmayan öğrencilerin, özel gereksinimi olan akranları ile aynı sınıfta eğitim görmeleridir. Farklı modeller de uygulanabilmektedir. Bunlardan biri yetersizliği olmayan öğrenciler için bu okul ve kurumlarda ayrı sınıf açılması, diğeri ise yetersizliği olmayan öğrencilerin istekleri doğrultusunda, çevrelerindeki özel eğitim okullarında açılacak sınıflara kayıt yaptırabildikleri uygulamadır.

Kaynaştırma Uygulamaları Hazırlık Çalışmaları

- Özel gereksinimli bireylerin eğitim programlarının hazırlanması,
- Diğer öğrencilerin psikolojik hazır bulunuşluğunun hazır hâle getirilmesi,
- Ailelere eğitim süreci ile ilgili bilgi verilmesi,
- Sınıf öğretmeninin özel eğitim uzmanlarıyla iş birliği içinde eğitim verilecek ortamda gerekli düzenlemeleri yapması, kaynaştırma eğitimine başlamadan önce yapılması gereken hazırlık çalışmalarıdır.

SIRA SİZDE

Bir sınıf öğretmeni olduğunuzu ve özel gereksinimli bireylerin eğitimiyle ilgili yeterli bilgi, beceri, donanım ve tecrübeye sahip olmadığınızı düşününüz. Böyle bir durumdayken sınıfınıza bir kaynaştırma öğrencisi kayıt edildiğinde ne yaparsınız?

Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Destek Eğitim Odası

Destek eğitim odası, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde "kaynaştırma uygulamaları yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile üstün yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş ortam" şeklinde tanımlanmıştır. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin öğrenim gördüğü tüm okullarda destek eğitim odası açılması zorunludur.

Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin destek eğitim odasında alacağı dersler BEP biriminin önerisi doğrultusunda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu tarafından belirlenmektedir. Öğrencinin destek eğitim odasında bir haftada alacağı ders saati, haftalık toplam ders saatinin %40'ını aşmayacak şekilde belirlenir.

Kural olarak destek eğitim odasında bire bir ders yapılmaktadır. Ancak BEP biriminin kararı doğrultusunda eğitsel performansları aynı seviyede olan öğrencilerle en fazla 3 kişilik grup eğitimi de planlanabilmektedir.

1.3.4. Kaynaştırma Eğitiminin Yararları

Özel Eğitime ihtiyacı Olan Öğrencilere Yararları

- Bireyselleştirilmiş eğitim programları aracılığı ile kapasite ve öğrenme hızlarına uygun eğitim alırlar.
- Kendine güven, takdir edilme, cesaret, sorumluluk, sosyalleşme vb. yönleri desteklenir.
- Destek eğitimi sayesinde zayıf yönlerini kısa sürede yeterli hâle getirebilirler.
- Özelliklerine uygun eğitsel, sosyal ve fiziksel ortamlar düzenlendiği için uyum, başarı ve kendilerine güvenmeleri kolaylaşır.
- Algı düzeyi ve öğrenme özelliklerine uygun yöntem, teknik ve araç gereçlerin kullanılması sayesinde öğrenmeleri pekişir.
- İletişim, iş birliği vb. bazı davranışları normal öğrencilerden model alma ve özdeşim kurma yoluyla öğrenebilirler.

Yetersizliği Olmayan Öğrencilere Yararları

- Yetersizliği olan bireyleri şartsız kabul, hoşgörü, yardımlaşma, ortak yaşam, demokratik ve ahlaki anlayışları gelişir.
- Bireysel farklılıkları doğal karşılar ve bu farklılıklara saygı gösterir.
- Kendini tanıma, güçlü ve zayıf yönlerini görme, bunları kabul etme ve zayıf yönlerini giderme davranışları gelişir.
- Özel gereksinim gösteren bireylerle birlikte yaşamayı öğrenir.
- Model olma ve sorumluluk duygusu gelişir.

Ailelere Yararları

- Çocuklarının akranlarıyla birlikte eğitim görmesi aileyi "diğer çocuklar gibi" beklentisi açısından rahatlatır.
- Okul yaşantısı ile ilgili çözümsüzlük, umutsuzluk yaşanıyorsa okula bakış açıları değişir ve okulla iş birliği içine girerler.
- Çocuklarının ilgi ve ihtiyaçları konusunda daha sağlıklı bilgi edinirler.
- Çocuktaki gelişmelere bağlı olarak kaygı ve güvensizlik duyguları umuda dönüşür.
- Aile içi çatışmalar azalır, aile sağlığı ve iş verimliliği artar.
- Çocuklarına nasıl yardım edecekleri konusunda yeni yollar öğrenirler.

Öğretmenlere Yararları

- Sabır, hoşgörü, bireysel özellikler, farklılıklara karşı saygı vb. farkındalıkları gelişir.
- BEP hazırlama ve uygulamada daha başarılı olurlar.
- Eğitimde ekonomiklik ve fırsat eşitliği sağlanır.
- Kaynaştırma öğrencisi ile yapılan çalışmalar sayesinde öğretim becerileri gelişir ve deneyimleri artar.

1.3.5. Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamalarında Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı kurumda sürdürmeleri sağlanır.
- Eğitim hizmetleri, bireylerin eğitim performansına ve öncelikli ihtiyaçlarına göre planlanır.
- Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler, yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görmeleri hâlinde kayıtlı bulundukları okulda uygulanan eğitim programını, özel eğitim sınıflarında ise sınıfın türüne göre belirlenen eğitim programını takip ederler.
- Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak eğitim performansı ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP (Bireyselleştirilmiş eğitim programı) hazırlanır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) nedir?

"Özel gereksinimli bireylerin, ailelerin ve öğretmenin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan ve hedeflenen amaçlarda verilecek destek eğitim hizmetlerini içeren özel eğitim programı"dır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) içerisinde; yetersizlik türüne sahip öğrencinin mevcut performans düzeyi, bu düzeyden hareketle öğrenciye kazandırılması amaçlanan davranışlar (kısa dönemli ve uzun dönemli hedefler), bu davranışların nerede, ne kadar zamanda, hangi araçlarla ve hangi yöntemlerle kazandırılacağı gibi bilgiler yer almaktadır. Anne-baba ile okul personeli arasında iletişim aracı görevi görür. Yetersizliği olan öğrencinin gelişimini öğretmeninin takip etmesini sağlar.

- Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulaması yapılan okul ve kurumlarda, BEP geliştirme birimi oluşturulur (Şema 1.6).

Şema 1.6: BEP geliştirme birimi

- Kaynaştırma yoluyla eğitim yapılan okul ve kurumlarda öğrencinin yetersizliğine uygun fiziksel, sosyal, psikolojik ortam düzenlemeleri yapılır. Bu okul ve kurumlarda eğitim hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla özel araç, gereç ile eğitim materyalleri sağlanır ve destek eğitim odası açılır.
- Kaynaştırma uygulamaları yapılan okul ve kurumlardaki personel, diğer öğrenciler ve onların aileleri, özel gereksinimli bireylerin özellikleri hakkında okul idaresince yapılan planlama doğrultusunda RAM (Rehberlik Araştırma Merkezi) BEP geliştirme birimindeki ilgili kişilerce bilgilendirilir.

Okul ve kurumlarda, kaynaştırma yoluyla eğitim alacak bireylerin bir sınıfa dağılımı (Tablo 1.2) gösterilmiştir.

Tablo 1.2: Eğitim Kademelerinde Olması Gereken Kaynaştırma Öğrencisi Sayıları

SINIF MEVCUTLARI	EĞİTİM KADEMELERİ	
	OKUL ÖNCESİ Olması Gereken Sınıf Mevcudu	DİĞER KADEMELER Olması Gereken Sınıf Mevcudu
Özel Eğitim İhtiyacı Olan Öğrenci Sayısı 1 ise	20	35
Özel Eğitim İhtiyacı Olan Öğrenci Sayısı 2 ise	10	25

Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerin yetersizlik türü, eğitim performansı ve ihtiyacına göre araç, gereç, eğitim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirmede gerekli tedbirler alınarak düzenlemeler yapılır (Görsel 1.15).

Görsel 1.15: Kaynaştırma eğitim materyali

SIRA SİZDE

Bir sınıf öğretmeni olduğunuzu düşününüz. Sınıfınızda bir yetersizlik türüne sahip öğrenciniz var. Bu durumda sınıf ve okul ortamında düzenleme yaparken nelere dikkat ederdiniz.

Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

UYGULAMA FAALİYETİ 1.4

Kaynaştırma Uygulamaları İle İlgili Rapor Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda kaynaştırma uygulamaları ile ilgili araştırma yaparak "**Rapor**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Raporunuzda kaynaştırma uygulamaları ile ilgili araştırmalarınıza yer veriniz.
- Raporunuzda yazı, tablo, grafik, şekil vb. en az üç farklı materyale yer veriniz.
- Raporunuzda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Raporunuzu A3 boyutunda bir kâğıt üzerine hazırlayınız.
- Raporunuzda ülkemizde ve dünya ülkelerinde uygulanan farklı kaynaştırma uygulamaları ile ilgili özet bilgilere yer veriniz.
- Raporunuzda açıklamalarınızı dikkat çekici örneklerle destekleyiniz.
- Raporunuzu dikkat çekici ve özgün bir şekilde hazırlayınız.
- Raporunuzu ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Raporunuzu son teslim tarihinden sonra arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerine koyarak sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARI İLE İLGİLİ RAPOR HAZIRLAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "'Kaynaştırma Uygulamaları İle İlgili Rapor Hazırlama" uygulama faaliyeti 1.4 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Rapordaki bilgiler kaynaştırma uygulamaları araştırma bilgilerini kapsadı.					
2. Rapordaki bilgileri tablo, grafik, şekil, yazı vb. farklı materyaller ile destekledi.					
3. Raporu A3 boyutundaki kâğıtlara hazırladı.					
B) UYGULAMA					
4. Raporu dikkat çekici ve özgün bir şekilde hazırladı.					
5. Raporda Türkçeyi doğru kullandı, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
6. Raporda ülkemizde ve dünya ülkelerinde uygulanan farklı kaynaştırma uygulamaları ile ilgili özet bilgilere yer verdi.					
7. Raporda yazdığı açıklamaları dikkat çekici örneklerle destekleyerek yazdı.					
8. Raporu son teslim tarihinden sonra sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
9. Raporda kaynaştırma uygulamalarının tamamına yer verdi.					
10. Raporu verilen süre içerisinde tamamlandı.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 10 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 10*5=50'dir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/50]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

3 Aralık, Birleşmiş Milletler tarafından 1992 yılından bu yana "Dünya Engelliler Günü" olarak kutlanan uluslararası bir farkındalık günüdür.

Ayrıca, ülkemizde ve Birleşmiş Milletler'e üye 156 ülkede Mayıs ayının 10'u ile 16'sı arasındaki günler "Engelliler Haftası" olarak kabul edilmiş olup dünya genelinde farkındalık çalışmaları yapılmaktadır (Görsel 1.16) (Görsel 1.17).

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Gösterilen Saygı, İnsanlığa Gösterilen Saygıdır.

Görsel 1.16: Dünya engelliler günü ve haftası tarihleri

Görsel 1.17: Slogan örneği

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A **Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.**

1. (.....) Kaynaştırma öğrencisi için okul ve kurumlarda fiziksel, sosyal, psikolojik ortam düzenlemelerinin yapılmasına gerek yoktur.
2. (.....) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.
3. (.....) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim programları, rehberlik araştırma merkezinden verilen rapor içeriği doğrultusunda öğrencinin performans düzeyine uygun olarak hazırlanır.
4. (.....) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.
5. (.....) Özel eğitimin amacı, özel eğitim gerektiren bireylere yapabildikleri doğrultusunda bağımsız yaşama becerileri kazandırmaktır.
6. (.....) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine, birey yeterli olgunluğa geldikten sonra başlanır.
7. (.....) Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreciyle ilgili olarak birey ile ailenin görüş ve onayları alınmadan açıklama yapılır.
8. (.....) Kaynaştırma eğitiminde normal gelişim gösteren çocuklar yetersizliği olan çocuklara karşı şartsız kabul, hoşgörü, yardımlaşma, ortak yaşam, demokratik ve ahlaki anlayışla yaklaşır.

B **Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.**

9. Sağlık merkezleri ve hastanelerin ilgili birimlerinde ..... tanı yapılmaktadır.

10. Yetersizliğin aile üzerindeki etkilerini anlamak için ailenin, içinde yaşadığı toplumla birlikte düşünülmesine .....denir.

11. Ortak bir amaca ulaşmak için beraber çalışmamayı benimsemiş, birbirini tamamlayan becerilere sahip, aralarında iş bölümü yaparak çalışan kişilerden oluşan topluluğa ..... denir.

12. Özel gereksinimli bireylerin eğitim hizmetleri planlanırken ..... ve öncelikli ihtiyaçlarına dikkat edilmesi gerekir.

C **Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.**

13. Aşağıdakilerden hangisi özel eğitimle ilgili temel kavramlardan biri <u>değildir</u>?

A) Zedelenme B) En az kısıtlayıcı ortam C) Sapma D) Engel E) Özel gereksinimli birey

14. "İyi görememe, işitememe, zihinsel yetersizlikten dolayı algılayamama" gibi terimler aşağıdaki kavramlardan hangisiyle doğrudan ilgilidir?

A) Yetersizlik B) Engel C) Zedelenme D) Özel eğitim E) Öğrenme güçlüğü

15. 1889'da İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde hangi yetersizlik grubuna yönelik olarak eğitim veren bir okul açılmıştır?

A) Görme yetersizliği
B) Ortopedik yetersizlik
C) Dil ve konuşma güçlüğü
D) Zihinsel yetersizlik
E) İşitme yetersizliği

16. "Çocuğumun özel gereksinimli birey olduğunu öğrendikten sonra hamilelik dönemini düşünmeye başladım. Neler yaptığımı, kimlerle temas ettiğimi, ilaç kullanıp kullanmadığımı hatta geçirdiğim tüm testleri, kontrolleri bile tek tek ayrıntılı olarak düşünmeye başladım. Hamilelik sürecimde tükettiğim yiyecek, içeceklere kadar hatırlamaya çalıştım. Gene de emin olamıyordum. Unuttuğum ya da atladığım bir şey olmalıydı."
Çocuğunun özel gereksinimli birey olduğunu öğrendikten sonra hissettiği durumu yukarıdaki şekilde anlatan bir anne; ailelerin geçirdiği evrelerden hangi dönemin kaçıncı evresini yaşamaktadır?

A) İkinci dönem- kızgınlık
B) Birinci dönem-depresyon
C) Üçüncü dönem- pazarlık
D) İkinci dönem-karışık duygular
E) Üçüncü dönem- kabul ve uyum

17. Selim göz teması kurmaktan kaçınan, işaret ederek ve bağırarak iletişim kuran, kurallı oyun oynayamayan 5 yaşında çocuktur. Annesi Meltem Hanım çevresinden gelen 'bu çocuk normal gelişim göstermiyor'' baskısından kurtulmak için Selim'i doktora götürdü. Meltem Hanım doktorun odasından çıktığında çok şaşkındı ve hemen telefonla eşini aradı. Doktorun, oğullarının gelişiminin normal olmadığını söylediğini, çocuklarına otizm teşhisi koyduğunu anlattı. Ama Meltem Hanım oğlunun normal olduğunu düşünüyordu. Eşine ' Bu doktor hiçbir şey bilmiyor. Başka doktora gidelim. Oğlumuz gayet iyi sadece biraz içine kapanık, ne var bunda?' diyordu.
Meltem Hanım özel gereksinimli bireye sahip olduğunu öğrendiğinde; ailelerin geçirdiği evrelerden hangi dönemin kaçıncı evresini yaşamaktadır?

A) Üçüncü dönem-kabul ve uyum
B) İkinci dönem-suçluluk
C) İkinci dönem utanç
D) Birinci dönem- reddetme
E) Birinci dönem- acı ve depresyon

18. Aşağıdakilerden hangisi kaynaştırma uygulamalarından biri <u>değildir</u>?

A) Tam zamanlı kaynaştırma
B) Yarı kaynaştırma
C) Kapsayıcı eğitim
D) Tersine kaynaştırma
E) Özel alt sınıf

19. Aşağıdakilerden hangisi özel gereksinimli çocuğu olan aile bireylerinin tepkilerini etkileyen etmenlerden <u>değildir</u>?

A) Ailenin büyüklüğü ve kültürel yapısı
B) Eşlerin birbiriyle uyumu
C) Toplum yapısı
D) Anne babanın yaşı
E) Çocuğun cinsiyeti

20. Aşağıdakilerden hangisi özel eğitimin genel amacıdır?

A) Özel eğitim gerektiren bireylerin bağımsız yaşama hazırlanmalarına yardımcı olmak
B) Toplum içindeki rollerini gerçekleştirmelerini sağlamak
C) Uygun eğitim almalarını sağlamak
D) Meslek sahibi olmalarını sağlamak
E) Çevresine uyum sağlamasına yardımcı olmak

21. "Değerlendirme ve tanılama, bireyin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları birlikte değerlendirilerek yapılır." **Cümlesiyle ifade edilen tanılama ilkesi aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Bütünlük
B) Erkenlik
C) Gizlilik
D) İsteklilik
E) Süreklilik

2 ÖĞRENME BİRİMİ

GÖRME YETERSİZLİĞİ

KONULAR

2.1. GÖRME YETERSİZLİĞİ

2.2. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

2.3. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

2.4. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

Bu öğrenme biriminde;

- Gözün anatomisi ve işleyişini,
- Görme duyusunun özelliklerini,
- Görme yetersizliğinin tanımını ve sınıflandırılmasını,
- Görme yetersizliğine neden olan etmenleri,
- Görme yetersizliğini önleme yollarını,
- Görme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerini,
- Görme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinde kullanılan materyalleri,
- Görme yetersizliği olan çocukların gelişimsel özelliklerini,
- Görme problemini fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktaları,
- Görme yetersizliğinde kaynaştırma eğitiminin önemini,
- Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocuklara uygun eğitim ortamlarının niteliğini,
- Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocukların özelliklerine uygun etkinlik örneklerini,
- Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerini,
- Kaynaştırma eğitimi alan görme yetersizliği olan çocuklara uygun araç gereç yapımını

öğreneceksiniz.

KAVRAMLAR

- **Altı Nokta**
- **Az Gören**
- **Beyaz Baston**
- **Braille Alfabesi**
- **Dokunarak Öğrenme**
- **Ekolali**
- **Görme Alanı**
- **Görme Keskinliği**
- **Gözün Anatomisi**
- **Hiç Görmeyen**
- **Küptaş Kasa**
- **Optik ve Optik Olmayan Araçlar**
- **Snellen Kartı**

2.1. GÖRME YETERSİZLİĞİ

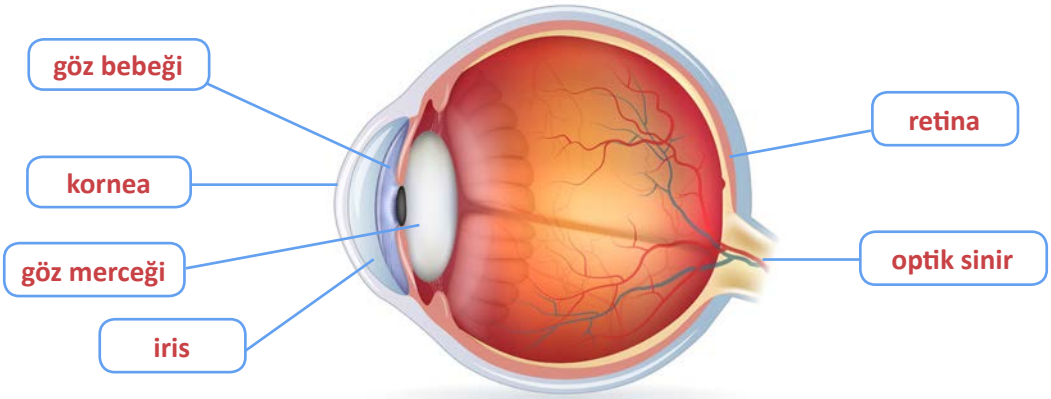
HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Günlük hayatta sizi zorlayan rutin sorumluluklar/zorunluluklar var mı, varsa nelerdir?

2. Görme yetersizliği olan bir birey olduğunuzu düşünerek yukarıdaki soruyu tekrar değerlendiriniz ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.1.1. Gözün Anatomisi ve İşleyişi

Gözün çalışması karmaşık bir süreç içermektedir. Gözün anatomisi pek çok farklı yapıdan oluşmaktadır. Bu yapıların etkileşimli çalışması sonucunda görme eylemi gerçekleşmektedir. Kornea, iris, göz bebeği, göz merceği, retina ve optik sinir görme eyleminin gerçekleşmesine yardımcı olan anatomik yapılardır (Görsel 2.1).

Görsel 2.1: Gözün anatomisi

- **Kornea:** Disk biçimli ve saydam yapısıyla ışığın göze girmesine izin verir. Bir pencere gibidir. Aynı zamanda kir, toz veya yüzeysel yaralanma gibi dışsal etkilere karşı gözü korur. Doğal olarak oldukça dirençlidir. Eğriliği ona optik nitelikler kazandırır ve net görmemize yardımcı olan anahtar bir rol oynar.
- **İris:** Renkli bir halka olan iris, göz bebeğini çevreler ve tıpkı bir kamera objektifinin açıklığına benzer işlev görür. Göze giren ışığı dengeler. Aydınlık bir ortamda göz bebeğinin küçülmesini sağlar, böylece daha az ışık girişine izin verir. Karanlıkta ise daha fazla ışık girişine izin vermek için göz bebeğinin büyümesine yardımcı olur. İris aynı zamanda göze rengini veren yapıdır.
- **Göz bebeği:** İnsan gözünün ortasındaki siyah noktadır. İris kısmında yer alır. Gelen ışığa tepki verir ve ışığın yoğunluğuna göre uyum sağlar. Bunu göz bebeklerinin kendisi değil, iris mümkün kılar.
- **Göz merceği:** Göz bebeğine giren ışığı toplar, böylelikle retina üzerinde net bir görüntü sağlamaktadır. Elastiktir ve hem yakın hem de uzak mesafeden nesnelere odaklanmayı sağlamaktadır.
- **Retina:** Optik sinir aracılığıyla beyne iletebilmek için ışık ve renk uyarıcılarını elektrik akımına dönüştürür.
- **Optik sinir:** Yaklaşık bir milyon sinir lifinden oluşur, yarım santimetreye yakın bir kalınlıktadır. Göz bebeği yoluyla retinadan çıkar. Retinanın ışığı dönüştürerek meydana getirdiği elektrik akımının beyne iletilmesinden sorumludur.

Gözün işleyişi, gözdeki anatomik yapıların birlikte çalışması sonucu meydana gelen görme sürecini ifade etmektedir. Göze düz bir hat şeklinde ulaşan ışık kornea, göz bebeği ve göz merceğinden geçerek kırılır. Kırılan ışık retina üzerinde odaklanır ve retina tarafından elektrik akımına dönüştürülür. Ortaya çıkan elektrik akımı optik sinirler aracılığıyla beyne iletilir. Beyne gelen bu sinyaller beynin görme merkezinde işlenerek görüntüye dönüştürülür.

2.1.2. Görme Duyusunun Özellikleri

Görme, gözde başlayıp beyne kadar ulaşan bir sürecin sonunda meydana gelmektedir. Görmeyi sağlayan yapıların çalışma biçimi ışık kaynağına, gözün ışık kaynağına olan uzaklığa ve ışığın şiddetine göre farklılaşmaktadır.

Yakın ve uzak şeyleri görmek: Sağlıklı gözler yakın ve uzak görme arasında geçiş yapabilir ve her iki mesafedeki nesneleri net olarak görebilir. Farklı mesafelerdeki nesneleri net olarak görmeyi sağlayan bu yetenek göz uyumu olarak bilinir. Bu da göz merceğinin elastikliğine dayalıdır. Bozulma olmadığı sürece şeklini değiştirebilir ve böylelikle görmek istenilen yakındaki veya uzaktaki nesnelere göre uyum sağlayabilir. Normal bir göz merceği yassı ve uzundur, bu da belirli bir mesafedeki nesnelere bakmak için idealdir. Ancak bir nesneye yakından bakıldığında lensler daha kavisli hâle gelerek yakın mesafeye geçiş yapar ve yakındaki nesnelerin net olarak görülmesine izin verir.

Nesneleri gündüz görmek: Işık miktarı bol olduğunda nesneleri görmek renkli görüşten sorumlu algılayıcı, konik hücreler tarafından üstlenilen bir görevdir. Göz bebeği de gündüz görüşüne katılır. Ortam ne kadar parlak olursa göz bebeği o kadar küçülür. Farklı ışık yoğunluklarına uyum sağlar ve göze giren ışık miktarını düzenler.

Gözün gece ve alaca karanlık görüşü: Gece olunca gözler, gündüz görüşünden gece görüşüne geçiş yapar. Sağlıklı gözlerin karanlığa uyumu için yaklaşık 25 dakika gerekir. Ne kadar az ışık olursa gözün algılayıcı hücreleri o kadar aktif hâle gelir. Bu hücreler aydınlıktan karanlığa geçişlerdeki görmeden sorumludur ve çubuk hücreler olarak bilinir. Aynı zamanda göz bebekleri de mümkün olduğunca fazla ışığın içeri girmesi için genişler. Sağlıklı gözlerin değişen ışık koşullarına uyum sağlaması sorun olmaz.

Miyop, hipermetrop, astigmat vb. birçok görme sorunu, görme işleyişini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu sorunlar uzman göz hekimleri tarafından tıbbi cihazlar kullanılarak tespit edilebilmektedir (Görsel 2.2).

Görsel 2.2: Göz muayenesi

SIRA SİZDE

Görme duyusunun günlük yaşama etkisini fark etmek amacıyla aşağıdaki etkinliği uygulayınız.

Gerekli güvenlik önlemleri alındıktan sonra sınıfta veya okul bahçesinde öğrenciler ikişerli eş olurlar. Eşlerden birinin gözleri bağlanırken diğerinin açık kalacaktır. Gözleri açık olan, yönergeleriyle eşini güvenli bir şekilde gezdirir. İkinci turda eşler yer değiştirerek öğrencilerin gözü açık ve kapalı durumlarından her ikisini de deneyimlemeleri sağlanır. Etkinlik bittiğinde öğrenciler her iki duruma dair duygu ve düşüncelerini paylaşır.

Görme Duyusunun Gelişimi

İnsan duyuları aracılığıyla çevreyle etkileşim kurar. Görme duyusu bütünleyici bir duyu olarak yakın temas gerektiren dokunma, tat ve koku duyularının da gelişimini etkilemektedir.

- Bir yenidoğanın görüşü bir yetişkininkinden, hatta bir çocuğunkinden çok daha farklıdır. Yenidoğan henüz renkli görüşe sahip değildir. Sadece grinin tonlarında görür, görüşü bulanıktır. Çünkü görmeyi kontrol eden retina ve beyindeki sinir hücreleri tam olarak gelişmemiştir.
- Yenidoğan ilk birkaç haftadan sonra renkleri görmeye başlar ve renkli görüş birkaç ay boyunca gelişmeye devam eder. Bu birkaç ay, görüşün keskinleştiği ve ışığa duyarlılığın yavaşça arttığı zamandır.
- Dördüncü aydan itibaren derinlik hissi gelişir. Çocuk uzun süre boyunca ellerine bakma, parmaklarını inceleme, ellerini orta hatta birleştirme vb. davranışlarda bulunur. Bu dönem el göz koordinasyonunun başlangıcıdır. Ellerin orta hatta kullanımı çocuğun vücudunu tanımasına olanak sağlar. Göz hareketlerinin giderek gelişmesi ile çocuk daha geniş bir çevreye ilgi duyar.
- Beşinci ve altıncı aylarda çocuk kol boyu mesafedeki nesnelere uzanır, onları yakalar. Çocuğun bu dönemde dokunma ve el becerileri artar.
- Altıncı ayda, renk görüşü ve görüş keskinliğinin tamamen gelişmiş olması beklenir. Normal gelişim gösteren sekiz aylık bir çocuğun gördüğü görüntü yetişkin seviyesine gelmiş ve derinlik hissi artmıştır.
- Dokuzuncu aydan itibaren çocuk yüz ifadelerini taklit eder, saklanan cisimleri bulur, yeni cisimlere, insanlara ve çevreye duyarlı hâle gelir.
- İki yaşına doğru gözle takip etme, derinlik algısında artış gözlenir ve el göz koordinasyonu gelişmeye devam eder.
- Çocukların görme duyusu gelişimi okul yıllarına doğru giderek gelişmeye devam eder. Görme duyuları okul çağına doğru okuma yazma için gerekli şekilleri, renkleri, harfleri ve numaraları tanıyacak biçimde güçlenir.

UYGULAMA FAALİYETİ 2.1

Gözün Anatomisi ve İşleyişi ile İlgili Pano Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda gözün anatomisi ve işleyişi ile ilgili "**Pano**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Panoyu gözün anatomisi ve işleyişi konusunun tamamını kapsayacak şekilde hazırlayınız.
- Panoda yazı, resim, tablo vb. en az iki farklı materyal estetik kurallara uygun şekilde kullanılmalıdır.
- Panoyu, başlığını, düzenini dikkat çekici ve özgün bir şekilde hazırlayınız.
- Panoda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Panoda gözün anatomisi ve işleyişi ile ilgili özet bilgilere yer veriniz.
- Panoda açıklamalarınızı dikkat çekici materyallerle destekleyiniz.
- Panoyu ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Panoyu son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerine asarak sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"GÖZÜN ANATOMİSİ VE İŞLEYİŞİ İLE İLGİLİ PANO HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Gözün Anatomisi ve İşleyişi ile İlgili Pano Hazırlama" uygulama faaliyeti 2.1 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Pano gözün anatomisi ve işleyişi konusunun tamamını kapsadı.					
2. Panoda yazı, resim, tablo vb. en az iki farklı materyali estetik kurallara uygun şekilde kullandı.					
B) UYGULAMA					
3. Panoyu, başlığını, düzenini dikkat çekici ve özgün şekilde tasarladı.					
4. Panoda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imlâ kurallarına dikkat etti.					
5. Panoda gözün anatomisi ve işleyişi ile ilgili özet bilgilere yer verdi.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Panoda açıklamaları dikkat çekici materyallerle destekledi.					
7. Panoyu son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde sınıf arkadaşlarınca görülebilecek şekilde sınıfın uygun bir yerine asarak sergiledi.					
8. Panoyu verilen süre içerisinde teslim etti.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

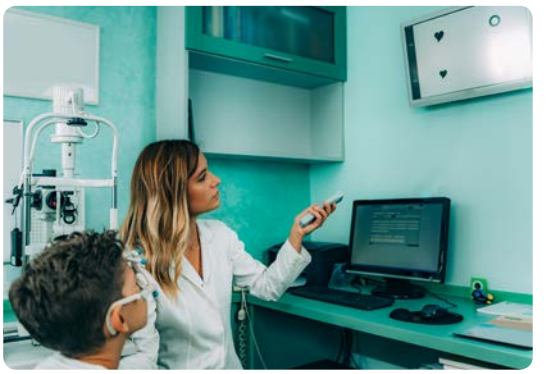
.....

.....

2.1.3. Görme Yetersizliğinin Tanımı ve Sınıflandırılması

Görme yetersizliği total görme yetersizliği olan ve az gören olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmaların her biri yasal ve eğitsel tanım başlıkları altında tanımlanmaktadır. Görme yetersizliğinin yasal tanımını yapabilmek için öncelikle görme keskinliği ve görme alanı kavramlarını açıklamak gerekmektedir.

- **Görme keskinliği:** 20 feet (6,1 metre) uzaklıktan farklı büyüklükteki sembol, harf ve sayıları okuyabilmektir (Görsel 2.3).
- **Görme alanı:** Boyun oynatılmadan, baş çevrilmeden ve gözler sağa sola oynatılmadan çevreyi görebilme kapasitesidir. Normal gören bireylerde 180 derecedir.

Görsel 2.3: Görme keskinliği muayenesi

Görme yetersizliği olan bireyler, görme yetersizliğinden etkilenme düzeyleri ve görme keskinliğine bağlı olarak total görme yetersizliği olan ve az gören şeklinde iki sınıfa ayrılmaktadır .

Total Görme Yetersizliği Olan

- **Yasal tanım:** Yapılacak tüm düzeltmelerden sonra iyi gören gözdeki keskinliğin onda birine, yani 20/200'lük (Görme yetersizliği olan bireyin 60 cm'den görebildiğini, normal görenlerin 6 metreden görebilmesidir.) ya da daha azına sahip olan ya da görme alanı 20 dereceden fazla olmayan bireylere total görme yetersizliği olan birey denir.
- **Eğitsel tanım:** İleri derecede görme kaybı olan ve öğrenmesini dokunarak, işiterek ve konuşan kitapları dinleyerek sürdürme ihtiyacı olan bireyi ifade eder.

Az Gören

- **Yasal tanım:** Yapılacak tüm düzeltmelerden sonra, iki gözle görmesi 20/70 ile 20/200 (normal gören bireyin 6 metreden gördüğünü az gören bireyin 2 metre ile 60 cm mesafede görmesi) arasında olan ve yaşamda görme gücünden yardımcı araçlarla yararlanan kişilere denir.
- **Eğitsel tanım:** Gözlük, büyüteç gibi araçlara ve büyük puntolu yazı, aydınlatma, zıtlık gibi materyaller aracılığıyla görme duyusunu öğrenme amacıyla kullanabilen bireyi ifade eder. Eğitsel tanım, eğitimciler tarafından öğretim ortamının düzenlenmesinde, öğretim planlanmasında eğitimin materyallerinin belirlenmesinde ve eğitsel düzenlemelerde kullanılan nitel bir şekilde ifade edilen değerlendirmedir (Görsel 2.4).

Görsel 2.4: Eğitsel değerlendirme

2.1.4. Görme Yetersizliğine Neden Olan Etmenler

Görme yetersizliğinin nedenleri doğum öncesi nedenler, doğum sırası nedenler ve doğum sonrası nedenler olarak sınıflandırılmaktadır.

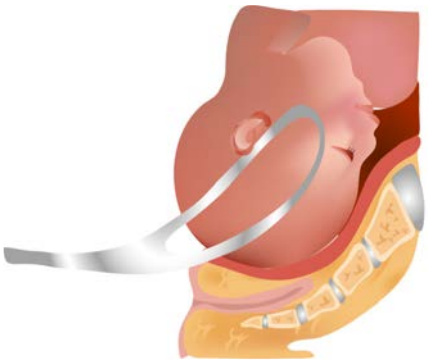
- **Doğum Öncesi Etmenler**

Ülkemizde görme yetersizliğinin en önemli nedeni genetik hastalıklardır. Bununla beraber doğum öncesi süreçte çocuğun görme yetersizliği yaşamasında annenin hamilelik döneminde geçirdiği kızamıkçık, ateşli ve bulaşıcı hastalık ve beslenme bozuklukları etkili olabilmektedir. Annenin hamilelikte geçirdiği

çarpma, düşme, trafik kazası vb. olaylar da çocuğun görme duyusunu etkileyebilecek sonuçlara neden olmaktadır. Hamilelikte kullanımı önerilmeyen bazı ilaçların kullanımı ve radyasyona maruz kalmak da yine çocukta görme yetersizliğine neden olabilecek etmenlerdendir.

- **Doğum Sırası Etmenler**

Doğumun çeşitli nedenlerle uzaması veya güç olması nedeniyle doğum anında yaşanan travmalar görme duyusunu etkileyebilmektedir. Doğum anında göbek bağı kordonunun bebeğin boynuna dolanması sonucunda bebeğin oksijensiz kalması görme yetersizliğine sebep olabilmektedir. Yine güç doğumlarda bebeğin başını kavrayıp dışarı çekme amacıyla kullanılan forseps aletinin yanlış kullanımı da görme yetersizliğine neden olabilmektedir (Görsel 2.5).

Görsel 2.5: Forseps ile doğum

- **Doğum Sonrası Etmenler**

Erken doğum nedeniyle oksijen desteği sağlanan bebeğe verilen oksijen miktarının fazla olması, bebeğin retinasına zarar vererek görme yetersizliğine neden olabilmektedir. Doğum sonrası geçirilen ateşli hastalıklar, çiçek hastalığı, menenjit, kızamıkçık, kaza veya zehirlenmeler görme yetersizliğinin nedenleri arasında yer alabilmektedir (Görsel 2.6). Çocukta A ve B vitamini eksikliği, yetersiz ve sağlıksız beslenme de görme yetersizliğinde önemli doğum sonrası nedenlerden bazılarıdır.

Görsel 2.6: Kızamıkçık

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

1894'te Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Sivrialan köyünde dünyaya gelen ünlü halk ozanı Âşık Veysel Şatıroğlu 7 yaşında yakalandığı çiçek hastalığı nedeniyle sol gözünü, geçirdiği bir kaza sebebiyle de sağ gözünü kaybetmiştir.

Sümbül der ki boynum uzun
Yapraklarım dizim dizim
Beni ak gerdana dizin
Benden âlâ çiçek var mı?

Yukarıdaki dizeleriyle görme yetersizliğine rağmen üstün anlatım gücünü ortaya koyan Âşık Veysel'in saza başlaması onu Pir Sultan Abdal'ın, Karacaoğlan'ın ve nice ozanların dünyası ile tanıştırır. Sazıyla büyük ozanların eserlerini seslendiren Âşık Veysel zamanla âşık geleneğinin son büyük temsilcilerinden biri olarak anılmasını sağlayacak eserlerini üretmeye başlamıştır. Türkiye'yi il il dolaşan büyük ozan saz dersleri de vermiş, nice öğrenciyi sazla buluşturmuştur. Kültür hazinemize sayısız eser kazandıran Âşık Veysel 1973 yılında hayata veda etmiş, Kara Toprak şiirinde dile döktüğü toprağın bağrına dönmüştür:

Her kim ki olursa bu sırra mazhar
Dünyaya bırakır ölmez bir eser
Gün gelir Veysel'i bağrına basar
Benim sadık yârim kara topraktır.

2.1.5. Görme Yetersizliğini Önlemenin Yolları

Görme yetersizliğini önlemek çok yönlü bir çalışma ve iş birliği gerektirmektedir. Görme yetersizliğini önlemede yapılması gerekenler; toplumun bilinçlendirilmesi, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, yasal tedbirler ve diğer faktörler başlıkları altında incelenebilir.

Sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması

- Görme yetersizliğine neden olabilecek hastalıklarla ilgili doğum öncesi sağlık kontrolleri yapılmalıdır.
- Doğumun yetkili ve uzman kişilerce gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- Erken doğumlarda bebeklere sağlanan oksijen desteği kontrollü olmalıdır.
- Eğitim ortamlarında erken çocukluk ve okul öncesi dönemlerinden itibaren düzenli olarak göz tarama ve muayene çalışmaları yapılmalıdır.
- Gözlük ve optik düzeltme hizmetleri geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Evlilik öncesi sağlık kontrollerine gereken önem verilmelidir.
- Çiçek, kızamık, kızamıkçık vb. aşılar zamanında yapılmalıdır.
- Görme yetersizliğinin ana nedenleri arasında olan A ve B vitaminleri eksikliği ile ilgili gereken tedbirler alınmalı ve bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Gebelik döneminde görülen kan uyuşmazlığı, kızamıkçık vb. durumlara gecikmeden müdahale edilmelidir.

Yasal tedbirler ve diğer faktörler

- Göz sağlığını koruma ve görme yetersizliğini önleme konusunda yasal çerçeve oluşturulması önemlidir.
- Eğitim ve yaşam alanlarının görme yetersizliği olan çocukların sorunlarının erken tespit edilip müdahale edilecek şekilde tasarlanması gerekmektedir.
- Okul sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, okul hemşireliği uygulaması gibi önlemler alınması önemlidir.
- Okullarda, oyun alanları ve iş yerlerinde meydana gelebilecek kaza ihtimalleri dikkate alınarak önleyici tedbirler alınmalıdır.

Toplumun bilinçlendirilmesi

- Okul programlarında göz hastalıkları ve göz sağlığını koruma tedbirlerine yer verilmelidir.
- Genetik nedenli görme yetersizliğini etkileyen akraba evlilikleri hakkında farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.
- Aileler, genetik danışma merkezlerinden yardım alma konusunda teşvik edilmelidir.
- Toplumun bilinçlendirilmesi amacıyla medya organları, basılı yayın araçları ve teknolojik olanaklardan yararlanılmalıdır.

SIRA SİZDE

Toplumun yetersizliği olan bireylere karşı olumlu ve olumsuz tutum ve davranışları nelerdir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

2.2. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. a) Günlük hayatınızda yardımsız/bağımsız bir şekilde hareket etmek, ihtiyaçlarınızı karşılamak, meslek edinmek sizin için önemli midir?

b) Görme yetersizliği olan bireylere bu bağımsızlık sizce hangi yollarla kazandırılabilir?

2. Total görme yetersizliği olan bir birey resim yapabilir mi? Düşüncelerinizi paylaşınız.

2.2.1. Görme Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimleri

Görme yetersizliği olan bireylerin kendi özelliklerine uygun olarak tasarlanmış eğitim ortamlarında eğitime devam etmeleri, bu bireylerin gelişimleri açısından önemlidir. Görme yetersizliği olan bireylerin eğitim programları, yetersizlik türüne göre ve bir ekip çalışması ile düzenlenmelidir. Ülkemizde görme yetersizliği olan bireylerin eğitimleri, bireysel özellikleri dikkate alınarak görme yetersizliği olan bireyler için kurulan özel eğitim okullarında, özel sınıflarda ya da kaynaştırma eğitimi yoluyla sağlanmaktadır.

• **Görme yetersizliği olan bireyler için özel eğitim okulları:** Ülkemizde görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi için ilköğretim düzeyinde 'görme engelliler ilkokulu ve ortaokulu', ortaöğretim düzeyinde 'özel eğitim mesleki eğitim merkezi (görme engelliler)' türünde özel eğitim kurumları bulunmaktadır. Ülkemizde 16 tane görme engelliler ilkokulu ve ortaokulu bulunmaktadır. Bu okulların tamamı yatılı okul olup dileyen öğrencilerin gündüzlü devam etmesine de imkân sağlanmaktadır. Genel ilköğretim müfredatına ek olarak görme engelliler ilkokullarında '**oyun-fiziki etkinlikler ve bağımsız hareket**', görme engelliler ortaokullarında ve özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde '**beden eğitimi-spor ve bağımsız hareket**' dersi okutulmaktadır. Özel Eğitim mesleki eğitim merkezinde görme yetersizliği olan bireylere ayrıca '**el sanatları**', '**tarım ve hayvancılık**' ve '**bilişim teknolojileri**' dersleri okutulmaktadır.

• **Özel eğitim sınıfı:** Okul öncesi ve ilkokul kademelerinde yetersizliği olmayan akranları ile tam zamanlı kaynaştırma eğitimi alamayacak düzeydeki görme yetersizliği olan bireyler için normal okulların bünyesinde özel eğitim sınıfı açılabilmektedir. Ortaokul ve lise kademesinde ise görme yetersizliği olan bireyler için özel eğitim sınıfı açılmamaktadır. Okul öncesi kurumlarda görme yetersizliği olan bireylerin devam ettiği özel eğitim sınıflarında en fazla 10 öğrenci mevcut olup biri okul öncesi öğretmeni, biri de özel eğitim öğretmeni olmak üzere 2 öğretmenle eğitim yapılmaktadır. İlkokulda görme yetersizliği olan bireylerin devam ettiği özel eğitim sınıflarında da en fazla 10 öğrenci olup bu sınıflarda bir özel eğitim öğretmeni ile eğitim faaliyeti yürütülmektedir.

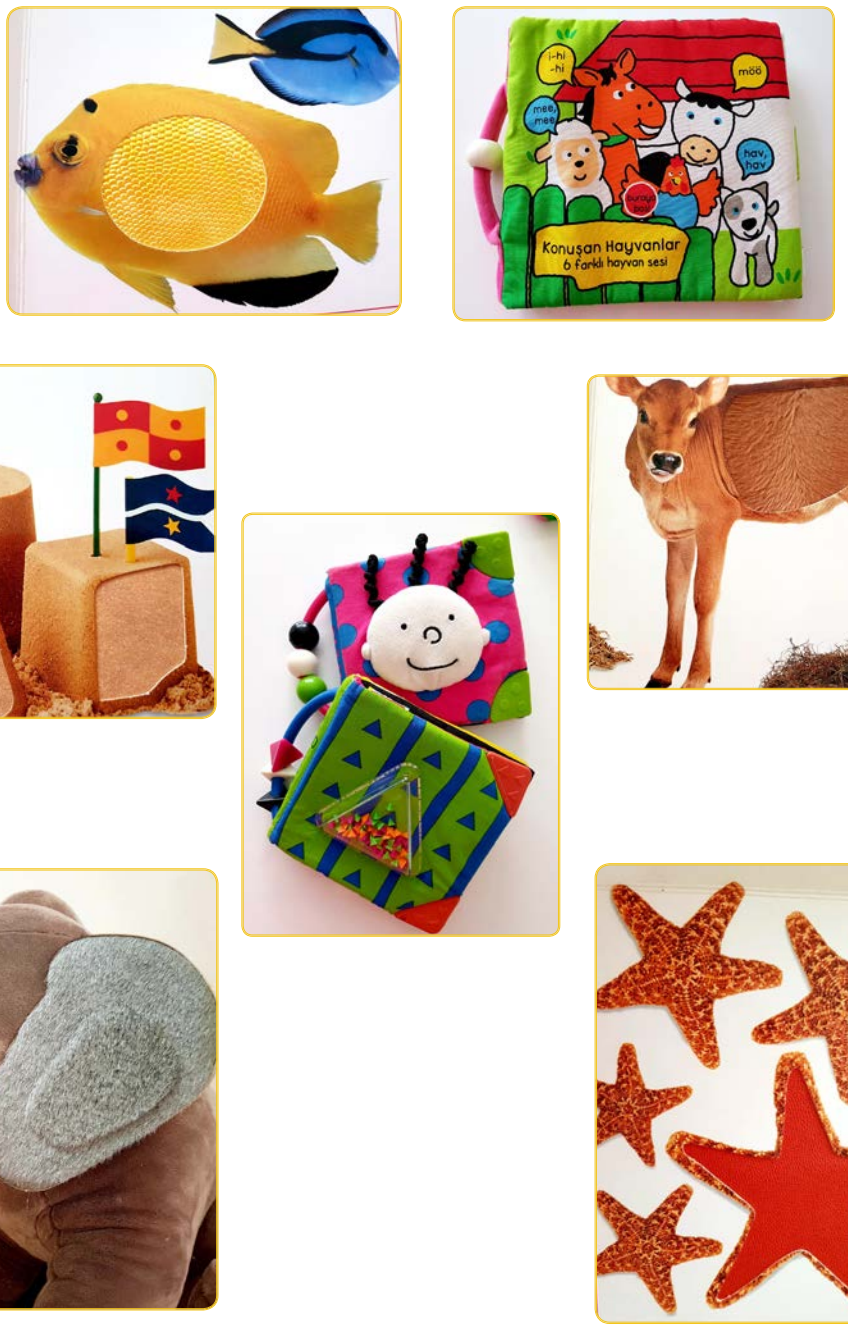
• **Kaynaştırma eğitimi:** Bireysel özelliklerine göre normal sınıfta akranlarıyla birlikte eğitim görebilecek durumdaki görme yetersizliği olan bireyler kaynaştırma eğitiminden yararlanmaktadır. Kaynaştırma eğitiminde bireyin gereksinimleri doğrultusunda uzman personel tarafından; bireyin kendisi, ailesi, öğrenciler ve okul personeli başta olmak üzere görme yetersizliği olan bireyin eğitimi ile ilgili kişilere destek özel eğitim hizmeti verilmektedir. Kaynaştırma eğitimi, görme yetersizliği olan bireyin toplumsal uyumunu sağlayacak, bağımsız yaşama becerilerini geliştirecek şekilde planlanmakta ve uygulanmaktadır.

2.2.2. Görme Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller

Görme, gelişimin bütün alanlarını etkileyen bir duyu organıdır. Görme yetersizliği baş ve boyun kontrolünden başlayarak emekleme, yürüme, dil ve kavram becerileri vb. gelişim alanlarında önemli gecikmelere yol açabilir. Bu gecikmelerin ortadan kaldırılması, bireylerin akranlarıyla eşit miktarda bilgiyi edinip kullanabilmesi için uygun materyalin ve teknolojik desteğin sağlanması önemlidir. Görme yetersizliği için kullanılan araç ve gereç sayısı teknolojinin gelişimiyle beraber artmıştır. Aşağıda görme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde kullanılan materyaller sıralanmıştır.

Okuma Yazma Becerilerinde Kullanılan Materyaller

Gören bireyler çevredeki diğer bireylerin okuyarak bilgi edindiklerini gözlemlemekte, kitapları nasıl okuduklarını, sayfaları nasıl çevirdiklerini gözlemlemekte ve taklit etmektedirler. Görme yetersizliği olan bireylerin okuma eylemini gözlemlemeleri ve taklit etmeleri, dolayısıyla okumaya karşı ilgi ve farkındalık geliştirmeleri mümkün olmamaktadır. Bu yüzden görme yetersizliği olan bireylere okuma eylemi ve kitaplarla ilgili yaşantı kazandırılması özellikle önem taşımaktadır. Bu doğrultuda dokunsal ve sesli nesne kitaplarının kullanımı, dil ve kavram becerilerinin desteklenmesi önem taşımaktadır (Görsel 2.7).

Görsel 2.7: Dokunsal ve sesli kitap örnekleri

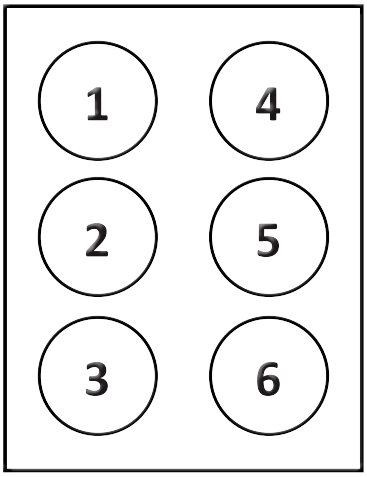
Braille (Breyıl) alfabesi öğretiminden önce görme yetersizliği olan bireyin ellerini ve parmaklarını etkili kullanma becerisi desteklenmelidir. Bu doğrultuda uygun parmak hareketleri, hafif parmak dokunuşları, nesneleri (üç boyutlu, iki boyutlu, sınırları kabartılmış) dokunarak ayırt etme, Braille sembol ve harflerini eşleme vb. çalışmalar yapılmalıdır. Görme yetersizliği olan çocukların okuma yazma eğitimlerinde "ilk okuma yazma tahtası" sık kullanılan bir materyal niteliğindedir (Görsel 2.8).

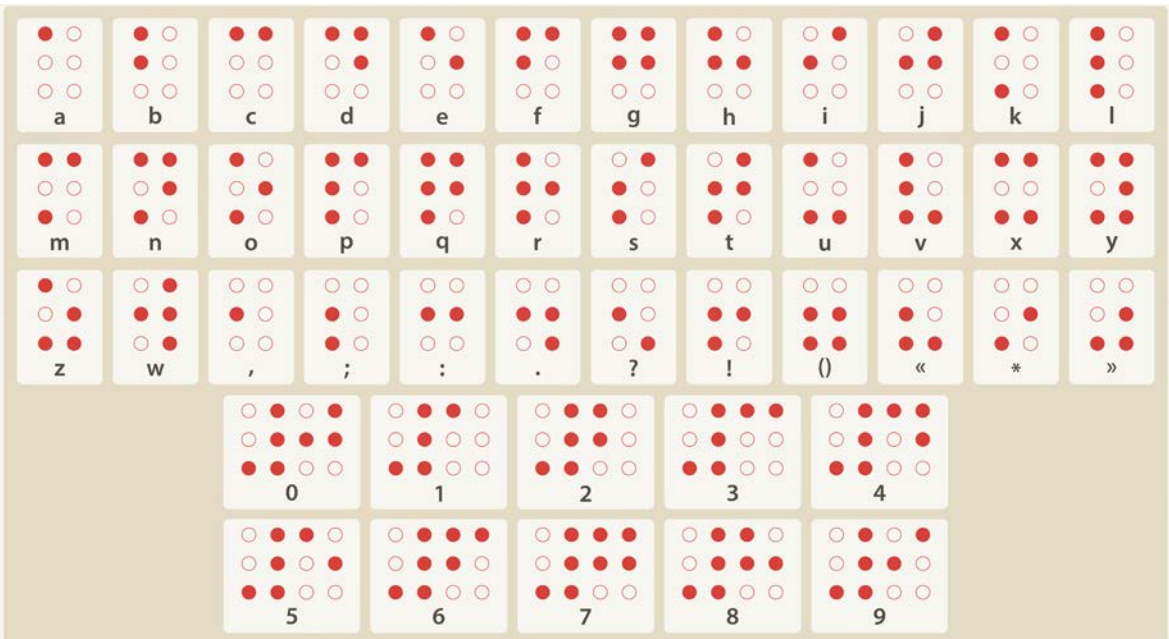
Görsel 2.8: İlk okuma yazma tahtası

Braille alfabesi: Braille alfabesi 1821 yılında kendisi de görme engelli olan Louis Braille (Luiz Breyıl) tarafından geliştirilen ve görme yetersizliği olan bireylerin okuma yazması için kullanılan bir alfabedir. Braille alfabesinde temel birim dikdörtgen biçiminde bir hücre olup içinde soldan sağa doğru iki, yukarıdan aşağıya doğru üç nokta olmak üzere toplam altı tane nokta vardır (Görsel 2.9).

Noktalar soldan aşağıya doğru 1. 2. 3. nokta ve sağdan aşağıya doğru 4. 5. 6. nokta olarak adlandırılır. Braille alfabesi iki sütunda yer alan altı noktanın çeşitli kombinasyonları ile harflerin, rakamların, noktalama işaretlerinin, matematik işaretlerinin ve müzik notalarının oluşturduğu bir alfabe sistemidir (Görsel 2.10). Braille sisteminden görme gücüne sahip olmayan, görme gücünde sürekli bir azalma olan, normal ve büyütülmüş yazıyı okuyamayan, yazıyı büyütücü özel araçlar kullanmasına rağmen rahatça göremeyen bireyler yararlanmaktadır.

Görsel 2.9: Altı Nokta

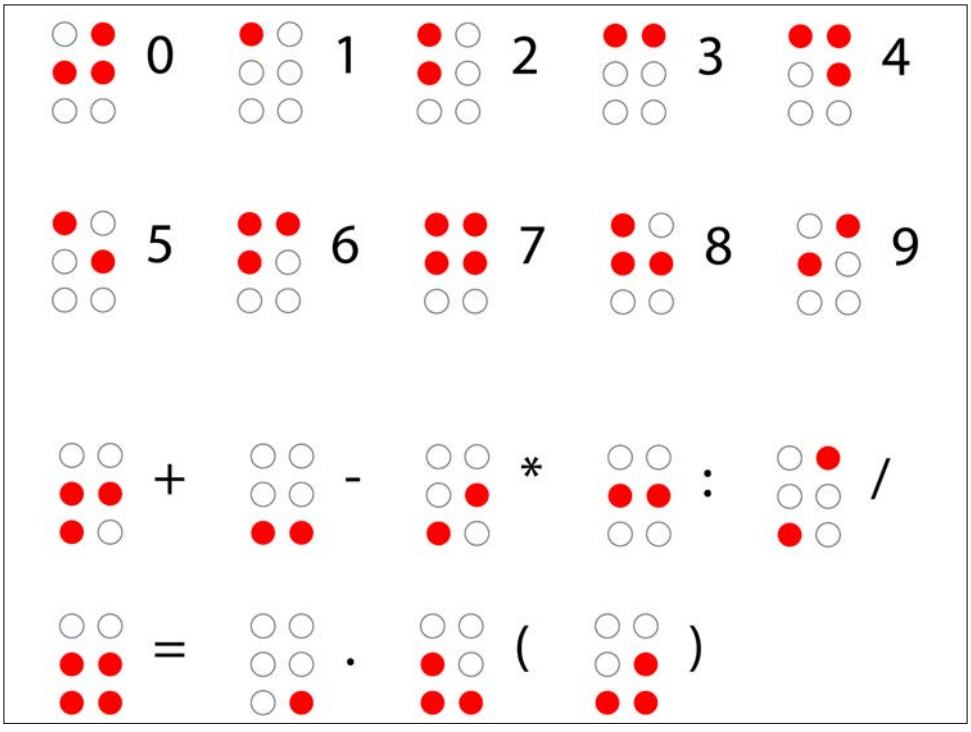
Görsel 2.10: Braille alfabesi

Tablet ve kalem: Tablet, üzerinde altı noktalı hücrelerin bulunduğu bir yazma çerçevesidir. Tabletin arasına kâğıt takıldıktan sonra tahtadan ya da plastikten tutma yeri olan çiviye benzer bir kalemle yazılır. Tablette yazı yazmak için harfleri tersten yazmak gerekmektedir. Okuma yazmaya yeni başlayan çocuklar, önce dört satırlık tabletle başlar, sonra büyük tablete geçilir (Görsel 2.11).

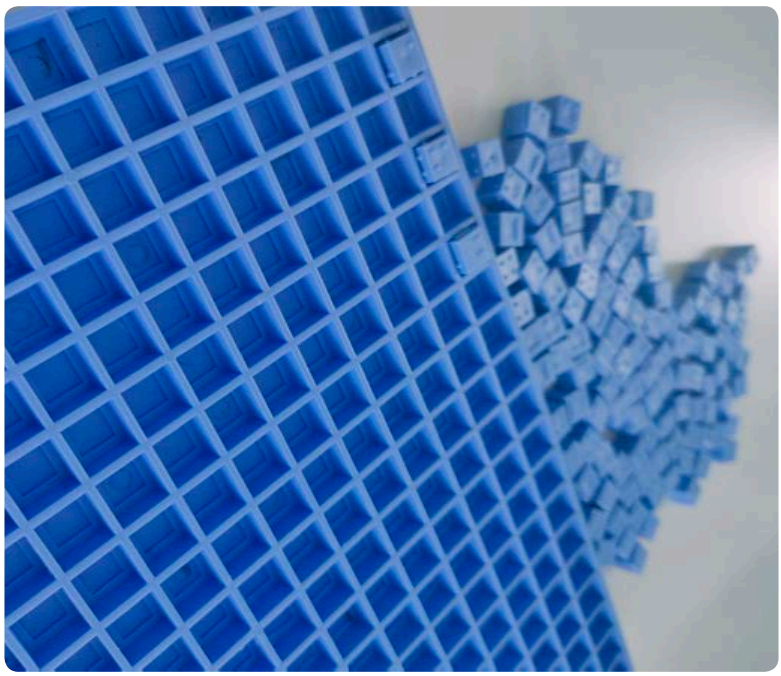
Görsel 2.11: Dört satırlık tablet ve kalem

Braille rakamları: Braille sisteminde rakamları öğretmek amacıyla kullanılan, noktaları kabartma olarak hazırlanmış tablodur (Görsel 2.12). Alfabenin ilk on harfi (ç ve ğ harfleri hariç) başına rakam işareti konulduğunda rakamları ifade etmektedir. Rakam işaretinin noktaları 3, 4, 5 ve 6'dır. Örneğin tek başına 1. noktaya basıldığında "a" harfi olarak okunan sembol başına rakam işareti konulduğunda "1" rakamı olarak okunmaktadır.

Görsel 2.12: Braille rakamları

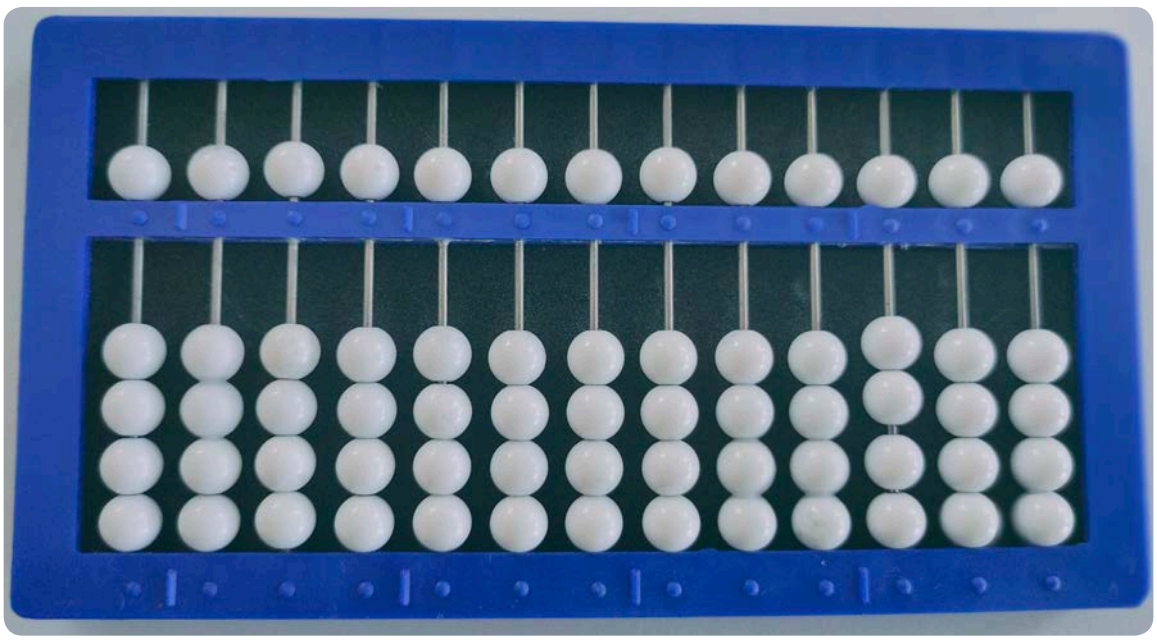
Küptaş kasa: Görme yetersizliği olan bireylerin matematik işlemlerini yapabilmeleri için ilk etapta kullandığı materyaldir. Taşların üzerinde kabartma olarak rakamlar ve işaretler mevcut olup kasaya yerleştirilerek işlemler yapılır (Görsel 2.13).

Görsel 2.13: Küptaş kasa

Taylor kasa: Daha ileri düzeydeki matematik işlemleri için kullanılır. Kullanımı işlevsel olmadığından günümüzde pek kullanılmamaktadır.

Abaküs: Görme yetersizliği olan öğrencilerin matematik işlemleri için hesap makinesi olarak kullandığı bir diğer araç abaküstür (Görsel 2.14). Taşınması kolay, kullanımı pratik olduğundan tercih edilmektedir.

Görsel 2.14: Abaküs

Bilgisayar yazılım ve donanımları:

Günümüzde var olan teknoloji ile beraber siyah beyaz veya renkli belge ve kitaplar, bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra bilgisayar tarafından belli bir yazılımla beraber seslendirilebilmektedir (Görsel 2.15). Herhangi bir yazı Braille yazıcılardan herhangi bir yazı Braille kabartma yazı olarak çıktı alınabilir. Braille sensörlü kitap okuma aracı, Braille yazıcı, kabartma yazıcı ve kitap okuma cihazı bunlara örnek olarak verilebilir.

Görsel 2.15: Braille bilgisayar

Braille daktilosu:

Braille daktilosunda Braille alfabesindeki tüm noktalara karşılık gelen üçü sağda üçü solda olmak üzere altı tuşun yanı sıra ortada bir boşluk bırakma tuşu, satır atlatma tuşu, alt satıra geçme tuşu ve bir geri kutuya dönme tuşları bulunmaktadır (Görsel 2.16). Her bir tuş altı noktadan bir tanesini basmaktadır. Harfin yazımında kaç nokta varsa gerekli tuşlara aynı anda basılmalıdır.

Görsel 2.16: Braille daktilosu

Optik ve Optik Olmayan Araçlar

Görme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde optik araçlar ve görme yetersizliği olan bireylerin özelliklerine uygun olarak tasarlanmış optik olmayan araçlar önemli bir yer tutmaktadır. Optik olan araçlara teleskobik ve tele mikroskobik gözlükler, ayaklı ve el büyüteçleri; optik olmayanlara ise büyük puntolu kitaplar, konuşan kitaplar ve okuma stantları örnek olarak verilebilir (Görsel 2.17).

Görsel 2.17: El büyüteci

Standart ve Elektronik Bağımsız Yazılım Araçları

Görme yetersizliği olan çocuklarda geliştirilmesi gerekli becerilerden biri de bağımsız harekettir. Bağımsız hareket becerilerini kazandırmanın amacı görme yetersizliği olan çocuklara en az yardımla ya da yardımsız olarak toplum ve çevresine uyumunu sağlamak, zihinsel haritasını geliştirmek, evde ve trafikte hareket edebilme ve yön bulma kabiliyeti geliştirmek ve tehlikesiz bir şekilde bir noktadan başka bir noktaya ulaşmalarını sağlamaktır. Hareketini tayin etmesi için beyaz baston, rehber köpek, gören rehber vb. yardımcı araçlardan faydalanılır (Görsel 2.18). Görme yetersizliği olan bireylerin kullanımı için standart bastonların yanı sıra, teknolojinin gelişmesi ile lazer teknoloji kullanılarak engel algılayan elektronik bastonlar da kullanılmaktadır. Ayrıca görme yetersizliği olan bireyler için geliştirilen renk tanıma cihazları da bulunmaktadır.

Görsel 2.18: Beyaz baston

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Görme yetersizliği olan bireylere trafikte, karşıdan karşıya geçerken ya da yönünü bulmasına yardım ederken dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Bu hususlara uyulmadığı takdirde görme yetersizliği olan birey sosyal ve duygusal açıdan zarar görmektedir. Görme yetersizliği olan bireye yardım ederken dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır.

- *Öncelikle görme yetersizliği olan bireye isminizi söyleyin ve yardım isteyip istemediğini sorun.*
- *"Evet" yanıtı alırsanız "şimdi koluma girmenizi sağlayacağım." deyin ve kolunuza girmesini sağlayın (Görsel 2.19).*
- *Yardım ettiğiniz bireye gitmek istediği yeri sorun.*
- *Bireyin yarım adım önünde yürüyün. Böylece birey kaldırım, basamak, yokuş vb. çevre unsurlarına sizin hareketinize göre bedensel olarak kendini hazırlayabilir.*
- *Yardımı sürdürürken kendisine bilgi verin (birazdan kaldırım bitecek, önümüzde 3 basamak var, birazdan hızlı bir şekilde karşıya geçeceğiz vb.).*
- *Yardımı sürdürürken bireye özel sorular sormayın.*
- *Yardım ettiğiniz birey size soru sorarsa detaya girmeden kendinizi tanıtın (Öğrenciyim, okuldan dönüyordum vb.).*
- *Yardım ettiğiniz kişinin yeterli dediği yerde yardımı kesin, yardımda ısrar etmeyin.*

Görsel 2.19: Görme yetersizliği olan bireye yardım

Elektronik Yardımcı Araçlar

Görme yetersizliği olan bireylerin okuma yazmalarını kolaylaştırmak adına görüntüyü büyüten tepegözler, sentetik sesle konuşan saatler ve hesap makineleri elektronik yardımcı materyaller olarak sayılabilir.

Laboratuvar Araçları

Görme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerine yönelik olarak hazırlanan her türlü araç gereç bu bağlamda sayılabilir.

UYGULAMA FAALİYETİ 2.2

Görme Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimlerinde Karşılaşılan Sorunları İçeren Rapor Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda görme yetersizliği olan çocukların eğitimlerinde karşılaşılan sorunları içeren "**Rapor**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Raporunuzu görme yetersizliği olan çocukların eğitimlerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin araştırmalarınıza yer veriniz.
- Raporunuzda yazı, tablo, grafik, şekil vb. en az üç farklı materyale yer veriniz.
- Raporunuzda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Raporunuzu A3 boyutunda bir kâğıt üzerine hazırlayınız.
- Raporunuzda açıklamalarınızı dikkat çekici örneklerle destekleyiniz.
- Raporunuzu ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Raporunuzu son teslim tarihinden sonra arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerine koyarak sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN EĞİTİMLERİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLARI İÇEREN RAPOR HAZIRLAMA'' UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Görme Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimlerinde Karşılaşılan Sorunları İçeren Rapor Hazırlama" uygulama faaliyeti 2.2 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Konuya yönelik kaynak taraması yaptı.					
2. Kaynak taramasında konuyu çeşitli kaynaklardan (gazete, dergi, internet vb.) araştırdı.					
B) UYGULAMA					
3. Raporu görme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinde karşılaşılan sorunları dikkate alarak hazırladı.					
4. Rapordaki bilgileri tablo, grafik, şekil, yazı vb. en az üç farklı materyalle destekledi.					
5. Raporda Türkçeyi doğru kullandı, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
6. Raporu A3 boyutunda bir kâğıt üzerine hazırlayarak şeffaf dosyada teslim etti.					
7. Raporda yazdığı açıklamaları dikkat çekici örneklerle destekleyerek yazdı.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
8. Raporu verilen sürede hazırladı ve teslim etti.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

2.3. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Sizce duyu organlarımızdan birinin yetersizliği diğer duyu organlarımızı nasıl etkiler?

2. Etkili iletişim unsurlarından biri de beden dilidir. Beden dilini kullanmakla ilgili sınırlılıklar görme yetersizliği olan bireyin iletişimini nasıl etkilemektedir? Düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

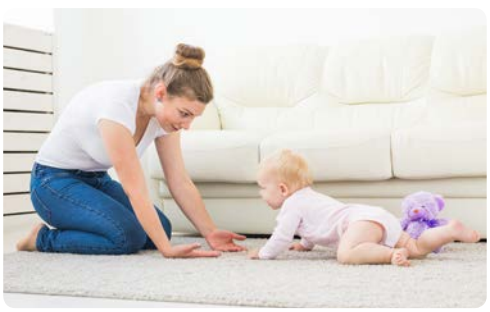
2.3.1. Görme Yetersizliği Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri

Görme yetersizliği olan çocuklar, sahip oldukları özellikler bakımından farklılık göstermektedirler. Görme yetersizliği olan çocuklar işlevsel görmeleri, sosyo-ekonomik durumu, kültürel geçmişi, görme yetersizliğinin başlangıç yaşı, başka yetersizliklerin varlığı ve bilişsel yeterlilik bakımından farklılıklar gösterirler. Görmenin hiç olmaması ya da sınırlı olması bireyde fiziksel ve motor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, duygusal ve sosyal gelişim vb. alanları etkiler.

Fiziksel ve Motor Gelişim

Görme yetersizliği yaşayan ya da yaşamayan tüm bireyler aynı fiziksel ve motor gelişim süreçlerini takip ederler. Ancak görme yetersizliği olan bireyin içinde bulunduğu çevresel etmenler ve uyaranlar fiziksel ve motor gelişiminin hızını ve yönünü belirlemektedir. Bebeklik döneminde yeterince uyaranla karşılaşılmaması çocuğun fiziksel ve motor gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

Normal çocuklar yaklaşık olarak sekiz aylık olduklarında dik durmaya başlayabilirler. Sonraki süreçte emekleme, ayakta durabilme, bir yerlere tutunarak yürüyebilme ve en son yalnız başına yürüyebilme gibi fiziksel olan aktiviteleri yerine getirirler. Bebekler altı aylık olmaya başladıklarında etraflarında gördükleri nesnelere ulaşmak için emeklemeye başlarlar. Görme yetersizliği olan bebek ise en erken bir yaşına doğru gelen sesin kaynağı olan nesneyi algılamaya, nesnenin yerini fark etmeye ve nesneleri elde tutmaya başlamaktadır. Kollarını iki yana açması ve nesnenin sesine doğru elini uzatması nesne sürekliliği kavramını kazandığının işaretidir. Görme yetersizliği olan bebek işitme ve el koordinasyonunu sağladıktan sonra emeklemeye başlar (Görsel 2.20).

Görsel 2.20: Emekleyen çocuk

Oturma ve ayakta yardım almadan durabilme normal bebekler ile aynı zamanda gerçekleşir. Görme yetersizliği olan bebeklerin emeklemeye geç başlaması dezavantajı, bebeğe sesli uyarıcıların (oyuncak vb.) verilmesi ve bunlara güvenli bir ortamda ulaşması sağlanarak emekleme süresinin daha kısa zamanda gerçekleşmesini mümkün kılabilir. Görme yetersizliği olan bebek bu dönemde ses kaynağını bulma, sese yönelme ve erişme durumları için desteklenmezse motor becerilerinde geri kalabilir. Buna ek olarak bebeğin farklı türde bir yetersizliği varsa bedensel becerileri daha yavaş gelişim gösterebilir. Görme yetersizliği olan çocuklar yürümeye başladıklarında çevreden ipuçları almak için farklı duruş ve yürüme stilleri geliştirirler. Görme yetersizliği olan çocuklarda baş bir tarafa yatık, omuzlar öne doğru eğilmiş, ayaklar düztaban, dışa doğru açılmış ve geniş taban desteği görülmektedir. Yürüme sorunları olarak yavaş yürüme, adımları kısa atma, ayakları yerde sürüme, sallanarak yürüme, bedenin az hareket etmesi, kolların çok az hareket ettirilmesi ya da kollarını öne uzatarak her an bir şeye değecekmiş gibi kendini korumaya çalışarak yürüme vb. sorunlar görülmektedir. Bu konuda ailenin ya da görme yetersizliği olan çocuğun yakın çevresinin çocuğa gerekli desteği sağlaması gerekmektedir. Ailelerin çocukların hareket edip kendilerine zarar verebileceğini düşünerek onlara yürüme fırsatı vermemeleri, çocukları aşırı koruyucu tutumları, görme yetersizliği olan çocukların gelişiminde olumsuz etki yaratmaktadır.

SIRA SİZDE

Görme yetersizliği olan bir öğrenci için sınıf ve okul ortamını daha güvenli ve konforlu hâle getirmek amacıyla neler yapılabilir?

Bilişsel Gelişimi

Görme yetersizliği bireylerin öğrenmesini doğrudan etkilemektedir. Görme yetersizliği olan bireyler sadece dokunma ve işitme duyularıyla veriyi işledikleri için öğrenme performansları düşük olabilmektedir. Görme yetersizliğinin bilişsel gelişim üzerindeki etkisi yaşantıların türü ve düzeyindeki sınırlılıklar, çevrede hareket etme yeteneğinde sınırlılıklar ve çevreyle etkileşimde sınırlılıklar olmak üzere üç temel başlıkta ele alınmaktadır.

• Yaşantıların türü ve düzeyindeki sınırlılıklar

Normal bireyler görerek çevresini anlamlı olarak öğrenir ve bulunduğu ortamda rahat bir şekilde hareket eder. Görme yetersizliği olan birey dokunma ve işitme yolu ile bunu elde etmeye çalışır. Bu duyular görmenin yerine geçmez ve bilgiyi hızlı ve bütünüyle elde etmesini sağlamaz. Görme yetersizliği olan bireyler boyut, renk ve uzaysal ilişkileri görme yoluyla elde edemezler. Bundan farklı olarak nesneleri, bütün parça ilişkisini, kişinin nesne ile olan ilişkisini dokunarak keşfedebilir (Görsel 2.21). Fakat devasa nesneleri (dağ, gökdelen vb.), mikroskobik nesneleri (molekül vb.) ya da çok uzaktaki nesneleri (güneş, ay vb.) dokunarak öğrenmesi mümkün olmamaktadır.

Görsel 2.21: Dokunarak öğrenme

• Çevrede hareket etme yeteneğinde sınırlılıklar

Görme yetersizliği olan bireylerin bulundukları çevrede rahatça hareket etmeleri sınırlılık göstermektedir. Bu sınırlılıklar bireyin sosyalleşmesini, hareket edebilme yeteneğini ve bilgi edinme potansiyelini engellemektedir. Bulundukları ortamda kendi çevreleri tarafından desteklenerek ve yardımcı aletler kullanarak (uzun baston, beyaz baston, akıllı gözlük vb.) hareket alanları genişletilmelidir (Görsel 2.22). Görme yetersizliği olan çocuklar bazı durumları keşfetmiş dahi olsa nesnenin desenini bilemez ve bu durum zihinsel etkileşimde sınırlılıklar yaratır.

Görsel. 2.22: Görme yetersizliği olan çocuk

• Çevreyle etkileşimde sınırlılıklar

Normal bireyler görebildiği için bilgiyi hızlıca işleyebilir ve ortamı hızlı ve doğrudan kontrol edebilir. Kalabalık bir ortamda yürüyebilir, bulunduğu ortamda hızlıca gözlem yapıp istediğini bulabilir ve özgürce hareket edebilir. Görme yetersizliği olan birey bu kontrolü sağlayamaz. Çevre hakkında bilgi ve kontrolü sağlayabilme onlar için kaygı alanıdır. Görme yetersizliği çevreyi tanımasını ve kontrol sağlamasını sınırlandırmaktadır. Görme yetersizliğinden dolayı tehlikeyi erken fark edemez, bu yüzden hızlı ve uygun tepki gösteremezler.

Bütün kavram ve nesneler işitme ya da dokunma duyuları ile elde edilemeyebilir. Öğrenilen kavramlar ise örnek nesneler ile sınırlı kalabilir. Görme yetersizliği yaşayan bireylere kavram gelişimlerini desteklemek için gerçek nesneler üzerinden yaşantılar sunulmalıdır.

Dil Gelişimi

Normal gelişim gösteren çocuklar ebeveynleri ya da çevredeki diğer kişilerle göz kontağı kurar ve iletişim kurmak için onların ilgisini nasıl çekeceklerini öğrenirler. Görme yetersizliği olan çocuklarda bu temas

görme duyusu ile sağlanamadığından tepki verme ve iletişim kurmada sıkıntılara yol açabilmektedir. Aileler bu tür durumları çocuğun iletişim kurmak istemediğini zannedip yanlış algılayabilir. Bütün bu durumlar çocuğun dil gelişimini destekleyecek olağan ortamından yoksun kalmasına neden olmaktadır.

Görme eksikliğinin varlığı dili kullanmada ve anlamada çok büyük farklılıklar yaratmamaktadır. Uygulanan sözel zekâ testlerinde alınan puanlara bakarak yapılan çıkarsama arada çok fazla farklılığın olmadığına yöneliktir. Başka çocuklarla iletişimde ve dil ediniminde görme yetersizliği olan birey için işitme duyusu ön plandadır.

Görme yetersizliği yaşayan çocuklar ile normal gelişim gösteren çocuklar dil gelişimi açısından karşılaştırıldığında görme yetersizliği olan çocukların ses değişikliğinin daha az, konuşma hızlarının daha düşük, monoton ve yüksek sesle konuştukları gözlemlenmektedir. Jest, mimik ve vücut hareketlerinde yetersizlik, ses üretmede dudak hareketlerini daha az kullandıkları görülmektedir. Yanı sıra görme yetersizliği olan çocuklarda ekolali olarak adlandırılan bazı cümlelerin anlamsızca tekrar edilmesi durumu görülebilmektedir.

Duygusal ve Sosyal Gelişim

İnsan; davranışları, sosyal olayları ve alışkanlıkları gözleyerek ve taklit ederek geliştirir. İletişime geçmede de en önemli faktör göz kontağıdır. Görme yetersizliği yaşayan çocuğun görerek veya taklit ederek öğrenmesi sınırlı olduğundan uygun sosyal davranışları yeteri kadar yerine getirememesine yol açmaktadır. Görme yetersizliğine ebeveynlerin veya çevresindeki diğer kişilerin aşırı koruyucu, acıma, dışlama, ihmal vb. davranışları da eklenince beraberinde içe dönüklük, sosyalleşme ve uyum problemleri, etrafa karşı ilgisiz olunması ve iletişim bozuklukları doğmasına neden olmaktadır. Görme yetersizliği olan bazı çocukların diğerlerinden daha kolay ve başarılı bir şekilde uyum sergilediği görülmektedir. Bunda çocuğun görme sorununun başlangıç zamanı, gelişimi ve yetersizlik karşısında ailenin tutumu önemlidir.

Ebeveynlerin görme yetersizliği yaşayan çocuklarının gören çocuklar ile oynamalarına müsaade etmemesi çocuğun çekingen olmasına neden olabilir. Çevreyi tanıyamama ve sürekli olarak tehlikelerin varlığının söylenmesi güvensizlik ve korku yaratabilir. Bu durum çocuğun sosyalleşmesini etkilerken ileri yaşlarda gözetlenme, düşme, çarpma, sevilmeme, dışlanacağını düşünme vb. korku ve kaygıların oluşmasına neden olabilir. Erken yaşlarda çocukla ebeveynleri aracılığı ile sistemli bir şekilde gerekli önlemler alınarak çalışmalar, oyunlar ve etkinlikler planlanmalıdır.

Görme yetersizliği olan çocuklar sosyal beceriler kazanmaları için, insanlarla doğrudan iletişim kurmalı, dokunacak ve dinleyecek yeni nesneler araştırmalı, etkinliklere veya oyunlara katılmalı, seyahat edebilmeli, yeni ortamlar keşfetmeli ve bütün bunları yaparken çevreleri tarafından sabırla desteklenmelidir.

UYGULAMA FAALİYETİ 2.3

Görme Yetersizliği Olan Çocukların Gelişimsel Özelliklerini İçeren Araştırma Raporu Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda görme yetersizliği olan çocukların gelişimsel özelliklerini içeren "**Rapor**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Raporunuzu görme yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özellikleri konularını kapsayacak şekilde hazırlayınız.
- Raporunuzda kullanacağınız bilgileri çeşitli kaynaklardan (gazete, dergi, internet vb.) araştırınız.
- Raporunuzu şekil, yazı, resim, fotoğraf, tablo, grafik vb. en az üç farklı materyalle destekleyiniz.
- Raporunuzdaki bilgi ve materyallerin özgün ve birbiri ile çelişmemesine özen gösteriniz.
- Raporunuzda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Raporunuzu A3 boyutunda bir kâğıt üzerine hazırlayınız.
- Raporunuzu ...../...../..... tarihine kadar hazırlayıp teslim ediniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİNİ İÇEREN ARAŞTIRMA RAPORU HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Görme Yetersizliği Olan Çocukların Gelişimsel Özelliklerini İçeren Araştırma Raporu Hazırlama" uygulama faaliyeti 2.3 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Konuya yönelik kaynak taraması yaptı.					
2. Kaynak taramasında konuyu çeşitli kaynaklardan (kitap, gazete, dergi, internet vb.) araştırdı.					
B) UYGULAMA					
3. Raporu görme yetersizliği olan çocukların gelişimsel özelliklerini kapsayacak şekilde hazırladı.					
4. Raporu şekil, yazı resim, fotoğraf, tablo, grafik vb. en az üç farklı materyalle destekledi.					
5. Raporda Türkçeyi doğru kullandı, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
6. Raporu A3 boyutunda bir kâğıt üzerine hazırladı ve şeffaf dosyada teslim etti.					
7. Raporda yazdığı açıklamaları dikkat çekici örneklerle destekleyerek yazdı.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
8. Raporu verilen sürede hazırladı ve teslim etti.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

2.3.2. Görme Problemini Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Görme yetersizliğinin varlığını belirlemede farkına varma, gözlem ve yönlendirme ile tanılama süreçleri izlenmektedir.

Farkına varma

Çocukta görme yetersizliği; hastanede tıbbi olarak değerlendirmesi sonucunda, anne babanın çocuğunun görsel uyaranlara karşı tepki vermediğini fark etmesi durumunda ya da okul çağına gelmiş çocuğun sınıfta öğretmeni tarafından gözlemlenmesi sonucunda fark edilebilir. Okulda görme keskinliğinin belirlenmesi amacıyla genellikle Snellen göz tarama testi uygulanmaktadır. Kesin sonuç vermemekle beraber ön değerlendirme açısından önem teşkil etmektedir. Ebeveynler ve öğretmenler çocuğun bazı davranışları veya gözlerindeki görünüme bağlı olarak görme yetersizliğinden şüphelenebilir. Genel olarak belirtmek gerekirse;

- Gözleri kızarıyor ve sulanıyorsa,
- Gözünde beyazlık ve titreme varsa,
- Hareketli oyuncaklara tepki vermiyorsa,
- Işığa karşı aşırı bir hassasiyet varsa,
- Gözlerini sürekli ovuyor ve kaşıyorsa,
- Gözlerini farklı şekilde döndürüyorsa,
- Gözlerini sürekli kısarak bakıyorsa,
- Ebeveynleri tarafından işaretlerle kucağa alınmak istendiğinde tepkisiz kalıyorsa,
- Merdiven inip çıkarken basamaklara ayağını denk getiremiyorsa,
- Sürekli olarak bir şeye başını eğerek ya da uzatarak bakmaya çalışıyorsa,
- Nesnelere yakından bakıyorsa,
- Bir nesneye uzanıp tutmaya çalıştığında yerini bulamıyorsa,
- Nesnelere bakarak değil de dokunarak arıyorsa,
- Renkleri yanlış eşleştiriyorsa,
- Elindeki nesneleri bir yerlere çarpıyorsa,
- Tahtayı görmediğini sıklıkla söylüyorsa bir doktora başvurup tıbbi değerlendirme talep edilmelidir.

Gözlem ve yönlendirme

Sınıfta görme yetersizliğinden etkilenmiş çocuğun olup olmadığını anlamak için davranışa yansıyan gözle görülür özelliklerden yola çıkılmalıdır. Sınıfta öğretmenin gözlemleyebileceği davranışlar şunlardır.

- Sık sık göz kırpması
- Işıktan rahatsız olması
- Gözlerini kaşıması, ovması
- Gözlerin kızarması, sulanması
- Kitaplara yakından bakıp okumaya çalışması
- Çevresindeki hareketli nesnelere kayıtsız olması
- Renkleri ayırt edememesi
- Sık sık nesnelere çarpması
- Ekrana, resimlere, tahtaya bakarken gözünü kısarak bakması

Öğretmen yukarıda gözlemlediği bir veya daha fazla özelliği tespit etmesi durumunda Snellen göz tarama testini kendisi uygulayabileceği gibi bir uzmanın yardımıyla da uygulayabilir. Çıkan sonuca göre çocuk, ailesi ve okul idaresi bilgilendirilerek bir sağlık kuruluşuna yönlendirilmelidir.

Tanılama

Görme yetersizliği tanılama süreci görme yetersizliğini fark edebilmede önemli hususlardan biridir. Tanılama tıbbi değerlendirme, eğitsel değerlendirme ve işlevsel değerlendirme aşamalarını içerir.

• Tıbbi değerlendirme:

Göz hekimleri tarafından yapılan değerlendirmedir. Göz hekimleri bireyin geçmiş sağlık öyküsü ile görme keskinliği, kırma kusuru, göz içi basıncı, renk görme, göz kası fonksiyonları, kontrast görme vb. gözün fiziksel yapısını değerlendirir (Görsel 2.23).

Görsel 2.23: Tıbbi tanılama

• Eğitsel değerlendirme:

Görme yetersizliği belirlendikten sonra göz koşullarının bireyin öğrenmesi üzerindeki etkisinin belirlenmesi gerekmektedir. Bunun için eğitsel değerlendirme gerekir. Bu kapsamda görme yetersizliğinden etkilenmiş olan bireyin akademik becerilerinde, günlük yaşam becerilerinde engelleri en aza indirerek bağımsız olacağı ortamı sağlayabilmek için eğitsel değerlendirme önemlidir. Görme yetersizliği tıbbi tanılama ile belirlenmiş bireyin özel eğitim hizmetlerinden yararlanıp yararlanamayacağı rehberlik ve araştırma merkezi müdürlüklerince (RAM) yapılan eğitsel değerlendirmeden sonra belirlenir. Eğitsel değerlendirme; bireyin eğitime nereden başlayacağı, gelişim ve disiplin alanlarındaki performansın belirlenip akranlarıyla beraber en az kısıtlayıcı ortamın belirlenmesi ve alınabilecek önlemlere karar verilmesi konusunda aileler ve öğretmenlere bilgi sağlamaktadır.

• İşlevsel değerlendirme:

Eğitsel değerlendirme kapsamında bireylere işlevsel görme değerlendirmesi yapılarak bireydeki görme kalıntısının ne kadar olduğu, bunu kullanma kapasitesi ve nasıl kullandığı belirlenmektedir. Bu değerlendirmeyle bireylerin değişik ortamlarda farklı materyaller ile görme becerileri değerlendirilir. Bu süreçte bireylerin odaklanma, izleme- tarama, renk görme, ışık görme ve kontrast duyarlılığı vb. fonksiyonları değerlendirilmekte, bu bilgiler ışığında uygun ortam ve materyalden faydalandırılıp bireyin öğrenme durumunda en yüksek performanstan yararlanması sağlanmaktadır. Değerlendirme sırasında kullanılacak nesnenin birey için bilindik bir nesne olması, nesnenin büyüklüğü, nesnenin gösterilme pozisyonu değerlendirme açısından önemlidir. Yakın görme değerlendirilecekse bireye belli uzaklıktan nesne gösterilmeye başlanmalı, birey görene kadar yakınlaştırılmalı ve gördüğü mesafe kayıt altına alınmalıdır. Değerlendirme anındaki ışık ayarı önemlidir. Az gören bireylerden bazıları ışıklı ortamda daha iyi görebilirken bazıları daha düşük ışıkta daha iyi görebilmektedir.

2.4. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Okulunuzda ve çevrenizde görme yetersizliği olan bireylerin günlük hayatını etkileyen mimari ve çevresel özellikler nelerdir? Gözlemlerinizi ve yapılabilecek düzenlemelerle ilgili önerilerinizi paylaşınız.
2. "Ağaç yaşken eğilir." atasözünü görme yetersizliği olan bireylerin eğitimini göz önünde bulundurarak tartışınız.

2.4.1. Görme Yetersizliği Olan Çocukların Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Çocuklar sosyal becerileri, anne-babalarını, çevrelerinde yer alan yaşıtlarını, öğretmenlerini ve diğer yetişkinlerin davranışlarını gözleyerek, model alarak ve taklit ederek öğrenir. Sosyal beceri davranışları sergilendiğinde çevresindeki kişiler tarafından pekiştirilmek ve olumlu dönütler almak uygun davranışların yerleşmesinde kolaylık sağlar. Ancak görme yetersizliği olan çocukların, görsel ipuçlarını ayırt etme, sözel olmayan iletileri anlama ve taklit etme, model olma ve geri bildirim alma becerilerindeki sınırlılıkları sosyal becerileri öğrenmelerinde ve yerine getirmede yetersizliğe neden olmaktadır. Bu açıdan görme yetersizliği olan çocukların gelişim alanlarının desteklenebilmesi için yaşıtlarına göre daha fazla ve daha olumlu sosyal yaşantı içerisinde olmaları sağlanmalıdır.

Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocuklar, gören yaşıtları ile sosyal açıdan destekleyici ve gelişimsel açıdan uygun sınıf ortamlarında bir arada eğitim aldıklarında daha fazla sosyalleşme, etkileşime girme, iletişim kurma, arkadaşlık, paylaşım, oyun için daha çok fırsat bulabilir ve bu becerileri geliştirmeleri daha kolaylaşır.

Görme yetersizliği olan çocukların bağımsız hareket, günlük yaşam ve sosyal beceriler gibi gelişim alanlarında, erken yaşlardan itibaren yaşıtlarıyla bir arada eğitim alması, yaşadığı toplumla bütünleşmesi ve toplumda bağımsız bir birey olarak var olması açısından oldukça önemlidir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Doğuştan total görme yetersizliği olan Eşref ARMAĞAN Türkiye'de ve dünyada tanınmış önemli bir ressamdır. Hayatı ve sanatı belgesellere konu olmuştur. Bu belgesellerden biri olan "Karanlığın Renkleri" New York Uluslararası Film ve Video Festivalinde "en iyi yabancı belgesel" ödülüne layık görülmüştür.

2.4.2. Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği

Görme yetersizliği olanların eğitiminde fiziksel ortamın birden çok duyuya hitap edebilmesi ve görme dışındaki duyularla da belirlenmesi oldukça önemlidir. Fiziksel ortamın uygun olması kaynaştırma eğitiminden beklenen sonucu elde etmek açısından önemlidir. Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocuklara uygun eğitim ortamlarının niteliği bina yapısı ve kullanılan eşyalarla ilgili düzenlemeler, dokunsal ve işitsel bilgilendirmeler/uyaranlar ve görsel farklılaştırma başlıkları altında incelenmektedir.

Bina Yapısı ve Kullanılan Eşyalarla İlgili Düzenlemeler: Hem bina hem de eğitim ortamları içerisindeki yapılar ve eşyaların yerleri ve özellikleriyle ilgili düzenlemelerdir.

- Binalar yatay mimari anlayışıyla, tek katlı olmalıdır.
- Birden fazla kata sahipse asansör bulundurulmalı, merdivenler trabzan ile çevrilmelidir.
- Bina içi ve dışındaki duvarların, kapıların kesişen kenarları yuvarlak hatlarda olmalıdır.

- Bina ve diğer bölümlerin girişi yerle eşit hizada olmalı, eşik bulunmamalıdır.
- Zemin kaymayan bir yapıya sahip olmalı ve kabartmalı sarı bant uygulamasıyla yön bulmayı kolaylaştıracak önlemler alınmalıdır (Görsel 2.24).
- Eğitim ortamları, oyun alanları yeterli genişlikte olmalıdır.
- Eğitim ortamı kalabalık ve gereksiz eşyalardan arındırılmış olmalıdır.
- Eşyalar sivri ve zarar verebilecek köşelere sahip olmamalıdır.
- Eğitim ortamındaki masa sandalye, dolap ve diğer araç gereçler görme yetersizliği olan çocuklar için tasarlanmış; yaş ve seviyelerine uygun olmalıdır.
- Mekânsal hafızada oluşan devamlılığın sürdürülebilmesi için eşyaların yerleri değişkenlik göstermemelidir.

Görsel 2.24: Sarı bant uygulaması

Dokunsal ve işitsel bilgilendirmeler/ Uyaranlar: Görme yetersizliği olan çocuğun tüm duyuları ile çevresi hakkında bilgi edinmesini, bulunduğu yeri anlamasını, gideceği yeri kolayca bulmasını ve engellere karşı kendisini korumasını sağlayacak düzenlemelerdir.

- Bina girişinden itibaren ses, ışık ve renk bakımından zengin yönlendirici tabelalar,
- Dokunsal tabela ve haritalar,
- Acil çıkış kapılarında sesli uyarıcılar,
- Sınıf içerisinde sesli uyarı panoları,
- Yürüyüş yüzeyinde veya duvarda yer verilen değişen doku yüzeyleri,
- Koridorların kesiştiği bölümlerde ve bağlantı noktalarında yönlendirmeyi sağlayan hissedilebilir yüzeyler kullanılmalıdır.

Görsel farklılaştırma: Az gören öğrencilerin ortamı algılamalarını desteklemek, sınırları belirlemek ve engelleri vurgulamak için ışık ve renklerle ilgili düzenlemelerdir.

- Eğitim ortamı yeterli ölçüde aydınlatılmalı,
- Aydınlatma için gün ışığı kullanımı önemli olmakla birlikte doğrudan gün ışığı, parlama ve yansımalar sebebiyle rahatsızlık verici olabileceği için bunlara dikkat edilmeli,
- Perde ve jaluzi ile gün ışığı şiddeti veya geliş yönü ayarlanmalı,
- Duvar ve zemin gibi ayırt edilmesi gereken alanlarda kontrast (zıt) renkler kullanılmalıdır.

2.4.3. Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlikler

Görme yetersizliği olan öğrencilere yönelik öğretim yöntemlerinde yapılacak uyarlamalar ve iyileştirmeler oldukça önemlidir. Yetersizlikten etkilenen öğrenciler öğrenirken dokunma, işitme, koklama ve tatma gibi pek çok duyudan yararlanarak bilgiye ulaşırlar. Eğitim öğretim sürecinde öğrencilerin görme yetersizliğinden kaynaklı duyusal yetersizlikler göz önünde bulundurularak diğer duyularını da ön plana çıkaran öğretim yöntemlerine başvurulmalıdır. Ayrıca az gören öğrencilerin öncelikle görme duyusundan yararlanmalarını sağlayacak öğretim yöntemleri kullanılarak öğrencilerin kişisel özellikleri ön plana çıkarılabilir. Etkinliklerin öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemesi, etkinliklerin verimliliğini arttıracaktır. Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan öğrencilerin özelliklerine uygun etkinlik örnekleri şunlardır.

ETKİNLİK 1

Dokun-Tahmin Et

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Dokunsal farkındalığı geliştirme.

Araç Gereç: Büyük boy fon kartonu, nesne çiftleri (iki adet ponpon, iki adet oyuncak, iki adet sünger, iki adet ceviz, iki adet şişe, iki adet kaşık vb.)

İşlem Basamakları

- Büyük bir fon kartonunun üzerine ellerin geçebileceği genişlikte iki adet delik açılır. Bu karton masanın üzerinde ne olduğunu çocuğun görmesini engelleyecek şekilde masaya dik bir konumda yerleştirilir.
- Uygulayıcı iki adet çift nesneyi masaya yerleştirir. Masanın üzerindeki her nesneden iki tane olduğunu belirtir ve çocuktan nesnelerin eşlerini bulmalarını ister
- Çocuklar sırayla ellerini delikten geçirerek önce nesnelerin ne olduğunu anlamaya çalışırlar.
- "Dokunduğun nesne sert mi, yumuşak mı, neye benziyor?" vb. sorularla dikkatleri çekilir.
- Nesneleri tahmin ettikten sonra eşlerini bulması istenir.
- Her çocuk için nesneler farklılaştırılır.
- Nesne sayısı azdan başlayıp giderek artırılır.

Etkinlik iki veya üç adet aynı nesnenin yanına bir adet farklı nesne konularak farklı olanı bulması için de uygulanabilir.

ETKİNLİK 2

Özgürce Hareket Ediyorum

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Görme yetersizliği olan çocukların vücut koordinasyonunu sağlama, bağımsız yürüme becerilerini destekleme, sesi ipucu olarak kullanıp yönünü bulabilme.

Araç Gereç: Yeterli uzunlukta kalın ip, sandalye, 3 adet zil

İşlem Basamakları

- İki sandalye önce kısa mesafe daha sonra uzun mesafe olacak şekilde konulur.
- İp sandalyelerin sırt kısımlarına bağlanır.
- İpin belli yerlerine ziller yerleştirilir.
- Çocuk iki eliyle ipi tutarak takip eder.
- Zilin sesine odaklanması ve zile doğru yürüyerek gitmesi istenir.

ETKİNLİK 3

Sıcak Soğuk

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Sesi takip etme, bağımsız hareket etme becerisini geliştirme.

Araç Gereç: Sınıf içindeki saklanabilecek nesneler

İşlem Basamakları

- Sayışmacayla ebe seçilen kişi sınıf dışına çıkar. Diğerleri seçtikleri nesneyi saklar.
- Ebe sınıfa çağrılır. Ebe sınıfta serbestçe dolaşarak nesneyi bulmaya çalışır.
- Diğer çocuklar ebe nesneye yaklaştığında "sıcak", ebe nesneden uzaklaştığında "soğuk" diyerek ipucu verirler.
- Ebe nesneye yaklaşmaya devam ederse diğer çocuklar giderek daha yüksek sesle "sıcak" demeye devam ederler.
- Ebe nesneden uzaklaşmaya devam ederse diğer çocuklar giderek daha yüksek sesle "soğuk" demeye devam ederler.
- Etkinlik ebenin nesneyi bulması ile sona erer.

ETKİNLİK 4

Nesne Kitabı Mutfak Eşyalarını Tanıyorum

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Görme yetersizliği olan çocuklarda kelime hazinesini geliştirme, dokunsal farkındalık oluşturma, nesneleri işlevlerine göre ayırt edebilme.

Araç Gereç: Keçe, kumaş parçası, maket (çatal, bıçak, kaşık, çay kaşığı, bardak, tabak), iğne, iplik, Braille yazı ile yazılmış nesne isimleri, yapıştırıcı

İşlem Basamakları

- A4 kâğıdı büyüklüğünde olan keçeler kitap sayfası gibi olacak şekilde birbirine dikilir.
- Her bir sayfanın orta kısmına içine maket olan araçların sığacağı şekilde kumaş parçası ile cep dikilir.
- Her bir sayfada dikilmiş olan cebe bir nesne konulur.
- Çocuğa "Şimdi seninle mutfakta kullandığımız bazı eşyaları tanıyacağız." şeklinde açıklama yapılarak kitabın içini, altta bulunan yazıları incelemesi sağlanır.
- Cepten alınan nesne çocuğun eline verilerek inceletilir ve nesne hakkında konuşulur. Örneğin "Şimdi kaşığı alalım. Bunun adı kaşık. Kaşığın bir sapı var. Kaşıkla ne yaparız?" vb. açıklamalarda bulunularak nesnenin işlevi söylenir. Aynı zamanda kaşık nesnesinin yazısı inceletilir.
- Aynı işlem basamakları diğer nesneler için de uygulanır.

Not: Nesne kitabı ilerleyen aşamalarda kullanılan araçlar farklı alanlardan seçilerek diğer kavramların öğretiminde de kullanılabilir (farklı dokulardaki nesneler, farklı yaşam alanlarına ait araç-gereçler vb.).

ETKİNLİK 5

Dokun Bul

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Dokunsal farkındalık geliştirme.

Araç Gereç: Koyu renk bir torba, farklı doku ve özelliklerde evcil hayvan maketleri (kedi, köpek, kuş, balık, kaplumbağa vb.).

İşlem Basamakları

- Torbanın içerisine hayvan maketleri sırayla yerleştirilir.
- Çocuklar arasında bu torba gezdirilerek dikkatleri çekilir ve içerisinde hangi hayvanın bulunduğunu tahmin etmeleri istenir.
- Torbanın dışından dokunmaları sağlanarak özellikleri sorulur (Sert mi, yumuşak mı, düz mü, eğri mi, kuyruğu var mı? vb.).
- Cevaplar alındıktan sonra hangi hayvan olduğunu tahmin etmeleri istenir.
- Hayvanın varsa çıkardığı ses sorulur, taklit etmeleri istenir, gerçek sesleri dinletilir.
- Etkinlik diğer hayvan maketleriyle de aynı şekilde uygulanır.

ETKİNLİK 6

Dinle Bul

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Sesleri ayırt etme.

Araç Gereç: Farklı seslerde müzik aletleri (marakas, def, davul, zil, ksilofon vb.)

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı masa üzerine değişik müzik aletlerini koyarak çocukların dikkatini çeker. Bu aletleri daha önce gören ya da bilen olup olmadığını sorar ve aletleri kısaca tanıtır.
- "Şimdi size seslerini dinleteceğim, bakalım nasıl sesleri var?" der ve aletleri kısa bir şekilde çalar.
- Çocuklar müzik aletlerini ve seslerini tanıdıktan sonra uygulayıcı masanın arkasında bir müzik aletini çalar ve çocuklardan sesin hangi müzik aletine ait olduğunu söylemelerini ister.

ETKİNLİK 7

Işığı Takip Et

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Işığın yönünü bulma, ışık kaynağını takip etme.

Araç Gereç: Küçük bir el feneri

İşlem Basamakları

- Tüm perdeler kapatılarak ortamın ışığı azaltılır.
- Çocuklar ayağa kalkar ve yan yana sıralanır.
- Uygulayıcı el fenerini karşı duvara yansıtarak fark etmelerini sağlar, bir süre yavaşça duvarda hareket ettirerek dikkat ve takibi kolaylaştırır.
- Çocuklara ışık tavanda olduğunda ellerini yukarı kaldırmalarını, ışık yerde olduğunda ellerini aşağı indirmelerini söyler.
- Hareketler farklılaştırılarak devam edilir.

ETKİNLİK 8

Dokun Hisset Boya

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Dokunsal farkındalık geliştirme.

Araç Gereç: Silikonla çizilmiş basit nesne resimleri, parmak boyası

İşlem Basamakları

- Beyaz kâğıt üzerine ince bir silikonla çizilen resimler her bir çocuğa dağıtılır.
- Kâğıdın yüzeyine dokunarak hissetmeleri sağlanır.
- Her bir kâğıtta sürpriz bir resim olduğu söylenir. Parmak uçları yardımıyla ne olduğunu tahmin etmeleri istenir.
- Çocuklar yeteri kadar çaba gösterdikten sonra silikonla ayrılan her bölüm parmak boyası ile farklı bir renge boyanarak resim ortaya çıkarılır.

UYGULAMA FAALİYETİ 2.4

Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocukların özelliklerine uygun etkinlikleri araştırınız.
- Etkinlik çalışmasını görme yetersizliği olan çocukların gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırlayınız.
- Hazırladığınız etkinlik için süre, amaç, araç gereç ve işlem basamaklarını yazınız.
- Hazırladığınız etkinliği kullandığınız materyalin görseli ile destekleyiniz.
- Etkinlikte Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Etkinliği ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Hazırladığınız etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİNE UYGUN ETKİNLİK HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama" uygulama faaliyeti 2.4 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 Zayıf: 2 Orta: 3 İyi: 4 Çok iyi: 5

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan bireylerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Etkinliği görme yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırladı.					
3. Etkinlik için süre, amaç, araç gereç ve işlem basamaklarını yazdı.					
4. Hazırladığı etkinliği kullandığı materyalin görseli ile destekledi.					
5. Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Etkinliği verilen sürede teslim etti.					
7. Etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

2.4.4. Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocukların Kullandığı Araç Gereçlerin Özellikleri

Görme yetersizliği olan çocukların eğitiminde görme kalıntısından ve diğer duyu organlarından yararlanılarak öğrenmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu etkinliklerde kullanılacak araç gereçlerin seçiminde de şu noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir.

- Çocukların gelişimsel özelliklerine ve yaşına uygun olmalıdır.
- Birden çok duyuya hitap etmelidir.
- Her bir gelişim alanına hizmet edecek şekilde denge sağlanmalıdır.
- Empati, iletişim, sosyal beceriler, günlük yaşam, bağımsız hareket vb. beceri alanlarını desteklemelidir.
- Akranları ile etkileşimini artıracak niteliğe sahip olmalıdır.
- Az gören çocuklar için düzenlenen görsel materyallerin boyutları nispeten daha büyük olmalıdır. Yutulabilecek küçük parçalar içermemesine dikkat edilmelidir.
- Çocuğun günlük yaşantısında karşılaşacağı araç gereçler seçilmelidir.
- Renk seçiminde zıt renkler tercih edilmelidir.
- Çocuğu düşünmeye ve araştırmaya sevk eden, yaratıcılığını geliştiren, çok amaçlı bir yapıya sahip olmalıdır.
- Farklı etkinliklerde ve ortamlarda kullanılabilmesi açısından kolay taşınabilmelidir.
- Kullanılan malzemeler sağlık ve güvenlik açısından uygun olmalıdır.
- Kullanılan malzemeler kolay temizlenebilir nitelikte olmalıdır.

2.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Görme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapılması

Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocuklara araç gereç yapılırken bireyselleştirilmiş eğitim programı dikkate alınmalıdır. Araç gerecin niteliği çocuğun yaşına, gelişimsel özelliklerine ve mevcut performansına uygun olmalıdır (Görsel 2.25). Aşağıda görme yetersizliği olan çocuklara uygun araç gereç örnekleri ve bu araç gereçlerin yapım aşamaları verilmiştir.

Görsel 2.25: Görme yetersizliği olan çocuklara uygun araç gereçler

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Boya Çalışması

Araç Gerecin Amacı: Dokunsal farkındalık kazandırabilme.

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Silikon tabancası, parmak boyası, A4 kâğıdı

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

Materyalin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir. Gereken güvenlik tedbirleri alınarak materyal yapımına geçilir.

- A4 kâğıdı üzerine hayvan, şekil, yüz ifadeleri vb. çizimler yapılır.
- Çizilen şekillerin kenarına silikon tabancası ile kabartma yapılır.
- Çocuklardan elleri ile bu şekillere dokunmaları istenir.
- Dokunduklarında hissettikleri hayvan, şekil, yüz ifadesi vb. şeklin ismini söylemeleri istenir.
- Şekillerin kenarlarını elleriyle dokunarak belirlemelerine ve iç kısımlarını parmak boyasıyla boyamalarına rehberlik edilir (Görsel 2.26).

Hazırlanan etkinlikler öğrencilerin gözleri bağlanarak sınıf içinde uygulanır.

Görsel 2.26: Boya çalışması

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

2

Araç Gerecin Adı: Braille Alfabesi Hazırlama

Etkinliğin Amacı: Görme yetersizliği olan çocuklarda ilk okuma yazma öğretim çalışmasında kullanılacak materyali hazırlama

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

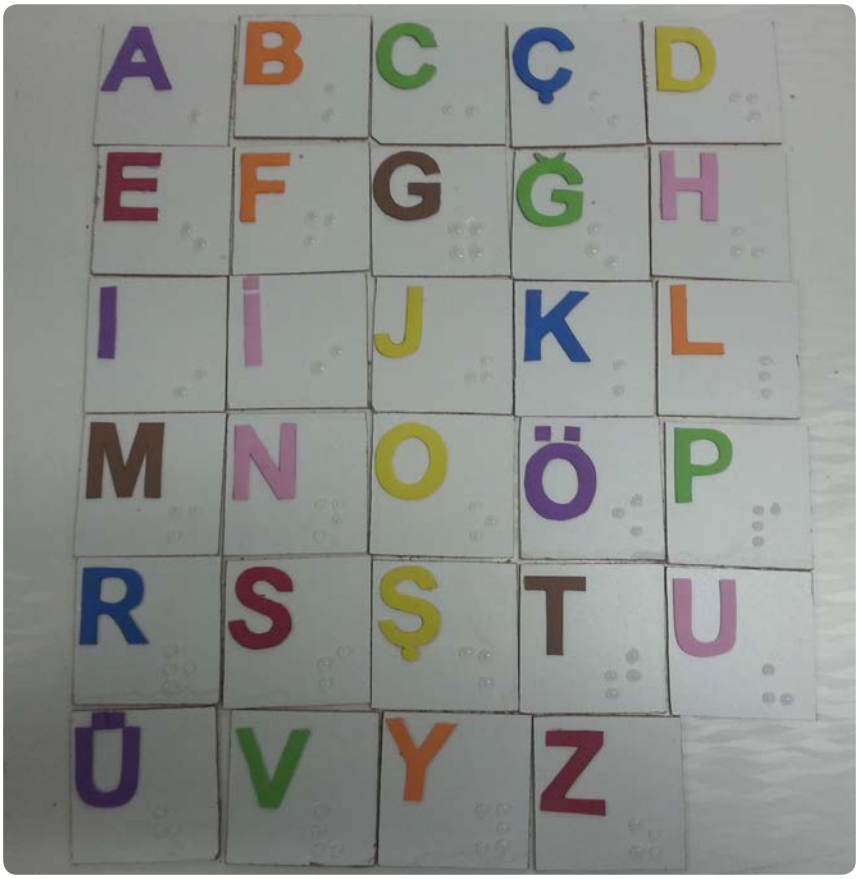
Yapımında Kullanılan Malzemeler: Renkli keçeler, küçük ponponlar, silikon yapıştırıcı, makas, bristol kartonu

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

Materyalin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir. Gereken güvenlik tedbirleri alınarak materyal yapımına geçilir.

- Bristol kartonundan 10 cm boyunda 6 cm eninde 29 adet dikdörtgen kesilir.
- Kesilen dikdörtgenlerin üzerine silikon damlatılarak Braille alfabesinin harfleri oluşturulur.

Hazırlanan materyal görme yetersizliği olan çocuklara ilk okuma yazma öğretim çalışmalarında kullanılır (Görsel 2.27).

Görsel 2.27: Braille alfabesi

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

3

Araç Gerecin Adı: Kokuları Tanıma

Araç Gerecin Amacı: Görme yetersizliği olan çocuklarda duyu geliştirme materyali hazırlama

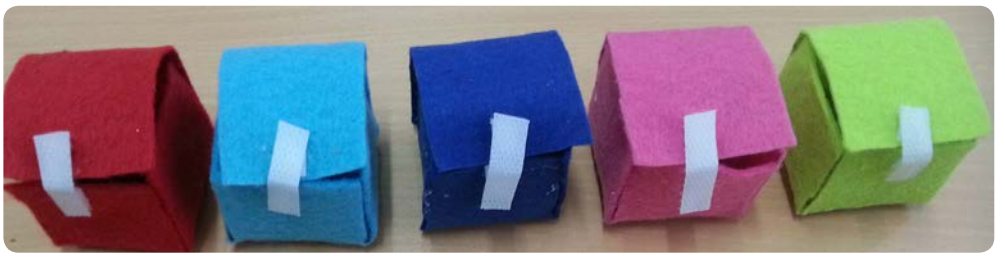
Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Kürdan, farklı renklerde keçe, Amerikan fermuarı, makas baharat vb. koku içeren nesneler, yapıştırıcı, iğne, iplik, hazır göz

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

Materyalin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir. Gereken güvenlik tedbirleri alınarak materyal yapımına geçilir.

- Tırtılın gövdesini için keçeden çift kat daire kesilerek içine değişik koku içeren nesneler yerleştirildikten sonra etrafından dikilir. Kafa kısmına hazır göz yapıştırılır.
- Ayrı bir yerde küçük tabaklara baharat vb. koyularak hazırlanır.
- İlk aşamada çocuklardan tabaktaki baharatlara dokunmaları ve baharatları koklamaları istenir.
- Koklatılan baharatın adı söylenir.
- İkinci aşamada çocukların tırtıl veya küplerin içine saklanan baharat vb. kokuları koklamaları sağlanır.
- Tırtılın içine saklanan baharat vb. kokuların isimlerini tahmin etmelerine rehberlik edilir (Görsel 2.28). Alternatif olarak koku küpleri de hazırlanabilir (Görsel 2.29).

Görsel 2.28: Tırtıl

Görsel 2.29: Koku küpleri

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

4

Araç Gerecin Adı: Dokunsal Algı

Araç Gerecin Amacı: Görme yetersizliği olan çocuklarda algı çalışması materyali hazırlama

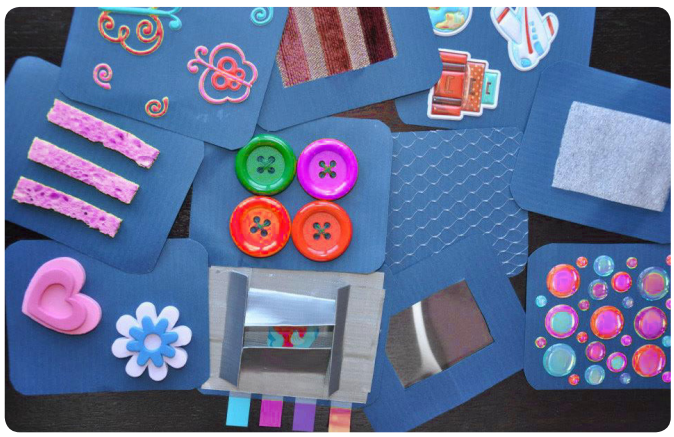
Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Kumaş, mavi renk eva süngeri, düğme vb. artık malzemeler, makas, yapıştırıcı

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

Materyalin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir. Gereken güvenlik tedbirleri alınarak materyal yapımına geçilir.

- Mavi renk eva süngeri üzerine 10 cm eninde 10 cm boyunda kareler çizilir.
- Çizilen kareler kesilerek farklı doku oluşturacak düğme vb. artık malzemeler yapıştırılır.
- Hazırlanan materyal görme yetersizliği olan çocuğa tanıtılır.
- Dokunarak materyali hissetmesi sağlanır.
- Materyale dokunduğunda oluşan hissiyatın günlük hayatta hangi nesneye dokunduğunda oluşan hissiyatla benzerlik gösterdiği konusunda sorular sorulur (Görsel 2.30).
- Materyal, eşini bulma oyunu şeklinde de tasarlanabilir (Görsel 2.31).

Görsel 2.30: Dokunsal algı

Görsel 2.31: Dokunsal algı eşleştirme

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2017 yılından itibaren aralıklarla "Fikirler Yarışsın Engeller Aşılsın" sloganıyla özel eğitim materyal ve etkinlik yarışması düzenlenmektedir. Bu yarışma kapsamında özgün ve işlevsel çalışmalar ortaya çıkmakta ve bu çalışmalar katalog hâline getirilerek alan çalışanlarının hizmetine sunulmaktadır (Görsel 2.32). www.orgm.meb.gov.tr adresinden yarışma sonucunda oluşturulan katalogları inceleyebilir, çalışmalarınızda bu kataloglardan yaralanabilirsiniz.

Görsel 2.32: Materyal ve etkinlik kataloğu

UYGULAMA FAALİYETİ 2.5

Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç**" yaparken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocuklara uygun araç gereçleri araştırınız.
- Araç gereci görme yetersizliği olan çocukların gelişimsel özelliklerini dikkate alarak tasarlayınız.
- Araç gereci kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak yapınız.
- Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat ediniz.
- Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat ediniz.
- Araç gereci ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Yaptığınız araç gereci teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARA UYGUN ARAÇ GEREÇ YAPIMI" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde Görme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı" uygulama faaliyeti 2.5 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan bireylere uygun araç gereçleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Araç gereci görme yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak yaptı.					
3. Araç gereci kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak tasarladı.					
4. Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat etti.					
5. Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Etkinliği verilen sürede teslim etti.					
7. Etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A **Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise ‘‘D’’ yanlış ise ‘‘Y’’ yazınız.**

1. (.....) Kornea disk biçimli ve saydamdır. Işığın göze girmesine izin verir.
2. (.....) Ortaokul ve ortaöğretim kademesinde görme yetersizliği olan bireyler için özel eğitim sınıfı açılabilmektedir.
3. (.....) Görme yetersizliği olan çocuğun zekâ düzeyi gören akranlarına göre düşüktür.
4. (.....) Görme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde kullanılacak araç gereçlerin seçiminde zıt renkler tercih edilmelidir.
5. (.....) Görme yetersizliği olan bireylerin eğitim gördüğü binalar dikey mimari ile çok katlı inşa edilmelidir.
6. (.....) Çiçek hastalığı görme yetersizliğinin doğum sonrası nedenlerinden biridir.

B **Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.**

7. Görme engelli bireyler altı nokta sisteminin kullanıldığı ..... yazısıyla dokunarak okuma yapmaktadırlar.
8. Görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan bireylere ..... denilmektedir.
9. Gözün fiziksel yapısının göz hekimi tarafından incelenmesi şeklinde yapılan değerlendirmeye ..... denir.
10. Görme yetersizliği olan çocuğun bazı cümleleri anlamsızca tekrar etmesi durumuna ..... denir.
11. Görme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinde hesap makinesi olarak kullanılan materyale ..... denir.
12. Boyun oynatılmadan, baş çevrilmeden ve gözler sağa sola oynatılmadan çevreyi görebilme kapasitesine ..... denir.
13. Görme yetersizliği olan çocukların özel eğitimden yararlanabilmesi için eğitsel değerlendirme yapan kuruma ..... denir.

C **Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.**

14. Braille alfabesinde noktaların rakamla isimlendirme biçimi aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A)

4	2
5	3
6	1

B)

2	5
3	4
1	6

C)

6	3
5	2
4	1

D)

3	4
2	5
1	6

E)

1	4
2	5
3	6

15. Bireysel özelliklerine göre normal sınıfta akranlarıyla birlikte eğitim görebilecek durumdaki görme yetersizliği olan bireyler hangi eğitim hizmetinden yararlanmaktadır?

A) Özel eğitim sınıfı
B) Görme engelliler ilkokulu
C) Mesleki eğitim merkezi
D) Kaynaştırma eğitimi
E) Destek eğitim odası

16. Aşağıdakilerden hangisi görme yetersizliğinde hem doğum öncesi hem de doğum sonrası nedenler arasında yer almaktadır?

A) Kızamıkçık B) Zor doğum C) Çiçek hastalığı D) Genetik sorunlar E) Doğumun uzun sürmesi

17. Aşağıdakilerden hangisi görme yetersizliği olan çocuğun fark edilmesinde ailenin ve öğretmenin dikkat etmesi gereken özelliklerden değildir?

A) Çocuğun uzun süre aynı yere bakması
B) Hareketli nesne ve eylemleri gözle takip edebilmesi
C) Gözlerin sıklıkla kızarması ve sulanması
D) Kitapları ve nesneleri yüzüne çok yakın tutması
E) Sıklıkla bir yerlere çarpması ve düşmesi

18. Aşağıdakilerden hangisi kaynaştırma eğitiminde görme yetersizliği olan çocukların eğitimlerinde kullanılan araç gereçlerin özelliklerinden biri değildir?

A) Birden çok duyuya hitap etmelidir.
B) Akranları ile etkileşimini artıracak niteliğe sahip olmalıdır.
C) Kullanılan malzemeler sağlık ve güvenlik açısından uygun olmalıdır.
D) Kullanılan araç gereçler küçük boyutlarda olmalıdır.
E) Kullanılan malzemeler kolay temizlenebilir olmalıdır.

19. Görme yetersizliği olan çocukların boyut, renk ve uzaysal ilişkileri öğrenmede yaşadığı güçlükler aşağıdaki gelişim alanlarından hangisi ile ilgilidir?

A) Bilişsel B) Dil C) Duygusal D) Fiziksel E) Sosyal

20. Aşağıdakilerden hangisi görme yetersizliği olan çocukların eğitim ortamlarında yapılan görsel farklılaştırma düzenlemelerinden biridir?

A) Perde ve jaluzi ile gün ışığı şiddetinin veya geliş yönünün ayarlanması
B) Sınıf içerisinde sesli uyarı panoları kullanılması
C) Dokunsal tabela ve haritalar kullanılması
D) Zeminin kaymayan bir yapıya sahip olması
E) Eşyaların yerleri değişkenlik göstermemesine dikkat edilmesi

Aşağıdaki soruların cevabını ilgili boşluğa yazınız.

21. Görme yetersizliğinin önlenmesinde ailenin ve toplumun bilinçlendirilmesinin nasıl bir rolü bulunmaktadır? Açıklayınız.

.....
.....

22. Görme yetersizliği olan çocuklarda kaynaştırma eğitiminin önemini açıklayınız.

.....
.....

23. Görme yetersizliği olan bireylere okuma yazma öğretiminde hangi materyaller kullanılmaktadır. Yazınız.

.....
.....

3 ÖĞRENME BİRİMİ

İŞİTME YETERSİZLİĞİ

KONULAR

3.1. İŞİTME YETERSİZLİĞİ
3.2. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ
3.3. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ
3.4. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARININ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

Bu öğrenme biriminde;

- İşitme duyusunu,
- İşitme anatomisi ve işleyişini,
- İşitme duyusunun özelliklerini,
- İşitme yetersizliğinin tanımını, sınıflandırılmasını, nedenlerini ve önleme yollarını,
- İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerini ve eğitimlerinde kullanılan materyalleri,
- İşitme yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özelliklerini,
- İşitme problemini fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktaları,
- İşitme yetersizliği olan çocuklarda kaynaştırma eğitiminin önemini ve eğitim ortamlarının niteliğini,
- Kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan çocukların özelliklerine uygun etkinlik örneklerini,
- Kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerini ve araç gereç yapımını

öğreneceksiniz.

KAVRAMLAR

- **Desibel**
- **Frekans**
- **İşaret dili**
- **İşitme**
- **İşitme cihazı**
- **İşitsel bellek**
- **İşitsel sıralama**
- **Koklear implant**
- **Parmak hecelemesi**

3.1. İŞİTME YETERSİZLİĞİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Sessizce arkanıza yaslanınız ve gözlerinizi kapatınız. Gözlerini kapatmak istemeyenler sabit bir noktaya bakabilir. Şimdi derin bir nefes alınız ve 10 saniye boyunca çevrenizdeki seslere odaklanınız. Daha önce dikkatinizi çekmeyip bu uygulamada fark ettiğiniz sesler nelerdir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

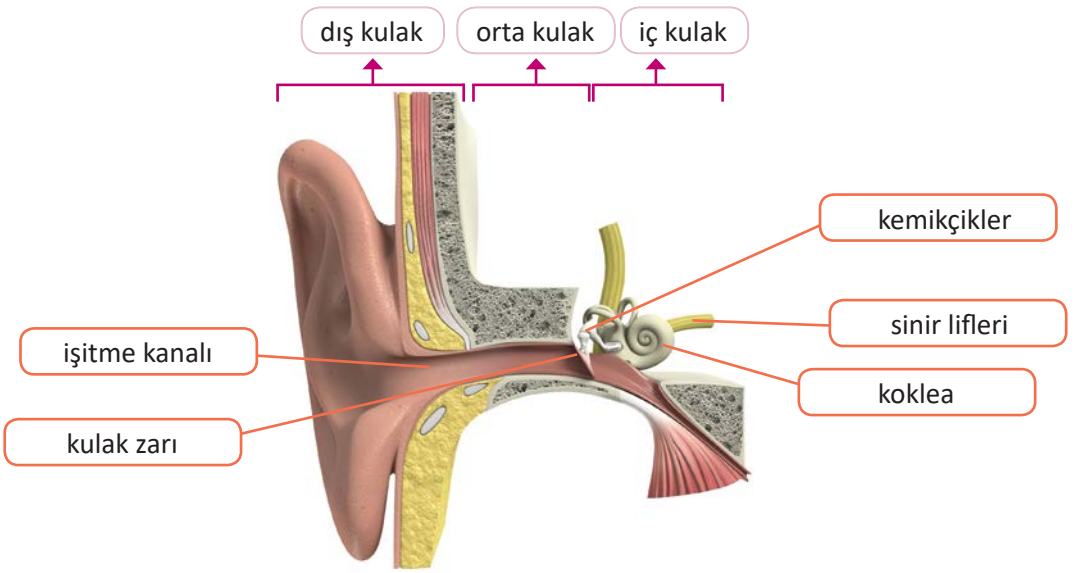
3.1.1. İşitme Duyusu

Birey, dünyaya geldiği andan itibaren duyu organları vasıtasıyla çevreden çeşitli uyaranlar almaya başlamaktadır. Bireyin yaşama uyum sağlaması ve dengede kalması bu uyaranları algılaması ve bu uyaranlara tepki vermesi ile gerçekleşmektedir. İşitme, diğer duyular gibi insan yaşamında işlevselliği sağlayan önemli bir duyu olup kulak organı vasıtası ile gerçekleşmektedir. Kulak, havada yayılan ses dalgalarını yakalayarak beyne ileten organımızdır.

İşitme havada oluşan ses dalgalarının kulak organı vasıtasıyla toplanması ile başlayıp beyindeki işitme merkezinde anlam olarak algılanmasına kadar olan süreç şeklinde tanımlanmaktadır. İşitme duyusu algılanan sesler vasıtasıyla mesajları ve olayları anlamanın yanı sıra yönleri anlamakta ve var olan tehlikeleri algılamakta da rol oynamaktadır. İletişim kurmanın ve dil gelişiminin temelinde işitme duyusu yer almaktadır. Dilin edinilmesinde ve gelişiminde işitme duyusunun işlevini yerine getirmesi kritik bir önem arz etmektedir. Bu nedenle işitme duyusu; anlama, okuma, yazma vb. iletişim etkinliklerinin de temeli niteliğindedir.

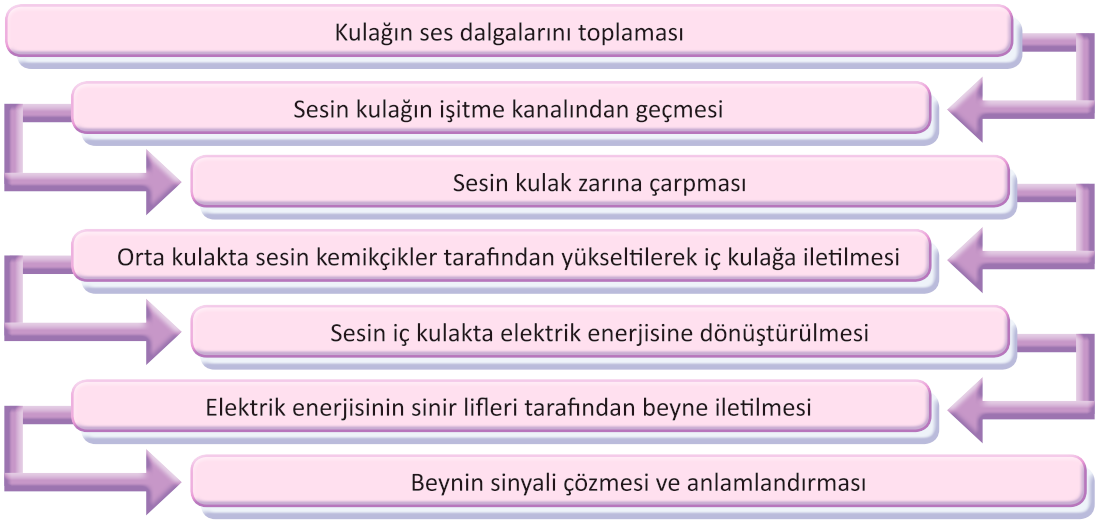
3.1.2. İşitme Anatomisi ve İşleyişi

İnsanda işitme, iç kulakta yer alan sarmal yapıdaki **koklea** adlı kanalda yer alan duyu hücreleri yardımı ile gerçekleşmektedir. İşitmenin gerçekleşebilmesi için havada yayılan sesin kulak tarafından toplanıp iç kulağa iletilmesi gerekmektedir (Görsel 3.1).

Görsel 3.1: İşitme anatomisi

İç kulakta ses enerjisi elektrik enerjisine çevrilmekte ve meydana gelen elektrik enerjisi frekans ve şiddetine göre çeşitli sinir liflerine iletilmektedir. Bu sinir liflerinden gelen sinyaller beynin işitme merkezinde işlenip çözülerek anlamlı hâle getirilmekte ve işitme oluşmaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1: İşitmenin işleyişi

3.1.3. İşitme Duyusunun Özellikleri

İşitme bir sesin varlığına bağlıdır. Sesi belirleyen temel ögeler ise sesin frekansı ve şiddetidir. **Frekans değeri** ses dalgasının bir saniyede meydana getirdiği titreşim sayısını ifade etmektedir. Frekans Hertz (Hz) birimi ile ölçülmektedir. İnsan kulağı **16-20000 Hz** frekans aralığındaki sesleri işitmektedir. İşitmenin oluşma sürecinde kulak zarına ulaşan sesin oluşturduğu basınç ise sesin şiddetini belirler ve desibel (dB) birimi ile ölçülmektedir. İnsan kulağı **0-140 dB** aralığındaki sesleri işitir (Görsel 3.2).

Görsel 3.2: Çevredeki bazı seslerin desibel değeri

İşitme duyusu, tüm diğer duyularla etkileşim içinde bireyin gelişimini ve uyumunu etkileyen bir duyudur. İşitme duyusunun çevreden gelen sesleri ayırt etme, yön belirleme, dengeyi sağlama, dik yürümeyi sağlama vb. pek çok özelliği bulunmaktadır. İşitme duyusu; sesi ayırt etme, sesin kaynağını bulma, işitsel bellek ve işitsel sıralama başlıkları altına incelenmektedir.

- Sesi ayırt etme: Seslerin ritmine, tonuna ve frekans düzeyine göre farklılıklarını tespit etme yeteneğini ifade etmektedir. Algılanan sesin anlamlı hâle gelmesi sesi ayırt etmekle başlamaktadır.
- Sesin kaynağını bulma: Bireyin ses ile sesin kaynağı arasındaki ilişkiyi tespit etmek suretiyle çevreye uyumunu kolaylaştırma ve bu şekilde bireyin yön kavramı edinmesinde etkili bir işitme duyusu özelliğidir. Sesin kaynağını bulma özelliği bireyin çevreyi tanıma ve çevreye uyum sağlama becerilerini de destekleyen bir özelliktir. Görmediğimiz biri tarafından ismimizle çağrıldığımızda, seslenenin bulunduğu yönü bulmamızı bu işitme özelliği sağlamaktadır.
- İşitsel bellek: İşitme duyusu aracılığı ile algılanan seslerin bellekte saklanması ve yeniden aynı sesle karşılaşıldığında bu saklanan bilginin yeni durum karşısında kullanılması süreçlerini içeren işitme duyusu özelliğidir. Birbirini takip eden yönergelerin hatırlanması ve yerine getirilmesinde işitsel belleğin rolü önem arz etmektedir.
- İşitsel sıralama: Bireyin işitmeye dayalı olayı anlayıp kavrayabilmesi için işitsel uyaranların meydana geliş sırası ile hatırlanması özelliğidir. Sıralanmış nesnelerin, haftanın günlerinin, alfabenin harflerinin vb. sırası ile hatırlanması becerisi işitsel sıralama özelliği ile ilgilidir.

3.1.4. İşitme Yetersizliğinin Tanımı ve Sınıflandırılması

İşitme yetersizliği, işitmenin kısmen ya da tamamen kaybından ötürü dil edinim ve iletişim süreçlerinde güçlük yaşanması sonucunda bireyin gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesi durumudur. İşitme yetersizliğinin sınıflandırılmasında pek çok faktör dikkate alınmaktadır. İşitme yetersizliğinin meydana gelme zamanına göre sınıflama, işitme yetersizliğinin meydana gelme yerine göre sınıflama, konuşmanın edinilmesine dair sınıflama ve işitme yetersizliğinin derecesine göre sınıflama yapılabilmektedir.

Meydana Gelme Zamanına Göre Sınıflama: İşitme yetersizliği meydana geliş zamanına göre doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak sınıflandırılmaktadır.

Meydana Gelme Yerine Göre Sınıflama: İşitme yetersizliğine neden olan durumun kulak organını oluşturan anatomik yapılardan hangisini etkilediğine göre yapılan sınıflandırmadır. İşitme yetersizliği meydana gelme yerine göre şu şekilde sınıflandırılmaktadır.

- İletim tipi işitme yetersizliği: Erken çocuklukta en sık görülen işitme kaybı türüdür. Dış veya orta kulağı etkileyen bir nedenden dolayı sesin iç kulağa iletilememesinden kaynaklanan işitme yetersizliği türüdür. Orta kulak iltihabı (otit), kulağa yabancı bir cismin kaçması, kulakta kir birikmesi vb. nedenlerle yaşanan işitme kayıpları buna örnektir.
- Duyusal-sinirsel işitme yetersizliği: İç kulak yapısını veya sinir liflerini etkileyen bir sebepten dolayı ortaya çıkan işitme yetersizliği türüdür. İç kulak iltihabı, bilinçsiz ilaç kullanımı, genetik özellikler vb. sebeplerden kaynaklanmaktadır. Dış kulağın sesi alıp orta kulağın sesi iletmesine rağmen iç kulak veya sinir lifleri işlevini yerine getiremediği için ses beyne ulaşamamaktadır. İletim tipi işitme yetersizliğine göre daha ağır ve kalıcı bir işitme yetersizliği sınıfıdır.
- Karma tip işitme yetersizliği: Hem iletim tipi hem de duyusal-sinirsel iletim tipi işitme yetersizliğine göre daha ağır ve kalıcı bir işitme yetersizliği sınıfıdır. işitme yetersizliğinin bir arada bulunması durumudur.

- Merkezî işitme yetersizliği: Dış kulak, orta kulak, iç kulak ve işitme sinirleri görevlerini yerine getirmesine rağmen beynin işitme merkezindeki bir patolojiden kaynaklanan işitme yetersizliği türüdür. Sesin algılanamamasına ve sese tepki verilememesine neden olur.
- Fonksiyonel (psikojenik) işitme yetersizliği: Bireyde işitme yetersizliğine neden olacak herhangi bir bulgu olmamasına rağmen bireyin işitme yetersizliği yaşadığına inanması ve çevresini buna inandırması durumunu ifade etmektedir. İstemli veya istemsiz olabilen bu işitme yetersizliği genellikle aniden ortaya çıkar ve psikolojik kökenli olduğu ifade edilmektedir

Konuşmanın Edinilmesine Dair Sınıflama: Dil öncesi dönem, dil dönemi ve dil sonrası dönem başlıkları altında incelenmektedir.

- Dil öncesi dönem: Doğumdan 2 yaşına kadar geçen sürede ve henüz dilin tipik özellikleri öğrenilmeden oluşan işitme yetersizlikleridir. Dil öncesi dönemde işitme yetersizliği başlayan bireyler dil ediniminde en çok zorlanan gruptur.
- Dil dönemi: Genellikle 2-6 yaş aralığında ve dilin öğrenildiği dönemde oluşan işitme yetersizliği türüdür. Uygun cihaz ve eğitim desteği ile dil öğrenimi gerçekleşebilmektedir.
- Dil sonrası dönem: Dil öğrenildikten sonra ortaya çıkan işitme yetersizliğini ifade etmekle beraber, dil zaten öğrenildiği için cihaz ve eğitim desteği ile en iyi sonuçların elde edildiği gruptur.

Yetersizliğin Derecesine Göre Sınıflama: İşitme yetersizliğinin derecesine göre sınıflandırılması normal, çok hafif, hafif, orta, ileri ve çok ileri işitme yetersizliği başlıkları altında incelenmektedir. İşitme yetersizliği sınıflandırılırken desibel (dB) ölçü birimi kullanılmakta ve bireyin işitme kaybının derecesi ölçülerek sınıflandırma yapılmaktadır. İşitme yetersizliğinin derecesine göre sınıflandırılması ve temel özellikleri Tablo 3.1'de açıklanmıştır.

Tablo 3.1: Normal İşitme ve İşitme Yetersizliğinin Derecesine Göre Sınıflandırılması

İşitme Kaybı Aralığı	Sınıflandırma	Özellik
0-15 dB	Normal işitme	İşitme problemi yoktur.
16-40 dB	Çok hafif düzey işitme yetersizliği	1,5 metre mesafeden düşük sesle konuşmayı anlamada güçlük çeker.
41-55 dB	Hafif düzey işitme yetersizliği	Kelime hazinesi kısıtlıdır, karşılıklı konuşmada zorluk yaşar.
56-70 dB	Orta düzey işitme yetersizliği	Dil ve anlama becerisi zayıftır. İşitme cihazı olmadan konuşmayı anlamaz.
71-90 dB	İleri düzey işitme yetersizliği	Çevreden gelen sesleri anlamaz. Dil öncesi dönemde ortaya çıktıysa dil edinimi gerçekleşmez.
91 dB ve üzeri	Çok ileri düzey işitme yetersizliği	Çok şiddetli sesler dışındaki sesleri işitemez. Dil öncesi dönemde ortaya çıktıysa dil edinimi gerçekleşmez.

Tanılama ve Değerlendirme

Tüm yetersizlik türlerinde olduğu gibi işitme yetersizliğinde de erken tanılama bireyin gelişimini desteklemek açısından önemli bir rol oynamaktadır. Ülkemizde kapsamlı bir yenidoğan işitme taraması uygulanmakta olup hastanede doğan her bebeğin işitme duyarlılığı test edilmektedir. Yapılan işitme taraması sonucunda işitme yetersizliğinden şüphe duyulan bebek, ileri işitme testleri uygulanmak üzere hastanenin odyoloji bölümüne sevk edilmektedir. **Odyoloji**, işitme ve denge bozukluklarının incelenmesi, önlenmesi, tanılanması ve rehabilitasyonu ile ilgilenen bilim dalıdır. Bu bilim dalının uygulayıcısı olan **odyolog** tarafından bebeğe işitme duyarlılığını ölçen **odyometre** yardımı ile ileri testler uygulanır ve bu doğrultuda tanı konur.

İşitme yetersizliği tanısı alan bireye etkin bir tedavi ve eğitim hizmeti sunulması ekip çalışmasına bağlıdır. İşitme engelli bireyin değerlendirilmesinde ve rehabilitasyonunda çalışan ekip kulak burun boğaz uzmanı, çocuk hastalıkları uzmanı, nörolog, psikiyatr, psikolog, psikolojik danışman, odyolog, özel eğitim öğretmeni, çocuk gelişimci ve sosyal hizmet uzmanından oluşmaktadır. Hastane, Rehberlik ve Araştırma Merkezi ve eğitim kurumunun iş birliği hâlinde çalışması bireyin süreçten maksimum fayda elde etmesini sağlamaktadır.

3.1.5. İşitme Yetersizliğine Neden Olan Etmenler

İşitme yetersizliği doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında meydana gelen çeşitli hastalık, travma, kaza vb. durumlardan dolayı ortaya çıkabilmektedir.

- **Doğum Öncesi Etmenler:** Annenin hamileliği döneminde işitme yetersizliğine yol açabilecek faktörler şunlardır.
  - Annenin geçirdiği kabakulak, sarılık, kızamıkçık vb. ateşli hastalıklar
  - Kan uyuşmazlığı
  - Hamilelik döneminde kullanılan ve iç kulağa yapısal veya işlevsel olarak zarar verme riski olan ilaçlar
  - Hamilelik döneminde yaşanan kazalar
  - Hamilelik döneminde annenin radyasyona maruz kalması (röntgen vb.)
  - Genetik faktörler
- **Doğum Sırası Etmenler:** Doğum anında işitme yetersizliğine yol açabilecek faktörler şunlardır.
  - Doğum anında yaşanan kordon dolanması, oksijensiz kalma vb. komplikasyonlar
  - Doğum anında baş, boyun ve kulak bölgelerinde yaşanan zedelenmeler
  - Doğumun erken olması
  - Bebeğin doğum ağırlığının düşük olması
- **Doğum Sonrası Etmenler:** Doğumdan sonra işitme yetersizliğine yol açabilecek faktörler şunlardır.
  - Menenjit, havale, kızıl vb. çocuk hastalıkları
  - Şiddetli ve uzun süreli yeni doğan sarılığı (Görsel 3.3)
  - Kafatası kırığı, kulağa cisim sokulması, başa veya kulağa şiddetli darbe alınması vb. çocukluk yaralanmaları
  - Orta veya iç kulakta işlev bozukluğuna neden olabilecek hastalık, kaza ve travmalar (orta ve iç kulak iltihapları, kulağa su kaçması vb.)

Görsel 3.3: Yenidoğan sarılığı

3.1.6. İşitme Yetersizliğini Önleme Yolları

İşitme yetersizliğini önlemenin ilk adımı işitme yetersizliğine neden olan etmenlerin farkında olmak ve bu etmenleri ortadan kaldıracak tedbirler almaktır. Bu açıdan aile ve toplumun bilinçlendirilmesi, sağlık ve eğitim hizmetlerinin doğru planlanması ve uygulanması hayati önem taşımaktadır. İşitme yetersizliğini önlemede dikkat edilmesi gereken hususlardan bazıları şunlardır.

- Hamilelik döneminde düzenli sağlık kontrolleri yapılmalıdır.
- Hamilelikte zorunlu olmadıkça radyolojik görüntüleme yapılmamalıdır.
- Yenidoğan bebeğin işitme muayenesi yapılmalıdır.
- Bebeğin gelişimi takip edilmelidir.
- Orta kulak iltihaplarına hızlı ve etkin tedavilerle müdahale edilmelidir.
- İşitme duyusu ile ilgili şüphe üzerine erken tanı ve tedavi için hemen harekete geçilmelidir.
- İşitme yetersizliğinin tespiti durumunda ekip çalışması ile etkili tedavi ve eğitim hizmetleri sunulmalıdır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Tiyatro oyuncusu ve yönetmen Levent Beşkardeş işitme ve konuşma yetersizliği olan bir bireydir. Beşkardeş'in 1994 yılında sahnelenen ''Hanna'' isimli tiyatro oyunu Fransız İşaret Dili Akademisi tarafından en iyi oyun ve en iyi yönetmen ödüllerini almıştır. Levent Beşkardeş aynı zamanda kültür ve sanata yaptığı katkılardan dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) 2010 Üstün Hizmet Ödülüne layık görülmüştür.

UYGULAMA FAALİYETİ 3.1

İşitme Anatomisi ve İşleyişi ile İlgili Pano Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**İşitme Anatomisi Ve İşleyişi İle İlgili Pano Hazırlama**" uygulama faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Panoyu işitme anatomisi ve işleyişi konusunun tamamını kapsayacak şekilde hazırlayınız.
- Panoda dikkat çekici en az iki farklı materyal (resim, şekil, tablo vb.) kullanınız.
- Panoyu, başlığını, düzenini dikkat çekici ve özgün bir şekilde hazırlayınız.
- Panoda işitme anatomisi ve işleyişi ile ilgili özet bilgilere yer veriniz.
- Panoda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Panoyu ...../...../.....tarihinde teslim ediniz.
- Panoyu son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerine asarak sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"İŞİTME ANATOMİSİ VE İŞLEYİŞİ İLE İLGİLİ PANO HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "İşitme Anatomisi ve İşleyişi ile İlgili Pano Hazırlama" uygulama faaliyeti 3.1 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. İşitme anatomisi ve işleyişi konusunun tamamını kapsadı.					
2. Panoda resim, şekil, tablo vb. en az iki farklı materyali estetik kurallara uygun şekilde kullandı.					
B) UYGULAMA					
3. Panoyu, başlığını, düzenini dikkat çekici ve özgün şekilde tasarladı.					
4. Panoda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imlâ kurallarına dikkat etti.					
5. Panoda işitme anatomisi ile ilgili özet bilgilere yer verdi.					
6. Panoda işitmenin işleyişi ile ilgili özet bilgilere yer verdi.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
7. Panoda açıklamaları dikkat çekici materyallerle destekledi.					
8. Panoyu son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde sınıf arkadaşlarınca görülebilecek şekilde sınıfın uygun bir yerine asarak sergiledi.					
9. Panoyu verilen sürede hazırladı ve teslim etti.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 9 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 9*5=45'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/45]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

3.2. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. a. Paylaşmak istediğiniz önemli bir olayı arkadaşınıza rahatlıkla anlatabilmek size ne hissettirir?
b. İşitme yetersizliği olan bir arkadaşınıza bu olayı hangi yollarla anlatabilirsiniz?
2. Çok ileri işitme yetersizliği olan bir birey beste yapabilir mi? Düşüncelerinizi paylaşınız.

3.2.1. İşitme Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimleri

İşitme yetersizliği tanısı alındığı andan itibaren işitme yetersizliği olan bireyin eğitimine başlanması gerekmektedir.

Ülkemizde işitme yetersizliği olan bireylerin eğitimleri, bireysel özellikleri dikkate alınarak işitme yetersizliği olan bireyler için kurulan özel eğitim okullarında, özel sınıflarda ya da kaynaştırma eğitimi yoluyla sağlanmaktadır. İşitme yetersizliği olan bireyler hem yatılı hem gündüzlü eğitim veren işitme engelliler ilkokulu ve işitme engelliler ortaokullarında eğitim alabilmektedir. Ortaöğretim kademesinde işitme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerine devam edebilecekleri özel eğitim meslek liseleri bulunmaktadır. Anadolu Üniversitesi bünyesinde 1979 yılında kurulan İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (İÇEM), işitme yetersizliği olan çocuklara çağdaş bir eğitim programı ile hizmet vermektedir. Ayrıca Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu işitme yetersizliği olan bireylere yönelik yükseköğretim kademesinde eğitim sağlamaktadır.

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde iletişim becerileri temel teşkil etmektedir. İşitme yetersizliği olan bireylerde iletişim becerileri, iletişim yöntemleri ve iletişime yardımcı teknolojik araçlar başlıkları altında incelenmektedir.

• İletişim Yöntemleri

İşitme yetersizliği olan bireylerin iletişim becerileri edinmesinde çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler; sözel iletişim yöntemi, işaret dili ile iletişim yöntemi, total iletişim yöntemi ve iki dil/iki kültür yöntemi başlıkları altında incelenmektedir. İşitme kalıntısından yararlanarak eğitimlerini sürdürmeye dayanan sözel iletişim yöntemi ve görsel uyaranlardan yararlanan işitsel yöntem başlıkları altında incelenmektedir.

Sözel İletişim Yöntemi

Bireyin işitme kalıntısından yararlanarak konuşma ve okuma becerileri edinmeleri temeline dayanmaktadır. İşitme cihazı kullanımını gerektirmektedir. Bu yöntem bireyin herhangi bir işaret dilini kullanmasına müsaade etmemektedir.

Sözel iletişim yönteminde işitme yetersizliği olan birey konuşmayı öğrenmeden önce işitme eğitimi almaktadır. İşitme kalıntısından yararlanılan bu eğitimde sesi algılama, sesleri ayırt etme ve sesi tanımlama becerileri öğretilmektedir. Bireyin sırasıyla kaba sesleri (gök gürültüsü, rüzgâr sesi, araba sesi vb. günlük hayatta karşılaşılan sesler), müzikal sesleri ve konuşma seslerini algılama, ayırt etme ve tanımlama becerileri desteklenmektedir.

Sözel iletişim yöntemi **işitsel/sözel** ve **sözel/işitsel** olmak üzere iki yaklaşım içermektedir. **İşitsel/sözel yaklaşım** bireye sesi fark etme, sesin kaynağını fark etme, değişik sesleri ayırt etme, farklı sesleri tanıma ve konuşmaları anlama becerilerini öğretirken dudak okuma ve görsel uyaran kullanımını katı şekilde reddetmektedir. **Sözel/işitsel yaklaşım** ise işitsel veriyi desteklemek amacıyla dudak okuma ve görsel uyaran kullanımına daha açık bir yaklaşımdır.

• İşaret Dili İle İletişim Yöntemi

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinde aktarılmak istenen duygu ve düşüncelerin el, yüz ve beden hareketleriyle ifade edilmesi temeline dayanan görsel bir iletişim yöntemidir. İşaret dili yalnızca el hareketlerinden oluşmamaktadır. Yüz ifadeleri ve beden hareketlerinin büyük önem taşıdığı işaret dili, vücut dilini de kapsamaktadır. Evrensel bir işaret dili olmayıp dünyanın her yerinde işitme yetersizliğine sahip toplulukların kendi işaret dilleri bulunmaktadır. İşaret dillerinin de tıpkı konuşma dilleri gibi kendine özgü gramer ve dil yapıları bulunmaktadır. Alfabede yer alan harflerin el ve parmak yardımı ile oluşturulması temeline dayanan **parmak hecelemesi** de işaret dili ile iletişim yönteminde kullanılan bir tekniktir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Millî Eğitim Bakanlığı, Türk işaret dilinin tanıtımına ve yaygınlaşmasına hizmet etmek amacıyla Türk İşaret Dili Eğitim Portalını kurmuştur. https://tid.meb.gov.tr/ internet adresini kullanarak portala ulaşabilir, Türk işaret dilini öğrenebilirsiniz.

• Total Yöntem

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde sözel iletişim yöntemi ile işaret dili ile iletişim yönteminin bir arada kullanma temeline dayanan yöntemdir. İşitme yetersizliği olan bireyin bireysel özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda en uygun dil eğitimini planlama temeline dayanmaktadır. Buna göre bireyin iletişim becerileri kazanmasında yardımcı olacak bütün uyaran ve yöntemlerin kullanımı desteklenmektedir.

• İki dil/iki kültür yöntemi

Son yıllarda gelişim gösteren ve ilgi çeken bir yöntem olarak iki dil/iki kültür yöntemi işitme yetersizliği olan bireyin hem işiten hem de işitmeyen ebeveyninin kültürünü öğrenmesi temeline dayanmaktadır. Bu yöntem işitme yetersizliği olan bireylerin oluşturduğu dilbilimsel ve kültürel topluluğun varlığına duyarlı bir yöntem olarak bireyin hem işaret dilini hem de ana dilini edinerek iki dilde de yeterli olmasını amaçlamaktadır. İki dil/iki kültür yöntemi baz alınarak hazırlanan programların akademik etkinliğine dönük olumlu sonuçlar bulunmaktadır.

İletişime Yardımcı Teknolojik Araçlar

Teknolojik ilerlemeler sonucu üretilen araçlar insan hayatını kolaylaştırmada önemli bir rol oynamaktadır. Yetersizliği olan bireylerin karşılaştığı sınırlılıkları ortadan kaldırmada teknolojinin işlevi giderek artmaktadır. İşitme yetersizliği olan bireylerin iletişim kurmalarına yardımcı teknolojik araçlar yardımcı dinleme cihazları, yardımcı telekomünikasyon cihazları, konuşmayı metne çeviren cihazlar ve uyarı cihazları olarak incelenmektedir.

• Yardımcı Dinleme Cihazları

Yardımcı dinleme cihazları sesin şiddetini arttırmak suretiyle işitme yetersizliği olan bireyin daha kolay işitmesini sağlayan teknolojik araçlardır. İşitme cihazları, koklear implant ve FM telsiz sistemi başlıca yardımcı dinleme cihazlarıdır.

İşitme Cihazları: İşitme yetersizliği olan bireyin özelliklerine uygun olarak kulak arkası, kulak içi ya da kanal içi işitme cihazları kullanılmaktadır. İşitme cihazları işitme yetersizliği olan bireyin işitme yetersizliğinden kaynaklanan bütün sorunlarını çözmese de daha iyi işitmelerini sağlayarak gelişimlerini desteklemektedir (Görsel 3.4).

Görsel 3.4: Kulak içi ve kulak arkası işitme cihazı

Koklear İmplant: İleri ve çok ileri düzeyde işitme yetersizliği olan bireylerde kullanılan bir yardımcı dinleme cihazıdır. Kulak dışında bir mikrofon ve bir aktarıcı ile cerrahi bir işlemle kulak içine yerleştirilen bir alıcıdan oluşmaktadır (Görsel 3.5). Kulak arkasında yer alan mikrofon sesi algılar ve başın arka kısmında yer alan aktarıcıya iletir. İleti aktarıcı tarafından kulak içine yerleştirilen alıcıya aktarılır. Alıcı iç kulakta bulunan sinirleri uyararak işitmenin gerçekleşmesini sağlar.

Görsel 3.5: Koklear implant

FM Telsiz Cihazları: İşitme cihazlarının işlevselliği ortamdaki sese ve akustiğe bağlı olarak azalabilmektedir. Gürültülü ortamda işitme cihazının etkili olabilmesi için işitme yetersizliği olan bireyin konuşan kişiye yakın olması gerekmektedir. Sınıf ortamındaki sesler de işitme cihazının işlevini olumsuz etkilemektedir. FM telsiz cihazları ortamdaki gürültüden ve konuşan kişiye uzak olmaktan ileri gelen sorunları gidermek amacıyla geliştirilmiştir. Öğretmenin yakasına takılı bir mikrofon ve bireyin kulağına bağlı bir alıcıdan oluşan bu cihaz yardımıyla birey sesi gürültüden ve öğretmenin uzaklığından etkilenmeden işitmektedir. Bu cihaz hem işitme yetersizliği olan bireye hem de öğretmene daha rahat hareket etme imkânı da sağlamaktadır.

• Yardımcı Telekomünikasyon Cihazları

İşitme yetersizliği olan bireylerin televizyon, sinema, telefon vb. iletişim araçlarını kullanabilmelerini sağlamak amacıyla geliştirilen cihazlardır. Görsel medya araçları için geliştirilen **alt yazı sistemleri**, konuşulanları mesaja çevirerek ekrana yansıtma işlevi gören **metin telefon** vb. cihazlar işitme yetersizliği olan bireylerin iletişim kurmalarını önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır.

• Konuşmayı Metne Çeviren Cihazlar

İşitme yetersizliği olan bireyin konuşmayı takip edebilmesini sağlamak amacıyla geliştirilen cihazlardır. Bu konuda birçok sistem geliştirilmiştir. Bunlardan en gelişmişi olan **C-Print**, bilgisayarda kullanılan bir yazılım olup konuşmayı metne çevirerek ekrana yansıtmaktadır. Dakikada 300 kelimeyi dönüştürebilen bu yazılım ders anlatımlarında kullanıma uygun niteliktedir.

• Uyarı Cihazları

İşitme yetersizliği olan bireylerin gürültülü ortamlarda alarm, kapı zili, bebek ağlaması, telefon sesi vb. sesleri fark etmelerini sağlamak amacıyla üretilmiş cihazlardır. Önemli seslere duyarlı bu cihazlar sesi algılayıp işitme yetersizliği olan bireyi görsel uyaran ya da titreşim yoluyla uyarmaktadır. Kapı ziline bağlı bir cihazın ampule bağlanması sonucu zilin çaldığını yanıp sönerek bildirmesi uyarı cihazına bir örnektir. Teknoloji ilerledikçe sese duyarlı ekranlar ve kablosuz sistemler de uyarı cihazı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

SIRA SİZDE

Dört gruba ayrılınız ve gruplara birden dörde kadar birer rakam veriniz. Grup olarak aşağıda sizin için belirlenen çalışmayı yapınız. Çalışma sürecinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine uyunuz.

1. Grup: Bölgenizde bulunan hastaneleri ziyaret ediniz ve bu hastanelerde odyoloji bölümü olup olmadığını öğreniniz. Odyoloji bölümü bulunan hastanelerde uygulanan işitme testleri ile ilgili bilgi edininiz.

2. Grup: Bölgenizde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezini ziyaret ediniz. Merkezde işitme yetersizliği olan bireylerin eğitsel değerlendirme süreçlerinin nasıl yapıldığı konusunda bilgi edininiz.

3. Grup: Bölgenizde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezinden yardım alarak işitme yetersizliği olan bir bireyle röportaj yapınız. Röportajda bireyin yetersizliğe bakışı, yetersizliğin hayatına etkisi, toplumdan beklentileri vb. hususlara ilişkin yanıtlar almaya dikkat ediniz.

4. Grup: Bölgenizde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerini ziyaret ediniz. Bu merkezlerde işitme yetersizliği olan bireylerle yapılan çalışmalar hakkında bilgi edininiz.

Edindiğiniz bilgileri ve gözlemlerinizi bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

• İşitme Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller

İşitme yetersizliğine sahip bireylerin eğitimleri özelliklerine uygun materyal kullanımı ile desteklenmektedir. İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde kullanılan materyaller; duyuları geliştirmede kullanılan materyaller, tahmin etme ve problem çözme ile ilgili materyaller, konuşma ve dil gelişimini destekleyen materyaller, kavram kazanmada kullanılan materyaller ve el becerilerini geliştirmede kullanılan materyaller olarak sınıflandırılabilir.

• Duyuları Geliştirmede Kullanılan Materyaller

İşitme, görme, dokunma, koku ve tat duyularını geliştirmek amacıyla işitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde çeşitli materyaller kullanılmaktadır.

• İşitme Duyusunu Geliştirmede Kullanılan Materyaller

İşitme yetersizliği olan bireylerin işitme duyusunu geliştirmede çıngıraklar, sesli bileklikler, ritim çubukları, zil, tef, davul, marakas, sesli kitap, sesli oyuncak bebek, sesli oyun halısı vb. materyaller kullanılmaktadır (Görsel 3.6), (Görsel 3.7), (Görsel 3.8).

Görsel 3.6: Ritim çubukları ve davul

Görsel 3.7: Çıngırak ve marakas

Görsel 3.8: Sesli oyun halısı

• Görme Duyusunu Geliştirmede Kullanılan Materyaller

İşitme yetersizliği olan bireylerin sese dayalı uyaranları almada yaşadıkları sınırlılık öğrenme potansiyellerini de etkilemektedir. Bir duyusunu kullanmada sınırlılık yaşayan bireyler diğer duyularını geliştirerek çevreye uyum sağlama ve öğrenme becerilerini desteklemektedir. İşitsel bilgi almada sınırlılık yaşayan bireyin görsel bilgi edinme becerisini desteklemek amacıyla görme duyusunu geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır. İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde görme duyusunu geliştirmek amacıyla tablolar, uyarı panoları, görsel mobiller, resimli kavram kartları, resimli kitaplar, akıllı tahta, projeksiyon vb. materyaller kullanılmaktadır (Görsel 3.9), (Görsel 3.10).

Görsel 3.9: Mevsim tablosu

Görsel 3.10: Görsel mobil

• Dokunma Duyusunu Geliştirmede Kullanılan Materyaller

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde dokunma duyusunu geliştirmek amacıyla oyun hamurları, keçe dolgu oyuncaklar, pelüş dolgu oyuncaklar, doku yastığı, doku torbası, doku halısı, doku kartları, doku kitapları vb. materyaller kullanılmaktadır (Görsel 3.11), (Görsel 3.12).

Görsel 3.11: Çeşitli doku materyalleri

Görsel 3.12: Doku kartları

• Koku Duyusunu Geliştirmede Kullanılan Materyaller

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde koku duyusunu geliştirmede içinde farklı kokuları olan malzemelerin bulunduğu koku kutuları kullanılmaktadır. Koku kutuları yardımıyla bireyin değişik konuları fark etmesi sağlanmaktadır. Yanı sıra çeşitli kokuları içeren ürünlerin yer aldığı koku sepetleri kullanılarak bireyin kokular hakkında konuşması ve kokuları tarif etmesi sağlanmaktadır.

• Tat Duyusunu Geliştirmede Kullanılan Materyaller

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde tat duyusunu geliştirmek amacıyla farklı tatlara sahip yiyecekler tattırılmaktadır. Farklı tatları ifade eden resimli kartlar da tat duyusunu destekleyici çalışmalarda kullanılmaktadır.

• Tahmin Etme ve Problem Çözme İle İlgili Materyaller

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinde tahmin etme ve problem çözme becerilerini desteklemek amacıyla boyut, şekil, renk, hacim, ağırlık tahminine yarayan materyaller, takılıp sökülebilir oyuncaklar, bloklar, legolar, yapbozlar, ilişkilendirme kartları, çeşitli ebatlarda boncuklar vb. materyaller kullanılmaktadır (Görsel 3.13), (Görsel 3.14).

Görsel 3.13: Yapboz hayvan figürleri

Görsel 3.14: İlişkilendirme kartları

• Konuşma ve Dil Gelişimini Destekleyen Materyaller

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinde konuşma ve dil gelişimini desteklemek amacıyla sembolik oyunlarda kullanılan mesleklere ait oyuncak aletler, evcilik oyuncakları vb. materyallerin yanı sıra ev eşyaları, giyecekler, yiyecekler vb. gerçek nesneler ile fotoğraflar, resimler, sıralama kartları, hikâye kitapları vb. materyaller kullanılmaktadır (Görsel 3.15), (Görsel 3.16).

Görsel 3.15: Sebze isimleri tanıtıcı kart

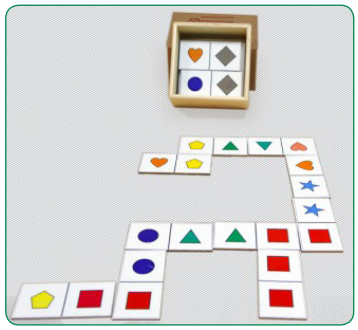
Görsel 3.16: Mesleklere ait oyuncak aletler

• Kavram Kazanmada Kullanılan Materyaller

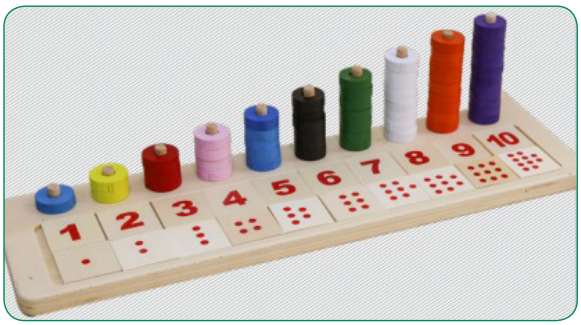
İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinde kavram kazanmayı desteklemek amacıyla gerçek nesneler, küpler, resimli kavram kartları, rakam kartları, domino kartları, terazi, metre, matematik, para vb. materyaller kullanılmaktadır (Görsel 3.17), (Görsel 3.18), (Görsel 3.19), (Görsel 3.20).

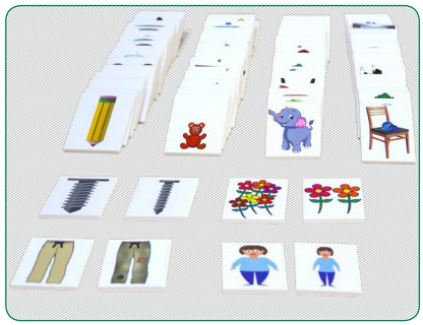
Görsel 3.17: Resimli kavram kartları

Görsel 3.18: Domino kartları

Görsel 3.19: Sayı eşleme

Görsel 3.20: Zıt kavramlar

• El Becerilerini Geliştirmede Kullanılan Materyaller

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinde el becerilerini geliştirmek amacıyla kil, oyun hamuru, seramik, kâğıt, el boyaları vb. materyaller kullanılmaktadır (Görsel 3.21).

Görsel 3.21: Kil çalışması yapan çocuklar

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

İstanbul'da bulunan Mimar Sinan İşitme Engelliler Ortaokulunda müzik öğretmeni Funda CEYLAN koordinatörlüğünde tamamı işitme yetersizliği olan bireylerden oluşan "Fısıltı Ritim Grubu" müzik çalışmalarına devam etmektedir. Grubun darbuka, def, zil, çan, müzikal boru vb. vurmalı çalgıları kullanarak ortaya koyduğu müzik performansı ulusal ve uluslararası çapta beğeni ve ilgi toplamaktadır (Görsel 3.22).

Görsel 3.22: Fısıltı ritim grubu

3.3. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İşitme yetersizliği olan bir bireyin diğer duyuları bu durumdan nasıl etkilenir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. İlk kez tanıştığınız bir bireyde işitme problemi olduğunu nasıl fark edersiniz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.3.1. İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri

İşitme yetersizliği olan bireylerin gelişiminde akranlarına göre farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar işitme yetersizliğinin düzeyine ve bireyin özelliklerine göre bireyden bireye değişiklik gösterebilmektedir. İşitme yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özellikleri fiziksel ve motor gelişim, dil gelişimi, bilişsel gelişim ve sosyal ve duygusal gelişim başlıkları altında incelenmektedir.

• Fiziksel ve motor gelişim

İşitme yetersizliğine sahip bireyler fiziksel ve motor gelişim alanında akranları ile paralel bir gelişim göstermektedir. Emekleme, yardım almadan ayakta durma, yürüme vb. gelişim süreçlerinde akranları ile uyumlu bir gelişim gösterdikleri görülmektedir. Fakat işitme duyusunun yön belirleme ve denge sağlamada oynadığı role bağlı olarak işitme yetersizliği olan bireylerin denge ve vücut koordinasyonu gerektiren becerilerde akranlarına göre gelişimlerinin geç ya da sınırlı olduğu görülmektedir. Örneğin; işitme yetersizliği olan bir bireyin denge tahtasında yürümesi, ayakkabı bağcığını bağlaması, iğneye ip geçirmesi vb. becerilerinde gecikme ya da yetersizlik görülebilmektedir (Görsel 3.23).

Görsel 3.23: Ayakkabı bağcığı bağlama çalışması için materyal

• Dil Gelişimi

İşitme yetersizliğinin derecesine bağlı olarak işitme yetersizliği olan bireylerin en çok etkilendiği gelişim alanı dil gelişimidir. İşiten bir bireyde dil gelişimi birbirini takip eden basamaklarla gerçekleşir. Buna göre dil gelişimi sesleri işitmeye dayalı olarak gelişmektedir. Bu sebeple sesleri işitmeyen ve sözel uyaranları algılamayan bireyin dili bütünüyle edinmesi mümkün olmamaktadır. İşitme yetersizliği olan bireylerin bebeklik döneminde çıkardıkları sesler zamanla azalmaya başlamakta, birey sesleri taklit edememekte ve işiten bireyler gibi rastgele öğrenme gerçekleşmemektedir.

İşitme yetersizliği hafif ve orta düzeyde olan bireyler özelliklerine uygun bir işitme cihazı yardımıyla konuşma sesini işitip takip edebilmekte ve bu sayede dil gelişimi sağlamaktadırlar. Fakat ileri ve çok ileri düzeyde işitme yetersizliği olan bireyler cihaz kullanımına rağmen tüm konuşma seslerini algılayamamakta ve dil gelişimleri son derece kısıtlı olmaktadır. Bununla beraber ileri ve çok ileri düzeyde işitme yetersizliği olan bireyler de işitme sinirini doğrudan uyaran koklear implant yardımıyla dil becerilerini geliştirebilmektedir.

İşitme yetersizliği olan bireyin sözcük hazinesi işiten bireylere göre daha sınırlı olmaktadır. İşitme yetersizliği olan bireyler somut kavramları karşılayan sözcükleri daha kolay öğrenirken uzun ve karmaşık cümleleri anlama ve ifade etmede güçlük çekmektedirler. İşitme yetersizliği olan bireylerde zamir, iyelik ekleri, çoğul ekleri, zaman çekimleri vb. dil becerilerinin gelişiminde sorunlar olduğu görülmektedir.

• Bilişsel Gelişim

İşitme yetersizliği olan bireylerin zekâ gelişimleri açısından akranları ile aralarında bir fark görülmemektedir. Fakat bilişsel gelişim alanı dil gelişiminden etkilenen bir gelişim alanıdır. İşitme yetersizliği olan bireyler daha az işitsel veri edinmektedir. Bu durum eğitim ve yaşantı bakımından akranlarına göre daha sınırlı bir ortamda yaşamaları anlamına gelmektedir. Bu sınırlılık işitme yetersizliği olan bireyin soyut kavramları edinmesinde, kendini ifade etmede ve iletişim kurduğu bireyleri anlamada zorluklar yaşamasına sebep olabilmektedir.

Bu sebeple işitme yetersizliği olan bireyin bilişsel gelişimi de olumsuz etkilenmektedir. Buna rağmen işitme yetersizliği olan bireyler erken tanı, uygun cihaz ve eğitim desteği ile bilişsel becerilerde yaşadıkları sorunları atlatabilmektedirler.

- **Sosyal ve Duygusal Gelişim**

Birey doğumdan itibaren sosyal çevre ile etkileşim içinde gelişimini sürdürür. Birey bu etkileşimi duyuları vasıtasıyla sağlar. Bir duyusal yetersizliğin varlığı bu etkileşimde aksamalara neden olabilmektedir. İşitme duyusu da çevre ile etkileşimde sesli uyaranları algılama ve tepkide bulunma noktasında hayati bir öneme sahiptir.

Dil gelişimi ile ilişkisi de düşünüldüğünde işitme yetersizliği, bireyin kendini ifade etme ve başkalarını anlama süreçlerini zorlaştıran bir durumdur. Bu durum bireyin sosyal çevre ile uyumunu ve sosyal kabulünü olumsuz etkilediği gibi anlaşılamamanın getirdiği duygusal sorunlara da yol açmaktadır. İşitme yetersizliği olan birey kendini ifade etmede yaşadığı sorunlar nedeniyle kendini suçlayabilir ve öfke sorunları yaşayabilir. Öte yandan sosyal uyumda yaşadıkları sorunlar işitme yetersizliği olan bireylerin öz güvenini de olumsuz etkileyebilir, bunun sonucu olarak birey kendini çevreden soyutlayabilir.

3.3.2. İşitme Problemini Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Erken tanılama, tedavi ve eğitim hizmetlerinden olabildiğince hızlı ve etkin yararlanma işitme yetersizliği olan bireylerin gelişimi açısından son derece önemlidir. İşitme probleminin erken fark edilmesi tanı, tedavi ve eğitim süreçlerini de aynı derecede hızlandıracaktır. Çocuğun;

- Kulak akıntısının olması,
- Sık ve tekrarlayan kulak ağrıları yaşaması,
- Sık sık kulak enfeksiyonları geçirmesi,
- Sık sık kulağını kaşıması ve ovması,
- Sözel komutlara uymada olağan dışı zorluklar yaşaması,
- Dil ve konuşma becerilerinde gecikme yaşaması,
- Bazı sesleri duymada ve sesin yönünü belirlemede zorluk yaşaması,
- Bedensel eylemlerde (dik oturma, yürüme, koşma vb.) denge sorunları yaşaması,
- Gürültülü ortamda konuşma seslerini anlamaması,
- Televizyon, radyo, müzik çalar vb. araçları yüksek sesle dinlemesi,
- Telefonla konuşurken bir kulağı diğerine tercih etmesi,
- Konuşurken birtakım sesleri atlaması,
- Kelime hazinesinin kısıtlı olması,
- Dikkat süresinin kısa olması,
- Kendisine söylenenleri sık sık tekrarlatması,
- Konuşmasının ritim, ton ve vurgudan yoksun ve tekdüze olması işitme problemini fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktalardır.

İşitme probleminin çok erken safhalarda gözlem yoluyla fark edilmesi güçtür. Bu sebeple işitme problemini fark edebilmede düzenli sağlık kontrollerinin de çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Sağlık kontrolü kapsamında yapılan kulak muayeneleri işitme problemine sebep olabilecek durumları erken teşhis etmekte ve bu durumlara erken müdahale etmekte önemli bir role sahiptir (Görsel 3.24).

Görsel 3.24: Kulak muayenesi

3.4. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARININ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İşitme yetersizliği olan bireylerin günlük hayatta yaşadıkları sorunlar sizce nelerdir? Bu sorunları çözmek için neler yapılabilir?

2. İşitme yetersizliği olan bir bebeğin ilgisini çekmek için ne tür oyuncaklar/araçlar kullanılabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

3.4.1. İşitme Yetersizliği Olan Çocuklarda Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Bireyin gelişiminde eğitim kurumlarının hayati bir önemi bulunmaktadır. Eğitim süreçleri bireyin bütün gelişim alanlarını desteklemekte ve bağımsız bir birey olarak yetişmesini sağlamaktadır. İşitme yetersizliği olan bireylerin de eğitim olanaklarından yararlanmaları gelişimleri bakımından önem taşımaktadır.

Kaynaştırma eğitimi işitme yetersizliği olan bireyin kendi yaş ve gelişim düzeyindeki akranları ile iletişim kurmasında son derece önemli bir rol oynamaktadır. Kaynaştırma eğitimi işitme yetersizliği olan bireyin dil ve konuşma gelişimine katkı sunmasının yanı sıra bireyin topluma uyum sağlaması, sosyal çevre edinmesi, iş birliğine yönelik davranışlar edinmesi, öz güven geliştirmesi vb. pek çok sosyal ve psikolojik kazanım elde etmesini sağlamaktadır.

İşitme yetersizliği olan bireyin kaynaştırma eğitimi alması sınıf arkadaşlarının da yetersizliği olan bireyleri tanıma, onlarla empati kurma ve duyarlı birer birey olarak yetişmelerine katkı sunmaktadır. Erken çocukluk dönemi, gelişimin hızlı olduğu ve çocukların daha sonraki hayatlarında önemli rol oynayan gelişim alanlarının büyük ölçüde tamamlandığı bir dönemdir. Bu nedenle işitme yetersizliği olan çocuklara 0-72 aylık dönemde sunulan kaynaştırma eğitimi, çocukta beklenen gelişimi sağlamak adına özellikle önem arz etmektedir.

3.4.2. Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği

İşitme yetersizliği olan bireyler kaynaştırma uygulamalarında dil ve konuşma becerilerinin, sosyal uyumlarının, akademik düzeylerinin vb. geliştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla uzman bir ekibin desteği ile eğitim almaktadırlar. Kaynaştırma eğitiminden beklenen sonuçların elde edilmesi kaynaştırma ortamlarının işitme yetersizliği olan bireylerin özellik ve ihtiyaçlarına göre uyarlanmasına bağlıdır. Kaynaştırma ortamı, işitme yetersizliği olan bireyle beraber aynı sınıfta eğitim almakta olan işiten öğrencilerin de eğitim sürecine etkin katılımını sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

İşitme yetersizliği olan bireyin eğitim aldığı kaynaştırma ortamının sahip olması gereken özelliklerden bazıları şunlardır.

- Eğitim ortamı düzenli olarak havalandırılmaya uygun olmalıdır.
- Eğitim ortamının sıcaklık düzeyi oda sıcaklığı olmalıdır.
- Eğitim ortamı güneş almalı ve iyi bir aydınlatma sistemine sahip olmalıdır.
- Eğitim ortamı ses yalıtımlı ve iyi bir akustiğe sahip olmalıdır.
- Eğitim ortamındaki pano, resim vb. görsel uyaranlar düzen içinde olmalı ve dikkat dağıtmamalıdır.
- Eğitim ortamı dikkat dağıtmayacak pastel ve açık tonlarda boyanmalıdır.
- Eğitim ortamında kullanılan araç, gereç, materyal vb. bireyin yaş ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır.
- Eğitim ortamı rahatça hareket etmeye uygun büyüklükte olmalıdır.
- Eğitim ortamındaki öğrenci mevcudu öğretmenin işitme yetersizliği olan bireyle ilgilenebileceği seviyede olmalıdır.
- Eğitim ortamında gürültü üreten klima, havalandırma sistemi, bilgisayar soğutucu vb. aletler zorunlu olmadıkça kullanılmamalıdır.

3.4.3. Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde becerileri arttırmaya dönük etkinliklerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Kaynaştırma eğitiminde yapılacak etkinlikler işitme yetersizliği olan bireyin özelliklerine uygun şekilde hazırlanmalıdır. Etkinlikler aynı zamanda kaynaştırma ortamında bulunan ve işitme yetersizliği olmayan bireylerin de katılımına uygun olmalıdır. İşitme yetersizliği olan bireyle yapılan etkinliğe yetersizliği olmayan bireylerin de katılımı bütünleşmeyi, iş birliğini ve sosyal ilişkileri güçlendirecek ve kaynaştırma uygulamasının amacını yerine getirmede önemli katkılar sunacaktır.

İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde uygulanan etkinliklerin işitme duyusunun özelliklerini destekleyecek nitelikte olmasına dikkat edilmelidir. Sesi ayırt etme, sesin kaynağını bulma, işitsel sıralama ve işitsel bellek becerilerini destekleyecek etkinlik örnekleri şunlardır.

ETKİNLİK

Kulağım Sende

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Sesi ayırt etme becerisini destekleme.

Araç Gereç: Parkur için duba, sandalye, çanta vb. eşyalar, pelüş oyuncak, göz bağı

İşlem Basamakları

- Duba, sandalye, çanta vb. eşyaların engel olarak kullanıldığı bir parkur oluşturulur.
- Pelüş oyuncak parkurun sonuna el hizasında olacak şekilde duvara asılır.
- Gönüllü çocuk parkurun başlama çizgisine gelir ve gönüllü çocuğun gözleri bağlanır.
- Gönüllü çocuğun uygulayıcının yönlendirmesi ile parkurdaki eşyalara çarpmadan pelüş oyuncağa ulaşması istenir.
- Uygulayıcı "dur, sağa dön, bir adım at, sola dön, üç adım ilerle" vb. yönlendirmelerle gönüllü çocuğu yönlendirir.
- Her gönüllü çocuk için etkinlik tekrarlanır.

ETKİNLİK

Zıp Zıp

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Sesi ayırt etme becerisini destekleme.

İşlem Basamakları

- Çocuklardan çember oluşturmaları istenir.
- Uygulayıcı çemberin ortasında durur.
- Uygulayıcı el çırptığında tüm çocuklar bir adım ileriye zıplar.
- Uygulayıcı parmak şıklattığında tüm çocuklar bir adım geriye zıplar.
- Uygulayıcı el çırpma ve parmak şıklatma hareketlerini rastgele yapar.
- Yanlış yöne zıplayan çocuklar çemberin dışına çıkarılır.
- Etkinlik tek öğrenci kalana kadar devam eder.

ETKİNLİK 3

Kulaktan Kulağa

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Sesin şiddetinin algılamaya etkisini fark etme.

İşlem Basamakları

- Çocukların arka arkaya tek sıra hâlinde dizilmesi sağlanır.
- Uygulayıcının sıranın en arkasındaki çocuğun kulağına bir sözcük fısıldayacağı ve en arkadan başlayarak her çocuğun duyduğu sözcüğü önündeki arkadaşına fısıldayarak söyleyeceği anlatılır.
- Uygulayıcı en arka sıradaki çocuğun kulağına iki ya da üç hecelik bir sözcük fısıldar.
- Her çocuk önündeki arkadaşına duyduğu sözcüğü fısıldadıktan sonra sıranın en önündeki çocuktan duyduğu sözcüğü yüksek sesle söylemesi istenir.
- Daha sonra uygulayıcı sıranın en arkasındaki çocuğa fısıldadığı sözcüğün ne olduğunu yüksek sesle söyler.
- Sıra ve sözcük değiştirilerek etkinlik birkaç kere tekrar edilir.

ETKİNLİK 4

Müziğin Ritmine Uy

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Sesi ayırt etme ve iletişim kurma becerilerini destekleme.

Araç Gereç: Müzik

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı uygun bir müzik açar.
- Çocuklar müziğin ritmine uyarak sınıf içinde serbestçe dolaşırlar.
- Müzik durduğunda çocuklar ilk gördükleri arkadaşları ile "merhaba, nasılsın, müziği sevdin mi?" vb. diyalog kurarlar.
- Müzik tekrar başlayınca çocuklar tekrar serbestçe dolaşmaya başlarlar.

Etkinlik uygulayıcının müziği durdurup devam ettirmesi ile birkaç tur devam eder.

ETKİNLİK 5

Bardak Orkestrası

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Sesi sırasına göre hatırlama, sesin tonlarını fark etme becerilerini destekleme.

Araç Gereç: Bardak, su, ritim sopası

İşlem Basamakları

- Her çocuk ve uygulayıcı bardaklarına tam doldurmamak şartıyla istedikleri miktarda su doldurur.
- Uygulayıcı elindeki ritim sopası ile kendi bardağına basit bir ritim oluşturacak şekilde vurur.
- Daha sonra çocuklar aynı anda uygulayıcının oluşturduğu ritmi ellerindeki ritim sopalarını kendi bardaklarına vurmak suretiyle tekrar eder.

ETKİNLİK 6

Kartların Sesi

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Sözel uyaranları sırasına göre hatırlama becerilerini destekleme.

Araç Gereç: Birbirinden farklı 4 adet resimli müzik aleti kartı (keman, bağlama, ney, bateri vb.), kartlarda yer alan müzik aletlerinin seslerinin yer aldığı ses kayıtları

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı çocuklara 4 farklı müzik aletine ait sesleri tanıtır.
- Uygulayıcı resimli kartları açık bir şekilde öğretmen masasına serer.
- Çocuklar sırayla öğretmen masasının önüne gelir.
- Uygulayıcı müzik aletlerinin seslerinin olduğu tüm ses kayıtlarını rastgele dinletir.
- Çocuktan uygulayıcının ses kayıtlarını dinletme sırasına uygun olarak resimli kartları sıralaması istenir.

ETKİNLİK 7

Ortada Böcek

Süre: 30 dakika

Etkinliğin Amacı: Sesin kaynağını bulma, sesin yönünü işaret etme becerilerini destekleme.

Araç Gereç: Çıngırak, göz bağı

İşlem Basamakları

- Çocuklardan bir halka oluşturmaları istenir.
- Bir gönüllü çocuk ortaya alınarak gözleri bağlanır.
- Uygulayıcı halkadaki çocuklardan birine çıngırak verir ve çıngırağı elden ele geçirmelerini ister.
- Uygulayıcı el çırptığında çıngırağı elden ele geçirme hareketi durur.
- Çıngırak en son kimde kaldıysa çıngırağı ses çıkaracak şekilde bir kere sallar.
- Ortadaki çocuktan çıngırağın sesinin geldiği yöne dönmesi ve eliyle çıngırağın sesinin geldiği yönü işaret etmesi istenir.
- Uygulayıcının el çırpması ile çıngırak tekrar elden ele geçirilmeye başlanır. Ortadaki çocuğun en az üç kez sesin yönünü işaret edeceği şekilde etkinlik devam eder.
- Çocuklar sırayla ortaya geçerek etkinlik tekrarlanır.

Not: Gözlerini bağlamak istemeyen çocuk zorlanmamalıdır. Bu durumda etkinlik, diğer çocukların düz bir sıra hâlinde dizilmesi ve ortadaki çocuğun sıraya arkasını dönmesi şeklinde uyarlanabilir. Ortadaki çocuk sesin yönünü işaret etmek için yüzünü sıraya döndüğünde çıngırağın kimde olduğunu görmemelidir. Bu durumda çıngırağın elden ele geçişi uygulayıcının el çırpması ile durduğunda çıngırağı tutan çocuk dâhil sıradaki tüm çocuklar ellerini arkada bağlar.

ETKİNLİK

Mevsim Sesleri

Süre: 30 dakika

Etkinliğin Amacı: Sesi ayırt etme, duyduğu sesi taklit etme becerilerini destekleme.

Araç Gereç: Dört mevsimi gösteren mevsim panoları, ses kayıtları (rüzgâr sesi, gök gürültüsü, kuş sesi, dalga sesi vb.)

İşlem Basamakları

- Mevsim panoları sınıfın dört köşesine asılır.
- Uygulayıcı sırayla mevsim istasyonlarına giderek mevsimleri çocuklara tanıtır.
- Uygulayıcı tanıttığı mevsimi çağrıştıran ses kaydını dinletir (rüzgâr sesi: sonbahar, gök gürültüsü: kış, kuş sesi: ilkbahar, dalga sesi: yaz vb.).
- Çocuklardan dinledikleri sesleri hep birlikte taklit etmeleri istenir.
- Daha sonra çocuklardan serbestçe hareket etmeleri istenir.
- Serbestçe hareket eden çocuklardan uygulayıcının rastgele dinlettiği sesin ait olduğu mevsim istasyonuna gitmeleri istenir.
- Yanlış istasyona giden çocuk varsa uygulayıcı doğru istasyona giden çocukların, mevsim sesini taklit ederek yanlış istasyona giden arkadaşlarını çağırmalarını ister.
- Etkinlik dört mevsimi içerecek şekilde iki tur tekrarlanır.

UYGULAMA FAALİYETİ 3.2

Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama**" uygulama faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan bireylerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırınız.
- Etkinlik çalışmasını işitme yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırlayınız.
- Etkinlik çalışmasını işitme yetersizliği olan bireylerin sesi ayırt etme, sesin kaynağını bulma, işitsel bellek ve işitsel sıralama becerilerinden en az birini destekleyecek şekilde hazırlayınız.
- Etkinlik için önerilen süreyi, etkinliğin amacını ve varsa etkinlikte kullanılan araç gereci belirtiniz.
- Etkinliğin işlem basamaklarını yazınız.
- Etkinlikte Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Etkinliği ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Hazırladığınız etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİNE UYGUN ETKİNLİK HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama" uygulama faaliyeti 3.2 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan bireylerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Etkinliği işitme yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırladı.					
3. Etkinliği işitme yetersizliği olan bireylerin sesi ayırt etme, sesin kaynağını bulma, işitsel bellek ve işitsel sıralama becerilerinden en az birini destekleyecek şekilde hazırladı.					
4. Etkinlik için önerilen süreyi, etkinliğin amacını ve varsa kullanılan araç gereci belirtti.					
5. Etkinliğin işlem basamaklarını yazdı.					
6. Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
7. Etkinliği verilen sürede teslim etti.					
8. Etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

3.4.4. Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocukların Eğitiminde Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri

Eğitim sürecinde araç gereç kullanımı öğrenmeyi etkili hâle getirmede önemli rol oynamaktadır. Yetersizlik türüne bağlı olarak özel eğitim süreçlerinde ihtiyaca dönük özgün araç gereçler kullanmak gerekmektedir. Kullanılacak bu araç gereçlerin kullanım amacına uygun, işlevsel ve ekonomik olması önem arz etmektedir. İşitme yetersizliği olan çocukların eğitiminde işitme kalıntısından ve diğer duyu organlarından yararlanılarak öğrenmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu etkinliklerde kullanılacak araç gereçlerin iletişim becerilerini destekler nitelikte ve bütünleşmeyi sağlayacak özelliklere sahip olması gerekmektedir. Kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan çocuklar için araç gereç seçiminde de şu noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir.

- Kullanılacak araç gereçler çocuğun dikkatini çekecek nitelikte olmalıdır.
- Tüm gelişim alanlarını destekler nitelikte olmalıdır.
- Duyu gelişimini destekler nitelikte olmalıdır.
- İşitme duyusunu (sesi ayırt etme, sesin kaynağını bulma, işitsel bellek vb.) destekler nitelikte olmalıdır.
- Yapımında kullanılan malzemeler dayanıklı olmalıdır.
- Anlama ve konuşma becerilerini destekler nitelikte olmalıdır.
- Günlük hayatta kullanılan türden araç gereç seçilmelidir.
- Çocukta merak uyandıracak, çocuğu araştırmaya sevk edecek nitelikte olmalıdır.
- Araç gereçlerin içerdiği malzemeler sağlık ve güvenlik tedbirlerine uygun olmalıdır.
- Kolay taşınabilir ve farklı etkinliklerde kullanılabilir olmalıdır.
- Kolay temizlenebilir nitelikte olmalıdır.
- Ağza alındığında yutulabilecek boyutta küçük parçalar içermemelidir.
- Akranları ile etkileşimi arttıracak niteliğe sahip olmalıdır.
- Çocuğun gelişimsel özelliklerine ve yaşına uygun olmalıdır.

SIRA SİZDE

İşitme ve görme yetersizliği olan bir bireyin hayatını konu alan 2005 yapımı Black filmini izleyiniz. Eğitimin yetersizliği olan bireylerin hayatına etkisi bağlamında filmi değerlendirdiğiniz bir kompozisyon yazınız. Yazdığınız kompozisyonu bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.4.5. Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

Kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan çocuklara araç gereç yapılırken bireyselleştirilmiş eğitim programı dikkate alınmalıdır. Araç gerecin niteliği çocuğun yaşına, gelişimsel özelliklerine ve mevcut performansına uygun olmalıdır. Aşağıda işitme yetersizliği olan çocuklara uygun araç gereç örnekleri ve bu araç gereçlerin yapım aşamaları verilmiştir.

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Evimizde duyduğumuz sesler

Araç Gerecin Amacı: İşitme becerisini geliştirebilme, çevresel sesleri tanıma

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 3 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 3 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Eva süngeri, yapıştırıcı, makas, keçeli kalem, sarı karbon kâğıdı, siyah keçeli kalem

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Etkinlik masalarına malzemeler konularak materyalin hazırlanmasına başlanır. Öğretmen, öğrencilere önlerindeki boyama kitaplarından evde kullanılan aletlerin resimlerini bulmalarını, A4 kâğıdı üzerine sarı karbon kâğıdı koyup kopyasını alarak kalıp çıkarmalarını söyler.
- Kalıplar kenarından kesilir ve eva süngeri üzerine yerleştirilerek ev aletleri kesilir. Aletlerin parçaları üzerlerine yapıştırılır. Kenarına kontör çekilir (Görsel 3.25).
- İşitme yetersizliği olan 36-72 ay kaynaştırma öğrencilerin öncelikle dinleme ve işitme becerisinin geliştirilmesi için uygun etkinliklere yer verilmelidir. Bunun için ses dinleme, sesleri fark etme, sesleri tanıma, sesleri ayırt etme vb. çalışmalar yapılır.
- Sesleri ayırt etme çalışmalarında öncelikle kaba sesler dinletilir. Kaba sesler; makine, alet ve araçlardan çıkan sesler gibi her gün evde duyulabilen seslerdir.
- Hazırlanan materyal çocuğa gösterilir. Evimizde duyduğumuz seslerin neler olabileceği sorulur. Çocuktan cevap vermesi beklenir. Çocuktan gelen cevaplar dinlenir. Eğitmen hazırladığı materyalleri sırayla eline alarak evimizde duyduğumuz seslerle ilgili örnek verir.
- Evimizde kullandığımız bazı araçların seslerini duyarız. Televizyon seyrederken televizyondan gelen sesleri duyarız. Radyodan gelen sesleri duyarız. Telefon çaldığında telefonun sesini duyarız. Evde tamirat işleri yaparken çekiç, matkap vb. aletlerin seslerini duyarız. Kapı çaldığında kapı zili sesi duyarız. Mutfakta mikser çalıştığı zaman sesini duyarız. Temizlik yaparken kullandığımız elektrik süpürgesinin sesini duyarız. Çamaşırlarımız yıkanırken çamaşır makinesinin seslerini duyarız. Zamanımızı ölçmek için kullandığımız saatin sesini duyarız.
- Bu örnekleri içeren materyal gösterilip anlatıldıktan sonra her bir örneğin sesleri cd, teyp vb. aletle dinletilir. Bilgisayardan görselleri canlı olarak izletilir. Aile katılımı olarak evde ailesi ile sesleri dinleme çalışmaları yaptırılır.

Görsel 3.25: Sesli ev araçları

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

2

Araç Gerecin Adı: Hayvanların Sesleri

Araç Gerecin Amacı: İşitme becerisini geliştirebilme, hayvanların seslerini tanıma

Araç Gerecin Hazırlama ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 3 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereçler sınıfta 3 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında kullanılan malzemeler: Eva süngeri, yapıştırıcı, makas, keçeli kalem, sarı karbon kâğıdı, siyah keçeli kalem, boyama kitabı

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Etkinlik masalarına malzemeler konularak materyalin hazırlanmasına başlanır. Öğretmen, öğrencilere önlerindeki boyama kitaplarından farklı ses çıkaran hayvanların resimlerini bulmalarını, A4 kâğıdı üzerine sarı karbon kâğıdı koyup kopyasını alarak kalıp çıkarmalarını söyler.
- Kalıplar kenarından kesilir ve eva süngeri üzerine yerleştirilerek hayvanlar kesilir. Aletlerin parçaları üzerlerine yapıştırılır. Kenarına kontör çekilir (Görsel 3.26).
- Ev aletlerinin seslerini dinleme etkinliğinde olduğu gibi dinleme ve işitme becerisinin geliştirilmesi için uygun etkinliklere yer verilmelidir. Bunun için ses dinleme, sesleri fark etme, sesleri tanıma, sesleri ayırt etme vb. çalışmalar yapılmalıdır. Sesleri ayırt etme çalışmalarında öncelik kaba seslere verilmelidir. Kaba sesler, hayvan sesleri vb. doğada oluşan seslerdir.
- Hazırlanan materyal çocuğa gösterilir. Hayvanların seslerinin neler olabileceği sorulur. Çocuktan cevap vermesi beklenir. Çocuktan gelen cevaplar dinlenir. Eğitmen hazırladığı hayvanları sırayla eline alarak hayvanların sesleri ile ilgili örnek verir.
- Aslan, horoz, ördek, inek, köpek, kuş, kuzu, at, kedi, ayı vb. hayvanların sesleri taklit edilir. Hayvanların sesleri taklit edildikten sonra her bir örneğin sesleri cd, teyp vb. aletle dinletilir. Bilgisayardan görselleri canlı olarak izletilir.

Görsel 3.26: Hayvan figürleri

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

3

Araç Gerecin Adı: Sıfatları Kullanma

Araç Gerecin Amacı: Dil bilgisi kurallarını yerinde kullanma, sıfatı yerinde kullanma, gösterilen sıfatın adını söyleme

Araç Gerecin Hazırlama Süresi: Öğrencilere bir hafta süre verilerek kaynak araştırması yapmaları ve bulunan örnekleri incelemeleri istenir. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gereç bir sonraki derse kadar evde tamamlanır. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Eva süngeri, yapıştırıcı, makas, siyah tahta kalemi, A4 kâğıdı

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir.
- Görsellerde de görüldüğü gibi eva süngerinden nesneler kesilerek yapıştırılır. Üzerine tahta kalemi ile kontur çizilir.
- İşitme yetersizliği olan çocuklar soyut kavramları öğrenmede ve sıfat kullanımında zorlanırlar. Resimli çalışmalar yapmak bu anlamda önemlidir.

1. AŞAMA

Hazırlanan araç kullanılarak çocuklara aşağıda verilen sorular sorulur. Verdikleri cevaplar yanlarına yazılır. Yanlış cevaplar üzerinde çalışılır ve çocuklara doğru cevaplar öğretilir.

Görsel 3.27: Limon

Limon nasıl bir meyvedir? Tadı nasıl? Kabuğu var mı? Ne renk? Şekli nasıl? - - -

Görsel 3.28: Kahve

Kahve nasıl bir içecektir? Sıcak mı-soğuk mu? Ne renk? Tadı nasıl? Katı mı sıvı mı? - - -

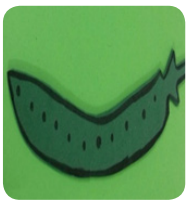

Görsel 3.29: Balık

Balık nasıl bir hayvandır? Tüylümü- tüysüz mü? Nerede yaşar? Seslimi- sessiz mi? - - -

2. AŞAMA

Çocuklardan verilen kelimelerden doğru olanları bulmaları istenir. Doğru bulunan kelimelerle cümle kurmaları sağlanır (biber acıdır, kayısı tatlıdır vb.).

Görsel 3.30: Biber

Biber; ekşidir / acıdır. uzundur / yuvarlaktır. yeşildir /mavidir. kabuğu / sapı vardır.

Görsel 3.31: Kayısı

Kayısı; ekşidir / tatlıdır. kabuğu / sapı vardır. uzundur / yuvarlak tır. turuncudur / mavidir.

Görsel 3.32: Portakal

Portakal; tatlıdır / tuzludur. kabuğu / çekirdeği vardır. sarıdır / turuncudur. uzundur / yuvarlaktır.

Görsel 3.33: Yılan

Yılan; kaygandır / tüylüdür. evde / ormanda yaşar. uzundur / yuvarlaktır. kanadı / kuyruğu vardır.

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Çevremizde Duyduğumuz Sesler

Araç Gerecin Amacı: İşitme becerisini geliştirebilme (Çevresel sesleri tanır) kazanımına uygun araç gereç hazırlama

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 3 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 3 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Eva süngeri, yapıştırıcı, makas, keçeli kalem, sarı karbon kâğıdı, siyah keçeli kalem, tahta kaşık, artık malzeme, kumaş, tuvalet kağıdı rulosu, top, alüminyum folyo, pasta süsü, fon kartonu, simli kalem, yün ip, kutu

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Etkinlik masalarına malzemeler konularak materyalin hazırlanmasına başlanır. Öğretmen, öğrencilere önlerindeki boyama kitaplarından çevremizde duyabileceğimiz seslerin resimlerini bulmalarını A4 kâğıdı üzerine sarı karbon kâğıdı koyup kopyasını alarak kalıp çıkarmalarını söyler.
- İnsan sesi hazırlamak için tahta kaşık üzerine erkek ve kız bebeğin kıyafetleri kumaştan kesilerek yapıştırılır. Üzeri tül ve kurdele ile süslenir. Saç yerine ip kesilerek yapıştırılır. Yüzüne hazır göz yapıştırılır. Ağız ve burun yeri boyanır (Görsel 3.34).
- Alkış sesi hazırlamak için eva süngeri üzerine sağ ve sol el görselde görüldüğü gibi çizilerek kesilir. Kenarına kontür çekilir (Görsel 3.35).
- Ezan sesi hazırlamak için kutu fon kartonu ile kaplanarak cami binası oluşturulur. Cam ve yapıları eva süngerinden kesilerek yapıştırılır. Top kesilerek üzeri alüminyum folyo ile kaplanarak caminin kubbesi oluşturulur. Tuvalet kağıdı rulosu fon kartonu ile kaplanır. Fon kartonundan külah yapılır. Üzeri alüminyum folyo ile kaplanır. Tuvalet kağıdı rulosunun üzerine yapıştırılarak minare hazırlanır (Görsel 3.36).
- İtfaiye, ambulans ve polis arabasının siren seslerini hazırlamak için eva süngeri üzerine itfaiye, ambulans ve polis arabasının görselde görüldüğü gibi çizilerek kesilir. Üzerlerine kalemle numaraları yazılır (Görsel 3.37).
- Satıcı sesini hazırlamak için eva süngeri üzerine satıcı, arabası, meyveler görselde görüldüğü gibi çizilerek kesilir, yapıştırılır (Görsel 3.38).
- Havai fişek sesini hazırlamak için eva süngeri üzerine havai fişekler, yıldızlar resimde görüldüğü gibi çizilerek kesilir. Fon kartonu üzerine yapıştırılır. Pasta süsleri patlamış havai fişek görüntüsü vermek için fon kartonu üzerine yapıştırılır (Görsel 3.39).
- Taşıtların seslerini hazırlamak için eva süngeri üzerine tren, bisiklet, helikopter, gemi ve araba görselde görüldüğü gibi çizilerek kesilir. Üzerlerine kalemle kontur geçilir (Görsel 3.40).
- Müzik aletlerinin seslerini hazırlamak için Eva süngeri üzerine marakas, davul, flüt, akerdeon, gitar vb. resimde görüldüğü gibi çizilerek kesilir. Üzerlerine simli kalemle süslenir (Görsel 3.41).
- Hazırlanan materyal çocuğa gösterilir. Çevremizde duyduğumuz sesler neler olabilir sorusu sorulur. Çocuktan cevap vermesi beklenir. Çocuktan gelen cevaplar dinlenir. Hiç cevap vermeme durumu gerçekleşebilir. Eğitmen hazırladığı materyalleri sırayla eline alarak çevremizde duyduğumuz seslerle ilgili örnek verir.

- Çevremizde insan sesi duyarız. Doğum günü, kutlama vb. ortamlarda insanların alkış seslerini duyarız. Camiden gelen gün içerisinde beş vakit ezan sesi duyarız. İtfaiye, ambulans ve polis arabalarının siren sesini duyarız. Sokak satıcılarının sesini duyarız. Havai fişek sesi duyarız. Gün içerisinde trafikte birçok taşıtın sesini duyarız (gökyüzünden geçen bir uçak ya da helikopter, rayların üzerinde giden bir tren, yolda giden araba vb.). Müzik aletleri ile çalınan müzik seslerini duyarız. Bu örnekleri içeren resimler gösterildikten sonra her bir örneğin sesleri cd, teyp vb. yardımıyla dinletilir. Bilgisayardan görselleri canlı olarak izletilir. Dönem içerisinde bu sesler duyulduğu zaman dikkati o yöne çekilerek duyması sağlanır. Örneğin ambulans geçtiğinde pencerenin önüne götürülerek sesi duyması ve algılaması sağlanır. Bu ne sesi diye sorulduğunda doğru cevap vermesi beklenir.

Görsel 3.34: İnsan sesi

Görsel 3.35: Alkış sesi

Görsel 3.36: Ezan sesi

Görsel 3.37: Siren sesleri

Görsel 3.38: Satıcı sesi

Görsel 3.39: Havai fişek sesi

Görsel 3.40: Taşıt sesleri

Görsel 3.41: Müzik aletlerinin sesleri

UYGULAMA FAALİYETİ 3.3

Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç**" uygulama faaliyetini yaparken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan bireylere uygun araç gereçleri araştırınız.
- Araç gereci işitme yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak yapınız.
- Araç gereci kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak yapınız.
- Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat ediniz.
- Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat ediniz.
- Araç gereci ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Yaptığınız araç gereci teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARA UYGUN ARAÇ GEREÇ YAPIMI" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde İşitme Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı" uygulama faaliyeti 3.3 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan bireylere uygun araç gereçleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Araç gereci işitme yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak yaptı.					
3. Araç gereci kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak yaptı.					
4. Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat etti.					
5. Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Araç gereci verilen sürede teslim etti.					
7. Araç gereci teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise ''D'' yanlış ise ''Y'' yazınız.

1. (.....) Ses enerjisi iç kulakta elektrik enerjisine çevrilir.
2. (.....) Evrensel bir işaret dili bulunmaktadır.
3. (.....) Koklear implant ileri ve çok ileri işitme yetersizliği olan bireylerde daha sık kullanılan bir yardımcı dinleme cihazıdır.
4. (.....) İşitme yetersizliği olan bireyler bilişsel gelişim alanı ile ilgili sorunları ömür boyu atlatamazlar.
5. (.....) İşitme yetersizliğinin dil gelişimi üzerinde olumsuz bir etkisi bulunmamaktadır.
6. (.....) İşitme yetersizliği olan çocukların eğitiminde kullanılan araç gereçler bütün gelişim alanlarını desteklemelidir.
7. (.....) İşitme yetersizliği olan çocuğun eğitim gördüğü kaynaştırma sınıfının mevcudu mümkün olduğunca yüksek olmalıdır.

B Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

8. İnsan kulağı ..... dB aralığındaki sesleri işitir.
9. İşitme kaybı aralığı 41-55 dB aralığındaki bireyler ..... işitme yetersizliği olarak sınıflandırılır.
10. El ve parmak hareketleri yardımıyla alfabedeki harflerin oluşturulması tekniğine .....denir.
11. İşitme yetersizliği olan bireylerin eğitim ortamları ..... sıcaklığında olmalıdır.
12. Sözel iletişim yöntemlerinden olan ..... yöntem dudak okuma ve görsel uyaran kullanımını katı şekilde reddetmektedir.
13. Ses dalgasının bir saniyede oluşturduğu titreşim sayısını ifade eden kavrama ..... denir.
14. Sesi mesaja çevirerek ekrana yansıtan yardımcı telekomünikasyon cihazına ..... denir.

C Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.

15. Aşağıdaki duyulardan hangisini geliştirmede görsel mobiller, uyarı panoları, akıllı tahta, projeksiyon vb. materyaller kullanılmaktadır?

A) Dokunma
B) Görme
C) İşitme
D) Koku
E) Tat

16. İşitme yetersizliği olan bir bireyin denge tahtasında yürümekte güçlük çekmesi aşağıdaki gelişim alanlarından hangisi ile ilişkilidir?

A) Bilişsel
B) Dil
C) Duygusal
D) Fiziksel
E) Sosyal

17. Aşağıdakilerden hangisi işitme problemi olan bir bireyi fark edebilmede dikkat edilmesi gereken hususlardan biri değildir?

A) Kelime hazinesinin kısıtlı olması
B) Dikkat süresinin uzun olması
C) Sık sık kulak enfeksiyonu geçirmesi
D) Söylenenleri sık sık tekrarlatması
E) Konuşmasının tekdüze olması

18. Aşağıdakilerden hangisi işitme yetersizliği olan bireylerin eğitim ortamlarının sahip olması gereken niteliklerden biridir?

A) Ses yalıtımı ve akustiği iyi olmalıdır.
B) Duvarlar koyu tonlara boyanmalıdır.
C) Perdeler mümkün olduğunca kapalı tutulmalıdır.
D) Klima, havalandırma sistemi vb. sesli çalışan aletler açık tutulmalıdır.
E) Yoğun ve dikkat çekici pano, resim vb. görsel uyaranlar kullanılmalıdır.

19. Aşağıdakilerden hangisi kaynaştırma eğitiminde işitme yetersizliği olan çocukların eğitimlerinde kullanılan araç gereçlerin özelliklerinden biri değildir?

A) İlgi çekici nitelikte olmalıdır.
B) Duyu gelişimini destekler nitelikte olmalıdır.
C) Kullanılan malzemeler sağlık ve güvenlik açısından uygun olmalıdır.
D) Sadece dinleme becerilerini destekler nitelikte olmalıdır.
E) Kullanılan malzemeler kolay temizlenebilir olmalıdır.

20. Aşağıdakilerden hangisi meydana gelme yerine göre erken çocuklukta en sık görülen işitme yetersizliği türüdür?

A) Duyusal sinirsel
B) Fonksiyonel
C) Merkezî
D) İletim tipi
E) Karma tip

Aşağıdaki soruların cevabını ilgili boşluğa yazınız.

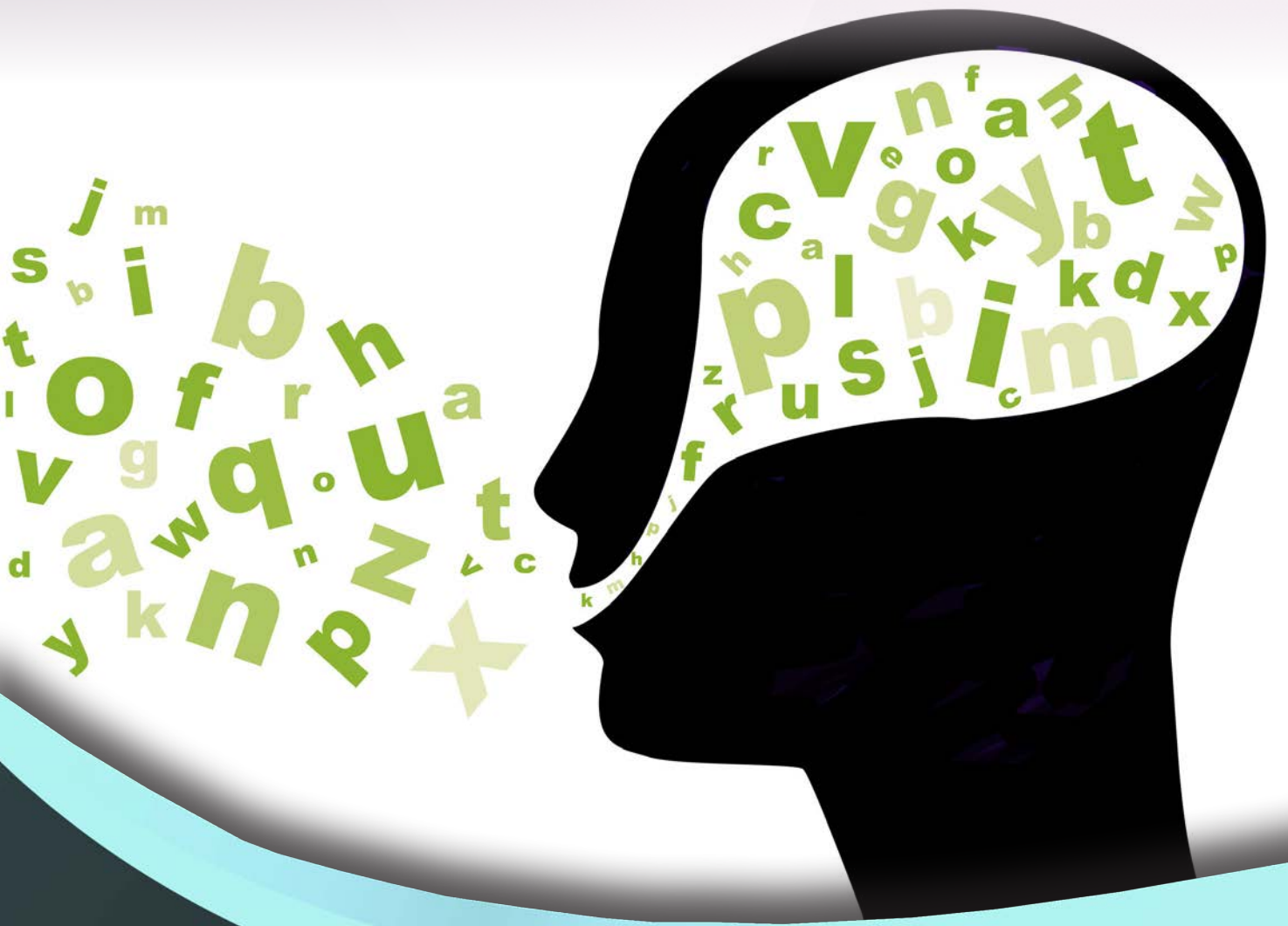
21. İşitme yetersizliğinin konuşmanın edinilmesine dair sınıflandırılması hangi başlıklar altında incelenmektedir? Kısaca açıklayınız.

.....
.....
.....

22. İşitme yetersizliğinin sosyal ve duygusal gelişim üzerindeki etkileri nelerdir? Kısaca açıklayınız.

.....
.....
.....

4. ÖĞRENME BİRİMİ

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI

KONULAR

4.1. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI
4.2. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ
4.3. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ
4.4. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN 0-72 AY ÇOCUKLAR İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ARAÇ VE GEREÇLER

Bu öğrenme biriminde;

- Dil ve konuşma güçlüğü ile ilgili temel kavramları,
- Dilin kazanım evrelerini,
- Dil ve konuşma güçlüğü olan bireylerin sınıflandırılmasını,
- Dil ve konuşma güçlüğüne neden olan etmenleri ve önleme yollarını,
- Dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin eğitimlerini,
- Dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin eğitiminde kullanılan materyalleri,
- Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların gelişimsel özelliklerini,
- Dil ve konuşma bozukluğunu fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktaları,
- Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar için kaynaştırma eğitiminin önemini,
- Kaynaştırma eğitimi alan dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların özelliklerine uygun etkinlik örneklerini,
- Kaynaştırma eğitimi alan dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar için kullanılan araç gereçlerin özelliklerini,
- Kaynaştırma eğitimi alan dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklara uygun araç gereç yapımını

öğreneceksiniz.

KAVRAMLAR

- **Afazi**
- **Anlam bilgisi (Semantik)**
- **Apraksi**
- **Artikülasyon**
- **Biçim birim bilgisi (Morfoloji)**
- **Dil**
- **Disleksi**
- **Dizartri**
- **Edim bilgisi (Pragmatik)**
- **Ekolali**
- **İki dillilik (Bilingualizm)**
- **İletişim**
- **Kekemelik**
- **Konuşma**
- **Ses bilgisi (Fonoloji)**
- **Söz dizimi (Sentaks)**

4.1. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Duygu durumunuza (sevinçli, hüzünlü, neşeli, kızgın vb.) veya bulunduğunuz ortama (bir topluluk önünde veya bir arkadaşınızın karşısında) göre konuşmanızın akıcılığının nasıl etkilendiğini sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

4.1.1. Dil ve Konuşma Bozuklukları ile İlgili Temel Kavramlar

Halk arasında dil, konuşma ve iletişim genellikle birbirlerinin yerine kullanılmakta ve benzer kavramlar olarak düşünülmektedir. Fakat bu kavramlar birbirinden farklıdır. Dil ve konuşma bozuklukları ile ilgili başlıca kavramlara aşağıda yer verilmiştir.

Dil: Birçok tanımı olmakla beraber, bir toplumda nesneleri, olayları ve ilişkileri anlatabilmek için belli kurallar ışığında kullanılan resim, yazı ve işaret gibi semboller sistemidir. Dil gelişimini alıcı ve ifade edici dil olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Çocuğun gördüğü mesajı anlama çözme becerisine **alıcı dil**, sözel ve sözel olmayan biçimde mesajı karşıya iletme becerisine **ifade edici dil** denilmektedir.

Konuşma: Dilin sese dönüştürülmüş hâline denir.

İletişim: Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde; "Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması" olarak belirtilmiştir.

Artikülasyon/Sesletim (Telaffuz): Konuşma seslerinin ortaya çıkabilmesi için konuşma ile ilgili organların (dil, diş, çene vb.) hareketlerine artikülasyon denilmektedir.

Afazi: Sinirsel bir bozukluktan kaynaklanan dil kaybı olarak tanımlanabilir.

Disleksi: Özgül öğrenme güçlüğü kaynaklı bir sorun olup sözcüğün çözümlenmesinde doğruluk ve akıcılığın sağlanması zorluğudur.

Ekolali: Birtakım cümlelerin anlamsız tekrarlanmasına denir.

Dizartri: Merkezî sinir sisteminin hasar görmesi nedeniyle konuşma sistemi üzerinde kas kontrol kaybının olmasına bağlı oluşan konuşma bozukluğudur.

Apraksi: Ses üretimi ve planlanması sürecinde zorlanmayla ortaya çıkan bir tür bozukluktur.

Kekemelik: Karmaşık nedenleri olan bir bozukluktur. Kelime tekrarı ya da hece tekrarı, sesi uzatma, konuşmayı durdurma olarak tanımlanabilir.

Ses bilgisi (Fonoloji): Ses sistemini ve ses birleşimlerini düzenleyen kurallara denilmektedir.

Biçim birim bilgisi (Morfoloji): Kullanılan dilin çekim özelliklerini, kelimelerdeki kökleri, ekleri ve bu eklerin birleşme biçimlerini içermektedir.

Söz dizimi (Sentaks): Sözcüklerin birleşerek bütünlük ve kurallı bir dizilim oluşturmasını içermektedir.

Anlam bilgisi (Semantik): Sözcük dağarcığı, birden fazla anlamı ve sözcükler arasındaki ilişkiyi içeren kelimelerin ve cümlelerin anlamını düzenlemeyi içerir.

Edim bilgisi (Pragmatik): Dilin işlevlerini, görevlerini ve sosyal bağlamda kullanım biçimlerini (konuyu sürdürme, sohbet kurallarına uyma, farklı yaş gruplarıyla konuşurken dili değiştirme vb.) içermektedir.

İki dillilik (Bilingualizm): İki ya da daha fazla dilin iletişim bağlamında yetkin biçimde kullanılmasına denilmektedir.

4.1.2 Dilin Kazanım Evreleri

Dilin kazanım evrelerinin literatüre bakıldığında farklı başlıklar altında ele alındığı görülmektedir. Kazanım evrelerini çocuğun gelişim dönemleri içinde konuşma öncesi dönem ve konuşma dönemi şeklinde iki farklı başlık altında inceleyebiliriz (Tablo 4.1).

Tablo 4.1: Dilin Kazanım Evrelerinin Sınıflandırması

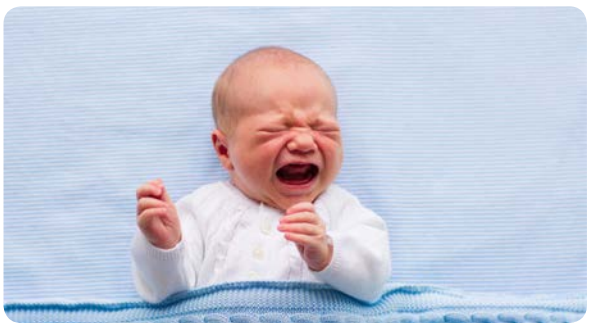
Dilin Kazanım Evreleri	
Konuşma Öncesi Dönem	**Konuşma Dönemi**
• Yeni doğan (Ağlama) dönemi (0-2 ay) • Gığıldama (Agulama) dönemi (2-4 ay) • Mırıldanma (Babıldama) dönemi (4-6 ay) • Mırıldanmanın tekrarı dönemi (6-9 ay) • Başkalarının seslerini taklit dönemi (9-11 ay)	• Tek sözcüklü konuşma (12-28 ay) • İki sözcüklü (Telgrafik) konuşma (18-24 ay) • Üç ve daha fazla sözcükle konuşma (24-36 ay) • Dil bilgisi kurallarına uygun konuşma (36-72 ay)

Konuşma Öncesi Dönem

Konuşma öncesi dönem, bebeklerin doğduktan sonra ilk anlamlı kelimeleri ürettikleri bir yaşına kadarki dönemi kapsamaktadır. Bebekler anlamlı olan ilk kelimelerini üretmeden önce anadillerini anlama ve konuşma noktasında önemli bir gelişim gösterirler. Doğumla birlikte sesleri algıladıkları kısa bir zaman sonra etrafındaki konuşmaları dinledikleri ve birtakım sesler çıkardıkları görülmektedir. Fakat konuşma üretimi altı aydan önce başlamamaktadır.

• Yeni doğan (Ağlama) dönemi (0-2 ay)

Konuşma öncesi dönemde ilk haftalar bebeğin fiziksel durumuna bağlı olarak üretmiş olduğu ağlama hıçkırma, öksürme vb. sesler, **refleksif sesler**; ilerleyen haftalarda konuşmanın ses ve hecelerini içeren cıvıldama, bağırma, ses oyunları ise **refleksif olmayan sesler** olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar bu dönemde iletişim kurmanın yollarını bulmuş olurlar. Ağlama, iletişim kurma aracı olarak çocuk tarafından kullanılmakta, farklı biçimde ve tonlamada ağlamalar ise iletişim kurma, bir şey isteme veya anneyi çağırma gibi iletişim aracı hâlini almaktadır (Görsel 4.1).

Görsel 4.1: Ağlayan bebek

• Gığıldama (Agulama) dönemi (2-4 ay)

Bu dönemde bebekte ağlama ile gelen basit sesler duyulmaya başlanır. Rahatsızlığını ifade ettiği sesler çıkardıkları gibi mutlu oldukları sesler de çıkarmaya başlarlar. Ünlü ve ünsüz harfler bir arada duyulmaya başlanır. Bebekler bu dönemde çıkardıkları "a, u, o" ünlü seslerini uzatır. Daha sonra da bu seslerin sonuna "h" eklenerek "ah, uh, oh" gibi seslere dönüşmektedir. Ses üretimi hâlâ refleksiftir. Bu da çok iyi durumda seslendirilmese dahi ilk sözcüklere temel oluşturması bakımından önem arz eder. Bu dönemde bebekler sesin geldiği yöne bakıp kaynağını arayabilirler. Bebeklerin bu dönemde ürettikleri seslerin evrensel olduğu kabul görmektedir.

• Mırıldanma (Babıldama) dönemi (4-6 ay)

Bu dönemde emeklemeye başlayan bebeğin ses çıkarmada kontrolünün arttığı görülür (Görsel 4.2). Dilini ileri uzatma veya yuvarlama becerisi göstermeye başlar. Bebekler bu dönemde insanların konuştuğu dilin fonemlerine benzeyen sesler çıkarmaya başlarlar. Çıkardıkları bu seslerin bir anlamı yoktur. Yalnızken çıkardıkları bu sesler refleksif olmaktan çıkar ve amaçlı bir hâle dönüşür. Bebek bu dönemde dudak harflerini "m,b,p" çıkarmaya başlar. Bu dönmede bebekler "ma-ma-ma", "ba-ba-ba" gibi iki heceli sesler çıkarmaktan mutlu olurlar. Ünlü ve ünsüz harflerin çeşitlerini üreterek sıkça tekrar etmeleri durumuna **vokal jimnastik** adı verilmektedir.

Görsel 4.2: Emekleyen bebek

• Mırıldanmanın tekrarı dönemi (6-9 ay)

Bebek bu dönemde ses üretimi ile işitmeyi birleştirir. İşitilen seslerin tekrarlandığı dönemdir. Mırıldanmanın tekrarının görülmemesi, bu dönemde bebekte işitme kaybı, dil problemleri, zihinsel yetersizlik gibi durumların habercisi olabilir. Böyle durumlarda mırıldanma durumu olsa bile erken sonlanması veya az sürmesi ebeveynler tarafından gözlemlenmelidir. Bebeğin çıkardığı sesler, hece tekrarına dönüşerek daha çok çevredeki dilin niteliklerini kazanır. Önceleri "p, b, d" gibi dudaksı sesler çoğunluktadır. Ünlü ünsüz birleşimlerinin tekrarıyla "ba-ba-ba", "de-de-de", "ma-ma-ma" şeklinde görülür. Bu dönemde bebek, değişik sesler çıkarır. Bebekler kelimeyi tam çıkarıncaya kadar bebekle beraber bu seslerin tekrar edilmesi teşvik edilmelidir. Bebekte bu dönemde hoşnutluk ve kızgınlık sesleri ayırt edilmeye başlanır.

• Başkalarının seslerini taklit dönemi (9-11 ay)

Bebeklerin, kendilerinin ve başkalarının seslerini taklit ettikleri dönemdir. Doğumdan itibaren en çok güven duyduğu anne sesini taklit ederek güven duygusunu pekiştirmek isterler. Ağlama, gülme ve bağırma sesleriyle karşısındakilerin farklı tepki durumlarının olduğunun ayrımına varırlar. Bu dönemdeki farklılaşma, düşünsel farklılaşmayı da beraberinde getirir. Bebekler ilk anlamlı sesleri üretmeden önce taklit ederler. Bu dönemin sonlarına doğru ünlü ve ünsüzlerle sesler çeşitlenir ve zenginleşir. Hece uzunlukları, ses süreleri ve ünlü ünsüz geçişleri yetişkinlerinkine yakın olmaya başlar.

Konuşma dönemi

Bebekler birinci yılın sonlarından itibaren sözcüklerle kendilerini ifade ederek konuşma öncesi dönemden konuşma dönemine geçiş yaparlar. Tek heceli olarak başlayan bu ifadeler sessiz harflerin kullanılmaya başlanmasıyla artan sözcük dağarcığını da kendisi ile beraber getirmektedir. Yaşlarının ilerlemesiyle beraber tek kelime ile kendilerini ifade etmeye, cümle kurarak konuşmaya başlarlar.

• Tek sözcüklü konuşma (12-18 ay)

Bu dönemde çocuklar günlük dilde çevresinde olan nesnelerin, yiyeceklerin, hayvanların isimlerinden ilk sözcüklerini oluştururlar. Bu sözlükler yetişkinlerin kullandığı kelimelerden farklı olabilir. Örneğin "köpek" yerine "hav" diyebilirler. Sözcükler ilerleyen zamanda fonolojik olarak da gelişir. İfade edici dil dağarcığı bu dönemde hızla ilerler. Çocuk tek sözcükle ifade etmek istediği duruma işaret veya mimiklerle eşlik etmeye başladığında iki sözcüklü cümle kurma evresine geçiş zamanının geldiğini belli eder.

• İki sözcüklü-telgrafik konuşma (18-24 ay)

Bu dönemde çocuklar sözcük dağarcığından iki kelimeyi bir arada kullanarak kendilerini ifade etmeye başlarlar. Dil bilgisi kurallarını henüz bilmediklerinden iki kelimeli (telgrafik) olarak kullanırlar. Bu anlatım biçimi cümleyi anlamayı zorlaştırdığından ne demek istedikleri kullandıkları kelimelerin bağlamından anlaşılmaya çalışılır.

Çocuk "baba ev" dediğinde, "Baba eve ne zaman gelecek?" sorusunu mu sorduğu veya "Baba eve girmek istiyorum." mu dediğini ya da bir evi mi gösterdiği kendi bağlamı içinde değerlendirilebilir.

• Üç veya daha fazla sözcükle konuşma (24-36 ay)

Bilişsel gelişimin ilerlemesi ile beraber çocuk da yeni kelimeleri ilişkili olduğu kelimelerle sınıflandırmaya başlar. Gerçek yaşamdaki nesne ve olaylarla edindiği bu yeni kelimeleri ilişkilendirme olayına **hızlı haritalama** denir. Çocuk bu işlemde analiz eder ve bu analiz etrafındakiler tarafından da kabul görüyorsa hızlıca öğrenir. Bu öğrenme ve analiz sonucunu çevresiyle değerlendiren çocuk bu dönemde sık soru sorar ve geri dönüt bekler. Dil bilgisi olarak gelişirken sözcük eklerini yerli yerinde ve doğru sıralamada kullanır. Bu dönemde çocukların cümleleri açık ama gramer yönünden eksik olabilir. Üç sözcüklü cümleler birleştirme (baba ver + para ver = baba para ver) ya da genişletme (sarı bebek= güzel sarı bebek) şeklinde gerçekleşmektedir.

• Dil bilgisi kurallarına uygun konuşma dönemi (36-72 ay)

Bu dönem 3-6 yaş arası çocukları kapsamaktadır. 3-4 yaş çocuğunun kelime hazinesi gelişir. Yeni kelimeler öğrenirken bildiği kelimeleri esnek kullanmaya başlar. Ana dilinin temel yapılarını öğrenirken kendilerini kolaylıkla ifade edebilirler. Dil kullanımı çok yönlü olup duygularını, düşüncelerini, ilişkilerini anlatır. Fısıldamayı öğrendiği dönemdir. Çocuklar bu dönemde eklerin kelimelere kattığı anlamı fark edip ekleri doğru yerleştirerek yetişkin diline yakın olarak kullanmaya başlarlar. Devrik cümleleri, soru cümlelerini farklı anlamları ifade etmek için kullanırken cümle içine edat ve bağlaçları yerleştirerek daha karmaşık yapılı cümleler kurarlar. Bu dönemde sosyal dil kullanımının içeriklerini daha iyi anlayarak konuşmada sıra beklemek, ne zaman konuşacağına karar vermek, konuya sadık kalmak, konuşmayı sürdürebilmek gibi dilin **pragmatik** boyutu gelişir. Okul öncesi çocuklar yetişkin konuşması düzeyine gelir. Bütün bu dönemler birbirinden bağımsız değildir. Her dönem kendisinden önceki dönemden izler taşır ve kendisinden sonra gelen dönem için hazırlık oluşturur.

UYGULAMA FAALİYETİ 4.1

Dilin Kazanım Evreleri İle İlgili Broşür Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Dilin Kazanım Evreleri İle İlgili Broşür**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Broşürünüzü dilin kazanım evrelerini dikkate alarak ve bu özelliklerin tamamına uygun şekilde hazırlayınız.
- Broşürünüzde dilin kazanım evreleri ile ilgili özet bilgilere yer veriniz.
- Broşürünüzü şekil, yazı, resim, tablo, grafik vb. en az üç farklı materyalle destekleyiniz.
- Broşürünüzde Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Broşürünüzü renkli A3 kâğıdının iki yüzünü de kullanarak hazırlayınız.
- Broşürünüzü dergi, kitap, makale, internet vb. kaynakları araştırarak hazırlayınız.
- Broşürünüzdeki açıklamalarınızı materyallerle destekleyerek özgün bir şekilde hazırlayınız.
- Broşürünüzde açık ve net ifadelere yer veriniz.
- Broşürünüzü ……/……./…… tarihinde teslim ediniz.
- Broşürünüzü arkadaşlarınızın hazırladığı broşürlerle karşılaştırarak inceleyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"DİLİN KAZANIM EVRELERİ İLE İLGİLİ BROŞÜR HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Dilin Kazanım Evreleri İle İlgili Broşür Hazırlama" uygulama faaliyeti 4.1 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Broşürü dilin kazanım evrelerini dikkate alarak uygun şekilde hazırladı.					
2. Broşürü yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. en az üç farklı materyalle destekledi.					
3. Broşürü renkli A3 kâğıdının iki yüzünü de kullanarak hazırladı.					
B) UYGULAMA					
4. Broşürde açıklamaları materyallerle destekledi ve broşürü özgün bir şekilde hazırladı.					
5. Broşürde Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
6. Broşürde dilin kazanım evreleri ile ilgili özet bilgilere yer verdi.					
7. Broşürü dergi, kitap, makale, internet vb. kaynakları araştırarak hazırladı.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
8. Broşürü verilen sürede teslim etti.					
9. Broşürde açık ve net ifadelere yer verdi.					
10. Broşürü arkadaşlarının hazırladığı broşürlerle karşılaştırarak inceledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 10 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 10*5=50'dir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/50]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

SIRA SİZDE

Dil	Anlam bilgisi (Semantik)	Disleksi	İki dillilik (Bilingualizm)	Biçim birim bilgisi (Morfoloji)
Çağıldama dönemi	İletişim	Artikülasyon/Sesletim (Telaffuz)	Edim bilgisi (Pragmatik)	
Babıldama	Hızlı haritalama	Söz dizimi (Sentaks)	Ekolali	Afazi
Apraksi	Kekemelik	Ses bilgisi (Fonoloji)	Dizartri	

Yukarıdaki kavramları aşağıdaki tanımların karşısına yazarak örnekteki gibi eşleştiriniz.

Gerçek yaşamdaki nesne ve olaylarla edindiği bu yeni kelimeleri ilişkilendirme olayı	.....
Ebeveynler tarafından kullanılan seslerin daha yoğun görülmeye başlandığı dönem	.....
Ünlü ve ünsüz harfler bir arada duyulmaya başlandığı dönem	.....
Bir toplumda nesneleri, olayları ve ilişkileri anlatabilmek için belli kurallar ışığında kullanılan resim, yazı ve işaret gibi semboller sistemi	Dil
Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması	.....
Konuşma seslerinin ortaya çıkabilmesi için konuşma ile ilgili organların (dil, diş, çene vb.) hareketleri	.....
Sinirsel bir bozukluktan kaynaklanan dil kaybı	.....
Özgül öğrenme güçlüğü kaynaklı bir sorun olup sözcüğün çözümlenmesinde doğruluk ve akıcılığın sağlanması zorluğu	.....
Birtakım cümlelerin anlamsız tekrarlanması	.....
Merkezî sinir sisteminin hasar görmesi nedeniyle konuşma sistemi üzerinde kas kontrol kaybının olmasına bağlı oluşan konuşma bozukluğu	.....
Ses üretimi ve planlanması sürecinde zorlanmayla ortaya çıkan bir tür bozukluk	.....
Karmaşık nedenleri olan bir bozukluktur. Kelime tekrarı ya da hece tekrarı, sesi uzatma, konuşmayı durdurma olarak tanımlanır	.....
Ses sistemini ve ses birleşimlerini düzenleyen kurallar	.....
Kullanılan dilin çekim özelliklerini, kelimelerdeki kökleri, ekleri ve bu eklerin birleşme biçimlerini içerir	.....
Sözcüklerin birleşerek bütünlük ve kurallı bir dizilim oluşturması	.....
Dilin işlevlerini, görevlerini ve sosyal bağlamda kullanım biçimlerini (konuyu sürdürme, sohbet kurallarına uyma, farklı yaş gruplarıyla konuşurken dili değiştirme vb.) içerir	.....
İki ya da daha fazla dilin iletişim bağlamında yetkin biçimde kullanılması	.....

4.1.3. Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireylerin Sınıflandırılması

Dil ve konuşma bozukluklarının sınıflandırılması literatürde değişik şekillerde ele alınmaktadır. Bu başlık altında dil ve konuşma bozuklukları; dil bozuklukları ve konuşma bozuklukları olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır. Aşağıda dil bozuklukları ve konuşma bozuklukları Tablo 4.2'de gösterilmektedir.

Tablo 4.2: Dil ve Konuşma Bozukluklarının Sınıflandırması

Dil ve Konuşma Bozuklukları	
Dil Bozuklukları	**Konuşma Bozuklukları**
• Ses bilgisine ilişkin bozukluklar • Biçim bilgisine ilişkin bozukluklar • Söz dizimine ilişkin bozukluklar • Anlam bilgisine ilişkin bozukluklar • Edim bilgisine ilişkin bozukluklar • Gecikmiş dil • Özgül dil bozukluğu	• Ses bozuklukları • Artikülasyon/Sesletim bozuklukları o Düşme o Yer değiştirme o Bozulma o Ekleme • Akıcılık bozuklukları o Kekemelik o Hızlı ve karmaşık konuşma • Nörolojik hasarlara eşlik eden bozukluklar o Afazi o Disleksi o Dizarti o Apraksi • Mutizm

Dil Bozuklukları

Dil bozuklukları ses bilgisine ilişkin bozukluklar, biçim bilgisine ilişkin bozukluklar, söz dizimine ilişkin bozukluklar, anlam bilgisine ilişkin bozukluklar, edim bilgisine ilişkin bozukluklar, gecikmiş dil ve özgül dil bozuklukları başlıkları altında ele alınmaktadır.

• Ses bilgisine ilişkin bozukluklar

Kelimeler var olan dilde seslerde kullanılan fonemden (ses birimi) oluşur. Çocuklar fonolojik olarak hata yapabilirler. Genellikle bu durum çıkartmak istedikleri sesi çıkarmada zorlandıklarında meydana gelir. Örneğin "gelmedi" demek yerine bazen "delmedi" diyebilirler. Bu durumun daha sonradan düzelmesi beklenir. Çocukların bu durumu fonolojik mi yoksa ses bilgisel mi olduğu uzman tarafından saptanmalıdır. Ebeveynler çocuğun çıkaramadığı sesin içinde olduğu kelimeleri kullanarak tekrar etmelerini isteyebilirler.

• Biçim bilgisine ait bozukluklar

Kelimeleri anlamlı daha küçük parçalara, eklere ayırabilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Genellikle işitme yetersizliği olan, işitsel bellek ile ilgili sıkıntı yaşayan ya da işitsel süreçlerde zayıf olan çocuklarda hataya neden olabilir. Örneğin "eve gitti" demek yerine "ev gitti" diyebilir.

• Söz dizimine ilişkin bozukluklar

Cümlelerin kurallı bir şekilde dizilişi, sözcüklerin doğru yerde kullanımı dilin söz dizimi ile ilgili bileşenini oluşturur. Söz dizimi kullanımı çocuklarda iki sözcüklü konuşma dönemiyle beraber başlar. Söz dizimi problemi olan çocuklar genellikle okuduklarını ya da duyduklarını yanlış anlayabilirler. Söz dizimine ilişkin sorun yaşayan çocuklar mesajın doğru iletilmesi ve iletişimin sürdürülmesi konusunda sıkıntı yaşayabilirler. Örneğin "Siyah renkli köpek kediyi kovalıyor." cümlesi doğru bir kullanımdır. Fakat "Kediyi renkli köpek siyah kovalıyor" söz dizimi olarak yanlış bir kullanımdır. Bu durumlarda cümle, doğru söz dizimi ile söylenerek çocuğun doğru dizilimi öğrenmesine yardımcı olunabilir.

• **Anlam bilgisine ilişkin bozukluklar**

Çocuklarda anlam bilgisi iki yaşından itibaren gelişmeye başlamaktadır. Kelimeler bireyin zihinsel kelime dağarcığında yer alır. Çocuklar hızlı haritalama tekniği ile yeni kelimeler edinirler ve bunu zihinsel kelime dağarcığında depolar, anlamlandırır, ilişkilendirir ve kullanmaya başlarlar. Haritalamada ve genellemede özgül dil bozukluğu olan çocuklar başarısızlık yaşarlar. Söz dizimsel ve anlam bilimsel yapıların iletişimde hızlı bir şekilde harekete geçebilmesi için yeterince kelimenin zihinsel kelime dağarcığında olması yeterli değildir. Aynı zamanda o kelimelere hızlıca ulaşmak, doğru ve kurallı kullanmak da önemlidir.

• **Edim bilgisine ilişkin bozukluklar**

Dili nasıl kullanacağımıza ilişkin bilgi edim bilgisidir. Buradaki temel unsur mesajı almasını istediğimiz kişide etki bırakmaktır. Bunu cevaplandırmak için "Dili neden kullanırız?" sorusu önem kazanır. Hayatta kalma, sosyalleşme ve bilgi alışverişi gibi işlevlerden bahsedebiliriz. Hayatta kalma çocuğun dünyaya geldiği ilk andan itibaren temel gereksinimlerini karşılamak için sosyalleşme, başkalarınca korunma isteği, ilgi gibi durumlar için ve en son bilginin güvenli bir şekilde aktarımı ve paylaşımı üzerine bireyin edindiği dil olarak söylenebilir. Edim bilgisinde sorun olan bireyler iletişimi başlatma, sürdürme, sonlandırma ve dili işlevsel kullanmada problemler yaşarlar. Dili etkili kullanma, işlevsel hâle getirme, sadeleştirme gibi becerilerde desteğe ihtiyaçları vardır.

• **Gecikmiş dil**

Tüm gelişimsel alanlarında normal bir yol izleyen çocuk yalnızca dil becerilerinde gecikme yaşamışsa dil gecikme tanısı alabilir. Bu tanıya sahip çocuklar akranlarına göre dil becerilerini biraz daha geç yerine getirirler. **Geç tomurcuklananlar** olarak adlandırılan bu çocuklar daha sonrasında yaşıtlarını dil gelişiminde yakalarlar. İki yaşından sonra hızlı bir şekilde kelime dağarcığı gelişir ve üç yaşından sonra yaşıtlarıyla aynı dil gelişimini gösterirler. Bu durum gerçekleşmezse çocuğun gelişimsel bir geriliği olduğuna işaret edebilir.

• **Özgül dil bozukluğu**

Özgül dil bozukluğu (ÖDB) nedensel olarak çocukta herhangi bir yetersizlik türü bulunmadığı fakat dilin bir veya birden fazla bileşeninde sadece dile özgü bozuklukların bulunduğu durumlarda görülen bir tür bozukluktur. Özgül dil bozukluğu olan çocukta dil bileşenlerinde problemler olduğu, kelime dağarcığının zayıf olduğu, ses bilgisinde sesleri kazanmanın yaşıtlarından daha geç olduğu görülmektedir. Yine dil bileşenlerinden söz dizimsel olarak karmaşık yapılı cümle kurmada zorlandıkları ve son olarak edim bilgisinde yaşıtlarıyla iletişim kurmada, dili yaşa indirgemede, dinleme ve yönergeleri takip etmede güçlükler yaşadıkları bilinmektedir.

SIRA SİZDE

İki gruba ayrılınız. Kendi aranızda tartışarak okulunuzda çevre düzenlenmesi konusunda istediğiniz bir değişikliği kaleme alan en az 5 en fazla 10 cümlelik birer metin yazınız. Her iki metni sınıf tarafından oylanmak üzere gruplar tarafından belirlenen sözcülere okutunuz. Oylamayı metnin içeriğindeki anlamın yanı sıra vurgulamalar, akıcılık, kelimelerin telaffuzu, Türkçenin doğru kullanımı, sözcünün beden dili vb. kriterler bağlamında değerlendiriniz.

Konuşma Bozuklukları

Konuşma bozuklukları; ses bozuklukları, sesletim bozuklukları, akıcılık bozuklukları, nörolojik hasarlara eşlik eden konuşma bozuklukları ve mutizm başlıkları altında ele alınmaktadır.

• **Ses bozuklukları**

Ses bozuklukları konusunu işlerken sesle ilgili kavramlar olan ses perdesi, ses şiddeti ve ses kalitesi kavramlarına kısaca değinmek gerekir. **Ses perdesi**, ses tellerinin uzunluğu ve kısalığı ile alakalıdır. Üç tür ses perdesi vardır. Bunlar; tiz, orta ve pes seslerdir. Tiz sesliler genellikle engellemelerle karşılaşır. Bireyin sesi yaşına, cinsiyetine ve bedensel özelliklerine uyumlu olmalıdır. **Ses şiddeti**, sesin kulağa yapmış olduğu etkinin büyüklüğüne denilmektedir. Bu etki bulunulan ortama göre (eko ve yankı yapacak kapalı alanlar, spor salonları, mağara vb.) değişebilir veya sesin perdesi ve soluk baskısında değişiklik ile çıkan sesin şiddeti artabilir ya da azalabilir. Ses şiddetinin artması veya azalması dinleyici açısında rahatsız edici olabilmektedir. **Ses kalitesi** ise ağız, burun, boğaz ve göğüs boşluğunda bulunan tınılayıcı boşluklar tarafından belirlenir. Ses kalitesine çoğunlukla ses rengi de denilmektedir. Bu boşluklar ne kadar açıksa ses o kadar ahenkli ve güzel olur. Sesin boğuk olması gırtlak problemlerine yol açabilir.

Ses bozukluğu gırtlağın (larenks) kötü kullanıldığı, perde, şiddet ve kalitenin iletişimi engellediği ya da yaş, cinsiyet ve kültür çevresine uygun olmayan ses özelliklerine sahip olunması biçiminde tanımlanır. Ses bozuklukları biyolojik olan ve olmayan nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Larenks ile bağlantılı olan sinir sisteminin zarar görmesi, kaza sonucu larenksin dokusunda zedelenme olabilir. Sesi kötüye kullanma da yine larenkse zarar verdiğinden ses bozulmalarına yola açabilir. Bazen psikolojik nedenlerle de kişi ses kaybına uğrayabilir. Bazı diğer sese bağlı organik sorunlara doğuştan gırtlak anomalileri, Reye sendromu, Tourette (Toret) sendromu, çocukluk çağı artriti, psikiyatrik sorunlar örnek verilebilir. Ses suistimalleri, çocukların yüksek sesle konuşmaları, boğaz temizlemeleri, çığlık atmaları da ses tellerine zarar verebilir. Ayrıca üst solunum yolu enfeksiyonu, alerji, astım vb. hastalıklar da yine ses tellerine zararlı olabilir.

• **Artikülasyon/Sesletim bozuklukları**

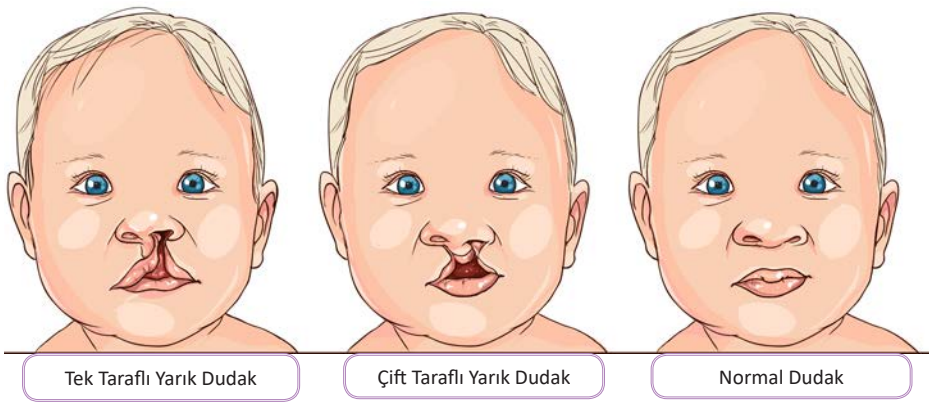
Konuşma seslerinin anlaşılmaz olması durumuna **artikülasyon bozukluğu** denilmektedir. Bu bozukluk türü sözcük üretimi hatalarıyla fark edilir. Bu sözcük üretim hatalarına aşağıda kısaca değinilmiştir.

- **Sesin düşürülmesi**, bazı seslerin söylenmemesi durumudur. Örneğin balon demek yerine alon, silgi demek yerine sigi denilmesidir.
- **Sesin yer değiştirmesi**, kelimedeki bir sesin yerine başka bir ses kullanılmasına denir. Örneğin sıra yerine sıya, arı yerine alı denilmesidir.
- **Ses eklenmesi**, sözcüklere fazladan ses eklemeye denir. Örneğin tren yerine tiren, yalnız yerine yalınız denilmesidir.
- **Ses bozulması** ise bir sözcüğün bozuk seslendirilmesi, gerçeğine yakın ama doğru olmayan bir biçimde seslendirmedir. Şiveli konuşmalar bu duruma örnek gösterilebilir. Aile içinde bu durum sempati uyandırdığından çocuk ilgi çekmek için bu tür konuşmaya devam edebilir ve ilerde kalıcı bir hâl alabilir.

Çocukken konuşma seslerinde hatalar yapılmaktadır. Ses bilgisi kurallarını öğrenmede zorluk yaşayan çocuklar 8-9 yaşlarına kadar konuşma seslerini ancak öğrenebilirler. Bu yüzden ses üretimindeki sıkıntılar ilkokul 3., 4. sınıftan sonra azalmaya başlar. Bu da sesletim bozukluklarını değerlendirirken çocuğun yaşının göz önünde bulundurulmasının önemini gösterir. Konuşma seslerinin kazanılmasında gelişimsel dönemler önem arz etmektedir. Bu gelişim 7 yaşına kadar sürdüğünden bozukluklarla ilgili karar çocuğun yaşı göz önünde bulundurularak verilmelidir. Çocukların 0-36 ay döneminde "b,p,m,n,k,g" seslerini ve en geç 60 aya kadar da "s,ş,z,c,ç" seslerini edinmesi beklenir. "R" sesinin edinimi 6-7 yaşına kadar sürebilir. Çocukların bütün harfleri 7 yaşında edinmesi beklenir. Çocuk anasınıfında "r" sesi dışındaki harfleri doğru artiküle edemiyorsa okul çağında akademik problemler söz konusu olabilmektedir. Anasınıfında ses kazanımlarının gelişim dönemine göre edinilmediği görüldüğünde kulak burun boğaz uzmanına, işitme testi yapılması için odyoloji ve konuşma bozuklukları uzmanına veya dil ve konuşma terapistine yönlendirilmesi gerekmektedir.

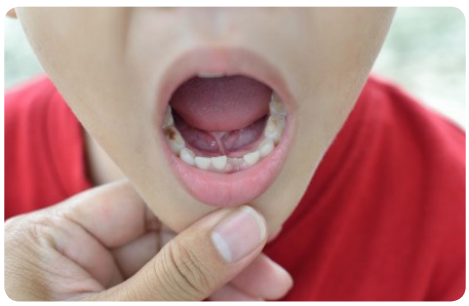
Sesletim bozuklukları, özellikle zihinsel gerilik ve serebral palsi gibi nörolojik bozuklukları olan bireylerde yaygın olarak görülmektedir. Biyolojik etmenlere bağlı olarak beyin hasarı veya konuşmada kullanılan kasları kontrol eden sinir hasarları ses üretimini engelleyebilir.

Ağız yapısında **dudak/damak yarıklığı** normal konuşmayı zorlaştırır (Görsel 4.3). Dudak damak yarıklıkları plastik cerrahi yöntemlerle çok büyük oranda tedavi edilmekte ve uzun vadede sesler artikülasyon üzerinde olumsuz etki bırakmamaktadır. Tedavi olunmaması durumunda hava borusundan genize doğru giden yoğun hava ve ses dalgası akımı sorun meydana getirebilir. Bu durum s ve z seslerinin üretimini zorlaştırır.

Görsel 4.3: Dudak yarıklığı

Diş kaybı gibi daha küçük yapısal değişiklikler de sesletim bozukluklarına yol açabilir. Bunun yanında dişler arasında yeteri kadar boşluk olmaması nedeniyle (s, z, f, v vb.) seslerin düzgün çıkmaması durumuna **peltek**, dilin ön dişlere ulaşması ve rahat hareket etmesini engelleyen et parçasına ise **dil altı bağı** denir (Görsel 4.4).

Görsel 4.4: Dil altı bağı

Kalıcı sesletim bozukluklarının uzun dönemde ciddi problemlere yol açabileceği bilinmektedir. Sesletim bozukluklarına daha başka dil ve konuşma bozukluğu problemi eşlik ettiğinden çocuğun çoklu yönlerden terapi alması gerekmektedir.

- **Akıcılık bozuklukları**

Olağan hayatın içerisinde duygu durumlarının (öfkeli, neşeli, şaşırmış, üzgün vb.) farklılaşmasına bağlı olarak konuşmanın akıcılığında bozulma olması her bireyin başına gelebilecek normal bir durumdur.

Hızlı ve karmaşık konuşma

Çoğunlukla kekemelikle karıştırılan ama aslında çocuğun farkında olmadan çok hızlı, ritmik olmayan, durmadan konuşması, sesleri düşürmesi veya doğru telaffuz etmemesi durumuna denir.

Kekemelik

Akıcılık bozukluklarında en sık görülen bozukluk kekemeliktir. Seslerin ve ses parçalarının konuşmayı sürdürmek için bir çabayla ve bununla beraber başka davranış özellikleri ile tekrarı veya uzaması durumudur. Ünsüz harflerin tekrarı, ünlü harflerin uzatılması, kesilmesi, durdurulması veya konuşmanın sürdürülmesindeki koordinasyon bozukluğu olarak görülür. Çocuklarda kekemelik problemi 3-4 yaşında başlar. Kekemelik problemi gerçek yerleşimi 5-6 yaşında meydana gelir.

Çocukların heyecanlı oldukları durumlarda düşünceyle dili birbirine karıştırmalarından, sınırlı kelime dağarcığına rağmen daha fazla şeyi ifade etmek istemelerinden, sosyal ilişki kurmadaki endişelerinden dolayı 2,5-3,5 yaşları arasında kekeme olabildikleri görülmektedir. Genellikle 2-4 yaş arası erkek çocuklarda kız çocuklarına oranla daha fazla ortaya çıkan kekemelik, genellikle okul çağına kadar geçmekte bazen de ileri yaşlara kadar devam etmektedir. Kekemelik iki farklı grupta incelenir. **Birincil devre kekemelik**, konuşma sırasında tutulma, tekrarlama, uzatma veya kesilme durumlarının yaşandığı akıcılık bozukluğudur. Çocuğun konuşmasının herkes gibi olduğunu, sorunlu olmadığını düşündüğü ve bu yüzden konuşmaya devam ettiği kekemelik türüdür. **İkincil devre kekemelik** ise konuşan çocukta duraklama, konuşmaya başlayamama, tekrarlama vb. durumlara el, kol, jest ve mimikler gibi beden hareketlerinin eşlik ettiği kekemelik türüdür. Çocuk konuşmasının bozuk olduğunun farkında olduğundan kaygılanır. Bu kaygı nedeniyle konuşmaya çalıştığında kekeleme devam eder. Kekemelerin bazılarının yalnızken veya aileleri ile beraberken konuştuklarında kekelemedikleri, yabancılarla iletişim kurarken ya da kendisini yabancı hissettiği ortamlarda konuşma akıcılıklarını yitirdikleri, bazılarınınsa konuşurken kekeledikleri fakat şarkı söylerken ya da kitap okurken kekelemedikleri görülmektedir. Kronik kekemeliğin engellenebilmesi için çocuğun erken yaşta tanılanması ve müdahale edilmesi gerekmektedir. Çoğu eğitimci ve doktorlar, gözlemledikleri kekemelik durumlarının gelişimsel olarak atlatılacağını düşündüklerinden terapistlere yönlendirme yapmamaktadırlar. Bu yönlendirme ihmali zarar verici olabilmektedir.

• Nörolojik hasarlara eşlik eden konuşma bozuklukları

Konuşmayı sağlayan kasları kontrol eden beyin alanları veya sinirler zarar gördüklerinde konuşma bozukluklarına yol açabilir. Beyin hasarlarının nedenleri arasında yer alan travmalar, beynin oksijensiz kalması, felç geçirme vb. çeşitli hastalıklar, beyinde oluşturduğu hasara bağlı olarak çocuğun algı ve bilişsel işlevlerini etkilemekte ve beraberinde dil sorunlarına neden olabilmektedir. Bunlardan nörolojik bozukluk kapsamında olan **afazi** dil kaybı anlamına gelmektedir. Konuşma dilinin üretilmesi ya da anlaşılması sürecinde bozukluk olarak ortaya çıkar. Cümle yapısı bozuk ve dil bilgisi kurallarına uyulmadan konuşma güçlükle gerçekleştirilir. **Disleksi**, konuşmada bozukluk olmamasına rağmen okumada bozukluk olması durumuna denir. Afazi ve disleksi birbirinden farklı olup afazi görülen çocukların çoğunda tekrarlama bozukluğu görülür. Okumaya ilişkin sorunlar yazma ve hecelemeye de zaman içinde yansır. Okumada akıcılık, sözcüğü tanıma ve anlamlandırma, cümleyi kavrama gibi sorunlar sık rastlananlardır. Bu dönemde çocuklarda dil ve konuşma ile ilgili öğrenme süreçlerinde bazı sorunlar görülür. **Dizartri**, merkezî sinir sisteminin hasar görmesi nedeniyle konuşma sistemi üzerinde kas kontrol kaybının olmasına bağlı oluşan konuşma bozukluğudur. Bu yüzden nöroloji uzmanlarını ilgilendirir. Konuşmada tonlama ve vurgu normal olup telaffuzda sorun varsa dizartriden bahsedilebilir. **Apraksi** ise ses üretimi ve planlanması sürecinde zorlanmayla ortaya çıkan bir bozukluk olup herhangi bir beyin hasarı olmadığı hâlde fonolojik kodların motor kas gruplarına programlanamamasından kaynaklanan bir tür bozukluktur. Normal işitme ve anlama becerisi olmasına karşın konuşurken sesin üretimi ve planlanmasında yaşanan güçlüklerle ortaya çıkar. Hatalı konuştuğunu anlayan çocuk konuşmayı sürdürmede zorlanır.

• Mutizm

Mutizm, tümör operasyonları veya beyin hasarları nedeniyle beyindeki konuşma merkezinin zarar görmesi sonucu oluşan konuşma yetisi kaybına denir. Kimi zaman da çocuk bulunduğu bazı ortamlarda farklı nedenlerle aşırı kaygılandığından konuşmayı reddedebilir. Bu duruma ise **seçici mutizm** denir.

SIRA SİZDE

Aşağıdaki kutuların içerisinde verilen durumları, ilgili oldukları sesletim bozukluğu ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

Sesin düşürülmesi	Avlu yerine havlu demek
Sesin yer değiştirmesi	Köprü yerine körpü demek
Ses eklenmesi	Rehberlik yerine reberlik demek
Ses bozulması	Geleyim yerine gelüm demek

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Bireylere doğru telaffuz kazandırılması için geliştirilmiş olan bilgisayar destekli yazılım programları mevcuttur. Bu yazılımlar telaffuz süreci görevi olan organların hareketlerini göstermektedir. Bazısı 3B (üç boyutlu) oluşturulmuş kafa modeli, dokusu şeffaflaştırıldığında görülebilen dil, damak ve dişlere sahiptir. Öğrencilerin telaffuz becerileri ile fonolojik farkındalıklarını geliştirebilmelerinde yardımcı olmaktadır. Türkiye'de bilgisayar destekli geliştirilen yazılımları araştırınız.

UYGULAMA FAALİYETİ 4.2

Dil ve Konuşma Bozuklukları Olan Bireylerin Sınıflandırılması ile İlgili Pano Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Dil Ve Konuşma Bozuklukları Olan Bireylerin Sınıflandırılması İle İlgili Pano**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Panoyu dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin sınıflandırılması konusunun tamamını kapsayacak şekilde hazırlayınız.
- Panoda dikkat çekici en az iki farklı materyal kullanınız.
- Panoyu, başlığını, düzenini dikkat çekici ve özgün bir şekilde hazırlayınız.
- Panoda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Panoda dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin sınıflandırılması ile ilgili özet bilgilere yer veriniz.
- Panoyu …/…./….. tarihinde teslim ediniz.
- Panoyu son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerine asarak sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI OLAN BİREYLERİN SINIFLANDIRILMASI İLE İLGİLİ PANO HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Dil Ve Konuşma Bozuklukları Olan Bireylerin Sınıflandırılması İle İlgili Pano Hazırlama" uygulama faaliyeti 4.2 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Pano dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin sınıflandırılması konusunun tamamını kapsadı.					
2. Panoda yazı, resim, tablo vb. en az iki farklı materyali estetik kurallara uygun şekilde kullandı.					
B) UYGULAMA					
3. Panoyu, başlığını, düzenini dikkat çekici ve özgün şekilde tasarladı.					
4. Panoda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imlâ kurallarına dikkat etti.					
5. Panoda dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin sınıflandırılması ile ilgili özet bilgilere yer verdi.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Panoda açıklamaları dikkat çekici materyallerle destekledi.					
7. Panoyu son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde sınıf arkadaşlarınca görülebilecek şekilde sınıfın uygun bir yerine asarak sergiledi.					
8. Panoyu verilen sürede hazırladı ve teslim etti.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

4.1.4. Dil ve Konuşma Güçlüğüne Neden Olan Etmenler ve Önleme Yolları

Çocukların dil gelişimi birbirinden farklılık gösterebilir. İlk anlamlı sesleri sekiz aylıkken çıkarabilen çocuklar olacağı gibi bazı çocuklar 18. ayında bu sesleri üretebilir ya da üç yaşında hâlâ telgrafik (2 sözcükle kendini ifade etme) dönemde olabilir. Dünyanın her yerinde çocukların dil gelişimi aynı şekilde gerçekleşmektedir. Fakat biyolojik ve çevresel faktörler bu gelişimi kimi zaman etkileyebilmektedir. Biyolojik faktörleri fizyolojik, algısal, bilişsel ve nörolojik gelişim, duygusal durum olarak; çevresel faktörleri de aile, doğum öncesi etkenler, sosyoekonomik durum, ailede kullanılan farklı diller ve bebek ile kurulan sosyal etkileşim olarak sınıflandırabiliriz.

Biyolojik Faktörler

• Fizyolojik etkiler

Dil gelişiminin göstergelerinden biri bebeğin anlamlı bir şekilde sesi üretebilmesidir. Çocuğun kendisine söylenen kelimeyi açık ve anlaşılır bir şekilde tekrar edebilmesi dili algılama ve üretebilme becerisi olarak görülmektedir. Sesi üretebilmek için gerekli olan organların (ağız, damak, dil, dişler, ses telleri vb.) işlevsel olarak görevlerini tam olarak yerine getirmesi gerekmektedir. Ayrıca erken dönemde yaşanan orta kulak enfeksiyonları işitme duyusunu etkilediğinden dil gelişimini sekteye uğratabilmektedir.

• Algısal etkiler

Duyu organlarının işlevini tam olarak yerine getirebilmesi dilin algılanması için önemlidir. İşitme ve görme duyularını kullanarak öğrenen çocuklar bu sayede dili edinirler. İşitme bu duyu organları arasında önemli bir yer tutmaktadır. İşitme kaybı olan bebeklerin 4-8 aylar arasında sağlıklı bebeklerden farklılaşarak ünsüz sesleri daha az kullandıkları ve 18. aya kadar işitsel geri bildirim almadıklarından ses üretimindeki yaratıcılıklarının azalarak dil gelişimlerinin sekteye uğradığı görülmektedir. Görme yetersizliği olan çocukların iletişimi görsel boyutlarda tamamlayamaması dil edinimlerini zorlaştırır. Nesneleri tam olarak betimleyemeyen çocuklar daha çok eylem ve emir cümleleri kullanır. Görme kaybı olan çocuklarda ekolali (cümle tekrarı) görülebilmektedir.

• Bilişsel etkiler

Bilişsel gelişimle dil gelişimi doğru orantılıdır. Lev Vygotsky'nin (Lev Vigotski) bilişsel gelişimde üzerinde durduğu benmerkezci konuşmanın çocukların düşünce ve davranışlarını yönlendirmede önemli rolü bulunmaktadır. Dikkat ve bilgiyi işleme gibi bilişsel süreçler dil ve konuşma gelişimi açısından önemli olduğundan dikkat süresi, dikkati odaklama, bilgiyi işleme, saklama ve yürütücü işlevlerde sorun olan bireylerin dil ve konuşma gelişimlerinde sorunlar olabilmektedir. Erken müdahale programları uygulamaları dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların dili kazanma becerilerine yardımcı olmaktadır. Program kapsamında aile bilgilendirilerek zengin bir dil ortamı oluşturulması hedeflenmektedir.

SIRA SİZDE

Ülkemizde dil ve konuşma yetersizliği ile ilgili çalışma yapan dernekleri ve hazırlanan projeleri araştırınız. Bulduğunuz bilgi ve görselleri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

• Nörolojik etkiler

Beynin yapısı ve sinir sistemi ile ilgili bozukluklar dil gelişimine yansımaktadır. Beynin ön lobuyla ilişkili olarak dikkat, hafıza ve öğrenme, konuşma ve anlama alanı, sosyal-duygusal alanlar dilin boyutlarıyla ilişkilidir. Bu alanların herhangi birinde sorun oluştuğunda dil gelişimi etkilenmektedir.

• Duygusal ve davranışsal etkiler

Duygusal ve davranışsal problemlerin varlığı dil gelişimini etkilemektedir. Kaygı, depresyon, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, saldırganlık ve davranış bozukluklarının varlığı kendisiyle beraber anlama, ifade etme, sözcük bilgisi gibi yetersizlikleri getirmektedir. Çocukların dil gelişimini duygusal yaşantıları da etkilemektedir.

Çevresel Faktörler

Çevresel faktörler; aile, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası nedenler, sosyoekonomik durum, ailede kullanılan farklı diller vb. başlıklar altında ele alınmaktadır.

• Aile

İnsan yaşamındaki ilk çevresel ortam ailedir. Aile içinde ebeveynlerin zararlı madde kullanımı, şiddet, olumsuz psikolojik durum, çocuğun ihmal ve istismarı, yoksulluk gibi olumsuz aile koşulları çocuğun dil gelişimini etkilemektedir. Aile yanında olan çocukların dil gelişimleri aile dışı kurumlarda yetişen çocuklara bakıldığında daha ileri düzeyde olduğu bilinmektedir. Ebeveynlerin çocuğa karşı düzgün ve anlaşılır bir dil kullanarak model olması dil gelişimi için önem teşkil eder. Yüksek sosyal risk, düşük mali durum çocuğun çok fazla uyaran almamasına neden olmaktadır. Bu durum kelime dağarcığının az olmasına ve beraberinde dilin kurallarında ve sosyal kullanımında sıkıntılara neden olmaktadır. Çocuğun dil gelişiminin sağlıklı olabilmesi, ailenin çocukla sürekli iletişim hâlinde olması ve zengin dil ortamı hazırlamasıyla ilişkilidir (Görsel 4.5).

Görsel 4.5: Aile içi iletişim

• Doğum öncesi etkenler

Annenin hamilelik sırasında madde bağımlılığının olması, bebeğin fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimi üzerinde etkilidir. Hamilelik sırasında sağlıklı beslenme ve düzenli spor anne karnındaki bebeğin gelişimini olumlu etkilemektedir. Anne karnındaki çocuğun gelişimini etkileyen bu durumlar daha sonrasında dil gelişimini de etkileyebilmektedir. Doğum sırasında bebeğin beynine yeteri kadar oksijen gitmemesi sonucu beyinde oluşacak hasarlar dil ve konuşma bozukluklarına neden olabilir. Beyin gelişiminin en önemli evresi doğumdan sonraki ilk üç yıldır. Çocuklar olumlu deneyimler yaşadıkça beyin gelişimi de olumlu ilerleme kaydedecektir.

• Sosyoekonomik durum

Çocukların çok küçük yaşlardan itibaren zengin bir dil ortamında bulunmaları, ebeveynleri ve sosyal çevrelerince sıklıkla eğlenceli ve doğal bir sohbet içinde oluşları kelime dağarcığının zenginleşmesini, ifade edici dil becerilerinin gelişmesini ve karmaşık durum ve fikirlere yeni anlamlar kazandırabilmelerini sağlar. Sosyoekonomik durumu düşük olan aileler çocuklarıyla daha az zaman geçirmekte, daha az kitap okumakta, daha az gelişimsel materyal sunmakta ve daha az iletişimde bulunmaktadırlar. Bu durum çocukların daha kısıtlı bir dil çevresinde yetişmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle dil gelişimleri akranlarına oranla daha geç olabilmektedir.

• Ailede farklı dillerin konuşulması

Aile veya çevrede farklı dillerin kullanılması çocuğun çift-dilli veya çok-dilli olmasına neden olabilmektedir. Farklı dillerin olduğu ortamda olan çocuğun alıcı dil kapasitesinde artış olurken ifade edici dil becerileri daha geç devreye girmektedir. Çocuğun kullandığı iki ya da daha fazla dili birbirine karıştırmak istememesi daha dikkatli olmasını gerektirdiğinden yürütücü işlevleri daha gelişkindir.

Dil Ve Konuşma Bozukluklarını Önleme Yolları

Dil ve konuşma bozukluğunun nedenlerinin ortaya çıkarılması için yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Diğer yetersizlik alanlarının çoğunda olduğu gibi dil ve konuşma bozukluklarının da nedenleri hâlâ bilinmemektedir. Bu nedenle önleme noktasında alınacak tedbirler kesinlik kazanmamıştır. Bazı durumları önceden tahmin etmek, önlemek veya tedavi etmek olasıdır. Fakat bu durumların çeşitlilik arz edeceği unutulmamalıdır. Doğum öncesi uygulanabilecek bazı tıbbi önlemlerden söz edilebilir. Anne karnında çocuğa kalıcı olarak zarar verebilecek kızamıkçık ve çocuk felci gibi hastalıklar düzenli aşı yapılarak, bu hastalıklar sonucunda ortaya çıkabilecek bozukluklara karşı önlem almak mümkündür. Yarık dudak- damak riskinin B vitamini grubunda bulunan folik asit bakımından zengin bir beslenmeyle %25-50 oranında azaldığı bilinmektedir. Ayrıca bu tür yapısal işlev bozuklukları daha sonradan ameliyat ile büyük oranda düzeltilebilir.

Doğum öncesi düzenli beslenme, madde kullanımının olmaması, düzenli bakım yapmanın çocuğun gelişiminde olumlu etkileri olmaktadır. Eğitim seviyesi düşük olan ailelerde yeterli tıbbi bilgiye ulaşılamadığından çocukların kimi zaman belli hastalıklarla doğma riskleri olabilmektedir. Kızamık ve orta kulak iltihabı gibi hastalıklarda bir an evvel gerekli sağlık kuruluşlarına başvurulmalı ve tedaviye başlanılmalıdır. Doğum öncesi sağlıklı yaşam, yeterli beslenme ve sağlık bakımının gereklikleri konusunda aile bilgilendirmeleri önem taşımaktadır. Geç aşılama ve geç tedavi nedeniyle dil ve konuşma bozukluğu yaşayan öğrencilerin ailelerine yönelik verilen eğitimler ve bilgilendirmeler neticesinde çocuklarda önemli ilerlemeler kaydedilmektedir (Görsel 4.6).

Görsel 4.6: Aile eğitimleri

4.2. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İletişimin az olduğu ailelerde çocukların dil gelişimi sizce nasıl etkilenir? Tartışınız.
2. Dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin eğitimi için neler yapılabilir? Tartışınız.

4.2.1. Dil ve Konuşma Bozuklukları Olan Bireylerin Eğitimleri

Dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin eğitimleri bu durumun fark edilmesiyle başlar. Dil terapistleri tarafından formal tanılama yapılır. Tıbbi bir yetersizlik türü eşlik ediyorsa tıbbi tanılama yapılmalıdır. Eşlik eden yetersizlik türüne göre gerekli müdahale yöntemleri belirlenir ve önlemler alınır. Eğitsel tanılama ve değerlendirme rehberlik ve araştırma merkezlerinde görevli uzmanlarca yapılmaktadır. Okul ve eğitim tedbiri kapsamında yetersizlik türü, derecesi ve performans testlerinin sonucuna bağlı olarak gerekli tür ve düzeyde eğitim kurumuna yerleştirmeler yapılmaktadır. Okul tedbiri olarak normal eğitime devamı, kaynaştırma eğitimi, destek eğitim olarak konuşma terapisi ağırlıklı özel eğitim kurumlarına yönlendirilebilirler. Ailenin isteği üzerine dil terapi merkezlerinde eğitim alabilirler. Dil ve konuşma yetersizliği olan çocukların erken tanı ve değerlendirmesi, ailelerin eğitim alarak çocuklarının dil ve konuşma becerilerinde ilerlemelerini sağlamaktadır. Dil ve konuşma bozuklukları ile ilgili gerekli bilgi ve becerilere sahip olan aileler bu konuda çocuklar için nitelikli çevre oluşturabilirler.

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların özel eğitim kurumunda aldığı eğitimin desteklenmesi için okul öncesi kurumdaki eğitimine devam etmesi önemlidir. Dil ve konuşma terapistleri kendi özel bilgi ve teknikleri ile çocuklara yardımcı olurken okul öncesi sınıf öğretmenleri MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) özel eğitim programında yer alan teknik ve uyarlamalar etrafında öğrenciler için eğitim süreçlerini planlar ve uygularlar. Öğretmen dil ve konuşma bozukluğu olan öğrenciye karşı sabırlı, cana yakın ve hoşgörülü davranmalıdır. Çocuğa model olmalı, onu dikkatle dinlemeli ve dil gelişimini gözlemlemelidir. Bireyselleştirilmiş veya grup etkinlikleri planlanmalı ve uygulanmalıdır.

Dil ve konuşma bozukluklarının eğitimine sorun tanılandığında vakit kaybetmeden başlanmalıdır. Bu eğitimler aile üyeleri öğretmenleri ve dil terapistlerini kapsamaktadır. Bu çocukların eğitiminde uygun olan tek bir yaklaşım ya da yöntem yoktur. Dil ve konuşma bozukluklarının eğitimi; yetişkin merkezli, karma ve çocuk merkezli (doğal) olmak üzere üç başlık altında ele alınabilir.

• Yetişkin merkezli (sağaltıcı) yaklaşım

Öğretim okul, kurum veya terapi merkezinde ayrı bir odada bireysel veya grup çalışması şeklinde yapılmaktadır. Yapılandırılmış bir yöntem olan yetişkin merkezli yaklaşımda, kazandırılacak beceriler, kullanılacak araç gereç, pekiştirme çeşidi ve sıklığı, çocuğun vereceği tepkiler önceden belirlenmektedir. Sonuç odaklı ve hızlı bir kazanım yöntemi olarak uygulanmaktadır. Ancak çocuğun dikkatini dağıtmamak için ortamın önceden yapılandırılmış olması, çocuğun doğal ortamında öğrenmeyi gerçekleştirmemesi, hedeflenen dil becerilerinin işlevsel olmaması ve müdahale sırasındaki iletişimin günlük hayattaki iletişimle aynı olmaması dezavantajlı taraflarındandır.

• Karma yaklaşım

Bu yaklaşımda doğal etkinlikler uygulanmaktadır. Eğitim çevresi ve genellemeyi sağlayacak şekilde düzenlenmesi yetişkin kontrolünde sağlanmaktadır. Kullanılan materyallerin günlük yaşamda kullanılan araç ve gereçlere benzer olmasına dikkat edilmektedir. Dil becerilerinin kazanılmasında çocuğun eğitim ortamında öğrendiği bilgilerin aile tarafından pekiştirilmesi önem arz etmektedir.

• Doğal müdahale yaklaşımı

Doğal müdahale yaklaşımı sağlatıcı yaklaşımın sınırlılıklarına karşı çıkmış olan bir müdahale yöntemi olup dil ve konuşma becerilerinin kazanılmasında en çok faydalanılan yaklaşımdır. Öğrenme süreci normal dil gelişimi sırasına göre planlanabilir. Yapılan çalışmalar farklı müdahale sıralarının olabileceğini çünkü dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin öğrenmelerinin normal yolla olmadığını göstermektedir. Etkili dil öğrenmeleri için çocuğun doğal ortamında bulunması ve terapist ya da öğretmeninin bu sürece katılımının gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Farklı yetersizlik türüne sahip olan öğrencilerin sayısındaki artış eğitimde bütün öğretmenlerin sınıf ortamında dil ve konuşma becerileri ile ilgili gerekli donanıma sahip olmasını gerektirmektedir. Öğrencilerin dil ve konuşma becerilerini daha etkin kullanabilmeleri için hazırlanacak müdahale planında dilin içeriği, dilin biçimi, sosyal bağlamı ve kullanımı gibi içeriklerde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar söz konusudur. Bu hususlar şunlardır:

- Öğrencinin ne hakkında konuştuğundan hareketle neler hakkında konuşabileceği analiz edilmelidir.
- Öğrenci bir konu hakkında nasıl konuşuyor ve daha anlaşılır konuşması için neler yapılabilir?
- Kendi ortamında dilsel becerilerini nasıl gerçekleştirdiği gözlemlenmelidir.
- Dili iletişim ve sosyalleşme için nasıl kullandığı göz önüne alınmalıdır.

Ebeveynler ve öğretmenler "Milieu Teaching" (Mılyu Tiçing) yaklaşımını kullanabilirler. Çocuklara işlevsel dil becerilerini kazandırmak amacıyla tasarlanmış doğal bir dil yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda çocuğun ilgileri önemlidir. Çocuğun ilgisini gözlemlemek, doğal çevreyi düzenlemek, olumlu etkileşim yaratmak ve sonuçlara ulaşmayı hedeflemektedir.

Doğal olarak gelişen dil kullanımının uyarılması için çevre düzenlenmesinde dikkat edilmesi gereken stratejiler şunlardır:

- **İlginç materyaller:** Çocuklar ve öğrenciler çevrelerindeki nesneler dikkatlerini çektiklerinde etkileşim ve iletişim içine girerler. Bahçede arkadaşlarını izlerken yanından geçen topu takip etmesi bu duruma örnek verilebilir.

- **Nesneyi göz önünden uzak tutma:** Çocukların istedikleri nesne göz önünde ama ulaşamayacakları bir yere konulduğunda sözel veya sözel olmayan yollarla iletişime geçme eğiliminde olurlar.

- **Yetersiz malzeme:** Öğrenimini yerine getirmek isteyen çocuk elindeki malzeme yetersiz olduğunda iletişim kurmaya çabalar. Örneğin öğretmen sınıfta kesilmiş renkli elişi kâğıtlarıyla yapılacak olan resim şablonu için gerekli malzemeyi çocuklara dağıtır fakat dil ve konuşma bozukluğu olan çocuğu bilerek unutmuş gibi yapıp vermez. Eksik materyali olan öğrenci materyali eli ile işaret edebilir ya da isteyebilir.

- **Seçim sunma:** Birden çok seçeneğin sunulduğu ve kendisinin tercih yapması gerektiği durumlarda çocuk iletişime geçme eğilimi gösterir. Örneğin çocuğa annesinin hikâye kitabı ve müzik kutusunu göstermesidir. Hikâye kitabını gösterirse annesi masal okuyacak, müzik kutusunu işaret ederse annesi müzik kutusunu açacaktır.

- **Sabotaj:** Yapılacak bir etkinlikte eksik materyal bırakılması etkinliğin tamamlanması önünde engel oluşturacağından çocuk iletişime geçme eğilimi gösterir. Örneğin iki pille çalışan bir arabayı çocuğa verip sadece bir pil verilmesi, ikinci pili istemesini sağlayabilir.

- **Beklenmedik durumlar yaratma:** Beklenmedik durumlar yaratma çocuğun yorum yapmasına neden olabilir. Örneğin babanın çocuğun küçük bisikletine binme çabası çocuğun tepkisine neden olabilir.

Erken dönemde dil gelişimini doğal bağlamda destekleme stratejileri

- **Model olma:** Ebeveyn ve öğretmenler öncelikli olarak çocuğun odaklandığı eylem, nesne veya konuşmaya katılım sağlar. Çocuğun ilgi duyduğu eylem, nesne veya konuya uygun olan sözel bir yapıyı çocuğa model olarak sunar. Çocuk bu modeli taklit ediyorsa ebeveyn ya da öğretmen bunu pekiştirir. Çocuk tarafından taklit edilmezse örnek tekrar edilir ya da vurgulanır. Örneğin çocuğa zaman ekleri kazandırılmaya çalışan bir durumu ele alalım. Köpeğin bahçeye girdiğini gören çocuk "Köpek gel." dediğinde ebeveyn "Köpek geldi." diye vurgular ve çocuğun tekrar etmesini bekler, çocuk tekrar ettiğinde yetişkin de tekrar ederek pekiştirmede bulunur. Doğal bağlamda en çok kullanılan stratejilerden biridir.

- **Paralel konuşma:** Çocuktan sözel olarak yanıt vermesi beklenmez. Ebeveyn ve öğretmenler çocuğun odaklandığı nesne veya eylemi kendileri sözel olarak ifade eder. Oyuncak bebeğiyle oynayan çocuğun, bebeğin elbisesini çıkarıp yeni bir elbise giydirmeye çalışması durumunda annesinin: "Bebeğin üstünü değiştiriyorsun." demesi bu duruma örnek verilebilir.

- **Dilsel haritalama:** Paralel konuşma stratejisinde olduğu gibi burada da çocuktan sözel iletişim beklenmez. Paralel konuşmadan farkı çocuğun sözel olmayan dille kurmaya çalıştığı iletişimi ebeveyn veya öğretmenin sözel olarak ifade etmesidir. Örneğin yürüyüşe çıktıklarında dondurmacının önünde durup dondurmayı seyreden çocuğa babasının dondurma isteyip istemediğini sorması, çocuğun fıstıklı dondurmayı işaret etmesi üzerine babanın dondurmayı alıp "işte fıstıklı dondurma" demesidir.

- **Tepki isteme-model olma:** Model olmadan farkı soru olarak, seçenek olarak ya da tepki isteme tarzında sözel ipucular içermesidir. Çocuğun ilgi duyduğu olay veya nesne ile ilgili soru sorabilir, yanıtını bekleyebilir veya ilgi duyduğu nesneler arasında seçim yapmasını bekleyebilir. Örneğin babanın elinde sıkıca tuttuğu boncukları elinden almaya çalışan çocuğa "ne istiyorsun?" (tepki isteme) diye sorduğunda çocuk cevap vermeden hâlâ boncuğu almaya çalışır. Baba "boncuk" (Model olma) dediğinde çocuğun "boncuk" demesidir.

- **Genişletme:** Ebeveyn ve öğretmenler çocuğun söylediği sözcüğü, boş kalan ögeleri tamamlayıp tekrar ederek genişletme yapar. Örneğin çocuk "köpek" dediğinde ebeveynin "siyah köpek" diye genişletmesidir. Ayrıca genişletme stratejisinin kullanımı dil ve konuşma bozukluğu olan çocuğun sözcük dağarcığının zenginleşmesine de yardımcı olmaktadır.

- **Yeniden düzenleme stratejisi:** Ebeveyn ve öğretmenler çocuğun söylediği cümle anlamını koruyacak şekilde dil bilgisi kurallarına uygun ve yapısını düzenleyerek tekrar eder. Örneğin legolarıyla oynayan çocuk eline bir lego alıp "benim legom" dediğinde ebeveynin "mavi lego mu?" (yeniden düzenleme) demesidir.

- **Yeniden yönlendirme ve konu başlatmaya teşvik etme stratejisi:** Çocuk ebeveynlerinden ya da öğretmeninden başka çocukların da yapabileceği bir şey istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirmeye denir. Örneğin kendisinden kalem talep eden bir çocuğu öğretmenin başka bir öğrenciye söylemesine yönlendirmesidir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Türk sanat müziğinin en büyük sanatçılarından olan Müzeyyen SENAR ve Türk halk müziği sanatçısı Hüseyin TURAN'ın kekeme olduğunu biliyor muydunuz? İki sanatçı da Türk müziğine sayısız eser ve beste kazandırmış olup şarkı söylerken kekemelik problemi yaşamamışlardır. İsmi geçen sanatçıların şarkı söylerken kekemelik problemi yaşamamalarının sebebini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

4.2.2. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Bireylerin Eğitiminde Kullanılan Materyaller

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların eğitimlerinde kullanılan materyaller çok çeşitlidir. Çocuğun dikkatini çeken her türlü nesne eğitiminde bir materyal olarak kullanılabilir. Nefes alma egzersizleri, konuşma egzersizleri ve dil, dudak, çene ve yüz kaslarını güçlendirme egzersizleri yapmak için kullanılan çeşitli materyaller vardır.

Nefes egzersizleri yapılırken kullanılan materyaller

Görsel 4.7: Rüzgâr gülü nefes egzersizi

- **Pipet-kamış:** En çok kullanılan materyallerin başında gelir. Su dolu bir kaptan pipetle su çekme, fokurdatma veya bir tüy ya da kâğıt üfleme egzersizi yapılır.
- **Rüzgâr gülü-fırıldak:** Çocuk üfleyerek rüzgâr gülünün (Görsel 4.7) dönmesini sağlar.
- **Mum:** Çocuk yanan mumu üfleyip söndürerek nefesini güçlendirir.
- **Balon:** Balon şişirme nefesi güçlendirir.
- **Flüt, kazoo veya mızıka gibi üflemeli müzik aletleri:** Çocuk müzik aleti çalarken eğlenir aynı zamanda nefesini güçlendirir.
- **Pinpon topu:** Nefes egzersizlerinde kullanılan bir materyaldir. Genelde üfürülen bir borunun çıkış noktasında havada dengede tutmak veya pipet ile dar bir alanda dengede tutmak için uğraşılır.

Bunların dışında düdük, tüy vb. materyallerin kullanımının yanı sıra nefesi güçlendirmek için su dolu bir kovaya üfleyip dalgalandırma, ayna veya camı nefesiyle buğulandırma vb. egzersizler yapılır.

Konuşma egzersizleri yapılırken kullanılan materyaller

- **Hece kartları**
- **Kelime kartları**
- **Cümle oluşturma kartları**
- **Nesne tanıma kartları (Görsel 4.8).**
- **Eylem kartları**

Görsel 4.8: Nesne tanıma kartı örnekleri

• **Kukla:** Çocukların ifade edici dil becerilerinin gelişmesi için kullanılan önemli bir materyaldir (Görsel 4.9).

El kuklası | Parmak kukla | İp kukla | Kaşık kukla

Görsel 4.9: Kukla çeşitleri

Bunun dışında çocuğun dikkatini çekebilecek her türlü nesne ve oyuncak çocuğun eğitimi için doğal müdahale yaklaşım başlığı altındaki stratejiler bağlamında birer materyal olarak kullanılabilir. Bu materyallerin kullanımı ve seçimi için dikkat edilmesi gereken noktalar dil ve konuşma bozukluğu olan 0-72 ay çocuklarının kaynaştırma eğitimleri bölümünde detaylı olarak ele alınmaktadır.

Dil, dudak, çene ve yüz kaslarını güçlendirme egzersizlerinde kullanılan materyaller

• **Duyu aynası:** Kasları güçlendirme için kullanılan materyaldir. Dikdörtgen bir çerçevenin bir yanı ayna öbür yanı bir insan suratının görüneceği kadar bir boşluktan oluşur. Çocuk boşluktan kendisine gösterilen surat ifadesini taklit ederken aynadan kendisini izler (Görsel 4.10).

Görsel 4.10: Duyu aynası

• **Dudak ve etrafına sürülebilecek tatlı yiyecekler:** Dilin etrafına reçel, çikolata vb. sürülür ve çocuğun diliyle yalaması beklenir böylece dil kasları gelişir.

• **Sakız:** Sakız çiğnetilerek çocuğun çene kaslarının güçlenmesi sağlanır.

• **Duygu kartları:** Duygu kartları çocuğa gösterilerek çocuktan karttaki ifadeyi (kızgın, neşeli, somurtkan vb.) taklit etmesi istenir. Bunlar dışında kasları geliştirmek için çocuğa dil terapisti tarafından yaptırılan egzersizler vardır. Dil ile yanağı dışa itme, dudağı ağız içine alma, alt dişleri ve üst dişleri gösterme, yanaklarını dişler arasına çekme, burunla dudak arasında kalem tutma, dili damağına değdirme vb. egzersizler bu çalışmalardan bazılarıdır (Görsel 4.11).

Görsel 4.11: Duyu kartları yardımı ile dil ve konuşma egzersizleri

SIRA SİZDE

Beş yaşındaki Duygu'nun oyun saati geldiğinde annesi odasında oyuncaklarını kendisine veriyor ve odasının kapısını kapatıp mutfakta yemek yapmaya koyuluyor. Akşam olduğunda Duygu annesinin telefonundan çizgi filmi, ailesi ise televizyonda haberleri izleyip akşam yemeğini yiyorlar. Yemekten sonra Duygu babasının yanına yaklaşıp elindeki kalem ve boş kâğıdı gösteriyor. Babası Duygu'yu alıp masaya oturtuyor ve "Resmini burada çiz." diyor.

Yukarıda anlatılan örnek durumda, dil ve konuşma bozuklukları eğitimini göz önünde bulundurarak anne ve babanın neler yapması gerektiğini tartışınız.

4.3. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Dil ve konuşma bozukluğu olan bir bireyin akademik başarısı sizce nasıl etkilenebilir? Sınıf ortamında tartışınız.

2. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların arkadaşlık ilişkileri sizce nasıl etkilenebilir? Tartışınız.

4.3.1. Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri

Dil ve konuşma bozuklukları olan bireyleri bilişsel, fiziksel ve sosyal duygusal gelişim alanları olmak üzere üç başlık altında inceleyebiliriz.

Fiziksel ve motor gelişim

Dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin fiziksel gelişimleri normal akranlarıyla aynı seviyede ilerlemektedir. Genetik ve çevresel faktörler neticesinde meydana gelen dudak-damak yarıklığı ya da dil altı bağı denen ve dilin ağızda serbestçe dolaşımını engelleyen fiziksel kusurlar, çoğu zaman yemek yemeyi etkilediği için kilo alamama ve gelişme geriliği görülebilir. Mutizmi olan çocukların konuşmamaları çoğu zaman çene yorgunluğuna neden olabilmektedir.

Bilişsel gelişim

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklarda bilişsel olarak dikkat süresi, dikkat toplama, bilgiyi işleme, bilgiyi depolama, yürütücü işlevler ve üstbiliş faaliyetlerinde sorunlar görülmektedir. Sözcük dağarcığı çocuk büyüdükçe yetersiz hâle gelmektedir. Dil ve konuşma bozukluğunda normal popülasyonun çok daha azını temsil eden özgül dil bozukluğu olan öğrencilerde kısa dönem belleklerinin zayıf olmasından dolayı sözcük edinimleri ve konuşma üretimleri sekteye uğramaktadır. İletişime çoğu zaman kapalı oluşları, uyaranlara tepki vermemeleri dil ve konuşma bozukluğu olan öğrencilerin bellek işlevlerini etkilemektedir.

Sosyal ve duygusal gelişim

Akademik ve sosyal öğrenmenin yanında duyguların ifadesi bakımından dil ve konuşma çocuklarda en önemli becerilerden birdir. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar normal akranlarından sosyal ve duygusal becerilerinde daha düşük bir seyir izleyebilmektedir. Çocukların konuşamama, rahat ifade edememe, ifade etmek istedikleri durumların eksik kalması veya konuştuğunda alay edileceği kaygısı, hata yapacağını düşünmesi sonucunda tedirgin olması vb. dil ve konuşma bozukluğuna eşlik edecek duygu durumları çocuğun sosyal olarak içe kapanık olmasına, arkadaşları tarafından ise çoğu zaman dışlanmasına neden olabilmektedir. Çocuğun okul ve ev ortamında dil ve konuşma bozuklukları sonucunda ortaya çıkan duygu durumlarının yetişkinler tarafından pekiştirilmesi sosyal olarak uyum problemlerini beraberinde getirmektedir (Görsel 4.12).

Görsel 4.12: Uyum problemi yaşayan çocuk

4.3.2. Dil Ve Konuşma Bozukluğunu Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların fark edilmesi ve gerekli eğitim tedbirlerinin alınması için erken tanılama önemlidir. Dil gelişimi ile ilgili yapılacak erken dönem çalışmalar, hayatın ilk yıllarının (12-18 ay) dil kazanımı için kritik olduğunu göstermektedir. Değerlendirme kısmı çocuğun doğal ortamında (ev, sınıf, oyun alanı vb.) ebeveyn, akranları veya öğretmeninin olduğu durumlarda yapılmalıdır.

Öğretmenler informal değerlendirmeyle çocuk ile ilgili gözlemler yaparak önemli bilgiler edinebilirler. Formal olarak dil terapistinin gözlemleri ve uygulayacağı standart dil testleri ile tanı ve klinik çalışmaları sonucunda tanılama yapılabilir. Gecikmiş konuşma ile başvuran tüm çocuklara kulak burun boğaz ve nöroloji muayenesi, işitme testi ve psikolojik değerlendirme yapılmalıdır. Daha sonra dil ve konuşma terapisti tarafından dil gelişimini değerlendiren testler ve artikülasyon testleri uygulanmalıdır (Görsel 4.13). Bu süreçte aile, öğretmen ve dil terapisti iş birliği içinde olmalıdır.

Görsel 4.13: Dil Egzersizi

Dil ve konuşma bozukluklarını fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktaları değerlendirirken alıcı dil ve ifade edici dil ile ilgili gereksinimleri ve güçlü yanlarını içermesi, çocuğun gelişim dönemlerine göre performansı, çocuğun dil becerilerini hangi kolaylık ve ne kadar hızlı kazandığı, dil ve konuşma bozukluğuna eşlik eden başka yetersizlik türünün olup olmadığı noktalarına dikkat ederek ele almak sağlıklı olacaktır.

Çocuklar bir yaşına yaklaştıklarında "bay bay", "hayır" vb. sözcüklere tepki gösterirler, Basit sözcükleri tekrar edebilirler. Bir buçuk yaşına yaklaştıklarında sözcüğü anlamına uygun kullanabilirler. Bu kullanım telaffuz (artikülasyon) hatası içerebilir. Basit yönergelere karşılık verebilirler. İki yaşına yaklaştıklarında konuşmalar tekrar edilebilir. İki sözcüklü birleştirme yapabilirler (anne geldi, baba git vb.). İki-üç yaşında iki ve daha fazla kelimeden oluşan kısa cümle kurmaya başlarlar. Daha karışık yönergeleri anlarlar. Ünlü seslerin tamamına yakınını ve ünsüz seslerin bir kısmını doğru telaffuz ederler. Dil bilgisinde birçok eki yerinde kullanmaya başlar. Üç- dört yaş diliminde üç yaşına geldiğinde üç dört kelimelik farklı cümle kurabilirler. Alıcı dil ve sözcük dağarcıkları hızla gelişir. Çok soru sorarlar. Hikâye sevdikleri dönemdir. Kendisine okunan hikâyeyi anlarlar, soru sorarlar ve sorulan sorulara kısa cevaplar vermeye başlarlar. Bu dönemde tekrar etmeler başlar, bu sözcük tekrarlarında takılmalar normal olarak görülüp çocuğun kekeme olduğu anlamını taşımaz. Dört- beş yaşta alıcı dil yanında ifade edici dil de gelişmiştir. Beş veya altı kelimelik cümle kurabilirler. Basit öyküler anlatabilirler. Sosyal iletişim kurallarının çocukta geliştiği dönemdir. Oyuncaklarıyla kısa ve öz konuşurken yetişkinlerle daha uzun dil yapısı gerektiren cümleler kurmaya başlarlar. Çoğu çocuk bu dönemde "r" sesi dışında bütün harfleri doğru telaffuz edebilir. Beş-Altı yaşındaki çocuk yetişkin birinin kullandığı karmaşık dil yapılarının hepsinin kullanabilir. Tüm sesler doğru telaffuz edilir.

Ebeveynler ve öğretmenler çocuğun dil kazanım evrelerinde bu gelişimlerden farklı bir durumla karşılaştıklarında veya gözlemlediklerinde zaman kaybetmeden dil terapistinden yardım almalıdırlar.

Dil bozukluklarında bu güçlüğe sahip bireyler, dilin alt bileşenleri (ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi, anlam bilgisi, edim bilgisi ve özgül dil bozukluğu) kapsamında değerlendirilmelidir.

Artikülasyon/sesletim bozukluklarında seslerin, ses düşmesi, yer değiştirme, bozulma ve ekleme gibi durumları ve akıcılık bozukluklarında kekemelik, hızlı ve karmaşık konuşma gibi durumlar gözlemlenmelidir.

Ağız, çene, dil ve diş yapılarındaki kusurlara bağlı olarak oluşan yarık dudak-damak, dil altı bağı ve peltek olma durumları erken fark edilmeli ve gerekli cerrahi operasyonlarla tedavi edilerek sorun ortadan kaldırılmalıdır.

SIRA SİZDE

Etkileyici bir konuşmada kelimelerin doğru telaffuz edilmesi çok önemlidir. Kelimeleri doğru telaffuz etmek için tekerlemeler aracılığıyla dil egzersizleri yapılır. Genelde tiyatrocular diksiyon hitabet ve etkili konuşma kurslarında tekerleme çalışmaları yaparlar. Aşağıda verilen tekerlemelerden birini seçiniz ve sınıf ortamında doğru bir şekilde telaffuz etmeye çalışınız. Örnek tekerlemeler; kırk kartal, kırkı kalkar, kırkı konar, bu köşe yaz köşesi, şu köşe kış köşesi, ortada boş su şişesi veya paşa tası ile beş tas has kayısı hoşafı vb.

4.4. DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ARAÇ-GEREÇLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Sizce dil ve konuşma bozukluğu olan bireylerin günlük hayatta karşılaşabilecekleri sorunlar neler olabilir? Bu sorunları çözebilmek için hangi çalışmalar yapılabilir?

2. Oyuncaklar çocuklar için neden önemlidir? Dil ve konuşma bozukluklarının desteklenmesi ve konuşma becerilerinin ilerlemesi için oyuncaklar nasıl kullanılmalı ve oyuncakların seçiminde hangi hususlara dikkat edilmelidir? Tartışınız.

4.4.1 Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları, özel eğitim hizmetleri yönetmenliğinde, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitim olarak ifade edilmektedir. Kaynaştırma eğitiminin yararları yalnızca çocukla sınırlı kalmaz aynı zamanda yetersizliği olmayan çocuklara, aile ve öğretmenlere de çok yönlü kazanımlar sağlar.

Sınıfa katılmadan önce öğrencinin yetersizlik türü hakkında sınıf öğrencileri bilgilendirilmelidir. Sınıftaki diğer öğrencilerin kaynaştırma eğitimi alacak öğrenci ile ilgili yetersizlik türünü anlamaları ve kabullenmeleri için çalışmalar yapılmalıdır. Öğretmen dil ve konuşma bozukluğu olan öğrenciye karşı kabul edici, sabırlı olmalı aynı zamanda dikkatle dinlemeli, model olmalı ve öğrencinin gelişimini gözlemlemelidir. Öğrenciye yönelik gelişimsel fırsatlar yaratabilmek adına bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamalıdır.

Dil ve konuşma bozukluğunda kaynaştırmanın önemi şöyle sıralanabilir.

- Dil ve konuşma bozuklukları olan çocukların bireysel gelişiminde öz saygı, öz güven bütünlüğü sağlıklı ve dengeli olarak planlanabilmelidir. Bu planlama başarı düşüncesi, yararlılık, girişkenlik, kendine yetebilme ve sorumluluğun gelişimine yardımcı olacaktır. Bu durum normal akranlarıyla aynı ortamda gerçekleştiğinden normal çocuklara da etkisi olacaktır.
- Bireyselleştirilmiş eğitim programı eşliğinde çalışılması öğrenme düzenini ve kalitesini arttıracaktır.
- Normal öğrencilerle iletişim becerileri artmakta ve empatik iletişim becerisi kazanılmaktadır.
- Dil ve konuşma bozukluğu olan öğrencilerin normal akranlarıyla eğitim almaları büyük başarılar için cesaretlendirici olmaktadır.
- Normal çocukların dil ve konuşma bozukluğu olan öğrencilerin farklılıklarına saygı göstermelerini kolaylaştırmaktadır.
- Dil ve konuşma bozukluğu olan öğrenciler normal akranlarını gözlemleme fırsatı bulur ve model alma, taklit etme, iş birliği kurma, paylaşma ve iletişim kurma fırsatı yakalarlar.
- Normal akranlarıyla iletişim hâlinde olmaları sözcük dağarcıklarının gelişmesini sağlar.
- Toplumsal yaşam becerilerini etkinlikler ve oyunlar dâhilinde öğrenebilirler.
- Etkinlik ve oyunlarda yer almaları, normal akranlarıyla iletişim kurup arkadaşlık edinmeleri onlara öz güven ve birey olma yolunda katkı sağlamaktadır.
- İletişimde bulundukları akranlarının problemlere karşı ürettikleri farklı çözüm becerilerini öğrenmeleri, kendilerini daha güvende ve iyi hissetmelerine yol açmaktadır.

4.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar kendilerini daha iyi ifade edebilecekleri bir sosyal ortama ihtiyaç duymaktadırlar. Pek çok dil ve konuşma bozuklukları dilin iletişim amacıyla etkin kullanımı sonucunda tedavi edilebilir ya da azaltılabilir. Kaynaştırma eğitiminde dil ve konuşma bozukluklarına yönelik yapılan etkinlikler de çocuğun ifade edici dil, alıcı dil, nefes kontrolü, akıcı konuşma, doğru ses üretimi ve telaffuzu, kelime dağarcığının artması, kendini daha iyi ifade etme ve öz güven gibi becerilerin gelişiminde etkili olmaktadır. Dil ve konuşma bozukluğuna sahip çocuklar için uygun eğitim koşulları yaratılması ve gelişim ihtiyaçlarına yönelik hazırlanacak olan bireysel ve grup etkinliklerinin uygulanması, odak noktası olarak öğrenme merkezi ve dil uyaranları bulunması (müzik aletleri, nesne kartları, kitaplar vb.) ve sosyal bir ortamın hazırlanması gerekmektedir. Çocukların ilgisini çekebilmesi ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanması çocuğun etkinliğe aktif olarak katılmasını sağlayabilmektedir. Kaynaştırma eğitiminde dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar için hazırlanmış etkinlik örnekleri şunlardır.

ETKİNLİK 1

Can Suyu

Süre: 30 dakika

Etkinliğin Amacı: Dudak kasları çalıştırma ve dudak kaslarını büzme.

Araç Gereç: A4 kâğıdı, pipet, makas, su kovası, boya kalemleri

İşlem Basamakları

- Eğitim ortamında ortaya bir masa konulur ve çocuklar etrafında daire oluşturur.
- Uygulayıcı bir kovaya su doldurur ve masanın kenarına bırakır.
- A4 kâğıdından çocuk sayısı adedince küçük balık figürleri kesilir, farklı renklere boyanarak ortadaki masanın üzerine dağıtılır.
- Her çocuğa bir pipet verilir.
- Sırasıyla çocuklar masanın üzerindeki kâğıt balıkları pipet kullanarak nefes yardımı ile dengede tutarak dışarı çıkarıp kovadaki suyun içine bırakmaya çalışır.
- Çocuklar dışarı çıkarmayı başardığı balığın rengini söyler.
- Uygulayıcı her çocuk için 1 dakika süre tanır.

ETKİNLİK 2

Uçan Bardaklar

Süre: 20 Dakika

Etkinliğin Amacı: Nefes egzersizleri yapma.

Araç Gereç: İp, karton pet bardak (2 adet).

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı 4 metre uzunluğunda iki ip parçası keser. İpin rahatlıkla geçeceği şekilde her iki pet bardağın dibini deler ve ipten geçirir.
- İpleri yerden yükseklikleri bir metre yukarda, birbiri arasında iki adım ve birbirine paralel olacak şekilde sabitleyeceği bir yarış parkuru oluşturur.
- Uygulayıcı "İplere geçirilmiş olan başlangıç noktasındaki pet bardağı en hızlı şekilde sona kadar üfleyen yarışı kazanır." der.
- Parkura sırayla ikişer çocuk alınır ve uygulayıcının başlama işaretiyle yarışma yapılır.
- Bu etkinlik tüm çocuklar yarışıncaya kadar devam ettirilir.

ETKİNLİK 3

Bil Bakalım

Süre: 30 Dakika

Etkinliğin Amacı: Sesletim bozuklukları çalışması yapma ve sesi uygun kullanma becerisi kazanma.

Araç Gereç: Nesne kartları, torba.

İşlem Basamakları

- Çocuklar daire oluşturacak şekilde otururlar.
- Sesleri taklit edilebilecek olan nesne kartları seçilerek torbaya konulur.
- Uygulayıcı taklit edilecek seslerin içinde "s, z, f, v, r" harflerinin olmasına özen gösterilmelidir. Örneğin arı, yılan, araba vb.
- Uygulayıcı dairenin ortasına geçerek torbadan bir kart çeker ve kartta bulunan nesnenin sesini taklit eder. Çocuklardan bu sesin hangi nesneye ya da canlıya ait olduğunu söylemelerini ister.
- Daha sonra gönüllü olan çocuklar sırasıyla torbadan bir nesne kartı çekip aynı şekilde etkinliği devam ettirirler.

ETKİNLİK 4

Örümcek Ağı

Süre: 25 Dakika

Etkinliğin Amacı: İletişimde yönergeleri anlar.

Araç Gereç: Yün yumağı

İşlem Basamakları

- Uygulayıcıyla beraber çocuklar daire şeklinde yere otururlar.
- Uygulayıcı örümcek ağı oyunu oynayacaklarını söyler.
- Bir kelime söyleyerek oyunu başlatır (örneğin ağaç).
- Yumağın ucundaki ipi elinde tutarak yumağı herhangi bir çocuğa doğru yuvarlar.
- Yumağı alan çocuktan söylediği kelimenin son harfi ile başlayan yeni bir kelime söylemesini ister.
- Yumağı alan çocuk kelimenin son sesi ile başlayan bir sözcük söyler (örneğin çiçek).
- Kelimeyi söyledikten sonra yumağı başka bir arkadaşına doğru yuvarlar.
- Etkinlik yumak tüm çocuklara ulaşana kadar devam eder.
- Etkinlik bittiğinde yumağın oluşturduğu karmaşık ağ sırayla geri çözülür.

ETKİNLİK 5

Benim Mesleğim

Süre: 25 Dakika

Etkinliğin Amacı: Alıcı dil becerileri kazandırma.

İşlem Basamakları

- Çocuklar u şeklinde sıralanır.
- Sayışmacayla bir kişi ebe seçilir.
- Uygulayıcı ebenin kulağına bir meslek ismi söyler.
- Ebe mesleğin ismini söylememek kaydıyla bu mesleğin özelliklerini grup üyelerine anlatır. Anlatımı desteklemek için taklitler yapabilir.
- Grup üyeleri sorular sorarak bulmaya çalışır.
- Bilen çocuk ebe olur. Oyun böylece devam ettirilir.

ETKİNLİK

Göster bakalım

Süre: 20 Dakika

Etkinliğin Amacı: Alıcı ve ifade edici dil becerisini destekleme, sınıflandırma yapma.

Araç Gereç: Nesne kartları, torba

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı tahtaya eşya, meslek, yiyecek ve hayvan başlıklarının olduğu dört farklı sütun çizer
- Uygulayıcı nesne kartlarını torbanın içine koyar.
- Çocuklardan sırasıyla torbadan bir nesne kartı çekmelerini söyler.
- Çocuklardan çektikleri nesnenin özelliklerini ve hangi başlık altındaki sütuna ait olduklarını söylemelerini ister.
- Etkinlik tüm çocuklar en az bir kez torbadan nesne kartı çekinceye kadar devam eder.

ETKİNLİK

Tekerleme

Süre: 30 Dakika

Etkinliğin Amacı: Dikkat toplama becerisini ve ses üretimini destekleme.

Araç Gereç: Çorap kukla

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı çocuklardan daire olacak şekilde oturmalarını ister.
- Uygulayıcı önceden bir isim verdiği çorap kuklayı sınıfa getirerek çocuklarla tanıştırır.
- Kuklanın kendilerine bir tekerleme söyleyeceğini ve yine kuklanın işaret etmiş olduğu çocuğun tekerlemeyi tekrar etmesi gerektiğini çocuklara anlatır.
- Kuklayı canlandırırken farklı ses tonu kullanır. Ancak bu ses tonu açık, net ve anlaşılır olmalıdır.

Karşıdan geldi dev Sevgi dolar ev (“v” sesi özellikle vurgulanır)	Rüzgarla gelir kar Babam alır nar (“r” sesi özellikle vurgulanır)	Eşiğe koydum paspas Bana kalsa miras (“s” sesi özellikle vurgulanır)
Koşarak gel rap rap Elimdeki elmayı kap (“p” sesi vurgulanır)	Babam çekti halayı Annem kesti pastayı (“ı” sesi vurgulanır)	Bugün kırda dolaştık Bol bol oyun oynadık (“k” sesi vurgulanır)

- Tekerlemeyi okur ve ilk seferinde gönüllü olan bir çocuğa kuklayı verip kuklayı konuşturarak tekrar etmesini ister.
- Tekrar eden çocuk başka bir arkadaşının adını söyler ve kuklayı arkadaşına vererek etkinliği devam ettirir.
- Uygulayıcı etkinliğin yürütülmesine rehberlik eder ve çocukları cesaretlendirir.
- Etkinliğe katılmak istemeyen çocuklar zorlanılmaz.

ETKİNLİK 8

Çevremdeki sesler

Süre: 20 Dakika

Etkinliğin Amacı: Çevredeki sesleri taklit etme.

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı tüm çocukların kendisini görebileceği bir yere geçer.
- Uygulayıcı "Çocuklar, şimdi size bir hikâye anlatacağım, hikâyeyi dinlerken anlattığım şeylerin seslerini çıkararak bana eşlik etmenizi istiyorum." der.
- Ali anne ve babasıyla birlikte otomobillerine binip özlediği dedesinin çiftliğe doğru yola koyulmuşlar (Otomobil sesi çıkarılır.). Rüzgârda etrafı ağaçlarla kaplı yolda ilerliyorlarmış (Ağızdan rüzgârın uğuldaması sesi çıkarılırken eller birbirine sürtülür.). Uzakta koşuşan atlar (Parmak uçlarıyla masaya vurularak nal sesi çıkarılır.), ağaçlarda arı kovanları (Arı vızıldaması yapılır.), hatta yılan bile görmüş Ali (Eller birleştirilip sağa sola hareket ettirilerek "sssss" sesi çıkarılır.). Çiftlik yolunda mola vermek için otomobilden inmişler. Ali etrafa bakınmak istemiş ama annesi yakında bir bataklık olduğunu söyleyip izin vermemiş (Diller damaklara vurarak "lak, lak" sesleri çıkarılır.). Çiftliğe vardığında Ali çok yorulduğundan hemen uyuyuvermiş (Horlama sesi çıkarılır.).
- Hikâye çocuklara birkaç kez daha tekrarlanır. Her seferinde çocukların farklı şekillerde eşlik etmesi söylenir. Örneğin yüksek sesle, alçak sesle, hikâyeyi anlatmadan sadece beden sesleri ve hareketleriyle göstererek vb.
- Uygulayıcı aynı sesleri çıkaran veya aynı eylemleri yapan çocukları yaratıcı bir şekilde yorumlamaları için destekler.

UYGULAMA FAALİYETİ 4.3

Kaynaştırma Eğitiminde Dil ve Konuşma Bozuklukları Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitiminde Dil Ve Konuşma Bozuklukları Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırınız.
- Etkinlik çalışmasını dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırlayınız.
- Etkinlik çalışmasını ses öğrenimi kazandırma, nefes egzersizi, ses taklit etme veya ifade edici dil becerilerinden en az birini destekleyecek şekilde hazırlayınız.
- Etkinlik için önerilen süreyi, etkinliğin amacını ve varsa etkinlikte kullanılan araç gereci belirtiniz.
- Etkinliğin işlem basamaklarını yazınız.
- Etkinlikte Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Etkinliği ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Hazırladığınız etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİNE UYGUN ETKİNLİK HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde Dil ve Konuşma Bozuklukları olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama" uygulama faaliyeti 4.3 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Etkinliği dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırladı.					
3. Etkinliği dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin ses öğrenimi kazandırma, nefes egzersizi, ses taklit etme, ifade edici dil becerilerinden en az birini destekleyecek şekilde hazırladı.					
4. Etkinlik için önerilen süreyi, etkinliğin amacını ve varsa kullanılan araç gereci belirtti.					
5. Etkinliğin işlem basamaklarını yazdı.					
6. Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
7. Etkinliği verilen sürede teslim etti.					
8. Etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

4.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklarının araç ve gereç seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır.

- Araç gereçlerin hijyenik olmasına ve kolay temizlenmesine dikkat edilmelidir.
- Çocuğa zarar verecek materyal kullanmamaya özellikle dikkat edilmelidir.
- Araç gereçler yapılacak olan etkinliğin amacına ve içeriğine uygun olarak seçilmelidir.
- Çocuğun yaşına, ilgi, ihtiyaç, gelişim dönemi ve mevcut performansına uygun olmalıdır.
- Kullanılacak araç gereçler estetik olmalı ve yaratıcılığı desteklemelidir.
- Çocuğun dikkatini çekebilecek aynı zamanda eğlendirebilecek araç gereçler kullanılmalıdır.
- Tercih edilen araç gereçler akranlarıyla iletişimini arttıracak nitelikte olmalıdır.
- Travmatik geçmişi bulunan çocuğun yaşamış olduğu olayı hatırlatacak araç gereç kullanımından sakınılmalıdır.
- Kullanılan materyalin sağlam ve kolay taşınabilir olmasına dikkat edilmelidir.

4.4.4 Kaynaştırma Eğitimi Alan Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

Kaynaştırma eğitiminde dil ve konuşma bozuklukları olan çocuklara yönelik araç gereç yapılırken bireyselleştirilmiş eğitim programı dikkate alınmalıdır. Araç gerecin niteliği çocuğun yaşına, gelişimsel özelliklerine ve mevcut performansına uygun olmalıdır (Görsel 4.14).

Görsel 4.14: Araç gereç yapımı (Rüzgâr gülü)

Aşağıda dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklara uygun araç gereç örnekleri ve bu araç gereçlerin yapım aşamaları verilmiştir.

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Ses Panosu Hazırlama

Araç Gerecin Amacı: Sesli harf kullanarak fonolojik işlemleme yapma becerisi kazanma

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta etkinliğin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan materyaller sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Eva süngeri, yapıştırıcı, makas, keçeli kalem, renkli fon kâğıtlar

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Eva süngeri kullanılarak sesli harflerle başlayan bir, iki ve üç heceli kelimeleri anlatan şekiller hazırlanır.
- Üzerine tahta kalemi ile kontur çizilir.
- Çocuklara hazırlanan materyalde bulunan nesnelerin isimleri söylenir.
- Çocuklardan ismi söylenen kelimedeki sesli harfin ne olduğu sorulur. Heceleme, heceden kelimeye dönüşme çalışmaları yapılır.
- Fonolojik farkındalık, söylenen sözcüklerin seslerine hâkim olma yeteneği ve bilgisi olarak tanımlanabilir. Sesli harflerle fonasyon çalışmaları konuşma bozukluklarında sıkça kullanılmaktadır. Bir ve iki heceli kelimelerle beraber çalışılırsa daha da iyi sonuçlar verir (Görsel 4.15).

AT-ARMUT-AY-AYNA-ARABA

EL-EŞŞEK-EV-ETEK-ELMA

ÖRDEK-ÖRÜMCEK-ÖNLÜK

ISPANAK–IRMAK–ISTAKOZ-IZGARA-IŞIK

UN-UÇAK-UÇURTMA-UYDU-UÇUYOR

ÜZÜM-ÜÇ-ÜÇGEN-ÜTÜ

Görsel 4.15: Ses örnekleri

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

2

Araç Gerecin Adı: Eylem Kartları Hazırlama

Araç Gerecin Amacı: İfade edici dil gelişimini destekleme (Adı söylenen eylemi gösterme, gösterilen eylemin adını söyleme)

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Boya kalemi, resim kâğıdı, makas, fon kartonu, yapıştırıcı

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir.
- Öğretmen tarafından A4 kâğıdına eylemler çizilir. Çocuklar tarafından boyandıktan sonra kesilerek fon kartonu üzerine yapıştırılır.
- Bir oluşu, bir durumu veya bir kılışı kip ve kişiye bağlayarak anlatan sözcüklere eylem denir. Çocuk/yetişkin için cümle gelişimini desteklemek için yapılan bir çalışmadır.
- Materyaller kullanılarak çocukla birlikte eylem etkinlikleri yapılır. Burada ne yapıyor diye sorulur. Su içiyor, yüzüyor, dondurma yiyor, resim yapıyor vb. cevaplar çocuktan alındıktan sonra eylemler resimlerin altına öğretmen tarafından yazılır (Görsel 4.16).

..... su içiyor.
Eda bardakla su içiyor vb.

..... dondurma yiyor.
Alperen meyveli dondurma yiyor vb.

..... yüzüyor.
Eren denizde yüzüyor vb.

Görsel 4.16: Eylem kartları

Duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri konusunda çocukları heveslendirecek her türlü araç gereç etkinlik içeriği temel alınarak yapılabilir. Araç gereç yapımında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri araç gerecin yapılmak istenen etkinliğe uygun olarak seçilmesidir. Örneğin nefes egzersizi çalışması için yapılacak olan araç gereçte rüzgâr gülü ya da balon seçimi veya ifade edici dil becerileri için kukla yapımı tercih edilmesi etkinlik ile yapılacak olan araç gerecin uyumunu gösterir (Görsel 4.17).

Görsel 4.17: Sınıf etkinliği

UYGULAMA FAALİYETİ 4.4

Kaynaştırma Eğitiminde Dil ve Konuşma Bozuklukları Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitiminde Dil Ve Konuşma Bozuklukları Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç**" yaparken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde dil ve konuşma bozuklukları olan bireylere uygun araç gereçleri araştırınız.
- Araç gereci dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak yapınız.
- Araç gereci kaynaştırma eğitiminde dil ve konuşma bozuklukları olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak yapınız.
- Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat ediniz.
- Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat ediniz.
- Araç gereci ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Yaptığınız araç gereci teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİndeki ölçütlere göre yapılacaktır.

"KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE DİL VE KONUŞMA BOZUKLUKLARI OLAN ÇOCUKLARA UYGUN ARAÇ GEREÇ YAPIMI" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde Dil ve Konuşma Bozuklukları Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı" uygulama faaliyeti 4.4 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde dil ve konuşma bozuklukları olan bireylere uygun araç gereçleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Araç gereci dil ve konuşma bozuklukları olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak yaptı.					
3. Araç gereci kaynaştırma eğitiminde dil ve konuşma bozuklukları olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak yaptı.					
4. Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat etti.					
5. Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Araç gereci verilen sürede teslim etti.					
7. Araç gereci teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A

Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise ‘‘D’’ yanlış ise ‘‘Y’’ yazınız.

1. (.....) Cümle oluşturma kartları nefes egzersizi materyali olarak kullanılır.
2. (.....) Gerçek yaşamdaki olaylarla edinilen yeni kelimeleri ilişkilendirmeye hızlı haritalama denir.
3. (.....) Dil altı bağı kalıcı bir hasardır.
4. (.....) Öğretmenler dil ve konuşma bozukluğunu formal olarak tanılayabilirler.
5. (.....) Ses perdesi, ses tellerinin uzunluğu ve kısalığı ile bağlantılıdır.
6. (.....) Dil ve konuşma bozukluğunda kullanılacak olan materyaller yaratıcılığı desteklemelidir.
7. (.....) Dil kazanım evreleri konuşmadan önce ve konuşmadan sonra şeklinde iki başlık altında sınıflanır.

B

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

8. Dilin sese dönüştürülmüş hâline ..... denir.
9. Sözel ve sözel olmayan biçimde mesajı karşıya iletme becerisine ..... denilmektedir.
10. Konuşma yetisi bozukluğuna ..... denir.
11. Konuşma bozukluğu olmamasına rağmen okumada ve kimi zaman yazmada bozukluk olması durumu ..... olarak adlandırılır.
12. Yetişkinlerin çocuk tarafından söylenen sözcüğü kullanarak yeni ögeler ekleyip tekrar etmesi durumuna ..... denir.
13. Yapılan bir etkinlikte kullanılacak materyali eksik sunarak çocukta iletişime geçme isteği yaratma durumuna ..... denir.
14. Çocuğun farkında olmadan çok hızlı konuşması, ritmik olmayan şekilde konuşması, durmadan konuşması, sesleri düşürmesi veya doğru telaffuz etmemesi durumuna ..... denir.

C

Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.

15. Aşağıda verilen ifadelerden hangisi kekemelik belirtilerinden <u>değildir</u>?

A) Kelime tekrarı
B) Hece tekrarı
C) Cümlenin anlamsız tekrarı
D) Sesi uzatma
E) Konuşmayı durdurma

16. . Dilin kazanım evrelerinde ünlü ve ünsüz harflerin bir arada duyulduğu, mırıltı ve homurdanmaların görüldüğü dönem aşağıdakilerden hangisidir?

A) Babıldama dönemi
B) Çağıldama dönemi
C) Ağlama dönemi
D) Tek sözcük dönemi
E) Telgrafik konuşma dönemi

17. “Para” yerine “paya” diyen bir çocuk hangi sesletim bozukluğu hatasını yapmış olur?

A) Sesin düşürülmesi
B) Ses eklenmesi
C) Ses bozulması
D) Ses yutulması
E) Sesin yer değiştirmesi

18. Aşağıdakilerden hangisi doğal olarak gelişen dil kullanımının uyarılması için çevre düzenlenmesinde dikkat edilmesi gereken stratejilerden biridir?

A) Tepki isteme B) Genişletme C) Model olma D) İlginç materyaller E) Paralel konuşma

19. Aşağıdakilerden hangisi dil, dudak, çene ve yüz kaslarının güçlendirilmesine yönelik yapılan egzersizlerde kullanılan materyallerden biridir?

A) Duyu aynası B) Kelime kartları C) Nesne kartları D) Kukla E) Hece kartları

20. Aşağıdakilerden hangisi dil ve konuşma bozukluklarını en aza indirmek için alınabilecek tedbirlerden biri <u>değildir</u>?

A) Doğum öncesinde sağlıklı yaşam, düzenli spor
B) Yüksek sesle müzik dinleme
C) Aşılamaların zamanında yapılması
D) Kızamık ve orta kulak iltihabı gibi hastalıklarda tıbbi muayene olma
E) Folik asit içerikli beslenme

21. Aşağıdakilerden hangisi dil ve konuşma bozukluklarını fark edebilmede göz önünde bulundurulması gereken noktalardan <u>değildir</u>?

A) Bireyin gelişim dönemlerine göre performansı
B) Oyunlara katılıp katılmadığı
C) Alıcı dil ve ifade edici dil ile ilgili gereksinimleri ve güçlü yanlarını içermesi
D) Çocuğun dil becerilerini hangi kolaylıkla ve ne kadar hızlı öğrendiği
E) Dil ve konuşma bozukluğuna eşlik eden başka yetersizlik türünün olup olmadığı

22. Aşağıdaki ifadelerden hangisi dil ve konuşma bozukluğu olan öğrenciler için kaynaştırmanın önemini <u>içermez</u>?

A) Bireyselleştirilmiş eğitim programı eşliğinde çalışıldığından öğrenme düzenini ve eğitimin kalitesini arttıracaktır.
B) Dil ve konuşma bozukluğu olan öğrencilerin normal akranlarıyla eğitim almaları büyük başarılar için cesaretlendirici olmaktadır.
C) Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklara akademik ayrıcalıklar tanınmaktadır.
D) Normal akranlarıyla iletişim hâlinde olmaları sözcük dağarcıklarının gelişmesini sağlamaktadır.
E) Normal çocukların dil ve konuşma bozukluğu olan öğrencilerin farklılıklarına saygı göstermelerini kolaylaştırmaktadır.

Aşağıdaki soruların cevabını ilgili boşluğa yazınız.

23. Dil ve konuşma bozukluğu olan öğrencilerin nefes egzersizleri için kullandıkları materyalleri yazarak üç tane materyalin kullanım özellikleri hakkında kısaca bilgi veriniz.

.....
.....

24. Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların bu özelliklerinin sosyal-duygusal gelişim alanına olan etkilerini kısaca açıklayınız.

.....
.....

5 ÖĞRENME BİRİMİ

ZİHİNSEL YETERSİZLİKLER

KONULAR

5.1. ZİHİNSEL YETERSİZLİK
5.2. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ
5.3. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ
5.4. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AYLIK ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

Bu öğrenme biriminde;

- Zihinsel gelişimle ilgili temel kavramları,
- Zekânın tanımı ve özelliklerini,
- Zihinsel yetersizliğin tanımını, sınıflandırılmasını, nedenlerini ve önleme yollarını
- Zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitim ortamlarını ve programlarını,
- Eğitimlerinde kullanılan yöntem, teknik ve materyalleri,
- Zihinsel yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özelliklerini,
- Zihinsel yetersizliği fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktaları,
- Zihinsel yetersizliği olan çocuklar için kaynaştırma eğitiminin önemini ve eğitim ortamlarının niteliğini,
- Kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocuklara uygun etkinlik örneklerini ve araç gereç yapımını

öğreneceksiniz.

KAVRAMLAR

- **Algı**
- **Bağımsız yaşam becerileri**
- **Beceri analizi**
- **Dikkat**
- **Fırsat Öğretimi**
- **Güdülenme**
- **Hafıza**
- **Hafif düzeyde zihinsel yetersizlik**
- **Kısa süreli bellek**
- **Orta düzeyde zihinsel yetersizlik**
- **Öğrenme**
- **Uygulamalı davranış analizi**
- **Uyum becerileri**
- **Uzun süreli bellek**
- **Yanlışsız öğretim**
- **Zekâ**

5.1. ZİHİNSEL YETERSİZLİK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Derslerinizi dinlerken ya da bir kitap okurken hangi durumlarda o eyleme odaklanabiliyorsunuz? Dikkatinizi yoğunlaştırmak için neler yaptığınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Niçin bazı şeyler diğerlerinden daha iyi hatırlanır? Kendi anılarınızdan yola çıkarak anılarınızı hâlâ hatırlamanızı sağlayan etmenleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

5.1.1. Zihinsel Gelişimle İlgili Temel Kavramlar

Zihinsel gelişim bireyin bebeklikten yetişkinliğe kadar çevreyi ve dünyayı anlama sürecinde aktif olan öğrenme, düşünme, algılama, araştırma, hatırlama, akıl yürütme, problem çözme vb. zihinsel faaliyetlerin yaşlara göre gelişiminin tümüdür (Görsel 5.1).

Görsel 5.1: Zihinsel faaliyetler

Zihinsel gelişimle ilgili temel kavramlar şunlardır.

Öğrenme: Çevre ile girilen etkileşim ve yaşantı sonucunda oluşan kalıcı davranış değişikliğidir.

Algı: Duyu organları yoluyla alınan bilginin anlamlandırılması ve yorumlanmasıdır. Bir elmanın tadının, kokusunun, renginin, ısırıldığında çıkan sesin duyu organları aracılığıyla zihinde yorumlanması algılamaya örnek verilebilir. Algı sürecinde seçicilik, dikkat, güdülenme, hazır bulunuşluk vb. faktörler önem taşır.

Dikkat: Zihinsel çabanın yoğunlaştırılması ve bir noktada toplanmasıdır. Farklı bir ses, görsel bir uyaran, tekrarlanan bir uyarıcı, aniden oluşan değişiklik dikkat çeker. Dikkat zihinsel gelişimin ve öğrenmenin önemli koşullarındandır.

Bellek: Öğrenilenlerin işlenerek depolanması ve gerektiğinde geri çağrılarak hatırlanmasıdır. Duyulan ilgi ve hissedilen duygu belleğe etki etmektedir. Tekrar etme, gruplama, betimleme ve ipuçları bellek için kullanılan stratejilerdendir.

Yaratıcılık: Farklı açıdan düşünerek yeni düşünce şemaları oluşturma, hayal gücü ve yeni bir şey üretebilme yeteneği olarak tanımlanır.

SIRA SİZDE

YARATICILIK | BELLEK | DİKKAT | ALGI | ÖĞRENME | ZEKÂ

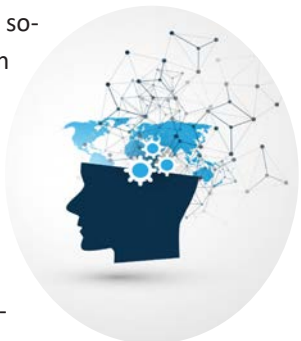
YÖNERGE: Zihinsel gelişim alanıyla ilgili yukarıda verilen kavramları, aşağıda verilen ilgili oldukları bilgilerin karşısına yazarak eşleştiriniz.

Öğretmeninin güneş sistemi modeli üzerinde gezegenleri göstermesi sonucunda Ahmet'in Güneş'e en yakın gezegenin Merkür olduğunu söylemesi	.....
Basketbola meraklı olan Sezgin'in ders esnasında dışarıda yapılan basketbol maçında topun çıkardığı seslerden okul bahçesinde basketbol maçının yapıldığını anlaması	.....
Gürültülü bir ortamda roman okuyan öğrencinin gürültüden çok roman içeriğinde geçen olaylara odaklanması	.....
Öğretmenin "Geçmişte öğrenilen bir bilgiyi istenildiği zaman tekrar kullanılması amacıyla zihinde depolama yeteneğine ne denir?" şeklindeki sorusuna Aybala'nın verdiği cevap	.....
Pınar'ın; bazı kısımları zarar görmüş, kullanmaya elverişli olmayan 5 tükenmez kalemin sağlam parçalarını bir araya getirerek kullanmaya elverişli bir kalem yapması	.....

5.1.2. Zekânın Tanımı ve Özellikleri

İnsanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamıdır. Çok boyutlu bir kavram olarak tanımlanan zekâ;

- Durumsal değerlendirme ve problem çözme amaçlı bilgi kullanma,
- Belli uyaranlar üzerinde dikkati yoğunlaştırıp daha az ilişkili uyaranları dikkate almama,
- Uyaran gruplarını anlama ve sıralama vb. zihinsel birçok yeteneğin uyumlu bir şekilde çalışması sonucunda ortaya çıkan bütüncül bir yetenektir (Görsel 5.2).

Görsel 5.2: Zekâ

5.1.3. Zihinsel Yetersizlik Tanımı ve Sınıflandırılması

Zihinsel işlevlerin ortalamanın iki standart sapma altında yer alması ve buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde sınırlılıkların 18 yaşından önce görülmesi **zihinsel yetersizlik** olarak tanımlanır (Görsel 5.3).

Görsel 5.3: Zihinsel yetersizliği olan bireyler

Zihinsel işlevlerin ya da diğer bir deyişle zekânın değerlendirilmesinde genellikle standart, topluma göre normları uyarlanmış zekâ testlerinden yararlanılır. Tanımın diğer ölçütü kavramsal (alıcı ve ifade edici dil, okuma ve yazma, para kavramı), sosyal (kişiler arası ilişkiler, sorumluluk, kurallara ve yasalara uyma) ve pratik uyum becerileri (yemek hazırlama, tuvalet alışkanlığı, giyinme, ev bakımı, ulaşım, para yönetimi, telefon kullanma) bakımından kendi yaşından beklenen ve içinde bulunduğu toplumun bireylerinden beklediği davranışları ifade eder. 18 yaşından önce ortaya çıkması ise gelişimsel bir yetersizlik olarak kabul edildiğini, gelişimin gecikmiş ya da yavaş olması gerekliliğini vurgular.

Sınıflandırılması: Zihinsel yetersizliği olan bireyler özellikleri açısından birbirinden farklıdır. Gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanabilmesi ve bu bireylere uygun hizmetin sağlanması için sınıflandırma yapılır. Zihinsel yetersizliğinin sınıflandırması zekâ testleri ile elde edilen zekâ bölümü puanlarına göre **psikolojik sınıflandırma**, zekâ bölümü sınıflandırması temel alınarak öğrenme yeteneklerine göre **eğitsel sınıflandırma** ve gereksinim duydukları yardımın miktarına göre **destek türlerine göre sınıflandırma** şeklinde yapılmaktadır (Tablo 5.1).

Tablo 5.1: Zihinsel Yetersizliğin Sınıflandırılması

Psikolojik Sınıflama (Zekâ Bölümü Puanları)		Eğitsel Sınıflama	Destek Türlerine Göre Sınıflama
Hafif	50/55-70	Eğitilebilir	Aralıklı Destek Alanlar
Orta	35/40-50/55	Öğretilebilir	Sınırlı Destek Alanlar
Ağır	20/25-35/40	Ağır ya da Çok Ağır derecede olanlar	Kapsamlı Destek Alanlar
Çok Ağır	20/25 ve altı		Yaygın Destek Alanlar

Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde zihinsel yetersizliği olan bireyler gereksinim duydukları yardım düzeyi esas alınarak hafif, orta, ağır ve çok ağır düzey olarak sınıflandırılmıştır.

Hafif düzeyde zihinsel yetersizlik: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine sınırlı düzeyde ihtiyacı olan bireyi ifade etmektedir.

Orta düzeyde zihinsel yetersizlik: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetine yoğun şekilde ihtiyacı olan bireyi ifade etmektedir.

Ağır düzeyde zihinsel yetersizlik: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal, pratik uyum ve özbakım becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle yaşam boyu süren, yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi ifade etmektedir.

Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizlik: Zihinsel yetersizliği yanında özbakım, günlük yaşam ve temel akademik becerileri kazanamayan, yaşam boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan bireyi ifade etmektedir (MEB, ÖEHY 2020).

5.1.4. Zihinsel Yetersizliğe Neden Olan Etmenler

Zihinsel yetersizlik tek bir gerekçeye bağlanamamakta ve kesin nedeni her zaman belirlenememektedir. Bazen başka rahatsızlıklarla birlikte ortaya çıkan bir belirti bazen de kendi başına bir sendrom olarak görülebilmektedir.

Zihinsel yetersizliğe neden olabilecek etmenler ortaya çıkış zamanına göre sınıflandırıldığında doğum öncesi, doğum anında oluşan ve doğum sonrası etmenler olarak 3 başlık altında incelenir.

A. Doğum öncesi etmenler

- Kromozomal bozukluklar (Down sendromu, Fragile X, Williams sendromu, Prader-Willi sendromu)
- Kalıtsal metabolizma bozuklukları (Fenilketonüri/PKU, tay sachs hastalığı, galaktozemi)
- Beyin gelişimi ile ilgili bozukluklar (Mikrosefali, hidrosefali)
- Annenin geçirmiş olduğu hastalıklar (Kızamıkçık, frengi, toksoplazma vb.)
- Anne ve bebek arasındaki kan uyuşmazlığı
- Annenin bilinçsiz ilaç kullanımı, alkol ve sigara kullanımı (Fetal alkol sendromu)
- Annenin iç salgı bezlerinin yeterince çalışmaması
- İleri yaş gebelikler
- Genetik geçişler (akraba evliliği, anne veya babanın zihinsel yetersizliği olması)
- Kurşun zehirlenmesi vb.

B. Doğum anında oluşan etmenler

- Zor doğum veya yanlış doğum müdahaleleri
- Bebeğin oksijensiz kalması
- Forseps ya da vakum tekniğinin yanlış kullanılması
- Beyin sarsılmasından kaynaklanan beyin hasarı

C. Doğum sonrası etmenler

- Çocuğun geçirmiş olduğu hastalıklar (menenjit, epilepsi, sarılık, ateşli havale vb.)
- Geçirmiş olduğu kazalar (ev ve trafik kazaları, yaralanmalar)
- Şiddetli düşme-çarpma sonucunda oluşan kafa travmaları
- Yetersiz beslenme, yetersiz çevre koşulları ve fiziksel şiddet

SIRA SİZDE

William, Prader-Willi sendromları ile Fragile X, Tay sachs hastalığı ve galaktozemi ile ilgili 6 gruba ayrılarak konu dağılımı yapınız ve konunuzu grup çalışması şeklinde araştırınız. Bulduğunuz bilgi ve görselleri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

5.1.5. Zihinsel Yetersizliği Önleme Yolları

Zihinsel yetersizliği önlemeye yönelik üç düzeyden oluşan bir önleme süreci önerilmektedir.

Birinci düzey önleme: Olası bir zihinsel yetersizliğe yol açabilecek durumların önlenmesidir.

- Anne adayı, bebekte zihinsel yetersizliğe yol açabilecek etmenler konusunda bilgilendirilmelidir.
- Anne hamileliği sırasında alkol, sigara vb. kullanmamalı, zararlı maddelerden uzak durmalıdır.
- Anne adayının hamilelik kontrolleri ve taramaları düzenli olarak yapılmalıdır.
- RH uyuşmazlığı ve sarılığa karşı gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Doğum uzmanlar tarafından yaptırılmalıdır.
- İleri yaştaki doğumların ve akraba evliliklerinin zihinsel yetersizliğe neden olduğu konusunda toplum bilgilendirilmelidir.

Ülkemizde Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü çatısı altında evlilik öncesi danışmanlık, kadın ve üreme sağlığı, gebe bilgilendirme, riskli gebelik vb. konularda programlar açılarak toplum bilinçlendirme çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu eğitimlerde değinilen başlıca hizmetler şunlardır.

- Evlenecek çiftler zorunlu sağlık muayenesinden geçerek sağlık riskleri, bulaşıcı ve genetik geçişli hastalıklar, kan uyuşmazlığı ve psikiyatrik rahatsızlıkları olup olmadığı araştırılır.
- 18 yaş altı veya 35 yaş üstü gebelik isteyen kişilerde gebeliğin olası riskleri anlatılarak bu dönemde daha yakın bir takip gerekeceği anlatılır.
- Hipertansiyon, epilepsi, diyabet vb. ilaç kullanımını gerektiren kronik hastalığı olan gebelerde, annenin hastalığı ile ilgili branş hekiminin gebelik yönünden bir risk olmadığını belirledikten sonra gebe kalması ve kronik hastalıkları nedeniyle ilaç kullanan ve gebe kalmak isteyen kadınlar için de bu ilaçların fetüs için riskli olmayan ilaçlar arasından seçilmesi gerekir.
- Gebelik öncesi dönemde doktor kontrolünde folik asit desteğinin önemi aktarılarak bebekte omurilik ve beyin anomalileri görülme oranı azaltılır.
- Kadının kızamıkçık bağışıklığı sorgulanıp gerekirse aşılama önerilir. Kadına kızamıkçık aşısı uygulanması durumunda aşı uygulanan tarihten itibaren en az 1 ay gebe kalmaması önerilir.
- Gebe kalmayı bekleyen anneler gereksiz ilaç kullanımından kaçınmaları, tanı ve tedavileri için radyasyon gereken durumlarda ilgili hekimleri gebe kalma olasılıkları bulunduğu yönünde aydınlatmaları gerektiği konusunda bilgilendirilir.
- Sigara, alkol ve diğer madde bağımlılığı olan anne adayları bu alışkanlıklarından kurtulmaları yönünde bilgilendirilir ve desteklenir.
- Gebeler doğum öncesi bakım konusunda bilgilendirilir ve gebelik oluştuğunda bir sağlık kuruluşuna başvurmaları konusunda desteklenir.
- Gebelikte sağlıklı ve dengeli beslenmeleri konusunda uzman desteği sağlanır.

İkinci düzey önleme: Hâlihazırda var olan bir durumun zihinsel yetersizliğe yol açmasının önlenmesidir.

- Yenidoğan taraması ihmal edilmemelidir. Örneğin, fenülketonürili bir bebeğin uygun diyet alması genetik yapısındaki sorunu gidermez ancak zihinsel yetersizliği önleyebilir.
- Bebeğin aşıları, sağlık durumu ve gelişimi düzenli olarak takip edilmelidir.

Üçüncü düzey önleme: Zihinsel yetersizliği en alt düzeye çekebilmek ve yetersizliğe neden olan durumların yarattığı ikincil etkileri önlemek için yapılan çalışmalardır.

- Zihinsel yetersizliğe eşlik eden ikincil sağlık sorunları takip ve tedavi edilmelidir. Örneğin Down sendromlu çocukların erken dönemde geçirdikleri kalp ameliyatı ileriki yıllarda daha az sağlık sorunu yaşamalarını sağlar.
- Yeni travma ve yaralanmalardan kaçınılmadır.
- Risk grubundaki çocuklara erken eğitim sunulmalıdır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Fenilketonüri kalıtsal metabolik bir hastalıktır. Bebek doğduktan sonra topuğundan alınan kan ile teşhis edilmekte ve uygun diyet tedavisi ile neden olacağı yetersizliklerin önüne geçilebilmektedir.

5.2. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Her çocuk aynı şekilde ve aynı düzeyde mi öğrenir? Etkili öğrenme yöntemlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Aldığınız uygulamalı dersler size ne gibi katkılar sağlamaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5.2.1. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylere Yönelik Eğitim Ortamları ve Programlar

Zihinsel yetersizliği olan bireyler yetersizliğin derecesine göre genel eğitim sınıflarında kaynaştırma uygulamaları yoluyla, destek eğitim sınıflarında, özel eğitim sınıfı ve okullarında eğitim alabilmektedir. Eğitim ortamlarına yerleştirme kararı verilirken yetersizliğin düzeyi (hafif, orta, ağır), tüm gelişim alanlarındaki performansı ve gereksinimleri dikkate alınır. Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için özel eğitim anaokulu, ilkokulu, ortaokulu, özel eğitim meslek okulu; orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için özel eğitim uygulama okulu (I. II. III. Kademe) bulunmaktadır. Okul öncesi ve ilköğretim çağında olup eğitim-öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara ise evde ve hastanede eğitim hizmeti sağlanır.

Zihinsel yetersizliği olan bireyler için eğitim programlarının temel hedefi işlevsel akademik beceriler ile bu bireyleri toplumsal yaşama hazırlamak ve bağımsız olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan becerileri kazandırmaktır. Özel eğitim sınıfları ve özel eğitim okullarında MEB tarafından hazırlanan ilköğretim veya mesleki ve teknik eğitim programları ile öğrencilerin eğitim ihtiyaçları ve özelliklerine göre hazırlanmış eğitim programları uygulanır.

Erken Çocukluk Özel Eğitim Programları: Erken çocukluk özel eğitim çalışmaları hem özel eğitim hem de okul öncesi eğitim alanının ilkelerini benimser. Gelişimsel, davranışsal ve işlevsel yaklaşım olmak üzere bu üç kuramsal temele dayalı olarak eğitim programı hazırlanır.

Görsel 5.4: Erken çocuklukta özel eğitim

0-36 ay çocuklar için erken çocukluk dönemi eğitimi, ailenin bilgilendirilmesi ve desteklenmesi yoluyla okul/kurumlarda veya evlerde de verilebilir. Çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarının ne şekilde ve nasıl karşılanacağı hakkında aile bilgilendirilerek çocuk ile çalışma, etkileşim kurma, öğretim yapma becerilerini geliştirmeyi amaçlar (Görsel 5.4).

Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı zihinsel yetersizliği olan küçük çocuklar ve aileleri için hazırlanmış bir erken çocukluk özel eğitim programıdır. Program genellikle ev ağırlıklı yürütülerek ailelerin ve çocukların gereksinimleri ev ortamında karşılanmaya çalışılır.

36-72 ay özel gereksinimli çocuklar için okul öncesi eğitimi zorunlu kılarak bu dönemde sağlanacak eğitim hizmetlerinin kaynaştırma uygulaması ile sağlanmasına öncelik verilir.

SIRA SİZDE

Küçük Adımlar Erken Eğitim Programının içeriğini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı: Zihinsel yetersizliği olan bireyler için her tür ve kademede takip edilen eğitim programı temel alınarak gelişim düzeyi ve desteklenmesi gereken alanlara göre BEP hazırlanır.

Tam zamanlı kaynaştırma yoluyla eğitim yapılan okullarda zihinsel yetersizliği olan bireyler için uygun ortam düzenlemeleri yapılır ve destek eğitim odası açılır. Burada haftalık ders saatinin %40'ını aşmayacak şekilde BEP Geliştirme Birimi tarafından yapılacak planlama ile bireyin eğitim performansına göre birebir eğitim verilir.

Özel Eğitim Programı Uygulayan Özel Eğitim Sınıfları: Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve mesleki eğitim veren ortaöğretim kurumlarında özel eğitim programı uygulayan özel eğitim sınıfları açılabilir (Görsel 5.5). Yetersizlik türüne göre orta-ağır düzey zihinsel yetersizliği olan bireyler için özel eğitim uygulama okulu haftalık ders çizelgesi; hafif düzey zihinsel yetersizliği olan bireyler için ilk ve ortaokul kademesinde genel müfredat, ortaöğretim kademesinde özel eğitim meslek okulu haftalık ders çizelgesi uygulanır.

Görsel 5.5: Özel eğitim sınıfı

Özel Eğitim Meslek Okulu Programı: İlk ve orta öğretimlerini tamamlayan, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek zihinsel yetersizliği olan bireylerin temel yaşam becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak, iş ve mesleğe yönelik bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla özel eğitim meslek okulu programı hazırlanmıştır. Programda Türkçe, Matematik, Sosyal Hayat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Müzik, Resim İş, Beden Eğitimi, İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı derslerine ait öğretim programı yer almaktadır. Bu derslerin yanı sıra iş ve mesleğe yönelik beceriler kazanacakları atölye ve laboratuvarlarda uygulamalı meslek dersleri yer alır. Bilişim teknolojileri, büro yönetimi, el sanatları (Görsel 5.6), gıda teknolojisi, giyim üretim teknolojisi (Görsel 5.7), güzellik ve saç bakım teknolojisi, inşaat teknolojisi, konaklama ve seyahat hizmetleri, matbaa teknolojisi, mobilya ve iç mekân tasarımı (Görsel 5.8), seramik ve cam teknolojisi, tekstil teknolojisi, yiyecek ve içecek hizmetleri vb. alanlardaki meslek programları ile bireyler çalışma hayatına katılabilmektedir.

Görsel 5.6: El sanatları alanı

Görsel 5.7: Giyim üretim teknolojisi alanı

Görsel 5.8: Mobilya ve iç mekân tasarımı alanı

Özel Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı: Orta-ağır zihinsel yetersizliği olan bireyler için geliştirilen öğretim programları öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri bilgi, kavram ve becerileri kazandırarak bireysel ve sosyal yönden gelişmelerini hedefler. Bağımsız yaşam becerileri ile işlevsel akademik beceriler başkalarının bakım ve gözetimindeki desteği azaltmak ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır (Görsel 5.9, Görsel 5.10). Programda Bağımsız Yaşam Becerileri, İletişim ve Sosyal Beceriler, Türkçe, Matematik, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Görsel Sanatlar, Müzik ve Oyun, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Beslenme Sağlık ve Güvenlik derslerine ait öğretim programı yer almaktadır.

Görsel 5.9: Bağımsız yaşam becerisi- Alışveriş yapma

Görsel 5.10: Uygulama evi

5.2.2. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Zihinsel yetersizliği olan bireyler akranlarına göre daha yavaş öğrenir, öğrendiklerini genellemede ve başka ortamlara aktarmada yardıma ihtiyaç duyarlar. Öğrenmeye karşı motivasyonlarının düşük olması ve geçmişteki öğrenme deneyimlerinde karşılaştıkları başarısızlıklar öğrenmek için çaba göstermelerinden çok kaçınmalarına yol açar. Öğretim planlanırken öğrenmenin temel ilkeleri de göz önünde bulundurularak bireyin yeterlilik düzeyi ve performansı iyi değerlendirilmeli, öğretilecek kavram ve becerilerin sayısı sınırlandırılmalı, basitten karmaşığa doğru bir sıra izlenmeli, öğrenme için güdülenmeli, uygun tepkiler verdiğinde pekiştirilmeli ve anında geri bildirim verilmelidir. Başarılı yaşantılar edindirerek kendine güven duyması sağlanmalı, öğrendiklerini günlük hayatta kullanabilmesi için fırsatlar oluşturulmalı ve sık tekrarlarla öğrendiklerini unutmasının önüne geçilmelidir.

Zihinsel yetersizliği olan bireyin kendisini sınıfın bir üyesi olarak algılayabilmesi, hem akademik hem sosyal açıdan desteklenen bir sınıf ortamı oluşması için bireyin ve sınıfın gereksinimleri dikkate alınmalı, sunulan öğretim bireysel farklılıklara uygun olmalıdır. İster birebir öğretim ister grup öğretimi olsun her bireyin eğitim ortamından tam ve etkili bir şekilde yarar sağlayabilmesi için öğretimde birtakım uyarlamalar, yöntem ve teknikler gerekmektedir.

Uygulamalı Davranış Analizi: Zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitiminde daha etkili ve başarılı bir yöntemdir. Arzu edilen öğrenmelerin veya davranış değişikliğinin sağlanması için birey ve çevresindeki olaylar; davranış öncesi, davranış sırası ve davranış sonrası olarak sistemli bir biçimde gözlenir ve kaydedilir. Böylelikle uygun olmayan davranışların yerine geçecek uygun davranışların öğretimi için veri sağlanır. İçerisinde çok fazla öğretim tekniğini barındıran çatı niteliğindedir. Temel süreçleri şunlardır:

- Yeni beceri ya da öğretilecek davranışın açık bir biçimde tanımının ve beceri analizinin yapılması,
- Bireyin beceriye ilişkin performansının doğrudan ve sıklıkla ölçülmesi,
- Performansına hemen ve sistematik geri bildirim sağlanması,
- Aktif katılımının sağlanması,
- Yeni öğrenilmiş becerilerin farklı ortamlarda genellenmesi ve sürdürülmesi yollarının geliştirilmesidir.

Beceri Analizi: Öğretilecek becerilerin küçük basamaklara ayrılması ve her bir basamağın tek tek öğretilmesidir. Yaptıkları işin sırasını takip etme ve bir sonraki basamakta ne yapmaları gerektiğiyle ilgili zorlanmaları nedeniyle kullanılması faydalı olmaktadır. Her bir basamağı ayrı ayrı öğretip daha sonra öğretilen bu basamaklar birleştirildiğinde zincirleme yapılmış olur. İleri zincirlemede önce yapılan beceri basamağından sonra yapılan beceri basamağına doğru bir sıra izlenirken geri zincirlemede en son yapılan beceri basamağından en önce yapılan beceri basamağına doğru bir sıra izlenir.

Doğrudan Öğretim Yöntemi: Belirlenen amaç ve kazanımlar basamaklandırılarak sunulur. Bir basamakta öğrenme gerçekleştikten sonra daha karmaşık olan basamağın öğretimine geçilir. Davranışsal öğrenme ilkeleri (ipucu, pekiştirme vb.) kullanılır. Sorulan sorulara doğru cevap verilirse hemen pekiştirilir, yanlış cevaplarda ise yönlendirici geri bildirimler verilir. Bireyin bağımsız hâle gelmesini desteklemek için sunulan yardım aşamalı olarak azaltılır.

Yanlışsız Öğretim Yöntemi: Bireylerin beceri ve kavramları en iyi şekilde öğrenmelerinin, öğretim sırasında yaptıkları hatalardan değil, öğretim sırasında gerçekleştirdikleri olumlu yanıt ve alıştırmalardan kaynaklandığını kabul eden öğretim biçimidir. Yanlışsız öğretim yöntemlerinde ipucu, birey tepkide bulunmadan önce sunulmaktadır. Böylece öğretim sırasında daha az hata yapmaları sağlanarak çocukların olumsuz davranış sergileme olasılıkları en aza indirilir. Giysilerini dolaba asma becerisi çalışılan bir bireye "Gömleğini dolaba as." dedikten sonra öğrencinin yerine getirmesi beklenmeden model ipucu sunulması buna örnek verilebilir.

Yanlışsız öğretim yöntemleri adı altında pek çok öğretim yöntemi yer almaktadır. Bunlara; sabit bekleme süreli öğretim, eş zamanlı ipucuyla öğretim, aşamalı yardım, ipucunun giderek artırılması ya da azaltılmasıyla öğretim, ipucunu silikleştirme ve ipucuna şekil verme örnek olarak verilebilir.

Fırsat Öğretimi: Yeni davranışların çevre bağlamında, gündelik olaylar ve davranışların doğal olarak ortaya çıktığı zaman diliminde öğretimi olarak tanımlanmaktadır. Fırsat öğretiminde birey bir davranışta bulunacakken ya da sohbet sırasında, öğrenmeye ihtiyaç duyduğu beceriyi kullanması için cesaretlendirilir. Serbest oyun sırasında arkadaşları ile iletişim kurmada ve oyun oynamada zorlanan zihinsel yetersizliği olan bireye "Top oyunu oynuyorlar, sende oynamak ister misin?" diyerek elinden tutulması, diğer akranlarının arasına dâhil edilmesi ve onlarla oynayabilmesi için yardım sunulması fırsat öğretimine örnek verilebilir.

İş birliğine Dayalı Öğrenme: : Ortak bir amaç için bir araya gelen bireyler hem kendi başarıları hem de grubun başarıya ulaşması için çaba gösterirler. Yalnızca akademik beceriler değil aynı zamanda arkadaşlık, takım çalışması, dayanışma, sorumluluk vb. değerler öğrenilir. Akran öğretimi, iş birliğine dayalı ev ödevi, öğretme ve birlikte öğrenme en yaygın kullanılan teknikleridir.

Akran Öğretimi: Bir konuda başarılı olan öğrencinin o konuda yardıma gereksinim duyan öğrenciyle birlikte çalışmasıdır. Akran aracılı öğretim yöntemi, akademik becerilerle birlikte öğrencilerin benlik algılarını ve sorumluluk duygularını da geliştirmektedir. Akran öğretimi, kaynaştırma ortamlarında uygulandığında zihinsel yetersizliği olan bireyin akademik başarısını artırmakta ve öğreten akranı başta olmak üzere diğer sınıf arkadaşlarıyla etkileşimini sağlamaktadır.

Video Model/Bilgisayar Temelli Öğretim: Zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitiminde teknoloji destekli uygulamalara gün geçtikçe daha çok yer verildiği görülmektedir. Bu uygulamalar içerisinde videoyla model olma, öğretimi yapılacak beceri ya da davranışın tüm basamaklarının bir model tarafından gerçekleştirildiği video kaydının öğretim öncesinde izletilmesini ve ardından tekrar edilmesini içeren bir uygulamadır. Hem görsel hem işitsel duyulara hitap etmesi, tekrar tekrar izlenebilir olması, kullanımının kolay olması açısından oldukça elverişlidir.

5.2.3. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin öğrenme gereksinimlerini karşılayabilmek için yetersizliklerine uygun materyaller seçmek ya da öğretim materyallerinde uyarlamalar yapmak gerekmektedir. Uygun materyal kullanılarak birden çok duyuya hitap etme, ilgi ve dikkat uyandırarak aktif katılım sağlama, kavramları somutlaştırma, yaparak ve yaşayarak öğrenme yöntemleriyle edinilen bilgi ve becerilerin daha kalıcı ve uzun süreli olması desteklenir.

Kullanılan bir materyal birden çok gelişim alanına katkı sunabilir ve birden fazla kazanım sağlayabilir. Bu bölümde bilişsel, psikomotor, sosyal ve duygusal beceriler ile özbakım, dil ve iletişim becerilerinin geliştirilmesinde kullanılan materyaller olarak ele alınacaktır.

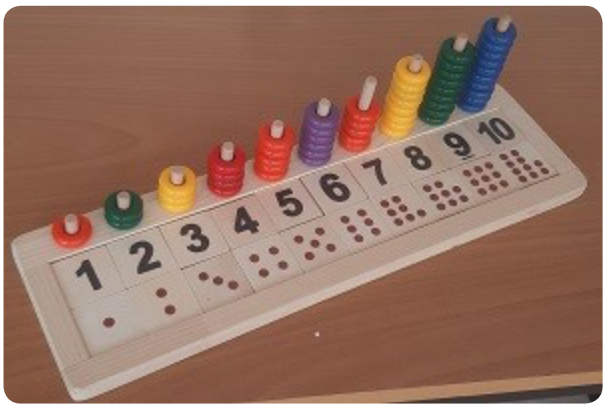
- **Bilişsel Becerilerin Geliştirilmesinde Kullanılan Materyaller:** Zihinsel yetersizliği olan bireylerde kavram öğretimi için kavram setleri (Görsel 5.11), kavram kitapları, resimli hikâye kitapları, eşleştirme kartları (Görsel 5.12); matematik alanındaki temel kavramları geliştirme, ritmik sayma ve dört işlem becerisini geliştirmek için sayı eşleme (Görsel 5.13), rakam küpleri, ahşap yapbozlar kullanılır (Görsel 5.14).

Görsel 5.11: Kavramlar seti

Görsel 5.12: Eşleştirme kutusu

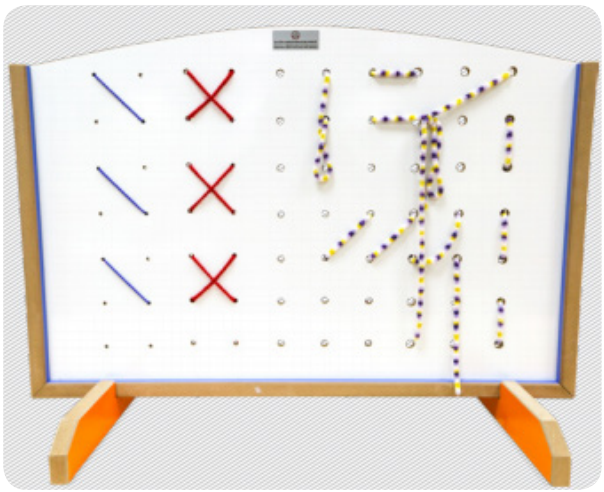

Görsel 5.13: Sayı eşleme

Görsel 5.14: Ahşap geometrik yapboz setleri

- **Psikomotor Becerilerin Geliştirilmesinde Kullanılan Materyaller:** Zihinsel yetersizliği olan bireylerin ince ve kaba motor beceriler, denge, el-göz koordinasyonu vb. alanlarda gelişimlerini desteklemek amacıyla bul-tak, çivi tahtası, legolar, küpler, boncuklar, beceri tahtası (Görsel 5.15) ve denge tahtası kullanılır (Görsel 5.16).

Görsel 5.15: Beceri tahtası

Görsel 5.16: Denge tahtası

- **Dil ve İletişim Becerilerinin Geliştirilmesinde Kullanılan Materyaller:** Nefes, ses çıkarma, telaffuz vb. dil becerileri için üfleme oyunları, müzik aletleri, şarkı ve tekerlemelerden yararlanılır. İletişim becerilerini geliştirmede dinleme, sesin geldiği yönü anlama, görsel ve işitsel algıyı geliştirmek önceliklidir. Bunun için dikkat setleri (Görsel 5.17), ses kayıt cihazları, ilişki eşleme kartları (Görsel 5.18) kullanılır. İletişim başlatma, karşılıklı konuşma ve anlam bilgisini geliştirmek için kuklalar ve kısa öyküler kullanılarak 5N1K yöntemiyle sorular sorulur.

Görsel 5.17:Dikkat geliştirme kartları

Görsel 5.18: İlişki eşleme kartları

- **Özbakım Becerilerinin Geliştirilmesinde Kullanılan Materyaller:** Zihinsel yetersizliği olan bireylerin toplumsal uyum ve bağımsız yaşam becerileri bakımından önem arz eden giyinme, kişisel hijyen, uygun tuvalet alışkanlığı edinme, yemek yeme vb. temel günlük ihtiyaçların öğretiminde beceri küpü, mutfak seti, kuaför seti, fermuar, giysiler ve resimli kartlar kullanılır (Görsel 5.19 ve Görsel 5.20).

Görsel 5.19: Günlük yaşam kartları

Görsel 5.20: Giyinme becerisi modeli

Sosyal ve Duygusal Becerilerin Geliştirilmesinde Kullanılan Materyaller: Zihinsel yetersizliği olan bireylerin çevreyle uyumlu ilişkiler geliştirmelerini ve duygularının farkına vararak ifade etmelerini kolaylaştırmak amacıyla evcilik köşesi, top havuzu, toplumsal kurallarla ilgili kartlar, sosyal öykü, görgü kuralları, duygu ve davranış kartları vb. kullanılır (Görsel 5.21 ve Görsel 5.22).

Görsel 5.21: Sosyal öykü kartları

Görsel 5.22: Duygu kartları

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitiminde kullanılan materyallerin üretimi özel eğitim meslek okullarına devam eden öğrenciler tarafından gerçekleştirilmiştir (Görsel 5.11 ve Görsel 5.18 arası). Materyallerin tamamını Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Özel Eğitim Materyalleri Kataloğundan inceleyebilirsiniz.

SIRA SİZDE

Aşağıdaki tabloda kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocuğun bulunduğu bir sınıfta karşılaşılabilecek örnek olaylar verilmiştir. Eğitim ortamından sınıftaki her çocuğun etkili bir şekilde yarar sağlayabilmesi için ortam, etkinlik, materyal ve öğretim açısından ne gibi düzenlemeler yapılabileceğini tamamlanan ilk örnek satırdaki gibi yazınız.

Örnek Olay	Ortam	Etkinlik	Materyal	Öğretim
Çocuk okuma saatinde okuma bittikten sonra kitabını uygun olan yere bırakmıyor.	Kitaplık rafına koyamıyorsa bir sepet ya da kutu konulabilir. Kitaplar çocuğun uzanabileceği daha alçak raflara yerleştirilebilir.	Okuma bittikten sonra ne yapması gerektiğini hatırlatan renkli bir etiket ya da kart takılabilir.	Kitaplar renk sistemine göre yerleştirilebilir.	Okuma bittikten sonra ne yapması gerektiği video model ile gösterilebilir.
Kitap okuma etkinliği için isteksiz görünüyor.	.....	.....	.....	.....
Sınıfta etkinlikle ilgili sunulan yönergeleri takip etmekte zorlanıyor.	.....	.....	.....	.....
Yeni etkinliğe geçmemek için etrafındakilere vuruyor ve eşyaları dağıtıyor.	.....	.....	.....	.....
Yemek saatinde yere çok fazla yemek döküyor.	.....	.....	.....	.....
Okul dışı etkinliklerde sorun çıkarıyor.	.....	.....	.....	.....

5.3. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar günlük hayatta sizce hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duyarlar? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Zihinsel yetersizliği olan çocukların ebeveynleri sizce sosyal hayatlarında ne gibi güçlük yaşarlar? Bu güçlüklerin üstesinden gelebilmeleri için ne gibi çalışmalar yapılabilir?

5.3.1. Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Gelişimsel Özellikleri

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin gelişimi yetersizlikten etkilenme derecesine göre değişiklik göstermektedir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin gelişimsel özellikleri fiziksel ve motor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim başlıkları altında incelenmektedir.

- **Fiziksel ve Motor Gelişim:** Zihinsel yetersizliği olan bireylerde yürüme genellikle iki yaştan sonra gerçekleşir ve bu süre uzayabilir. Kavrama, tutma, yakalama, gıdaları çiğneme vb. bebeklik dönemi becerilerinden kalem tutma, düz çizgi çizme, makas kullanma, yazı yazma gibi becerilere uzanan geniş bir yelpazede sınırlılıkları vardır. Dayanıklılık, kuvvet, hız, denge, hareketlilik, el becerileri ve el-göz koordinasyonu gibi motor özelliklerde normal gelişim gösteren akranlarına göre çok daha zayıftırlar (Görsel 5.23).

Görsel 5.23: Motor becerilerde gerilik

Zihinsel yetersizliğe paralel olarak sağlık sorunları eşlik edebilir ve tıbbi tedavi ihtiyaçları olabilir. Down sendromlu bireylerde genetik özellikleriyle ilişkili olarak çoğunlukla doğuştan kalp ve solunum rahatsızlıkları görülür. Benzer şekilde epilepsi ve beynin kasları kontrol etme yeteneğindeki probleme bağlı olarak serebral palsi (SP) görülebilir.

- **Bilişsel Gelişim:** Zihinsel yetersizliği olan bireyler dikkat, bellek, motivasyon, genelleme vb. alanlardaki özellikleri nedeniyle pek çok bilgiyi, kavramı ve beceriyi normal yaşıtlarından daha güç ve yavaş öğrenirler. Dikkatlerini toplama ve sürdürmede, bilgileri kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarmada, soyut kavramları, zamanı ve aritmetik kavramları öğrenmede zorlanırlar.
- **Dil Gelişimi:** Zihinsel gelişimdeki sınırlılıklar, yetersizliğin derecesiyle de ilişkili olarak en çok dil gelişimini etkilemektedir. Gecikmiş konuşma, sınırlı kelime hazinesi, alıcı ve ifade edici dil becerilerinde sınırlılık, iletişimi başlatma ve sürdürmede, yönergeleri takip etmede güçlük, telaffuz ve konuşmada akıcılık problemleri görülebilmektedir.
- **Sosyal ve Duygusal Gelişim:** Zihinsel yetersizliğe bağlı olarak ortaya çıkan anlama, kavrama ve dil gelişimindeki güçlükler çocuğun sosyal ortamlarda uygun davranışlar göstermesini, sosyal ilişkileri ve kuralları anlamasını ve buna uygun davranmasını zorlaştırmaktadır. Sergiledikleri uygun olmayan/problem davranışlar nedeniyle arkadaş edinme sürecinde ve sosyal ilişkilerde uyumsuzluk ortaya çıkar. Duygu ve düşüncelerini ifade etmede güçlük yaşarlar. Buna bağlı olarak yalnızlık, öfke ve depresyon görülme riski fazladır.

Zihinsel yetersizliği olan bireyler özbakım, ev yaşamı, sağlık ve güvenlik, serbest zaman, toplum kaynaklarının kullanımı, bir işte çalışma vb. uyumsal davranışlarda güçlük yaşarlar. Zihinsel yetersizliğin derecesi arttıkça kendine zarar veren (vurma, ısırma vb.), takıntılı ve tekrarlayan davranışların (sallanma, başını sallama, el çırpma vb.) görülme oranı artmaktadır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

*Down sendromlu bireylerin üç adet 21. kromozomları olması dolayısıyla Birleşmiş Milletler tarafından her yıl 3. Ayın **21. Günü, 21 Mart Dünya Down Sendromlular Farkındalık Günü** olarak ilan edilmiştir.*

5.3.2. Zihinsel Yetersizliği Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Erken tanı, erken eğitim hizmetlerinden yararlanılmasının önemli bir adımıdır. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin geç fark edilmesinin getireceği kayıpların önüne geçmek için zihinsel yetersizliğin göstergesi olabilecek tüm ayrıntılar incelemeye alınmalıdır.

Gebelik sırasında boyu, kilosu, kol ve bacakları, kafa şekli ve yapısı, kulakları, burnu, parmakları ve avuç içleri incelenmelidir. Doğumdan sonra çocuğun refleksleri, kalbi, ciğerleri, omurgası, karnı, üreme organları, kol ve bacakları, kasları, beyni incelenmeli; duyu organları test edilmelidir. Erken çocukluk döneminde yürüme, konuşma ve tuvalet alışkanlığı gibi becerilerin kazanılmasında gecikmeler, tekrarlayan davranışlar, kendine ve etrafa zarar verici davranışlar, denge ve hareket becerilerinde gecikmeler dikkate alınmalıdır.

Hafif düzey zihinsel yetersizliği olan bireyler okula başlayıncaya kadar fark edilmeyebilirler. Bu bireylerin fark edilmesi ebeveynlerin ve öğretmenlerin gözlemleriyle gerçekleşir. Okulda akademik, davranışsal ya da fiziksel alanlarda sorunlar yaşayabilirler. Okuma yazma ya da matematik becerilerinde sınıf düzeyinin altında performans gösterebilirler. Sınıf kurallarına uymama ve ödevlerini yapmama gibi istenmeyen davranışlarda bulunabilirler. Ayrıca işitme ve görme duyusunda, fiziksel yapısında veya sağlık alanında sorunlar olabilir. Bu noktada öğretmen bireyi takip etmeli ve uzman kişilere yönlendirmeyle ilgili kararları almak için gecikmeden tarama sürecine başlamalıdır.

SIRA SİZDE

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Bu dersten ve Erken Çocukluk ve Özel Eğitimde Program Atölyesi dersinden edindiğiniz bilgilerden hareketle soruları cevaplandırınız.

Papatyalar sınıfı okulun ilk haftasını arkadaşlarını, öğretmenlerini tanımak ve okula uyum sağlamakla geçirirler.

Bir gün okul müdürü sınıfa yanında yeni bir öğrenciyle gelir. Öğrencinin adının Fevzi olduğunu, okula kaydını gerçekleştirdiklerini ve sınıfının burası olduğunu söyleyerek dersten ayrılır.

Sınıf rehber öğretmeni Fevzi'ye hoş geldin dedikten sonra Fevzi'den arkadaşlarına kendini tanıtmasını ister. Fevzi pek cevap veremez. Adını soyadını söyler, susar. Öğretmen ve öğrenciler onun çekingen olduğunu düşünürler. Öğretmeni geçici bir süreliğine arkadaki boş sıraya oturabileceğini söyleyerek etkinliğe devam eder.

Yeni sınıfında kısa bir süre sessiz kalan Fevzi çok geçmeden etkinliklerden sıkılır ve arkadaşlarının dikkatini dağıtacak şekilde davranışlar sergilemeye başlar. Zaman geçtikçe arkadaşlarına ve sınıfa uyum sağlaması beklenirken arkadaşlarıyla pek vakit geçirmez. Bu yalnızlığı ve arkadaşları tarafından anlaşılmaması nedeniyle olumsuz davranışları gitgide artar.

Öğretmen diğer öğrencilerle ilerleyebilmek amacıyla Fevzi'nin bir kenarda usluca durması için çabalar. Ancak pek bir sonuç elde edemez.

Bazı arkadaşları Fevzi'nin olumsuz davranışlarından ailelerine bahsederler. Bunu duyan kimi aileler öğrencinin bu sınıftan alınması için istekte bulunur.

Hızlıca bu durum Okul Rehberlik Servisine taşınır. Okul psikolojik danışmanı Hilal Hanım, öğretmenden bilgi aldıktan sonra Fevzi ile görüşme gerçekleştirir. Sınıf ortamında da gözlem yapar. Fevzi'nin ailesini okula davet eder. Ailesi ile de Fevzi'nin gelişimi, ev ve arkadaş çevresindeki yaşantısı hakkında bir görüşme gerçekleştirdikten sonra okuldaki durumu hakkında ailesine bilgi verir. Eldeki verilerden, gözlemlerden ve aileden alınan bilgilerden yola çıkarak Fevzi'nin bazı alanlarda desteğe ihtiyacının olabileceğini ifade eder, eğitsel değerlendirme talebiyle bağlı bulundukları Rehberlik ve Araştırma Merkezine yönlendirerek süreç hakkında bilgi verir.

Ram tarafından yapılan inceleme ve değerlendirme sonrasında Fevzi'nin hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olduğu ve kaynaştırma yoluyla eğitim öğretime devam edeceğine dair Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu okula ulaşır.

1. Okul idaresinin yapması gerekenler nelerdir?
2. Sınıf öğretmeni eğitim ortamlarında ve öğretim yöntemlerinde ne gibi düzenlemeler yapmalıdır?
3. Okul rehberlik servisi öğrenci ve aileler için ne gibi çalışmalar düzenlemelidir?
4. Bundan sonra Fevzi ve arkadaşları için ne gibi değişimler olması beklenir?
5. Siz bu sınıfın öğretmeni olsaydınız neleri hedeflerdiniz?
6. Siz bu sınıfın bir öğrencisi olsaydınız neler düşünür, nasıl davranırdınız?
7. Siz Fevzi olsaydınız ne hisseder, arkadaşlarınızdan ve öğretmeninizden neler beklerdiniz?

5.4. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN 0-72 AYLIK ÇOCUKLARIN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Zihinsel yetersizliği olan çocukların ve ailelerinin kaynaştırma eğitiminde karşılaşabileceği güçlükler sizce neler olabilir? Bu güçlükleri aşabilmeleri için onlara hangi alanlarda katkı sunulmalıdır?

2. Kaynaştırma eğitiminde zihinsel yetersizliği olan çocukların sosyal yaşama uyum sağlamaları için ne tür uyarlamalara yer verilebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5.4.1. Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Bireyin yaşamında büyük önem taşıyan erken çocukluk yıllarındaki eğitim daha sonraki eğitim kademeleri için temel oluşturur. Çocuğun daha geç dönemde bir yetersizliğinin olduğunun fark edilmesi gelişimin en kıymetli olduğu erken çocukluk döneminin değerlendirilememesi demektir.

Zihinsel yetersizliği olan çocukların gereksinim duyduğu eğitimleri almalarının yanı sıra akranlarıyla bir arada oldukları, arkadaşlıklar kurup oyunlar oynadıkları, toplumla bütünleştikleri etkileşimli bir çevrede olmaları da oldukça önemlidir (Görsel 5.24). Gelişimsel özelliklerine uygun olarak belirlenen en az kısıtlayıcı eğitim ortamlarında kaynaştırma yoluyla devam etmelerinin birçok açıdan faydası olacaktır.

Görsel 5.24: Kaynaştırma eğitimi

- Bireyselleştirilmiş eğitim programları aracılığı ile gereksinim ve öğrenme hızlarına uygun eğitim alırlar.
- Özelliklerine uygun düzenlenen ortamlarda uyum, başarı ve kendilerine güven kazanmaları kolaylaşır.
- Davranış problemleri azalır, var olan problemlerin çözümü kolaylaşır.
- Yaşıtlarını ve öğretmenlerini model alma yoluyla gelişimleri desteklenir.
- Sosyal etkileşimleri artar; takdir edilme, cesaret, sorumluluk duygusu gelişir.
- İletişim, iş birliği ve ortak yaşam becerileri edinirler.
- İlerleyen eğitim dönemlerinde özel eğitim hizmetlerine olan gereksinimleri azalır.
- Sınıf arkadaşları farklılıklara karşı saygı duymayı ve hoşgörülü olmayı öğrenirler. İş birliği ve yardımlaşma becerileri gelişir.
- Çocuklarını eğitimin içerisinde etkin olarak gören ailelerinin öğretim sürecine katılımları artar.

SIRA SİZDE

John Steinbeck'in aynı adlı romanına dayanan 1992 yapımı Fareler ve İnsanlar filmini bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla birlikte izleyiniz. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin sosyal kabul ve uyumları bağlamında filmi değerlendirerek gözlemlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği

Eğitim ortamlarında zihinsel yetersizliği olan çocuklar için birtakım uyarlamalar gerekmektedir. Bu uyarlamalar aşağıda verilmiştir.

- Çocukların güvenliği öncelikli hedef olmalıdır. Mobilyalar sağlam ve sabitlenmiş olmalı, raf ve çekmeceler güvenli hâle getirilmelidir.
- Mobilyaların sivri köşeleri yumuşak parçalarla kaplanmalıdır.
- Merdivenlerin her iki tarafı da tırabzanlarla çevrili olmalıdır.
- Karmaşık ve rahatsız edici sınıf ortamlarından kaçınılmalıdır.
- Dikkati yoğunlaştırmada güçlüğe neden olabilecek gürültüye karşı ses yalıtımı yapılmalıdır.
- Sınıf duvarlarında çocuğun ilgisini dağıtacak aşırı görsel uyaranların olmamasına özen gösterilmelidir.
- Sınıfın aydınlatması uygun olmalıdır.
- Sınıf içi etkinliklerde belli bir sıra takip edilerek rutin oluşturulmalıdır.
- Sınıfta iş birliğine ve etkileşime dayanan olumlu bir hava oluşturulmalıdır.
- Sınıf kuralları oluşturulmalı ve öğrencilerin güdülenmesi sağlanmalıdır.
- Zaman iyi planlanmalı, etkinlikler arası geçişler iyi ayarlanmalıdır.

5.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri

Zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitimlerinde belirlenen hedeflere ulaşmak her zaman doğrudan öğretimle olmayabilir. Yaşıtlarının çevresini gözlemleyerek veya doğal ortamlarda edindiği davranış ve becerileri zihinsel yetersizliği olan çocuklara kazandırmada etkinliklerden faydalanılır. Bu etkinlikler sınıftaki tüm çocukların dâhil olacağı, etkileşimlerini artıracak bütünleştirici bir yaklaşımla sunulmalıdır.

Kaynaştırma eğitiminde uygulanabilecek etkinlik örnekleri erken çocukluk dönemi becerileri esas alınarak zihinsel yetersizliği olan çocukların gereksinimlerine göre uyarlanmalıdır.

ETKİNLİK

Hayvan Çiftliği

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Nesneleri eşleştirme becerisi kazanma, hayvanları tanıma ve özelliklerini söyleme, akılda tutma.

Araç Gereç: Dayanıklı malzemeden oluşturulan, üzerinde çeşitli hayvan görsellerinin bulunduğu kartlar (her birinden ikişer adet), kumaş torba

İşlem Basamakları

- Görsel çiftlerinin birer tanesi masanın üzerine açık bir şekilde dizilir.
- Kalan kartlar torbaya doldurulur.
- Çocuklar sırayla torbadan bir kart çeker ve masadaki eşini bularak üzerine yerleştirir.
- Karttaki hayvanın ismi, özellikleri, yaşadığı yer vb. bilgiler çocuklarla paylaşılır.
- Tüm kartlar eşlendiğinde 6 kart çifti kapalı bir şekilde karışık olarak masaya dizilir.
- Çocuklar beşerli gruplar halinde masanın etrafına gelerek sırayla ikişer kart açar.
- İlk açtıkları kartın eşini bulmaya çalışır.

ETKİNLİK

Büyük Balık-Küçük Balık

Süre: 15 dakika

Etkinliğin Amacı: Büyük-küçük kavramını öğrenme, el-göz koordinasyonunu geliştirme.

Araç Gereç: Çeşitli renklerde keçe, mıknatıs, silikon, çubuk parçası, renkli kalın ip

İşlem Basamakları

- Keçelerden büyük ve küçük boy olmak üzere yeteri miktarda balık şekilleri kesilir.
- Balık şekillerinin üzerine mıknatıslar silikonla yapıştırılır.
- Çubuğun etrafı ip ile sarılır. Uç kısmından sarkıtılan ipin ucuna mıknatıs sabitlenerek bir olta elde edilir.
- Karışık olarak sunulan büyük ve küçük balıkları olta ile yakalayarak sınıflar.
- Müzik eşliğinde daha hareketli bir şekilde gerçekleştirilebilir.

ETKİNLİK

Aynısını Bul

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Eşleme ve motor becerilerini geliştirme.

Araç Gereç: Her bir çocuk için ikişer çift çorap, sepet, iki adet sandalye, ip, mandallar

İşlem Basamakları

- Çocuklardan iki çift çorap getirmeleri istenir.
- Tüm çocukların getirdikleri çoraplar sepete atılır ve karıştırılır.
- İki sandalye arasına çorapların asılabilmesi için ip gerilir.
- Çocuklar üçer kişilik gruplar hâlinde sepetin çevresine dizilir ve sepetten aldığı bir çorabın eşini en önce bulmak için yarışırlar.
- Her çocuk eşlediği çorabı mandal aracılığıyla ipe asar.
- Sepetteki çorapların sayısı artırılıp azaltılabilir.

ETKİNLİK

Sağlıklı Dişler

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Diş fırçalama alışkanlığını kazandırma.

Araç Gereç: Örnek diş maketi, pembe renkte oyun hamuru, küp şeker, diş fırçası

İşlem Basamakları

- Her çocuğa pembe oyun hamuru ve yeteri miktarda küp şeker dağıtılır.
- Uygulayıcı örnek diş maketini gösterir ve tanıtır.
- Her çocuk için kendisine ait basit ağız maketi yapması sağlanır veya örnek diş maketi kullanılır.
- Daha sonra çocuklarla birlikte dişleri fırçalamakla ilgili bir şarkı eşliğinde maketler fırçalanır.

ETKİNLİK 5

Çemberli Yol

Süre: 30 dakika

Etkinliğin Amacı: Yönerge takibi, taklit etme ve motor becerilerini geliştirme, duygusal gelişimi destekleme.

Araç Gereç: Yeteri kadar çember (hulahop), toplar, kutu

İşlem Basamakları

- Çocuklar iki gruba ayrılır ve arka arkaya sıralanır.
- Her grubun önünde 7-8 adet çemberi art arda sıralayarak bir yol oluşturulur.
- Çemberlerden oluşan yolun bitiş noktasına birer kutu yerleştirilir.
- Çocuklar başlangıç noktasından ellerine birer top alıp çemberlerden zıplayarak yolun sonuna ulaşır ve topu sepete atar.
- Eğer top ellerinden düşerse ya da çembere basarlarsa baştan başlarlar. En kısa sürede en çok topu sepete atan takım alkışlanır.

Çocukların gelişim düzeylerine göre etkinlik aşağıdaki şekilde de uygulanabilir.

- Yeterli alan varsa her çocuğun önünde bir çember olacak şekilde daire olunur (Alan yeterli değilse 4'lü gruplara ayrılarak gerçekleştirilir).
- Uygulayıcı müzikle birlikte model olarak yönerge verir (İçeri, dışarı, ayaklar açık yanlarda, büyük dairenin etrafında dön vb.).
- Çocukların kendi özelliklerini fark etmelerini sağlayacak sorularla geliştirilir (Uzun saçlılar çemberin içinde, süt içmeyi çok sevenler çemberin içinde vb.).

ETKİNLİK 6

Sokak Hayvanlarını Besleyelim

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Yemek yeme becerisini geliştirme ve el göz koordinasyonunu destekleme.

Araç Gereç: Çocuk sayısı kadar kaşık, iki adet boş kâse, bakliyatlar (mercimek, bulgur vb. ince taneli olanlar), çocuklarla birlikte kartondan hazırlanmış hayvan yüzleri

İşlem Basamakları

- Etkinliğe başlarken veya daha öncesinde kedi, köpek, tavşan vb. hayvanların yüzleri kâsenin geniş kısmını kapatacak boyutlarda kartondan hazırlanır.
- Hayvanların ağız bölümü kaşık girecek şekilde kesilerek açılır.
- Hayvan yüzleri kâselerin açık kısmına sabitlenir. Böylece beslemeye hazır bir hayvan figürü elde edilir.
- Her bir çocuğun önüne hazırlanan hayvan figürlü kâse, bakliyat doldurulmuş kâse ve bir kaşık yerleştirilir.
- Uygulayıcı "Hayvanların karnı acıkmış, haydi onları besleyelim." der ve bakliyatları kaşıkla hayvanların ağız boşluklarından içeri aktarmalarını sağlar.
- İşlem çocuklar dolu olanların tamamını boş kâseye doldurunca kadar sürdürülür.
- Uygulayıcı kaşığı uygun şekilde tutamayan çocuklara fiziksel yönlendirme ile yardımda bulunur.

ETKİNLİK 7

Yumurta Yarışı

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Dil ve konuşma becerilerini destekleme.

Araç Gereç: Plastik bardak, pinpon topları/sulu boya, pipet

İşlem Basamakları

- Her çocuk için masanın diğer ucuna plastik bardak uygun şekilde yerleştirilir.
- Çocuklardan önlerindeki topu üfleyerek bardağa yerleştirmeleri istenir.
- Belli bir miktarda topu en hızlı yerleştiren yarışmayı kazanır.
- Tüm çocuklar etkinliği tamamladığında herkes birbirini alkışlar.

Dil ve konuşma becerilerini destekleme amacına hizmet eden diğer bir etkinlik seçeneği şöyledir.

- Bir insan yüzünün çizili olduğu kâğıtlar çocuklara dağıtılır.
- Göz, burun, kulak, ağız vb. bölümleri çocuklar çizer.
- Sıra saçlara geldiğinde fırçaya alınan bir miktar sulu boya kâğıda bırakılır.
- Çocuklar pipetle üfleyerek boyayı dağıtır.

ETKİNLİK 8

Ne Değişti?

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Akılda tutabilme, dikkat ve hafızayı geliştirme.

Araç Gereç: Sınıfta bulunan oyuncaklar, nesneler

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı nesneleri masanın üzerine dizer ve nesnelerin yerlerinin dikkatlice incelenmesini ister.
- Çocuk arkasını döner ve uygulayıcı nesneler üzerinde değişiklik yapar (yerlerini değiştirir, nesne ekler veya çıkartır vb.).
- Çocuk yüzünü dönüp nesneleri tekrar inceleyerek değişikliği bulmaya çalışır.
- Her çocuk için sırayla uygulanır.
- Nesne sayısı çocuğa göre değişkenlik gösterebilir.

ETKİNLİK 9

Minik Parmaklar

Süre: 15 dakika

Etkinliğin Amacı: İnce motor becerileri geliştirme.

Araç Gereç: Her öğrenci için iki kap, fasulye, mercimek, pirinç taneleri

İşlem Basamakları

- Belli miktarlarda iri ve ufak taneli bakliyatlar bir kabın içine karışık olarak doldurularak çocuklara verilir.
- Çocuklara kabın içerisinde birbirine karışmış olan bakliyatlardan fasulyeleri ayırarak boş kapta toplamaları gerektiği söylenir.
- Ayırma işlemini tamamlayan çocuklar alkışlanır.
- Çocukların gelişim düzeylerine göre etkinliğin seviyesi düzenlenir.

Kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocuklar için etkinlik seçerken ve uygularken şunlara dikkat edilmelidir:

- Çocuğun bireysel olarak bütün yönleriyle tanınması eğitimin ilk dayanağıdır. Çocuğun zayıf ve gelişmiş yönleri tespit edilmelidir.
- Kazandırılmak istenen hedeflerin tekrar ve pekiştirme dönemleri uzatılmalıdır.
- Etkinliğe başlarken yapılan somut ve uygulamalı anlatımlarla çocuk etkinlik boyunca neler yapacağını ve nelere dikkat edeceğini önceden bilmelidir.
- Zihinsel yetersizliği olan çocuk sınıfça yapılan her etkinliğe kendi gelişim seyri içinde dâhil olmalıdır (Görsel 5.25).
- Her etkinliğin önce en basit halinden başlanarak giderek zorlaştırılmalı, çocuk başarabildiğini hissederek motive olmalıdır.
- Yaptığı etkinliklerde gelişim gösterdikçe ona sunulan destek azaltılarak kendine güvenmesi sağlanmalıdır.

Görsel 5.25: Kaynaştırma eğitiminde sınıf içi etkinlik

UYGULAMA FAALİYETİ 5.1

Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Etkinlik Örneği Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda **"Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Etkinlik Örneği Hazırlama"** faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocuklar için etkinlik örnekleri araştırması yapınız.
- Etkinlik örneği çalışmasını kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocukların gelişim alanlarını (dikkat, akılda tutabilme, dil ve iletişim, sosyal beceriler, günlük yaşam vb.) destekleyecek şekilde hazırlayınız.
- Hazırladığınız etkinlik için süre, amaç, araç gereç ve işlem basamaklarını yazınız.
- Etkinlikte Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Etkinliği …./…./……. tarihinde teslim ediniz.
- Etkinliği son teslim tarihinden sonraki ilk derste arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLAR İÇİN ETKİNLİK ÖRNEĞİ HAZIRLAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Etkinlik Örneği Hazırlama" uygulama faaliyeti 5.1 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocuklar için etkinlik örnekleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Etkinlik örneğini kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocukların gelişim alanlarını destekleyecek şekilde hazırladı.					
3. Hazırladığı etkinlik için için süre, amaç, araç gereç ve işlem basamaklarını yazdı.					
4. Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
5. Etkinliği verilen süre içerisinde teslim etti.					
6. Etkinliği son teslim tarihinden sonraki ilk derste arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 6 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 6*5=30'dur.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/30]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

5.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri

Zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitiminde öğrenmeyi desteklemek ve öğretimi kolaylaştırmak için öğretilecek olan kavram veya beceri gerçeğe en yakın veya gerçek ortamda sağlanmalıdır. Gerçek ortamda sağlanamayan öğretim için araç gereçlerden yararlanılır. Öğretim araç gereçlerinin seçiminde ve kullanımında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır.

- Öğretilecek olan konuya, çocuğun gelişim düzeyine ve gereksinimlerine uygun olmalıdır.
- Basit ve anlaşılır olmalı, görseller ilgi ve merak uyandırmalı fakat dikkat dağıtmamalıdır.
- Somutlaştırmaya yardımcı ve gerçeğe uygun olmalıdır.
- Birden çok duyu organına hitap edebilmelidir.
- Birden çok konu ve beceri öğretiminde yararlanmak için çok amaçlı ve kullanışlı olmalıdır.
- Tekrar amaçlı veya başka çocuklar için de kullanılabilmesi için sağlam ve kalıcı olmalıdır.
- Çocuğun bireysel farklılıkları dikkate alınarak gerekirse teknolojik araç gereçlerle desteklenmelidir.
- Çocuğun bağımsız olarak da kullanacağı göz önünde bulundurulmalı ve tehlike unsuru içermemelidir.
- Sağlığa zarar vermeyecek malzemelerden oluşmasına dikkat edilmelidir.
- Hijyen açısından kolay temizlenebilir olmalıdır.
- Yazılı malzeme kullanımı görsel malzemeler kadar önemlidir. Herkes tarafından okunabilecek bir boyutta yazı kullanımı araç gerecin anlaşılırlığını arttıracaktır.
- Öğretim araç gereçlerinin tasarlanması sürecinde renk seçiminde dikkatli davranılmalıdır. Özellikle kullanılacak malzemelerin renklerinin birbirleriyle uyumlu olan renklerin seçimine öncelik verilmelidir.
- Tasarlanan araç gerecin ögelerin rahat görünebilmesi ve algılanabilmesi için zemin rengine zıt renklerin tercih edilmesi gereklidir (Görsel 5.26).

Görsel 5.26: Zemin ve şekilde zıt renklerin kullanımı

5.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapılması

Zihinsel yetersizliği olan çocuklara uygun araç gereç hazırlanırken bireyselleştirilmiş eğitim programı dikkate alınmalıdır. Araç gerecin niteliği çocuğun yaşına, gelişimsel özelliklerine ve mevcut performansına uygun olmalıdır. Aşağıda zihinsel yetersizliği olan çocuklara uygun araç gereç örnekleri ve bu araç gereçlerin yapım aşamaları verilmiştir.

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Eğitici Piramit

Araç Gerecin Amacı: Bilişsel ve ince motor becerileri destekleme

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereçler sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Kontrplak, makas, beyaz kumaş, yapıştırıcı, fermuar, düğme, ayakkabı bağcığı, boya kalemleri

İşlem Basamakları

- Kenar uzunluğu 35 cm olan dört adet eşkenar üçgen şeklinde kesilen kontrplaklar uygun şekilde birleştirilerek üçgen piramit oluşturulur.
- Piramidin yüzeyi boyanarak veya beyaz kumaşla kaplanarak zemin uygun hâle getirilir.
- Bir yüzeye fermuar, ayakkabı bağcığı, düğme ve iliği sabitlenir.
- İkinci yüzeye eşleştirme becerisini geliştirmek için delikler açılarak deliklerin etrafı renklendirilir.
- Üçüncü yüzeye kavram öğretimi için seçilen kazanıma uygun araç gereç hazırlanır.

Görsel 5.27: Eğitici piramit

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

2

Araç Gerecin Adı: Her Sayfada Bir Hayat

Araç Gerecin Amacı: Özbakım, bağımsız yaşam, günlük yaşam, toplumsal uyum ve ince motor becerilerini destekleme

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereçler sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Keçe, kumaş, sünger, fermuar, çıtçıt, düğme, kemer, tarak, toka, cırt cırt, maket diş, diş fırçası, diş macunu, iğne, iplik

İşlem Basamakları

- A4 kâğıdı büyüklüğünde kesilen mukavvalar düz bir kumaşla kaplanarak sayfalar oluşturulur.
- Kalıplar yardımıyla kumaşlardan düğme ve fermuar için uygun boyutlarda giysiler kesilerek dikilir.
- Bağcık bağlama becerisini geliştirmek için ayakkabı modeli oluşturulur.
- El yıkama, diş fırçalama, banyo yapma, yatak düzeltme, çamaşır yıkama, basit yiyecek hazırlama, basit yiyecekler pişirme, sofra hazırlama vb. beceriler için keçelerden nesneler kesilir. İstenirse kartondan hazırlanarak PVC kaplatılır.
- Hazırlanan nesneler cırt cırt ile sayfaya yerleştirilir.

Görsel 5.28: Her Sayfada Bir Hayat

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

3

Araç Gerecin Adı: Meyve ve Sebzeler

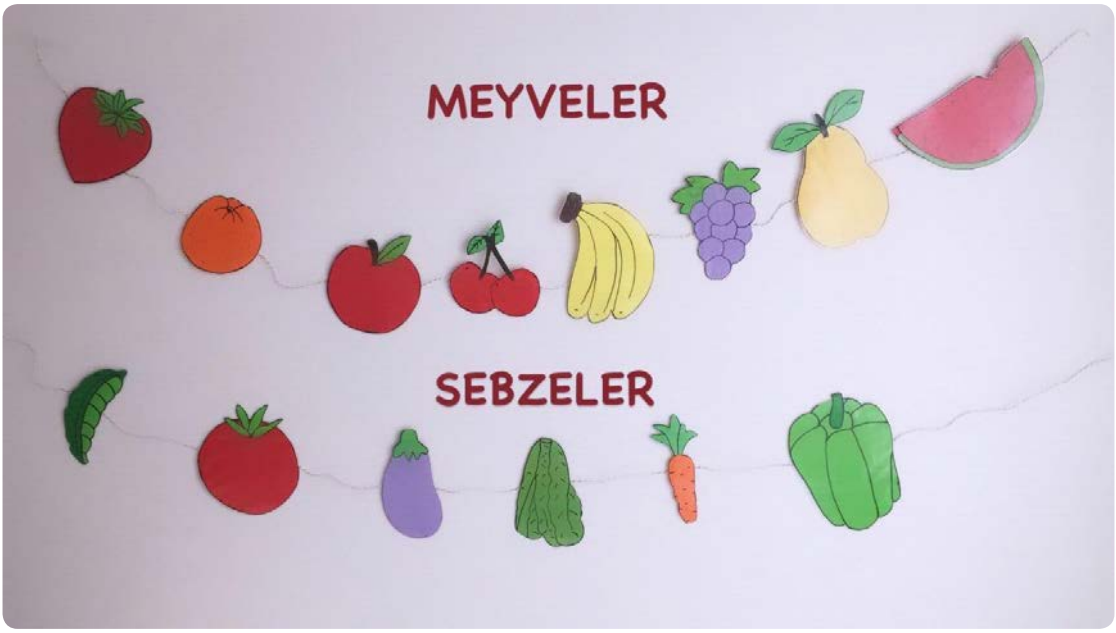
Araç Gerecin Amacı: Kavram öğretimi ve gruplama becerisine uygun araç gereç hazırlama

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereçler sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Renkli karton, siyah keçeli kalem, cırt cırt, beyaz tahta veya pano

İşlem Basamakları

- Meyve ve sebze resimleri hazırlanır ve dayanıklı olması için PVC ile kaplanır.
- Meyve sebzelerin arka tarafına ve tahtaya cırt cırt yapıştırılır.
- Tahta, meyveler ve sebzeler olarak ikiye ayrılır.
- Meyve ve sebzeleri kavradıktan sonra uygun yere yerleştirilmesi istenir.

Görsel 5.29: Meyve sebzeler

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Çok Yaşa

Araç Gerecin Amacı: Toplu yerlerde uyulması gereken kuralları öğretme

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereçler sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Fon kartonu, peçete, makas, yapıştırıcı, krapon kâğıdı

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Fon kartonuna bir kız ve bir oğlan çocuk resmi çizilir.
- Yüz hatları çizilir.
- Kız çocuk görseline krapon kâğıdından saç ve kurdele kesilerek yapıştırılır.
- Oğlan çocuk görseline kalem ile saç çizilir.
- Fon kartonuna el çizilir, kesilir ve figürlerin ağız kısımlarına peçete ile yapıştırılır.
- Hazırlanan görsel materyal kullanılarak çocuğa, " Hapşıracağımız veya öksüreceğimiz zaman tükürüğümüzün etrafa yayılmaması için ağzımızı kapatmalıyız. Hem kendi hem de başkalarının sağlığı için bu çok önemli. Toplum içindeyken buna dikkat etmeliyiz." açıklaması yapılır. Görsel materyal yardımı ile çocuğa uygulamalı gösterilir ve davranış basamaklarına göre uygulama yapması sağlanır. Uygulama sırasında çocuğa sözel ipuçları verilir. İfadeleri ve uygulaması destekleyici ve tamamlayıcı cümlelerle pekiştirilir.

Görsel.30: Hapşırırken, öksürürken ağzı kapatma

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Özel Olimpiyatlar Türkiye, 1982 yılından beri özel gereksinimi olan bireyleri toplumla bütünleştirmek için tüm dünyada 170'den fazla ülkede faaliyet gösteren dünyanın en büyük sivil toplum kuruluşlarından birisi olan Özel Olimpiyatlar'ın (Special Olympics) Türkiye'deki tek akredite kuruluşudur.

*Özel Olimpiyatlar Türkiye'nin temelleri 1982 yılında Sakıp Sabancı ve Prof. Dr. Hıfzı Özcan tarafından atıldı. İlk kurulduğunda Türkiye Spastik Çocuklar Derneği altında faaliyetlerini sürdüren Özel Olimpiyatlar Türkiye, 26 Kasım 2002 yılında, Özel Sporcular Spor Eğitim ve Rehabilitasyon Derneği (ÖSSED) ismi ile özerk bir statü kazandı. Sakıp Sabancı, Prof. Dr. Hıfzı Özcan ve Dilek Sabancı'nın kurucu üyelikleriyle hayata kazandırılan bu yeni dernek tüm Türkiye'de gerçekleştirdiği çalışmalarıyla başına 'Türkiye' adını da alarak **Türkiye Özel Sporcular Spor Eğitim ve Rehabilitasyon Derneği (TÖSSED)** resmi adına kavuştu.*

Sporun birleştirici gücünden yararlanarak özel gereksinimi olan bireyleri diğer bireylerle bir araya getirerek çeşitli spor dallarında düzenli proje ve etkinlikler düzenlemektedir. Spor sayesinde onların fizik kondisyonlarını, motor becerilerini ve yeteneklerini geliştirmelerine, cesaretlerini sergilemelerine, başarılarının mutluluğunu yaşamalarına olanak sağlamaktadır. Özel gereksinimi olan bireylere spor aracılığı ile yepyeni bir kimlik kazandırarak onları birer özel sporcuya dönüştürmektedir. Özel sporcular sadece sportif etkinliklerde değil birçok sosyal etkinlikte de toplumla bütünleşmekte ve mesafeler ortadan kalkmaktadır.

UYGULAMA FAALİYETİ 5.2

Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Araç Gereç Yapma

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Araç Gereç Yapma**" faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocuklar için etkinliğin özelliğine uygun araç gereç araştırması yapınız.
- Hazırlayacağınız araç gereci kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak tasarlayınız.
- Kullanılan malzemelerin dayanıklı ve çocuğa uygun olmasına dikkat ediniz.
- Hazırladığınız aracın kullanılabilir, estetik, özgün ve yaratıcı olmasına dikkat ediniz.
- Temiz ve düzenli çalışmaya özen gösteriniz.
- Araç gerecinizi …./…./……. tarihinde teslim ediniz.
- Araç gerecinizi son teslim tarihinden sonraki ilk derste arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLAR İÇİN SEÇTİĞİ ETKİNLİĞİN ÖZELLİĞİNE UYGUN ARAÇ GEREÇ YAPMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Araç Gereç Yapma" uygulama faaliyeti 5.2 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocuklar için seçtiği etkinliğin özelliğine uygun araç gereç araştırması yaptı.					
B) UYGULAMA					
2. Araç gerecini kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak tasarladı.					
3. Kullandığı malzemelerin dayanıklı ve çocuğa uygun olmasına dikkat etti.					
4. Aracını estetik, özgün ve yaratıcı olmasına dikkat ederek hazırladı.					
5. Temiz ve düzenli çalışmaya özen gösterdi.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Aracını verilen süre içerisinde teslim etti.					
7. Aracını son teslim tarihinden sonraki ilk derste arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

SIRA SİZDE

Aşağıdaki hikâyeyi kullanarak okul öncesi dönemde özel gereksinimle ilgili farkındalık oluşturmak için bir etkinlik tasarlayınız.

Farklı Ama Aynı

"Bir ilkbahar akşamı çoban ve sürüsü, mor tepeli dağdaki otlaklardan dönüyordu. Gün boyu otlayan sürü biraz yorulmuştu. Yamaçtaki zeytinlikte dinlenirken keçilerden biri yavrulamıştı. Ama sürüdeki diğer yavrulardan biraz farklı doğmuştu. Çoban bacaklarındaki güçsüzlüğü hemen fark etti. Onu kucağına aldı, ön bacakları tutmuyordu. Bu haliyle yürümesi imkânsızdı. Çoban o günden sonra yürüyemeyen oğlağı heybesinde taşıdı. Hızla büyüyen yavrular otlakta koşup oynuyor, birlikte çok eğleniyorlardı. Bazı günler çoban onlara kaval çalıyordu. Küçük oğlak kavalın sesine hüzünleniyor, arkadaşları gibi sıçrayıp oynamayı, dağlarda tepelerde koşmayı hayal ediyordu.

Çoban bir gün sürüsü otlarken, küçük oğlağa bakarak yere bir şeyler çiziyor, uzun uzun düşünüyordu. Sonra yamaçtaki fındık ağacından dallar kesti, onları eğip büktü, sepet gibi örmeye başladı. Ertesi sabah çoban, sürü ağılda uyurken küçük oğlağı kucağına alıp avluya çıkardı. Ona ağaç dallarından değişik bir bisiklet yapmıştı. Oğlağı bisiklete bindirdi ve yavaşça arkasından itti. Küçük oğlak şaşkındı, ne yapacağını bilmiyordu. Doğduğu günden beri ilk defa arka ayaklarının üzerinde duruyordu. Gövdesinin ağırlığını hissediyordu. Ama ne olup bittiğini tam anlayamıyordu. Çobanın yardımıyla çekinerek bir adım attı. Bir adım bir adım daha derken, hareket etmeye başladı. Sevinçle meliyordu. Hemen annesinin yanına gitti. Kanatlanmış küçük bir kuş gibiydi. Artık yürüyebiliyordu.

O günden sonra oğlak sürüsüyle birlikte dağlara tırmandı. Arkadaşlarıyla birlikte otladı, oynadı. Sürüye yeni katılan kuzuları, oğlakları herkesi sırtında gezdirip dolaştırdı. Bir zaman sonra büyümüş genç bir keçi olmuştu. Çoban ona daha büyük bir bisiklet yapmıştı. Bir gün dağdaki yamaçta otlarken, erkek bir keçiyi boynuzlarına dolanan sarmaşıktan kurtardı. O günden sonra iki keçi arkadaş oldular. Birlikte dolaşıp otladılar. Birbirlerinden hiç ayrılmadılar. Bahar geldiğinde iki küçük yavru dünyaya getirdi. Biri siyah diğeri beyazdı. Oradan oraya sıçrayıp zıplıyorlardı. Annelerinden farklı ama aynıydılar…"

UYGULAMA FAALİYETİ 5.3

Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Yaptığı Araç Gereci Uygulama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Yaptığı Araç Gereci Uygulama**" faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kullanılacak malzemeleri kontrol edip hazırlayınız. Yeni oluşturulacak bir malzeme varsa gerekli sayıda hazır hâle getiriniz.
- Etkinliğin yapılacağı alanı etkinliği uygulamak üzere hazırlayınız.
- Etkinlik için hazırlanan malzemeleri çocukların incelemesine ve tanımasına izin veriniz.
- Etkinliği zihinsel yetersizliği olan çocuklarda kullanılan öğretim yöntemlerini dikkate alarak uygulayınız.
- Çocukların eğlenerek öğrenecekleri bir eğitim ortamı oluşturmaya dikkat ediniz.
- Etkinliği gerçekleştirirken ses tonunuz ve beden dilinize dikkat ediniz.
- Etkinliğinizi …./…./……. tarihinde teslim ediniz.
- Etkinliği uyguladıktan sonra değerlendirme raporu hazırlayınız.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÇOCUKLAR İÇİN SEÇTİĞİ ETKİNLİĞİN ÖZELLİĞİNE UYGUN YAPTIĞI ARAÇ GERECİ UYGULAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitimi Alan Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Yaptığı Araç Gereci Uygulama" uygulama faaliyeti 5.3 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kullanılacak malzemeleri önceden kontrol edip hazırladı.					
2. Etkinliğin yapılacağı alanı etkinliği uygulamak için hazırladı.					
B) UYGULAMA					
3. Etkinlik için hazırlanan malzemeleri çocukların incelemesine ve tanımasına izin verdi.					
4.Etkinliği zihinsel yetersizliği olan çocuklarda kullanılan öğretim yöntemlerini dikkate alarak uyguladı.					
5. Çocukların eğlenerek öğrenecekleri bir eğitim ortamı oluşturmaya dikkat etti.					
6. Etkinliği uygularken ses tonuna ve beden diline dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
7. Etkinliği verilen sürede uyguladı.					
8. Etkinliği uyguladıktan sonra değerlendirme raporu hazırladı.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A

Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise ''D'' yanlış ise ''Y'' yazınız.

1. (.....) Zekâ bireyin çevresiyle etkileşimini sağlayan süreçtir.
2. (.....) Zihinsel yetersizliği olan bireyler soyut kavramları daha çabuk öğrenirler.
3. (.....) Zihinsel yetersizliği olan bireylerin motor gelişimi akranlarıyla aynı düzeydedir.
4. (.....) Zihinsel yetersizliği olan bireyler hem kısa hem de uzun süreli bellekte bilgileri toplama ve bunları kullanmada güçlük yaşarlar.
5. (.....) Kullanılan materyaller zihinsel yetersizliği olan bireylerin yaparak ve yaşayarak öğrenmesine fırsat vermelidir.
6. (.....) Zihinsel yetersizliği olan bireye beceri öğretirken sürekli yardım edilir, bağımsız yapmasına izin verilmez.
7. (.....) Zihinsel yetersizliği olan bireylere akademik becerilerin öğretilmesi yeterlidir, günlük yaşam becerilerinin öğretilmesine gerek yoktur.
8. (.....) Kaynaştırma eğitimi zihinsel yetersizliği olan bireyler için en son tercih edilir.

B

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

9. Zihinsel yetersizliğe yol açabilecek muhtemel durumların önlenmesine ..... denir.

10. Akademik becerilerin yanında sosyal becerileri de geliştiren eğitim uygulamasına ..... denir.

11. Bir becerinin küçük parçalara ayrılması ..... olarak tanımlanır.

12. Sınıf ortamında dayanışma, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, farklılıklara saygı vb. değerlerin kazandırılması bakımından ..... önemli bir yere sahiptir.

13. Dünyayı ve çevreyi anlama sürecinde aktif olan öğrenme, düşünme, algılama, hatırlama, akıl yürütme, problem çözme vb. faaliyetlerin tümü ..... alanını oluşturur.

C

Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.

14. Aşağıdakilerden hangisi zihinsel yetersizlik tanımı içerisinde yer alan unsurlardan <u>değildir</u>?

A) Zihinsel işlevlerde sınırlılık B) Günlük, sosyal ve pratik becerilerde sınırlılık C) Gecikmiş dil becerileri
D) Uyumsal davranışlarda sınırlılık E) 18 yaşından önce görülmesi

15. Aşağıdakilerden hangisi etkinlik seçerken ve uygularken dikkat edilecek özelliklerden biri <u>değildir</u>?

A) Bireyin zayıf ve gelişmiş yönleri tespit edilmelidir.
B) Bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.
C) Tüm gruba uygulanabilir olmalıdır.
D) Uyum Sağlayamayan çocuklar etkinlikten çıkarılmalıdır.
E) Gelişim düzeyine uygun olmalıdır.

16. Bireyin sahip olduğu beden, sosyal yetenek ve fonksiyonların bütünleşerek oluşturduğu çok yönlü öğrenme, öğrenilenlerden yararlanma, uyum sağlama ve yeni çözüm yolları bulabilme yeteneği olarak tanımlanan terim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Zihinsel gelişim B) Zekâ C) Biliş D) Zihinsel yetersizlik E) Dikkat

17. Aşağıdakilerden hangisi hafif derecede zihinsel yetersizliği olan bireylerin özelliği değildir?

A) Kaynaştırma eğitimi alırlar.
B) Sağlanan destek hizmetler ile normal sınıflarda eğitim görürler.
C) Temel okuma yazma ve aritmetik becerilerinde gecikmeler görülür.
D) Neredeyse tamamı doğumda ya da hemen sonrasında fark edilirler.
E) Aralıklı desteğe gereksinimleri vardır.

18. Aşağıdakilerden hangisi zihinsel yetersizliği birincil önleme çalışmaları içerisinde sayılamaz?

A) Annenin alkol ve sigara kullanımını bırakması
B) Anne adaylarına ilaç kullanımının zararlarının anlatılması
C) Erken eğitim programları
D) Anne ve bebeğin bazı risklere karşı aşılanması
E) Annenin röntgen çektirmekten kaçınması

19. Aşağıdakilerden hangisi zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik eğitim ortamları içinde yer almamaktadır?

A) Genel eğitim sınıfları B) Destek eğitim sınıfı C) Özel eğitim okulu
D) Rehberlik ve Araştırma Merkezi E) Özel eğitim sınıfı

20. Aşağıdakilerden hangisi zihinsel yetersizliğe yol açan doğum öncesi etmenler arasında yer almamaktadır?

A) Kromozomal bozukluklar B) Menenjit C) Annenin geçirmiş olduğu hastalıklar
D) Kurşun zehirlenmesi E) Alkol ve sigara kullanımı

21. Aşağıdakilerden hangisi zihinsel yetersizliği olan bireylere kazandırılacak becerilerin işlevsel olması ile ilişkilidir?

A) Günlük yaşamda kullanma olasılığı ve akranlarıyla etkileşimini artırma gücü
B) Becerinin ne kadar sürede öğrenildiği ve günlük yaşamda kullanma olasılığı
C) Günlük yaşamda kullanılma olasılığı ve edinilen becerinin kalıcılığı
D) Becerinin edinilme hızı ve akranlarıyla etkileşimi artırma gücü
E) Becerinin öğretiminde kullanılan yöntemler ve becerinin ne kadar sürede edinildiği

22. Aşağıdakilerden hangisi zihinsel yetersizliği olan bireye uygun araç gereç seçerken dikkat edilecek noktalardan değildir?

A) Birden çok duyuya hitap etmelidir.
B) İlgi ve merak uyandırmalıdır.
C) Karmaşık ve zorlayıcı olmalıdır.
D) Temizliği ve bakımı kolay olmalıdır.
E) Sağlam olmalıdır.

Aşağıdaki sorunun cevabını ilgili boşluğa yazınız.

23. Zihinsel yetersizliğin sosyal-duygusal gelişim üzerindeki etkileri nelerdir? Kısaca açıklayınız.

.....

.....

6 ÖĞRENME BİRİMİ

ORTOPEDİK YETERSİZLİK VE SÜREĞEN HASTALIKLAR

KONULAR

6.1. ORTOPEDİK YETERSİZLİK VE SÜREĞEN HASTALIKLAR
6.2. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ
6.3. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ
6.4. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARININ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

Bu öğrenme biriminde;

- Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığın tanımını, sınıflandırmasını ve türlerini,
- Sinir ve kas sisteminin özelliklerini,
- Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitimlerini ve eğitimlerine yardımcı araç ve materyalleri,
- Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan çocukların gelişimsel özelliklerini,
- Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktaları,
- Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan 0-72 ay çocuklarının kaynaştırma eğitiminin önemini ve eğitim ortamlarının niteliğini,
- Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan çocukların özelliklerine uygun etkinlik hazırlamayı ve araç gereç yapmayı

öğreneceksiniz.

KAVRAMLAR

- **Çölyak**
- **Kas sistemi**
- **Kistik fibrosis**
- **Ortez**
- **Ortopedik yetersizlik**
- **Protez**
- **Serebral palsi**
- **Sinir sistemi**
- **Spina bifida**
- **Süreğen hastalık**

6.1. ORTOPEDİK YETERSİZLİK VE SÜREĞEN HASTALIKLAR

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

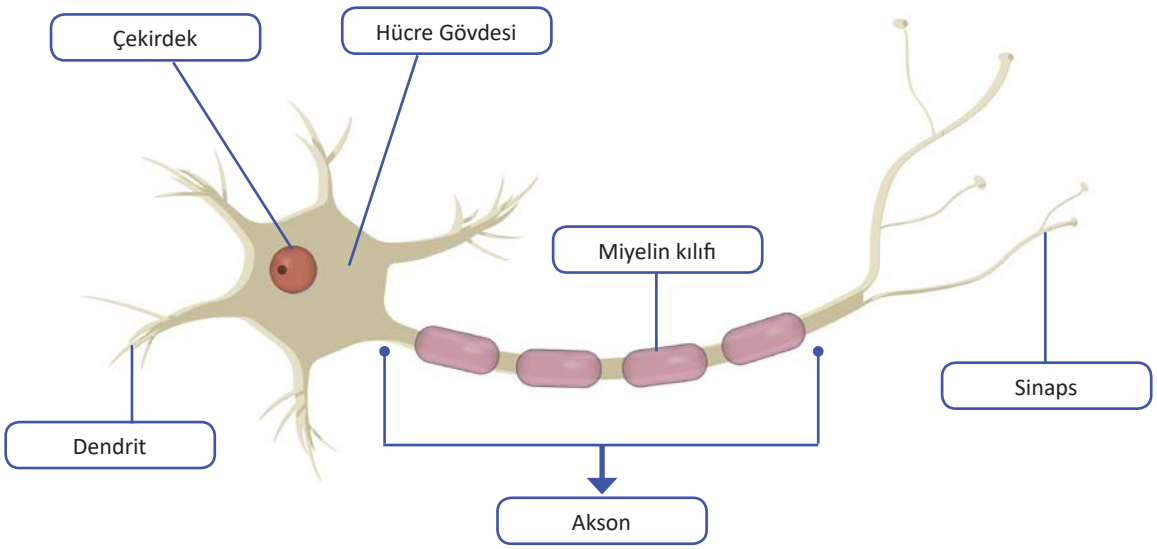
1. Sizce el, ayak, parmak, boyun vb. uzuvlarımızı istediğimiz gibi hareket ettirmeyi nasıl sağlıyoruz? Düşüncelerinizi paylaşınız.

2. Herhangi bir uzvunuzu kullanamadığınızı düşününüz. Günlük hayatta ne tür sorunlarla karşılaşırdınız? Tartışınız.

6.1.1. Sinir ve Kas Sistemi Özellikleri

Sinir Sistemi

Sinir sistemi vücudun kontrol mekanizması olup konuşma, bilinç, akıl ve düşünme gibi becerileri yönetmektedir. Vücut sistemleri içerisinde en karmaşık yapıya sahip olan sistem sinir sistemidir. Hücre, doku ve organlar arasındaki iletişimi sağlayarak vücudun dış dünya ile etkileşimini sağlamaktadır. Sinir sisteminin yapı ve fonksiyon birimi sinir hücresi, diğer adıyla nörondur. **Nöronlar**, sinirsel uyarıları elektrik sinyallerine dönüştürerek vücuttan beyne, beyinden vücuda ya da diğer aracı nöronlara mesaj ileten hücrelerdir. Nöron çekirdek, dendrit, hücre gövdesi, akson, miyelin kılıfı ve sinapstan meydana gelir (Görsel 6.1).

Görsel 6.1: Nöron (Sinir hücresi)

Çekirdek: Sinir hücresine ait genetik materyali içeren yapıdır.

Dendrit: Diğer nöronlardan gelen sinyalleri yakalayan uzantılardır. Gelen bilgiyi hücre gövdesine aktarır.

Hücre gövdesi: Sinir hücresinin yaşamsal süreçlerini yürüten yapıdır.

Akson: Uyarıları ileten sinir lifidir.

Miyelin kılıfı: Akson üzerinde bulunan yalıtkan bir yapıdır. Uyarıların daha hızlı iletilmesini sağlamaktadır. Miyelin kılıfının hasar görmesi sinir sisteminde olumsuz sonuçlara neden olmaktadır.

Sinaps: Aksonun uç noktası olup nöronlar arası iletişimi sağlayan nokta biçiminde yapılardır. Bir aksona bağlı çok sayıda sinaps bulunmaktadır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Bir insanda birbiriyle bağlantılı nöron sayısı yaklaşık olarak 100 milyardır. Her bir nöronda ise yaklaşık 1000 sinaps bulunmaktadır. İnsan beyninde toplam 100 trilyon civarında sinaps bulunmaktadır.

Kas sistemi

Kas sistemi eklemlerin etrafını saran, kasılabilme özelliğine sahip ve etrafını sardığı kemiğin hareketini sağlayan sistemdir. Latincede kas 'musculus' ifadesiyle adlandırılmaktadır. Kas yapısı, kasılma özellikleri ve kasılmanın kontrol mekanizması esas alındığında üç çeşit kas türü olduğu görülmektedir. Bunlar iskelet kası (çizgili kas), kalp kası ve düz kastır (Görsel 6.2). Bu kaslar istemli veya istemsiz olarak işlev görmektedir.

Görsel 6.2: Kas türleri

İskelet kası (Çizgili kas): İstemli olarak çalışır. Çizgili kas özelliği gösterir. Yalnızca sinir yoluyla uyarılmaktadır. İskelet kasına örnek olarak kol ve bacak, baş, boyun, sırt, karın ve göğüs kasları verilebilir.

Kalp kası: İstemsiz olarak ve ritmik bir şekilde çalışır. Yapı ve çalışma mekanizması olarak çizgili kaslara benzemektedir. İskelet kası ve düz kaslara uyarı beyinden gelen sinirlerle iletilirken kalp kası nabız bilgisini beyinden alarak kendi uyarısını oluşturmaktadır.

Düz kas: İstemsiz olarak çalışır. Molekül yapısı olarak çizgili kaslara benzemesine rağmen çizgili değildirler. Yalnızca sinir uyarısı ile çalışan düz kaslar olduğu gibi sinir uyarısı olmadan kasılan düz kaslar da bulunmaktadır. Mide, rahim, idrar torbası, kan damarları ve gözün iris tabakası düz kasa örnek olarak verilebilir.

Sinir ve kas sistemleri birbiriyle etkileşim içinde işlev görmektedir. Beyin tarafından kontrolü sağlanan ve sinir sisteminin ilettiği elektrik sinyalleri mevcuttur. Bu sinyallerin şiddetine ve frekansına bağlı olarak kasların kasılması, gevşemesi ve hareket etmesi gerçekleşmektedir. Beyne iletilen veya beyinden gelen sinyallerde meydana gelen hasar kaslardaki değişikleri olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda beyinden sinir iletimi olmasına rağmen kasların tepki vermemesi, uzun süre kasılması veya gevşeme süresinin uzamasından kaynaklı olarak bazı rahatsızlıklar ortaya çıkmaktadır.

6.1.2. Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalıklarla İlgili Temel Kavramlar

Ortopedik yetersizlik: Vücudun herhangi bir bölümünün veya uzvunun olmaması ya da vücut bütünlüğünün tam olmasına rağmen kas, iskelet ve eklem fonksiyonlarının tam olarak yerine getirilememesi sonucunda meydana gelen yetersizliklere ortopedik yetersizlik denir (Görsel 6.3). Ortopedik yetersizliklere sinir sisteminde meydana gelen hasarlar, çeşitli hastalıklar, travmalar, kazalar, genetik sorunlar ve doğumsal sorunlar neden olmaktadır.

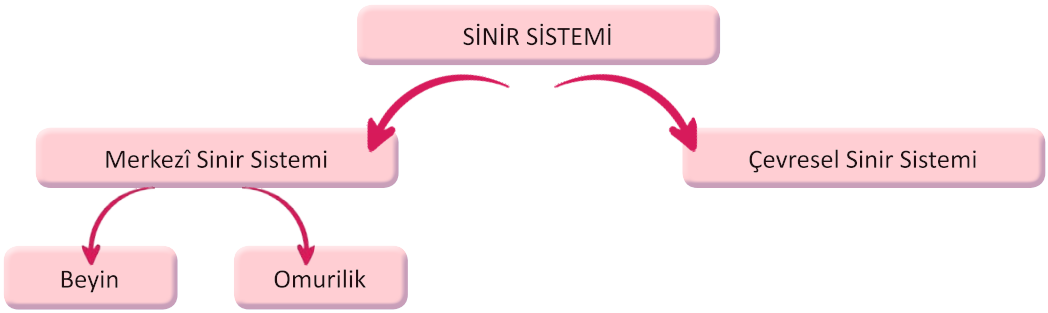

Görsel 6.3: Ortopedik yetersizliği olan bireyler

Uzuv eksikliği veya kas, iskelet ve eklem fonksiyonlarında kaybın yanı sıra bireyin kol, bacak, ayak, omurga veya parmaklarında eksiklik, fazlalık, kısalık, şekil bozukluğu olması da ortopedik yetersizlik olarak ifade edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çocuk üzerinden ortopedik yetersizliğin tanımını gerçekleştirmiştir. Bu tanımlamaya göre "iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemlerde fonksiyon bozukluğu nedeniyle eğitim ve öğretim çalışmalarından yeterli ölçüde yararlanamayan çocuk" şeklinde ortopedik yetersizliğin tanımlamasını yapmıştır. Bunun yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı ortopedik yetersizliği olan bireyi "Hastalıklar, kazalar ve genetik problemlere bağlı olarak kas, iskelet ve eklemlerin işlevini yerine getirememesi sonucunda meydana gelen hareket ile ilgili yetersizlikler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey" olarak tanımlamıştır (MEB 2012).

Süreğen hastalık: Doğuştan ya da sonradan herhangi bir nedenle ortaya çıkan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklara süreğen hastalıklar denir. Süreğen hastalığı olan bireyler hastalığı nedeniyle mesleki, eğitsel ve sosyal yönden olumsuz olarak etkilenmektedirler. Süreğen hastalığa bağlı patolojik değişiklikler sonucunda kalıcı yetersizlikler oluşabilmektedir. Süreğen hastalık özel eğitim gerektiren, belirli bir süre boyunca bakım ve gözetim gerektiren bir durum olarak tanımlanmaktadır.

Merkezî sinir sistemi (MSS): Sinir sistemi merkezî sinir sistemi ve çevresel sinir sistemi olarak iki bölümde incelenir (Şema 6.1). Merkezî sinir sistemi sinir sisteminin en büyük bölümünü oluşturmaktadır. Beyin ve omurilikten oluşur. Beyin ve omurilik iç ve dış ortamdan gelen uyaranları alarak değerlendiren ve oluşturulacak yanıta karar veren bölümdür.

Şema 6.1: Sinir sistemi ve bölümleri

• **Beyin:** Kafatası içinde bulunan ve kafatası kemikleri tarafından korunan bir organdır. Duyu organı, hafıza ve düşünme merkezi olup insan vücudunun tüm işleyişini kontrol etmektedir. Beyin, sinirler ve omurilik aracılığıyla merkezî sinir sistemini kontrol etmekte ve çevresel sinir sistemini yönetmektedir. Büyük beyin de denilen 'serebrum' beynin en ön kısmına verilen addır. Beyin omurilik sıvısı (BOS) beyin ve omurilikte yer alan berrak ve renksiz bir sıvıdır. En önemli görevi korumadır. Beyin omurilik sıvısında meydana gelen hasar sinir sistemine zarar verebilir ve geri dönüşümü mümkün olmayan sonuçlara sebep olabilir. İnsan beynini oluşturan bölümlere 'lob' adı verilmektedir (Görsel 6.4). İnsan beyninde bulunan beş ana lob şunlardır.

Ön (frontal) lob: Düşünme, dikkat, muhakeme etme ve analitik düşünme işlevlerinden sorumludur. Akıcı konuşma ve dikkat gibi bilişsel becerilerin koordinasyonunu sağlar.

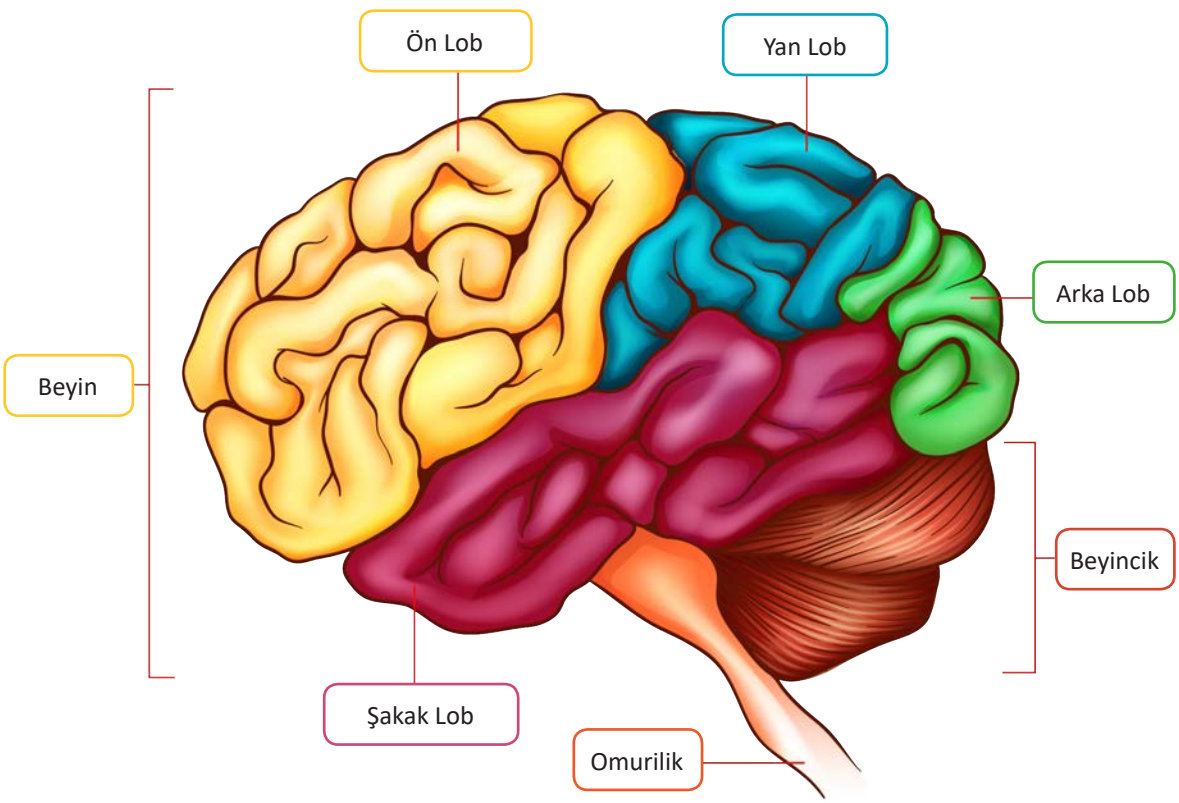
Yan (parietal) lob: Frontal lobun hemen arkasında yer alır. Duyguları işleme merkezidir. Sağ ve sol olmak üzere beynin her iki yanında bulunmaktadır.

Şakak (temporal) lob: Koku ve işitme ile ilgili algılama gerçekleştirir. Şakaklar arasında yer almaktadır.

Arka (oksipital) lob: Görme merkezi olup beynin arka kısmında yer almaktadır.

Beyincik (serebellum): Ense hizasında yer alır. Hareketlerin koordinasyonunu ve dengeyi sağlamaktadır (Görsel 6.4).

• **Omurilik:** Çevresel sinir sisteminin komuta merkezidir. Vücuttan gelen birtakım sinyaller omurilikte toplanır ve beyne iletilir. Ritmik hareketlerle yürümenin yönetilmesi de omurilikte gerçekleşir. Omurilikte yer alan merkezî nöronlar kasların düzenli kasılıp gevşemesini sağlayarak yürümeyi sağlarlar. Omurilik vücutta bazı istemsiz davranışları ve refleksleri kontrol etmektedir. Eline iğne batırılan birinin elini çekmesi reflekse örnektir. Vücuttan beyne iletilen sinirler omurilikten çapraz bir şekilde geçerek ilerlemektedir. Bu sebeple vücudun sol tarafını beynin sağ lobu, vücudun sağ tarafını ise beynin sol lobu kontrol etmektedir.

Görsel 6.4: İnsan beyninin bölümleri

6.1.3. Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalıkların Sınıflandırılması

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıkların sınıflandırılması hastalığın derecesine ve meydana geldiği yere göre olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Bu sınıflandırma tıbbi olarak yapılmakta olup bireylerin eğitsel düzenlemeleri hakkında ipucu vermemektedir. Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin yetersizlikleri ve eğitsel ihtiyaçları birbirinden farklı olabilmektedir.

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıkların derecesine göre sınıflandırılması

Ortopedik yetersizlikler derecesine göre hafif derece yetersizlik, orta derece yetersizlik ve ağır derece yetersizlik olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır.

Hafif derece yetersizlik: Ortopedik yetersizlik veya süreğen hastalığa rağmen herhangi bir desteğe veya araca ihtiyaç duymayarak yaşamlarını sürdürebilme düzeyidir. Bu bireyler kendi gereksinimlerini bağımsız veya çok az bağımlı olarak gerçekleştirmektedirler. Gerekli tedavi ve eğitimleri aldığı durumda bu bireylerin motor veya algı ile ilgili becerinin niteliğinde artış meydana gelmektedir. Ancak gerekli müdahalelerin yapılmaması durumunda motor veya algı ile ilgili becerilerinde azalma durumu ortaya çıkabilir.

Orta derecede yetersizlik: Birey günlük yaşamını sürdürürken az da olsa desteğe ihtiyaç duymaktadır. Yetersizliğinin türüne göre yardımcı araç kullanılmaktadır. Bireyin yetersizliğe sebep olan rahatsızlığından kaynaklı olarak ağrısının olması, kişisel ihtiyaçlarını karşılarken yardımcı araç kullanması, yaş grubunun gerektiği motor becerilerinin kazanılmasını ve okul başarısını etkilemektedir.

Ağır derece yetersizlik: Birey günlük yaşamını sürdürürken yardımcı araca (tekerlekli sandalye, koltuk değneği vb.) ihtiyaç duymaktadır. Bireyin başka bir kişiye veya araç gerece bağımlı olması, baş kontrolünün zayıf olması, ağrısının olması vb. deformitelerin varlığı bireyin motor becerileri kazanmasını engellemekte ve okul başarısını ciddi oranda etkilemektedir.

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıkların meydana geldiği yere göre sınıflandırılması

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıklar meydana geldiği yere göre üç başlık altında incelenmektedir. Bunlar; merkezî sinir sisteminin zedelenmesi sonucunda ortaya çıkan yetersizlikler, kas ve iskelet sisteminin zedelenmesi sonucunda meydana gelen yetersizlikler ve süreğen hastalıkların neden olduğu yetersizlikler olmak üzere üç gruba ayrılmış olup Tablo 6.1'de gösterilmiştir.

Tablo 6.1: Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalıkların Meydana Geldiği Yere Göre Sınıflandırılması

Merkezî sinir sisteminin zedelenmesi sonucunda ortaya çıkan yetersizlikler	Kas ve iskelet sisteminin zedelenmesi sonucunda meydana gelen yetersizlikler	Belirli organ, bölge ve işlevi etkileyen süreğen hastalıklar
Serebral palsi	Eklem romatizması (Romatoid Artrit)	Epilepsi
Spina bifida		Astım
Çocuk felci		Kistik fibrozis
		Çölyak
		AİDS

• **Merkezî sinir sisteminin zedelenmesi sonucunda ortaya çıkan yetersizlikler:** Vücudun kontrol sistemi olan merkezî sinir sisteminde meydana gelen zedelenme çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunlar vücudun bir bölümünü hissetme, kullanma ve kontrol etmede yetersizliğe neden olur. Kas kontrolünün zayıflaması ve sınırlı hareketliliğin ortaya çıkması nedeniyle kol ve bacaklarda kuvvet kaybı veya felç durumu ortaya çıkmaktadır. Motor becerilerinin yanı sıra bireyde görsel, işitsel, dilsel veya zihinsel anlamda yetersizlikler de görülebilmektedir. Bazen bu yetersizliklere nöbetler de eşlik etmektedir. Merkezî sinir sisteminin zedelenmesi sonucunda ortaya çıkan yetersizlikler arasında en sık görülenler, serebral palsi, spina bifida, çocuk felci, multiple skleroz (MS), omurilik zedelenmesi ve travmatik beyin yaralanmalarıdır.

• **Kas ve iskelet sisteminin zedelenmesi sonucunda meydana gelen yetersizlikler:** Vücutta hareketlilik kemikler, kaslar ve eklemler tarafından sağlanmaktadır. Kemikler vücudun dik bir şekilde durmasını sağlamakta, kaslar ise kemiklerin etrafını sararak hareketi oluşturmaktadır. İskelet ve kas sistemi ile ilgili yetersizlikler eklemlerde ve kaslarda meydana gelen sorunlar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu yetersizlikler doğuştan olabildiği gibi sonradan çeşitli hastalıklar sonucunda da açığa çıkmaktadır. Kas ve iskelet sisteminin zedelenmesi sonucunda meydana gelen yetersizlikler, kas hastalığı, kol ve bacak eksikliği, kalça çıkıklığı, doğuştan şekil bozukluğu, eklem iltihabı ve eklem romatizmasıdır.

• **Süreğen hastalıkların neden olduğu yetersizlikler:** Çeşitli aralıklarda uzun süreli olarak hastalığı devam eden, iyileşmeyen ve bireyin zaman zaman hastanede kalmasını veya evde istirahat etmesini gerektiren durumlar süreğen hastalıklardır. Bu süreçte birey ilaç ve tıbbi tedavilerini devam ettirmek durumundadır. Hastalığının seyrine göre evde veya hastanede yatarak tedavi görüp bazı durumlarda cerrahi girişimin olması söz konusu olabilmektedir. Bu hastalıklar sonucunda birey yorgun, hâlsiz olabilmekte ve günlük yaşam aktivitelerinde yetersizlik gösterebilmektedir. Bazı rahatsızlıklar kısa sürerken bazıları uzun sürmekte ve hayat boyu devam etmektedir. Süreğen hastalığın varlığı çocukların okula devamını ve eğitsel performanslarını olumsuz etkilemektedir. Epilepsi, astım, kistik fibrozis, çölyak, AİDS, şeker hastalığı (diyabet) süreğen hastalıklardır.

6.1.4. Ortopedik Yetersizliğe ve Süreğen Hastalıklara Neden Olan Etmenler

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıklara neden olan etmenler doğum öncesi etmenler, doğum sırasındaki etmenler ve doğum sonrası etmenler olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir.

• **Doğum öncesi etmenler**

Doğum öncesi etmenler anne adayının hamilelik öncesi süresi ve hamilelik süresinde yaşadıklarını kapsamaktadır. Bu etmenler arasında;

- Annenin yaşının 20'nin altında ya da 35'in üzerinde olması (Turhan, 2019),
- Annenin doğum kanalının dar olması (leğen kemiği çap darlığı),
- Annede kalp veya akciğer hastalığının olması,
- Annede hormonal bozukluğun olması,
- Annenin hamile kalma sayısının fazla olması,
- Anne ve baba arasında akrabalık olması,
- Anne baba arasında kan uyuşmazlığının olması,
- Annede ve/veya babada genetik sorunlar,
- Annenin hamileliğinin ilk üç ayında kızamık, kızamıkçık, suçiçeği, kabakulak ve ateşli hastalıklar geçirmesi,
- Hamilelikte kullanılan ilaçlar,
- Annenin hamilelikte alkol, sigara, uyuşturucu vb. zararlı maddeler kullanması,

- Annede şeker hastalığı olması veya hamileliğe bağlı şeker hastalığının ortaya çıkması (Görsel 6.5),
- Annenin hamilelik sürecinde radyasyona maruz kalması,
- Annenin hamilelikte kötü ya da düzensiz beslenmesi,
- Annenin hamileliğini sonlandırma çabası,
- Annenin hamilelikte geçirdiği fiziksel ve/veya duygusal travmalar,
- Döllenmiş yumurtanın rahim yerine tüplere yerleşmesi (dış gebelik) sonucu bebeğin gelişiminin engellenmesi ve kanamalara sebep olması,
- Plasentanın yetersizliği ve/veya plasentanın anne rahminden erken ayrılması vb. etmenler yer almaktadır.

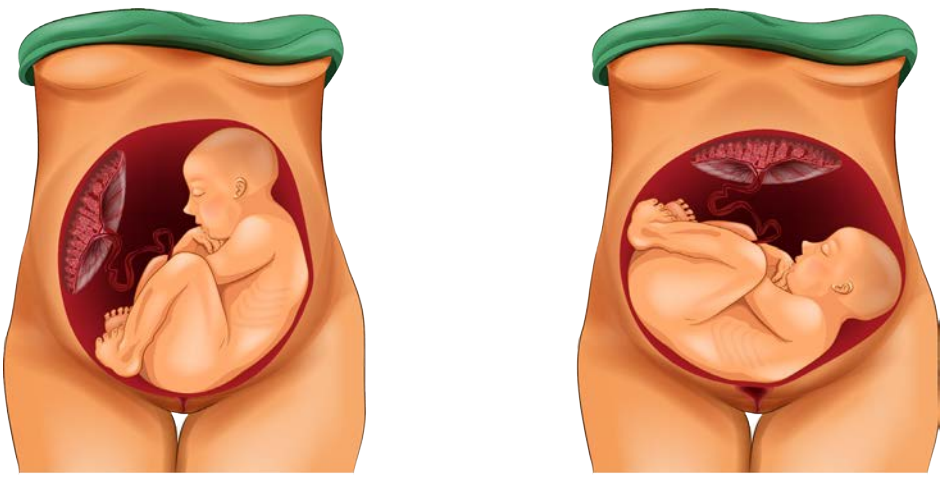

Görsel 6.5: Gebelikte diyabet

• Doğum sırasındaki etmenler

Doğum eyleminin başladığı andan bebeğin anne rahminden ayrılıp dünyaya gelme süresinde ortaya çıkan sorunları kapsamaktadır. Bu etmenler arasında;

- Doğumun erken ya da geç olması,
- Çoğul gebelik,
- Doğumun zor olması ve normalden daha uzun sürmesi nedeniyle bebeğin oksijensiz kalması,
- Doğum sırasında bebeğin boynuna kordon dolanması,
- Doğum sırasında kullanılan araç gereçlerin (forseps, vakum) uygun kullanılmaması,
- Bebeğin doğumda baş yerine anormal geliş pozisyonunun (makat, yan) olması (Görsel 6.6),

Görsel 6.6: Bebeğin doğum sırasında anormal geliş bozuklukları

- Bebeğin ters geliş pozisyonunu düzeltmek için yapılan yanlış müdahaleler,
- Hastane şartlarında gerçekleştirilemeyen doğumlarda ortaya çıkan doğum travmaları,
- Bebeğin doğum ağırlığının 4000 gramın üzerinde olması ve doğum kanalından geçerken zorlanması vb. etmenler yer almaktadır.

• Doğum sonrası etmenler

Bireyin dünyaya gelişinden sonraki süreçte ortaya çıkan etmenleri kapsamaktadır. Bu etmenler arasında;

- Beyin ve omuriliği etkileyen enfeksiyonların olması (menenjit vb.),
- Bebeğin ateşli bir hastalık veya havale geçirmesi,
- Bebeğin yetersiz beslenmesi,
- Bulaşıcı hastalıkların varlığı,
- Kalp ve damar hastalıkları,
- Kas, kemik ve sinir sistemi hastalıkları,
- Gelişim yetersizlikleri,
- Doğumdan hemen sonra ortaya çıkan fizyolojik sarılığın uzun sürmesi ve kanda bilüribin miktarının fazla yükselmesiyle beyne zarar vermesi,
- Kafa travmaları, ateşli silah yaralanmaları, trafik kazaları, ev kazaları, iş kazaları ve doğal afetler sonucu vücudun parçalarında ortaya çıkan kayıp ya da vücut fonksiyonlarında bozuklukların oluşması,
- Sportif yaralanmalar (sert düşüş, sığ suya balıklama atlama vs.),
- Boğulmaktan kurtarılan bireylerde beynin oksijensiz kalması,
- Bireyin şiddete maruz kalması,
- Olumsuz çevre koşulları vb. etmenler yer almaktadır.

6.1.5. Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalıkları Önleme Yolları

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalıkları önlemenin öncelikli yolu genetik nedenleri en aza indirmek amacıyla akraba evliliklerinin önüne geçmektir. Anne baba adayının kendi ebeveynleri veya akrabalarında bulunan kalıtsal veya kronik rahatsızlıkların kendileri için de genetik geçiş sağlayabilecekleri ihtimaline karşı evlenmeden önce tarama testleri yapmaları gerekmektedir. Anne adayının gebe kaldığını öğrendikten sonra doktor kontrollerinin zamanında yapılması ve gebelikte yapılan tarama testleri de bebeğin sağlığı ve gelişimi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Doğum öncesi ve doğum sonrası yapılan tarama testleri hayatın ilk aylarında belirti vermeyen, ileride bebek için ciddi sonuçlar doğurabilecek doğumsal hastalıkların tespiti amacıyla yapılır. Bu testler şunlardır:

Doğum öncesi testler; ikili, üçlü ve dörtlü tarama testi, bebeğin ense kalınlığı ölçümü, oral glikoz yükleme, amniyosentez, kordon kanı analizi, ultrasonografi, manyetik rezonans görüntüleme vb. testlerdir.

Doğum sonrası testler; fenilketonüri testi, biotinidaz eksikliği testi, konjenital hipotiroidi testi, kistik fibrozis testi, yenidoğan işitme testi vb. testlerdir.

Gebelik döneminde veya sonrasında kazalara karşı gerekli tedbirlerin alınması çok önemlidir. Bireylerin ilk yardım konusunda temel bilgileri içeren eğitimler alması gerekmektedir. Örneğin kısmi kanamalarda ve boğulmalarda ambulans gelene kadar yapılan erken ve doğru müdahaleler birçok insanın hayatını kurtarmakta ve ortopedik yetersizlik oluşumunu engellemektedir. Çocuklar için aşı takviminde yer alan aşıların zamanında ve eksiksiz yapılması ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıkları önleme yollarından biridir (Görsel 6.7). Gebe kadının veya doğum yaptıktan sonra çocuğun yeterli ve dengeli beslenmesi de oldukça önemlidir.

Görsel 6.7: Aşı yapılan çocuk

6.1.6. Serebral Palsi, Epilepsi, Çocuk Felci, Spina Bifida, Astım, AİDS, Kistik Fibriozis, Çölyak, Eklem Romatizması Tanımları ve Özellikleri

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıklar arasında en sık görülen hastalıklar, hastalıkların tanımları ve özellikleri şu şekildedir.

• Serebral Palsi

Kelime olarak bakıldığında serebral kelimesi beyin, palsi kelimesi felç anlamını taşımakta olup "**beyin felci**" anlamına gelmektedir. Okul çağı çocuklarında görülen en yaygın fiziksel yetersizliklerden biridir. Doğum öncesi, doğum sırası veya doğum sonrası erken çocukluk döneminde beyinde veya beyincikte hasar oluşması sebebiyle yürüme, hareket ve duruş bozukluklarının ortaya çıktığı bir bozukluktur (Görsel 6.8). Prematüre doğumlarda görülme olasılığının daha yüksek olduğu bilinmektedir.

Görsel 6.8: Serebral palsili çocuk

Vücutta bulunan sinir ve kaslarda herhangi bir problem bulunmamasına rağmen, beyinde kasların kasılmasını ve gevşemesini kontrol eden fonksiyonun hasar görmesi sebebiyle hareketle ilgili sorunlar ve kasılmalar ortaya çıkmaktadır. Serebral palsi bulaşıcı, ilerleyici veya öldürücü değildir. Serebral palsi ile zihinsel yetersizlik arasında neden sonuç ilişkisi bulunmamaktadır. Fakat gelişim alanlarını sınırlayan bir durum olması sebebiyle serebral palsinin şiddetine bağlı olarak bilişsel gelişim alanında sorunlar görülebilmektedir. Serebral palsi hareketin niteliği, etkilenen vücut kısmı ve bulunduğu motor tutulum özelliğine bağlı olarak kaba motor fonksiyonlarına göre sınıflandırılmakta olup beş seviyede ele alınmaktadır (Tablo 6.2).

Tablo 6.2: Kaba Motor Fonksiyon Sınıflandırma Sistemi

Seviye	Tanımlama
1	Kısıtlama olmaksızın yürürler, daha ileri kaba motor becerilerinde kısıtlanma söz konusudur.
2	Yardımcı cihaz olmadan yürürler, ev dışında ve toplumda yürümede kısıtlanma söz konusudur.
3	Yardımcı cihazlarla yürürler, ev dışı ve toplumda yürümede kısıtlanma söz konusudur.
4	Kendi kendine hareket sınırlıdır. Ev dışı ve toplumda cihaz kullanırlar
5	Kendi kendine hareket yardımcı teknoloji kullanımıyla bile ileri derecede sınırlıdır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Türkiye'de sağ olarak doğan her 1000 bebekten 4 ila 5 tanesi serebral palsili olarak dünyaya gelmektedir.

• Epilepsi

Halk arasında sara hastalığı olarak da bilinen epilepsi beynin elektriksel aktivitelerinde meydana gelen deşarj sonucu ortaya çıkan ani, tekrarlı ve nöbetlerle kendini gösteren nörolojik bir rahatsızlıktır. Bilinç, hareket ve davranış bozukluğuna neden olabilmektedir. Epilepsinin dünyada yaklaşık 50 milyon insanı etkilediği düşünülmektedir. Epilepside ilaçların düzenli alınmasında nöbetler kısmi olarak azalmakta veya ortadan kalkmaktadır. Nöbetler yaşamın herhangi bir döneminde olsa da genellikle çocukluk çağında ortaya çıkmaktadır. Ateşli hastalıklar, zehirlenmeler, kafa travmaları, kalıtım, beyin ameliyatları, beyin tümörleri ve sinir sistemi ile ilgili bazı sorunlar epilepsiye neden olmakla birlikte vakaların %75'inin nedeni tam olarak bilinmemektedir. Epilepsili çocukların zekâsı normaldir. Nöbetler oluşmadığında bireyin beyin işleyişi normal olarak görülmektedir. Fakat nöbetlerin sıklığı ve şiddeti arttıkça bireyin bedensel koordinasyonu ve bilişsel kapasitesi olumsuz etkilenmektedir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Okulda eğitim alan epilepsili çocuğun öğretmeni ve sınıf arkadaşlarının nöbet ile ilgili bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Çocuk sınıfta epilepsi nöbeti geçirdiği esnada yapılması gerekenler şunlardır.

- *Sakin olun ve nöbetin kısa süre içinde sona ereceğini anımsayın.*
- *Çocuğu yere yatırın ve onu yaralayacak şeyleri çevresinden uzaklaştırın.*
- *Vücut sarsıldıkça başın çarpmasını önlemek için çocuğun başının altına katlanmış havlu, palto vb. düz ve yumuşak bir şey yerleştirin.*
- *Nöbeti engelleyemeyeceğiniz için nöbet sona erene dek bekleyin. Çocuğu uyandırmaya ya da hareketlerini engellemeye çalışmayın.*
- *Kusma durumu oluşma ihtimaline karşı çocuğu yan çevirin. Bu durum hava yolunun açık kalmasını ve kusmuşsa ağızdan boşaltma yapmasını sağlar.*
- *Ağzını açmaya ve dilini tutmaya çalışmayın.*
- *Ağzına hiçbir şey koymayın. Su içirmeye çalışmayın.*
- *Titreme hareketi bittiğinde bilinci yerine gelene kadar çocuğun dinlenmesine izin verin.*
- *Nöbet 5 dakikadan uzun sürerse acil yardım çağırın.*

• Çocuk felci

Polio virüsünün neden olduğu bir hastalık olan çocuk felci bulaşıcı bir hastalıktır. Virüsler sinir sistemine yerleşerek sinir hücrelerinde çeşitli tahribatlara neden olmaktadır. Virüsün meydana getirdiği zedelenme kalıcı motor ve zihinsel yetersizliğe sebep olabilmektedir. Yerleştiği yere göre ortaya çeşitli belirtiler çıkmaktadır. Bu belirtiler; baş ağrısı, kas ağrısı, boyun tutulması, eklem ve karın ağrısı, hâlsizlik, yorgunluk, titreme, ateş, kusma ve ishaldir. Bu belirtilerle beraber bireyde kas erimesi, felç, mide problemleri, yutkunma ve soluk alıp vermede güçlük görülebilmektedir. Çocuk felci bulaşıcı ve tedavisi güç bir hastalıktır. Bu yüzden aşılama son derece önemlidir. Aşılama ile çocuk felci tamamen önlenebilmektedir. İlaçla tedavi, fizyoterapi, beslenme ve çeşitli cihazlarla hastalığın meydana getirdiği hasarlar mümkün olduğu kadar en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Çocuk felci tüm dünyada görülebilen ve mevsimsel özelliği bulunan bir hastalıktır. Ilıman iklimlerde daha sık görülmektedir. Türkiye'de Sağlık Bakanlığı tarafından tüm çocuklara Polio aşısı denilen çocuk felci aşısı ücretsiz olarak uygulanmaktadır.

• Spina Bifida

Hamileliğin erken döneminde bilinmeyen bir sebeple bebeğin omurgasında oluşan bir yetersizlik sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bebeğin bel bölgesinde dışarıya doğru belirginleşen bir kese oluşmaktadır (Görsel 6.9). Hamilelik döneminde folik asit ve B12 alımı yetersiz gebelerin bebeklerinde görülme sıklığı daha yüksektir. Bacakların tek ya da çift taraflı etkilenmesiyle felçlere neden olmaktadır. Bacak kaslarını kontrol eden sinirlerde yetersizlik meydana gelmektedir. Çocuğun hayatta kalabilmesi için doğumdan kısa bir süre sonra ameliyat gerçekleşmektedir. Ancak bacaklarda geri dönüşümü olmayan felç ya da kas zayıflığı olabilmektedir. Spina bifidalı çocuklar idrar ve dışkı kontrolünde güçlük yaşamaktadırlar. Bu yüzden okul öncesi ve okul döneminde birçok öğrenci sıkıntı yaşamaktadır. Spina bifidalı çocuklarda zihinsel yetersizlik olmadığı sürece bu çocuklar akademik anlamda güçlük yaşamamaktadırlar. Türkiye'de 2003-2004 yıllarında yapılan bir çalışma sonucunda, sağ olarak doğan 8631 bebeğin 17'sinde spina bifida tespit edilmiştir.

Görsel 6.9: Spina bifidalı doğan çocuk

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Spina bifida gebeliğin 8. haftasında kan testleri yapılması ve ultrason görüntülemesi ile erken dönemde tanılanabilir. Ebeveynlerin isteği doğrultusunda yasal süre içinde gebelik sonlandırılabilir. Eğer gebelik sonlandırılmak istenmediyse ya da gebeliğin son aylarında spina bifida saptandıysa bebeğin sezaryen ile doğumu gerçekleştirilerek kesenin zarar görmesi engellenebilir.

• Astım

Akciğerde hava yollarının uzun süreli iltihabı ile ortaya çıkan, bireyde nefes darlığı, solunum güçlüğü ve öksürme belirtileri ile kendini gösteren kalıtımsal geçiş gösteren bir hastalıktır. Erken çocukluk döneminde ortaya çıkabileceği gibi geç çocukluk döneminde ve hatta erişkinlik döneminde de ortaya çıkabilmektedir. Astım bazı çocuklar için günlük yaşamı olumsuz etkilemezken bazı çocuklarda durum daha ciddi olabilir. Akciğer hastalıklarından biri olan astımın erkek çocuklarda görülme oranı kız çocuklarında görülme oranından daha fazladır. Astım belli aralıklarla atak göstererek bireylerin acil servise başvurmalarına sebep olmaktadır. Astım atağı genellikle alerjen maddeler (polenler, bazı gıdalar, ev hayvanları vb.), sigara, kirli hava ve dumandan etkilenme sonucu ortaya çıkmaktadır. Sosyal ve ekonomik yaşam şartlarının düşük olması, coğrafi özellikler ve çevresel kirlilik astımın görülme olasılığını artırmaktadır. Göğüste sıkışma, baskı hissi ve özellikle geceleri artan kuru öksürük, hırıltı ve nefes darlığı bireyin günlük yaşam aktivitelerini ve beslenmesini olumsuz olarak etkilemektedir. Astımın süresi, sıklığı ve şiddetine bağlı olarak bazı bireylerin ilaç kullanması, bazı bireylerin ise bronkodilatatör denilen, soluk alıp vermeyi kolaylaştıran ve akciğerin daha fazla oksijen almasını sağlayan bir sprey kullanması gerekmektedir (Görsel 6.10). Astımın belirtileri ve tedavisi çocuğun okula devam etmesini veya okuldaki performansını olumsuz etkilemektedir.

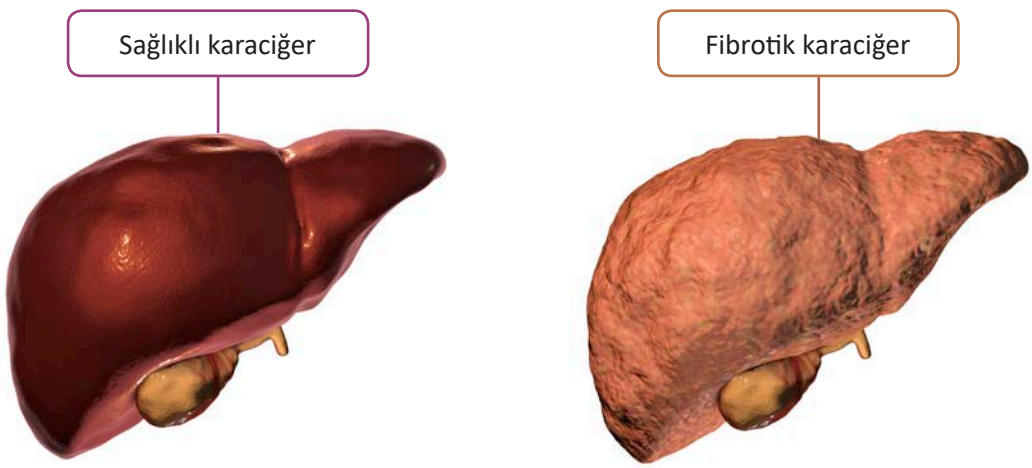
Görsel 6.10: Astım spreyi kullanan çocuk

• AİDS

Türkçe açılımı "kazanılmış yetersiz bağışıklık sistemi sendromu" olan AİDS hastalığına HİV virüsü neden olmaktadır. Genellikle anneden çocuğa gebelik, doğum veya emzirme döneminde geçmektedir. Virüs vücuda geçtikten sonra bağışıklık sistemini etkileyerek vücudu mikroorganizmalara karşı savunmasız bırakmaktadır. Vücudun savunmasız kalmasıyla bazı hastalıklara (kanser, verem, zatürre vb.) yakalanma durumu söz konusu olabilmektedir. Bireyin vücudunda virüs bulunduğu hâlde belirtiler hemen ortaya çıkmayabilir. AİDS'li bir bireyde çeşitli enfeksiyonlar, ateş, hâlsizlik, titreme, yorgunluk vb. belirtiler ortaya çıkmaktadır. Bu belirtiler devam ettikçe bireyde kilo kaybı, gelişim geriliği, zihinsel yetersizlik, şiddetli ağrı, görmede sorunlar ve ileri durumlarda ölüm meydana gelebilmektedir. AİDS'li bir bireyin vücudunda HİV virüsü bazı vücut sıvılarında yer almaktadır ve bu vücut sıvıları ile başka bireylere bulaş gerçekleşmektedir. Bu vücut sıvıları anne sütü, kan, vajinal sıvı ve menidir (spermlerin içinde bulunduğu sıvı). Yetişkinlerde HİV virüsünün bulaşması cinsel ilişki, kan nakli ve ortak enjektör kullanımı yoluyla olmaktadır. Türkiye'de okul döneminde AİDS tanısı alan çocuk sayısı düşüktür. Hasta olan çocuklarda ise bağışıklık sistemi etkilendiği için hastalığın semptomlarından dolayı çocuğun okula devamlılığı zor olmaktadır. AİDS'li çocuklar direkt olarak sağlık riski taşımıyorlarsa okuldan uzaklaştırılamazlar. HİV virüsü idrar, dışkı, gözyaşı, ter, kusmuk veya burun sıvılarıyla bulaşmamaktadır. AİDS hakkında okulda gerekli bilgilendirmelerin yapılması ve önleyici tedbirlerin alınması sağlanmalıdır. Bu bilgilendirmelerin yapılması ile AİDS'li çocuğun ve yetişkin bireylerin toplumdan soyutlanmaları engellenebilir.

• Kistik Fibrozis

Kistik fibrozis genetik geçişli bir hastalık olup ülkemizde görülme sıklığı 3000 doğumda 1'dir. Hastalık akciğerde, pankreasta, karaciğerde, gastrointestinal (mide-bağırsak) sistemde ve ter bezlerinde birtakım değişikliklere neden olmaktadır (Görsel 6.11). Bu değişikliklerle salgı bezlerinden yoğun ve kıvamı yapışkan bir madde salgılanmaktadır. Salgı ile kaplanması ilgili organın veya dokunun işlevini tam olarak yerine getirememesine sebep olmaktadır. Hastalığın tam tedavisi henüz bilinmemektedir. Ancak bireyin yaşam kalitesi ve süresinde artış gerçekleştirmek amacıyla çoklu alan uzmanları tarafından izlem, takip ve tedavi ile sağlanmaktadır. Hastalığı bulunan çocukların zihinsel işlevleri ve akademik başarıları ortalama seviyededir. Kistik fibrozisi bulunan okul öncesi ve okul çağı çocukların sosyal kabulü açısından hastalığın bulaşıcı olmadığı ile ilgili diğer çocuklar bilgilendirilmelidir. Hastalığı olan bireyler tedavisinden kaynaklı uzun süre hastanede yatmak zorunda kalabilmektedirler. Bu durum çocuklarda okula devamı ve akademik başarıyı etkilemektedir.

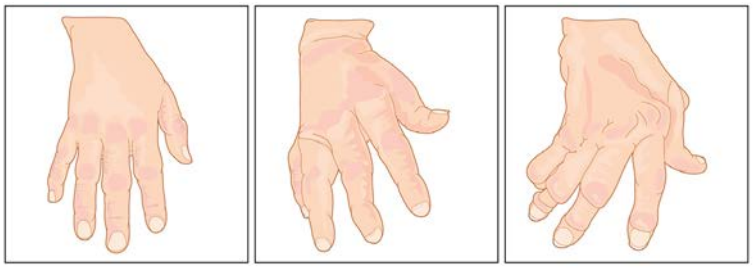
Görsel 6.11: Sağlıklı karaciğer ve kistik fibrozisli karaciğerin görünümü

• Çölyak Hastalığı

Çölyak hastalığı ya da diğer adıyla glüten enteropatisi bağırsakta sindirimi sağlayan yapıların bozulmasına neden olan, yiyeceklerin emilimini engelleyen ve ince bağırsakta hasar oluşturan bir hastalıktır. Arpa, buğday, çavdar, yulaf vb. tahılların içinde bulunan ve "glüten" adı verilen protein bu hastalığa sebep olmaktadır. Çölyak hastalığı hem çocuklarda hem de yetişkinlerde görülebilmekte ve yaşam boyu devam etmektedir. Hastalığın oluşumunda genetik faktörler önemlidir. Ancak çevresel faktörler de çölyak hastalığına sebep olmaktadır. Çölyak hastalığı olan çocuklarda glüten içerikli beslenme ile beraber ilk iki yılda birtakım belirtiler ortaya çıkmaktadır. Bunlar; karın ağrısı, karın şişliği, şiddetli ishal, kusma, iştahsızlık, büyüme geriliği, kas zayıflığı vb. gastro (mide bağırsak) sorunlardır. Belirti ve bulgularla birlikte kan testlerinin yapılması ile hastalığın kesin tanısı konulabilmektedir. Tanı konulduktan sonra hastalığın tedavisi ve diyeti yaşam boyu devam etmektedir. Birey yaşam boyu glütensiz diyetle beslenmelidir. Çölyak hastalarının arpa, buğday, çavdar ve yulaf ürünlerini tüketmemesi gerekmektedir. Glütensiz beslenmeye özen gösterilmesi hastalığın seyri açısından önemlidir.

• Eklem Romatizması

Eklem romatizması hareket sistemimizi oluşturan kas, kemik, eklem ve bağlarda meydana gelen ağrı, şişlik, kısıtlı hareket ve şekil bozukluğuna neden olan hastalıklara denir (Görsel 6.12). Eklem romatizmaları sadece eklemleri değil diğer organları ve sistemleri de etkilemektedir. Eklem romatizmalarının kesin sebebi tam olarak bilinmemektedir. Önemli oranda genetik yatkınlık ve çevresel faktörler etkilidir. Eklem romatizmaları iltihabi romatizmal ve iltihabi olmayan romatizmal hastalık olarak ikiye ayrılmaktadır. İltihabi romatizmal hastalıklara mikroorganizmalar sebep olmaktadır. Mikroorganizmanın etkilediği eklemde uzun süren iltihaplaşma süreci başlamaktadır. İltihapsız romatizmal hastalıklarda bağışıklık sistemi olumsuz olarak etkilenmektedir. Bağışıklık sisteminin zayıflaması sonucu eklem romatizması ortaya çıkmaktadır. Eklem romatizmaları çoğunlukla 40-60 yaş arasında ortaya çıksa da 40 yaşından önce de azımsanmayacak düzeyde görülmektedir. Hastalığın erken dönemlerinde tanı konulması hastalığın sürecini olumlu olarak etkilemekte ve bireyin yaşam kalitesini arttırmada önem teşkil etmektedir. Eklem romatizmasına sahip bireyler ilk beş yıl içinde %30'a kadar iş gücü kaybı yaşamaktadır. Çocuklarda da görülebilen eklem romatizması okula devamı ve okul performansını etkilemektedir. Çocuk okuldayken ağrı, hâlsizlik ve yorgunluğunun olması eğitsel performansını önemli ölçüde olumsuz etkilemektedir.

Görsel 6.12: Erken, orta ve ileri dönem eklem romatizması

• Diğer süreğen hastalıklar

Bireyin yaşadığı sağlık sorunları nedeniyle bakıma, tedaviye gereksinim duyduğu ve günlük yaşamında birtakım güçlüklerle karşılaştığı diğer süreğen hastalıklar arasında; kalp yetmezliği, hemofili, kanser, orak hücre anemisi, şeker hastalığı ve yanıklar yer almaktadır. Bu hastalıklar çocuğun performansını ve eğitim süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Öğretmenlerin ve yöneticilerin süreğen hastalığı bulunan öğrencilerin özellikleri hakkında bilgi sahibi olması, erken eğitim programlarının çocuğun gereksinimleri doğrultusunda düzenlenmesi gerekmektedir. Okul, aile, hastane arasında iş birliği sağlanması, tedavi ve ilaçların takibi konusunda tüm paydaşların etkin rol alması önem arz etmektedir.

6.2. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Sizce ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireyler eğitim süreçlerinde ne tür zorluklar yaşamaktadır? Düşüncelerinizi paylaşınız.

2. Sizce ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığa sahip olmak sporcu olmaya engel teşkil eder mi? Tartışınız.

6.2.1. Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Eğitimleri

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları yetersizlik ve hastalığın türü ve düzeyine göre çeşitlilik göstermektedir. Bazı bireyler eğitim süreçlerinde özel bir yardıma ihtiyaç duymazken bazıları nispeten küçük düzenlemelerle normal eğitime devam edebilmektedir. Bireysel özelliklerine, yetersizlik ve hastalık durumlarına göre bazı bireylerin ise özel eğitim tedbirlerinden yararlanması gerekmektedir. Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitimlerinde hareket kısıtlılığı ve devamlı sağlık ihtiyacı belirleyici faktörlerdir.

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitim programları farklı alan uzmanlarından oluşan bir ekipçe belirlenmelidir. Belirlenecek eğitim programı bireyin fiziksel bağımsızlığını, sosyal yeterliliğini, iletişim becerilerini, akademik ve mesleki gelişimini destekleyecek nitelikte olmalıdır.

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireyler ihtiyaçlarına göre evde eğitim, hastanede eğitim, özel eğitim okulu ve kaynaştırma eğitimi hizmetlerinden yararlanabilmektedir.

Evde eğitim hizmeti

Ortopedik yetersizliği ya da süreğen hastalığı olan bireylerin bazı durumlarda okula fiilen devam etmeleri mümkün olmamaktadır. Bakım ve tedavi ihtiyaçlarından dolayı yaşamlarını ev ortamında sürdürmesini gerektiren bireylerin eğitim hizmetinden yararlanabilmesi için evde eğitim hizmeti sunulmaktadır.

Evde eğitim hizmeti sağlık sorunları nedeniyle en az dört ay boyunca örgün eğitime devam edemeyeceği sağlık raporu ile tespit edilen zorunlu öğrenim çağındaki bireylere sunulan eğitim hizmetidir. Sağlık raporu ile RAM'a yapılan başvuru neticesinde bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama işlemleri gerçekleştirilmektedir. Eğitim bireyin yaş ve gelişim düzeyi ile bireysel özelliklerine göre hazırlanan program doğrultusunda görevlendirilen öğretmenlerce ev ortamında sürdürülmektedir. Evde eğitim hizmeti bireyin ihtiyaçları ve eğitim ortamının nitelikleri dikkate alınarak haftalık 10 ders saatinden az olmamak üzere planlanmaktadır.

Hastanede eğitim

Ortopedik yetersizliği ya da süreğen hastalığı olan bazı bireylerin sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi görmeleri gerekmektedir. Bu bireylerden okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağında olanlar hastanede eğitim hizmetinden yararlanmaktadır.

Ailenin başvurusu ve bireyin tedavisinden sorumlu hekim ya da hekimlerin yazılı görüşü ile birey hastanede eğitim hizmetinden yararlanabilmektedir. Hastanede eğitim hizmeti hastanede kurulan sınıflarda verilmekle beraber sınıf ortamına gidemeyecek bireylere odalarında eğitim hizmeti verilmektedir. Hastane sınıflarında birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılmakta ve sınıf mevcudu en fazla 10 öğrenciden oluşmaktadır.

Hastanede eğitim gören bireylere kayıtlı oldukları okulda uygulanan eğitim programı uygulanmakta ve haftada en az 10 ders saati olmak üzere eğitim hizmeti verilmektedir. Bu bireyler hastanede yatarak tedavi gördükleri sürece hastanede eğitim hizmetinden yararlanırlar.

Özel eğitim okulu

Ortopedik yetersizliği olan bireyler eğitim ihtiyaçları doğrultusunda özel eğitim ilkokulu, özel eğitim ortaokulu ve özel eğitim meslek lisesi olarak hizmet veren eğitim kurumlarına devam edebilmektedir. Gündüzlü ve yatılı hizmet veren bu eğitim kurumlarında bireylerin yetersizlik türleri dikkate alınarak oluşturulan eğitim programları uygulanmaktadır.

Ortopedik yetersizliği olan bireylere hizmet veren özel eğitim ilkokulları ve özel eğitim ortaokullarında genel ilkokul ve ortaokullarda uygulanan eğitim programları uygulanmaktadır. Bu programa ek olarak bireylerin psikomotor gelişimlerini desteklemek amacıyla "beden eğitimi ve rehabilitasyon" dersi okutulmaktadır.

Ortopedik yetersizliği olan bireylere hizmet veren özel eğitim meslek liselerinde "muhasebe ve finansman", "bilişim teknolojileri", "el sanatları teknolojisi" vb. alanlarda eğitim verilmektedir.

Kaynaştırma eğitimi

Örgün eğitime devamı mümkün olan ve özel eğitim desteği ile akranlarıyla birlikte eğitim alabilecek durumdaki ortopedik yetersizliği ya da süreğen hastalığı olan bireyler kaynaştırma eğitiminden yararlanmaktadır. Eğitim ortamı ve eğitim programının ortopedik yetersizliği ya da süreğen hastalığı olan bireylere uygun olarak düzenlendiği kaynaştırma eğitiminde akademik gelişimin yanında bireyin sosyal ve duygusal gelişimi de desteklenmektedir.

Kaynaştırma eğitimine devam eden ortopedik yetersizliği ya da süreğen hastalığı olan bireyle ilgili öğretmen ve öğrencilerin bilgilendirilmesi önem taşımaktadır. Öğretmen ve öğrenciler bireyin fiziksel bağımsızlığına katkıda bulunma yolları ile ilgili bilgi edinmelidir. Sınıfta uygulanan normal eğitim programına ortopedik yetersizliği ya da süreğen hastalığı olan bireyin katılımını sağlamak amacıyla fiziksel çevrede, eğitim faaliyetinde ve ev ödevlerinde gerekli uyarlamalar yapılmalıdır.

Tekerlekli sandalye, koltuk değneği vb. kullanan ya da hareketi kısıtlı olan bireylerin sınıflarının yeterli donanıma sahip, zemin katta, tuvalete ve dinlenme alanlarına yakın olmasına dikkat edilmelidir. Bu bireylerin sınıftan daha erken çıkmalarına izin verilerek bir sonraki ders veya etkinliğe zamanında yetişmeleri sağlanmalıdır. Ortopedik yetersizliği ya da süreğen hastalığı olan bireyin dinlenme, tuvalet, ilaç alma, beslenme vb. özel ihtiyaçları gözetilmeli, bu ihtiyaçların giderilmesi için ara vermelerine izin verilmelidir.

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitiminde sporun önemi

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireyler için spor fiziksel hareketliliği sürdürmenin yanı sıra kimlik gelişimine ve özdeğer algısına da önemli katkılar sağlamaktadır. Bir spor dalında ilerlemek bireyin başarı duygusunu desteklemekte, toplumsal uyumunu arttırmaktadır. Sporun rehabilitasyon sürecinde de önemli katkılar sağladığı, bireyin bütünsel gelişimini anlamlı biçimde etkilediği bilinmektedir.

Eğitim süreçlerinde ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin özelliklerine uygun spor dalları ile ilgilenebilecekleri ortam ve fırsatların yaratılması önemlidir. Spor ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin en görünür olduğu yaşam alanlarından biridir. Spor bu anlamda toplumsal bütünleşmeye de hizmet etmektedir. Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireyler yüzme, basketbol, futbol, masa tenisi, atletizm, halter vb. birçok spor dalı ile ilgilenmektedir.

SIRA SİZDE

Çevrenizde bulunan ilkokul, ortaokul, lise, rehabilitasyon merkezi vb. eğitim kurumlarını ziyaret ederek ortopedik yetersizliği olan bireylere sunulan eğitim hizmetleri hakkında bilgi edininiz. Edindiğiniz bilgileri bir hafta sonra, aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

İki kolu olmadan ve kalça kemiği çıkık olarak 2003 yılında dünyaya gelen ve birçok uluslararası organizasyondan madalya ile ayrılan millî yüzücümüz Sümeyye BOYACI, 2021 Dünya Paralimpik Yüzme yarışlarında 50 metre sırt üstünde olimpiyat ve Avrupa şampiyonu olmuştur.

Türkiye Ampute Futbol Millî Takımı ise başarıları ve gelişimiyle ampute futbolda dünyaya model olmaktadır. Lakabı "Efeler" olan Türkiye Ampute Futbol Millî Takımı 2007 Dünya Ampute Futbol Şampiyonası'nda üçüncülük, 2017 Avrupa Ampute Futbol Şampiyonası'nda birincilik elde etmiştir (Görsel 6.13).

Görsel 6.13: Türkiye Ampute Futbol Millî Takımı

6.2.2. Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller

Ortopedik yetersizliği ya da süreğen hastalığı olan bireyler çoğunlukla normal eğitim müfredatı doğrultusunda uygulanan öğretim yöntemleri ile eğitim hayatlarını sürdürebilmektedir. Bu bireyler nadiren özelleştirilmiş materyallere ihtiyaç duymaktadır. Bunun sebebi çoğunlukla bilişsel olarak akranları ile aralarında bir farklılık bulunmamasıdır. Aynı zamanda zihinsel yetersizliğin de eşlik ettiği ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitiminde, zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitiminde kullanılan materyallerden yararlanılmaktadır. Bununla birlikte ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığın türüne ve düzeyine bağlı olarak psikomotor becerilerin geliştirilmesine dönük materyaller kullanılabilmektedir (Görsel 6.14), (Görsel 6.15), (Görsel 6.16).

Görsel 6.14: Kalem tutma aparatları

Görsel 6.15: Parmak güçlendirme aparatı

Görsel 6.16: Özel makas

Günlük yaşamda kullanılan araçlar

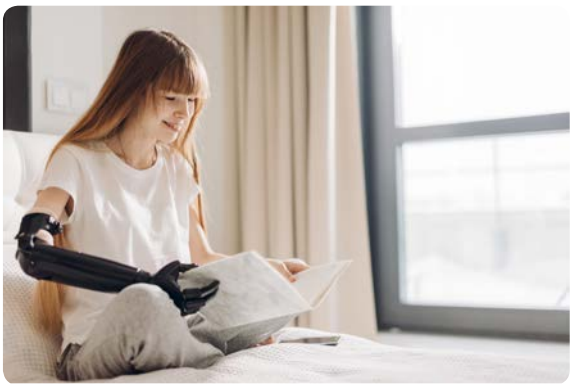
Ortopedik yetersizliği olan bireyler tarafından günlük yaşamda daha bağımsız hareket edebilmek amacıyla protez, ortez ve diğer yardımcı araçlar kullanılmaktadır. Bu araçların kullanımı bireyin tüm yaşam alanlarında olduğu gibi eğitim ortamlarından da verim elde etmesini önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır.

• Protez

Ortopedik yetersizliği uzuv kaybından kaynaklanan bireyler için kayıp uzvun yerine takılan ve o uzvun işlevini yerine getiren araçlardır. Protezler bireyin özellikleri ve ihtiyacı dikkate alınarak tasarlandığında günlük yaşamı önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır. El, kol, ayak, bacak vb. kayıp uzuvların işlevini yerine getiren protezler bulunmaktadır (Görsel 6.17), (Görsel 6.18).

Görsel 6.17: Bacak protezi

Görsel 6.18: Kol protezi

• Ortez

Ortopedik yetersizliği olan bireylerde var olan bir uzvun ya da gövdenin bozulan, azalan ya da kaybolan fonksiyonlarını yerine getirmek amacıyla kullanılan yardımcı araçlardır. Ortez kullanımı bireyin daha az enerji harcayarak daha bağımsız işlev görmesine yardımcı olmaktadır (Görsel 6.19), (Görsel 6.20).

Görsel 6.19: Kalça ortezi

Görsel 6.20: Diz ortezi

• Diğer yardımcı araçlar

Ortopedik yetersizliği olan bireyler günlük yaşamda bir yerden bir yere hareket etmeyi kolaylaştıran tekerlekli sandalye, yürüteç, koltuk değneği, baston vb. yardımcı araçlar kullanmaktadır (Görsel 6.21), (Görsel 6.22).

Görsel 6.21: Tekerlekli sandalye

Görsel 6.22: Yürüteç ve koltuk değneği

6.3. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Vücudunun belli bir bölgesini ya da uzvunu hareket ettirememesi bir çocuğun gelişimini nasıl etkiler? Düşüncelerinizi paylaşınız.

2. Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylere karşı toplumun olumlu ve olumsuz tutumları nelerdir? Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan birey bu tutumlar karşısında ne hisseder? Düşüncelerinizi paylaşınız.

6.3.1. Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Gelişimsel Özellikleri

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin gelişimsel özellikleri hakkında genel bir bilgi vermek oldukça zordur. Çünkü bu bireylerin gelişimleri birbirinden farklı ve çok sayıda etmenden etkilenmektedir. Bu etmenler ortopedik yetersizliğinin ve süreğen hastalığın türü ve düzeyi ile bireyin özelliklerine göre değişim göstermektedir. Ortopedik yetersizlik ya da süreğen hastalığın türü ve düzeyi dışında ailenin eğitim durumu, gelir düzeyi, yaşadığı çevre vb. faktörler de bireyin gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin gelişimsel özellikleri; fiziksel ve motor gelişim, dil gelişimi, bilişsel gelişim ve sosyal ve duygusal gelişim başlıkları altında incelenmektedir.

• Fiziksel ve motor gelişim

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıklar doğası gereği doğrudan fiziksel bütünlük ve işleyişi etkilemektedir. Dolayısıyla ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığın türü ve düzeyine bağlı olarak bireyden bireye değişiklik göstermekle beraber en çok fiziksel ve motor gelişim olumsuz etkilenmektedir. Vücudun bir bölümü ya da uzvunun eksikliğinde özel olarak o bölge ve uzuvdan kaynaklı fiziksel ve motor gelişimde sınırlılıklar görülmektedir. Kas, sinir, iskelet ve eklem fonksiyonlarındaki bozukluklar ise fiziksel ve motor gelişimde genel bir sınırlılık durumu yaratmaktadır. Örneğin bir kolu olmayan bireyde fiziksel ve motor beceriler bağlamında olmayan koldan kaynaklı genel sınırlılıklar olmakla beraber vücudun geri kalan bölümleri ve uzuvlarında anlamlı gelişimsel sorunlar görülmemektedir. Öte yandan serebral palsili bir birey, hastalığın düzeyine göre teknolojik cihazların yardımıyla dahi hareket edemeyebilir.

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin fiziksel ve motor gelişimindeki sınırlılıklar nedeniyle en fazla sorun yaşadıkları alanlardan biri özbakım becerileridir. Hareket kabiliyetinin sınırlı olması, uzuv eksikliği, motor becerilerin gelişmemesi vb. nedenlerle bu bireyler temel özbakım ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadır. Bu nedenle bireylerin özelliklerine uygun olarak gerekli mimari, fiziksel ve eğitsel önlemlerin alınması ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin yaşam kalitelerini arttırmada önemli bir husustur (Görsel 6.23).

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerle çalışan profesyonellerin ve sosyal çevrenin bu bireylerin fiziksel durumları hakkında bilgi sahibi olmaları önem arz etmektedir. Özellikle bireyin tıbbi bakım ihtiyacı, ilaç takibi ve acil müdahale süreçlerinin bilinmesi günlük yaşamda önemli kolaylıklar sağlamaktadır.

Görsel 6.23: Serebral palsili çocukla fizik tedavi uygulaması

• Dil ve bilişsel gelişim

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin dil ve bilişsel gelişim süreçleri hakkında bir genelleme yapmak mümkün değildir. Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bazı bireyler zihinsel olarak akranlarından farklı değilken bazı bireylerde ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığa zihinsel yetersizlik eşlik edebilmektedir. Öte yandan ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığın türü ve düzeyine bağlı olarak dil gelişimi de akranlarına göre geriden gelebilmektedir. Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığa zihinsel yetersizliğin eşlik ettiği bireylerin eğitiminde ayrıca zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik özel eğitim uygulamalarından yararlanılmalıdır. Akranlarına göre bilişsel gelişiminde fark görülmeyen ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bazı bireylerin tedaviden kaynaklı olarak okula devamı aksamakta ve bu bireyler akademik olarak akranlarından geri kalmaktadırlar. Yeterli eğitim yaşantısı olmayan ve bireysel özelliklerinden dolayı eğitsel materyallerden yeterince yararlanamayan bu bireylere dönük eğitimin de bireyselleştirilmesi ve özel eğitim metotlarından yararlanılması gerekmektedir.

• Sosyal ve duygusal gelişim

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireyler kendi yeterlilikleri ölçüsünde sosyal ilişki kurmayı öğrenmeye ihtiyaç duyabilmektedir. Kas ve sinir sistemindeki işlev bozuklukları ve zedelenmelerle travmatik beyin yaralanması olan bireylerin özellikleri doğrultusunda uygun iletişim kurmayı öğrenme gereksinimleri bulunmaktadır. Bu amaçla ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin sosyal etkileşimi için uygun ortam ve fırsat yaratılmaya özen gösterilmelidir.

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin duygusal gelişimleri, mevcut durumları ve bu duruma yönelik aldıkları çevresel uyaranlardan önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu bireylerin kendilerini diğer insanlardan daha değersiz hissedebildikleri görülmektedir. Kendi durumlarına ilişkin olarak hayata ve çevreye karşı öfkeli olabilmekte, bazen tedavi ve desteği reddetmektedirler.

Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerle çalışan profesyonellerin ve bireyin yakın çevresinin bu bireylerin duygusal durumlarını iyi değerlendirmeleri gerekmektedir. Mevcut duygusal durum yetersizlik durumunun kendisinden olduğu kadar buna yönelik dış tepkilerden de etkilenmektedir. Baskın bir acıma duygusu ile yaklaşılması ya da dışlanmış hissetmesi bu bireylerin duygusal durumlarını daha fazla örselemektedir. Bu sebeple bireylerin ihtiyaçlarına uygun iletişim kanalları ile ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin sınırlı iletişim kabiliyetleri güçlendirilmeli, duygusal ihtiyaçlarına uygun bir yaklaşım tarzı benimsenmelidir.

6.3.2. Ortopedik Yetersizlik ve Süreğen Hastalığı Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Doğum öncesi ve doğum sonrası sağlık kontrolleri ve testler ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı fark edebilmede etkili olmaktadır. Erken tanı ve tedavi ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin yaşam kalitesini arttırmaktadır. Çocuğun bakımı ve eğitimi ile ilgili olanların gözlem ve takipleri erken tanı ve tedavi için özellikle önem taşımaktadır. Çocuğun;

- Bağımsız hareket becerilerinin kısıtlı olması,
- Hareketsiz kalmayı tercih etmesi,
- Çabuk ve sık yorulması,
- Eklem ağrıları çekmesi,
- Yürüyüşünde belirgin farklılıklar olması,
- Denge sorunları yaşaması,
- İnce ve kaba motor becerilerinin akranlarına göre geride olması ve birbirini desteklememesi ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı fark edebilmede dikkat edilmesi gereken bazı noktalardır.

6.4. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARININ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Ahmet astım hastalığı olan bir öğrencidir. Beden eğitimi dersinde arkadaşlarının yaptığı etkinlikleri yapmakta zorlanmakta fakat etkinliklere katılmayınca da dışlanmış hissetmektedir. Ahmet'in bireysel özelliklerine uygun şekilde beden eğitimi dersine katılabilmesi için hangi önlemler alınabilir? Sınıf ortamında tartışınız.

2. Sizce ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireyler için daha iyi bir eğitim ortamı oluşturmak için hangi düzenlemeler yapılmalıdır? Düşüncelerinizi paylaşınız.

6.4.1. Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Kaynaştırma eğitimi, ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitim olanaklarından yararlanırken toplumsal uyumunu da arttırmayı hedeflemektedir. Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin akranları ile aynı ortamda bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) aracılığı ile eğitim almaları sosyal, duygusal ve akademik gelişimlerini anlamlı biçimde desteklemektedir.

BEP doğrultusunda sunulan eğitim bireylerin kendi özellik ve ihtiyaçları doğrultusunda kendi öğrenme biçimleri ve öğrenme hızlarına uygun eğitim almalarını sağlamaktadır. Akranları ile aynı eğitim ortamında ve kendi özelliklerine uygun eğitim hizmeti almaları uyum düzeylerini arttırmakta ve öz güven duygusunu güçlendirmektedir. Akranları ile aynı eğitim ortamında bulunmak ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin akranlarını model almalarını ve dolaylı öğrenme fırsatlarını da arttırmaktadır. Kaynaştırma eğitimi iletişim, iş birliği, ekip çalışması vb. yaşam becerilerini desteklemektedir.

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireyler açısından kaynaştırma eğitimi aile, sosyal çevre, eğitim kurumu vb. yapıları da içeren bütünsel bir yaklaşım gerektirmektedir. Bu yönüyle ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin bütünsel gelişimini desteklerken bireysel farklılıkların doğal karşılandığı demokratik bir toplumun gelişimine de katkı sunmaktadır.

6.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin günlük hayatta olduğu gibi eğitim ortamlarında da en sık karşılaştıkları sorunlar mimari özelliklere ilişkindir. Ortopedik yetersizlikler bireylerin hareket kabiliyetlerini kısıtlamaktadır. Dolayısıyla bu bireyler ortopedik yetersizliği olmayan bireylerin ihtiyaçları düşünülerek tasarlanmış yapılara erişimde ve bu yapıları kullanmada ciddi sorunlar yaşamaktadır. Kaynaştırma eğitimi alan ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitim ortamları da özellikle fiziki uyarlamalar yapılarak bireyin özelliklerine ve ihtiyaçlarına uyumlu hâle getirilmelidir.

Kaynaştırma eğitimi alan ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitim ortamlarında aşağıdaki hususlara dikkat gösterilmesi gerekmektedir.

- Bina giriş çıkışlarının tekerlekli sandalye ve koltuk değneği ile giriş çıkışa uygun rampa, engelli asansörü vb. uyarlamalara sahip olması gerekmektedir. Türk Standartları Enstitüsüne göre uzunluğu 10 metreye kadar olan rampalarda eğim en fazla %8, 10 metreden daha uzun olan rampalarda ise eğim en fazla %6 olmalıdır (Görsel 6.24).

Görsel 6.24: Doğru eğimli rampa ve yanlış eğimli rampa

- Kapı ve koridor ölçüleri hareket rahatlığını sağlayacak genişlikte olmalıdır.
- Kapılarda eşik, paspas, basamak vb. fiziksel engellerin olmamasına dikkat edilmelidir.
- Okuldaki bütün ortak kullanım alanları fiziki açıdan erişilebilir ve geniş ölçülerde olmalıdır.
- Merdiven, rampa, tuvalet, lavabo vb. alanlarda tırabzan kullanımına dikkat edilmelidir.
- Tuvalet ve lavabo ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireyin kullanımına uygun olmalıdır. Tuvalet ve lavabolarda bulunan ayna, kâğıt havlu, sabun vb. gereçler erişilebilir olmalıdır (Görsel 6.25).

Görsel 6.25: Ortopedik yetersizliği olan bireylere uygun tuvalet

- Yüksek katlı okullarda tekerlekli sandalye, koltuk değneği vb. araç kullanımına uygun güvenlik önlemleri ile desteklenmiş asansör bulunmalıdır.
- Zeminlerin kaygan olmamasına dikkat edilmelidir.
- Eğitim ortamları iyi aydınlatılmalıdır.
- Yüzeylerin, zeminin ve duvarların ses yalıtımlı olmasına dikkat edilmelidir.
- Eğitim ortamının uygun bir havalandırma sistemine sahip olması gerekmektedir.
- Oturaklar, sıralar, masalar vb. donatım ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin kullanımına uygun olmalıdır.
- Sınıf ortamı tekerlekli sandalye, koltuk değneği, ortez vb. araç kullanımlarına uygun genişlikte ve düzende olmalıdır.
- Masa ve sandalyeler oturmakta ya da ayakta durmakta zorluk çeken bireylerin kullanımına uygun şekilde ayarlanabilir olmalıdır.
- Sınıf donatımının ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireyin kullanımına uygun, dikkat çekici ve kolay temizlenebilir olmasına özen gösterilmelidir.

6.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin eğitiminde öğrenmeyi destekleyici etkinliklerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Kaynaştırma eğitiminde yapılacak etkinlikler bireyin özelliklerine uygun şekilde planlanmalıdır. Etkinlikler aynı zamanda kaynaştırma ortamında bulunan ve ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olmayan bireylerin de katılımına uygun olmalıdır. Bu durum sosyal uyumun artması, iş birliğinin desteklenmesi ve kaynaştırma eğitiminden beklenen faydanın sağlanması bakımından önem arz etmektedir.

Etkinlikler kendi ihtiyaçlarına uygun olarak planlanmadığı için ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireyler çoğunlukla oyun ve etkinliklere katılmazlar. Kaynaştırma eğitimi bireyin toplumla bütünleşmesini amaçlarken bu durum bireyin topluluk tarafından dışlanmış hissetmesine neden olmaktadır. Bu dışlanmışlık hissi bireyde eksiklik ve yetersizlik duygularını beslemekte ve bireyin kendine olan güvenini de zedelemektedir. Öte yandan bu durum grubun diğer üyelerinin ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireyle etkileşimini azaltmakta ve bütünleşme amacını baltalamaktadır. Bu nedenle ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin etkinliklere katılımı sağlanmalıdır (Görsel 6.26).

Görsel 6.26: Ortopedik yetersizliği olan bireylerin etkinliklere katılımı

Etkinlik planlanırken kurallar, amaç ve tasarım bu bireylerin katılımına uygun olarak planlanmalıdır. Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıklar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu durumda yetersizlik türü ve düzeyi bireyden bireye değişkenlik gösterdiğinden etkinlik de bireyin özelliklerine göre uyarlanmalıdır. Aşağıda ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin özelliklerine uygun etkinlik örnekleri verilmiştir. Bu etkinlik örnekleri bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda uyarlanabilir.

ETKİNLİK

Top Çevirme

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Kavrama becerisini destekleme, nesne kontrolü sağlama.

Araç Gereç: Top

İşlem Basamakları

- Çocuklardan çember oluşturmaları istenir.
- Uygulayıcı topu etkinliği başlatmak üzere bir çocuğa verir.
- Uygulayıcı çocuklardan topu ismini söyledikleri arkadaşlarına atmalarını ister.
- Çocuklar topun yere düşmesine izin vermeden topu birbirlerine atarlar.
- Topu üç kere düşüren çocuğun çemberin dışına çıkması sağlanır.
- Etkinlik tek öğrenci kalana kadar devam eder.

ETKİNLİK

Balon Taşıma

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Vücut koordinasyonunu destekleme, denge sağlama, iş birliği ve akranlarla etkileşimi destekleme.

Araç Gereç: Balon

İşlem Basamakları

- Çocuklardan iki gruba ayrılmaları istenir.
- Her iki gruptaki öğrenciler kendi grubu içinde ikişerli eşleşir.
- Uygulayıcı zemine başlangıç ve bitiş çizgisini belirttiği bir parkur oluşturur.
- Her iki gruptaki ikişerli gruplar karşılıklı iki takım olacak şekilde sırayla başlangıç çizgisine gelir. İkişerli eşleşen grup üyeleri birbirilerine sırtlarını döner ve uygulayıcı bu çocukların sırtlarının arasına bir balon yerleştirir.
- İkişerli takımlar zil sesi ile beraber yan yürüyerek balonu düşürmeden bitiş çizgisine ulaşmaya çalışır.
- Balonu düşürmeden bitiş çizgisine daha erken ulaşan takıma bir artı verilir.
- Her iki gruptaki tüm ikişerli takımlar yarışacak şekilde etkinlik sürdürülür.
- Daha çok artı biriktiren grup kazanır.

ETKİNLİK 3

Kaşık Kaşık Yumurta

Süre: 25 dakika
Etkinliğin Amacı: İnce motor becerileri destekleme, iş birliğini destekleme.
Araç Gereç: Kaşık, haşlanmış yumurta
İşlem Basamakları

- Çocuklardan çember oluşturmaları istenir. Her çocuk elinde bir kaşık tutar.
- Uygulayıcı yumurtayı çocuklardan birinin kaşığına bırakır ve çocuktan yumurtayı sağındaki öğrencinin kaşığına aktarmasını ister.
- Çocuklar yumurtayı kaşıktan kaşığa aktarmak suretiyle turu tamamlamaya çalışır.
- Yumurta yere düştüğünde etkinlik yumurtayı düşüren öğrenciden tekrar başlar ve tur yumurtayı düşüren öğrenciye ulaştığında tamamlanır.

ETKİNLİK 4

Ayak Bowlingi

Süre: 25 dakika
Etkinliğin Amacı: Bacak kaslarını kullanmayı destekleme.
Araç Gereç: Basketbol topu, altı adet yarım litrelik pet şişe
İşlem Basamakları

- Uygulayıcı su dolu pet şişeleri çizgilerle belirlediği bowling pistinin ucuna labut olarak dizer.
- Pistin başlangıç noktasına basketbol topunu yerleştirir.
- Çocuklar ayaklarını kullanarak sırayla basketbol topu ile pet şişeleri devirmeye çalışır.
- Etkinlik birkaç tur tekrarlanır.

ETKİNLİK 5

Hayvanat Bahçesi

Süre: 25 dakika
Etkinliğin Amacı: İnce motor becerileri destekleme.
Araç Gereç: Makas, pastel boya, etkinlik kâğıdı
İşlem Basamakları

- Uygulayıcı her çocuğa kesme yerleri noktalı olarak işaretlenmiş ve üzerinde farklı hayvan figürleri olan boyasız etkinlik kâğıtlarından birer tane dağıtır.
- Çocuklardan önce etkinlik kâğıdını makas yardımıyla işaretli noktalardan kesmeleri istenir.
- Çocuklar kesilen figürleri pastel boya yardımıyla diledikleri renklere boyarlar.
- Boyanan resimler sınıfta oluşturulan "hayvanat bahçesi" köşesinde sergilenir.

Not: Etkinlikte makas kullanımının güvenlik tedbirlerine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Gerektiğinde ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan çocuğa makas kullanımında fiziksel yardımda bulunulabilir.

ETKİNLİK

Su Kemeri

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Kaba motor becerileri destekleme, dikkat ve odaklanma becerisini destekleme, üst vücut kaslarının çalışmasını destekleme.

Araç Gereç: Dört adet orta büyüklükte su kovası, iki adet çorba tası, düdük

İşlem Basamakları

- Çocuklardan iki gruba ayrılmaları istenir. Gruplar yüz yüze bakacak şekilde karşılıklı dizilir.
- Grupların bir ucuna içi tamamen su ile dolu, diğer ucuna içi tamamen boş olmak üzere su kovaları yerleştirilir.
- Her gruba birer adet çorba tası verilir.
- Uygulayıcı düdük sesiyle etkinliği başlatır.
- Çocuklar çorba tası yardımıyla ve elden ele suyu dökmeden dolu kovadan boş kovaya aktarmaya çalışır.
- Suyu erken aktaran grup kazanır.
- Uygulayıcı etkinlikte kullanılan suyu daha sonra temizlikte kullanılmak üzere ilgiliye teslim eder.

ETKİNLİK

Yılan Parkuru

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Üst gövdeyi kullanarak hareket etme becerisini destekleme.

Araç Gereç: Top, sepet, 6 adet sandalye, ip

İşlem Basamakları

- Sandalyeler yan yana üçerli olarak karşılıklı dizilir.
- Sandalyelerin bacaklarına altından sürünerek geçilebilecek şekilde ip bağlanmak suretiyle bir parkur oluşturulur.
- Sepet parkurun bitiş noktasına bırakılır.
- Uygulayıcı çocuklardan sadece gövde, omuz ve kollarını kullanarak ipe değmeden ilerlemelerini ve topu başlangıç noktasından parkurun sonundaki sepete ulaştırmaya çalışmalarını ister.
- Tüm öğrenciler en az bir kere parkuru tamamlamaya çalışır.

Not: Bacaklarını kullanamayan öğrencinin bulunduğu gruplarda, öğrencinin üst gövdeyi kullanarak hareket etmeye uygun fiziksel hazır bulunuşluğu varsa etkinlik uygulanmalıdır.

ETKİNLİK

Aynada Dans

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Üst gövde ve üst uzuvların hareketliliğini destekleme, ritme uyum sağlama, gözlem ve taklit becerisini destekleme.

Araç Gereç: Müzik

İşlem Basamakları

- Sınıf A ve B olmak üzere iki gruba ayrılır.
- İki gruptaki çocuklar birbirlerinin yüzünü görecek şekilde karşılıklı oturur.
- Uygulayıcı sayışmacayla gruplardan birini ebe olarak belirler.
- Uygulayıcı müzik çalmaya başladığında ebe olan grubun yerinden hiç kalkmadan müziğin ritmine göre dans etmesini, diğer grubun da sanki ebe olan grubun aynadaki yansımasıymış gibi onları taklit etmesini ister.
- Uygulayıcı el çırptığında taklit eden grubun ebe olacağını ve bu sefer diğer grubun onları taklit edeceğini belirtir.
- Müzik açılır ve uygulayıcının uygun zamanlarda el çırpmasıyla her iki grubun da ebe olacağı şekilde etkinlik birkaç tur devam eder.

UYGULAMA FAALİYETİ 6.1

Kaynaştırma Eğitiminde Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitiminde Ortopedik Yetersizliği Ve Süreğen Hastalığı Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama**" uygulama faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırınız.
- Etkinlik çalışmasını ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırlayınız.
- Etkinlik için önerilen süreyi, etkinliğin amacını ve varsa etkinlikte kullanılan araç gereci belirtiniz.
- Etkinliğin işlem basamaklarını yazınız.
- Etkinlikte Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Etkinliği ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Hazırladığınız etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİNE UYGUN ETKİNLİK HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama" uygulama faaliyeti 6.1 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Etkinliği ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırladı.					
3. Etkinlik için önerilen süreyi, etkinliğin amacını ve varsa kullanılan araç gereci belirtti.					
4. Etkinliğin işlem basamaklarını yazdı.					
5. Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Etkinliği verilen sürede teslim etti.					
7. Etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

6.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin yaşamlarında araç gereç kullanımının önemli bir yeri bulunmaktadır. Günlük yaşamda bağımsız hareket etme becerilerini desteklemek amacıyla kullanılan protez, ortez vb. araçların dışında öğrenme yaşantılarını desteklemek, sosyal, duygusal ve fiziksel becerileri geliştirmek amacıyla çeşitli araç gereçler kullanılması gerekmektedir.

Ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan çocukların eğitiminde yetersizlik ve süreğen hastalığın türü ve düzeyine uygun, öğrenmeye dönük etkinlikler gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu etkinliklerde kullanılacak araç gereçlerin bağımsız hareket ve bağımsız yaşamı destekler nitelikte ve bütünleşmeyi sağlayacak özelliklere sahip olması gerekmektedir. Kaynaştırma eğitiminde ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan çocuklar için araç gereç seçiminde şu noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir.

- Araç gereçler çocuğun dikkatini çekecek nitelikte olmalıdır.
- Tüm gelişim alanlarını destekler nitelikte olmalıdır.
- Hareket becerilerini destekler nitelikte olmalıdır.
- Yapımında dayanıklı malzemeler kullanılmalıdır.
- Çocuğun tek başına kullanabileceği özellikte olmalıdır.
- Günlük yaşam becerilerini destekler nitelikte olmalıdır.
- Günlük hayatta kullanılan türden araç gereç seçilmelidir.
- Araç gereçler sağlıklı malzemelerden üretilmeli ve güvenlik tedbirlerine uygun olmalıdır.
- Kolay taşınabilir ve farklı etkinliklerde kullanılabilir olmalıdır.
- Kolay temizlenebilir nitelikte olmalıdır.
- Bireyin gelişimsel özelliklerine ve yaşına uygun olmalıdır.
- Hafif ve ergonomik bir tasarıma sahip olmalıdır.
- Bireyin akranları ile etkileşimine yardımcı olacak nitelikte olmalıdır.

SIRA SİZDE

Doğuştan serebral palsili olan Christy Brown'ın (Kristi Bravn) kendi yaşamını kaleme aldığı kitaptan uyarlanan 1989 yapımı Sol Ayağım filmini izleyiniz. Eğitim sürecinde yetersizliği olan bireylerin var olan potansiyellerini geliştirmenin önemi bağlamında filmi değerlendirdiğiniz bir kompozisyon yazınız. Yazdığınız kompozisyonu bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

6.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

Kaynaştırma eğitiminde ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan çocuklara araç gereç yapılırken bireyselleştirilmiş eğitim programı dikkate alınmalıdır. Araç gerecin niteliği çocuğun yaşına, gelişimsel özelliklerine ve mevcut performansına uygun olmalıdır. Aşağıda ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan çocuklara uygun araç gereç örnekleri ve bu araç gereçlerin yapım aşamaları verilmiştir.

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Elden ele aktarma

Araç Gerecin Amacı: Nesneleri tutma ve bırakma becerilerini geliştirebilme. El bileğini yukarı kaldırarak orta pozisyonda nesneyi tutma becerisi geliştirme.

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 3 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereçler sınıfta 3 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Eva süngeri, fon kartonu, makas, kâğıt havlu rulosu, yapıştırıcı, kum

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Kâğıt havlu rulosu çevresi fon kartonu kullanılarak kaplanır. İçine kum doldurulur. Kenarlarının açıklığını kapatmak için eva süngerinden iki tane daire kesilerek silindirin uç kısımlarına yapıştırılır.
- Tutma ve bırakma çalışması, değişik büyüklük ve şekildeki canlı renkli nesne ve oyuncaklar ile yapılmalıdır. Bireyin avucuna yerleşebilecek nesneler ile eğitime başlanmalıdır. Yuvarlak veya küp şeklindeki nesnelerin kullanılması tutma işlemini kolaylaştıracağından başlangıçta bu nesneler kullanılmalıdır.
- Hazırlanan eğitim materyali bireyin eline verilir. El bileğini yukarı kaldırarak verilen materyali diğer eline geçirmesine rehberlik edilir.

Görsel 6.27: Ağırlık aracı

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

2

Araç Gerecin Adı: Ağır ayakkabılar

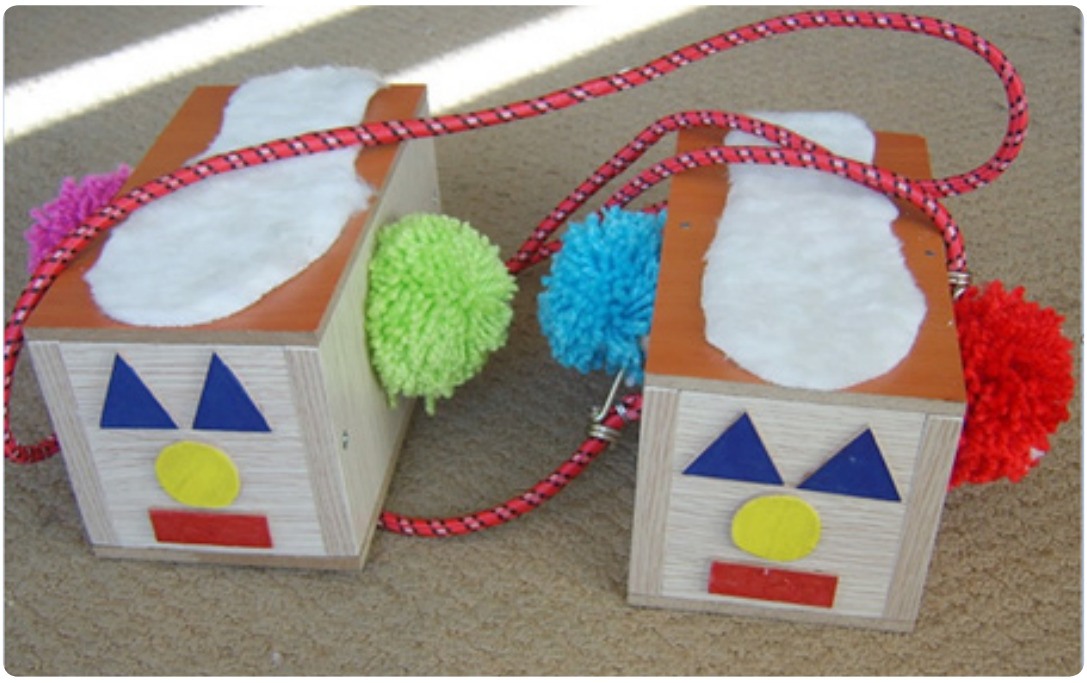
Araç Gerecin Amacı: Ayakta dururken gövde ağırlığını ayaklara verebilme. Desteksiz yürüme becerisi kazanma.

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 3 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereçler sınıfta 3 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Tahta kesilmiş dikdörtgen şeklinde ayaklar, renkli eva süngeri, ponpon, kalın lastik ip, yapıştırıcı, makas, elyaf

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Önceden marangoza yaptırılmış tahta ayakların yan tarafına lastik ip geçirilmesi için delik açılır. Açılan deliklerden ipler geçirilerek ipin geçtiği yer ponpon yapıştırmak suretiyle kapatılır.
- Eva süngerinden şekiller kesilerek ayakların ön tarafına yapıştırılır.
- Ayakların üst tarafına eva süngerinden ayak şekli kesilir. Yumuşak doku hissi vermek için üzerine elyaf yapıştırılır.
- Hazırlanan araç çocuğa gösterilir. Ayak ve bacak kaslarının çalıştırılacağı söylenir. Ayakta dururken gövde ağırlığın yana ve öne aktarmasına rehberlik edilir. Ağırlık bir tarafta iken diğer bacak ile öne adım atar. Dengesini koruyarak birbiri ardına adımlar attırılır. Fiziksel yardımda bulunarak aracı kullanmasına rehberlik edilir.

Görsel 6.28: Ağır ayakkabılar

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

3

Araç Gerecin Adı: Bulaşık teline kurdele geçirme

Araç Gerecin Amacı: Parmaklarını kullanarak farklı nesnelerden özgün ürünler oluşturabilme. Görsel algılama becerisi kazanma, parmak kaslarını çalıştırabilme.

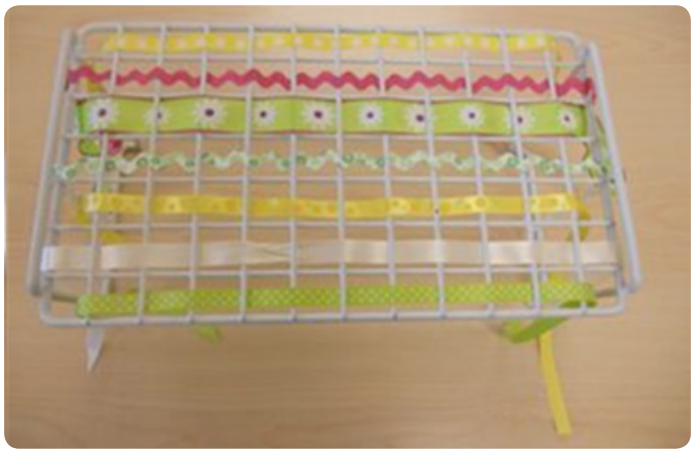
Araç Gerecin Hazırlama ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 3 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan materyaller sınıfta 3 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Bulaşık teli, kurdele, makas

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Renkli kurdeleler sepetin içerisine yerleştirilir. Bulaşık telinin aralıklarından renkli kurdeleler sırasıyla geçirilir.
- Hazırlanan araca dikkat çekilir. Parmak kaslarını çalıştırmak için eğlenceli bir etkinlik olduğu söylenir. Tel ve kurdele kullanılarak örnek bir çalışma yapılır. Sonra kurdele ve tel çocuğun eline verilerek istediği şekilde geçirmesi istenir. Etkinliği tamamladıktan sonra yaptığı çalışma hakkında duygu ve düşünceleri dinlenir.

Görsel 6.29: Bulaşık teline kurdele geçirme

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

2018 yılında hayatını kaybeden dünyaca ünlü fizik profesörü Stephen Hawking (Stefin Hawking), ortopedik yetersizlikten ötürü 1986'dan itibaren koltuğuna yerleştirilmiş, yazıları sese dönüştürebilen bir bilgisayar yardımıyla insanlarla iletişim kurmuştur. Hawking, konuşmak istediğinde elindeki elektronik aleti sıkarak sandalyesine bağlı özel bilgisayarının ekranına kelimeleri girmekte ve bu kelimeler bilgisayar yardımıyla sese dönüşmekteydi. 2005 yılında el kaslarını hareket etme yetisini de kaybetmesiyle yanağındaki kasları kullanarak kelime seçmeye başlamıştır (Görsel 6.30).

Görsel 6.30: Stephen Hawking

UYGULAMA FAALİYETİ 6.2

Kaynaştırma Eğitiminde Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitiminde Ortopedik Yetersizliği Ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç**" uygulama faaliyetini yaparken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylere uygun araç gereçleri araştırınız.
- Araç gereci ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak yapınız.
- Araç gereci kaynaştırma eğitiminde ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak yapınız.
- Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat ediniz.
- Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat ediniz.
- Araç gereci ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Yaptığınız araç gereci teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ VE SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN ÇOCUKLARA UYGUN ARAÇ GEREÇ YAPIMI" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde Ortopedik Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı" uygulama faaliyeti 6.2 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylere uygun araç gereçleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Araç gereci ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak yaptı.					
3. Araç gereci kaynaştırma eğitiminde ortopedik yetersizliği ve süreğen hastalığı olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak yaptı.					
4. Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat etti.					
5. Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Araç gereci verilen sürede teslim etti.					
7. Araç gereci teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise ''D'' yanlış ise ''Y'' yazınız.

1. **(.....)** Ortopedik yetersizlikte sınıf ortamı tekerlekli sandalye kullanımına uygun genişlikte olmalıdır.
2. **(.....)** Bireyin günlük yaşamını sürdürürken yardımcı araca ihtiyaç duyması hafif düzey ortopedik yetersizliktir.
3. **(.....)** Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireylerin tamamı aynı gelişimsel özellikleri göstermektedir.
4. **(.....)** Tekerlekli sandalye kullanan kaynaştırma öğrencisine sınıftan daha erken çıkma izni verilmelidir.
5. **(.....)** Ortopedik yetersizliği olan bireylerin tamamı aynı zamanda zihinsel yetersizliğe de sahiptir.
6. **(.....)** Ortopedik yetersizliği olan çocukların kullandığı araç gereçler hareket becerisini destekler nitelikte olmalıdır.
7. **(.....)** Kaynaştırma eğitimi ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan bireyin toplumla bütünleşmesine yardımcı olmaktadır.

B Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

8. Kasın kontrol mekanizması ele alındığında düz kas, ... ve ..... olmak üzere üç çeşit kas türü görülmektedir.
9. Beyinde veya beyincikte hasar oluşması sebebiyle yürüme, hareket ve duruş bozukluklarının ortaya çıktığı hastalığa ..... denir.
10. Uzuv kaybı olan bireyler için kayıp uzvun yerine takılan araçlara ..... denir.
11. Evde eğitim hizmeti sağlık sorunları nedeniyle en az ..... ay örgün eğitime devam edemeyeceği tespit edilen öğrencilere verilmektedir.
12. Bir uzvun ya da gövdenin kayıp fonksiyonlarını yerine getirmek amacıyla kullanılan yardımcı araçlara ..... adı verilir.

C Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.

13. Aşağıdakilerin hangisinde süreğen hastalığın tanımı doğru olarak verilmiştir?

A) Doğuştan ya da sonradan herhangi bir nedenle ortaya çıkan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır.

B) Kazalar ve genetik problemlere bağlı olarak kas, iskelet ve eklemlerin işlevini yerine getirememesi durumudur.

C) Hastalık veya başka nedenlerden kaynaklı olarak bireyin uzuvlarını kaybetmesi durumudur.

D) Kalıcı yetersizlik olup bireyin işitme fonksiyonunu yerine getirememe durumudur.

E) Merkezî sinir sisteminde meydana gelen hasar sonucu ortaya çıkan sorunlardır.

14. Aşağıdakilerden hangisi ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığın doğum sonrası nedenlerinden biri <u>değildir</u>?

A) Menenjit
B) Şiddete maruz kalmak
C) Çoğul gebelik
D) Ateşli silah yaralanması
E) Yetersiz beslenme

15. Aşağıdakilerden hangisi epilepsi nöbeti geçiren birine yapılan doğru müdahalelerden biri değildir?

A) Bireyi yaralayabilecek şeyleri çevresinden uzaklaştırmak
B) Başının altına katlanmış havlu, palto vb. yumuşak bir şey yerleştirmek
C) Kusma ihtimaline karşın başını yana doğru çevirmek
D) Titreme hareketi bittiğinde bilinci yerine gelene kadar bireyin dinlenmesine izin vermek
E) Dilin geriye kaçmasını önlemek için ağzı açmaya ve dilini tutmaya çalışmak

16. Aşağıdakilerden hangisi ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktalardan biridir?

A) 12 aylık olmasına rağmen konuşamaması
B) Sese karşı duyarlı olması
C) Çok hareketli olması
D) Denge sorunları yaşaması
E) Aydınlık ortamları tercih etmesi

17. Sosyal çevrenin ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığa karşı olumsuz tutumları aşağıdaki gelişim alanlarından hangisini daha çok etkilemektedir?

A) Fiziksel ve motor B) Sosyal ve duygusal C) Dil D) Bilişsel E) Akademik

18. Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalık nedeniyle sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören bireyler aşağıda verilen eğitim hizmetlerinden hangisinden yararlanmaktadır?

A) Destek Eğitim Odası
B) Evde Eğitim
C) Kaynaştırma Eğitimi
D) Özel Eğitim Okulu
E) Hastanede Eğitim

19. Aşağıdakilerden hangisi ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalıkta kaynaştırma eğitimi verilen eğitim ortamının niteliklerinden biri değildir?

A) Eğitim ortamı iyi aydınlatılmalıdır.
B) Zemin kaygan olmamalıdır.
C) Bina giriş çıkışları yetersizliği olan bireylerin erişimine uygun olmalıdır.
D) Kapı önlerine mutlaka paspas konulmalıdır.
E) Sınıf ortamı yardımcı araç kullanımına uygun genişlikte olmalıdır.

D Aşağıdaki soruların cevabını ilgili boşluğa yazınız.

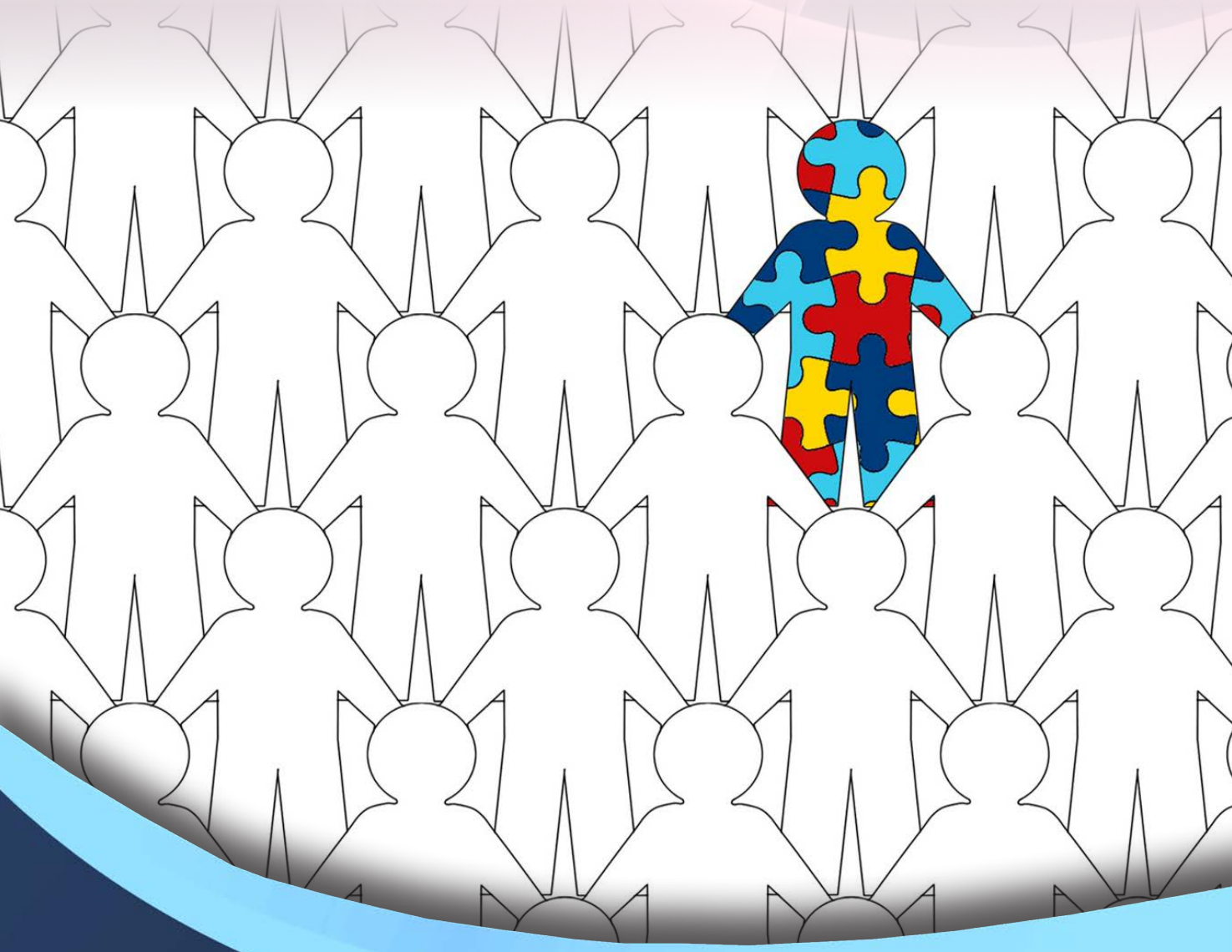
20. Kaynaştırma eğitiminde etkinlik planlanırken ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı olan çocukların etkinliğe katılımını sağlamak için neler yapılmalıdır?

.....
.....
.....

21. Ortopedik yetersizlik ve süreğen hastalığı önlemenin yolları nelerdir? Kısaca bilgi veriniz.

.....
.....
.....

7 ÖĞRENME BİRİMİ

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

KONULAR

7.1. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU
7.2. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ
7.3. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ
7.4. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARININ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

Bu öğrenme biriminde;

- OSB tanımı, yaygınlık oranı ve belirtilerini,
- OSB sınıflandırılmasını,
- OSB neden olan etmenleri,
- OSB önleme yollarını,
- OSB olan çocukların eğitimlerini,
- OSB olan çocukların eğitimlerinde kullanılan materyalleri,
- OSB olan çocukların gelişimsel özelliklerini,
- OSB fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktaları,
- OSB olan çocuklar için kaynaştırma eğitiminin önemini,
- Kaynaştırma eğitimi alan OSB olan çocuklara uygun eğitim ortamlarının niteliğini,
- Kaynaştırma eğitimi alan OSB olan çocukların özelliklerine uygun etkinlik örneklerini,
- Kaynaştırma eğitimi alan OSB olan çocuklar için kullanılan araç gereçlerin özelliklerini,
- Kaynaştırma eğitimi alan OSB olan çocuklara uygun araç gereç yapmayı

öğreneceksiniz.

KAVRAMLAR

- **Asperger Sendromu**
- **Atipik Otizm**
- **Dezentegratif Bozukluk**
- **Duyu İşlem**
- **Etkinlik çizelgesi**
- **Görsel uyarım**
- **Higashi**
- **Hipoterapi**
- **Holding**
- **İşitsel Bütünleme**
- **Nörolojik bozukluk**
- **OÇEM**
- **OÇİDEP**
- **Otizm**
- **PECS**
- **Replik Silikleştirme**
- **Rett Sendromu**
- **Stereotip Hareket**
- **STİP temel eşleme**
- **Sosyal Öykü**
- **TEACHH**
- **Temel tepki**

7.1. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Çevrenizde bulunan insanlarda sık tekrarlanan konuşma ya da davranış (saç ile oynama, kalem ile oynama, ayak sallama vb.) biçimleri gözlemlediniz mi?

2. Alışkın/alışılagelmiş bir ortamda bulunmak, konuşulanları anlamamak, size hangi duyguları hissettirir?

Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.1.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Tanımı, Yaygınlık Oranı ve Belirtileri

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) doğuştan gelen ya da yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan karmaşık bir nöro-gelişimsel yetersizlik türüdür. Tıbbi tedavisi olmamakla birlikte OSB tanılı bireylerin önemli bir kesiminin gelişimlerinde özel eğitim programlarının desteği ile büyük ilerlemeler sağlanmaktadır.

Günümüzde otizm spektrum bozukluğu, toplumsal iletişim ve etkileşimde süregelen bozukluk, sınırlı tekrarlayıcı davranışlar veya ilgiler ile karakterize olmuş yaşamın erken gelişim döneminde ortaya çıkan nöro-gelişimsel bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Otizm 2013 yılında "otizm spektrum bozukluğu" adını almış, yaygın gelişimsel bozukluk kategorisinden çıkarılmıştır.

Yaygınlık Oranı: Otizm spektrum bozukluğu yıllara göre görülme sıklığı;

1990 yılında 10000 çocuktan 4-5 çocukta,

2010 yılında 68 çocuktan 1 çocukta,

2020 yılı son verilerine göre 54 çocuktan 1 çocukta görülmeye başlamıştır.

Geçmiş yıllardan bu güne otizm spektrum bozukluğu görülme oranı son yıllarda çok önemli artış göstermeye başlamıştır. OSB'nin kesin tedavisi bulunamamıştır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

*Türkiye'nin ilk otizm farkındalık araştırmasını 2015 yılında "**Tohum Otizm Vakfı**" yapmıştır. 2015 yılında "Otizmi duydum" diyenlerin oranı %29 iken Tohum Otizm Vakfının çalışmaları sonucunda bu oran 2020 yılında %83'e kadar yükselmiştir.*

Otizm Spektrum Bozukluğu Belirtileri

OSB tanısına götüren belirtiler çocuklarda farklı yaşlarda farklı özellikler gösterir. Çoğu çocukta birçok belirti 3 yaşından önce fark edilir.

Otizm spektrum bozukluğu üç temel alanda belirtiler gösterir.

1. Sosyal Etkileşim Belirtileri

A) Sosyal etkileşim için gerekli sözel olmayan davranışlarda yetersizlik

- Göz kontağı kurmama ya da çok kısa süre kurma (Görsel 7.1)
- İsmi ile seslenildiğinde dönüp bakmama
- Jest ve mimik kullanımında sınırlılık
- Başkalarına yaklaşmada sıra dışı özellikler gösterme (Sosyal ortamların gerektirdiği mesafeyi ayarlayamamak, fazla yakın ya da uzak durmak vb.)

Görsel 7.1: Göz teması kurmama

- Konuşurken alışılmadık ses kalitesi ve vurgu özellikleri gösterme
- Bedenine temas edilmesinden hoşlanmama (Görsel 7.2)

Görsel 7.2: OSB ve bedensel temas

B) Yaşa uygun akran ilişkileri geliştirememe

- Arkadaşlık kurmakta zorlanma, çok az sayıda arkadaşa sahip olma ya da hiç arkadaş edinememe
- Başkalarıyla oyun oynamama, yalnız kalmayı tercih etme (Görsel 7.3)
- Özel ilgi ve belli kişilere dayalı etkileşimde bulunma
- Grup içinde akranlarıyla etkileşimde bulunurken zorlanma
- İş birliğine dayalı oyunların kurallarına uymakta zorlanma

Görsel 7.3: Yalnız kalmayı tercih eden OSB olan çocuk

C) Başkalarıyla başarı ya da ilgi paylaşımında sınırlılık

- Aile üyeleri ile birlikte yapılan aktivitelerde yalnız olmayı tercih etme (tv izleme vb.)
- Başkalarının ilgisi karşısında tepkisiz kalma
- Sözel övgüler karşısında tepki vermeme

D) Sosyal-duygusal davranışlarda sınırlılık

- Taklit becerisine sahip olmama
- Birileri kendisine seslendiğinde ya da kendisiyle etkileşime girilmek istediğinde tepki vermeme, duymuyormuş ya da fark etmiyormuş gibi davranma (Görsel 7.4)
- Ortama birinin girmesi, ortamdan birinin çıkması, birinin konuşmaya başlaması gibi başka çocukların çok ilgisini çeken bazı olaylar karşısında ilgisiz kalma
- Başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamada zorluk yaşama

Görsel 7.4: Etkileşimde tepkisiz kalma

2. İletişim ile İlgili Belirtiler

A) Dil gelişiminde gecikme

- İki yaşından büyük olup da tek bir sözcük bile söyleyememe
- Üç yaşından büyük olup da iki sözcüklük basit ifadeler (anne gel vb.) kullanamama
- Konuşmaya başladıktan sonra basit bir dil bilgisi yapısı kullanma ya da belli yanlışları tekrarlamaya devam etme
- Konuşmada gecikme, monoton garip sesler çıkarma

B) Karşılıklı konuşmada zorluk yaşama

- Karşılıklı konuşma başlatmada, sürdürmede ve sonlandırmada önemli sorunlar gösterme
- İfade edici dilde sorun yaşama bunun yanında alıcı dil becerilerinde de gerilik görülmesi (komutları algılamama vb.)
- Kendi favori konuları dışındaki konularda çok zor ve isteksiz olarak konuşma

C) Sıra dışı ya da yinelenen dil kullanımı

- Söylenen sözleri yineleyerek tekrar etme (Ekolali)
- Televizyondan duyduğu ya da kitaplardan okuduğu kelimeleri ilgisiz zamanlarda tekrar etme
- Kendisinin uydurduğu anlamsız kelimeler söyleme

D) Gelişimsel düzeye uygun olmayan oyun

- Oyuncaklarla evcilik, okulculuk, doktorculuk vb. hayalî oyunlar oynamama
- Oyuncaklarını stereotip hareket (oyuncak arabasının sadece tekerleğini döndürmek, tekrarlayan ileri geri hareket ettirmek vb.) ettirme (Görsel 7.5)

Görsel 7.5: OSB stereotip hareket

- Sosyal oyunlara ilgisiz davranma
- Oyunlarda tekrarlayıcı bağımlı hareketler yapma (oyuncak bebeğin sadece gözünü açıp kapama, elinde iple oynama vb.) (Görsel 7.6)

Görsel 7.6: Oyunlarda tekrarlayıcı bağımlı hareketler

3. Sınırlı Tekrarlayıcı Davranış Belirtileri

A) Sınırlı alanda, yoğun ve sıra dışı ilgilere sahip olma

- Bazı konulara karşı aşırı ilgi duyma ve başka konuları dışlayarak sürekli o konularla ilgili konuşma (okuma, ilgilenme vb. ilgi takıntılarının olması)
- Bazı sıra dışı konulara aşırı ilgi duyma (yılanların yaşamı vb.)
- Kendi ilgi duyduğu konularda en ince ayrıntıları unutmama (araba model ve plakaları vb.)

B) Belli düzen ve rutinlere ilişkin aşırı ısrarcılık

- Belli eylemi her zaman belli bir sırayla yapmak isteme (arabanın kapılarını hep aynı sırayla açma, aynı kıyafeti giymede ısrarcı olma vb.)
- Günlük rutinlerde değişiklik olmamasını isteme
- Değişikliklerden hoşlanmama (ev içinde eşyaların yerinin değişmesinden hoşlanmama vb.)
- En ufak bir değişiklik karşısında aşırı kaygılanma ya da öfke nöbeti yaşama (Görsel 7.7)
- Alışılmışın dışında yemek yememe

Görsel 7.7: OSB olan çocukta öfke nöbeti

C) Tekrarlayıcı ve kendini uyarıcı davranışlar

- Ayak parmak ucunda yürüme ve sekme
- Sıra dışı el ve beden hareketleri (yerinde sallanma, elleri çırpma, elleri aşağı yukarı hareket ettirme, parmakları gözleri önünde oynatma vb.) (Görsel 7.8)

Görsel 7.8: İstemsiz el çırpma hareketi

Görsel 7.9: Ses uyaranlarına kulakları kapama

- Belirli ses uyaranlarına kulakları kapatarak tepki verme (müzik, florasan lambası sesi vb.) (Görsel 7.9)
- Tepkisel sık tekrarlanan bağırma davranışları (Görsel 7.10)

Görsel 7.10: Tepkisel bağırma

D) Nesnelerle ilgili sıra dışı ilgiler ve takıntılı davranışlar

- Hareket eden ve dönen nesnelere aşırı ilgi gösterme (çamaşır makinesi vb.) (Görsel 7.11)
- Ağrı ve acıya karşı tepkisizlik gösterme
- Soğuk ve sıcak uyaranlara az cevap verme
- Nesnelere temasta koklama, dudaklara dokundurma, elle yoklayarak tanımaya çalışma

Görsel 7.11: Çamaşır makinesine ilgi gösterme

Görsel 7.12: Belli nesnelere bağlılık

- Belli nesnelere bağımlı davranış sergileme (ip, lastik, lego, gazoz kapağı vb.) (Görsel 7.12)

SIRA SİZDE

Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin simgesi olarak neden yapboz ve sonsuzluk şekilleri kullanılmaktadır?

Araştırarak bulduğunuz bilgileri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

2 Nisan *Birleşmiş Milletler tarafından otizm konusunda farkındalık yaratmak ve otizm ile ilgili sorunlara çözüm bulmak amacıyla "Dünya Otizm Farkındalık Günü" olarak ilan edilmiştir. Nisan ayı başta olmak üzere tüm yıl boyunca yurt genelinde çeşitli farkındalık etkinlikleri düzenlenmekte ve sağlık personelinin, çocuk alanında çalışan diğer meslek gruplarının ve anne babaların farkındalık düzeylerinin arttırılmasına yönelik eğitimler yapılmaktadır. Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü(WHO), AB İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğü (ECHO) ve Sağlık Bakanlığımızın iş birliğinde sağlık hizmetlerinin sunulduğu merkezlerde çalışan sağlık personellerine otizm farkındalık eğitimleri verilmektedir.*

7.1.2. Otizm Spektrum Bozukluğunun Sınıflandırılması

OSB olan bireyler hem yetersizliğin derecesi hem de gösterdikleri belirtiler açısından birbirlerinden farklı özelliklere sahiptir. Otizm spektrum bozukluğu olan bireyler DSM-V'e (Ruhsal bozukluklara ilişkin tanı ve istatistik el kitabına) göre beş grup olarak sınıflandırılır (Şema7.1).

Şema 7.1: Otizm spektrum bozukluğunun sınıflandırılması

1. Otizm

En çok görülen en temel alt gruptur. Otizm, çocukları üç temel alanda ciddi bir şekilde etkilemektedir. Sosyal uyum zorluğu, konuşma ve iletişimde bozukluk, sınırlı ve takıntılı ilgiler ile tekrarlayıcı davranışlar en belirgin özelliğidir.

2. Asperger Sendromu

Asperger sendromunda zekâ düzeyi normal veya normalin üzerindedir. Otizmden farklı olarak zamanında konuşmaya başlarlar. Aşırı bilgiçlik ve el becerilerinde özel sorunlar görülür. Dil gelişimi oldukça iyidir. En belirgin özelliği sosyal uyum ve iletişim yetersizliği, sınırlı ilgi alanının olması ve sembolik oyun oynama becerisinin olmamasıdır. Bu çocuklarda hayvanlara ya da fen konularına aşırı ilgi gösterdikleri görülür. Uzun süreli hafızanın normal gelişim gösteren çocuklardan daha iyi olabilir. Işık ve ses gibi uyaranlara karşı aşırı hassasiyet vb. bazı özellikler görülebilir.

Asperger sendromu olan bireyler, bütünüyle bir konuya odaklanır ve sürekli o alanla ilgili araştırmalar yapar. Katı prensiplere sahiptirler. Birçok yönden normal çocuklarla benzerlik gösterirler, bu nedenle çoğu kez fark edilmezler. Arkadaş ilişkileri çok sınırlıdır. Empati kuramama ve soyut olay ve kavramları anlayamama gibi özellikleri de vardır. Motor gelişimi genellikle normal görünür ama beceriye dayalı işlerde başarısızlık gösterirler. Tanı genelde 5 yaş civarında konabilir.

3. Çocukluk Dezentegratif Bozukluk

Çok nadir görülen bir bozukluktur. Heller hastalığı olarak da isimlendirilir. Çocuk en az iki yaşına kadar normal bir gelişim gösterir. Daha sonra aniden bir gerileme olur. Var olan becerilerini yitirir. Orta ve ağır düzeyde zihinsel gerilik görülür.

4. Rett Sendromu

Sadece kızlarda rastlanan bir gelişimsel bozukluktur. En belirgin özelliği başın bedene oranla küçük olmasıdır. Motor becerilerinde gelişme görülmez. Sürekli bir gerileme görülür. Rett sendromlu bireylerde devamlı sallanan takıntılı el hareketleri (Görsel 7.13), solunum bozukluğu (nefes tutma, nefes almama vb.), kaslarda sertleşme, çiğneme ve yutma zorluğu, diş gıcırdatma, genellikle küçük ayak yapısına sahip olma, her an düşecek gibi geniş adımlarla parmak ucunda yürüme vb. belirtiler görülür.

Görsel 7.13: Rett Sendromu takıntılı el hareketi

5. Başka Türlü Adlandırılamayan Yaygın Gelişimsel Bozukluk (Atipik Otizm)

Otizm spektrum bozukluğu belirtilerine sahip ancak tanı konacak kadar yeterli kriterleri sağlamayan çocuklara verilen tanıdır. Atipik otizmli bireylerde konuşmada zorluk yaşama, iletişim kurmada güçlük çekme, gelişimde görülen bozukluklar, tekrarlayıcı konuşmalar, sosyalleşmede sorun yaşama vb. belirtiler gösterir. Ancak bu belirtiler daha geç yaşlarda ortaya çıkabilir veya tam tanı konmasını engelleyecek şekilde çok az görülebilir. Tipik otizmde tanı kalıcıdır. Hafiften ağıra giden bir yelpazesi vardır. Dil sorunu bazı olgularda düzelir ama çoğu kez kalıcıdır. Kendine zarar verme davranışı sık görülür. Yaş, cinsiyet, ailede benzer durum özellikleri ve iletişim sorunu temelde atipik otizmle aynıdır. Atipik otizmde erken tanı, doğru eğitim, terapi ve tedavi yöntemleri kullanılırsa konuşma ve iletişim bozuklukları düzeltilebilir.

SIRA SİZDE

Çevrenizden gelen müziğin sesi çok yüksek olduğunda, arabanın farı gözünüzü rahatsız ettiğinde veya çok kalabalık bir yolda insanların size çarparak yürümesi sizi rahatsız eder mi? Bu durumlardan herhangi biriyle karşılaştığınızda hangi duyguları hissedersiniz?

Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.1.3. Otizm Spektrum Bozukluğuna Neden Olan Etmenler

Otizm spektrum bozukluğuna neden olan etmenler henüz kesin olarak bilinmemesine rağmen son yıllarda yapılan araştırmalar; nörolojik, yapısal, genetik ve çevresel etmenler üzerinde durmaktadır.

Nörolojik ve Genetik Etmenler

OSB son yıllarda yapılan araştırmalarda beyinde bağlantı bozukluğu, beyin gelişim bozukluğu ve beyinde uyarıcı yatıştırıcı sistem arası denge bozukluğu nedenleri arasında tanımlanmaya çalışılmıştır. Beynin işleyiş ve yapısı bu yüzden yapboz parçalarına benzetilmektedir. OSB'de genetik etmenlerin merkezi sinir sisteminin bir parçası olan beynin yapısında ve işleyişinde çeşitli anormalliklere neden olduğu saptanmıştır. Yapılan bilimsel çalışmalar sonucunda beyin ve beyinciğin bazı bölgelerinin yapısını oluşturan hücrelerin normalden farklı olması OSB olma ihtimalini arttırmaktadır.

ABD'nin North Carolina Üniversitesinde yapılan araştırmaya göre OSB olan çocukların beyin yapılarının diğer çocukların beyin yapılarına oranla %10 daha büyük olduğu bilgisayar modellemesi ile ölçülerek bulunmuştur.

OSB alanında yayımlanan bir dizi araştırmada yalnızca bir avuç yüksek etkili genle değil, yüzlerce minik genetik mutasyonla da ilişkili olabileceğini göstermiştir. 300'den fazla genin bu durumla ilişkili olabileceği saptanmıştır.

Minik genetik mutasyonların çevre faktörleri ile birleşmesi sonucunda anne babadan kalıtım yoluyla çocuğa geçen DNA yapılarının, merkezî sinir sisteminin bir parçası olan beynin yapısında ve işleyişinde çeşitli anormalliklere neden olduğu saptanmıştır.

Ailede OSB olması veya olmaması çocuktaki görülme ihtimali ile ilişkili değildir. Ancak yapılan araştırmalara göre otizmli bir çocuğun kardeşinde de otizm görülme oranı otizm olmayan ailelere göre daha yüksektir.

Genetik nedenlerle ilgili önemli göstergelerden biri ikizlerle yürütülen çalışmaların bulgularıdır. OSB rastlanma durumu çift yumurta ikizlerinde çok daha fazladır. Tek yumurta ikizlerinden birinde OSB varsa diğerinde olma olasılığı %60, %90 arasındadır.

Çevresel Etmenler

Çevre ile ilgili aşılar üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkan sonuçta OSB olan çocuklarda otizm belirtileri ve gelişimsel gerilikler ile MMR (kızamık-kabakulak-kızamıkçık) aşısı arasındaki ilişki araştırılmaktadır. Anne karnında geçirilen kızamıkçık hastalığı ağır OSB'ye yol açabilmektedir.

OSB olan bireylerde mide ve barsak problemlerine sıklıkla rastlanmakta, bu problemlerde faktör olarak buğday, yulaf benzeri tahıllar ve süt ve türevlerinde bulunan kazein proteinleri sorumlu tutulmaktadır.

OSB'de ailenin çocuk yetiştirme yöntemleri ya da ailenin ekonomik koşulları nedenler arasında yer almamaktadır. Her çeşit toplumda, coğrafyada, ırkta ve ailede rastlanabilmektedir.

OSB'ye neden olan etmenler arasında televizyon gösterilse de kesin neden olan bir etmen değildir. Çocukta var olan otistik belirtileri aşırı televizyon izleme, bilgisayar oyunu oynama gibi etkenler tetiklemektedir. Amerikan Pediatri Akademisi önlem olarak 0-2 yaş çocuklarına televizyon seyrettirilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

OSB'ye neden olan etmenlerden bir diğeri ise annenin yaşıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda 40 yaş üzeri gerçekleşen doğumlarda otizm tanısına daha sık rastlanmaktadır. 40 yaşını geçmiş annelerin doğumlarında 25-30 yaş arası gerçekleşen doğumlara oranla iki kat daha fazla OSB riski olduğu görülmektedir.

Annenin radyasyona maruz kalması, hamilelik ve doğumda yaşanan komplikasyonlar (prematüre, çoğul gebelik düşük doğum ağırlığı vb.), teknolojik bağımlılık, vitamin eksikliği hamilelik sırasında OSB açısından büyük etkiye sahip olabileceği araştırmalarda ortaya koyulan diğer etmenler arasındadır.

SIRA SİZDE

BALIK KILÇIĞI DİYAGRAMI YAPALIM

Balık kılçığı diyagramı, bir problemin olası tüm sebeplerini ve aralarındaki ilişkiyi net bir şekilde belirlemek için kullanılan bir tekniktir.

Balık kılçığı diyagramı 6 adımda nasıl oluşturulur?

1. Bir kâğıdın üzerine yönü sağa doğru olan bir ok çizilir.
2. Açıklanacak konunun başlığı, ‘‘balığın başını’’ temsil eden kutucuğun üzerine yazılır.
3. Daha sonra balığın omurgasına 45 derecelik açıyla oklar çizilir.
4. Okların üzerine ana nedenler yazılır (Görsel 7.14).
5. Son olarak probleme neden olabilecek sebepler tüm ana kategoriler altında ayrıntı verilerek yazılır. Ayrıntı yazılırken her kategori için “Bu neden oluştu?” sorusu sorularak hareket edilir.
6. Sonuç olarak farklı seviyelerde nedenler belirlenip birbirleriyle ilişkilendirilir ve probleme neden olan temel etmenler bulunabilir.

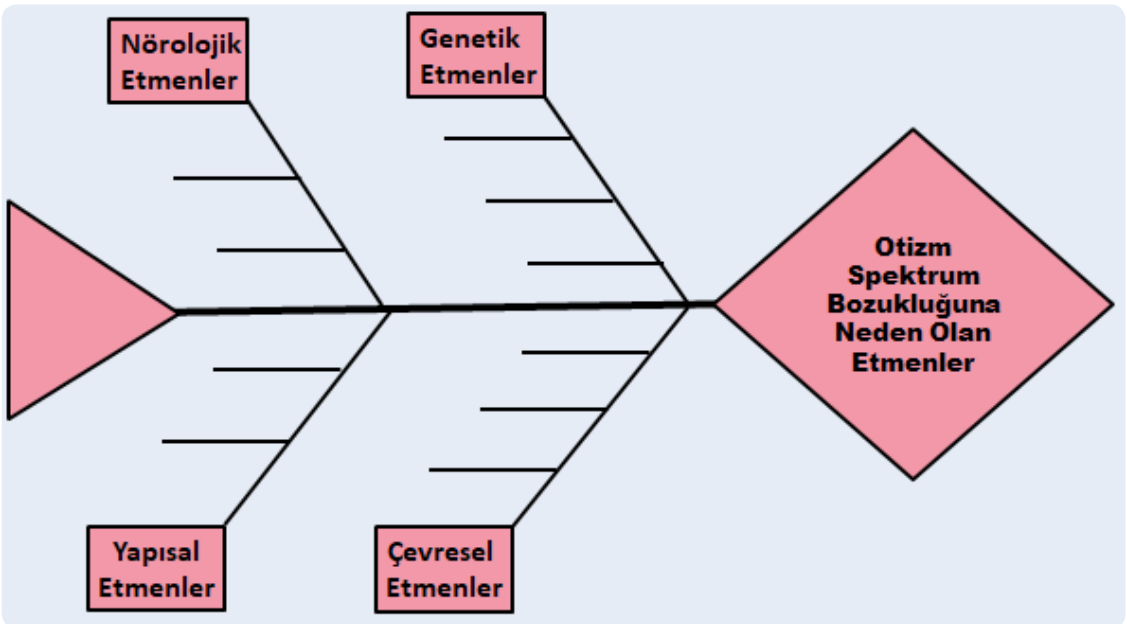
6 kişilik gruplar oluşturunuz.

Beyin fırtınası yaparak aşağıda belirtilen soruların cevaplarını balık kılçığı diyagramı üzerine yerleştiriniz.

- Otizm spektrum bozukluğuna neden olan etmenler nelerdir?
- Bu etmenler arasındaki ilişkiler nelerdir?

Eklemek istediğiniz farklı bir etmen varsa kılçık ilavesi yaparak ekleyiniz.

Otizm spektrum bozukluğuna neden olan etmenlerin araştırılmaları sonucunda sizce gözden kaçan bir detay var mıdır? Grubunuzla tartışınız.

Görsel 7.14: Balık kılçığı diyagramı

7.1.4. Otizm Spektrum Bozukluğunu Önleme Yolları

Otizm spektrum bozukluğunu önlemenin henüz bilinen bir yolu yoktur. Ancak eğitimle ve uygun tedavi yöntemleri kullanılarak ilerlemesi önlenebilmektedir. Uygulanabilir çeşitli tedavi seçeneklerinin etkinliğinin uygulanabilirliği araştırılmakta ve bazıları ülkemizde de uygulanmaktadır. Şema 7.2'de tedavi yöntemlerinin isimleri verilmiştir.

Otizm Spektrum Bozukluğu Tedavi Yöntemleri

- Psikiyatrik Tedavi Yöntemleri
- Glüten/Kazein Diyeti
- Vitamin Mineral Desteği
- Ağır Metallerden Arındırma
- Mantar Tedavisi
- Melatonin Hormonu Tedavisi
- Omega 3 Yağ Asitleri Tedavisi
- Sindirim Sistemi Enzimleri ve Probiyotikler

Şema 7.2: Otizm spektrum bozukluğu tedavi yöntemleri

SIRA SİZDE

Genel ağ üzerinden otizm spektrum bozukluğunda geçerliliği kabul edilmiş ülkemizde uygulanan tedavi yöntemlerini araştırınız.

Bulduğunuz bilgileri sunum hazırlayarak arkadaşlarınızla GOOGLE CLASS ROOM'da bir hafta sonraki derse kadar paylaşınız.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

İlk bilinen otizmli Victor isimli bir çocuktur. Fransa'nın Aveyron ormanlarında bulunarak 1799 yılında beş yaşındayken Bethlem Kraliyet Hastanesi'ne getirildi. Hastanede doktorlar tarafından gözlem yapılması sonucunda hareketlerine bir anlam verilemedi. Herkese saldıran, ısıran bir çocuktu. Hiç konuşmadığı için sağır ve dilsiz olarak teşhis edilerek Sağır ve Dilsizler Kurumu'nda çalışan Dr. Itard'ın (İtart) takibine gönderildi. Dr. Itard'ın tüm incelemeleri sonucunda önce sağır ve dilsiz teşhisini doğruladı. Sonra tesadüfen arkasında kırılan bir vazonun sesini duyup döndüğü görülünce sağır olmadığını anladı. Victor gibi çocuklara nasıl yaklaşılacağı, nasıl teşhis edileceği, tedavisinin ne olması gerektiği ile ilgili o güne kadar bir bilgi yoktu. Araştırma yapılmamıştı. Dr. Itard, Victor'u tedavi ederken bütün duyularını kullanabilmesini sağlamak amacıyla bir çok tedavi yöntemi denedi. Victor yıllarca Dr. Itard'ın sorumluluğu altında kaldı Ama hiçbir zaman konuşmadı ve takıntılı davranışları düzelmedi. Sadece sosyal iletişim kurmayı başarabildi.

7.2. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

"Eğer çocuklar bizim öğrettiğimiz yollarla öğrenemezlerse, biz de onların öğrendikleri yollarla öğretiriz."

Ivar Lovaas (Ivar Lovas)

Bu söz size ne ifade etmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimleri

1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerin Eğitim Ortamları

OSB olan bireyler/çocuklar diğer yetersizlik türlerinde olduğu gibi uyum sağlayabilme, performans durumuna göre kaynaştırma, özel eğitim okulu ve sınıfı eğitim olanaklarına sahiptirler.

Hangi okullarda otizm spektrum bozukluğu olan gruplara yönelik özel eğitim sınıfları açılacağına Milli Eğitim Müdürlükleri karar verir. OSB olan çocuklar için açılan özel eğitim sınıflarında sınıf mevcudu en fazla 4 öğrencidir. Özel eğitim sınıfını tamamlayan öğrencilere diploma verilmez, okur-yazarlık belgesi verilir.

Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM): İlköğretim okullarının bünyesine bağlı ya da bağımsız olarak açılmış bir sınıf ta eğitim veren özel eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlarda tıbbi ve eğitsel tanısı yapılmış 3 ile 15 yaş arasındaki çocuk bireyselleştirilmiş eğitim alır ve kaynaştırma eğitimi programlarına tabi tutulur. Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri ''Bağımlı OÇEM, Bağımsız OÇEM'' olmak üzere ikiye ayrılır.

1. Bağımlı OÇEM: Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitimlerinin yapıldığı ''Otistik Çocuklar İletişim Merkezi'' ilkokullar bünyesine bağlıdır. Bağımlı OÇEM' de bireysel ve grup eğitiminin yanı sıra kaynaştırma eğitimi verilir.

2. Bağımsız OÇEM: Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitimlerinin yapıldığı ''Özel Eğitim Rehberlik Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüne'' bağlı açılan özel eğitim kurumlarıdır. Bu özel eğitim kurumlarında bireylerin özbakım ve günlük yaşam becerileri ile işlevsel akademik becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla Bakanlıkça hazırlanmış özel eğitim programı uygulanır.

Özel Eğitim Uygulama Okulu: İlköğretim I. ve II. kademe eğitimlerini tamamlayan, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumda olan ve 27 yaşından gün almamış OSB bireyler/çocuklar özel eğitim uygulama merkezlerine devam edebilir. Bu merkezlerde akademik bilgi ve becerilerin yanı sıra iş eğitimi uygulamaları da yer alır.

Otizm alanında kullanılan eğitim tek başına yeterli olmadığı durumlarda uzman önerisi ile terapi yöntemlerinden biri seçilerek desteklenebilir.

SIRA SİZDE

Türkiye'de OSB ile ilgili yapılan çalışmaları, kurumları ve uygulanan projeleri araştırınız. Bulduğunuz bilgileri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Otizm Spektrum Bozukluğunda Kullanılan Eğitim-Öğretim ve Terapi Yöntemleri

OSB olan çocuklar öğrenme sürecinde farklı yöntem, teknik ve yaklaşımlara gereksinim duyarlar. Eğitim ve terapi yöntemleri seçilirken OSB olan çocukların bireysel farklılıkları dikkate alınarak uzmanlar tarafından seçim yapılmalıdır.

Öğretim programlarında çoklu duyuya dayalı öğretim tekniklerinin kullanılması gerekmektedir. Öğretim sürecini planlarken bireyin gelişim özellikleri, mevcut performansı, öncelikli ihtiyaçları, öğrenme deneyimleri, motivasyonu, kazandırılacak beceri vb. değişkenler dikkate alınmalıdır.

Her çocuk için ayrı bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlanmalıdır. Eğitim sadece okulda ve özel eğitim merkezlerinde devam etmez. Ailenin ve çocuğun yaşadığı çevrenin de eğitimin içinde olacağı yirmi dört saatlik bir süreci kapsamalıdır.

Tablo 7.2: Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitim Öğretim ve Terapi Yöntemleri

Otizm Spektrum Bozukluğu	
A) Eğitim Öğretim Yöntemleri	**B) Terapi Yöntemleri**
• Açık Anlatım Yöntemi • Basamaklandırılmış Yöntem • İleri Zincirleme Yöntemi • Tüm Beceri Yöntemi • Tersine Zincirleme Yöntemi • Uygulamalı Davranış Analizi • Ayrık Denemelerle Öğretim • Erken Yoğun Davranışsal Eğitim • Etkinlik Çizelgeleriyle Öğretim • Replik Silikleştirmeyle Öğretim • Videoyla Model Olma • Fırsat Öğretimi • İşlevsel Değerlendirme ve Analiz • Temel Tepki Öğretimi • Yanlışsız Öğretim • PECS • Sözel Davranış • Akran Aracılı Uygulamalar • TEACHH • İlişki Temelli Yöntemler • Sosyal Öyküler • Kolaylaştırılmış İletişim	• Duyu Bütünleme Terapisi • İşitsel Bütünleme Terapisi • Konuşma Dil Terapisi • Müzikle Terapi • Sanat Terapisi • Drama Terapisi • Hayvan Terapileri • Hipoterapi • Higashi Günlük Yaşam Terapisi • Holding (Kucaklaşma) Terapisi

A) Eğitim Öğretim Yöntemleri

Açık Anlatım Yöntemi: OSB olan çocuklarda açık anlatım yöntemi kullanılırken ayırt edici öğrenme sürecinden yararlanılmaktadır. Öğretilecek kavramın ilişkili ve ilişkisiz nitelikleri belirlenir. Daha sonra kavramın olumlu ve olumsuz örnekleri oluşturulur. Örneğin "üçgen" kavramı için ilişkili nitelik üç kenarı ve üç köşesinin olmasıdır. Üçgeni temsil eden nesnenin büyüklüğü, malzemesi gibi nitelikler ilişkisiz niteliklerdir.

Basamaklandırılmış Yöntem: Bu yöntemin öğretim süreci "yap", "göster", "söyle" ve "yaz" basamaklarına ilişkin etkinlikleri içermektedir. OSB olan çocuklar, uygulayıcı beceriyi yaparken görürler, açıklamasını dinlerler. Daha sonra beceriyi kendileri yapar, gösterir, ne yaptıklarını söyler ve yazarlar.

İleri Zincirleme Yöntemi: Bu yöntemde Öğretim yapılırken ilk işlem basamağı (birinci temel beceri) üzerinde durulup diğer işlem basamaklarının (diğer temel becerilerin) öğretimi yapılmaz. OSB olan çocuk, ilk işlem basamağını bağımsız olarak gerçekleştirdikten sonra ikinci işlem basamağına geçilir. Örneğin el yıkama işlem basamaklarında ilk işlem basamağı olan çocuğun eline sabunu alıp musluğu açmayı öğrendikten sonra diğer işlem basamakları öğretimine geçilmesi vb.

Tüm Beceri Yöntemi: Bu yöntemin uygulanması sırasında becerinin bütün işlem basamakları için öğretim yapılır. Her öğretim oturumunda beceri basamaklarındaki ipuçları yavaş yavaş çekilerek becerinin tümü gerçekleştirilmeye çalışılır. Örneğin diş fırçalama beceri aşamalarının tamamı çocuğa gösterilir. Aşamalar sırasıyla uygulatılır. Beceri aşamalarında yapamadıkları zaman ipuçları verilir. Yapabildikleri aşamalarda ipuçları yavaş yavaş kesilir. Böylece becerilerin tüm işlem basamakları çocukların bağımsız yapabileceği hale getirilir.

Tersine Zincirleme Yöntemi: Öğretim yapılırken son işlem basamağı üzerinde durulur; diğer işlem basamaklarının öğretimi yapılmaz. Birey, son işlem basamağında bağımsızlığa ulaşınca sondan bir önceki işlem basamağının öğretimine geçilir. Her oturumda bireyin bağımsız gerçekleştirdiği basamakları da yaparak beceriyi tamamlaması istenir.

Uygulamalı Davranış Analizi: Uygulamalı davranış analizinde bireye kazandırılmak istenen ya da bireyde azaltılmak istenen davranışlar sistemli bir gözlem ve kayıt tutmayla belirlenir. OSB olan çocuklarda görülen problem davranışların azaltılması ile ilgili özel programlar hazırlanır. Uygulamalı davranış analizi günün her saatinde, çocuğun yaşadığı tüm çevreyi ve iletişime geçtiği tüm kişileri de içine alarak haftada en az 20-40 saat dilimi arasında uygulanır.

Ayrık Denemelerle Öğretim: Lovaas (Lovas) yöntemi olarak da bilinen bu yöntemde OSB olan çocuklarla birebir oturum gerçekleştirilir. Bu oturumlarda sunum yapılır. Soru, komut ya da araç ile yöneltilir. Çocuğun verdiği doğru cevap, yerine getirilen komut ve gösterilen araca verdiği tepki doğru ise ödüllendirilir. Öğretim sırasında ipuçları kullanılarak çocuğun yanlış yapma olasılığı azaltılır.

Erken Yoğun Davranışsal Eğitim (EYDE): Lovaas öncülüğünde Los Angeles'daki California (Los Encılıs Kaliforniya) Üniversitesinde başlatılan ve deneysel araştırma sonuçlarıyla desteklenen bilimsel dayanağı en fazla olan programlardan biridir. Ülkemizde bu eğitim yöntemi Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsünde OÇİDEP (Otizmli Çocuklar İçin Davranışsal Eğitim Programına) bağlı EYDE programı olarak geliştirilerek yürütülmektedir. 0-8 yaş arası OSB olan çocukların tüm gelişim alanlarını kapsayan bir eğitim programıdır. Eğitim çocuğun kendi ev ortamında gerçekleştirilir.

Etkinlik Çizelgeleriyle Öğretim: Bu yöntemde OSB olan çocuklara öğretilecek beceriler basamaklara ayrılır. Ayrılan basamakları gösteren çizelge, afiş, fotoğraflı defter vb. hazırlanır. Uygulama aşamasında eğitmen tarafından her bir basamağı sırasıyla uygulaması sağlanır. Yazılı etkinlik çizelgesi, seçmeli yazı etkinlik çizelgesi, akranlarıyla sosyal etkinlik başlatma çizelgesi vb. etkinlik çizelgeleri hazırlanarak uygulanır.

Replik Silikleştirmeyle Öğretim: Bu yöntem OSB olan çocuklarda etkileşime girme, sohbet başlatma ve sürdürme becerilerini geliştirmek için uygulanır. Kullanılacak replikler çocuğun bulunduğu ortamlara göre hazırlanır. Bu yöntemle eğitim alan çocuklar bir süre sonra yardım olmadan öğrendikleri replikleri doğru zamanlarda kullanır hâle gelir.

Videoyla Model Olma: Bu yöntemde OSB olan çocuklarda öğrenmesi planlanan beceriler videodan izletilerek uygulatılması yapılır. Videoyla model olmada sergilenecek olan beceri, yetersizliği olmayan bir akran ya da yetişkin tarafından sergilenir. Sergilenen beceri uygulamacı tarafından kamera yoluyla kaydedilir. Daha sonra öğretim yapılacak çocuğa bu video kaydı izletilir. Bu yöntem OSB olan çocuklarda özbakım, sosyal iletişim, günlük yaşam becerileri ve oyun etkinlikleri yapabilmelerinde etkilidir (Görsel 7.15).

Görsel 7.15: Videoyla model olma

Fırsat Öğretimi: Bu yöntem OSB olan çocuklarda iletişim becerilerinin geliştirilmesi amacı ile kullanılır. Öncelikle çocukların iletişime geçmesini aktif hâle getirecek ortam hazırlanması gereklidir. Örneğin OSB olan çocukların oynamaktan zevk aldığı oyuncakları görebileceği ama ulaşamayacağı yere koyularak uzanma girişiminde bulunmaları beklenir. Eğitimci çocuğun oyuncağı sözel ifade veya jest, mimik kullanarak istemesi için cesaretlendirici sözel ifade ve davranış modeli sergiler. OSB olan çocuklar iletişimsel çaba içerisine girdiklerinde ödüllendirilir.

İşlevsel Değerlendirme ve Analiz: Bu yöntem OSB olan çocuklarda davranış sorunlarının giderilmesinde kullanılan terapi ve değerlendirme yöntemidir. Yöntemin amacı OSB olan çocukların gerçekleştirdiği olumsuz davranışın nedenini araştırarak elde edilen nedenler karşısında davranışları olumlu yöne çevirmektir. İşlevsel değerlendirme ve analiz yöntemi ile yeni davranışlar geliştirilerek her olumlu davranış sergilendiğinde ödül kullanılarak yeni davranışlarda duygusal haz duymaları sağlanır.

Yanlışsız Öğretim: Bu öğretim yönteminde hata düzeyinin düşük olması ve bireyin daha fazla pekiştireç alması amaçlanır. OSB olan çocuk ile uygulayıcı arasında olumlu etkileşim kurularak uygun olmayan davranışlar azaltılmaya çalışılır.

Temel Tepki Öğretimi: Temel tepki öğretimindeki temel kavramlar güdülenme ve çoklu uyaranlardır. Sosyal iletişimi başlatması, dil ve akademik gelişimleri için uyaran girdisi sağlanarak bireye öğrenme fırsatı sunulabilir. Birinci basamağı birey tarafından seçilen oyuncak, etkinlik ya da materyalleri seçimi oluşturur. İkinci basamakta ise bireyin iyi düzeyde performans gösterdiği becerilerin arasına yeni öğreneceği beceriler ekleyerek olumlu deneyimler sağlanması ve pekiştireç alması amaçlanır.

PECS: Bu yöntem Amerikalı psikolog Andy Bondy (Endi Baundi) ve konuşma terapisti Lori Frost (Lori Frost) tarafından geliştirilmiştir. OSB olan çocuklarda hızlı bir şekilde beceri kazandırmak amacıyla geliştirilmiş resim değiş tokuşu temeline dayanan bir yöntemdir. Temel amacı iletişim becerilerini gelişmesini sağlamaktır. PECS yöntemi; nesne ya da sözcük benzeri ses kullanamayan, basit soruları soramayan, söylenen kelimeleri taklit etmeyen ya da konuşmayı işlevsel olarak kullanamayan her OSB olan çocuğa öğretilebilir (Görsel 7.16).

Görsel 7.16: PECS materyali

Sözel Davranış: OSB olan çocuklara iletişim becerisi kazandırmak amacı ile kullanılan bir yöntemdir. Sözel davranış yönetiminde alıcı dilin beklenen gelişim düzeyine gelmesi beklenmeden ifade edici dil çalışmalarının başlanır. İstediği nesnenin ismi kelime söyletilir. İkinci eylem kelimesine jest ve beden dili kullanarak isteğine ulaşması sağlanır. Örneğin ''Su ver'' cümlesinde çocuk su kelimesini söyler, ver kelimesini vücut dili ve jest kullanarak bildirir.

Akran Aracılı Uygulamalar: Bu yöntemde OSB olan çocuklara akranları tarafından davranış modeli sergilemesi yaptırılarak becerilerin gelişimi sağlanır. Akran öğretimi planlanacağı zaman eğitimci akranların seçimini yaparken devam sorunu olmayan, gönüllü ve kişiler arası ilişkileri olumlu olan çocuklar arasından seçim yapmaya dikkat etmelidir. Akran öğretimi boyunca tüm süreç eğitimci danışmanlığında ve takibinde devam etmelidir (Görsel 7.17).

Görsel 7.17: Akran eğitimi

TEACHH: OSB olan çocukların becerileri, ilgileri ve gereksinimleri dikkate alınarak çocuğa özel eğitim programı hazırlanır. TEACHH yönteminde temel prensip çocuğun içinde bulunduğu çevreye uygun eğitim alması değil, çevrenin çocuğun ihtiyacına uygun uyum göstermesidir. Bu yüzden çocuğa uygun çevre düzenlemesi yapılır. Eğitim materyalleri onun ihtiyacına cevap verecek şekilde hazırlanır. Çocukların kendilerine has çalışma köşeleri oluşturulur. Böylece başkalarına karşı bağımlı davranış göstermeleri engellenmiş olur.

İlişki Temelli Yöntemler: Duygusal gelişim ve bağlanmanın ön planda tutulduğu yöntemdir. Bu yöntemde çocuğun serbest oyun ortamlarında sosyal iletişime girerken eğlenerek keyif alması hedeflenir. Etkileşim sırasında çocuğun lider olması sağlanır. Eğitimci tarafından yaptığı davranışlar engellenmez tam tersi aynısı yapılmaya çalışılır. Çocuk tamamen etkileşime geçtikten sonra zamanla eğitimci tarafından olumsuz davranışların yerini olumlu davranışların alması için örnek rol model olunmaya başlanır.

Sosyal Öyküler: Bu yöntem eğitimci Carol Grey (Kerıl Griy) tarafından geliştirilmiştir. OSB olan çocukların sosyal ortamlarda ne yapmaları gerektiğini anlatan, çocuğa özel yazılan öykülerden oluşan bir yöntemdir. Bu öykülerin içeriği sosyal davranışlar içindeki ''nasıl ve neden '' sorularının karşılığını verecek düzeyde çocukların öğrenme stili, ihtiyaçları, becerileri ve ilgi alanları dikkate alınarak hazırlanır. Sosyal öykülerin çocukta kaygıya yol açmasını engellemek için rahat bir ortamda, olumlu bir tutum ve ses tonu ile okunması çok önemlidir.

Kolaylaştırılmış İletişim: Sözel iletişim kuramayan OSB olan çocuklarda kullanılan alternatif bir yöntemdir. Bu yöntemin kullanılabilmesi için çocuğun okuma yazma bilmesi gereklidir. Çocuğun mesajı fiziksel destek kullanılarak (çocuğun elinden tutularak) yazdırılır. Bazı telefon, bilgisayar vb. sistemlerde çocuğun söylediği sözler yazılı hâle otomatik olarak çevrilir. Başarı elde edilmesi için çocuğun aktif iletişime geçebilmesi, ona yardımcı olan kişiler tarafından yönlendirilmemesi gerekir.

B) Terapi Yöntemleri

Duyu Bütünleme Terapisi: Duyu işleme bozukluğu gösteren çocuklarda yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. OSB olan çocuğun ışığa, sese, dokunmaya, kokulara ve diğer girdilere uygun şekilde yanıt vermesine yardımcı olmak için özel duyusal aktiviteler içerir. Özel olarak eğitilmiş fizyoterapistler tarafından uygulanır (Görsel 7.18).

Görsel 7.18: Duyu terapi odası

İşitsel Bütünleme Terapisi: OSB olan çocuklarda bazı seslere aşırı hassasiyet, elleri kulaklarına kapama gibi bazı davranışlar görülmektedir. İşitsel bütünleştirme terapisinde çocuğun hangi frekanslara karşı aşırı hassas olduğu belirlenir. Terapi seanslarında müzik kaynağından gelen sesler alçak ve yüksek frekanslara göre ayrıldıktan sonra çocuğa kulaklıklardan dinletilir (Görsel 7.19).

Görsel 7.19: İşitsel bütünleme terapisi

Konuşma Dil Terapisi: OSB olan çocuklarda konuşma becerilerinin olmaması ya da sınırlı olması, konuşmanın iletişim amaçlı kullanılmaması durumlarında konuşma ve dil terapisti tarafından uygulanan bir terapi yöntemidir (Görsel 7.20).

Görsel 7.20: Konuşma ve dil terapisi

Müzikle Terapi: Sertifikalı müzik terapistleri tarafından uygulanan terapi yöntemidir. Terapinin içinde; şarkı söyleme, müziğe dansla eşlik etme, ritm aleti ve enstrüman çalma etkinlikleri bulunur (Görsel 7.21). Göz kontağı kurmayan, yaşıtları ile sosyal iletişime girmekten kaçınan OSB olan çocuklarda engeller aşılır, dış dünyaya yönelmeleri sağlanır. Kendini ifade etme yeteneği ve başarı duygusu artar.

Görsel 7.21: Müzikle terapi

Sanat Terapisi: OSB olan çocuklara yaptırılan sanat çalışmalarında (resim, seramik, heykel vb.) çocukların kendini ifade edebildikleri ve duygusal olarak rahatlama sağladıkları görülmektedir. Ayrıca dokunsal olarak bazı objelere dokunabildikleri ve kokulara karşı hassasiyetin azaldığı gözlenmiştir (Görsel 7.22).

Görsel 7.22: Sanat terapisi

Drama Terapi: Drama terapisinde amaç rol oynama, öykü anlatma vb. etkinlikleri kullanarak OSB olan çocukların duygusal gelişimlerine ve kendilerini ifade etmelerini sağlayacak beden dili kullanmaları ve sözel ifadelerde bulunmalarına katkı sağlamaktır. Drama terapisi sırasında çocukların gösterdiği olumsuz davranışlar olumlu davranışlara dönüştürülmeye çalışılır (Görsel 7.23).

Görsel 7.23: Drama terapi odası

Hayvan Terapileri: OSB tedavisinde hayvanla çocuk arasında etkileşim kurularak çocukta duyusal açıdan gelişmeyi hedefleyen terapilerdir. Köpekler ile yapılan terapide çocuklarda duygusal rahatlama ve sosyalleşme davranışları görülür (Görsel 7.24).

Görsel 7.24: Hayvan terapisi

Hipoterapi: Atlar ile yapılan hipoterapinin çocuklar üzerindeki olumlu etkileri tüm dünyada görülmüş olup hızla yayılmaya başlamıştır. Hipoterapi merkezlerinde fizyoterapistlerin kontrolünde atın çok boyutlu hareketlerini kullanarak uygulanan terapi yöntemidir. OSB olan çocuklarda kullanıldığında; çevreye uyum sağlama, algılama, sosyal iletişim ve konuşma becerisi gelişimi, bağırsak problemlerinde azaltma, beden dengesini ve hareketler arası koordinasyonu sağlamada oldukça etkili bir yöntemdir (Görsel 7.25).

Görsel 7.25: Hipoterapi yapan çocuk

Higashi Günlük Yaşam Terapisi: Dr. Kiyo Kitaro tarafından geliştirilmiş olup Tokyo' da uygulanmaktadır. Ülkemizde de son zamanlarda duyulmaya ve kullanılmaya başlanmıştır. Bu terapide belirli bir sisteme göre akademik bilgiler, beden eğitimi, sanat çalışmaları, müzik ve mesleki eğitim programları grup içinde verilir. Amaç OSB olan çocuklarda iletişim ve günlük yaşam becerilerini kazandırarak sosyal bağımsızlığa ulaşmayı sağlamaktır (Görsel 7.26).

Görsel 7.26: Ayakkabı bağlama becerisi

Holding (Kucaklaşma) Terapisi: Çocuk Psikiyatrisi Dr. Martha Welch (Marta Velc) tarafından OSB olan çocukların terapisi için geliştirilen bir terapi yöntemidir. Bu terapi yönteminde çocuk annenin kucağına oturtulur ve bu pozisyonda kalması için zorlanır. Yüz yüze gelme sağlanır. Anne göz kontağı kurarak sözel ifadelerde bulunur (Görsel 7.27).

Görsel 7.27: Holding terapisi

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Türkiye'de üniversiteye giren, bilinen ilk otizmli birey Cem Vardarcı'dır (Görsel 7.28).

Cem Vardarcı 1989 yılında İzmir'de doğdu. 4 yaşında otizm tanısı aldı. Amerika başta olmak üzere farklı ülkelerde otizm tedavisi gördü. Ablası Gülser Vardarcı Kacar'ın bateri kursuna götürmesiyle müzik hayatına başladı. Ritim duygusu iyileşmesinde araç oldu. Hayat hikâyesi 2001 yılından itibaren çeşitli gazetelere, dergilere, televizyon ve radyo programlarına, belgesellere ve hatta yurt dışı basına konu odu. Başarıları ve azmi ile örnek oldu. Müzik yeteneği sayesinde Yaşar Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümünü üçüncülükle bitirip keman, piyano, ud ve perkisyon sanatçısı olarak mezun oldu. Mozart Akademi' de etütlerde çalıştı. Otizmli bir birey olan Prof. Dr. Temple Grandin' den "Başarı Ödülü" aldı. UGSO' da (Ulusal Gençlik Senfoni Orkestrası) solist piyanist olarak görev alarak Müzik Tarihi'ne geçti. JCI' dan (Uluslararası Genç Liderler ve Girişimciler Derneği) "Türkiye'nin En Başarılı Genci" ödülünü aldı. Eğitim hayatı boyunca Fahir Atakoğlu, Haluk Levent vb. usta müzisyenlerle aynı sahnede birçok defa yer aldı. Ali Baba ve Kırk Haramiler Müzikalinde ritim sanatçısı olarak görev aldı. Devlet Sanatçısı Tuncay Yılmaz ile ASSM'de (Adnan Saygun Sanat Merkezi) İZDSO (İzmir Devlet Senfoni Orkestrası) ile Vivaldi'nin iki Keman konçertosunu solist olarak seslendirerek dünyada bir başka ilke daha imza attı. İzmir/Urla Belediye Oda Orkestrasında İkinci Keman olarak başladığı işinde ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

Görsel 7.28: Cem Vardarcı

SIRA SİZDE

BURADA HERKES ÖĞRETMEN

- Öğretmen, öğrencilere, "Burada Herkes Öğretmen" tekniğiyle öğrendikleri bilgileri gözden geçireceklerini söyler.
- Öğretmen, öğrencilere küçük kartlar dağıtır ve "otizm spektrum bozukluğu eğitim öğretim ve terapi yöntemlerini ayrıntılarıyla inceledik. Öğrendiğiniz bu konuyla ilgili sorulmasını istediğiniz soruları kartlara yazmanızı istiyorum." der.
- Öğrencilere düşünmeleri ve sorularını yazmaları için yeterli süre verilir.
- Tüm öğrenciler kartlarını hazırladıktan sonra öğretmen kartları toplar ve karıştırır. Ardından kartları tekrar öğrencilere dağıtır.
- Öğretmen öğrencilerden kendilerine gelen karttaki soruları sırayla cevaplamalarını ve konuyla ilgili gerekli açıklamaları yapmalarını ister.
- Bütün kartlardaki sorular cevaplandıktan sonra etkinlik sonlandırılır.

7.2.2. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğun Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitim ortamlarında kullanılan materyaller eğitim-öğretim faaliyetlerinin niteliğini ciddi ölçüde etkilemektedir. Eğitimlerde kullanılan materyallerin ilgili olduğu alan/ beceri ve kullanım amaçlarına uygun kullanılması önemlidir.

OSB olan çocukların eğitiminde kullanılan materyaller bilişsel ve motor becerileri geliştirmede kullanılan materyaller, alıcı ve ifade edici dil becerilerini geliştirmede kullanılan materyaller, sosyal duygusal becerileri geliştirmede kullanılan materyaller, özbakım ve günlük yaşam becerilerini geliştirmede kullanılan materyaller ve duyusal özellikleri geliştirmede kullanılan materyaller olarak sınıflandırılabilir.

Bilişsel ve Motor Becerileri Geliştirmede Kullanılan Materyaller

- Üç boyutlu meyveler/ sebzeler/ hayvanlar,
- Abaküs, adım ayarı tahtası,
- Ahşap geometrik şekiller,
- Boncuk dizme seti (Görsel 7.29),
- Bowling, mesafe tahmin oyunları,
- Boya seti (kuru, pastel, sulu, parmak, yüz), boyama kitabı,
- Denge oyunları, denge tahtası,
- Domino, eksik olanı bulma, rakam nesne eşleme, zıt kavram ve örüntü oluşturma kartları,
- Kavram kartları (renk, şekil, sayı, duygu, giysiler, taşıtlar, meyveler, sebzeler vb.),
- Ses eşleme materyali (Görsel 7.30),

Görsel 7.29: Boncuk dizme seti

Görsel 7.30: Ses eşleme materyali

- Eşleme kartları (rakam, tane, renk, nesne vb.),
- İlişki kurma kartları,
- Farklı boyutlarda toplar, disk oyunu (Görsel 7.31),
- Geometrik cisimler, puzzle, yapboz, tangram (Görsel 7.32) oyunları,

Görsel 7.31: Disk oyunu

Görsel 7.32: Tangram

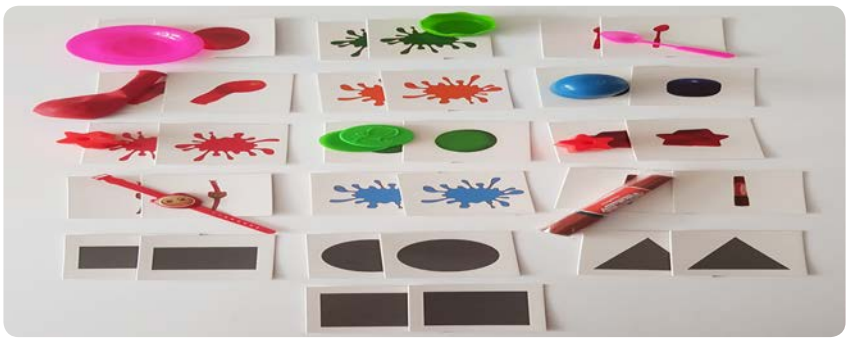
- İp ve halka geçirme materyali (Görsel 7.33),
- Oyun hamuru ve aparatları, parça bütün eşleme, parçaları tak çıkar (blok) oyunu,
- Renkli ahşap bloklar,
- Denge yolu (Görsel 7.34),
- Trambolin,
- STİP temel eşleme materyali (Görsel 7.35) kullanılmaktadır.

Görsel 7.33: İp ve halka geçirme materyali

Görsel7.34: Denge yolu

Görsel 7.35: Görsel 7.35: STİP temel eşleme materyali

Alıcı ve İfade Edici Dil Becerileri Geliştirmede Kullanılan Materyaller

- Duyu terapi aynası,
- El/parmak kukla seti ve sahnesi,
- Eylem kartları (Görsel 7.36),
- Hikâye kitapları seti, konuşma kartları,
- Olay sıralama kartları (Görsel 7.37),
- Ses kartları (Görsel 7.38),

Görsel 7.36: Eylem kartları

Görsel 7.37: Olay sıralama kartları

Görsel 7.38: Ses kartları

- Nesne isimleri iletişim kartları, konum kartları (Görsel 7.39)
- Nefes egzersiz seti (Görsel 7.40) kullanılmaktadır.

Görsel 7.39: Konum kartları

Görsel 7.40: Nefes egzersiz seti

Sosyal Duygusal Becerileri Geliştirmede Kullanılan Materyaller

- Evcilik seti, oyuncak bebekler,
- Mutfak, tamir, taşırlar vb. oyuncak setleri,
- Sosyal beceri öğretim seti,
- Alternatif iletişim becerileri materyali (Görsel 7.41) kullanılmaktadır.

Görsel 7.41: Alternatif iletişim becerileri materyali

Özbakım ve Günlük Yaşam Becerileri Geliştirmede Kullanılan Materyaller

- Özbakım öğretim materyali (Görsel 7.42),
- Beceri küpü, beceri önlüğü, beceri tahtası (Görsel 7.43),

Görsel 7.42: Özbakım öğretim materyali

Görsel 7.43: Beceri tahtası

- Temizlik beceri sıralama kartları, ayakkabı maketi,
- Giyinme beceri sıralama kartları, yemek yeme beceri sıralama kartları kullanılmaktadır.

Duyusal Becerileri Geliştirmede Kullanılan Materyaller

- Dokun-hisset kartları, duyusal disk (Görsel 7.44),
- Kumaş duyusal algı materyali (Görsel 7.45),
- Duyu topu (Görsel 7.46),
- Oyun tünelleri, duyu bütünleme araçları ve terapi salıncakları kullanılmaktadır.

Görsel 7.44: Duyusal disk

Görsel 7.45: Kumaş duyusal algı materyali

Görsel 7.46 : Duyu topu

OSB olan çocukların eğitiminde iyi ve kolay öğrenebilmesi için gerekli materyallerin olmaması durumunda, evde ve eğitim gördüğü kurumda birçok malzeme iyi bir öğretim materyali olarak kullanılabilir. Örneğin bardak ne işe yaradığının yanı sıra şeffaf, sert, cam vb bazı kavramların öğretiminde kullanılabileceği gibi karton bardaklardan farklı etkinlik örnekleri hazırlanabilir.

Minder, dikdörtgen ya da kare, renk, yumuşak, sert, vb. bazı kavramların öğretiminde kullanılabilir.

SIRA SİZDE

1. Bir özel eğitim kurumunu ziyaret ederek kurumdaki OSB olan çocukların eğitimlerinde kullanılan materyalleri inceleyiniz. İncelediğiniz materyallerin fotoğraflarını çekiniz.

2. Materyallerin kullanımı ile ilgili özel eğitim öğretmeninden bilgi alınız.
Edindiğiniz bilgi ve materyal fotoğraflarını bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.3. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların gelişim özelliklerini bilmek neden önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.3.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri

OSB olan çocukların ailesi, yaşadıkları çevre, eğitim ve uygulanan terapi yöntemleri birbirinden farklı olduğu için gelişimsel süreçleri de birbirinden farklılık gösterebilir.

Bilişsel Gelişim

OSB olan çocukların yüksek zihinsel potansiyele sahip oldukları şeklinde bir görüş olsa da bu görüş tanısı konmuş tüm çocukları kapsamaz. Büyük çoğunluğunun zekâ seviyesi normalin altındadır. Bazıları da üstün becerilere sahip olabilir. 2-3 yaşlarında hiç kimseden yardım almadan kendi kendilerine okumayı öğrenebilen, sayılara karşı ilgisi fazla olup zor matematik işlemlerini akıldan yapabilenler de görülür. Görsel bilginin beyne aktarılmasında problem görüldüğü için renk seçmede ve gölgeleri ayırt etmede zorluk yaşarlar. ‘‘Hayır gitme lütfen’’ demek yerine ‘‘hayır’’ denmesi gibi komutlar tek, net ve kesin bir ifade kullanılarak verildiği zaman algılayabilirler.

OSB olan çocukların yönerge takip becerilerinde, bir, iki veya daha fazla eylem bildiren basit, koşullu ve grup yönergeleri yerine getirmede, istenen nesneyi bulma ve getirmede, yönlendirildiğinde belirli bir alana gitmede, akranlarına göre yetersiz ya da çok az gelişim gösterdikleri görülür.

Ortak dikkati başlatmada ve yanıt vermede sınırlılıklar sergilerler. OSB olan çocukların bazılarının görsel algı ve dikkat becerilerinin diğer becerilerine göre çok daha iyi olduğu görülmektedir. Gördüğü resimleri çok iyi kopya eden, mekanik oyuncakları parçalara ayırıp geri takabilen, karmaşık yapbozları kolayca tamamlayabilen çocuklara da rastlanmaktadır.

OSB olan çocuklar, dikkati yöneltme ve farklı uyaranları birbirinden ayırt etme becerisinde son derece sınırlı özellikler göstermektedirler. Bu nedenle bireylerin belli nesnelerin adını söyleme ya da belli nesneleri isteme becerisinde eğitime ihtiyaç duydukları görülür. Günlük yaşamda kullandıkları nesnelerin isimlerini ve ne işe yaradıklarını bilmemeleri iletişim sorununu da beraberinde getirir. Eşleme öğretim sürecinde kullanılan nesneler çocukların günlük yaşamından seçilmelidir.

Dil Gelişimi

OSB olan çocuklar iletişimi sosyal amaçlı kullanmayı beceremedikleri için iletişime girmekten hoşlanmazlar. Konuşan kişiye dikkati yöneltmede sorun yaşarlar. Jest ve mimikleri kullanma, konuşurken ses yüksekliklerini ayarlamada zorluk çekerler. Konuşmaları genelde monoton, robotik bir tarzdadır. Kendilerine sorulan sorulara çok kısa yanıtlar verirler. Soyut sözcükleri anlayamaz, mecaz anlamlı sözcükleri algılayamazlar. Ekolali denilen yankı konuşması görülür, kendisine söylenenleri aynen tekrar ederler. Anlamını bilmedikleri, çevreden duydukları bir kelimeyi defalarca düzgün biçimde tekrarlayabilirler.

OSB olan çocukların sorulan sorulara cevap vermede, eylemi ya da eylem resmini adlandırmada, aile bireylerinin adını söylemede, karşılıklı konuşmalarda anlamlı cümleler kurmada, belirlenen bir konu hakkında konuşmada, nesneleri tanımlamada, olayları oluş sırasına göre anlatmada, yer bildiren sözcükleri kullanmada, söz ve cümle kalıplarını yerinde kullanmada, geçmiş olayları anlatmada, zıtlık bildiren sözcükleri kullanmada gelişimsel yetersizlikleri görülür. Ünlü, ünsüz sesleri ve heceleri söyleme, alçak, yüksek sesleri taklit etme, nesneleri hareketleriyle ve sözcükleriyle taklit etme, sözcüklerden tümce oluşturma ve taklit becerilerinde akranlarına göre yetersiz ya da çok az gelişim gösterdikleri görülür.

Sosyal Duygusal Gelişim

Sosyal iletişim becerileri yavaş ilerler. Normal gelişim gösteren çocuklar sosyal beceriyi başkalarını taklit ederek ve gözleyerek öğrenirler. OSB olan çocukların ise sosyal becerileri taklit yolu ile öğrenmeleri zaman alır. Birçok alanda sınırlı beceriye sahip olmaları öz güven duygusunun gelişimini etkiler. Sosyal anlamda gelişemeyen çocuğun da psikolojik yapısı bozulur ve çocuk hırçın, saldırgan davranışlar gösterebilir. Sosyal becerilerindeki sınırlılık nedeniyle oyun oynamada zorluklar yaşarlar. Sevinçlerini, başarılarını ve ilginç buldukları şeyleri başkaları ile paylaşmayı istemezler.

Fiziksel ve Motor Gelişim

Fiziksel yapı olarak birçok beceriyi normal zamanında gerçekleştirecek gibi görünmelerine rağmen, bazı becerilerin gelişimi geç olabilmektedir. Otizmli çocuklarda motor becerilerin gelişimi genellikle kronolojik yaşlarına yakındır. Kâğıt kesme, kutu içine küp atma ve ipe boncuk dizme gibi ince motor becerilerinin de oldukça zayıf olduğu gözlenmektedir. Araştırmalar, OSB olan çocukların koordinasyon ve denge kontrolünde, hareket ve motor becerileri planlamada sorunlar yaşadığını göstermektedir. Verilen kaba motor gelişimini destekleyen etkinliklerin yönergelerini yerine getirmede sorun yaşayabilirler. Normal gelişim gösteren çocuklarda ağız çevresindeki kaslar konuşma ve çiğneme ile beraber gelişmeye başlar. OSB olan çocukta konuşma görülmediği için ağız kasları yeterince gelişmez. Bu nedenle de bazı yiyecekleri yemede güçlük çekerler.

Özbakım ve Duyusal Gelişim

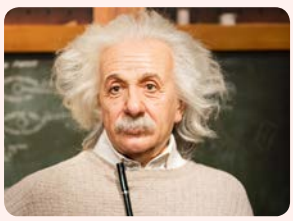
OSB olan çocuğun yaşamında erken yaşta başlanması gereken en önemli becerilerden biri özbakım becerileridir. Ailenin desteği ve eğitimle gelişimsel sürecinde öğretilebilecek becerilerdir. Kişisel bakım, temizlik, giysileri çıkarma- giyme, yemek yeme becerileri olarak üç kategoride çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak planlanmalıdır.

OSB olan çocuklar, beceri öğrenirken daha fazla yönlendirilmeye ve desteklenmeye gereksinim duyabilirler. Bu süreç uzun süreli eğitim ve sık tekrar etmeyi gerektirir. Bu çocuklar, normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha sık başarısızlıkla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu nedenle, başarılı olma girişimlerinin desteklenmesi ve pekiştirilmesi gerekir. Normal gelişim gösteren çocuklar bağımsız yaşam için gerekli becerileri, mevcut eğitim olanaklarını kullanarak, gözlemleyerek ya da tekrar ederek öğrenebilirken OSB olan çocuklar, içinde bulundukları gelişimsel yetersizlik nedeniyle bu becerileri kendilerine uygun planlanan sistematik öğretim süreçleriyle öğrenebilirler.

OSB olan çocukların birçoğu çevreden gelen duyusal girdileri kaydetmede problem yaşarlar. Çevreden gelen duyuları net bir şekilde anlayamaz ve entegre edemezler. Çevrelerindeki duyusal uyarılara çok farklı tepkiler verebilme özellikleri vardır. Yeni bir nesneyi ellerine aldıklarında genellikle koklayarak, yalayarak ve parmaklarını üzerinde gezdirerek tanımaya ve keşfetmeye çalışırlar .

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

İzafiyet teorisini, kuantum fiziğini, atomun parçalanması ile enerji üretimini bulan ve bilim tarihinin en önemli dâhilerinden olan Albert Einstein (Albırt Aynştayn) otizm tanısı konmuş dünyaca ünlü birisidir (Görsel 7.47).

Görsel 7.47: Albert Einstein

Birçok OSB özelliğine sahipti. Çocukken, ciddi konuşma gecikmeleri ve daha sonra kelimeleri, sesleri tekrarlama alışkanlığı yaşadı. 3 yaşına kadar konuşmadı. Einstein, isimleri, tarihleri ve telefon numaralarını hatırlamakta zorluk çekti. Yaz kış ayağına çorap ve kapalı ayakkabı giymeme takıntısı yaşadı.

Otizm spektrum bozukluğu olan diğer ünlüler

Bill Gates (Bil Geyts): Microsoft kurucusu

Lewis Carroll (Liuvis Kerrıl): "Alice Harikalar Diyarında" yazarı

Nikola Tesla (Nikola Tesla): Mucit, alternatif akım ve kablosuz akımın yaratıcısı

Hans Christian Andersen (Hans Kristian Andersen): Çocuk kitapları yazarı

7.3.2. Otizm Spektrum Bozukluğunu Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

OSB olan çocukların, akranlarından farklı davranışlar sergilemelerinden dolayı ailelerin internet ve televizyondan edindikleri bilgilerle veya çocuk doktorları, sınıf öğretmenleri, psikolog, pedagog, kreş veya özel eğitim kurumları tarafından fark edilip tanılamaya yönlendirildikleri görülmektedir.

Otizm spektrum bozukluğu tanısı, çocuklukta görülen gelişim bozukluklarını değerlendirme konusunda uzmanlaşmış deneyimli uzman kişiler tarafından çocuğun gözlenmesi, gelişim testleri yapılması ve anne-babalara çocuğun gelişimi hakkında sorular sorulmasıyla konur.

OSB olan çocukların çoğunda farklı düzeylerde zekâ geriliği ve öğrenme güçlüğü olduğu görülmektedir. Bu nedenle zekâ ile birlikte uyumsal becerilerin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin yaklaşık %50'sinde, ortalama zekâ ya da çok güçlü bellek, müzik yeteneği vb. üstün zekâ göstergeleri olan özelliklere rastlanabilmektedir. Otizmin tanısı 12 aylıktan itibaren konabilir. Erken yaşta tanı konması önemlidir. Tanının alınması için ailelerin; çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları ana bilim dalı bulunan üniversite hastanelerine, çocuk ve ergen ruh hastalıkları uzmanı veya çocuk nöroloğu bulunan Sağlık Bakanlığı'na bağlı devlet hastanelerine başvurmaları gereklidir.

Otizm tanısı koyabilecek uzmanlar çocuk ruh hastalıkları uzmanları ve çocuk nörologlarıdır. Rehberlik araştırma merkezlerinde eğitsel tanısı konur.

DSM V'e (Ruhsal bozukluklara ilişkin tanı ve istatistik el kitabı) göre OSB teşhisinde aşağıda tabloda verilen belirtilen 6 ya da daha fazla belirtinin görülmesi durumunda uzman kişiler tarafından teşhis edilir (Tablo 7.2).

Tablo 7.2: DSM-V'e Göre Tanı Kriterleri

Toplumsal etkileşimde nitel bozulma (en az 2 maddenin olması)	Toplumsal etkileşim içinde; el kol hareketleri, vücut duruşu, göz temasından kaçınma, yüz ifadesinde jest mimik vb. olmaması
	Yaşıtlarıyla gelişimine uygun iletişim içine girmeme
	Başkalarıyla ortak ilgi ve mutluluk vb. duyguları paylaşılmaması
	Yaşadığı duyguları ifade edememe
İletişimde nitel bozulma (en az 1 maddenin olması)	Konuşma dilinde gecikme olması veya konuşmanın hiç olmaması. Dil aracı yerine kendini işaretlerle ifade etmeye çalışması
	Çevresinde olan kişilerle konuşma ve iletişime geçmeyi başlatmama veya sürdürememe
	Tekrarlayıcı kelimelerden oluşan dil kullanımı
	Gelişim düzeyine uygun imgesel, toplumsal taklitlere uygun oyunları kendiliğinden oynamama
İlgide sınırlılık ve somut aktivitelerin yineleyici olması (en az 1 maddenin olması)	İlgilenme düzeyi açısından olağan dışı bir durumda takılı kalması
	Alıştığı gündelik işlerde esneklik göstermeden sıkı sıkıya bağlı kalma isteği
	Tekrarlayıcı motor hareketler
	Oyuncağının veya eşyalarının bir parçasıyla sürekli uğraşıp durma

SIRA SİZDE

Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinizden destek alarak ''Sosyal ağ kullanımı otizm spektrum bozukluğu olan çocukların ailelerini olumlu yönde mi olumsuz yönde mi etkilemektedir?'' konulu bir münazara hazırlayınız. Hazırladığınız münazarayı bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.4. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ARAÇ GEREÇ YAPIMI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Kaynaştırma eğitiminin OSB olan çocukların gelişimlerine olan etkileri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.4.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar, yeteneklerini doğru kullanabilmek ve hayata karışmak için kaynaştırma eğitimi alabilirler. Bu sayede çocukların kendine güveni artar, sınıf ortamı çocukların gereksinimlerine göre düzenleneceği için sınıf içindeki başarı oranı artar, çocukların takdir edilme ve sorumluluk duyguları gelişir. Dil ve konuşma becerilerinin gelişiminde; iletişim ve konuşma becerilerinin arttığı görülür. Kaynaştırma eğitimi alan öğrencinin sınıfında bulunan akranlarının farkındalık düzeyi artmış olur. Sınıftaki diğer öğrenciler özel gereksinimli bireylere nasıl davranmaları gerektiğini öğrenirler.

OSB olan çocuklar okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında kaynaştırma eğitimi alabilirler. Kaynaştırmaya devam eden özel eğitim öğrencilerine ve bu öğrencilerin öğretmenlerine gerekli destek hizmetler devlet tarafından sağlanır. Çocuğun takip ettiği program temel alınarak eğitim performansı ve ihtiyaçları doğrultusunda bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlanır. Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden OSB olan çocukların destek eğitim hizmeti almaları için gerekli düzenlemeler okul tarafından yapılır. Bu doğrultuda destek eğitim hizmetleri, yetersizliğin derecesine uygun sınıf içi yardım şeklinde olabileceği gibi destek eğitim odalarında da verilebilir. Destek eğitim odasında tüm dersler birebir olarak verilir ve ders programı veli isteği üzerine BEP birimi ve okul idaresi tarafından planlanır.

7.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği

Kaynaştırma eğitimi alan OSB olan çocuklara eğitim ortamı hazırlanırken ortamın fiziksel özelliği, donanım özelliği ve çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alınarak düzenleme yapılmalıdır.

- Ortam mümkün olduğunca dikkat dağıtmayacak veya bir detaya takılmayı engelleyecek şekilde düzenlenmelidir.
- Materyaller renklerine göre düzenlenebilir ya da sınıfta belli alanlar renklerle birbirinden ayrılabilir. Şerit bantlar; oturulacak, ayakta durulacak ya da sıraya girilecek alanları belirlemek, yürünecek alanları belirginleştirmek, her bir öğrenci için kişisel bir alan yaratmak ve öğrencilerin geçmemesi gereken alanları belirlemek amacıyla kullanılabilir.
- Sınıftaki çalışma alanları ayna, titrek ışık, pencere ve cep telefonları gibi dikkat dağıtıcı unsurlardan olabildiğince arındırılmış biçimde düzenlenmelidir.
- Sınıf aydınlatmasında florasan lamba yerine gün ışığı ve yerden aydınlatma lambası kullanılmalıdır.
- Oturduğu sırayı, sandalyeyi, kullanacağı askı vb. yerleri ilgisini çekecek şekilde işaretlemek; (oturacağı yeri, ceketini asacağı askılığı vb.) belirsizlikleri ortadan kaldırarak ne yapması gerektiğini anlamasını kolaylaştıracaktır.

- OSB olan öğrencinin takip edebilmesi için resimli beceri çizelgesi hazırlanarak çocuğun görebileceği bir yerde tutulmalıdır.
- Okul, sınıf, bahçe ve servis aracında uyulması belirlenen kurallar görsel desteklerle zenginleştirilmelidir.
- Masalar bölünebilir (L, U şeklinde kullanılabilecek), öğrencinin boyuna göre ayarlanabilir, sade renklerde ve kolay temizlenebilir olmalıdır.
- Sınıf, lavabo ve tuvaletlere yakın konumda olmalıdır.
- Sınıfta projeksiyon, ses sistemi (hoparlör), bilgisayar vb. teknik donanım cihazları olmalıdır.
- Kullanılan araç gerecin ve teknik donanım cihazlarının uygun şekilde kullanımını ve saklanmasını kolaylaştıracak dolaplar olmalıdır.
- Öğrencilerin performans düzeylerine uygun materyal olmalıdır.

SIRA SİZDE

Genel ağ üzerinden otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara kaynaştırma eğitimi veren kurumlardaki eğitim öğretim ortamlarının fotoğraflarını araştırınız.

Bulduğunuz kaynaştırma eğitimi veren kurumlarının görselleri üzerinde aşağıda verilen hususları dikkate alarak rapor hazırlayınız.

1. Eğitim ortamı OSB olan çocukların dikkatlerini dağıtmayacak şekilde dizayn edilmiş mi?

2. Öğrencilerin performans düzeyine uygun materyal var mı?

3. Masalar bölünebilir L, U şeklinde kullanılabilecek şekilde mi yerleştirilmiş?

4. Duvarlar sade mi bırakılmış?

5. Sınıf kurallarını belirleyici çizelgeler hazırlanmış mı?

Hazırladığınız raporları bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri

OSB olan çocukların eğitiminde becerileri arttırıcı etkinliklerin hazırlanması çok önemlidir. Kaynaştırma eğitiminde hazırlanacak etkinlikler OSB olan çocuğun gelişim özellikleri ve yapabilme düzeyleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır (Görsel 7.48). Hazırlanacak etkinlikler aynı zamanda akran ilişkilerini geliştirmeye yönelik olmalıdır.

Normal gelişim gösteren öğrencilerin OSB olan çocuklara yönelik kabullerinin günlük yaşam içerisindeki davranışlarına yansıması konusunda olumlu etki sunan farklı etkinlikler yapılmalıdır.

Görsel 7.48: OSB olan bir çocuğun yaptığı boya çalışması

ETKİNLİK 1

Şeker Kumu

Süre: 30 dakika

Etkinliğin Amacı: İnce motor ve dokunsal algı becerilerinin gelişimini destekleme.

Araç Gereç: 2 su bardağı toz şeker, 1 çay kaşığı mısır nişastası, sıvı gıda boyası, plastik kap

İşlem Basamakları

- Plastik kap içine tüm malzemeler koyularak karıştırılır (Görsel 7.49).
- Tüm malzemelerin karışımı sağlandıktan sonra masa üzerine koyularak çocukların oynamasına rehberlik edilir.
- Oyun sırasında farklı kalıp ve şekiller kullanılmasına rehberlik edilir.

Görsel 7.49: Şeker kumu

ETKİNLİK 2

Kokla, Dans Et, Tahmin Et

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Duyu işlem, bilişsel ve algı, kaba motor becerilerin gelişimini destekleme.

Araç Gereç: Farklı koku içeren nesneler, kullanılacak nesne sayısı kadar köpük tabak, alüminyum folyo, müzik çalar

OSB bozukluğu olan çocuklarda duyu işlem bozukluğunda;

Limon, muz kabuğu, nane şekeri, sirke, tarçın, gül vb. çiçek kokuları, portakal kabuğu, nar çekirdeği, karanfil, biberiye, kekik ve diğer ot türleri, greyfurt, parfüm, sarımsak, çim, toprak, beyaz tutkal, yapıştırıcı, kahve çekirdeği, sallama çay, kurşun kalem kokuları kullanılır (Görsel 7.50).

İşlem Basamakları

- Köpük tabaklar içine birbirinden farklı ve kendine has kokusu olan nesneler koyularak hazırlanır.
- Tabakların üzeri alüminyum folyo ile kapatılarak koku çıkacak kadar delikler açılır.
- Tabaklar sınıf içinde yere çocukların aralarında gezebileceği aralıklarla yerleştirilir.
- Çocuklardan müzik başladığında tabakların aralarında gezmeleri ve dans etmeleri, müzik durduğunda hangi tabağın önünde kaldıysa koklamaları ve kokladıkları nesneyi tahmin etmeleri istenir.
- Koklama ve tahmin etme işlemi bittikten sonra tabaklardaki alüminyum folyolar çıkarılır.
- Çocukların nesneleri incelemelerine eline alıp tekrar koklamalarına rehberlik edilir.

Görsel 7.50: Koklamada kullanılan nesneler

ETKİNLİK 3

Topaç Çevirme

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: İnce motor ve sosyal gelişim becerilerin gelişimini destekleme. Dönen nesnelere karşı duyulan takıntıyı amaçlı davranışa dönüştürebilme.

Araç Gereç: CD, pinpon topu, plastik su şişesi kapağı, eva süngeri, makas, yapıştırıcı, düdük

İşlem Basamakları

- CD topaç hazırlamak için altına pinpon topu, üzerine plastik su şişesi kapağı yapıştırılır. CD üzeri eva süngeri kullanılarak süslenir (Görsel 7.51).
- Çocuklarla birlikte halka şeklinde ayakta durulur.
- Uygulayıcı "Ben düdüğü çaldığım zaman hepiniz aynı anda topaçlarınızı yerde çevireceksiniz. Topacı en çok dönen kişi yarışmayı kazanır." açıklaması yapar.
- Düdük sesiyle birlikte yarışma başlatılır. Topacı en çok dönen çocuk yarışmayı kazanır ve alkışlanır.

Görsel 7.51: CD topaç

ETKİNLİK 4

Gülmeden Dur

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Dürtüsel davranışların ve istemsiz hareketlerin kontrol edebilmesini sağlama. Kaba motor ve dikkat becerilerin gelişimini destekleme.

Araç Gereç: Değişik yüz ifadeleri kartları, müzik çalar

İşlem Basamakları

1. Aşama

- Çocuklar aralarında yaklaşık bir metre olacak şekilde oturtulur.
- Uygulayıcı çocukları güldürmek için değişik vücut hareketler ile jest ve mimik hareketleri yapar.
- Gülmeden durabilen çocuklar oyunu kazanır ve alkışlanır.

2. Aşama

- Çocukların eline yüz ifadesini gösteren (gülen, ağlayan, korkmuş, üzgün, kızgın, şaşkın vb.) kartlar dağıtılır (Görsel 7.52). Müzik açılır. Çocuklardan istedikleri gibi dans etmeleri istenir.
- Uygulayıcı, çocuklardan müziği durdurduğunda ellerinde bulunan yüz ifadesinde bulunan duyguların yüz mimiklerini kullanarak canlandırmasını ister.
- Çocuklar tekrar müzik açıldığında elindeki kartı yakınında duran arkadaşı ile değiştirip dans etmeye devam ederler (Görsel 7.53).
- Etkinlik tüm yüz ifadeleri elden ele gezip çocukların canlandırması bitince sonlandırılır.

Görsel 7.52: Yüz ifadeleri kartları

Görsel 7.53: Yüz ifadelerini canlandıran çocuklar

ETKİNLİK 5

Meyve Salatası

Süre: 30 dakika

Etkinliğin Amacı: İfade edici, alıcı dil, sosyal ve duygusal gelişim becerilerini destekleme. Alışılmışın dışında meyve yememe davranışlarının azaltılmasını sağlama. Dikkat ve konsantrasyon gelişimini destekleme.

Araç Gereç: Meyve çomak kuklaları, meyve salatası yapmak için seçilen meyveler, tabak

İşlem Basamakları

- Çocuklar uygulayıcıyı görebilecekleri şekilde yere u düzeninde oturtulur.
- Uygulayıcı hazırladığı meyve kuklalarını tek tek göstererek meyve isimlerini söyler (Görsel 7.54).
- Meyvelerin özellikleri söylenerek çocuklardan hangi meyvenin olduğunu bilmesi istenir.
  Hangi meyve sarıdır, kırmızıdır, turuncudur (renk) ?
  Hangi meyveler kış, hangi meyveler yaz meyvesidir (mevsim)?
  Hangi meyveler tatlı, hangi meyveler ekşidir (tat)? Soruları sorulur.
- Cevaplar alındıktan sonra çocukların eline kuklalar verilerek istedikleri gibi konuşturmaları istenir.
- Tat, renk vb. kavramların pekiştirilmesi için canlı meyvelerden hep beraber meyve salatası hazırlanarak yenilir.
- Etkinlik sebzeleri tanıtmak için de yapılabilir (Görsel 7.55).

Görsel 7.54: Meyve çomak kuklalar

Görsel 7.55: Sebze çomak kuklalar

ETKİNLİK 6

Buz Boyama

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Sıcak-soğuk olan nesnelere tepki vermeyen OSB olan çocuklarda sıcaklık farkı ayrımı yapmalarını sağlama. İnce kaba motor becerisi gelişimini destekleme.

Araç Gereç: Tepsi, buz, parmak boyası, guaj boya

İşlem Basamakları

- Bir gece önceden dondurulmuş buzlar kalıplarından çıkarılarak tepsi üzerine alınır.
- Parmak boyası ya da guaj boya buzun yanına tepside hazırlanır.
- Buz küplerini çocukların boyamalarına rehberlik edilir.
- Buzların erimesi ile renkler arasındaki geçişler gözlem yaptırılır (Görsel 7.56).

Görsel: 7.56: Buz boyama

ETKİNLİK 7

Hareket Kartları

Süre: 30 dakika

Etkinliğin Amacı: Vücut farkındalığı sağlama. İnce- kaba motor, hafıza ve konsantrasyon becerisi gelişimini destekleme.

Araç Gereç: Hareket kartları, müzik çalar

İşlem Basamakları

- Görsel 7.57'de görülen hareket kartlarından 10 adet farklı beden hareketleri gösterilerek hazırlanır.
- Uygulayıcı hareket kartlarını sırayla göstererek çocuklardan hareketi taklit etmelerini ister.
- Tüm kartların taklidi tamamlandıktan sonra kartlar sınıf içinde yere çocukların aralarında dolaşabileceği mesafede koyulur.
- Müzik açılarak çocuklardan kartlar arasında gezmeleri istenir.
- Müzik durdurulduğunda çocuklar hangi kartın önünde kaldıysa kartta gösterilen hareketi taklit etmelerine rehberlik edilir.

Görsel 7.57: Hareket kartları

ETKİNLİK 8

Dönen Sandalye Kapmaca

Süre: 15 dakika

Etkinliğin Amacı: Kulak vestibul sinirini harekete geçirerek iç kulaktan aldığı işitme ve denge ile ilgili bilgileri beyine aktarımını sağlamak. Beyin gelişimini sağlamak.

Araç Gereç: Dönen sandalye, müzik çalar

İşlem Basamakları

- Çocuklar çember şeklinde durdurulur.
- Çemberin ortasına dönen sandalye gerekli güvenlik önlemi alınarak koyulur (Görsel 7.58).
- Uygulayıcı çocuklara müzik çalınca dans etmelerini müzik durduğunda kim dönen sandalyeyi kaparsa onu başına dokunduğu çocuğun döndüreceğini söyler. Sandalyede 10 defa sağa 10 defa sola döndürme yapılır.
- Sandalyeyi bir kere kapıp dönen çocuk oyunda kalır fakat sandalye kapma hakkını kaybeder.
- Etkinlik tüm çocukların sandalyede dönmesi tamamlandığında bitirilir.

Görsel 7.58: Dönen sandalye kapmaca

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

2 Nisan Dünya Otizm Farkındalık Günü'nde otizm farkındalığı oluşturmak için ABD'de Autism Speaks tarafından başlatılan ve bütün dünyada ilgi gören "Mavi Işık Yak" kampanyası, Türkiye'deki temsilcisi Tohum Otizm Vakfı'nın çağrısı ile 2014 yılında Türkiye'de de başlamış ve 2016 yılında büyük ivme kazanmıştır. Kampanya ile 2016 yılında İstanbul'da Boğaziçi Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve Galata Kulesi başta olmak üzere pek çok bina otizmin rengi olan mavi ışıkla aydınlanmış, binlerce kişi mavi giyerek mesajını vermiş, haber spikerleri mavi kurdele takmıştır (Görsel 7.59).

2 Nisan günü #otizme mavi ışık yak # etiketi toplamda 12.880 ve altı buçuk saat trend topic listesinde yer alarak Türkiye'deki en başarılı Otizm Farkındalık Günü twitter kampanyası olmuştur.

Görsel 7.59: İstanbul mavi ışık yak kampanyası

UYGULAMA FAALİYETİ 7.1

Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Etkinlik Örneği Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Etkinlik Örneği Hazırlama**" faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitimi alan otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için etkinlik örnekleri araştırması yapınız.
- Etkinlik örneği kaynaştırma eğitimi alan OSB olan çocukların gelişim özelliklerini (motor, eşleme, taklit, yönerge takip, alıcı dil iletişim, ifade edici dil, özbakım, bağımsız yaşam, sosyal, ortak dikkat, duyu işlem, bilişsel becerileri) destekleyecek şekilde hazırlayınız.
- Hazırladığınız etkinliğe süre, amaç, araç gereç, işlem basamaklarını yazınız.
- Hazırladığınız etkinliği kullandığınız materyalin görseli ile destekleyiniz.
- Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Etkinliği ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Etkinliği son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLAR İÇİN ETKİNLİK ÖRNEĞİ HAZIRLAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Etkinlik Örneği Hazırlama" uygulama faaliyeti 7.1 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitimi alan otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için etkinlik örnekleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Etkinlik örneği kaynaştırma eğitimi alan OSB olan çocukların gelişim özelliklerini (motor, eşleme, taklit, yönerge takip, alıcı dil iletişim, ifade edici dil, özbakım, bağımsız yaşam, sosyal, ortak dikkat, duyu işlem, bilişsel) becerileri destekleyecek şekilde hazırladı.					
3. Hazırladığı etkinliğe süre, amaç, araç gereç, işlem basamaklarını yazdı.					
4. Hazırladığı etkinliği kullandığı materyalin görseli ile destekledi.					
5. Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Etkinliği verilen süre içerisinde teslim etti.					
7. Etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

7.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri

OSB olan çocukların eğitimlerinde kullanılan araç gereçler her çocuk için planlanan öğretim amaçlarına hizmet etmeli ve çocuğun yaşantısında kullandığı veya kullanabileceği araçlardan seçilmelidir. Yetersiz olan oyun becerisini geliştirebilmek için öncelikle eğitsel amaca yönelik araç gereç seçilmelidir.

Araç Gereç Seçiminde Dikkat Edilecek Noktalar

- OSB olan çocukların ilgi, ihtiyaç, yaş, gelişim becerilerine uygun olmalıdır.
- Duyu işlem becerilerini geliştirmelidir.
- Renk seçiminde OSB olan çocukların renk takıntıları varsa dikkate alınmalıdır.
- Kullanılan malzeme sağlık ve hijyen şartlarına uygun olmalıdır.
- Çocukların günlük yaşantısına uygun olmalıdır.
- Kolay temizlenebilir malzemelerden yapılmış olmalıdır.
- Bağımsız ve günlük yaşam becerilerini kazandırabilir nitelikte olmalıdır.
- Keskin kenarlı, ağız ve burun için tehlikeli olabilecek kadar küçük parçalar olmamalıdır.
- Sağlam, paslanmaz, kurşunsuz, kimyasal ve kanserojen madde içermeyen malzemeden üretilmiş olmalıdır.

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların gelişimleri dikkate alındığında görsel uyarım, işitsel uyarım, dokunsal uyarım, vücut uyarlamasına uygun araç gereç seçimi yapılmalıdır.

1. Görsel Uyarım: OSB olan çocukların ışıklara, dönen objelere karşı hassasiyetleri vardır. Sterio tipi el hareketlerini çok sık tekrarladıkları için hareketlerin azaltılmasında seçilecek araç gereçler bireysel özelliklerine uygun olmalıdır.

Görsel uyarım ihtiyacını azaltabilmek için el feneri, dönen lambalar, ışıklı çubuk, ışık tabancası, manyetik toplar, dürbün vb. araç gereç kullanılabilir.

2. İşitsel Uyarım: OSB olan çocuklar seslere karşı kulaklarını kapatarak tepki verebilir. İşitsel uyaranların değiştirilmesi için düdük, zil, konuşan oyuncaklar, radyo, saç kurutma makinesi, değişik ses çıkaran ev aletleri, sesli oyuncaklar, müzik aletleri kullanılabilir.

3. Dokunsal Uyarım: OSB olan çocukların kendini çimdikleme, parmağını ağzına sokma, vücudunu okşama, iple elinde oynama vb. vücutları ile ilgili farklı takıntılı hareketlerini gidermek için iple hareket eden kuklalar, balık oltaları, mızıka gibi nefesle çalınan müzik aletleri kullanılabilir.

4. Vücudun Uyarlaması: OSB olan çocukların vücutlarını değişik pozisyonlara soktukları, yürürken ayak parmakları üzerinde ve kafasını yana eğerek yürüdükleri görülür. Vücudun duruş şeklinin uyarlanması için hamak, büyük terapi topları, salıncak, trambolin vb. araç gereç kullanılabilir.

7.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

OSB olan çocuklara araç gereç hazırlanırken bazı noktalara dikkat edilmelidir.

- Bireyselleştirilmiş eğitim programında belirlenen amaç ve kazanımlar, çocuğun ilgi, ihtiyaç, mevcut performansı yaşı ve gelişim özellikleri dikkate alınmalıdır.
- Hazırlanan araç gereç eğitim öğretimde kullanılabilir nitelikte olmalıdır.
- Normal gelişim gösteren akranları ile birlikte kullanılabilecek şekilde hazırlanmalıdır.
- Takıntılı davranışlar oyun yoluyla düzeltilebileceğinden araç gereç hazırlanırken bu konu dikkate alınmalıdır.
- Dönen nesnelere ilgisi olan veya stereotip el hareketi yapan OSB olan çocuğa amaçlı olarak takıntısının oyuna çevirebileceği araç gereç hazırlanabilir.

Aşağıda örnek araç gereç ve yapım aşamaları verilmiştir.

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Etkinlik Çizelgesi Uyarıcı Levha

Araç Gerecin Amacı: Bağımsız yaşam, sosyal etkileşim becerileri gelişimini destekleme.

Araç Gerecin Hazırlama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Eylem ve nesne görselleri, okul öncesi eğitimde kullanılan etkinlik görselleri, A3 kâğıdı, cetvel, kurşunkalem, siyah keçeli kalem, yapıştırıcı, mukavva

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir.

Etkinlik çizelgesi, bireyi bir dizi etkinliği yerine getirmeye yönlendiren fotoğraf ya da sözcük setidir (Görsel 7.60). Etkinlik çizelgesi farklı şekillerde olabilir ancak henüz okumayı bilmeyen çocuklar için fotoğraf ağırlıklı hazırlanmalıdır. Etkinlik çizelgesini takip etmeyi öğrenme, çocukları ipuçlarından ve sürekli bir gözetim ihtiyacından kurtarır. Yazılı ve fotoğraflı etkinlik çizelgeleri, OSB olan çocuklara seçim yapmayı öğretmek amacıyla da kullanılabilir.

- Gereken güvenlik tedbirleri alınarak araç gereç yapımına geçilir.
- A3 kâğıdı üzerine Görsel 7.61da görüldüğü şekilde cetvel yardımı ile eylem ve nesne görselleri, okul öncesi eğitimde kullanılan etkinlik görsellerinin yerleştirileceği alan çizimleri yapılır.
- Bulunan görsel resimler çizilen alan boyutlarında kesilerek hazırlanır.
- Kesilen resimler A3 kâğıdı üzerinde çizilen alana yapıştırılır.
- Dayanıklı olması için A3 kâğıdı mukavva üzerine yapıştırılarak araç yapımı tamamlanır.

Görsel 7.60: 1 Günlük program çizelgesi

Görsel 7.61: Okul öncesi etkinlik çizelgesi

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

2

Araç Gerecin Adı: Becerileri Öğretim Tablası

Araç Gerecin Amacı: İnce- kaba motor, problem çözme, zihinsel gelişim, günlük yaşam becerileri gelişimini destekleme. El-göz koordinasyonu sağlama.

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Günlük yaşamda kullanılan kapı açma kapama aparatları (kapı zincir, çengel vb.), elektrik ile ilgili aparatlar (fiş, duy, piriz vb.), kilit, giysi açma kapama aparatları (fermuar, Amerikan fermuarı vb.), ip ve boncuk aparatları, tüm aparatları monte etmek kalın renkli mukavva, silikon yapıştırıcı

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir.

- Gereken güvenlik tedbirleri alınarak araç gereç yapımına geçilir.
- Kalın renkli mukavva üzerine; günlük yaşamda kullanılan kapı açma kapama aparatlar, elektrik ile ilgili aparatlar, giysi açma kapama aparatları vb. malzemeler (Görsel 7.62'de) görüldüğü gibi yapıştırılarak araç yapımı tamamlanır.
- Araç gerecin uygulanmasında öğretilmek istenen beceri aşamalara bölünerek çalışılmalıdır.
- Çalışılan beceri konusu günlük yaşamla ilişkilendirilmelidir.
- Uygulama sırasında çocuğa sözel ipuçları verilir. İfadeleri ve uygulaması destekleyici ve tamamlayıcı cümlelerle pekiştirilir. Uygulama çocuk davranışı bağımsız olarak gerçekleştirene kadar belirli aralıklar ile tekrarlanır.

Görsel 7.62: Günlük yaşam becerileri materyali

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

3

Araç Gerecin Adı: Hikâye Önlüğü

Araç Gerecin Amacı: Duyu organlarını tanıma. Özbakım, ince kaba motor becerileri gelişimini destekleme.

Araç Gerecin Hazırlama ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Renkli keçeler (önlük için keçe ebadı 75cm boyunda 55 cm eninde), makas, silikon yapıştırıcı, cırtcırt, kopya kâğıdı, kalem, mutfak önlüğü, parşömen kâğıdı, 1.5 m kurdele

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir.

- Gereken güvenlik tedbirleri alınarak araç gereç yapımına geçilir.
- Hazır mutfak önlüğü parşömen kâğıdı üzerine koyularak kenarlarından çizilir.
- Çizilen parşömen kâğıdının kenarlarından kesilerek kalıp hazırlanır.
- Hazırlanan kalıp 75 cm boyunda, 55 cm eninde keçenin üzerine yerleştirilir. Kenarından çizilir.
- Baş ve duyu organları parşömen kâğıdı üzerine çizilerek kalıbı hazırlanır.
- Kalıbı hazırlanan baş ve duyu organları keçe üzerine yerleştirilerek kenarlarından çizilir.
- Keçe üzerine çizilen figürlerin kenarlarından makasla kesilir.
- Baş, önlüğün üzerine sabit durması için yapıştırılır.
- Duyu organlarının arkasına cırtcırt kesilerek yapıştırılır.
- Önlüğün boyun kısmına kurdele kesilerek yapıştırılır.
- Önlüğün kenar bağlama yerlerine kurdele yapıştırılarak araç yapımı tamamlanır.
- Uygulama aşamasında her duyu organı ayrı ayrı ele alınarak çalışılmalıdır. Uygulama sırasında çocuğa sözel ipuçları verilir. Çocuklardan duyu organlarını hazırlanan araç üzerinde yerlerine yapıştırmaları istenir (Görsel 7.63). Günlük yaşamda kullanılan özbakım becerilerini anlatan hikâyelerden oluşan hikâye önlüğü hazırlanarak üzerinde çalışma yapılabilir (Görsel 7.64), (Görsel 7.65).

Görsel 7.63: Duyu organları

Görsel 7.64: El yıkama

Görsel 7.65: Diş fırçalama

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Parmak Merdiveni

Araç Gerecin Amacı: Takıntılı stereotip el hareketlerini amaçlı kullanıma dönüştürebilme, El-göz koordinasyonu sağlama. İnce-kaba motor becerisi gelişimini destekleme.

Araç Gerecin Hazırlama ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Değişik dokularda eva süngeri, boş kutu, 2 adet renkli mukavva, mandal, kalın şönil, çubuk sünger, pamuk, yapıştırıcı, hortum parçası, makas, 2 adet deodorant kapağı, krepon kâğıdı, saç lastiği

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir.

- Gereken güvenlik tedbirleri alınarak araç gereç yapımına geçilir.
- 2 adet renkli mukavva yan yana konularak parmak yolunun zemini hazırlanır.
- Çubuk süngerler kesilerek yol şeklinde zemin üzerine yapıştırılır.
- Değişik dokulardaki eva süngerlerinden geometrik şekiller kesilerek zemin üzerine yapıştırılır.
- Sünger ve pamuktan şekil oluşturularak eva süngerinden kesilen geometrik şekillerin yanına yapıştırılır.
- Hortum parçası ikiye kesilerek mukavva üzerinde açılan delikten geçirilir. Üzerine kalın şönil yapıştırılarak mandal takma aparatı hazırlanır.
- Çubuk sünger ve eva sünger kullanılarak merdiven ve kaykay yapılır.
- Telefon için boş kutu krepon kâğıdı ile kaplanır. Üzerine mukavvaya delikler açılarak numara çevirme aparatı hazırlanır. Ahizesi için boş kutu kaplanarak ucuna deodorant kapakları yapıştırılır. Şönil kordonu şeklinde kıvrılarak telefon ahizesi yanına yapıştırılır.
- Saç lastikleri zemin üzerine takılarak araç yapımı tamamlanır (Görsel 7.66).

Uygulama aşamasında aşağıdaki yönergeler verilir.

Parmaklarını kullanarak merdiven basamaklarını çık.
Parmaklarınla telefonun numaralarını çevir.
Parmaklarınla gösterilen sünger yolda yürü.
Parmaklarınla kaykayın merdiveninden yukarı çık.
Parmaklarınla lastikleri yukarı kaldır.
Parmaklarınla yolun sonuna kadar yürü.
Parmaklarını kullanarak mandalları tak.
Parmaklarınla farklı zeminlere dokun hisset.

Görsel 7.66: Parmak yolu

BİLİYOR MUSUNUZ?

Amerika'daki hayvancılık sistemini değiştiren Profesör ''Temple Grandin'nin'' (Tempıl Gendin) OSB olması onu durdurmadı (Görsel 7.66). Yüksek seslerden rahatsız olan vücudunu kontrol edemeyince baskılama ihtiyacı hisseden ve gürültülü ortamlarda çıkan sesleri tolere edemeyen Grandin, yaşadığı sıkıntıları nasıl giderilebileceğini düşünürken küçükken gördüğü köy ortamındaki hayvanların nasıl sakinleştirildiğini anımsayarak kendisi ile onlar arasında bağlantı kurdu. 18 yaşında, OSB olan çocukların sakinleşmesini sağlamak amacıyla "Sarılma Kutusu (Hug Box)" tasarlayarak Time Dergisi'nin "En Etkili 100 İsim" içinde yer aldı (Görsel 7.67).

Hayatını anlatan filmi "Temple Grandin" 7 Emmy ödülü aldı.

Görsel 7.66: Temple Grandin

Görsel 7.67: Sarılma kutusu

UYGULAMA FAALİYETİ 7.2

Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Araç Gereç Yapma

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Araç Gereç Yapma**" faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitimi alan otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için etkinliğin özelliğine uygun araç gereç araştırması yapınız.
- Hazırlayacağınız araç gereci kaynaştırma eğitimi alan OSB olan çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak tasarlayınız.
- Kullanılan malzemelerin dayanıklı ve çocuğa uygun olmasına dikkat ediniz.
- Hazırladığınız aracın kullanılabilir, estetik, özgün ve yaratıcı olmasına dikkat ediniz.
- Temiz ve düzenli çalışmaya dikkat ediniz.
- Araç gerecinizi ...../...../..... tarihin de teslim ediniz.
- Araç gerecinizi son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLAR İÇİN SEÇTİĞİ ETKİNLİĞİN ÖZELLİĞİNE UYGUN ARAÇ GEREÇ YAPMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Araç Gereç Yapma" uygulama faaliyeti 7.2 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitimi alan otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için etkinliğin özelliğine uygun araç gereç araştırması yaptı.					
B) UYGULAMA					
2. Araç gerecini kaynaştırma eğitimi alan OSB olan çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak tasarladı.					
3. Kullandığı malzemelerin dayanıklı ve çocuğa uygun olmasına dikkat etti.					
4. Aracını, estetik, özgün ve yaratıcı olmasına dikkat ederek hazırladı.					
5. Temiz ve düzenli çalışmaya dikkat ediniz.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Etkinliği verilen süre içerisinde teslim etti.					
7. Etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.
PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Dünyada her 20 dakikada bir çocuk otizm tanısı almaktadır. İngiltere'deki sinema salonlarının 250'sinden fazlası otizm dostudur.

Sesler daha düşük, ışıklar daha karanlıktır. İçeriye yiyecek ve içecek sokulması yasak değildir.

Otizm Spektrum Bozukluğunu Konu Alan Filmler

Rain Man (Reyn Men)-1988 (Yağmur Adam)
What's Eating Gilbert Grape (Vats İting Cilbırt Greyp)-1993 (Gilbert Grape'i Ne Yiyor?)
Forrest Gump (Forıst Gamp)-1994
Molly (Moli)-1999
I am Sam(Ay Em Sem)-2001(Ben Sam)
Mozart and the Whale (Mozart End Dı Veyl)-2005(Mozart ve Balina)
Autism: The Musical (Otizm Dı Muzikal)-2007(Otizm Müzikal)
The Horse Boy (Dı Hors Boy)-2009 (At Çocuğu)
Temple Grandin (Tempıl Grandin)-2010
Ocean Heaven (Oşın Hevın)-2010 (Okyanus Cenneti)

SIRA SİZDE

1. Otizm spektrum bozukluğu konu alan filmlerin konularını araştırarak sınıfça karar verdiğiniz bir filmi bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla birlikte seyrediniz.

2. Seyrettiğiniz filmdeki gözlemlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

UYGULAMA FAALİYETİ 7.3

Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Yaptığı Araç Gereci Uygulama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Yaptığı Araç Gereci Uygulama**" faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kullanılacak malzemeleri kontrol edip hazırlayınız. Yeni oluşturulacak bir malzeme varsa gerekli sayıda hazır hâle getiriniz.
- Etkinliğin yapılacağı alanı etkinliği uygulamak için hazır hâle getiriniz.
- Etkinlik için hazırlanan malzemeleri çocukların tanımasına izin veriniz.
- Etkinliği OSB çocuklarda kullanılan öğretim yöntemlerini dikkate alarak anlatınız.
- Çocukların eğlenerek öğrenecekleri çeşitli eğitim ortamı oluşturmaya dikkat ediniz.
- Çocukların uygulama yapılacak materyali istediği şekilde incelemesine dokunmasına fırsat veriniz.
- Etkinliği çocuklara anlatırken ses tonunuz ve beden dilinize dikkat ediniz.
- Etkinliğinizi …../…../…… tarihine kadar uygulayınız.
- Etkinliği uyguladıktan sonra değerlendirme raporu hazırlayınız.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLAR İÇİN SEÇTİĞİ ETKİNLİĞİN ÖZELLİĞİNE UYGUN YAPTIĞI ARAÇ GERECİ UYGULAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitimi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Yaptığı Araç Gereci Uygulama" uygulama faaliyeti 7.3 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kullanılacak malzemeleri önceden kontrol edip hazırladı.					
2. Etkinliğin yapılacağı alanı etkinliği uygulamak için hazır hâle getirdi.					
B) UYGULAMA					
3. Etkinlik için hazırlanan malzemeleri çocukların tanımasına izin verdi.					
4. Etkinliği OSB çocuklarda kullanılan öğretim yöntemlerini dikkate alarak anlattı.					
5. Çocukların eğlenerek öğrenecekleri çeşitli eğitim ortamı oluşturmaya dikkat etti.					
6. Çocukların uygulama yapılacak materyali istediği şekilde incelemesine, dokunmasına fırsat verdi.					
7. Etkinliği çocuklara anlatırken ses tonuna ve beden diline dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
8. Etkinliği verilen sürede uyguladı.					
9. Etkinliği uyguladıktan sonra değerlendirme raporu hazırladı.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 9 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 9*5=45'tir.
PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/45]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

A Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise ''D'' yanlış ise ''Y'' yazınız.

1. (.....) Heller hastalığı tanısının konulabilmesi için belirtilerin 10 yaşından önce gelişmiş olması gerekir.
2. (.....) Rett Sendromu yalnızca erkeklerde ortaya çıkan genetik bir otistik spektrum bozukluğudur.
3. (.....) OSB olan çocukların dil ve konuşma becerilerinde belirgin bir gecikme söz konusudur.
4. (.....) OSB olan çocukların yaşıtlarıyla birlikte kaynaştırma eğitimi almalarının yerine tek başına eğitim almaları daha doğrudur.
5. (.....) Etkinlik çizelgelerinin, bağımsızlık, sosyal etkileşim ve seçim yapma gibi birçok avantajı bulunmaktadır.
6. (.....) OSB olan çocukların eğitim ortamlarında kullanılan materyaller eğitim öğretim faaliyetlerinin niteliğini olumlu yönde etkilemez.
7. (.....) OSB olan çocukların bilişsel becerileri içerisinde görsel bilginin beyne aktarılmasında problem yoktur. Renk seçme ve gölgeleri ayırt etmede başarılılardır.

B Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

8. Otizm belirtileri ..... yaşından önce fark edilebilir.
9. OSB olan çocukların eğitiminde becerileri arttırıcı etkinliklerin hazırlanması ve bu etkinliklerin ..... ilişkilerini geliştirmesi çok önemlidir.
10. Otistik özellikleri ve bireysel farklılıkları nedeniyle kaynaştırma eğitiminden yararlanamayacak durumdaki 3-15 yaş grubundaki otistik çocuklar kendilerine yetecek derecede yaşam becerilerini geliştirmek amacıyla .... merkezine gönderilir.
11. Yalnızca kızlarda ortaya çıkan ..... genetik bir otistik spektrum bozukluğu türüdür.
12. Araç gereç seçiminde görsel, ..., dokunsal uyaranlar önemlidir.

C Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.

13. Otistik çocuklarda sık gözlenen, duyulan kelimelerin anlamsızca tekrar edilmesi şeklinde tanımlanan özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gecikmiş konuşma B) Kekemelik C) Ekolali D) Afazi E) Artikülasyon bozukluğu

14. "Otistik özellikleri ve bireysel farklılıkları nedeniyle kaynaştırma eğitiminden yararlanamayacak durumdaki 3-15 yaş grubundaki otistik çocukların kendilerine yetecek derecede yaşam becerilerini geliştirmek amacıyla açılan merkezdir."

Bu tanımda verilen eğitim merkezi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Özel eğitim merkezi
B) Rehabilitasyon merkezi
C) Bağımlı OÇEM
D) Bağımsız OÇEM
E) Özel eğitim alt sınıfı

15. Aşağıdakilerden hangisi Otizm tanısının 3 yaşından önce konmasının sağlayacağı yararlardan biri <u>değildir</u>?

A) Eğitime erken başlanabilir.
B) Özbakım becerilerinin kazanılması kolaylaşır.
C) Eğitime örgün eğitim sistemi içinde devam etme ihtimalleri artar.
D) Toplum içinde birey olarak yer alması kolaylaşır.
E) Ailenin çocuktan beklentileri fazlalaşır.

16. "Herhangi bir kimse tarafından dokunulmaya, kucağa alınmaya tepki gösteren OSB olan çocuklar, fiziksel teması reddetmekte ve çevreleriyle ilişki kurmaktan kaçınmaktadır."
Yukarıda verilen açıklamada otistik çocukların hangi gelişim özelliklerinden bahsedilmektedir?
A) Duyusal özellikler B) Sosyal beceriler C) İletişim becerileri D) Motor gelişim E) Zihinsel gelişim

17. Aşağıda verilen bilgilerden hangisi otizm spektrum bozukluğu nedenlerinden biri değildir?
A) Otizm spektrum bozukluğu bir ruh hastalığı değildir.
B) Çocuk yetiştirme şekli ya da ailenin sosyoekonomik özellikleriyle ilişkisi yoktur.
C) Otizme neden olan gen tespit edilmiştir.
D) Beynin bazı bölgelerindeki yapısal bozuklukların etkili olduğu tespit edilmiştir.
E) Anne karnında geçirilen kızamıkçık hastalığı ağır otizme yol açabilmektedir.

18. Aşağıdakilerden hangisi OSB olan çocukların oyun oynama özelliklerinden biri değildir?
A) Tek başına oynar. B) Sınırlı ilgi alanlarına sahiptir.
C) Belli nesnelerle oynamayı sever. D) Sembolik oyun oynama becerisi yoktur.
E) Oyun oynarken arkadaşa ihtiyaç duyar.

19. Lovaas tarafından kullanılan, davranış yaklaşımının temel prensip alındığı yöntem aşağıdakilerden hangisidir?
A) Uygulamalı beceri analizi B) Uygulamalı davranış bilimleri
C) Uygulamalı davranış analizi D) Uygulamalı beceri öğretim yöntemi
E) Uygulamalı davranış sıralama

20. Aşağıdakilerden hangisi OSB olan bireylerin eğitimleri için geliştirilen davranışsal yaklaşıma dayalı yöntemlerden biri değildir?
A) PECS B) ODİÇEP C) TEACHH D) Yanlışsız öğretim E) İşlevsel değerlendirme ve analizi

21. Aşağıdakilerden hangisi OSB olan çocuklar için eğitim ortamını yapılandırırken dikkat edilmesi gereken noktalardan değildir?
A) Sınıf, lavabo ve tuvaletlere yakın olmalıdır.
B) Yanına oturtulacak öğrenci empati yapabilen, liderlik özelliği olan çocuklardan biri olmalıdır.
C) Resimli beceri çizelgesi hazırlanmalıdır.
D) Okul, sınıf, bahçe vb. yerlerde uyulması gereken kuralları gösteren görsel asılmalıdır.
E) Ortam mümkün olduğunca dikkatini dağıtmayacak veya bir detaya takılmayacak şekilde düzenlenmelidir.

22. Aşağıda verilenlerden hangisi OSB olan çocuklar için oyuncak seçiminde dikkat edilecek noktalardan biri değildir?
A) Karşılıklı oyuna imkân veren basit oyuncaklar seçilmelidir.
B) Eğitsel amaca yönelik oyuncaklar seçilmelidir.
C) Taklit etme becerilerini geliştirme konusunda yardımcı oyuncaklar seçilmelidir.
D) Çocuğa oyuncaklarla oynamayı öğretirken her oyuncaktan ikişer tane alınması gerekmektedir.
E) Çocuğun tek başına bireysel olarak oynayacağı oyuncaklar seçilmelidir.

8 ÖĞRENME BİRİMİ

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU

KONULAR

8.1. DEHB
8.2. DEHB OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ
8.3. DEHB OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ
8.4. DEHB OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARININ KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

Bu öğrenme biriminde;

- DEHB ve özgül öğrenme güçlüğünün tanımını, yaygınlık oranını ve sınıflandırılmasını,
- DEHB ve özgül öğrenme güçlüğüne neden olan etmenleri ve önleme yollarını,
- DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerin eğitimlerini ve eğitimlerinde kullanılan materyalleri,
- DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişimsel özelliklerini ve fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktaları,
- DEHB ile özgül öğrenme güçlüğü gösteren çocuklar arasındaki farkları,
- DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar için kaynaştırma eğitiminin önemini,
- Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklara uygun eğitim ortamlarının niteliğini,
- Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların özelliklerine uygun etkinlik örneklerini,
- Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar için kullanılan araç gereçlerin özelliklerini ve uygun araç gereç yapmayı

öğreneceksiniz.

KAVRAMLAR

- **Dikkat eksikliği**
- **Disgrafi**
- **Disleksi**
- **Diskalkuli**
- **Dispraksi**
- **Dürtü**
- **Dürtüsellik**
- **FAST Stratejisi**
- **Görsel algı**
- **Hiperaktivite**
- **İşitsel algı**
- **PLEASE Stratejisi**
- **POSSE Tekniği**
- **SQ3R Tekniği**
- **TWA Stratejisi**
- **5N 1K Tekniği**

8.1. DEHB

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Çocukluk yaşamınızda fazla hareketlilik veya dikkatsizlik nedeniyle yaralanmalar yaşadınız mı? Büyüklerinize sorarak araştırınız.

2. Çalışmanıza rağmen başarılı olamadığınız, anlayamadığınız dersler, konular var mı? Böyle zamanlarda neler hissediyorsunuz?

Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

8.1.1. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanımı ve Yaygınlık Oranı

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan bireyler hakkındaki bilgiler ve tecrübeler son yıllarda ülkemizde hızla artmaktadır. 10-20 yıl öncesine oranla daha çok bilinerek fark edilip tanılanmaktadır.

8.1.1.1. DEHB Tanımı ve Yaygınlık Oranı

Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) bireyin yaş ve gelişim düzeyine uygun olmayan aşırı hareketlilik, istekleri erteleyememe ve dikkat sorunlarıyla kendini gösteren nörogelişimsel bir bozukluktur.

DEHB İle İlgili Kavramlar

DEHB kavramını açıklayabilmek ve sınıflandırabilmek için dikkat eksikliği, dürtüsellik (yetersiz dürtü kontrolü)ve hiperaktivite (aşırı hareketlilik) üç temel kavramının bilinmesi gerekir (Görsel 8.1).

Görsel 8.1: DEHB temel kavramlar

Görsel 8.2: Dikkat eksikliği

• **Dikkat Eksikliği:** Bireyin yaşına göre dikkat süresinin ve yoğunluğunun olması gerekenden az olması, dikkatinin çok çabuk dağılmasıdır (Görsel 8.2).

• **Hiperaktivite Aşırı Hareketlilik:** Bireyin yaşına ve gelişim düzeyine uygun olmayacak biçimde fazla enerjik, karmaşık ve amaçsız aşırı hareketli olmasıdır (Görsel 8.3). Aileler ve öğretmenler tarafından aşırı hareketlilik ile hareketliliğin birbirinden ayırt edilemediği durumlarda tanı konmasında gecikmeler yaşanmaktadır.

Görsel 8.3: Hiperaktivite

• **Dürtüsellik:** İhtiyaç ortaya çıktığı anda organizmanın fizyolojik ya da ruhsal dengesinin değişerek güç sergilemesine **dürtü** denir. Dürtü bireyi çeşitli davranışlara ve tepkilere yöneltir. Dürtüsellik bireyin davranışlarını kontrol edebilmesinde sorun yaşaması ve bir şeyi yapmadan önce olası sonuçları düşünmeden hareket etmesidir. Aklına geldiği gibi davranan dürtüsel çocuklar kişiler arası ilişkilerde yoğun problemler yaşamaktadır. Anne, baba ve öğretmenleriyle tartışmakta, akranları tarafından reddedilme gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Görsel 8.4).

Görsel 8.4: Dürtüsel davranış gösteren çocuk

DEHB Yaygınlık Oranı: DEHB yaygınlık oranı dünya genelinde okul çağı çocuklarında %3 ile %7 arasında değişmektedir. Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi verilerine göre Türkiye'de her 20 çocuktan birinde DEHB görülmektedir. Türkiye'de yapılan bir başka araştırmaya göre ise kentsel alanda yaşayan çocukların %5'inin DEHB tanısına sahip olduğu bulunmuştur. DEHB'nin yaygınlık oranının erkeklerde kızlara göre anlamlı biçimde fazla olduğu ve erkeklerin bu tanıyı kızlara göre iki veya üç kat daha fazla aldığı görülmüştür. Günümüzde DEHB tanısı konulan çocukların sayısı hızla artmaktadır.

8.1.1.2. Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanımı ve Yaygınlık Oranı

Özgül öğrenme güçlüğü; bir çocuğun zekâsı normal ya da normalin üstünde olmasına rağmen dinleme, düşünme, anlama, kendini ifade etme, okuma yazma veya matematik becerilerinde yaşıtlarına ve zekâsına oranla düşük başarı göstermesi olarak tanımlanabilir. Özgül öğrenme güçlüğü için literatürde ''özel öğrenme güçlüğü, öğrenme güçlüğü ve özgül öğrenme bozukluğu'' gibi kavramlar bulunmaktadır.

Özgül Öğrenme Güçlüğünün Yaygınlık Oranı: Ülkemizde resmî olarak özel eğitim kategorileri ile ilgili sayılar yayınlanmasa da özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların hepsinin kaynaştırma / bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları kapsamında genel eğitim okullarında eğitimlerine devam ettikleri bilinmektedir. Örgün eğitim sistemi içerisinde sadece özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların kaynaştırma / bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları kapsamında eğitim alan tüm özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler içindeki oranı yaklaşık %6 olarak ifade edilmektedir. Yaygınlık veri oranları farklılık göstermesine rağmen özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların sayısının özel eğitimdeki en büyük grup olduğu ve yaklaşık olarak %50'lik bir dilimi kapsadığı belirtilmektedir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Tarihte ilk kez Dr. Pringle Morgan'ın (Pringıl Morgen)tarafından 14 yaşındaki Percy (Pörsi) adında bir çocuk disleksi tanısı almıştır.

Disleksi tanımı ilk defa 1887 yılında Alman bilim adamı Rudolf Berlin (Rudolf Berlin) tarafından kullanılmıştır. Disleksinin ilk tanımı ''Yazılı ve basılı sembolleri yorumlamada aşırı zorlanmadır.'' şeklindedir.

İngiltere'de 1970 yılında disleksinin detaylı araştırması başlatılmıştır.

8.1.2. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğünün Sınıflandırılması

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerin sınıflandırması ve sınıflandırmasında yer alan belirtileri birbirinden farklılık gösterir.

8.1.2.1. DEHB Sınıflandırılması

Amerikan Psikiyatri Birliği'nin geliştirmiş olduğu sınıflandırma sistemi olan DSM-V'te DEHB kriterleri belirlenmiştir. Buna göre DEHB sınıflandırmasında yer alan tipleri üçe ayrılır (Tablo 8.1). Amerikan Psikiyatri Birliği'nin geliştirmiş olduğu sınıflandırma sistemi olan DSM –V'te DEHB kriterleri belirlenmiştir. Buna göre DEHB sınıflandırmasında yer alan tipleri üçe ayrılır (Tablo 8.1).

Tablo 8.1: DEHB Sınıflandırmasında Yer Alan Alt Tipleri

ALT TİP 1 DEHB Dikkatsizliğin Önde Geldiği Tip	ALT TİP 2 DEHB Hiperaktivite-Dürtüselliğin Önde Geldiği Tip
Son altı ay boyunca ve birden fazla ortamda dikkat eksikliği ölçütlerinden daha fazla puan alan tiptir.	Son altı ay boyunca ve birden fazla ortamda dikkat eksikliği ölçütlerinden ziyade hiperaktivite ve dürtüsellik ölçütlerinden yüksek puan alan tiptir.
TİP 3 DEHB Birleşik Tip	
En sık görülen tiptir. Son altı ay boyunca birden fazla ortamda hem aşırı hareketlilik ve dürtüsellik tanı ölçütlerinden hem de dikkatsizlik tanı ölçütlerinden yüksek puan alan tiptir.	

Dikkat Eksikliği Belirtileri

- Belirli bir işe dikkatini vermekte zorlanma, okulda ödevlerini yaparken dikkatsizce hatalar yapma: Öğretmenleri dikkatsiz çalışmalarından yakınır. Sınavlarda iyi bildiği sorularda yanlış yapar. Zor soruları çözüp basit sorularda daha çok hata yapar.
- Görevler ve oyunlar sırasında dikkatini sürdürmekte zorlanma: Dikkatinin dağılmasını önlemek için yanında bir erişkinin oturmasına gereksinim duyar. Çabuk sıkılır.
- Kendisiyle konuşurken dinlemiyormuş gibi görünme: Anne, baba ve öğretmenleri kendilerini dinlemediğinden yakınır. Dalgındır, rüya âleminde gibidir. Sadece yüksek sesle söylendiğinde ve göz teması kurulduğunda söylenenleri dinler. Soruların tekrar edilmesini ister. Utangaç ya da asosyal davranışlar gösterir.
- Okulda ve evde verilen görevler ile ilgili yönergeleri takip edememe ve başladığı işi bitirememe: Birden çok adımda yapılacak olan görevleri tamamlayamaz. Ödevleri bitirebilmek için çok fazla yapılanmaya gereksinim duyar. Ailesinden birinin yanında oturmasını ister (Görsel 8.5).

Görsel 8.5: Ödev yaparken annesinin desteğini alan DEHB çocuk

- Görev ve etkinlikleri düzenlemekte zorlanma: Verilen görev ve ödevleri yaparken planlama yapmakta ve bu plana uymakta zorlanır. İşleri karışık ve rastgele yapar. Odası, eşyaları, masası dağınıktır. Zamanında hazırlanmakta zorlanır. Okula giderken geç kalır.
- Uzun süreli zihinsel çaba gerektiren işleri yapmaktan kaçınma: Ödev yapmayı sevmez. Sıkıcı ya da zor görevleri erteler, son dakikaya bırakır. Zihinsel çaba gerektirdiği için kitap okumayı sevmez.

- Etkinlikler için gereken eşyalarını kaybetme: Kıyafet, beden eğitimi ve spor eşyaları, beslenme çantası, kalem vb. eşyalarını çok sık kaybeder. Evde eşya aramaya çok zaman harcar.
- Çevresindeki uyaranlarla dikkatinin çok sık dağılması: Etraftaki ses ve hareketlerden dikkati kolay dağılır.
- Günlük etkinliklerde unutkanlık: Gün içinde yapması beklenen rutin işleri kendiliğinden yapamaz. Okula giderken ve okuldan gelirken getirip götürmesi gereken eşya ve ödevlerini yanına almayı unutur.

Hiperaktivite Belirtileri

- Elin ve ayağın kıpır kıpır olması: Devamlı bacak sallar. Kalem çevirir, parmağıyla tempo tutar, elinde bir şeylerle oynar.
- Oturduğu yerde duramama: Yemek yerken sık sık sofradan kalkar. Sınıfta dolaşır. Ayağa kalkıp dolaşmak için çeşitli bahaneler üretir. Sandalyede, sırada sakince oturamaz. Çok farklı pozisyonlarda oturur (bacaklarını altına alma, ters oturma, tüneme vb.). Sandalyeden, sıradan sık sık düşer.
- Gereksiz yere sağa sola koşturma, eşyalara tırmanma: Evde ve okulda koridorlarda koşturur. Koltuk üzerinde zıplar. Kapı, mobilya, boru, ağaç vb. yerlere tırmanır.
- Sakince oynamakta zorlanma: Oyun oynarken çok fazla ses çıkarır. Gürültü yapar. Oyunlarda çok yüksek sesle konuşur. Sık sık daha sessiz olması konusunda uyarı alır.
- Sürekli hareket etme: Sanki motor takılmış gibidir. Çok enerjiktir, yorulmak nedir bilmez. Sürekli hareket hâlindedir. Dinlenirken hatta uykuda bile vücudu hareket etmeye devam eder.
- Çok konuşma: Derste yanındakilerle sürekli konuşur, dersin işleyişini aksatır. Konuşmalarda başkalarına fırsat vermez (Görsel 8.6).

Görsel 8.6: Sınıf ortamında DEHB olan çocuk

Dürtüsellik Belirtileri

- Sorulan soru tamamlanmadan yanıt verme: Parmak kaldırmadan hemen atılarak sorulan soruya ilk cevap veren kişi olmak ister. Yönerge tamamlanmadan işe girişir. Soruyu sonuna kadar okumadan yanıtlar. Düşünmeden aklına geleni hemen söyler. Patavatsızca konuştuğu içinde kırıcı, saygısız kişi olarak değerlendirilebilir.

- Sırasını beklemekte güçlük çekme: Sabırsızdır, istekleri hemen olsun ister. Aklına geleni uygulamaya kalkar (Görsel 8.7).
- Başkalarının sözünü kesme ya da oyunlarda araya girme: Konuşmanın bitmesi için beklemesi istenirse öfkelenir, bekleyemez. Oyunlara davetsiz bir şekilde girer ve oyunu bozar. Çoğu zaman kavgayı başlatan kişi olur.
- Anne, baba ve öğretmenin isteklerine ya da koyduğu kurallarına karşı gelme: Sık sık büyükleri ile tartışma yaşar. Kendi yaramazlıklarından dolayı başkalarını suçlama, kin ve intikam alma davranışları gösterir.
- Canlılara zarar verme: Hayvan besleme bakımı vb. görevleri yerine getirirken davranışlarının tehlikeli olabileceğini gözden kaçırabilir. Farkında olmadan canlılara zarar verebilir.

Görsel 8.7: Dürtüsellik belirtisi örneği

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

14-20 Ekim ''Dünya'da Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) Farkındalık Haftası'' olarak kutlanır.

DEHB olan bireylerin güçlü yönlerini fark ettirebilmek, akranlarıyla eş zamanlı olarak eğitim öğretim faaliyetlerini takip edebilmelerini sağlamak amacıyla farkındalık çalışmaları yapılmaktadır (Görsel 8.8).

''Dikkat Edin Harika Birisidir''

Görsel 8.8: DEHB olan çocuğun güçlü yönleri

SIRA SİZDE

Aşağıda verilen örnek olaylarda DEHB'nin üç temel probleminden hangisi anlatılıyorsa karşısında yer alan kutucuklara adlarını yazınız.

DİKKAT EKSİKLİĞİ | HİPERAKTİVİTE | DÜRTÜSELLİK | BİRLEŞİK TİP

Aslı ilköğretime başladığından beri sessiz, uslu bir öğrencidir. Sınavlarda dikkatini sorulara yoğunlaştıramadığından düşük not alır. Anne baba ve öğretmenleri kendilerini dinlemediğinden düşük not aldığından yakınır. Uzun süreli zihinsel çaba gerektiren işleri yapmaktan kaçınır ve sevmez. Kalem vb. eşyalarını çok sık kaybeder. Okula giderken ve okuldan gelirken getirip götürmesi gereken eşya ve ödevlerini yanına almayı unutur. Bir gün sınıfta yine sınavdan düşük not alınca;
''Benim neyim var, niçin başarılı olamıyorum?'' Diyerek ağlamaya başlar. Uzun süredir Aslı'yı gözlemleyen öğretmeni ağladığını fark eder. Aslı'nın bir, sorununun olabileceğinden şüphelenerek okulun rehberlik ve psikolojik danışma servisine gönderir.

.....

Anaokuluna yeni başlayan Emre doğduğu günden beri kıpır kıpır hareketli bir çocuktu. Sınıfta sessiz oturamıyor, eli dursa ayağı durmuyordu. Sürekli hareket hâlinde bir yerlere tırmanma, atlama, zıplama ihtiyacı hissediyordu. Okulda yaşanan birkaç tatsız olaydan sonra okul yönetimi ailesini çağırarak Emre'yi çocuk-ergen psikiyatrisine götürmesini önerdi.

.....

Mustafa üç yaşından beri çok hareketli bir çocuktu. Etrafta fırtına gibi eser, koşarken eşyalara çarpıp kırıp dökerdi. Odasında oynarken bir etkinlikten diğerine atlar, başladığı oyunu bitirmezdi. Yemek sırasında sürekli konuşur. Sabırsız ve aklına geleni hemen yapardı. Bir gün sonunu düşünmeden sokaktan caddeye fırladı. Bunu gören Mustafa'nın anne ve babası artık düşünmeden yaptığı hareketlerin kendine zarar vermesinden korkarak onu çocuk-ergen psikiyatrisine götürmeye karar verdi.

.....

8.1.2.1. Özgül Öğrenme Güçlüğünün Sınıflandırılması

Öğrenme nörogelişimsel alt tabanlara dayanır. Beyin aldığı bilgileri işlem merkezine gönderir. Beyin işlemleme sırasında sorun yaşadığında okuma yazma, matematik, motor, zaman planlama, soyut algılama, akıl yürütme, uzun ya da kısa süreli hafıza, dikkat gibi alanlarda bozukluklar meydana gelir. Özgül öğrenme güçlüğü DSM-V'te yer alan ana tipleri ve ana tiplerine eşlik eden başka türlü adlandırılamayan alt tipleri olmak üzere ikiye ayrılarak sınıflandırılır (Tablo 8.2).

Tablo 8.2: Özgül Öğrenme Güçlüğünün Sınıflandırması

ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜNÜN SINIFLANDIRMASI	
DSM-V'te Yer Alan Tipleri	Başka Türlü Adlandırılamayan Alt Tipleri
• Disleksi • Disgrafi • Diskalkuli • Dispraksi	• İşitsel İşlemleme Bozukluğu • Görsel İşlemleme Bozukluğu

1. DSM-V'te Yer Alan Ana Tipleri

• **Disleksi:** Okumayı öğrenmede, kelimeleri hecelemede ve genel anlamda sembolik bilgileri anlamada zorluk yaşanması durumudur. Bazen de konuşmada problemlere neden olabilir (Görsel 8.9).

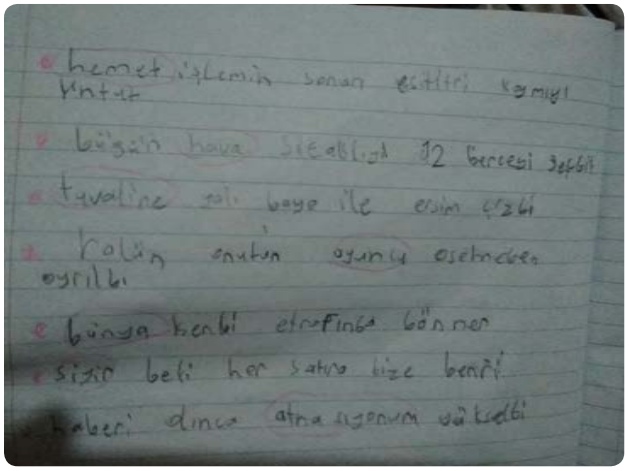
Görsel 8.9: Disleksi

Disleksi Belirtileri

- Harfleri tanımada zorluk yaşama, okuma yazmayı zor öğrenme (Görsel 8.10),
- Yazılı kelimeleri öğrenme ve hatırlamada zorluk çekme,
- Yön ve zaman kavramlarını ayırt edememe,
- Elleri iyi kullanamama, okunaklı yazı yazmama,
- Mizahi ögeleri kavrayamama,
- Dikkat ve konsantrasyon güçlüğü yaşama, kısa süreli belleğin zayıf olması,
- b yerine d, 6 yerine 9 vb. sayı ve harfleri ters yazma. Ahmet yerine temhA vb. yazarak kelime yazım hataları yapma (Görsel 8.11),
- Yavaş ve heceleyerek okuma, yazma, okurken ve yazarken hece atlama
- Kelimeleri ters okuma (ve sözcüğünü ev, çok sözcüğünü koç vb.),
- Sözlü sınavlarda başarılı, yazılı sınavlarda başarısız olma,
- Noktalama işaretlerine dikkat etmeme,
- Çok heceli kelimelerde kelimenin sonunu değiştirerek okuma disleksinin belirtileridir.

Görsel 8.10: Harfleri tanımada zorluk yaşama

Görsel 8.11: b ve d harflerinin birbiriyle karıştırıldığı yazı örneği

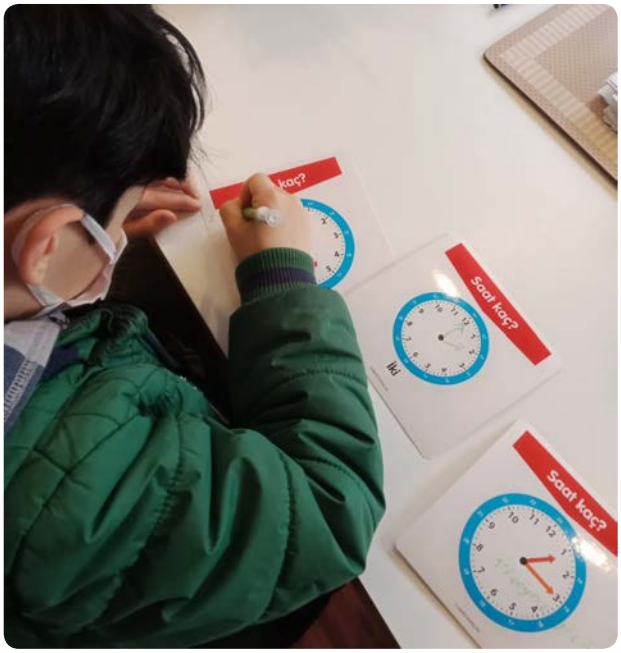
• **Diskalkuli:** Matematik problemlerini çözmede, zamanı ve para birimini öğrenmede zorluk yaşanması durumudur (Görsel 8.12).

Görsel 8.12: Diskalkuli

Diskalkuli Belirtileri

- Matematiksel ifadeleri algılamakta zorluk çekme,
- Kısa süreli bellek zayıflığından dolayı hesap işlemlerinde hata yapma,
- Küçük sayı miktarlarını (3-4 adet) birer birer saymadan söylemekte zorluk çekme,
- Temel matematik becerilerini içeren işlemlerin oldukça yavaş ve zor çözülmesi,
- Matematik problemlerinde kullanılan adım ve işlemleri yapmada zorlanma,
- Ritmik sayma, tek, çift saymada güçlük çekme, sayarken sayıları atlama, sıralama yapamama,
- 6-9, 4-7, 2-5, 3-8 rakamlarını okurken ve yazarken karıştırma,
- +, – ,x ve diğer işaretleri doğru işlemde kullanmakta zorlanma,
- Rakamları ters yazma, yazılış yönlerini karıştırma,
- Para üstü verirken şaşırma,
- Gün, hafta, ay kavramlarını anlamada zorlanma,
- Dün, bugün, yarın kavramlarını anlamada zorlanma,
- Mesafe, ağırlık, uzunluk kavramlarını öğrenmede zorlanma,
- Saat üzerinde zamanı anlamada, yer ve yönü bulmada zorlanma (Görsel 8.13),
- Basit geometrik şekilleri çizememe diskalkulinin belirtileridir.

Görsel 8.13: Saat zamanlarını çalışan diskalkuli çocuk

• **Disgrafi:** Bireyde okunaksız el yazısı, harf şekillerinde bozulma, yazmada yavaşlık, yazım hataları ile ortaya çıkan yazılı metin oluşturmada zorluk yaşanmasıdır. Çoğu zaman disleksiye eşlik eder (Görsel 8.14).

Görsel 8.14: Disgrafi

Disgrafi Belirtileri

- Yazı ve kopya etmede yavaş hareket etme,
- Yazı yazarken sözcük ve harflerde özensiz hizalama yapma,
- Tamamlanmamış yazım yönleri ve ters harfler yazma,
- Üç boyutu algılamada zorluk yaşama,
- Kalem tutuşu hatalarından dolayı parmakların çabuk yorulması (Görsel 8.15),
- Yazarken bilek, kol ve vücudu konumlandırmada zorluk çekme,
- Sık sık silinmiş ve temiz kullanılmamış sayfalı defterler kullanma,
- Yazıdaki harf ve detaylara karşı dikkatsizlik (Görsel 8.16),
- Harf bağlantılarında olması gerekenden fazla boşluk bırakma,
- Sözcük ve tümceler arası boşlukların az ya da çok fazla olması,
- Yazılı anlatım gerektiren durumlarda zorlanma, kompozisyon yazmada ve klasik sınavlarla ilgili bilgiyi kâğıda dökmekte beklenilenden geride olma durumu disgrafinin belirtileridir.

Görsel 8.15: Kalem tutuş hatası

Görsel 8.16: Yazım yanlışları olan disgrafi örneği

• **Dispraksi:** Yüksek sözel beceriler ile daha zayıf motor, görsel, mekânsal ve sosyal beceriler arasında önemli bir tutarsızlık ile kendini gösteren öğrenme güçlüğüdür (Görsel 8.17).

Dispraksi' nin 3 tipi vardır:

1. Ora Dispraksi: Dil / dudak hareketlerini planlama ve oluşturmada örneğin emme, üfleme gibi becerileri yerine getirmede güçlük yaşanmasıdır.

2. Sözel (verbal) Dispraksi: Konuşma seslerini üretmek için gerekli olan hareketlere başlama, sıralama ve programlamada yaşanan bir konuşma bozukluğudur.

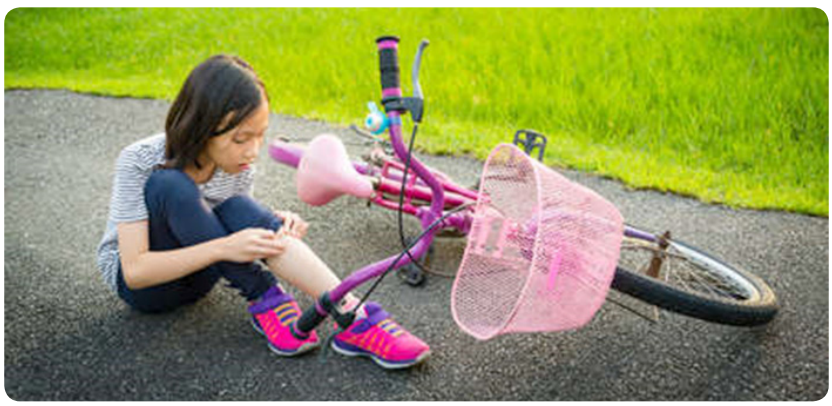
3. Motor Dispraksi: Bireyin bir yönerge üzerine ya da kendi isteğiyle yaşına uygun becerileri koordineli ve rahatça doğru şekilde planlama, sıralama ve yerine getirmede yaşadığı zorluktur.

Görsel 8.17: Dispraksi

Dispraksi Belirtileri

- Sürekli bir yerlere çarpma, elinden nesneleri düşürme vb. sakarlık belirtileri gösterme,
- Sözcükleri basitleştirme(araba yerine "aba" vb.),
- İletişim becerilerine yardımcı olan karmaşık bir jest sistemi kullanma,
- Küçük çocuklarda emekleme, oturma, yürüme vb. fiziksel gelişim becerilerinin yaşıtlarından geride olması,
- Düğme ilikleme, bağcık bağlama vb. ince motor becerilerinde gecikme,
- Yapboz yapma, top oynama, maket yapma vb. becerilerde yetersizlik,
- El yazısı yazmada zorlanma,
- Bisiklete binme, yüzme vb. denge gerektiren becerileri öğrenmede zorlanma (Görsel 8.18),
- Ses, ışık vb. çevresel faktörlerden dikkatin çok çabuk dağılması,
- Okurken ve yazarken bulunduğu yeri sık sık kaybetme,
- Şekil çizerken ve grafik hazırlarken cetvel ve pergel kullanımında zorlanma,
- Sağı ve solu karıştırma,
- Uzamsal algılama sorunları yaşama ve mesafeyi hesaplayamama,
- Sosyal algı, sosyal etkileşimde sorun yaşama durumları dispraksinin belirtileridir.

Görsel 8.18: Bisiklet üzerinde denge kontrolünü sağlayamama

2. Başka Türlü Adlandırılamayan Alt Tipleri

• **İşitsel İşlemleme Bozukluğu:** Kulaktan beyne giden sesin beyinde ters yorumlanıp işlenmesi ile ilgili olan öğrenme güçlüğüdür. Merkezî işitsel bozukluk olarak da adlandırılır (Görsel 8.19).

Görsel 8.19: İşitsel işlem bozukluğu

İşitsel İşlemleme Bozukluğu Belirtileri

- Gürültülü ortamlarda konuşmaları anlamada güçlük çekme,
- Sözlü yönergeleri doğru şekilde takip etmede sorun yaşama,
- Birbirine benzeyen konuşma sesleri (d-t ayrımı vb.) arasında ayrım yapmada zorluk yaşama, benzer sesli kelimeleri karıştırma (masa-maşa, koş-kış-kaş, ses-sus vb.),
- Sözlü anlatımları yanlış anlama ve yorumlama,
- Metafor benzetmeleri ve şaka amaçlı kullanılan kelimeleri anlamında algılayamama,
- Sözlü bir sunumu dinlemede ve anlatılanı hatırlamada güçlük yaşama,
- Düşünce ve fikirlerini açıklamada zorlanma durumları işitsel işleme bozukluğunun belirtileridir.

• **Görsel İşlemleme Bozukluğu:** Görme duyusu ile görülen bilgilerin anlamlandırılmasında, çizilmesinde ortaya çıkan yeteneği etkileyen bir öğrenme güçlüğüdür (Görsel 8.20).

Görsel 8.20: Görsel işleme bozukluğu

Görsel İşlemleme Bozukluğu Belirtileri

- Harflerin yönünü karıştırma (b yerine d, p yerine q, u yerine n kullanma vb.),
- Okurken gözü kaşıma, ovuşturma, bulanık görme gibi şikâyetlerin olması,
- Ders çalışırken bir gözü kapama, okuma yaparken esneme,
- Yazılanları doğru şekilde kopyalayamama,
- Yarısı gösterilen bir resmin bütününü algılayamama,
- Kalemi çok sıkı tutma, sık sık kalem ucu ve boya kalemi kırma,
- Kesme ve yapıştırma gerektiren ince motor becerilerinde çok uğraş sergileme,
- Yazıları yanıltıcı harfler, çarpışan harfler, çizgisi olmayan harfler şeklinde algılama görsel işleme bozukluğunun belirtileridir.

Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların altı alt tipinin yanında bazı durumlarda ‘‘Disfazi / Afazi’’ denilen konuşma dili ile ilgili yaşanan problemler de görülebilir. Konuşma dili ve okuduğunu anlamada zorluk yaşanır.

SIRA SİZDE

Özgül öğrenme güçlüğü sınıflandırması ile ilgili öğrendiğiniz bilgiler ışığında WEP 2.0 uygulamasından WORDWALL NET kullanarak bilgi çemberi ya da bulmaca hazırlayınız.

Hazırladığınız bilgi çemberi ya da bulmacayı arkadaşlarınızla paylaşınız.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Her yıl 1-7 Kasım "Disleksi Farkındalık Haftası" olarak kutlanmaktadır.

Unutulmamalıdır ki disleksi hastalık değil, öğrenme şekillerindeki farklılıktır.

b u ya zyı ok um akt a zor l
an abi li sn fa ka t anc akb u
ş e kil deb eni an lay abilir sin

Her çocuk öğrenir
Bazen aynı anda
Bazen farklı anda
Bazen aynı yolla
Bazen farklı yolla
"Her Çocuk Özeldir"

8.1.3. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğüne Neden Olan Etmenler

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğüne neden olan etmenler üzerindeki araştırmalar hala devam etmektedir. Kesin nedenleri tam anlamıyla bilinmemektedir. Günümüze kadar yapılan araştırma sonuçlarına göre bulunan bazı etmenler üzerinde durulmaktadır.

8.1.3.1. DEHB'ye Neden Olan Etmenler

DEHB'ye neden olan etmenler; genetik, gelişimsel, nörokimyasal, psikososyal ve çevresel etmenler olmak üzere beş başlık altında incelenmektedir.

Genetik Etmenler: Etkili olan birkaç gendeki mutasyonun DEHB'a yol açtığı ileri sürülmektedir. DEHB tanılı bireyin kardeşinde DEHB olma riski %32, anne ve babada DEHB varsa çocuğunda DEHB görülme riski %57'dir. Yakın akrabalar arasında DEHB görülme riski %10 ile %30 arasındadır. Tek yumurta ikizlerinde çift yumurta ikizlerine göre görülme sıklığı daha fazladır. Hiperaktivite bozukluğu olan çocukların kardeşleri topluma göre 2 kat daha fazla risk altındadırlar.

Gelişimsel Etmenler: Toksik maddelere maruz kalma, erken doğum ve genetik kökenli tiroid bozuklukları doğum öncesi dönemde yaşanan etmenler arasındadır. Literatürdeki bilgiler DEHB olan çocukların doğumlarının zirve yaptığı ayın eylül olduğunu göstermektedir. Bu durumun nedeni olarak da gebeliğin ilk 3 ayı boyunca annenin kış dönemi enfeksiyonlarına doğum öncesinde maruz kalması olduğu düşünülmektedir. Hücre ve dokulara zarar veren maddeler, metabolik, mekanik ve dolaşımla ilgili nedenler, erken bebeklik döneminde merkezî sinir sistemini etkileyen enfeksiyonlar da yapılan araştırmalar sonucunda DEHB'ye neden olan etmenler arasında sıralanmaktadır.

Nörokimyasal Etmenler: Beynin belirli bölgelerinde dopamin ve noradrenalin hormonlarının işlevinin azalmasında rol oynadığı düşünülmektedir.

Psikososyal Etmenler: İlk çocukluk dönemindeki eğitim hataları, ailelerin çocuktan yapabileceğinden fazla aşırı beklenti içine girmesi, başarısızlık korkusu, ailenin çocuğu yanlış ve yersiz motive etmesi (Görsel 8.21) gelişim dönemlerinde yaşanan psikolojiyi etkileyen olaylar, olumsuz yaşam koşulları çocukta DEHB oluşumunda önemli etmenler arasındadır. DEHB etmenleri arasında çocukların sıklıkla parçalanmış ailelerden geldiği, anne, babanın sürekli geçimsizliği veya psikiyatrik bozuklukları ile ilk ya da tek çocuk olmasının da etkilediği bilinmektedir. Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların dikkat sürelerinin kısa olduğu ve aşırı hareketli oldukları gözlenmiştir. Bu belirtiler uzun süreli duygusal yoksunluktan kaynaklanmakta ve çocuğun evlat edinilmesi vb. durumun düzelmesiyle ortadan kalkmaktadır.

Görsel 8.21: Ailenin çocuğa yanlış motivasyonu

Çevresel Etmenler: Boya maddeleri ve koruyucular gibi gıda katkı maddelerinin, hormonlu gıdaların, şekerlerin ya da kurşun zehirlenmelerinin bu bozukluğa neden olabileceği öne sürülmektedir.

Sürekli televizyon, bilgisayar, tablet ve cep telefonu oyunları ile vakit geçiren çocuğun beyni, bir süre sonra gerçek dünyanın da tıpkı sanal dünya gibi hızlı, renkli, hareketli, heyecanlı olmasını bekler (Görsel 8.22). Bu durum gerçekleşmeyince çevresinde kendine değişik tipte uyaranlar aramaya başlar. Çok hızlı, hareketli sanal görüntüler çocuğun zihnini doldurarak dikkat kabiliyetini olumsuz etkiler. Bu durum sonucunda DEHB belirtileri ortaya çıkmaya başlar. Beynin gereksiz bilgilerden temizlenmesi hem çocuk hem de yetişkin açısından dikkati artırmak adına önemli bir durumdur.

Görsel 8.22: Tablet ve cep telefonu oyunları ile vakit geçiren çocuklar

8.1.3.2. Özgül Öğrenme Güçlüğüne Neden Olan Etmenler

Özgül öğrenme güçlüğüne neden olan etmenler kesin olarak bilinmemektedir. Üzerinde en fazla durulan etmenler arasında genetik, çevresel, gelişimsel, nörolojik ve algısal etmenler yer almaktadır.

Genetik Etmenler: Bazı araştırmalara göre öğrenme yetersizliği olan çocukların % 25-60'ında sorunun genetik olduğu bildirilmiştir. Yapılan araştırma sonuçları anne ve babasında öğrenme güçlüğü olan çocuklarda riskin 5-12 kat arttığını göstermektedir. İkizlerde ise bir çocukta varsa diğerinde olma olasılığı yüksektir. Kardeşlerde benzer problemlerin görülme olasılığı da yüksektir. Beyin görüntüleme çalışmaları, özgül öğrenme güçlüğünün temelinde genetik beyin bozukluğu olabileceği ile ilgili sonuçlar sunmaktadır.

Çevresel Etmenler: Gebelik süresince kötü bakım, çok genç ya da yaşlı anne olma, doğum öncesi geçirilen enfeksiyon hastalıkları, ilaç kullanma, ışın tedavisi görme, sigara ya da içki kullanımı, zehirli maddeye maruz kalma, yakın akraba evliliği, annenin diyabet hastası olması özgül öğrenme güçlüğüne neden olan etmenler arasındadır. Ayrıca sağlıksız doğum koşulları ve doğum sırasında yaşanan bazı anomaliler, hastalıklar ve geçirilen kazalarında yol açabileceği belirtilmektedir. Düşük sosyo-ekonomik seviye ve yoksulluk da çocukların zihinsel uyaranlardan ve fiziksel gelişimleri için gereksinim duydukları gıda maddelerinden yoksun kalmaları özgül öğrenme güçlüğünü nedenleri arasında sayılmaktadır.

Gelişimsel Etmenler: Çocuklar büyürken bazı gelişim alanlarında akranlarına oranla daha yavaş olgunlaşma ve gelişme gösterir. Gelişmedeki yaşanan sapmaların öğrenme güçlüğüne neden olabildiği düşünülmektedir.

Nörolojik Etmenler: Öğrenme güçlüğü çeken bir çocuk öncelikle görsel ya da işitsel algılamada problem yaşar. Bu yüzden harfleri ters ya da dönmüş olarak algılayabilir. Özgül öğrenme güçlüğünde genellikle kısa süreli görsel, işitsel bellek bozuklukları görülür. Bilgi depolanmasında problem yaşanır.

Algısal Etmenler: Bireyde var olabilecek görsel, işitsel, dokunsal ve mekânsal algı problemlerinin özgül öğrenme bozukluğuna yol açabileceği yapılan araştırmalar sonucunda ifade edilmektedir. Görsel ve işitsel algı bozukluklarının, çocuğun harfleri ters yazma ve okuma, sesleri karıştırma ve algılayamama vb. bozukluklara neden olabileceği düşünülmektedir.

SIRA SİZDE

Özel eğitime giriş ve kaynaştırma eğitimi öğrenme biriminde verilen kavram haritası örneğine bakarak DEHB ve özgül öğrenme güçlüğüne neden olan etmenleri kavram haritası şeklinde hazırlayınız.

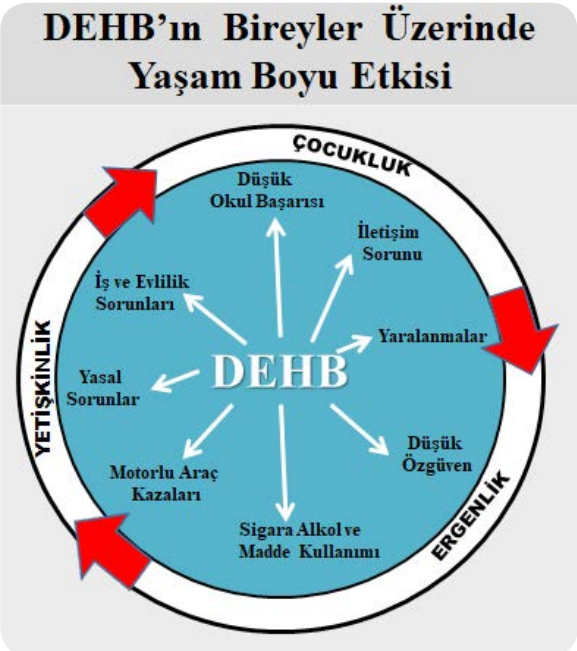
Kavram haritası hazırlamanız için verilen süre 20 dakikadır.

8.1.4. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğünü Önleme Yolları

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğünü önleme yolları henüz kesin bilinmediğinden araştırmalar devam etmektedir.

8.1.4.1. DEHB'yi Önleme Yolları

DEHB görülme sıklığına ilişkin sayılardaki artış ve azalmalar çocukların genetik, çevresel ve aile yapısına bağlı olarak değişim gösterir. Önlemek için kaçınılması ya da kontrol edilmesi gereken durumların belirlenmesi gereklidir. Yoksulluk, göçmenlik gibi büyük ve çözümü zaman alabilecek toplumsal ve ekonomik olguların önlenmesi zaman alabilir. Genetik ve nöro-gelişimsel etmenlerden kaynaklanan Doğru ve erken tanı konulduğunda son derece hızlı ve kolay tedavi edilebilen bir bozukluktur. DEHB olan çocuklarda davranışları kontrol etme becerilerini geliştirmeye, dikkat süre ve kalitesini arttırmaya olan potansiyelin gerilemesini önlemek amacıyla ilaç tedavileri uzun yıllardır kullanılmaktadır. Anne, baba eğitimi, bireysel görüşme, aile ve grup tedavisi DEHB tedavisinde sık olarak kullanılan diğer yöntemlerdir. DEHB sonuçları bireyin kendisi ile birlikte çevresini de ilgilendiren birçok soruna neden olabilir. Bu sorunların oluşması önlenemez gerekli tedavi ve eğitim zamanında başlamazsa eğitim öğretim açısından bireysel ve sosyal yönleriyle toplumsal olarak farklı problemlere neden olur (Şema 8.1).

Şema 8.1: DEHB'ın bireyler üzerinde yaşam boyu etkisi

8.1.4.2. Özgül Öğrenme Güçlüğünü Önleme Yolları

Özgül öğrenme güçlüğüne neden olan genetik, çevresel, beslenme yetersizliklerinden kaynaklanabilecek etmenler vb. birçok neden kontrol altına alınarak öğrenme güçlüğünün ortaya çıkışı engellenebilir. Bu önlemler konuyla ilgili uzman kişiler ile birlikte alınmalıdır. Psikolojik ya da gelişimsel becerilerden kaynaklanan etmenler, iyi bir eğitim ve öğretim yöntemi uygulanarak engellenebilir. Sosyal açıdan yaşanan uyum problemleri, dikkat eksikliği, dil bozuklukları gibi etmenlerde uygun eğitim önlemleriyle kontrol altına alınabilir. Özgül öğrenme güçlüğünü olan çocukların eğitim ve tedavisinde yer alan uzman kişiler, iyi bir eğitimci, veli iş birliği ile uygulanan bireysel eğitim programları, destek yaklaşımları ve yöntemler, yardımcı öğrenme yaklaşımları, okul yaklaşımları ile ilerleme kaydettikleri görülmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde çocuklar fark edilmediği için erken tanılanama yapılmadığı, gerekli erken müdahale programları hazırlamakta gecikildiği araştırmaların veri sonuçları dikkat çekmektedir.

SIRA SİZDE

Aşağıda ‘‘dikkat toplamayı ve öğrenmeyi etkileyen etmenler’’ bir liste hâlinde verilmiştir. Bu listede yer alan her madde dikkatin dağılmasına veya bir konuya yoğun olarak odaklanıp öğrenmenin gerçekleşmesine engel olmaktadır. Bu listede sizin dikkatinizi dağıttığını düşündüğünüz maddeleri daire içine alınız ve yan tarafta verilen boşluklara nasıl önlem alabileceğinize dair düşüncelerinizi yazınız. Yazdığınız düşünceleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dikkati Dağıtan Etmenler	Nasıl Önlem Almalıyım?
1. Televizyon seyretme, arkadaş görüşmeleri	.....
2. Bilgisayar oyunları oynama	.....
3. Telefon (sosyal medya kullanımı, mesaj sesleri vb.)	.....
4. Kardeşler	.....
5. Açlık, yorgunluk	.....
6. Stres, kaygı	.....
7. Dağınıklık, düzensizlik	.....
8. Sokaktan gelen sesler, konuşma sesleri	.....
9. Öfke ya da hayal kırıklığı hissetme	.....
10. Gürültülü ev ortamı	.....

8.2. DEHB OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerin eğitim almaları neden önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

8.2.1. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Eğitimleri

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerin eğitimlerinde kullanılacak yöntemlerin seçimi yapılırken sınıflandırmada yer alan tipleri ve bireysel farklılıkları dikkate alınır. Uzman görüşü ile birlikte karar verilerek seçilir ve uygulanır.

8.2.1.1. DEHB Olan Bireylerin Eğitimleri

DEHB'nin belirtilerinin azaltılması ve davranış problemlerinin geriletilmesinde okul temelli eğitim programları yanında bazı tedavi yöntemlerinin de eğitim ile birlikte kullanılması gereklidir. DEHB eğitiminde tedavi yöntemleri ile birlikte devam edilirse ilerleme kaydedilir.

DEHB tedavisinde aşağıdaki yöntemler kullanılmaktadır.

İlaç tedavisi: DEHB eğitimi ile birlikte kullanılan ve en yaygın olan tedavi türüdür. İlaç tedavisi kendi arasında üç gruba ayrılır.

1. **Uyarıcı ilaçlar:** Bu ilaçların kullanım amacı beynin bozulan kimyasını düzeltmektir.
2. **Antidepresan ilaçlar:** Depresyon tedavisinde kullanılan bu ilaçlar dikkat arttırması ve davranışların kontrolünü sağlaması nedeniyle kullanılır.
3. **Diğer ilaçlar:** Aşırı hareketlilik, dürtüsel ve saldırgan davranışlar üzerinde etkili olduğu için kullanılmaktadır.

Bu ilaçların, %50-95 oranında 6-12 yaş DEHB olan çocuklarda akademik başarıyı arttırma, davranış sorunları ve sosyal ilişkileri düzeltmede başarılı olduğu, araştırmalarla kanıtlanmıştır. DEHB olan çocuklarda ilaç tedavisine gerek olup olmadığına, hangi ilacın kullanılması gerektiğine uzman doktorun karar vermesi gereklidir.

Aile ve Öğretmen Eğitimi: DEHB eğitimi ve tedavisinin en önemli parçalarından birisidir. Aile eğitimi bireysel ya da aile gurupları içinde yapılabilmektedir. Aile eğitiminin amacı DEHB olan çocukların özelliklerinin anlatılması, iletişim yöntemlerinin öğretilmesi, olumsuz yaşantı ve çatışmaların oluşumunun önlenmesidir.

DEHB olan çocuğun günün büyük bir kısmını okulda öğretmeni ile birlikte geçirdiği göz önüne alınarak öğretmenin de bu konuda eğitim alması çok önemlidir. Öğretmen eğitim sonrasında DEHB olan öğrenciye nasıl yaklaşılması gerektiğini, akranları arasında nasıl denge kurulacağını ve eğitimini nasıl sürdüreceğini öğrenir.

Öğretmenlerin Dikkat Etmesi Gereken Noktalar

- DEHB olan çocukların bulunduğu sınıflarda konular dikkatlice yapılandırılmalı, önemli noktalar açıkça belirlenmelidir.
- Anlamlı ve eğlenceli buldukları etkinliklere rahat yoğunlaşabildikleri için dersi eğlenceli hâle getirmek önemlidir.
- Bu çocuklar çok ödevden sıkıldıkları için az ödev verilerek ödevlerin niceliğinden ziyade niteliğine dikkat edilmelidir.
- DEHB olan çocukların bütün ödevlerini, sorumluluklarını, sınav günlerini ve randevularını yazabilecekleri bir ödev defteri kullanmaları sağlanmalıdır.
- Canlı, açık bir dil kullanarak kısa konuşulmalı, her seferinde bir tek talimat verilmelidir.

- Sürekli göz teması kurarak çocukların denetimi sağlanmalıdır.
- DEHB olan öğrenciler için her ders planında fiziksel hareketler (kalemi açmak için kalkmak, yandaki sınıftan tebeşir almak, öğretmen masasını düzenlemek, çiçekleri sulamak, müdür yardımcısına not göndermek vb.) planlanmalıdır.
- DEHB olan çocukların öz denetim düzeyi düşük olduğu için öz denetimli olmasına yardımcı olacak geri bildirimler verilmelidir
- DEHB olan çocuklar bir ödevi yaparken kendi hızlarına göre değerlendirilmelidir. Sınıftaki diğer çocuklara bakarak onun geç ya da erken bitirdiğini söylemek yanıltıcı olabilir. Çalışma hızı diğer çocuklarla kıyaslanarak belirlenirse DEHB belirtileri daha da artabilir.
- DEHB olan öğrenciler bağımsız çalışmanın aksine öğretmen tarafından doğrudan işe yönlendirildiklerinde daha başarılı olmaktadırlar.
- Düzeni sağlamak için kurallar mümkün olduğunca erken oluşturulmalı, düzen ve temizliği kontrol etmek için çok sık ara kontroller yapılmamalıdır.

Eğitsel Yöntemler: DEHB olan çocukların eğitimlerinde çocukların öğrenme ve gelişim özellikleri dikkate alınarak eğitimin planlanması gerekmektedir. Bu yaklaşım temelde üç temayı içermektedir.

1. Yapılandırma
2. Çevresel uyaranların azaltılması
3. Eğitim materyallerinin yoğunluğunun arttırılması

Yapılandırılmış eğitim programları öğretmenin yönlendirmesi ve önerileri ışığında çocuk için uygun olan aktivitelerin belirlenmesini sağlar. Böylece sorunların sık yaşandığı okul ortamında öğretmenin tedaviye aktif katılımı sağlanır.

Çevresel uyaranların azaltılması özellikle dikkat eksikliği olan çocuklar için önemli bir aşamadır. Bu aşamada konu dışı uyaranların azaltılarak konuyla ilgili uyaranlara dikkatin yoğunlaştırılması sağlanır.

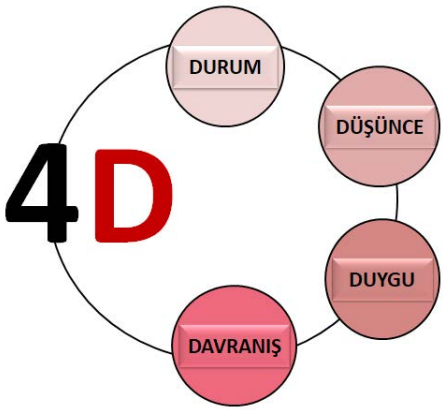
DEHB olan çocuğun özelliklerine uygun eğitim materyallerinin yoğunluğu arttırılırken bireysel öğrenme durumları göz önüne alınarak uygun materyal seçimi yapılmalıdır. Ev içinde de çocuğun çalışma masasının üzerinde dikkat dağıtıcı hiçbir şey olmamalı, odası sade düzenlenmelidir.

Dikkat Eğitimi Programları: Okulda DEHB olan çocuklara yönelik uygulanabilecek dikkat eğitim programlarında, çocukların somut davranış problemleri edimsel yöntemlerle geriletilmeye çalışılır. Ayrıca bilişsel müdahaleler, kendi kendine yönerge verme ve kendini yönetme stratejileri de uygulanan yöntemler arasında yer alır. DEHB yaşayan öğrenciler kendi kendine soru sorma, kendi kendini kontrol etme, yönlendirme, plan yapma vb. konularda sorun yaşamaktadır. Bu yaşadıkları sorunlardaki yeterliliklerini geliştirmek üzere çalışma yapılması önemlidir. Dikkat ile ilgili yapılan eğitim programları içinde görsel işitsel dikkat ile ilgili çalışmalara yer verilir (Görsel 8.23).

Görsel 8.23: İşitsel dikkat çalışması yapan çocuklar

Bireysel Terapiler: DEHB olan çocukla bireysel terapi yapılırken en sık kullanılan terapi yöntemleri bilişsel ve davranışsal terapilerdir. Bu terapiler istenmeyen davranışların azaltılması, istenen davranışların pekiştirilmesi esasına dayanır. 4 D olarak kabul edilen durum, düşünce, duygu ve davranış üzerinde durulur (Şema 8.2). Başta öfke ile baş etme olmak üzere sosyal ilişkiler ve karşılaşılan durumlarla ilgili problem çözme becerilerinin geliştirilmesine yönelik davranış değiştirme terapisi uygulanmaktadır. Bilişsel terapide hafızayı güçlendiren egzersizlere, bilgiyi kodlama ve hatırlama stratejilerine yer verilir. Bu terapi yöntemlerinin olumlu sonuç vermesi için aile ve öğretmenin uzman kişi ile birlikte koordineli hareket etmesi gerekir. DEHB olan çocuklarda ayrıca gelişimsel özelliklerine uygun olarak OSB olan çocuklara uygulanan oyun terapisi, müzik terapisi gibi terapi yöntemleri de uygulanır.

Şema 8.2: Bilişsel terapide üzerinde durulan alanlar

Doğrudan Eğitim Yöntemi: Davranışçı yaklaşım temel alınarak yapılan eğitim yönteminde gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlar hedef alınır. Bu eğitim yönteminde verilecek konular küçük basamaklar hâlinde sunularak öğrencinin tam katılımı sağlanır. Dil, okuma yazma, matematik, fen bilgisi ve hayat bilgisi konu ve kavramlarının öğretiminde kullanılır.

Nöro-Hareket Yöntemi: Beynin öğrenme ve algılama potansiyelini artırmak için uygulanan bir hareket eğitimi yöntemidir. Beynin kendini değiştirebilme gücünden yola çıkılarak fiziksel, bilişsel, ruhsal ve yaratıcı yetkinlikleri yavaş, yumuşak ve farkındalıkla yapılan hareketlerle yeni nöral bağlantılar oluşturulur ve öğrenme aktif hâle getirir.

8.2.1.1. Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Eğitimleri

Özgül öğrenme güçlüğü tanısı almış çocuklar için ilk adım en uygun eğitim ortamına karar vermektir. Okul öncesi dönemde kesin tanı konulamaması nedeniyle risk grubunda olduğu düşünülen çocuklar için destek eğitim programları ile bilişsel süreçler, kavramlar ve ince motor koordinasyon becerilerini geliştirme amaçlı eğitim uygulanır. Kesin tanının ilköğretimde koyulması sonucunda performans ve davranış özellikleri, gereksinimleri dikkate alınarak hangi eğitim yönteminin uygulanacağına uzmanlar tarafından karar verilir.

Özgül öğrenme güçlüğünün sınıflandırılmasında yer alan tiplerine uygun kullanılan eğitim yöntemleri şunlardır:

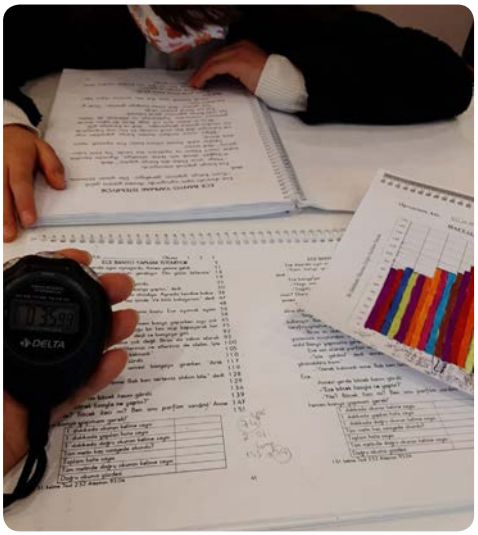
1. Okuma Öğrenme Becerileri Geliştirmede Kullanılan Eğitim Yöntemleri

SQ3R Tekniği: Öğrencilerin özellikle yeni karşılaştıkları bilgiyi hafızalarına kaydetmeleri ve hatırlamalarında kullanılan bir tekniktir. SQ3R tekniği Şema 8.3'te görülen aşamalardan oluşur.

Şema 8.3: SQ3R tekniği aşamaları

TWA Stratejisi: Öğrencinin okuduğu metin üzerinde düşünmesini ve konuşmasını sağlamak amacıyla kullanılır. Okuma hızını geliştirmeyi (Görsel 8.24), okunan bilgilerin daha önce öğrenilen bilgilerle ilişkilendirme yapılmasını, öğrendiklerini sözel olarak ifade edebilmeyi amaçlar.

Görsel 8.24: Okuma hızı geliştirme

POSSE Tekniği: Bu teknikle bilgi/öykü yapılandırılmakta ve görsel hâle getirilerek öğrencinin anlamasına destek olunmaktadır. Tekniği kullanırken rehberin görevi etkili soru ve öğrenme teknikleri kullanarak öğrencinin metni anlamasına yardımcı olmaktır. POSSE tekniği Şema 8.4'te görülen aşamalardan oluşur.

P	**PREDİCT**	→ **TAHMİN ET**
O	**ORGANİZE**	→ **ORGANİZE ET**
S	**SUMMORİZE**	→ **ÖZETLE, ANA FİKRİ BELİRLE**
S	**SUMMORİZE**	→ **ANA FİKRİ ÖZETLE VE SORU SOR**
E	**EVALUET**	→ **DEĞERLENDİR, KARŞILAŞTIR VE AÇIKLA**

Şema 8.4: POSSE tekniği aşamaları

5N 1K Tekniği: Okunan metinde olayın / öykünün ''Nerede, Ne zaman, Nasıl, Niçin, Kim'' tarafından gerçekleştiğine dair sorular sorularak çocuğun okuduğunu anlatması ve yazması istenmektedir.

Hikâye Çerçevesi Stratejisi: Bu stratejide önce metnin planı, amacı ve ana karakteri hakkında öğrencinin konuşması sağlanır. Ana hatları ile unutmaması için öğrencinin kendine çizdirilerek betimlemesi yaptırılır.

K-W-L Tablosu Oluşturma: Öğrencinin geçmiş bilgilerini aktive etmek ve metinle bağlantı kurmasını sağlamak için kullanılan tekniktir. K-W-L tablosu oluşturma Şema 8.5'te görülen aşamalardan oluşur.

K-(What We Know?) Ne Biliyorum?
W-(What We Want to Find Out?) Neyi Merak Ediyorum?
L-(What I Learned?) Ne Öğrendim?

Şema 8.5: K-W-L tablosu oluşturma tekniği aşamaları

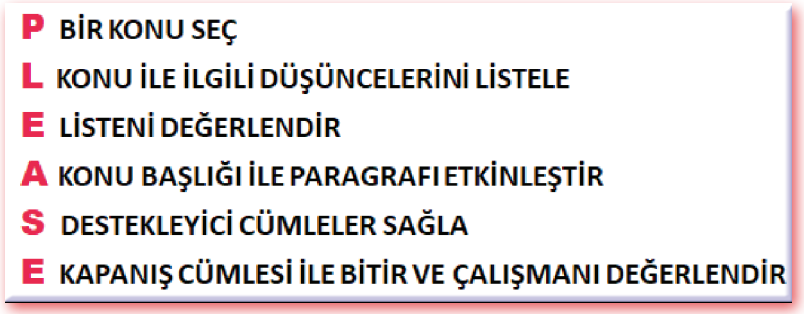
2. Yazma Öğrenme Becerileri Geliştirmede Kullanılan Eğitim Yöntemleri

Yazma Öğrenimi Üst Bilişsel Stratejisi: Yazım hatalarının giderilmesinde kullanılan yöntemdir.

Yazılı İfade Geliştirme Stratejisi: Uzun cevaplı sınavlar, kompozisyon yazımı ve ödev yazımını geliştirmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Okuduğunu anlama, anlatma ve yazma üzerine çalışma yapılır.

Yazım Planlaması Öğretme Stratejisi: Düşünmeye dayalı bir stratejidir. Planlamada amaç belirlenir, beyin fırtınası ile fikir üretilir ve üretilen fikir aşamalara ayrılarak yazılır. Bu stratejiyi öğrenen öğrencilerin daha uzun metinler yazmaya başladıkları araştırma sonuçlarıyla ortaya çıkmıştır.

PLEASE Stratejisi: Paragraf yazma becerisini geliştirmek üzere kullanılan bir tekniktir. PLEASE Stratejisi Şema 8.6'da görülen aşamalardan oluşur.

Şema 8.6: PLEASE stratejisi aşamaları

3. Matematik Öğrenme Becerileri Geliştirmede Kullanılan Eğitim Yöntemleri

Matematik öğrenme güçlüğü yaşayan çocukların yaşadıkları öğrenme problemleri birbirinden farklıdır. Yenilenen matematik güçlükleri listesinde yer alan problemler;

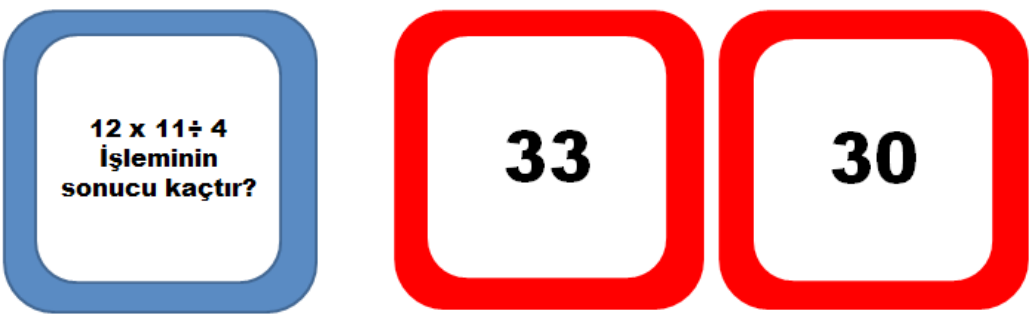
Sayı bilgisi, matematik dilini anlama, temel matematik bilgisi, problem çözme, kavramsal anlama, yazılı sayı sembol sistemi, hesaplama stratejileri, aritmetik becerilerinin uygulanması, otomatikleştirme yoksunluğu, hesaplama işlem aşamaları, sözel problem stratejisi alanlarında yaşanılan problemlerdir.

Matematik güçlüğü yaşayan öğrenciler bazen bir alanda bozukluk gösterirken bazen de birkaç alanda ya da listelenen tüm alanlarda bozukluk gösterebilirler. Öğrencilerin, okul müfredatı çerçevesinde eğitim verilip desteklenmesi gereklidir. Öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olması için bazı teknikler kullanılır.

Ritim Kullanma: Çarpım tablosu vb. ezbere dayalı matematik konularının şarkı söyleyerek, ritim tutarak öğretilmesi hafızada tutma ve hatırlama için etkili bir yöntemdir.

Sayma Stratejisi: Temel çarpma becerilerinin öğretiminde kullanılır. Örneğin öğrencilere ikişer, üçer, dörder, beşer vb. sayma öğretildikten sonra dörder dörder beş kere say ifadesi kullanılarak 4x5 çarpma sonucuna vardırılır.

Soru ve Cevap Kartları: Öğrencilere soru kartları verilir. Cevap kartları içinde doğru cevabı gösteren kartı bulması istenir. Çocukların ilgi gösterdikleri bir tekniktir (Görsel 8.25).

Görsel 8.25: Soru cevap kartı örneği

İlişkilendirme Stratejisi: Bir problemin başka bir problemle bağlantı kurularak çözülmesinin öğretilmesidir. Bu teknik temel matematik becerilerinde farkındalığı arttırarak ezberlemeyi kolaylaştıran bir tekniktir.

İpucu Kelimelerin Öğretilmesi: Sözel problemlerde kullanılan bir tekniktir. İşlem ile ilgili ipucu kelimeler verilerek öğretim gerçekleştirilir. Örneğin toplama işlemi için çoğalma, eklemek kelimeleri ipucu kelimelere örnek verilebilir.

Görsel İpucu Kartları: Öğrencinin soru hakkında ne bildiğini sorgulatan ve ne bilmesi gerektiğine yoğunlaşmasını sağlayan resimli ipucu görsellerin hazırlanıp sunulduğu bir tekniktir.

4. Sosyal Beceri Eğitimi ve Sosyal Kabulü Arttırmada Kullanılan Eğitim Yöntemleri

Sosyal becerilerdeki yetersizliklerin, öğrenme güçlüğünün sonucu olduğu ve öğrenmeyi etkilediği bilinmektedir. Bu nedenle özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitim programlarında sosyal beceri çalışmalarına da yer verilmelidir. Sosyal beceri geliştirmek için diğer yetersizlik gruplarında da kullanılan sosyal öyküler, video ile model olma, bilişsel süreç yaklaşımı, problem çözme yaklaşımı, doğrudan öğretim yöntemi vb. etkinliği kabul edilmiş yöntemler kullanılmaktadır. Çocuğun başarılı olduğu alanların belirlenmesi ve ön plana çıkarılması, yetersiz olduğu alanların bireysel eğitim programları ile desteklenmesi gereklidir. Spor ve sanat etkinlikleri ile eğitim programları zenginleştirilmelidir.

FAST Stratejisi: Bireylerde sosyal problem çözmeyi geliştirmek amacıyla kullanılan bir tekniktir. Sosyal açıdan olumsuz bir davranışla karşılaştıklarında kullanmaları için öğretilmektedir. FAST stratejisi Şema 8.7'de görülen adımlardan oluşur. Tekniği öğrenen ve kullanan çocukların bir süre sonra karşılaştıkları problemlerde kendi kendilerine çözüm bulmayı öğrendikleri görülmektedir.

F Başka bir etkinlikte bulunmadan sadece problem hakkında düşün
A Problem çözümünde yardımcı olabilecek alternatifleri düşün
S Çözümünde hangi alternatiflerin işe yarayacağını sapta
T Farklı alternatifleri dene

Şema 8.7: FAST stratejisi adımları

DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Eğitiminde Kullanılan Öğretim Teknikleri

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerin öğretim programlarında çoklu duyuya dayalı öğretim tekniklerinin kullanılması gerekmektedir. Anlatım (sunuş), soru-cevap, tartışma, problem çözme, gezi-gözlem, laboratuvar (deney), örnek olay incelemesi, drama, beyin fırtınası, gösteri, rol oynama, benzetim, aktif öğretim, bilgisayar destekli öğretim, çoklu duyuya dayalı öğretim tekniklerinin hepsi öğretim programının içinde yer almalıdır.

SIRA SİZDE

Türkiye'de DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerin eğitimleri ile ilgili çalışma yürüten dernek ve vakıfların hazırladıkları proje ve çalışmaları araştırınız.

Bulduğunuz bilgileri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

8.2.2. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller

8.2.2.1. DEHB Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller

DEHB olan çocukların eğitimlerinde bilişsel, motor, sosyal, duygusal ve dil becerileri geliştirmek için doğru materyal kullanımı çok önemlidir.

DEHB olan çocukların neden-sonuç ilişkilendirme, soyut düşünme, karar verebilme, problem çözme, hafıza ve konsantrasyon, strateji geliştirme, iletişimi güçlendirme, hayal gücü zenginliği, dil ve konuşma, figüratif düşünme, dikkat ve konsantrasyon gelişimi, el-göz koordinasyonu, mantıksal düşünme, ince motor, kombinasyon yapabilme, sıralama, matematiğe ön hazırlık, dokunsal duyunun hassaslaştırılması, renkleri ayırt etme/öğrenme/ pekiştirme, matematik çalışmaları, rakam ve sayı tanıma çalışmaları, sıralama, mantıksal düşünme, görsel algı, hızlı düşünebilme ve refleks, problem çözme vb. kazanımlara yönelik aşağıda ismi verilen örnek materyaller kullanılmaktadır.

- Kızmabirader, bil bakalım kim, bil bakalım nerede kartları
- Dart, mikado, boncuklu labirent
- Müzik aletleri (zil, davul, def, flüt, piyano, org, orff aletleri, ritim çubukları vb.)
- Hafıza kartları, örüntü kartları
- Saat ve para öğretim araçları
- Mandala boyama kitapları
- Domino kartları, eksik olanı bulma kartları
- Kum havuzu, su havuzu
- Akıllı düğmeler (Görsel 8.26)
- Ayna simetri disk oyunu (Görsel 8.27)
- Şirin küpler (Görsel 8.28)
- Saklı nesneler (Görsel 8.29)
- Parça bütün ilişkisi (Görsel 8.30)
- Labirentler (Görsel 8.31)
- Geometrik şekilli vida somun (Görsel 8.32)
- Model yapma (Görsel 8.33)
- Yapbozlar, legolar, tetris (Görsel 8.34)
- Dikkat oyunu (Görsel 8.35)
- İlişkilendirme kartları (Görsel 8.36)
- Zıt kavramlar (Görsel 8.37)
- Akıllı ipler (Görsel 8.38)
- Kuklalar, hikâye kitapları ve kartları, mıknatıslı masal seti (Görsel 8.39)
- Kavram öğretim setleri (Görsel 8.40)
- Mıknatıslı şekil oluşturma (Görsel 8.41)
- Sağ ve sol beyini senkronize etme egzersiz seti (Görsel 8.42)
- Sosyal beceri seti (Görsel 8.43)
- Geometrik öyküler (dinle-anlat-yerleştir) (Görsel 8.44)

DEHB olan çocukların gelişim özelliklerine ve tanılarına uygun özgül öğrenme güçlüğünde kullanılan okuma yazma, matematik, zaman ve takvim vb. beceri geliştirme materyalleri de eğitimlerinde kullanılmaktadır.

Görsel 8.26: Akıllı düğmeler

Görsel 8.27: Ayna simetri disk oyun

Görsel 8.28: Şirin küpler

Görsel 8.29: Saklı nesneler

Görsel 8.30: Parça bütün ilişkisi

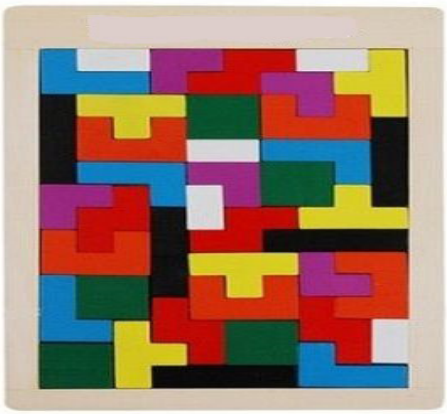
Görsel 8.31: Labirentler

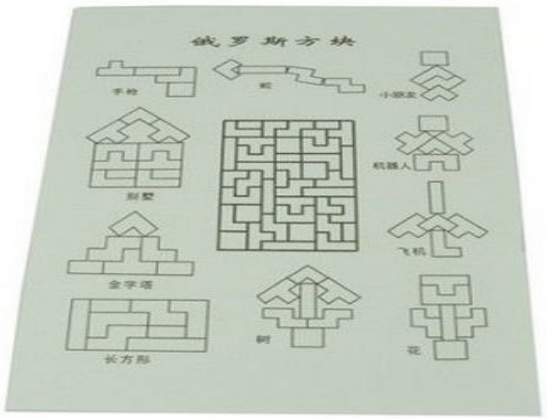

Görsel 8.32: Geometrik şekilli vida somun

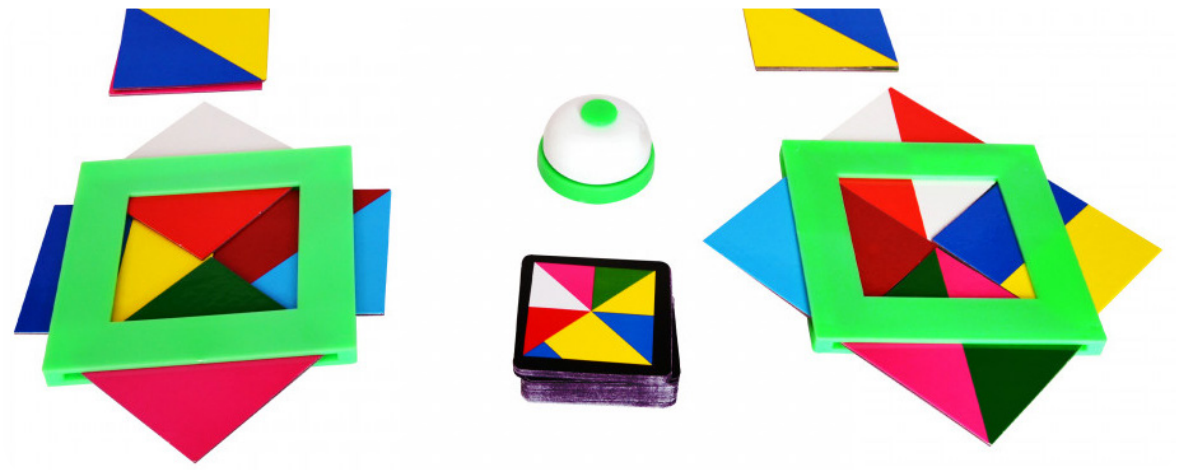

Görsel 8.33: Model yapma

Görsel 8.34: Tetris

Görsel 8.35: Dikkat oyunu

Görsel 8.36: İlişkilendirme kartları

Görsel 8.37: Zıt kavramlar

Görsel 8.38: Akıllı ipler

Görsel 8.39: Manyetik masal seti

Görsel 8.40: Kavram öğretim setleri

Görsel 8.41: Mıknatıslı şekil oluşturma

Görsel 8.42: Sağ ve sol beyini senkronize etme egzersiz seti

Görsel 8.43: Sosyal beceri seti

Görsel 8.44: Geometrik öyküler (dinle-anlat-yerleştir)

8.2.2.2. Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller

Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitimlerinde bilişsel, psikomotor, sosyal, fiziksel ve dil gelişimini desteklemek için materyal kullanılması çok önemlidir. Okuma, yazma, temel matematik becerilerini geliştirmek, dikkat ve hafızayı güçlendirmek, düşünme ve ifade becerilerine dayalı hayal gücü ve yaratıcılığı geliştirmek, problem çözme, görsel algı, hafıza, mantık/akıl yürütme becerisi, yaratıcılık/hayal gücü, odaklanma vb. becerileri geliştirmek ve daha çok akılda kalıcı öğrenmeyi sağlamak amacıyla aşağıda isimleri verilen materyaller kullanılmaktadır.

- Aritmetik domino
- Görsel-uzamsal becerileri setleri ve kitapları
- İnce-kaba motor becerileri geliştirici materyaller
- Okuma becerisi geliştirici özel kitaplar
- Disleksi eğitim seti (Görsel 8.45), zilbul (Görsel 8.46)
- Diskalkuli eğitim setleri ve kitapları
- Disgrafi eğitim setleri ve kitapları
- Şeklin yarısını tamamla (Görsel 8.47)
- Yazmaya hazırlanıyorum (yaz-çiz-sil) (Görsel 8.48)
- Hece piramidi (Görsel 8.49)
- Yazmaya hazırlık seti (Görsel 8.50)
- Simetri çizme (Görsel 8.51)
- Parmak egzersizi (Görsel 8.52)
- Dokun say matematik (Görsel 8.53)
- Dokun say ondalık materyali (Görsel 8.54)
- Matematik tombala (Görsel 8.55),
- Denge taşları (Görsel 8.56)
- Sayı nesne eşleme (Görsel 8.57)
- Sosyal ve dil gelişimi için kukla (Görsel 8.58)
- Ses eşleme (Görsel 8.59)
- Ağırlık eşleme (Görsel 8.60)
- Temel matematik seti (Görsel 8.61)
- Matematik toplama-çıkarmaya giriş seti (Görsel 8.62)
- Geometrik cisimler ve hacimler seti (Görsel 8.63)
- Ahşap geometrik puzzle (Görsel 8.64)
- Etkileşimli zaman ve takvim panosu (Görsel 8.65)
- Giyinme ve özbakım becerilerinin gelişimini sağlamak için beceri önlüğü vb. materyaller kullanılmaktadır.

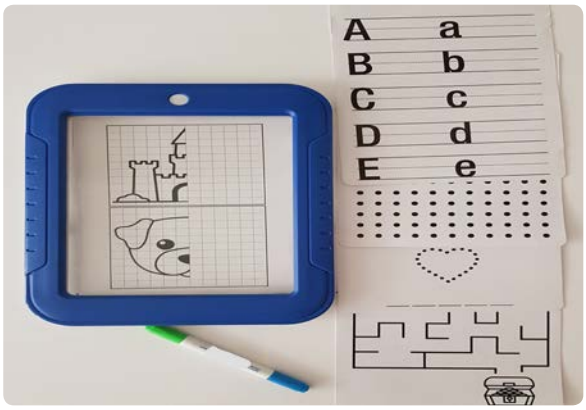
Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişim özelliklerine ve tanılarına uygun DEHB'de kullanılan bilişsel, motor ve dil beceri geliştirme materyalleri de eğitimlerde kullanılmaktadır.

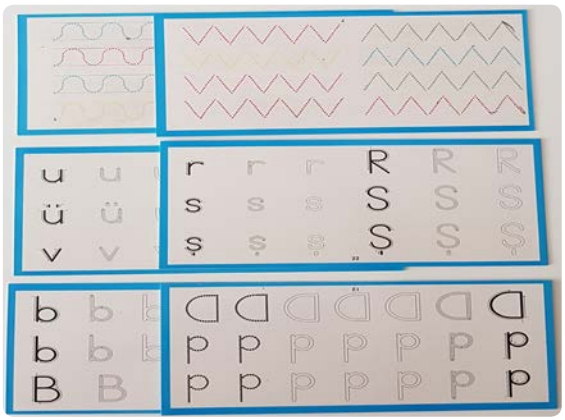
Görsel 8.45: Disleksi seti

Görsel 8.46: Zilbul

Görsel 8.47: Şeklin yarısını tamamla

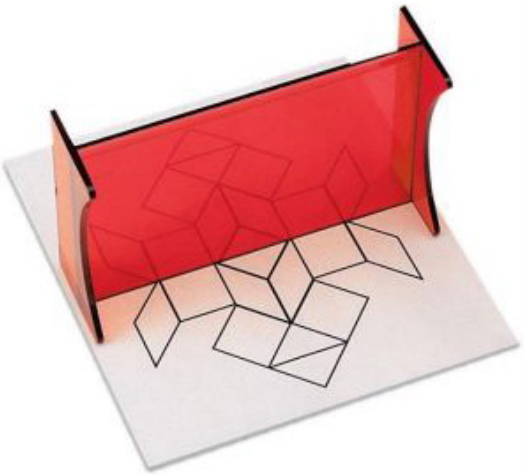
Görsel 8.48: Yazmaya hazırlanıyorum (yaz-çiz-sil)

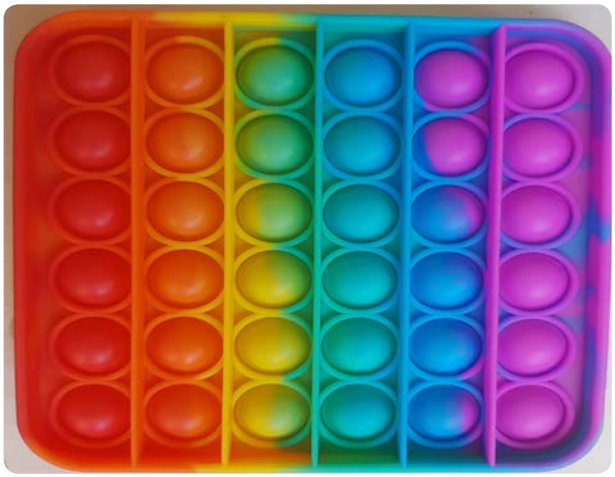
Görsel 8.49: Hece piramidi

Görsel 8.50: Yazmaya hazırlık seti

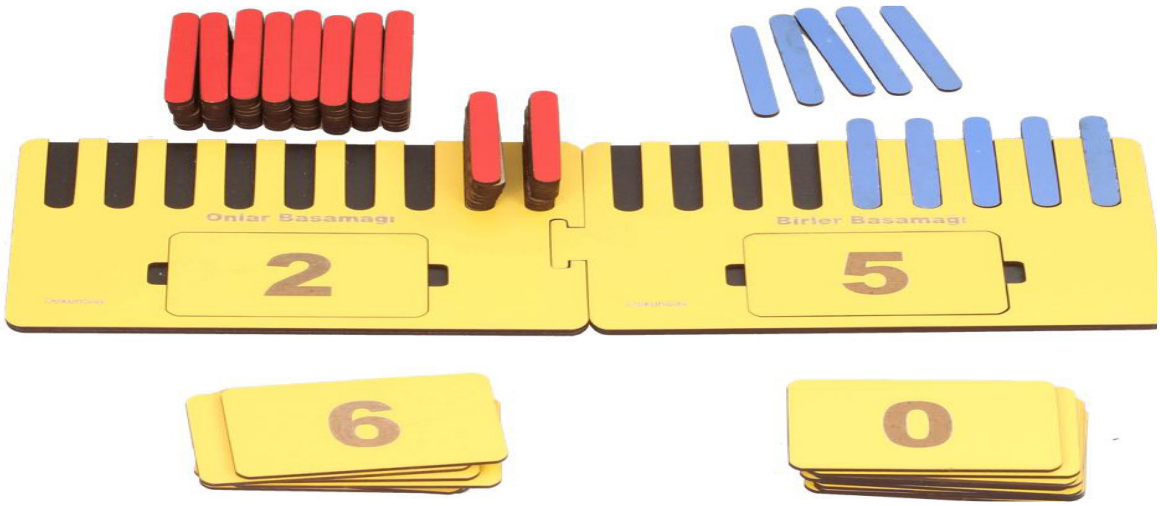
Görsel 8.51: Simetri çizme

Görsel 8.52: Parmak egzersizi

Görsel 8.53: Dokun say matematik

Görsel 8.54: Dokun say ondalık materyali

Görsel 8.55: Matematik tombala

Görsel 8.56: Denge taşları

Görsel 8.50: Yazmaya hazırlık seti

Görsel 8.58: Büyük boy kukla

Görsel 8.59: Ses eşleme

Görsel 8.60: Ağırlık eşleme

Görsel 8.61: Temel matematik seti

Görsel 8.62: Matematik toplama-çıkarmaya giriş seti

Görsel 8.63: Geometrik cisimler ve hacimler seti

Görsel 8.64: Ahşap geometrik yapboz

Görsel 8.65:Etkileşimli zaman ve takvim panosu

SIRA SİZDE

1. Bir okul öncesi eğitim kurumunu ziyaret ederek çocukların dikkat, algı gelişimi eğitimlerinde kullanılan materyalleri inceleyiniz. İncelediğiniz materyallerin fotoğraflarını çekiniz.

2. Okul öncesi öğretmeninden çocuklara ne tür dikkat, algı konsantrasyon etkinlikleri hazırladığı konusunda bilgi alınız.

Edindiğiniz bilgi ve materyal fotoğraflarını bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

8.3. DEHB OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişimsel özelliklerini bilmek anne, baba ve eğitimci için neden önemlidir?

Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

8.3.1. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişimsel özelliklerinde cinsiyet, yaş, anne babanın eğitim durumu vb. nedenlerden dolayı bireysel farklar görülür. DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan her çocuk aynı seviyede gelişim özelliğine sahip değildir.

8.3.1.1. DEHB Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri

DEHB olan çocukların ailesi, yaşı, mevcut performansı, yaşadıkları çevre, eğitim ve uygulanan terapi yöntemleri birbirinden farklı olduğu için gelişimsel süreçleri de birbirinden farklılık gösterebilir.

• Bilişsel Gelişim

DEHB olan çocukların normal zekâ puanına (90-110 Q) sahip oldukları bilinmektedir. Zekâ düzeyleri normal ya da normalin üstünde olmasına rağmen akademik beceri alanlarında başarı gösterememektedirler. Dikkatlerinin çok kısa olması ve çabuk dağılması nedeniyle DEHB olan çocuklarda düşük not alma, okuma yazma ve matematik becerilerinde gerilikler ve sınıf tekrarları görülmektedir. Bellek problemlerinin olmasının nedeni dikkat sorunları ve dış uyarıcılarının birçoğu ile aynı anda ilgilenmek durumunda kalmalarıdır. DEHB olan çocuklarda hafıza sorunları da görülmektedir. Özellikle dikkatini çekmeyen, ilgi alanlarına girmeyen konuları uzun süreli belleklerine atmadıkları, hatırlamadıkları görülür.

• Dil Gelişimi

DEHB olan çocukların sözsüz işaretleri ve beden dilini anlayamadıkları, konuşurken ses ve sözcük atlama ya da ekleme yaptıkları, hızlı konuşma, yüksek tonda konuşma, kelime atlama, cümleyi sonlandıramama, konuya uygun sohbeti sürdürememe, gereksiz ve ilgisiz konularda konuşma vb. dikkat çekici sorunlar yaşadıkları görülür. Öykü anlatımında akranlarına göre başarısızlık yaşar, alıcı ve ifade edici dil gelişimi gerilikleri görülebilir.

• Sosyal Gelişim

DEHB olan çocukların bulundukları akran grubunda sosyal kabul görmeye yönelik güçlü istekleri vardır. Ancak bu çocuklar genellikle sosyal ipuçlarını algılamakta zorluk yaşamaları nedeniyle bulunduğu grupta istenmeyen davranışlar gösterirler. DEHB olan çocuk kendisine söylenen aşağılayıcı ve kırıcı sözlere karşı koymakta zorlanırken diğer çocuklar bu sözlerin kendileriyle ilgili olmadığını düşünerek üstünde durmamaktadır. Sınıf içinde çoğu zaman arkadaşlarının dikkatini dağıtıcı davranış sergiler. Çoğu zaman DEHB olan çocuk başkalarının oyununa davet edilmeden karışması nedeniyle oyunlarda istenmemekte, bu durum aklında yalnızca oyuna katılma isteği olan çocuk için anlaşılmaz olmaktadır. DEHB olan çocuklar küçük grup ve bire bir ilişkilerde bile daima lider ya da ilk kişi olmayı istemektedirler. Bu durum sosyalleşmelerini engellemektedir. Bu çocuklar, bulundukları ortamlarda zaman içinde davranışlarını kontrol ederek uyum sağlasalar da ergenlik döneminde sosyal uyum gerektiren farklı ortamlarda iletişim güçlükleri yeniden ortaya çıkmaktadır (Görsel 8.66).

Görsel 8.66: Sınıf ortamında DEHB olan çocuk

• Fiziksel ve Motor Gelişim

DEHB tanısı alan çocukların büyük bir kısmında motor sorunları olduğu ve bu sorunlarının da sosyal ilişkilerini ve akademik becerilerini olumsuz etkilediği belirtilmektedir. DEHB olan çocuklar ince motor becerilerinde, vücudun her iki tarafını eş zamanlı kullanamamakta, denge problemleri yaşamaktadırlar. Kaba motor becerilerinde yetersizlikleri akranlarına göre ayırt edilmesi kolay olmayan DEHB olan çocuklar, ince motor becerileri gerektiren çalışmalarda (sınırlı alan kesme, çizme, yırtma, boyama vb.) akranlarından düşük performans göstermektedirler. Alerjiler sık görülür. Kemik gelişimi geri olabilir.

• Duygusal Gelişim

DEHB olan bireylerin çocukluk dönemi yaşadığı duygusal sorunların yetişkinliğinde de devam ettiği yapılan araştırma sonuçlarında görülmektedir. Çocukluğunda DEHB tanısı almış yetişkinlerde okul bırakma, işten kovulma, evlilik problemleri, kişilik bozuklukları, madde kullanımı, zayıf arkadaşlık ilişkileri, anksiyete bozukluğu, öfke kontrolü problemleri görülme oranı yüksektir. DEHB olan çocuklarda çalıştıkları ve iyi bildikleri konuları sınavda dikkatsizlik ve atılganlığı yüzünden yapamaması durumunda sınav korkusu ve kaygısı sık görülür. Aldıkları notlar karşısında verdikleri duygusal tepkileri öğretmen ve akranları tarafından kabul görmeyebilmektedir. Adaletsizliğe karşı koymaları, risk alabilmeleri, enerjik olmaları, gerektiğinde başkaları ile kolaylıkla iletişim kurabilmeleri, şakacı ve esprili yönleri de olumlu duygusal özellikleri arasında yer almaktadır.

8.3.1.2. Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri

• Bilişsel Gelişim

Okulda öğretilenleri akranlarına göre daha geç ve güç öğrenirler. En çok sıkıntı çektikleri konular matematiksel işlemlerdir. Bu çalışmalara karşı ilgileri çok geç ve sınırlı olarak gelişim gösterir. Dikkat süreleri kısa ve dağınıktır. Devamlı kontrol edilme, teşvik edilme ve değişiklik isterler. İlgileri çok kısa sürelidir. Ders ve etkinlik konuları ne kadar ilgilerini çekmiş olsa da etkinliklerden çok çabuk sıkılırlar. Somut kavramları daha kolay, soyut kavramları daha geç kavradıkları görülür. Zaman, yer, yön kavramları çok geç ve güç gelişir. Olaylar ve durumlar karşısında genelleme yapma becerisi görülmez. Kazandıkları bilgi ve becerileri ancak öğrendikleri şekilde uygulayabilirler. Yeni durumlara uyum göstermekte çok zorluk çekerler. Gördükleri ve duydukları şeyleri çabuk unuturlar, bellekleri çok zayıftır. Çabuk unutmamak için çok fazla tekrara ihtiyaç duydukları görülür. Algıları, kavram öğrenme becerileri ve tepkileri basit düzeydedir.

• Dil Gelişimi

Konuşmaya geç başlayabilirler ve bu nedenle konuşma gelişimleri geç gelişebilir. Bu çocukların konuşma, ilgi ve bilgi seviyeleri akranlarından geri olduğu için kendilerinden yaşça küçük olanlarla iletişim kurarlar. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların yaklaşık %60'ında dil ve konuşma bozuklukları gözlemlenmektedir. Bu çocuklar genellikle dilin mekanik ve sosyal kullanımı konusunda güçlükler yaşamaktadır. Mekanik anlamda cümle oluşumunda kelimelerin dizilme kurallarını, anlamlarını ve ses birimlerinden oluşmasını öğrenmede güçlükler görülmektedir. Ayrıca dil bozuklukları sözel ifade becerisini ve dinlediğini anlamayı olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

• Sosyal Gelişim

Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar genellikle sosyal farkındalık konusunda zorlanmakta ve sosyal ipuçlarını yanlış okuma, başkalarının duygularını yanlış yorumlama, başkalarını rahatsız ettiğinin farkına varamama, davranışlarının başkalarının üzerindeki etkilerini anlamama ve başkalarının bakış açısından bakamama gibi sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkileyen davranışlar sergileyebilmektedir. Yakın çevresindekilerle kolay dostluk kuramazlar. Dostluklar daha çok yarar sağlamaya yöneliktir. Sosyal ilişkilerinde grupta daima başkalarının kendisini yönlendirmesine ihtiyaç duyarlar. Sorumluluk almak istemezler. Oyun ve toplum kurallarına uymakta güçlük yaşarlar. Yetenekleri sınırlı olduğu için kuralları zor olan oyunlara ve faaliyetlere katılmak istemezler. Sosyal yaşantılardan yoksun bırakılmış, giyinme konusunda yeterli beceri kazandırılmamış çocukların fiziki görünüşlerinde ve giysi tercihlerinde farklılık dikkat çeker. Nezaket ve görgü kurallarına uymakta zorluk yaşarlar. Sosyal ilişkilerde bencildirler. Her şeyin kendilerine ait olmasını isterler, paylaşımcı değildirler.

• Fiziksel ve Motor Gelişim

Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar, büyük ve küçük kaslarını kullanmada yetersizlik gösterirler dolayısıyla el-göz koordinasyonunu geç ve güç öğrenirler. Bu çocuklar, kendilerini korumayı yaşıtları gibi bilemediklerinden daha sık hasta olurlar. Öğrenme güçlüğünün yanında görme ve işitme gibi bedensel yetersizliklerde de söz konusu olabilir. Beden koordinasyonlarını sağlayamadıkları için sık sık düşme ve sakarlık gösterirler.

• Duygusal Gelişim

Özgüvenleri zayıf olduğu için genellikle başkalarına güvenmeyi tercih ederler. Bağımsız hareket etmekten çekinirler. Kolayca cesaretleri kırılır. Bir amaca ulaşmak için kuvvetli duygular hissetmezler. Ufak tefek engeller karşısında çözüm yolları aramazlar. Uğraşmak yerine küsüp vazgeçerler. Duygu ve düşüncelerini ifade etmede başarısızdırlar. Duygu ve düşüncelerini açık ve bağımsız olarak ifade edemezler.

SIRA SİZDE

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişimsel özelliklerini gösteren farkındalık oluşturma amaçlı bir pano hazırlayınız.

Hazırladığınız panoyu bir hafta sonra aynı ders saatinde sınıf ortamında sergileyiniz.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Ünlüler

Churchill Henry Ford (Çörçil Henri Fort): *Ford araba fabrikasının kurucusudur.*

Stephen Hawkings (Stefin Havkins): *Prof. Dr. İngiliz fizikçi, evrenbilimci, astronom, teorisyen ve yazarıdır.*

Jules Verne (Jul Vern): *Dünyanın Merkezine Yolculuk, Aya Yolculuk, Denizler Altında 20000 Fersah ve nice bilim-kurgu öykülerinin yazarıdır.*

Sylvester Stallone (Silvestır Stellon): *Film oyuncusu, senarist ve yönetmendir.*

Thomas Edison (Tamıs Edison): *Elektrik ampulünü icat eden kişidir.*

John F. Kennedy (Con ef Kenedi): *Amerika Birleşik Devletleri'nin 35. Başkanıdır.*

Whoopi Goldberg (Vuupi goldbörg): *Amerikalı komedyen, oyuncu ve sunucu. Sadece 13 kişinin başarabildiği Oscar ve Tony ödüllerinin hepsini kazanmış kişilerden biridir.*

Louis Pasteur (Luis Pastör): *Kuduz aşısını bulan Fransız mikrobiyolog ve kimyagerdir.*

Ludvig W. Beethoven (Ludvig Fan Bethovın): *Klasik müziğin ünlü bestecisidir.*

A.Graham Bell (Aleksandır Greham Bel): *Telefonun mucididir.*

Leonardo da Vinci (Leonardo Da Vinci): *Rönesans döneminin önemli bir filozofu, astronomu, mimarı, mühendisi, mucidi, matematikçisi, anatomisti, müzisyeni, heykeltıraşı, botanisti, jeoloğu, kartografı, yazarı ve ressamıdır.*

Walt Disney (Volt Dizni): *Amerikalı yapımcı, yönetmen, senarist, seslendirmen Mickey Mouse'un çizgi film karakterini oluşturan kişidir.*

Agatha Cristie (Agata Kristi): *İngiliz yazar, disleksi problemi olmasına rağmen polisiye edebiyatın en önemli isimlerinden biridir.*

Michael Jordan (Maykıl Cordın): *NBA takımında oynayan dünyanın en iyi basketbol oyuncularından birisidir.*

8.3.2. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukları Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların ailesi ve çevresi tarafından erken dönemde fark edilmesi, bir an önce tanı alması ve gerekli eğitime zamanında başlanması açısından çok önemlidir.

8.3.2.1. DEHB Olan Çocukları Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

DEHB Fark Edebilme

DEHB'nin ilk belirtileri, bebeklik döneminde anne karnında iken dahi fark edilebilir. Anneler hamilelik döneminde bebeklerinin karınlarında fazlaca hareketli olduğundan bahsederler. DEHB olan bebeklerin bir kısmı ilk iki yaşta aşırı huzursuzluk, uykusuzluk, sürekli ağlama, yemeği reddetme vb. belirtiler gösterebilir.

Okul öncesi dönemde aşırı hareketlilik ve bazı çocuklarda beraberinde motor becerisizlik en dikkat çeken belirtidir. Bu çocuklar genellikle yürümez, koşarlar ve tırmanmayı, zıplamayı, atlamayı çok severler. Yaşıtlarıyla oyunlarda uyumsuz ve kavgacıdırlar. Pencereden sarkma, ateşle oynama, yüksek bir yerden atlama gibi bedenlerine zarar verebilecek riskli eylemlerde bulunabilirler. Kalem kullanma, resim çizme, makas kullanma vb. becerilerde sorun yaşayabilirler. Bu dönemde erkek çocuklar daha çok hareketlilikleri, kız çocuklar ise dikkat eksikliğine bağlı öğrenme sorunları ile dikkat çekerler.

Okul çağında olan çocuklarda DEHB'nin temel üç belirtisi de (hiperaktivite, dürtüsellik, dikkat eksikliği) sorun olmaya başlar. Hem evde hem de okulda uyum sorunları yaşarlar. Sırasında oturamama, sınıf içinde dolaşma, teneffüslerde koşuşturma öğretmenin ve okul idaresinin hemen dikkatini çeker. Dikkat eksikliğine bağlı dersi takip edememe, ödev yapmama ve akademik başarıda düşüklük fark edilen belirtileri arasındadır. Dürtüselliğe bağlı gelişen davranış sorunlarında çocuğun arkadaş ilişkilerinde, öğretmen ve anne-babası ile olan ilişkisinde sorunlar yaşamasına neden olur.

Ergenlik döneminde DEHB belirtileri şekil değiştirerek devam eder. Ergenlik döneminde DEHB olan birey iki farklı şekilde fark edilir. Birincisi, dürtüselliğin oluşturduğu davranış sorunları ciddi boyutlarda devam ederek ergenin ailesi ve okul ile olan ilişkilerinde daha çok sorun yaşamasına neden olur. Akademik başarı daha da düşer. İkincisi ise bazı çocukların dürtüselliği ve hiperaktivitesi ergenlik döneminde giderek azalır ancak dikkat eksikliği belirtileri problem olmaya devam eder.

DEHB Tanılama

Bir çocuğun DEHB tanısı alabilmesi için sınıflandırılmasında verilen belirtilerden en az altı adet belirtiyi gösteriyor olması gerekir. Gösterdiği belirtileri 7 yaşından önce ve birden fazla ortamda (okul, ev) görülmesi, sürekli olması ve kişinin yaşamını etkilemesi sonucu DEHB evde ve okulda fark edilir. DEHB'nin tanılama süreçleri; tıbbi, psikososyal ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirmeleri içerir. Bu değerlendirmeler çocuğun zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal gelişim özellikleri ve akademik becerileri, eğitim performansları ve ihtiyaçları dikkate alınarak yapılır. DEHB tanı sürecinde çocuk, aile, okul ve öğretmen, tıbbi muayene vb. tanılama sürecinde yer alır (Şema 8.8).

Şema 8.8: DEHB tanı süreci

Tıbbi tanılama çocuk ve ergen psikiyatristleri tarafından yapılır. Eğitsel tanılama ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinde rehberlik ve araştırma merkezleri (RAM) yetkilidir.

Tıbbi Tanı: Tanı için çocuğun gelişimsel süreçte başlayan ve devam eden belirtilerinin birden fazla ortamda, benzer belirtiler şeklinde görülmesi gerekir. Bu nedenlerle DEHB'nin gerek tanısında gerekse takibinde ailesi ve öğretmenleri ile iş birliği içinde olmak çok önemlidir. Birçok kaynaktan bilgi alınmalı ve çocuğun birden fazla ortamdaki davranışları detaylı değerlendirilmelidir. DEHB tanısı; çocuğun ruhsal durum muayenesi, aile ile görüşme ve çocuğun gelişimsel ve tıbbi öyküsünün alınması, çocuğun bulunduğu diğer ortamlardan alınan bilgiler ile gerek görülürse uygulanan ölçekler ve testlerin çocuk ve ergen psikiyatristi tarafından bir bütün içinde değerlendirilmesi ve tanı için gerekli ölçütlerin karşılanması ile konulur. Eğer çocuğun ilave bir tıbbi sorunu varsa çocuk ve ergen psikiyatristleri EEG, röntgen, MRI ve SPECT çekilmesi, kan testleri vb. tetkikleri uygun görürse isteyebilir.

Beyin gelişimi, erken çocukluk döneminde hızla devam eder. Bu nedenle 6 yaş öncesi çocukta gözlenen DEHB belirtilerinin normal gelişimsel özelliklerden ayırt edilmesi çok önemlidir. Örneğin ortaokuldaki bir öğrencinin sınıfta kalkıp dolaşması, uzun süre oturamaması yaşına ve gelişim düzeyine uygun değil iken, 4 yaşında bir çocuğun bu davranışı göstermesi normal kabul edilir. DEHB olan çocukların davranışsal, bilişsel, sosyal ve duygusal alandaki güçlükleri, çocuğun yaşam kalitesini belirleyen birçok alanda işlev kaybına neden olabilir. Belirtilerin birkaç tanesinin 12 yaşından önce başlaması, en az 6 aydır bulunması ve birden fazla ortamda gözlenmesi tanı için önemlidir.

Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama: Eğitsel değerlendirme ve tanılama, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı rehberlik ve araştırma merkezlerinde (RAM) yapılır. Çocuk ve ergen psikiyatristi tarafından DEHB tanısı konulan çocukların eğitsel haklarını alabilmeleri için RAM'da yapılan eğitsel değerlendirme sonucunda eğitsel açıdan DEHB ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekir. Bunun için öncelikle takibini yapan çocuk ve ergen psikiyatristinden alınan sağlık raporu ve okuduğu okulun idaresi tarafından düzenlenen, çocuğun akademik değerlendirmesini ve yapılan gözlem sonuçlarını içeren formlar düzenlenir. Çocuk RAM'da çalışan uzman kişiler tarafından bire bir eğitsel değerlendirmeye alınır ve bilişsel alanı ölçen testler uygulanabilir. Sonunda eğitsel açıdan tanılanır ve eğitim ihtiyacı belirlenip aile ve okulu ile paylaşılır. Bu değerlendirmeler sonucunda, zekâsı açısından ek olarak eğitsel tedbire ihtiyacı olmayan DEHB olan çocuklar kaynaştırma / bütünleştirme yoluyla akranları ile birlikte eğitim uygulamaları kapsamına alınır. Her DEHB olan çocuğa özel bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlanır. İhtiyaç hâlinde çocuk, okullarda bulunan destek eğitim odasından yararlandırılır. DEHB olan çocukların, merkezî sistem sınavları öncesinde RAM tarafından sınav tedbiri alınması hâlinde bu sınavlarda ek süre ve ayrı mekânda sınava girme hakları da bulunmaktadır.

8.3.2.2. Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukları Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Özgül Öğrenme Güçlüğü Fark Edebilme

Okul öncesi dönemde konuşmaya geç başlama, yeni kelimeleri öğrenmede zorlanma, kelimeleri söylerken benzer kelimelerle karıştırma, kelimeleri düzgün oluşturamama, renklerin, sayıların adlarını unutma, kafiyeli tekerlemeleri söylemekte zorluk çekme vb. belirtiler göstererek fark edilir.

Okul çağı çocuklarda yaşına uygun beklenen düzeyde düzgün okuyamama, duyduklarını anlamada ve algılamada güçlük yaşama, soruya cevap verirken düzgün ifade edememe dikkat çeker. Bir iş yaparken sıralamayı unutma, benzer harflerin ve kelimelerin hem görünüş ve söyleyişini karıştırma, yazma ve okuma içeren ödevlerde uzun zaman ve çaba harcama, kitap okumaktan kaçınma vb. davranışlar göstererek fark edilir.

Ergenlik döneminde sessiz ve sesli okumada zorluk yaşama, okuma ve yazma işini yaparken yavaş yapma, isimler ve kelimeleri söylemede sorun yaşama, benzetme yapılan, mecazi sözler içeren cümleleri anlamama, okuma ve yazma gerektiren bir iş yaparken çok zaman harcama, hikâyeyi özetleyememe, yabancı dil

öğrenmede problem yaşama, ezber yapamama, zamanı düzgün kullanamama, matematik problemlerini çözememe vb. davranışlar göstererek fark edilir.

Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanılama

Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların önce tıbbi tanılaması yapılır. Daha sonra çocuğun eğitsel değerlendirme ve tanılaması yapılarak gereksinimleri belirlenir.

Tıbbi Tanı: Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklara ''Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları'' alanında uzman doktorlar tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda sağlık kurulları tarafından rapor verilmektedir. Birden fazla uzmanlık dalını ilgilendiren özgül öğrenme güçlüğü tespitinde kurul, aşağıda verilen uzman branşlardan en az dört uzman doktor, kurul başkanı ve çocuklar için özel gereksinim raporu (ÇÖZGER) yetkili hekimi olmak üzere en az altı daimi üyeden oluşmaktadır.

- Çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanları ya da yan dal uzmanları
- Göz hastalıkları uzmanı
- Kulak burun boğaz hastalıkları uzmanı
- Çocuk cerrahisi uzmanı
- Çocuk nörolojisi uzmanı
- Çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı
- Fiziksel tıp ve rehabilitasyon uzmanı
- Ortopedi ve travmatoloji uzmanı
- Çocuklar için özel gereksinim raporu (ÇÖZGER) yetkili hekimi

Değerlendirmeler sonucunda kurulda yer alan uzmanlar başvuran bireyin özel gereksinimi olup olmadığını ve eğer varsa hangi düzeyde olduğunu belirler. ÇÖZGER'de özel gereksinimi olduğu belirtilen bireyler rehberlik araştırma merkezlerine (RAM) başvurarak eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecini başlatabilmektedir. ÇÖZGER'in belirli bir geçerlilik süresi vardır ve raporda bu süre belirtilmektedir.

Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama: Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların tıbbi tanılama aşamasından sonra verilen rapor doğrultusunda özel eğitim gereksinimi ''Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM)'' tarafından gerçekleştirilen değerlendirmelerden sonra belirlenebilmektedir. Özgül öğrenme güçlüğü olduğundan şüphelenilen bir çocuk için eğitsel tarama ve değerlendirmeler çocuğun kendi okulunda ve kendi öğretmenleri tarafından başlatılmalıdır. Özgül öğrenme güçlüğü ile ilgili gerçekleştirilecek değerlendirme süreçlerinde çocuğun sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni ve aile iletişim hâlinde olmalıdır. RAM'da yapılan değerlendirme sonucunda tanı alan bireylere ''Özel Eğitim ve Değerlendirme Kurulu Raporu'' verilmektedir. Bu raporda çocuğun eğitsel değerlendirme ve tanı bilgileri ile önerilen özel eğitim hizmeti gibi bilgiler yer almaktadır. Ayrıca değerlendirme sonucunda özel eğitim ve değerlendirme kurulu eğitim planı hazırlanmaktadır. Bu planda çocuğun eğitim performansı ve ihtiyaçları ile özel öğrenme güçlüğü destek eğitim programında çalışılması hedeflenen amaçlar gibi bilgiler yer almaktadır. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların tanılanma ve eğitsel değerlendirme süreçleri uzmanlar tarafından gerçekleştirilmekle birlikte bu sürece ebeveyn katılımı da çok önemlidir.

SIRA SİZDE

Ülkemizde DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitsel tanılanmasında kullanılan testleri araştırınız.

Bulduğunuz bilgileri sunu hazırlayarak bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

8.3.3. DEHB ile Özgül Öğrenme Güçlüğü Gösteren Çocuklar Arasındaki Farklar

- DEHB olan çocuklarda aynı zamanda özgül öğrenme güçlüğü de görülebilir. Ayırıcı tanı ile birbirinden ayrılabilir.
- DEHB olan çocuklarda birden fazla gelişimsel alanda etkilenebilir. Ama özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklarda bir ya da iki gelişimsel alanda sorun yaşadığından dolayı sadece bu alanlarda problem yaşar.
- DEHB olan çocuklar özellikle hiperaktivite, dürtüsellik alt tipinde yer alıyorsa hem okuma hem yazma alanlarının ikisinde birden zorlanır. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların büyük bir kısmı sadece okuma ya da yazma vb. becerilerde zorlanır.
- DEHB'de sıklıkla dil problemleri görülmez. Özgül öğrenme güçlüğünde dil problemleri daha sık yaşanır.
- DEHB olan çocuklar daha çok ince motor becerilerinde zorlanır. Kaba motor becerilerinde fazla problem yaşamaz. Özgül öğrenme güçlüğü gösteren çocuklar her iki motor beceride sorun yaşar.
- Hem DEHB hem özgül öğrenme güçlüğü gösteren çocuklar dikkat problemi yaşar. Ancak özgül öğrenme güçlüğü gösteren çocuklar daha çok seçici dikkat problemi yaşar. Örneğin ders çalışırken dikkatini yoğunlaştırması gereken noktaya dikkatini yoğunlaştıramaz. Dağınık bir çekmecede istediğini bulamaz ama buna rağmen bazı konularda yoğunlaşmada sorun yaşamaz.
- DEHB olan çocuklar bir materyalle uzun süre uğraşmakta zorlanır. Çabuk sıkılır ve bırakır. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların materyalle uğraşma süreleri daha uzun olabilir.
- DEHB'de daha çok dikkatini bir konuya yoğunlaştıramadığından ve sürekli hareket etme ihtiyacı hissettiğinden okulda başarısızlık yaşanır. Özgül öğrenme güçlüğünde okul başarısızlığı; görsel, işitsel, dokunsal algı, ayrım yapma ve kısa ve uzun süreli bellek alanlarında ortaya çıkar.
- DEHB olan çocuklar okuma hatası yapınca uyarıldığında hatasını çabuk anlar, düzeltir ve aynı hatayı tekrarlamaz. Özgül öğrenme güçlüğü gösteren çocuklar okuma hatasını o anda düzeltse de bu hatayı çok sık tekrarlar.
- DEHB olan çocuklar okul öncesinde aşırı hareketlilikle daha çabuk fark edilir. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar daha çok ilkokula başladıklarında fark edilir.
- DEHB'de uygun eğitim ve tedavi yöntemleri kullanıldığında hiperaktivite yaşla birlikte azalmakta, ancak dikkatsizlik ve dürtü denetim sorunları kalıcı olabilmektedir. Özgül öğrenme güçlüğünde görülen özellikler DEHB'ye göre daha az değişim göstererek yaşam boyu devam etmektedir.
- DEHB olan çocuklar sürekli ilgi odağı olmak ister, bunu sağlayacak davranışlarda bulunur. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar daha sessiz, kendi halindedir.
- DEHB olan çocukların eğitimleri yanında terapi yöntemleri ve ilaç tedavisi de kullanılır. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitimlerinde sınıflandırılmalarına yönelik farklı eğitim yöntemleri kullanılır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

DEHB, bilimsel anlamda ilk kez 100 yıl önce tanımlanmıştır.

1902'de Lancet'de, George Frederic Still (Corc Frederik Stil) isimli bir çocuk hekimi tarafından bazı çocukların daha hareketli olduğunu, zihinsel yetersizlikleri olmadığı hâlde akademik olarak zorlandıklarını ve ahlak kurallarını öğrenmekte güçlük çektiklerini bildirmiştir.

Daha sonraki yıllarda, bilimsel sınıflama sistemlerinde farklı isimlerle anılan bu bozukluk, 1987'de "Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu" olarak adlandırılmıştır.

8.4. DEHB OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN MATERYALLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişimini ve eğitimini desteklemek için ne tür materyaller kullanılmalıdır?

Araştırma yaparak bulduğunuz bilgi ve görselleri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

8.4.1. DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Her insan gibi DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar da diğer insanlarla sosyal ilişki kurmak ve bu ilişkiyi sürdürmek, çevresi tarafından sevgi ve değer görmek, beğenilmek, takdir edilmek, hiç kimseye ihtiyaç duymadan ve bağımlı olmadan yaşamak isterler. DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitime devam ettiği okullarında kaynaştırma eğitimi alması toplumsal bütünlüğün sağlanması açısından önemlidir.

8.4.1.1. DEHB Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

DEHB olan çocuklar, özel gereksinimli öğrenciler kapsamına girmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde özel eğitim önlemlerinin alınması gerekmektedir. Bu sorunu olan öğrencilerin eğitimi; özel eğitim ilke, yöntem ve tekniklerine göre yapılmalıdır. Dikkat ve hiperaktivite bozukluğu olan çocukların eğitiminde, tıbbi ve psikososyal desteklerle birlikte eğitsel düzenlemeleri içeren çok yönlü bir programın hazırlanması gerekmektedir. Kaynaştırma eğitimi ile okul öncesi dönemi çocukları grup çalışmalarıyla sırasını bekleme, yönergeleri izleme, karşısındakini dinleme, ilişki kurma, oyun kurallarına uyma gibi becerileri kazanabilirler.

İlköğretime başlanıldığında pek çok sorun çözümlenmiş olur. Okul döneminde DEHB tanısı olan çocuklar, akademik destek programı oluşturularak bireysel eğitime alınırlar. Bu program, DEHB olan öğrencilerin okul başarısı ile sosyal uyum düzeylerini yükseltmektedir.

Bu programın içeriği;

- Eğitim-öğretim ortamları ve programlarının yapılandırılmasını,
- Dikkat toplama eğitimini,
- Sosyal beceri eğitimini,
- Uzman doktor tarafından gerekli görüldüğü takdirde ilaç tedavisiyle desteklenmesini kapsamaktadır.

DEHB olan çocukların normal okullara devam etmeleri onların en doğal haklarıdır. DEHB'nin türü, eşlik eden başka rahatsızlıkların olup olmadığı, çocuğun gelişimsel özellikleri vb. etkenler doğrultusunda bütün gün ya da günün bir bölümünde özel bir eğitim sınıfında eğitim alıp almayacağı uzman kişiler tarafından belirlenir.

DEHB olan çocuklarda kaynaştırma eğitiminin amacı;

- Çocukta öz denetim geliştirmek,
- Dikkat / dürtü kontrolünü kazandırmak,
- Duygu ve davranışlarının uyumlu olmasını sağlamak,
- Kendine olan güvenini artırmaktır.

8.4.1.2. Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar için zihinsel, duygusal, sosyal ve iletişim alanlarında yapabildiklerini dikkate alarak, kazandırılacak davranışların neler olduğu, bu davranışların nerede, nasıl, kimler tarafından, hangi yöntemlerle ve ne kadar sürede kazandırılacağını belirten, gerekli destek eğitim hizmetlerini içeren, içinde ailenin de yer aldığı bir ekip tarafından bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanır.

Özgül öğrenme güçlüğü olan öğrenci; özel eğitim sınıfına, özel eğitim okuluna ya da genel eğitim sınıfına kaynaştırma olarak yerleştirilir. En az kısıtlayıcı ortam ilkesine dayalı olarak öğrencinin hem yetersizliği olmayan yaşıtlarıyla olabildiğince bir arada bulunması hem de eğitim gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayacak ortamdan faydalanması en doğal hakkıdır. Özgül öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin genel eğitim sınıflarına yerleştirilmeleri, kaynak oda veya sınıf içerisinde bireysel destek almaları gelişimsel özelliğine göre karar verilip uygulanır. Kaynaştırmanın hem öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin hem de normal gelişim gösteren yaşıtlarının sosyal ve akademik becerilerinin gelişimine olumlu etkileri vardır.

Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklarda kaynaştırma eğitiminin amacı;

- Ortam fiziksel, sosyal ve eğitsel açıdan kendilerine göre düzenleneceği için başarı oranını artırmak,
- Takdir edilme, cesaret ve sorumluluk duygularını geliştirmek,
- Olumlu davranış gösterme eğilimini arttırmak,
- Arkadaşlık kurma ve sosyalleşmesini kolaylaştırmak,
- Araç gereç kullanım becerisini geliştirmek,
- Ortak yaşam becerisini arttırmak,
- Kaba ve ince motor gelişimini hızlandırmaktır.

Tüm bu amaçların yanında özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklarda kaynaştırma eğitiminde en temel amaç, çocuğun sınıfın bir üyesi hâline gelmesi, diğer öğrencilerin katıldığı tüm çalışmalara olabildiğince katılmasının sağlanmasıdır. Bu temel amaç, çocuğun olumlu benlik gelişimini destekleyerek kendi gerçeğini benimsemesine ve bununla birlikte önemli ve değerli bir birey olduğuna dair bir algı oluşturmasına katkı sağlamaktadır.

SIRA SİZDE

Sınıfında DEHB ya da özgül öğrenme güçlüğü olan öğrencisi olan bir sınıf öğretmeni ile röportaj yaparak yaşadığı zorluklar, uyguladığı eğitim yöntemleri, kullandığı araç gereçler vb. konularda bilgi alınız. Edindiğiniz bilgileri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

8.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği

Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklara uygun eğitim ortamı öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci arasında çok yönlü iletişimi destekleyecek biçimde düzenlenmesi gerekir.

8.4.2.1. Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği

Eğitim ortamında belirlenmiş hedef davranışların gerçekleştirilebilmesi için öğrenci sayısı, ışık, ısı, renk, gürültü, görünüm vb. ortamın fiziki özellikleri dikkate alınarak öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci arasında çok yönlü iletişim sağlayacak biçimde düzenlenmesi gerekir.

- Sınıfta eğitim öğretim etkinliklerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için öğrenci sayısının otuzu aşmaması gerekmektedir. Ancak ideal öğrenci sayısı sınıf düzeyine, dersin konusuna, kullanılan öğretim yöntemine, öğretmenin bilgi, beceri ve yeteneklerine göre değişmektedir.
- Başarılı bir yerleşim düzeni sınıf içi etkileşimi ve öğretimi olumlu yönde etkiler. DEHB olan çocuklar sınıf içindeki yerleşim düzeninde öğretmene yakın, ön sırada, pencere ve kapıdan uzak olacak biçimde oturtulmalıdır. Ayrıca öğrencinin etrafına sakin, dikkatli, sınıf kurallarına uyan, iş birliğine açık öğrencilerin oturması sağlanmalıdır.
- Isı, konsantrasyonda etkili bir unsurdur. Ortam ısısı çok sıcak ya da çok soğuk olmamalıdır.

- Işık psikoloji üzerinde etkili olan önemli bir fiziksel değişkendir. Ortam çok karanlık ya da fazla aydınlık olmamalıdır.
- Sınıf duvarlarının renkleri hareketliliği daha çok arttırması nedeniyle parlak sarı, turuncu, kırmızı renk olmamalıdır. Konsantrasyonun dağılmasını önleyen, odaklanmayı sağlayan açık yeşil, mavi vb. yumuşak renklerinin kullanılması önerilmektedir.
- Sınıf içi sessizliği sağlamak, akranlarının gürültü yapmasını önlemek için etkinlikler düzenlenmeli, sınıf içi kural hâline getirilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- Sınıfta öğretim sırasında kullanılan eğitim araçları eğitim amacına uygun yerleştirilmelidir. DEHB olan öğrencinin oturduğu yer dikkatini dağıtıcı materyallerden uzak olmalıdır. Öğretim amacına uygun olmayan, kullanılmayan fazla materyaller dolap içine kaldırılmalıdır.
- Sınıftaki sıralar ve diğer malzemeler değişik şekilde düzenlenerek farklı öğrenme ortamları oluşturulabilir. Sınıf içinde bireysel çalışma, küçük küme çalışma, bağımsız çalışma ve bireysel ödüllendirme için köşeler düzenlenebilir.
- Sınıf içinde hatırlatıcı bilgi ve talimatlar görülebilecek bir yere asılmalıdır. Görsel hatırlatıcı olarak sınıfta bilgi verici resimli kartlar, posterler vb. kullanılmalıdır.

8.4.2.1. Kaynaştırma Eğitimi Alan Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamlarının Niteliği

Sınıfta ve okulda, öğrencinin özelliklerine uygun değişikler yapılarak oluşturulan destekleyici bir çevre, öğrencinin stresini azaltarak öğrenme performansını artırır.

- Kurallar oluşturulurken olumlu ifadeler kullanılmalı, net ve açık bir ifade ile açıklanmalıdır. Kurallar sık sık hatırlatılmalı, kurallar ile ilgili uyarı levhaları hazırlanmalıdır.
- Öğrencinin yazı tahtası ve öğretmene yakın oturması sağlanmalıdır. Ön sırada oturtmak, öğretmeni ve dersi takip açısından çocuğa kolaylık sağlayacak, dikkatinin dağılmasını önleyecek, derse aktif katılımını sağlayacaktır.
- Yazı tahtasına yazılması gereken fazla bilgiler bölümlere ayrılarak renkli tebeşirlerle yazılmalı ve önemli yerlerin altları çizilerek belirtilmelidir. Çocuğun yanına dikkatini dağıtmayacak bir öğrenci oturtulmalıdır.
- Özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerle çalışılırken çocuğun dikkatini arttırmak ve derse ilgisini sürdürmek için verilen yönergeler açık ve anlaşılır biçimde olmalıdır. Örneğin "Şimdi matematik kitabını aç, 20. sayfadaki 5'ten 13'e kadar olan soruları yap." vb. birden fazla eylem içeren yönergeler bir seferde verilmemeli, parçalara ayrılarak verilmelidir. Dikkatinin dağıldığı hissedildiğinde çocukla bireysel iletişime girilmeli, yanına giderek göz teması kurmak, yavaşça omzuna dokunmak vb. eylemlerde bulunulmalıdır.
- Özgül öğrenme güçlüğü olan bireyler için öğrenme materyallerinin onların öğrenme sitillerine göre düzenlenmesi oldukça önemlidir. Öğrencinin kullanacağı tüm materyaller gelişim özelliklerine uygun seçilmelidir. Dolapların içinde tutulmalı, ders ve konusuna uygun olarak çıkarılıp kullanılmalıdır.
- Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklara yönelik evde kullanılan bazı eşyalar sınıfa getirilebilir ve okuma alanları oluşturulabilir. Bu ortamda masa ve okuma lambaları da kullanılabilir.

Öğrenci sayısı, gürültü, ışık, ses, renk vb. uyarıcılar DEHB olan çocuklarda olduğu gibi özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların üzerinde de oldukça etkilidir.

SIRA SİZDE

Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklara uygun eğitim ortamlarının olması gereken niteliklerinin benzer ve farklı özellikleri nelerdir?

Kâğıt üzerinde şema hâlinde çizerek gösteriniz.

8.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri

Kaynaştırma eğitiminde hazırlanacak etkinlikler DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Hazırlanacak etkinlikler aynı zamanda akran ilişkilerini geliştirmeye, var olan potansiyeli arttırmaya yönelik olmalıdır. Bireysel etkinlikler ve grup etkinlikleri çocukların yaş ve beceri düzeylerine uygun planlanmalıdır. Başarısız olunan etkinlikler sırasında çocuk cesaretlendirilmeli ve desteklenmelidir. Etkinliği yapmaya zorlanmamalıdır.

ETKİNLİK

Şeklin Aynısını Çiz-Boya

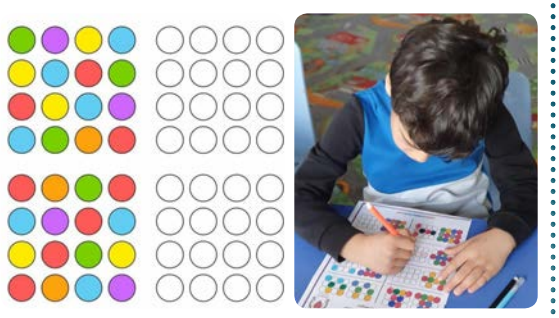
Süre: 15 dakika

Etkinliğin Amacı: Dikkat, görsel algı ve konsantrasyonu, el-göz koordinasyonunu, bilişsel gelişimi destekleme.

Araç Gereç: Dikkat, görsel algı şekil kâğıtları, kalem, kuru boya

İşlem Basamakları

- Dikkat, görsel algı şekil kâğıdı Görsel 8.67'de görüldüğü gibi hazırlanır.
- Hazırlanan kâğıtlar, kuru boya ve kalem çocuklara dağıtılır.
- ''Şeklin aynısını boya'' yönergesi verilerek çocukların boyamalarına rehberlik edilir.

Görsel 8.67: Şekil kâğıdı ve şekil kâğıdını uygulayan çocuk

ETKİNLİK

Kumda Harf Çalışma

Süre: 15 dakika

Etkinliğin Amacı: Duyu işlem, bilişsel ve görsel algı, ince motor becerilerin gelişimini destekleme. disleksi ve disgrafi olan çocuklarda yazı yazma, harf yönlerini tanıma, harfleri ayırt etme, öğrenme, pekiştirme becerilerini geliştirme. El-göz koordinasyonu ve dokunsal duyunun hassaslaştırılmasını sağlama.

Araç Gereç: Kum tepsisi ya da büyük plastik dikdörtgen bir kap, kum ya da olmadığı durumlarda irmik, kabartma harf kartları ya da ahşap harfler

İşlem Basamakları

- Kum tepsisi ya da büyük plastik dikdörtgen bir kap içine kum ya da olmadığı durumlarda irmik koyularak hazırlanır.
- Uygulayıcı kabartma harf kartları üzerinde harflerin yönünü göstermek amacıyla eliyle çizerek model olur.
- Kartlar çocukların eline verilerek kabartma harflerin üzerinden elleri ile çizmeleri istenir.
- Kum tepsisi önüne çalışılan kabartma harf kartı koyularak kum üzerinde de çocukların harfleri çizmesine rehberlik edilir (Görsel 8.68).

Görsel 8.68: Kumda harf çalışan çocuk

ETKİNLİK 3

İki Elimle Çiziyorum

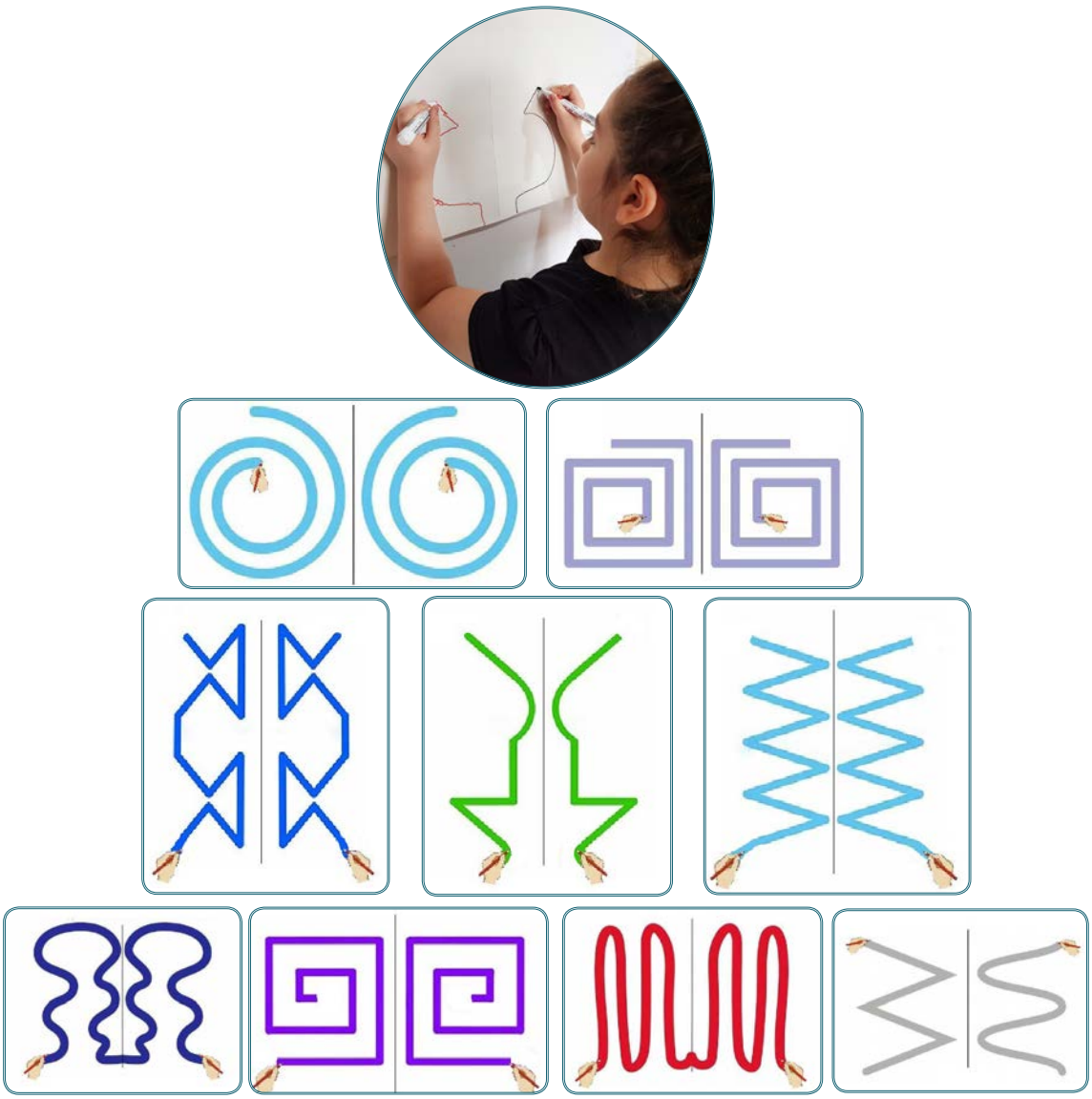
Süre: 15 dakika

Etkinliğin Amacı: İki gözlü görüş sağlama. Dikkat, konsantrasyon, görsel algı gelişimini destekleme. Kısa- uzun süreli hafıza gelişimi sağlama. Sağ ve sol beyni aynı anda aktif çalıştırma.

Araç Gereç: Sağ ve sol çizimlerin hazırlandığı kâğıtlar, iki farklı renk keçeli boya kalemleri, A4 kâğıdı

İşlem Basamakları

- Görsel 8.69'da görülen sağ ve sol çizimlerin olduğu kâğıtlar hazırlanır.
- Çocukların eline sağ ve sol çizimlerin olduğu kâğıtlar ve iki renk keçeli kalem verilir.
- Kâğıtlardaki çizimlerin üzerinden aynı anda iki elini kullanarak çizim yapmalarına rehberlik edilir.
- İkinci aşamada boş A4 kâğıdı ortadan ikiye katlanır.
- Katlanan orta çizgi baz alınarak iki eli kullanarak aynı resmi iki tarafa aynı anda yapmaları istenir.

Görsel 8.69: Sağ ve sol çizim kâğıtları ve uygulayan çocuk

ETKİNLİK

Ritmi Takip Et

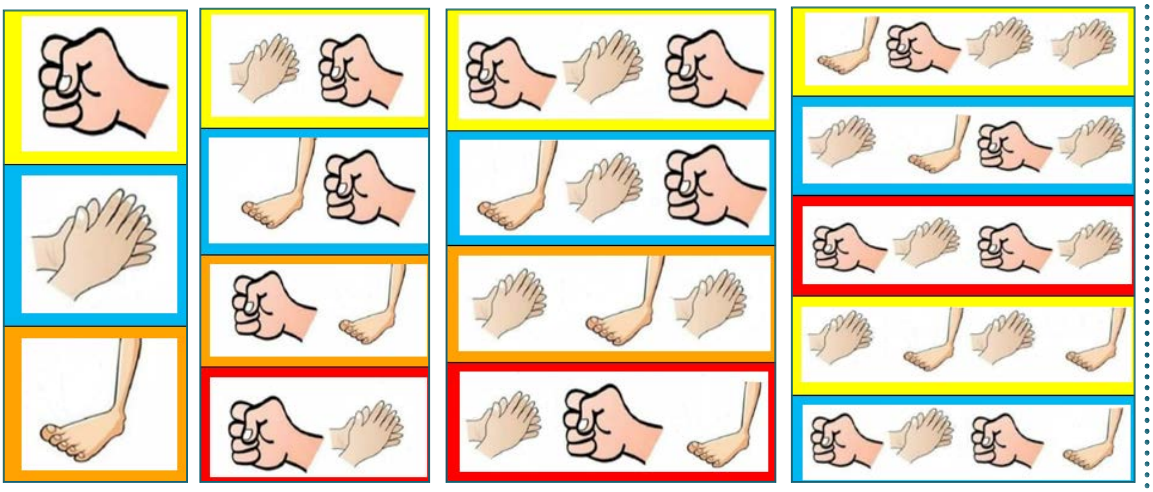
Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Dikkat, hafıza ve konsantrasyon, strateji geliştirme. Beyin jimnastiği, görsel algı, hızlı düşünebilme ve refleks becerilerini artırma.

Araç Gereç: Ritim hareket kartları, müzik çalar

İşlem Basamakları

- Masalar U şeklinde düzenlenerek çocuklar uygulayıcıyı görecekleri şekilde oturtulur.
- Uygulayıcı önce el çırpma, elleri yumruk yapıp masaya vurma ve ayakları yere vurma ritimlerini gösterir.
- Çocuklardan gösterilen ritimlerin tekrar edilmesi istenir.
- Hazırlanan ikili, üçlü ve dörtlü ritim hareket kartlarını çocuklara gösterilir. Kartlarda gördükleri hareket ritimlerini yapmalarına rehberlik edilir (Görsel 8.70).
- Uygulamaya müzik eşliğinde devam edilir.

Görsel 8.70: Beden perkisyonu hareket kartları

ETKİNLİK

Dikkat Egzersizleri

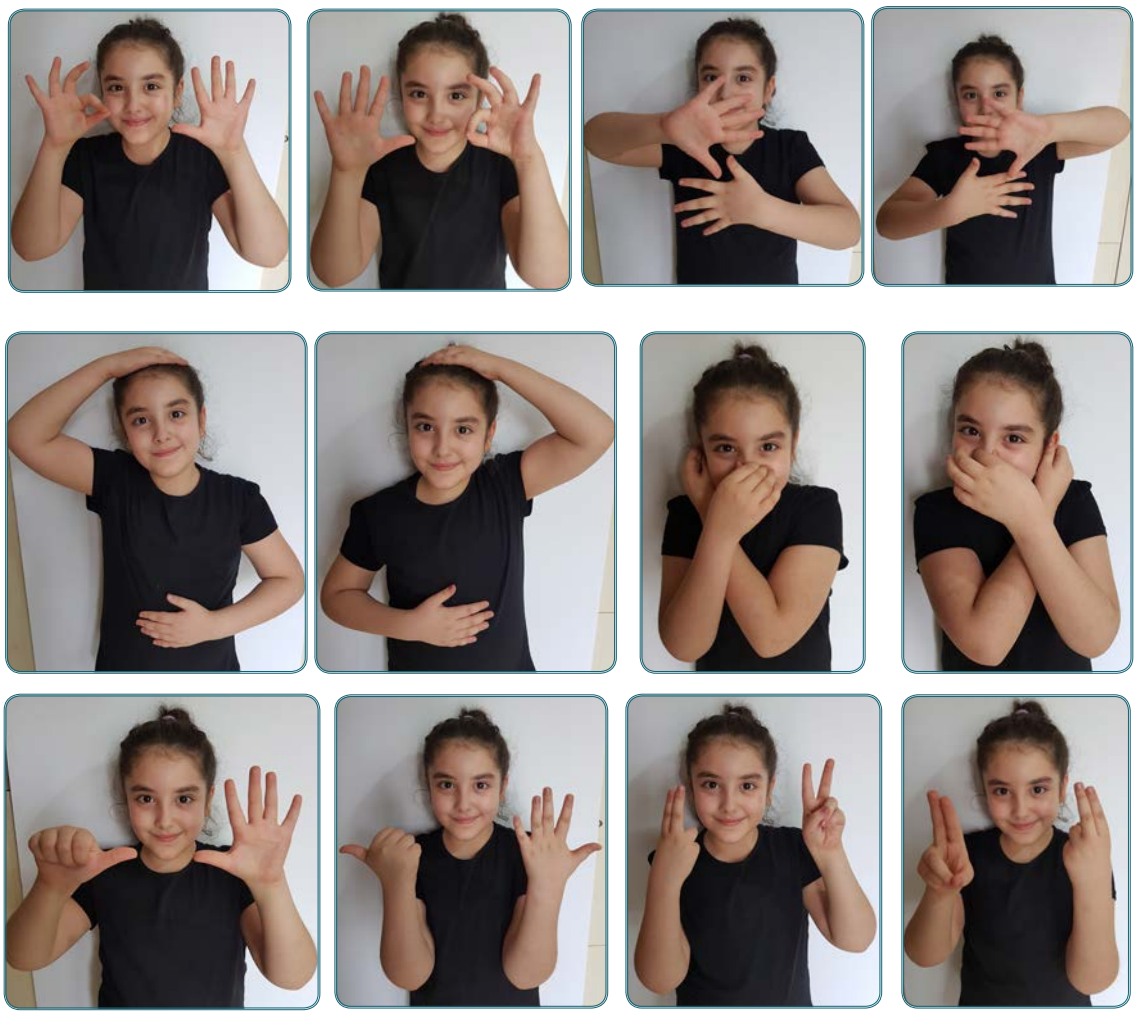
Süre: 15 dakika

Etkinliğin Amacı: Sağ ve sol beden dengesi gelişimini destekleme, okumada görsel odaklanma sağlama. Bir noktadan diğerine geçişte görsel odaklanma sağlama. Konsantrasyon ve dikkat süresinde artış sağlama.

Araç Gereç: Müzik çalar

İşlem Basamakları

- Çocuklar uygulayıcıyı görebilecekleri şekilde ayakta U şeklinde durdurulur.
- Uygulayıcı tarafından Görsel 8.71'de görüldüğü gibi dikkat egzersizlerinin nasıl yapılacağı çocuklara gösterilir.
- Sözsüz, sakin bir müzik eşliğinde sağ sol beden hareketleri zıt olacak şekilde uygulanır.
- Hareketler öğrenildikten sonra hızlı, sözsüz müzik açılarak seri olarak yapımı tekrarlanır.
- Sağ ve sol beden hareketlerinin sayısı ve şekli öğrencilerle beyin fırtınası yapılarak arttırılabilir.

Görsel 8.71: Dikkat egzersizleri

ETKİNLİK

İplerle Şekiller

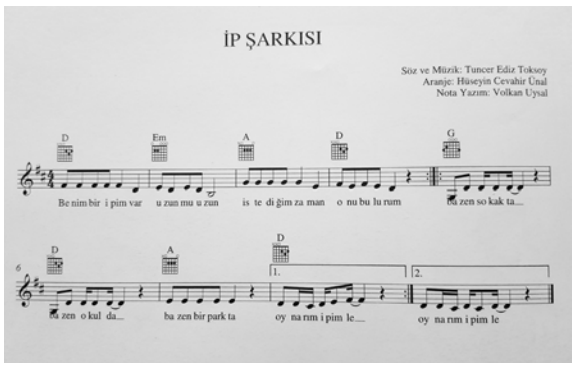
Etkinliğin Amacı: Geometrik şekilleri tanıma. Dikkat, görsel algı, konsantrasyon gelişimini sağlama. İnce ve kalın motor becerilerin gelişimini destekleme. Beyin jimnastiği, figüratif düşünme, refleks ve hızlı düşünebilme becerilerini geliştirme. Sosyalleşmeyi sağlama.

Araç Gereç: Cd çalar, değişik renklerde yün ipler ya da ayakkabı bağcıkları, geometrik şekilleri gösteren kartlar

İşlem Basamakları

1. Aşama

- Çocuklara 50-60 cm uzunluğunda renkli yün ipler ya da renkli ayakkabı bağcıkları dağıtılır.
- Çocuklardan ip şarkısı eşliğinde iplerle istedikleri gibi dans etmeleri istenir (Görsel 8.72).

Şarkı Sözleri

Benim bir ipim var uzun mu uzun
İstediğim zaman onu bulurum
Bazen sokakta, bazen okulda
Bazen bir parkta oynarım ipimle
Benim bir ipim var uzun mu uzun
İstediğim şekli onla bulurum
Bazen bir kare bazen bir daire bir üçgen yaparım ipimle
Bazen bir beşgen bazen altıgen bazen dikdörtgen yaparım ipimle
Benim bir ipim var uzun mu uzun
Arkadaşlarımla oynar dururum
Bazen çok yavaş bazen çok hızlı bazen sallayarak oynarım ipimle

Görsel 8.72: İp şarkısı notası

- Geometrik şekilleri gösteren kartlar çocuklara gösterilerek ipleri ile yerde şekilleri oluşturmaları istenir (Görsel 8.73).

2. Aşama

- İp şarkısı tekrar açılır. Müzik eşliğinde hareket etmeleri, müzik durduğunda ipi göğüs hizasından yere bırakmaları istenir.
- İpin oluşturduğu şekle 10 sn. bakmaları sonra ipin şeklini bozup tekrar aynısını yapmaları istenir (Görsel 8.74).
- Etkinliğe şarkı bitinceye kadar devam edilir.

Görsel 8.73: Geometrik şekil kartları

Görsel 8.74: İp ile oluşturulan şekiller

ETKİNLİK 7

Mandala Boyama

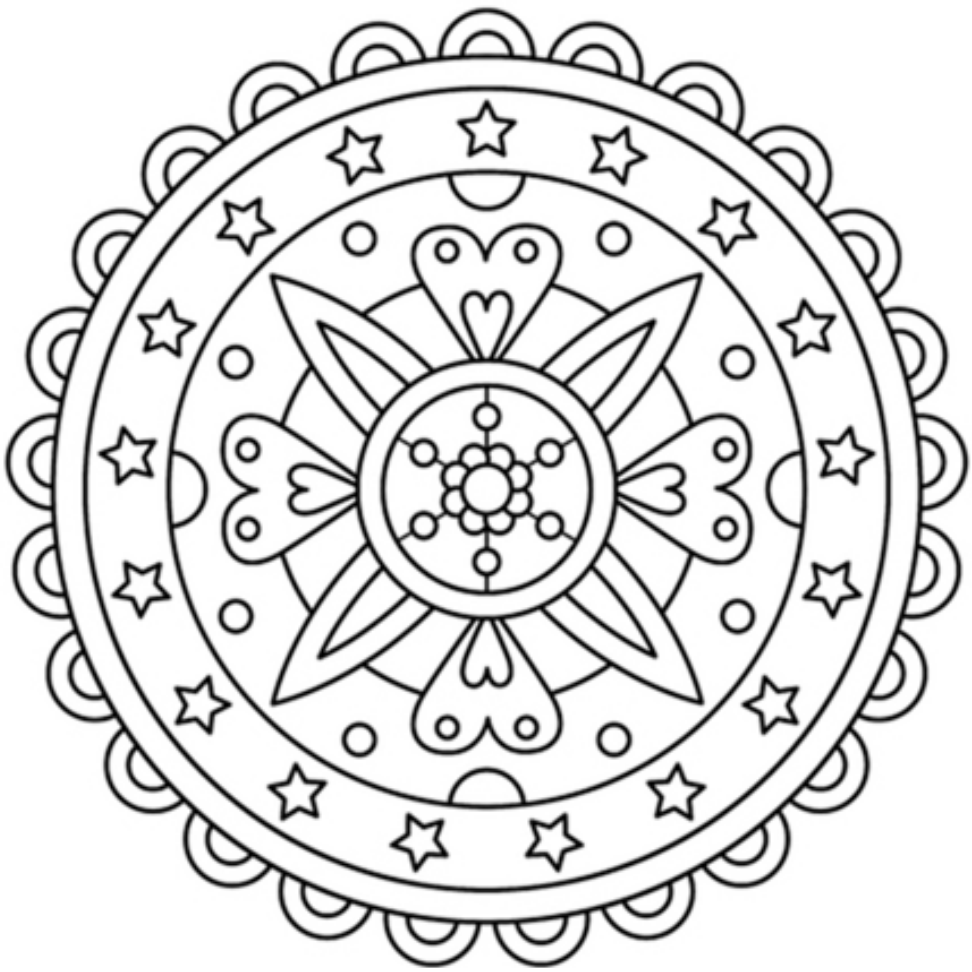
Süre: 15 dakika

Etkinliğin Amacı: Dikkat gelişimini destekleme. Yaratıcılığı geliştirme. İnce motor, görsel algı, bilişsel gelişimi destekleme.

Araç Gereç: Mandala resim boyama kâğıdı ya da kitabı, boya kalemleri

İşlem Basamakları

- Rahatlatıcı bir müzik eşliğinde çocuklara mandala boyama kâğıt ya da kitapları ve boya kalemleri dağıtılır (Görsel 8.75).
- Verilen süre içinde çocukların sabırla, yerinden kalkmadan boyalamalarına rehberlik edilir.
- Çocukların hazırladığı mandala boyama çalışmalarından mandala ağacı hazırlanabilir ya da mandala sergisi hazırlanarak çocukların mandala boyama konusunda ilgi ve istekleri arttırılır.
- Çocukların yaş ve seviyelerine uygun mandala boyama kâğıdı ya da kitabı seçilmesine dikkat edilmelidir.

Görsel 8.75: Mandala resim boyama

ETKİNLİK 8

Resfebe

Süre: 15 dakika

Etkinliğin Amacı: Mantık ve hayal gücü kullanımını, dikkat ve konsantrasyon gelişimini destekleme. Kelime hazinesini zenginleştirme. Harf, sayı, renk vb. kavramlara farklı açılardan bakmayı, doğru ve çabuk düşünebilmeyi, karar verebilmeyi geliştirme.

Araç Gereç: Resfebe kartları

İşlem Basamakları

- Görsel 8.76'da görülen resfebe kartları vb. çeşitleri hazırlanır.
- Kartlar sıra ile gösterilerek çocuklardan anlatılmak istenen kelimenin adlarını söylemeleri istenir.
- Tüm kartlardaki anlatılmak istenen kelimeler bulunduktan sonra çocuklardan yeni resfebe kelimeler oluşturması istenebilir.

Kuşburnu

Eşek arısı

Göz bebeği

Aslanağzı

Buzdolabı

Görsel 8.76: Resfebe kartları

ETKİNLİK 9

Şekilleri Kopyala

Süre: 15 dakika

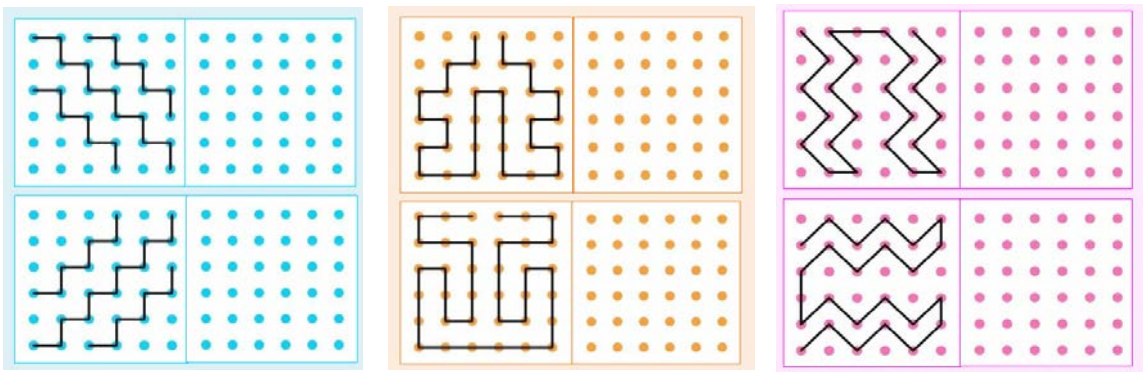
Etkinliğin Amacı: Görsel algı, dikkat, ince motor becerilerin gelişimini destekleme. Yön kavramını geliştirme.

Araç Gereç: Şekillerin çizili olduğu kâğıtlar, kalem, şekli kopyala materyali, mavi ve kırmızı renklerde abeslang çubuğu, mavi ve kırmızı renk keçeli kalem

İşlem Basamakları

1. Aşama

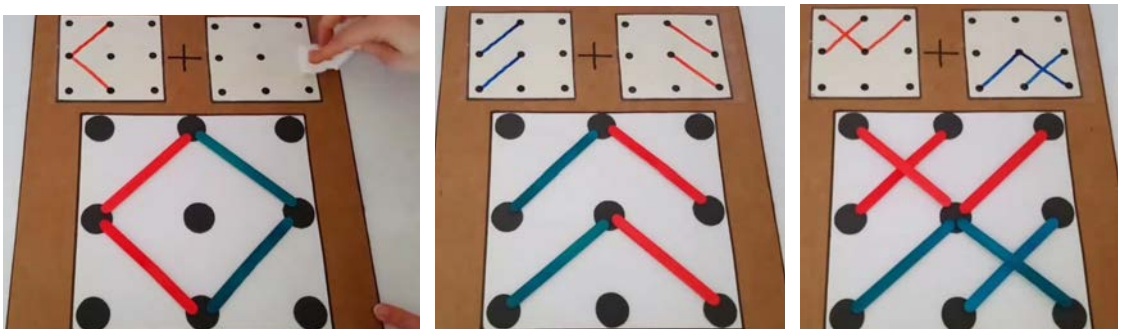
- Görsel 8.77'de görülen şekillerin çizili olduğu kâğıtlar çocuklara verilir.
- Kâğıdın sol tarafında noktalı yerlerde görülen çizimlerin, sağ tarafında aynısının çizilmesi istenir.
- Çizimler bittikten sonra kontrol edilerek hata varsa birlikte düzeltilir.
- Öğrencilerin düzeyine uygun gittikçe zorlaşan şekillerle uygulamaya devam edilir.

Görsel 8.77: Şekillerin çizili olduğu kâğıtlar

2. Aşama

- Uygulayıcı, şekli kopyala materyali üzerinde mavi ve kırmızı renk keçeli kalemleri kullanarak şekiller çizer.
- Çocuklardan çizilen şeklin alt tarafında bulunan yerde kırmızı ve mavi renk abeslang çubuklarını kullanarak aynı şekli oluşturması istenir.
- Şekiller çocukların seviyesine uygun olarak çizilerek etkinliğe devam edilir (Görsel 8.78).

Görsel 8.78: Şekli kopyala materyali

ETKİNLİK 10

Dokun Hisset Fen Doğa

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Görsel algı, dikkat, ince motor becerilerin gelişimini destekleme. Duyu işlem gelişimini sağlama. Hayal gücü ve yaratıcılığını arttırma. Dürtüselliği azaltıp rahatlama sağlama.

Araç Gereç: Pirinç, poşet, gıda boyası, parşömen kâğıdı, artık materyaller, dikdörtgen şeklinde 2 büyük plastik kap

İşlem Basamakları

- Poşetin içine pirinç koyulur. Üzerine birkaç damla gıda boyası damlatılır. Gıda boyasında seçilecek renkler gece ve gündüzü simgeleyen renklerde olmalıdır (Görsel 8.79).
- Poşetin ağzı kapatıldıktan sonra iyice karıştırılır.
- Pirinçler renklendikten sonra parşömen kâğıdı üzerine serilerek kurutulur.
- Pirinçler kuruduktan sonra plastik kapların içine koyulur.
- Çocukların dokunarak şekil vermelerine, oynamalarına rehberlik edilir.
- Farklı artık malzemeler ile etkinlik desteklenebilir.

Görsel 8.79: Pirinç boyama (gece-gündüz)

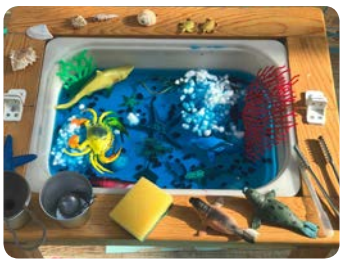
DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların çok uzun süre dikkatlerini verip yerinden kalkmadan oynayacağı bir duyu işlem etkinliğidir. Farklı versiyonlarda zaman zaman hazırlanarak fen doğa çalışmaları yapılabilir (Görsel 8.80), (Görsel 8.81), (Görsel 8.82), (Görsel 8.83), (Görsel 8.84), (Görsel 8.85).

Görsel 8.80: Tuz boyama

Görsel 8.81: Toprak çamur

Görsel 8.82: Deniz canlıları

Görsel 8.83: Fosil çıkarma buz (soğuk- sıcak)

Görsel 8.84: Şeker boyama gökyüzü

Görsel 8.85: Makarna boyama

DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklarla Evde ve Sınıfta Uygulanabilecek Etkinlik Örnekleri

- Çeşitli spor aktiviteleri (yüzme, okçuluk, jimnastik, basketbol, futbol, masa tenisi vb.),
- Akıl oyunları (satranç, koridor, dama, mangala, su doku, solo test, kelime oyunları vb.),
- Tepsinin içinde dökmeden su dolu bardak taşıma,
- Elde düşürmeden yumurta taşıma,
- Okunan hikâye içinden sorular sorma,
- Gösterilen resim ile ilgili hikâye oluşturma,
- Sek sek oyunu oynama, uçurtma uçurma, mandal takıp çıkarma vb. aktiviteler,
- Bulmaca aktiviteleri,
- Tıraş köpüğü, çamur vb. farklı dokularda harf ve kelime yazma etkinlikleri,
- Sesli kitap okuma çalışmaları,
- Kelimelerin son harfi ile başlayan kelime türetme oyunları,
- Çeşitli ritim tutma oyunları,
- Bakarak bir nesnenin resmini kopya etme çalışmaları,
- Adres öğrenebilme, telefon numarası öğrenme oyunları,
- Şarkı sözü, hikâye yazma çalışmaları,
- Hangisi yok? vb. oyun aktiviteleri,
- İsim-şehir-hayvan-bitki vb. oyunlar,
- Gözü kapalı koku tanıma oyunları oynama,
- Gözü kapalı tat alma oyunları oynama,
- Değişik sebze, meyve, eşya ve nesne kullanılarak uzunluk, ağırlık, adet, renk çalışmaları vb. etkinlikler yapılabilir.

UYGULAMA FAALİYETİ 8.1

Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Etkinlik Örneği Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Etkinlik Örneği Hazırlama**" faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar için etkinlik örnekleri araştırması yapınız.
- Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar için etkinlik örnekleri hazırlarken gelişim özelliklerini ve kazandırılması gereken becerileri Tablo 8.2'de verilen kazanım başlıklarını dikkate alarak hazırlayınız.

Tablo 8.2: DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Etkinlik Hazırlamada Kullanılabilecek Örnek Kazanım Başlıkları

Neden-Sonuç İlişkilendirme	Soyut Düşünme	Görsel Algı, Dikkat	Matematiğe Ön Hazırlık	Mantıksal Düşünme
El-Göz Koordinasyonu	İnce Motor	Dokunsal Duyu	Hafıza ve Akılda Tutma	Renkleri Ayırt Etme

- Hazırladığınız etkinliğe süre, amaç, araç gereç işlem basamaklarını yazınız.
- Hazırladığınız etkinliği kullandığınız materyalin görseli ile destekleyiniz.
- Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Etkinliği...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Etkinliği son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN DEHB VE ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÇOCUKLAR İÇİN ETKİNLİK ÖRNEĞİ HAZIRLAMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Etkinlik Örneği Hazırlama" uygulama faaliyeti 8.1 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için **Çok zayıf: 1 Zayıf: 2 Orta: 3 İyi: 4 Çok iyi: 5** derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar için etkinlik örnekleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Etkinlik örneğini kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişim özelliklerini ve kazandırılması gereken becerileri Tablo 8.2'de verilen kazanım başlıklarını dikkate alarak hazırladı.					
3. Hazırladığı etkinliğe süre, amaç, araç gereç, işlem basamaklarını yazdı.					
4. Hazırladığı etkinliği kullandığı materyalin görseli ile destekledi.					
5. Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Etkinliği verilen süre içerisinde teslim etti.					
7. Etkinliği son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

8.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklarda kullanılacak araç gereçler çocukların tanı ve bireysel gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.

Araç Gereç Seçiminde Dikkat Edilecek Noktalar

- Araç gereç bireyin yaşına, gelişim özelliklerine, bireysel eğitim ihtiyaçlarına ve tanısına uygun olmalıdır.
- Bireysel eğitimlerde kullanılacak araç gereç o gün çalışılacak olan kısa ya da uzun dönemli amaçlara uygun ve işlevsel nitelikte olmalıdır.
- Çocuğun ilgisini çekecek ve dikkatini uzun süre toplayabileceği, çabuk sıkılmayacağı nitelikte olmalıdır.
- Kumaştan yapılan araç gereçler yanmaz, kimyasal ve kanserojen madde içermeyen, sağlığa uygun malzemeden üretilmiş olmalıdır.
- Tüm materyallerde kullanılan boyalar kurşunsuz, sağlığa uygun olmalıdır.
- Kutulu satılan materyallerin kutularının üzerinde "Toksik madde içermez" ibaresi bulunmalıdır.
- Oyuncak olarak kullanılan materyaller sık sık kontrol edilmelidir. Oyuncaklar kırılmış, kenarı keskinleşmiş, küçük parçalara ayrılmış olmamalıdır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Tüm yetersizlik alanlarında olduğu gibi DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerin üniversite sınavına başvuru yapma hakkı vardır.

***Sınav Tedbir Hizmetleri:** özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin girecekleri merkezî sistem sınavlarında yetersizliklerine uygun sınav tedbir hizmetleri rehberlik ve araştırma merkezlerince alınabilmektedir.*

***Üniversite Sınav Başvurusu:** Üniversite sınavında öğrencilere engel durumlarına uygun; ek süre, okuyucu, işaretleyici desteği gibi düzenlemeler yapılabilmesi için başvuru aşamasında öğrencilerin engelli sağlık kurulu raporlarını ÖSYM kayıt bürolarına vermeleri gerekmektedir.*

Söz konusu haklar ile ilgili detaylı bilgi almak için aşağıda yer alan web adreslerinden ve iletişim numaralarından yararlanabilirsiniz:

https://khgmcalisanhaklaridb.saglik.gov.tr/TR,54457/engelli-haklari-rehberi.html

https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/engelli-ve-yasli-hizmetleri-genel-mudurlugu/

https://ailevecalisma.gov.tr/media/19199/engelli-bilgilendirme.pdf

Sosyal Hizmetler ALO 183

Sosyal Yardımlar ALO 144

Millî Eğitim Bakanlığı ALO MEBIM 444 0632

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim haklarının yanı sıra; kamusal, sağlık, vergi muafiyeti ve indirimi, istihdam, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, sosyal yardım, özel gereksinimli çocuğu/yakını olan çalışanlar gibi alanlarda hakları da bulunmaktadır.

8.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklara araç gereç hazırlanırken çocuğun yaşı, gelişim özellikleri ve tanısı dikkate alınmalıdır.

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Sayı Değirmeni

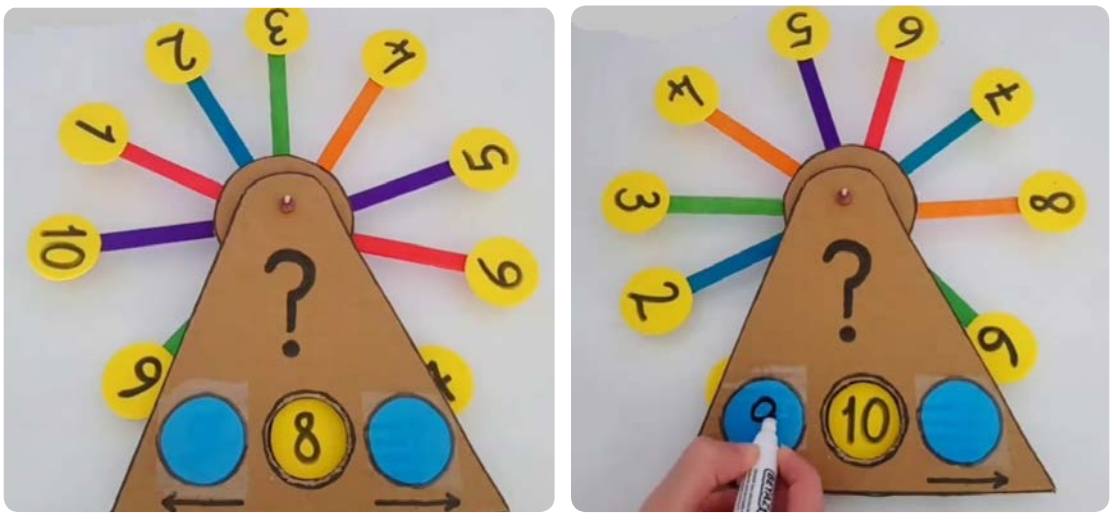
Araç Gerecin Amacı: El-göz koordinasyonu, ilişkilendirme, bilişsel, ince motor becerisi gelişimi, ileri-geri sayma becerisi, diskalkuli olan çocuklarda temel matematik becerisi sağlama.

Araç Gerecin Hazırlama Süresi: Öğretmen, öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Evde tamamlanan araç gereç bir sonraki derste sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Oluklu mukavva, makas, yapıştırıcı, tahta kalemi, koli bandı, mavi renk el işi kâğıdı, renkli abeslang çubukları, çöp şiş, sarı renk eva süngeri, 2 adet boncuk

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek araç gereç çeşitleri gösterilerek incelenir. Gereken güvenlik tedbirleri alınarak araç gereç yapımına geçilir.
- Oluklu mukavva üzerine 2 adet değirmen şekli çizilerek makasla kesilir.
- Değirmenin alt tarafında dönen sayıların görülmesi için daire şeklinde bir delik kesilerek açılır.
- Daire kesilerek abeslang çubukları yapıştırılır.
- Abeslang çubukların uçlarına sarı renk eva süngerinden daireler kesilerek yapıştırılır. Üzerlerine 1-10 arası sayılar yazılır.
- Hazırlanan sayı aparatı maşa raptiye ile iki kat kesilen değirmenin arasına çöp şiş ile takılarak hareket etmesi sağlanır. Çöp şişin iki ucuna çıkmaması için boncuk yapıştırılır.
- Değirmenin alt ortasına açılan oyuk yanına mavi renk el işi kâğıdından kesilen iki adet daire yapıştırılır.
- Dairelerin üzerine sayı yazılıp silinebilmesi için koli bandı yapıştırılır (Görsel 8.86).
- Araç yapımı tamamlandıktan sonra çocuklara tanıtılarak nasıl kullanılacağı anlatılır.
- Uygulama sırasında sırayla çocuklardan değirmeni döndürmesi ve ortada kalan sayının iki yanına önce ve sonra gelen sayıları yazmaları istenir.

Görsel 8.86: Sayı değirmeni aracı

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

2

Araç Gerecin Adı: Hayvan Figürlü SOS Oyunu

Araç Gerecin Amacı: Karar verebilme, problem çözme, hafıza ve konsantrasyon, strateji geliştirme, zekâ gelişimi, iletişimi güçlendirme becerilerini geliştirme.

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen, öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Evde tamamlanan araç gereç bir sonraki derste sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Renkli keçe, iğne, iplik, boncuk, sutaşı-kurdele, parşömen kâğıdı, makas, boyama kitabı, hazır göz, elyaf

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek araç gereç çeşitleri gösterilerek incelenir. Gereken güvenlik tedbirleri alınarak araç gereç yapımına geçilir.
- 40 cm eninde, 40 cm boyunda kırmızı renk keçe kesilir.
- Görsel 8.87'de görüldüğü gibi sos çizgi karelerini oluşturmak için sutaşı dikilir.
- Kenarında kalan boşluğun alt ve üst kısmına puan tablosunu oluşturmak için ipe boncuk takılarak dikilir.
- Hayvan karakteri oluşturmak için boyama kitabından iki farklı tür hayvanın kafası seçilerek parşömen kâğıdı üzerine çizilir. Kalıbı çıkarılır.
- Hazırlanan kalıplar iki kat keçe üzerine yerleştirilerek kenarlarından kesilir.
- Kesilen parçalar kenarlarından dikilerek içine elyaf doldurulur. Üzerine hazır göz yapıştırılır. Ağzı renkli iplik ile dikilir.
- SOS oyunu 2 kişi ile oynanır. Bir öğrenci maymun bir öğrenci kurbağa seçer. Oyunda sağa, sola, aşağı ya da yukarı istediğiniz yöne maymun ya da kurbağa koyulur. Bu oyunun amacı üç maymunu ya da üç kurbağayı yan yana ya da çapraz olarak getirebilmektir. Üç hayvanı yan yana getiren kişi kendi hanesi önünde duran boncuğu sağa kaydırarak puan aldığını gösterir.

Görsel 8.87: Hayvan figürlü SOS oyunu aracı

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

3

Araç Gerecin Adı: Şekli Bul Tamamla

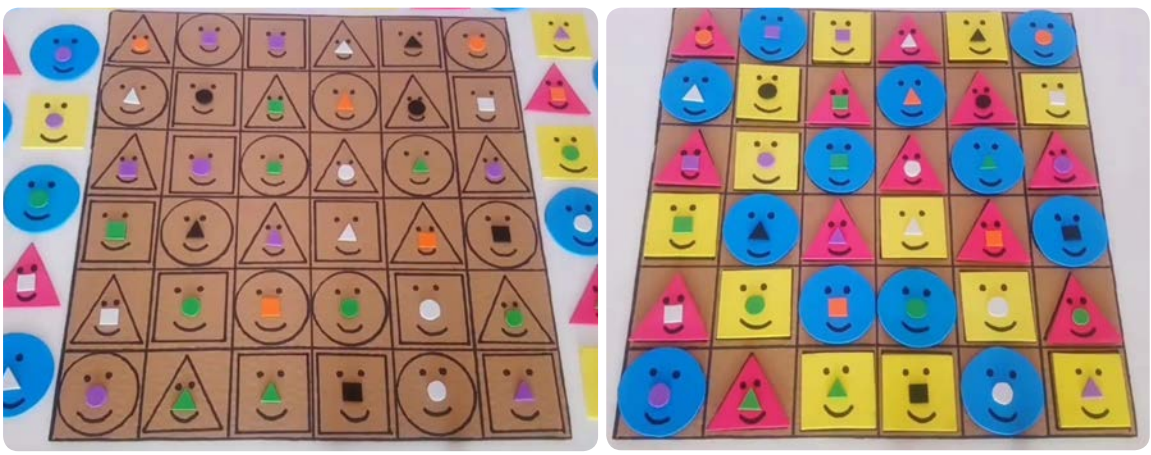
Araç Gerecin Amacı: Dikkat ve konsantrasyon gelişimi, el-göz koordinasyonu, bilişsel gelişim, ince motor, kombinasyon yapabilme, matematiğe ön hazırlık, renkleri ve geometrik şekilleri ayırt etme / öğrenme/pekiştirme, gelişimlerini destekleme.

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen, öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: 60 cm eninde, 60 cm boyunda oluklu mukavva, renkli eva süngerleri, cetvel, pergel, yapıştırıcı, makas, keçeli kalem

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek araç gereç çeşitleri gösterilerek incelenir. Gereken güvenlik tedbirleri alınarak araç gereç yapımına geçilir.
- Oluklu mukavva 60 cm eninde, 60 cm boyunda kesilir.
- Üçgen, daire ve kare şekilleri hazırlanan oluklu mukavva üzerine Görsel 8.88'de görüldüğü gibi çizilir.
- Çizilen şekillerin üzerine eva süngerinden renkli burunlar kesilerek yapıştırılır. Gözleri tahta kalem ile çizilir.
- Oluklu mukavva üzerine çizilen şekillerle aynı ebatta olacak şekilde eva süngerinden şekiller kesilerek hazırlanır.
- Eva süngerinden hazırlanan şekillerin üzerine burun kesilerek yapıştırılır ve göz çizilir.
- Hazırlanan araç çocuklara tanıtılır. Çocuklardan geometrik şekillerin burun renklerine dikkat ederek eşleştirme yapmaları istenir.

Görsel 8.88: Şekli bul tamamla

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Düğmeleri Şablona Uygun Yerleştirme

Araç Gerecin Amacı: İnce motor ve kas gelişimini destekleme, sağ ve sol beyni aynı anda çalıştırma (beyin jimnastiği), dikkat ve konsantrasyon gelişimi, el-göz koordinasyonu, hızlı düşünebilme ve aynı anda hareket edebilme gelişimlerini destekleme.

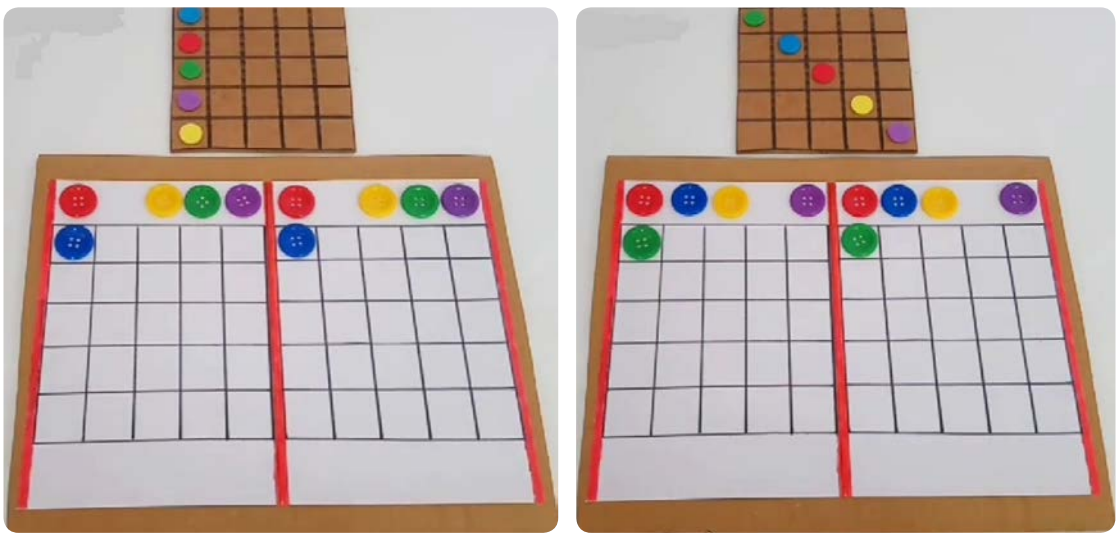
Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen, öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Oluklu mukavva, 10 adet renkli düğme (her renkten iki adet), 1 adet beyaz bristol karton, cetvel, makas, yapıştırıcı, tahta kalemi

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek araç gereç çeşitleri gösterilerek incelenir. Gereken güvenlik tedbirleri alınarak araç gereç yapımına geçilir.

- Oluklu mukavva 60 cm eninde, 60 cm boyunda kesilerek aracın zemini hazırlanır.
- Üzerine 50 cm eninde, 50 cm boyunda beyaz bristol karton kesilerek yapıştırılır.
- Bristol karton üzerine cetvel ile kareler çizilir.
- 25 cm eninde, 25 cm boyunda oluklu mukavva kesilerek üzerine kareler çizilir.
- 25x25 ebadında hazırlanan aparat üzerine renkli düğmeler istenilen şekilde dizilerek şekiller oluşturulur.
- Büyük zemin üzerinde sağ ve sol tarafa aynı renk düğmeler gelecek şekilde yerleştirilir (Görsel 8.89).
- Çocuklardan iki elini aynı anda kullanarak gördüğü şekli oluşturmak için düğmeleri karelerde yürüterek şekli oluşturmaları istenir.

Görsel 8.89: Düğmeleri şablona uygun yerleştirme aracı

DEHB VE ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÇOCUKLARA UYGUN OLARAK HAZIRLANABİLECEK ARAÇ GEREÇ ÖRNEKLERİ

Kirpi sayı eşleştirme

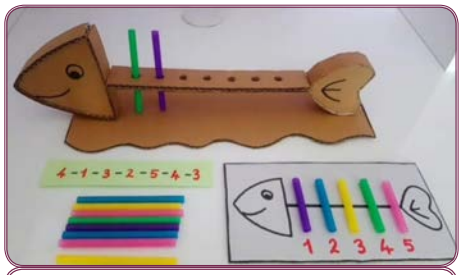
Görsel algı ve dikkat geliştirme

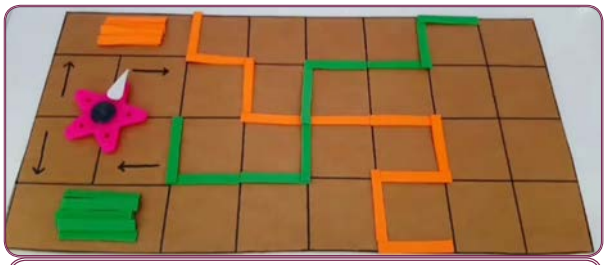
Basit toplama ve çıkarma

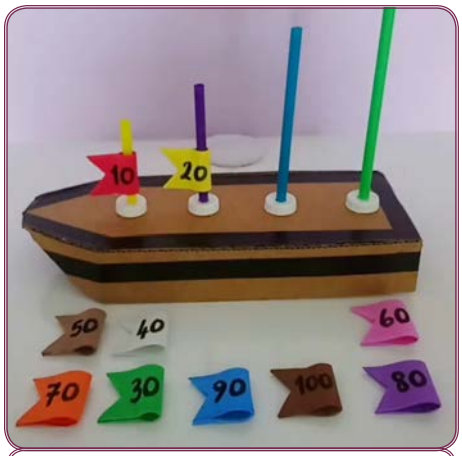
İleri geri sayı sayma çarkı

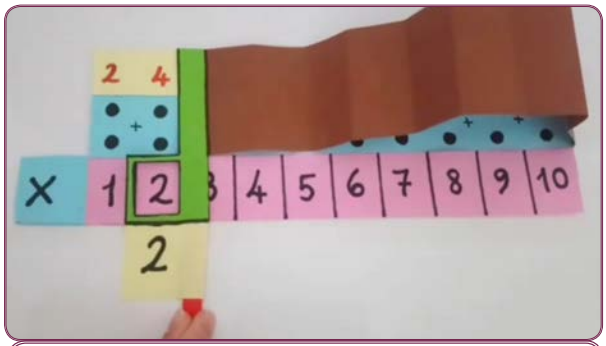
Sayı ve renkleri yönerge takip etme

Yön takip etme

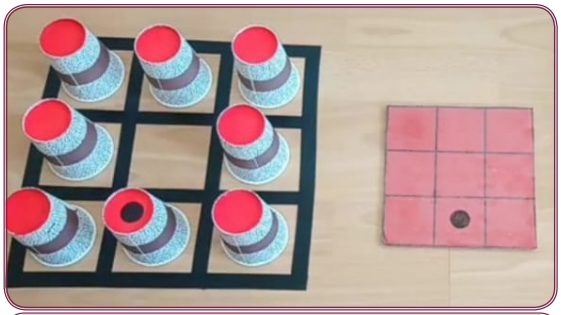
Onar onar ritmik sayma

Ritmik sayma ve çarpım tablosu

Puzzle

Görsel dikkat

Boyalı tuzlarla şeklin aynısını çizme

Yön algısı geliştirme, kodlama

Görsel 8.90: DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklara uygun araç gereç yapım örnekleri

UYGULAMA FAALİYETİ 8.2

Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Araç Gereç Yapma

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitimi Alan Dehb Ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Araç Gereç Yapma**" faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar için etkinliğin özelliğine uygun araç gereç araştırması yapınız.
- Hazırlayacağınız araç gereci kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak tasarlayınız.
- Kullanılan malzemelerin dayanıklı ve çocuğa uygun olmasına dikkat ediniz.
- Hazırladığınız aracın kullanılabilir, estetik, özgün ve yaratıcı olmasına dikkat ediniz.
- Temiz ve düzenli çalışmaya dikkat ediniz.
- Araç gerecinizi ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Araç gerecinizi son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN DEHB VE ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÇOCUKLAR İÇİN SEÇTİĞİ ETKİNLİĞİN ÖZELLİĞİNE UYGUN ARAÇ GEREÇ YAPMA UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Araç Gereç Yapma" uygulama faaliyeti 8.2 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar için etkinliğin özelliğine uygun araç gereç araştırması yaptı.					
B) UYGULAMA					
2. Araç gerecini kaynaştırma eğitimi alan DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak tasarladı.					
3. Kullandığı malzemelerin dayanıklı ve çocuğa uygun olmasına dikkat etti.					
4. Aracını estetik, özgün ve yaratıcı olmasına dikkat ederek hazırladı.					
5. Temiz ve düzenli çalışmaya dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Aracını verilen süre içerisinde teslim etti.					
7. Aracını son teslim tarihinden sonraki ilk ders öncesinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Disleksi Konulu Film ve Belgeseller

The Big Picture-Rethinking Dyslexia (Dı Big Pikçır Retinking Disleksiya)-Büyük resim-Disleksiyi Yeniden Düşünmek 2012)

Journey İnto Dsylexia (Curni İntu Disleksiya)-Disleksi Yolculuğu (2011)

Dyslexia: The Movie (Disleksia Dı Muvi)-Disleksi Film (2011)

Inside Dyslexia (İnsayd Disleksiya)-Disleksi İçinde (2005)

The Secret (Dı sekrıt) Sır (1992)

Embracing Dyslexia (Embreysing Disleksiya)-Disleksiyi Kucaklamak (2013)

Read Me Differently (Riid Mi Diffırıntliy)-Beni Farklı Oku (2009)

Taare Zameen Par (Tar Zamin Par)-Yerdeki Yıldızlar (2007)

Being You (Biin Yu) Sen olmak (2011)

A Mind Of Her Own (E Maynd Of Hör Own)-Kendine Ait Bir Akıl (2006)

SIRA SİZDE

Disleksi konu alan film ve belgesel konularını araştırarak sınıfça karar verdiğiniz bir filmi ya da belgeseli bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla birlikte seyrediniz.

Seyrettiğiniz film ya da belgeseldeki gözlemlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

UYGULAMA FAALİYETİ 8.3

Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Yaptığı Araç Gereci Uygulama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Yaptığı Araç Gereci Uygulama**" faaliyetini hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kullanılacak malzemeleri kontrol edip hazırlayınız. Yeni oluşturulacak bir malzeme varsa gerekli sayıda hazır hâle getiriniz.
- Etkinliğin yapılacağı alanı etkinliği uygulamak için hazır hâle getiriniz.
- Etkinlik için hazırlanan malzemeleri çocukların tanımasına izin veriniz.
- Etkinliği DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü çocuklarda kullanılan öğretim yöntemlerini dikkate alarak anlatınız.
- Çocukların eğlenerek öğrenecekleri çeşitli eğitim ortamları oluşturmaya dikkat ediniz.
- Çocukların uygulama yapılacak materyali istediği şekilde incelemesine, dokunmasına fırsat veriniz.
- Etkinliği çocuklara anlatırken ses tonunuza ve beden dilinize dikkat ediniz.
- Etkinliğinizi …../…../…….. tarihine kadar uygulayınız.
- Etkinliği uyguladıktan sonra değerlendirme raporu hazırlayınız.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN DEHB VE ÖZGÜL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÇOCUKLAR İÇİN SEÇTİĞİ ETKİNLİĞİN ÖZELLİĞİNE UYGUN YAPTIĞI ARAÇ GEREÇİ UYGULAMA DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitimi Alan DEHB ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar İçin Seçtiği Etkinliğin Özelliğine Uygun Yaptığı Araç Gereci Uygulama" uygulama faaliyeti 8.3 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kullanılacak malzemeleri önceden kontrol edip hazırladı.					
B) UYGULAMA					
2. Etkinliğin yapılacağı alanı etkinliği uygulamak için hazır hâle getirdi.					
3. Etkinlik için hazırlanan malzemeleri çocukların tanımasına izin verdi.					
4. Etkinliği DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklarda kullanılan öğretim yöntemlerini dikkate alarak anlattı.					
5. Çocukların eğlenerek öğrenecekleri çeşitli eğitim ortamları oluşturmaya dikkat etti.					
6. Çocukların uygulama yapılacak materyali istediği şekilde incelemesine, dokunmasına fırsat verdi.					
7. Etkinliği çocuklara anlatırken ses tonuna ve beden diline dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
8. Etkinliği verilen sürede uyguladı.					
9. Etkinliği uyguladıktan sonra değerlendirme raporu hazırladı.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 9 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 9*5=45'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/45]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

DİKKAT SÜRESİNİ ARTTIRMAK İÇİN BAZI ÖNERİLER

Dikkatinizi dağıtan şeyleri kendinizden uzaklaştırın. Örneğin verimli çalıştığınız saatlerde telefonunuzu sessize alın ve titreşimi kapatın. Çalışma ortamınızı dikkatinizi dağıtan unsurlardan arındırın.

Bir liste hazırlayın. Bu liste gurur duyacağınız başarılardan oluşsun. Göz attığınızda size cesaret versin ve sizi motive etsin.

Sizin için önemli olan işlere odaklanmak ve hedef belirlemek için gerekli olan işlem basamaklarının açıkça yazılı olduğu bir eylem panosu hazırlayın.

Zihninizi sakinleştirmek ve endişelerinizden kurtulmak için 5-10 dakikalık diyafram nefeslerinden yararlanın.

"Yapamıyorum" kelimesini çok kullanmayın. Mükemmel olmaya çalışmayın.

Sıradan, uğraştırıcı ve sıkıcı bulduğunuz işleri halletmekte zorluk yaşadığınızda işleri 15 dakikalık bölümlere ayırarak yapmaya başlayın. Zamanla bölüm sürelerini uzatabilirsiniz.

Önceliklerinizi belirleyin. Kendinize şu soruyu sorun: "Bugün sadece iki şeyi tam olarak yapmak istesem, hangilerini seçerdim?"

"3 Dakika, 3 Saat, 3 Gün" yönteminden yararlanarak nelerin hemen yakında ve daha sonra olacağını planlayın.

Düzenli ve tam uyku dikkat ve konsantrasyonu arttırır. Çalışma öncesi vücut ve zihin olarak yeterince dinlenmiş olun.

Sağlıklı beslenmek dikkat ve konsantrasyonu arttırdığı için beslenmenize dikkat edin.

Düzenli beyin egzersizleri yapmak, bulmaca çözmek ve zekâ oyunları oynamak çok güçlü bir şekilde dikkat ve konsantrasyonu arttırır.

Çalışırken bir hedefiniz varsa derslerinizi daha iyi benimseyip dikkatinizi daha kolay yoğunlaştırabilirsiniz.

Eğer gerçekçi hedefler belirler ve gerçekleştirirseniz başarılarda mutlu olur, kendinizi güdüler ve konsantrasyon sürenizi daha çok uzatırsınız.

Çalışacağız konuyu merak edin. Merak öğrenmenin ilk anahtarıdır.

Kendinize güvenin. Başarının yolu o işi başaracağına inanmaktan geçer. Kendine güven duygusu aynı zamanda güçlü bir iradeyi ve kararlılığı gerektirir. Bu kararlılık hedefinize ulaşmanın en kestirme yoludur.

Teknoloji ile ilgilenin ama tamamen bağımlısı olmayın. Genel ağda çok fazla zaman geçirmek yerine yeteneklerinizi keşfedin. Spor yapın, müzik dinleyin. Değişik hobiler edinin.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise ''D'' yanlış ise ''Y'' yazınız.

1. **(.....)** Hiperaktivite; bir konuya yoğunlaşmada güçlük, verilen görevleri tamamlayamama, sınırlı dikkat zamanı ve dikkat dağınıklığı belirtileri ile kendini gösterir.
2. **(.....)** DEHB olan çocukların bir kısmında aşırı hareketlilik ve dürtüsellik ile ilgili belirtiler ön plandayken bir kısmında dikkatsizlik ile ilgili belirtiler ön plandadır.
3. **(.....)** DEHB'nin erkeklerde görülme sıklığı kızlardan daha azdır.
4. **(.....)** DEHB olan çocuklar kaba motor beceri gerektiren topa vurma, topu tutma ve bisiklete binme gibi etkinliklerde becerikli olarak tanımlanır.
5. **(.....)** DEHB olan çocuklara da özel eğitim programlarının uygulanması gerekmemektedir.
6. **(.....)** DEHB olan çocuklarda kaynaştırmanın amacı çocukta öz denetim geliştirmektir.
7. **(.....)** Disleksi olan çocuklar matematik problemlerini çözmede, para ve zaman birimlerini öğrenmede zorluk yaşar.
8. **(.....)** Öğrenme güçlüğü DSM-V verilerine göre okuma güçlüğü, yazma güçlüğü, aritmetik güçlük olarak üç grupta incelenir.
9. **(.....)** Özgül öğrenme güçlüğü yaşamın her alanını kapsamamaktadır, sadece okul döneminde görülmektedir.
10. **(.....)** Özgül öğrenme güçlüğü olan çocuklar uzman kişiler, eğitimci, uygun ve etkili bir programla ilerleme kaydetmektedir.
11. **(.....)** Disleksi olan çocukların mizahi yönü kuvvetlidir.
12. **(.....)** Özgül öğrenme güçlüğüne neden olan genetik, çevresel, beslenme yetersizliklerinden kaynaklanabilecek etmenler kontrol altına alınarak öğrenme güçlüğünün nedenleri engellenemez.

B Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

13. Çocuğun dikkat süresinin yaşına göre az olması ve özellikle okuma, yazma ve matematik gibi akademik alanlarda dikkatinin kolay ve çabuk dağılması ..... anlamına gelir.
14. Yazmada bozukluk olarak tanımlanan öğrenme güçlüğüne ..... denir.
15. Birbirine benzer sesli kelimeleri karıştırma (masa-maşa, koş-kış-kaş, ses-sus vb.) ..... belirtileri arasında yer alır.
16. Elinden nesneleri düşürme, bisiklete binmede denge sorunu yaşama, sağ ve solu karıştırma vb. belirtiler ..... belirtileri arasında yer alır.
17. Görme duyusu ile görülen bilgilerin anlamlandırılmasında sorun yaşanan öğrenme güçlüğüne ..... denir.

C Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.

18. Hangisi DEHB'de kaynaştırmanın amaçlarından biri <u>değildir</u>?

A) Çocukta öz denetim geliştirme
B) Dürtü kontrolü sağlama
C) Dikkat kontrolü sağlama
D) Başkalarına güvenmeyi öğrenme
E) Duygu ve davranışlarının uyumlu olmasını sağlama

19. DEHB için verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

A) 10 yaşından önce ortaya çıkmalıdır.
B) Aşırı hareketlilik temel özelliği değildir.
C) Son altı aydır belirtilerin görülmesi esastır.
D) DEHB gelişimsel bir bozukluk değildir.
E) Çocuk ve ergen nüfusunda görülmez

20. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların tanılanmasında hangisi başvurulan yöntemlerden biri değildir?

A) Anne-baba ile görüşme
B) Okul idaresinden ayrıntılı bilgi edinme
C) Çocukla görüşme
D) Test ve ölçekler uygulanması
E) Çocuk ve aile ile ilgili bilgilerin alınması

21. Aşağıdaki ifadelerden hangisi özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların okul öncesinde fark edilen özelliklerinden biri değildir?

A) Benzer kelimeleri söylerken karıştırma
B) Renklerin, sayıların adını unutma
C) Yeni kelimeleri öğrenmede zorlanma
D) Okuma ve yazmada problem yaşama
E) Tekerleme söyleyememe

22. DEHB olan çocuklarda kullanılan bireysel terapilerde aşağıda verilen durumlardan hangisi istenmeyen davranışın azaltılmasında değerlendirilme kapsamındadır?

A) Geçirilen hastalıklar
B) Çocuğun akademik başarısı
C) Ailenin tutumu
D) Oyuncak seçimi
E) Yaşanılan duygu

23. Aşağıda verilen bilgilerden hangisi özgül öğrenme güçlüğüne neden olan etmenlerden biri değildir?

A) Annenin aldığı vitamin takviyesi
B) İşitsel, dokunsal ve mekânsal algı problemleri
C) Hastalıklar ve geçirilen kazalar
D) Genetik etmenler
E) Yetersiz beslenme, sigara ya da içki kullanımı

Aşağıdaki soruların cevabını ilgili boşluğa yazınız.

24. DEHB olan çocukların eğitiminde kullanılan yöntem ve tedaviler nelerdir? Açıklayınız.

.....
.....

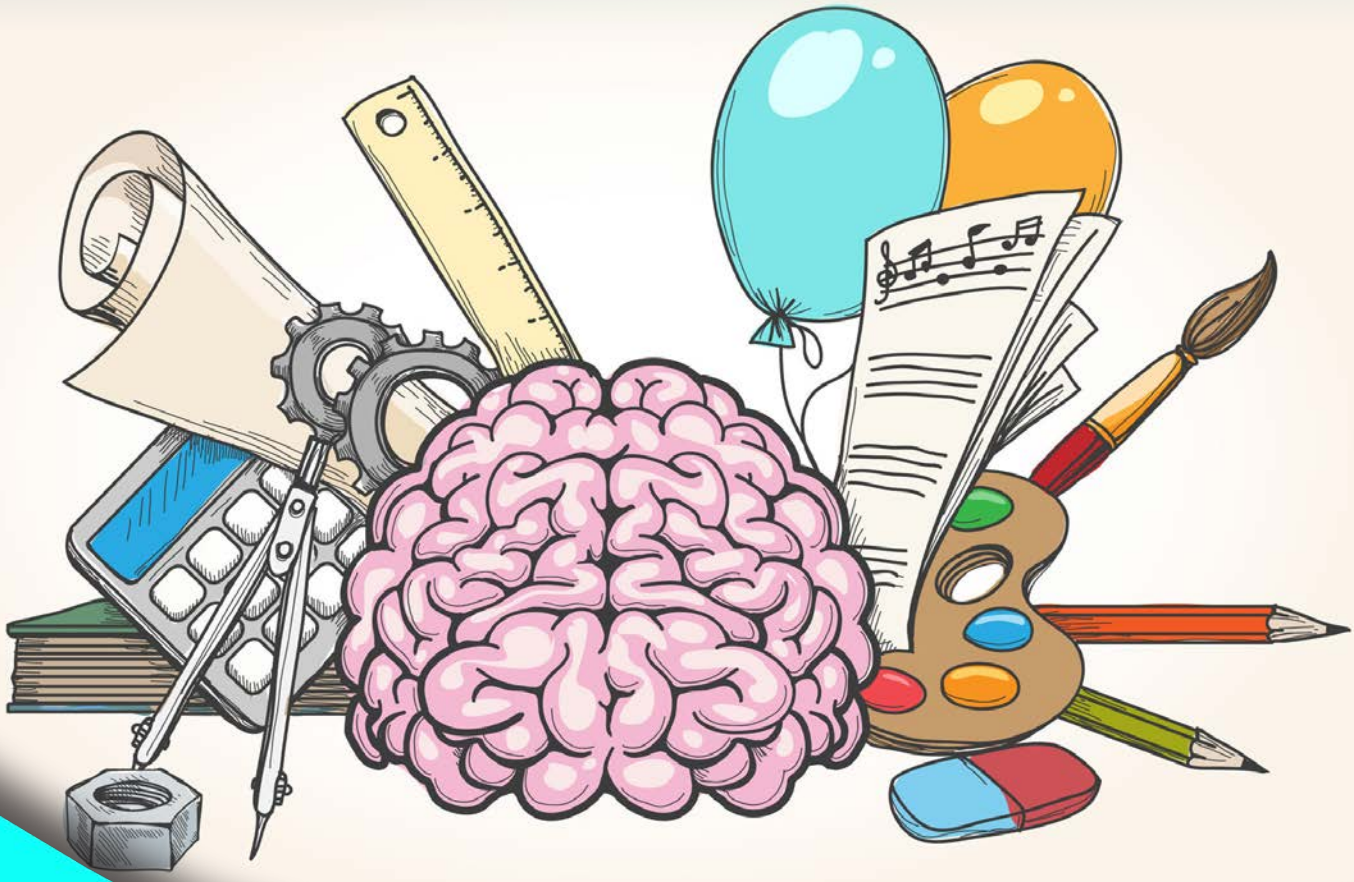
25. Özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitiminde kullanılan yöntemler nelerdir? Açıklayınız.

.....
.....

26. DEHB ve özgül öğrenme güçlüğü olan çocukların eğitim ortamları nasıl olmalıdır? Maddeler halinde yazınız.

.....
.....

9 ÖĞRENME BİRİMİ

ÜSTÜN ZEKÂLILAR VE ÖZEL YETENEKLİ BİREYLER

KONULAR

9.1. ÜSTÜN ZEKÂLILAR VE ÖZEL YETENEKLİ BİREYLER
9.2. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ BİREYLERİN EĞİTİMİ
9.3. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ
9.4. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLAR İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ARAÇ VE GEREÇLER

Bu öğrenme biriminde;

- Üstün zekâlı ve özel yetenekli olan bireylerin tanımını ve sınıflandırılmasını,
- Üstün zekâlı ve özel yetenekli bireylerin tanılama değerlendirme yöntemlerini sıralamayı,
- Üstün zekâlı ve özel yetenekli olan bireylerin eğitimlerini,
- Üstün zekâlı ve özel yetenekli olan bireylerin eğitiminde kullanılan materyalleri,
- Üstün zekâlı ve özel yetenekli olan çocukların gelişimsel özelliklerini,
- Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuğu fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktaları,
- Üstün zekâlı ve özel yetenekli olan çocuklar için kaynaştırma eğitiminin önemini,
- Kaynaştırma eğitimi alan üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların eğitim ortamlarının niteliğini,
- Kaynaştırma eğitimi alan üstün zekâlı ve özel yetenekli çocukların özelliklerine uygun etkinlik örneklerini,
- Kaynaştırma eğitimi alan üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklar için kullanılan araç gereçlerin özelliklerini,
- Kaynaştırma eğitimi alan üstün zekâlı ve özel yetenekli olan çocuklara uygun araç gereç yapımını

öğreneceksiniz.

KAVRAMLAR

- **Akademik yetenek**
- **BİLSEM**
- **Özel yetenek**
- **Sanat yeteneği**
- **Yaratıcı ve üretici düşünme**

9.1. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ BİREYLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Yetenek denilince hangi alanlar aklınıza gelmektedir? İnsan birden çok alanda yetenekli olabilir mi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Üstün zekâlı bireyi tanılamak için kullanılan ölçütlerin ülkeden ülkeye ve geçmişten günümüze değişiklikler göstermesinin nedenleri neler olabilir? Tartışınız.

9.1.1. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Bireylerin Tanımı ve Sınıflandırılması

Tarih boyunca üstün zekâ tanımı geleneksel tanımlamalardan çağdaş tanımlamalara doğru değişim göstermiştir. Geleneksel tanımlarda üstün zekâ tek boyutlu olarak var ya da yok, çok yüksek veya az yüksek olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlar genellikle genel zihinsel kapasite göz önüne alınarak rakamlarla belirlenir. Örneğin geleneksel yaklaşımlarda130 IQ üzerinde olanlar üstün zekâlı olarak tanımlanmaktadır. Yirminci yüzyıl başlarında üstün zekâlılar deha olarak adlandırılmaktaydılar. Çağdaş tanımlamalarda belli sınır ve sınırlamalar olsa dahi üstün zekâ kavramına daha geniş açılardan bakılır ve üstün zekânın rakamlarla belirlenmesinin zor olduğu söylenir. Bu yaklaşımda üstün zekâ belli bir alanda gösterilen yüksek performans olarak belirtilmiştir. Örneğin Marland Raporu'nda (1972) "genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı ve üretken düşünce, liderlik yeteneği, sanat yeteneği ve psikomotor yetenek" gibi altı farklı alanda olağanüstü performans gösteren çocukların üstün zekâlı oldukları belirtilmiştir (Görsel 9.1). Yirmi birinci yüzyıla yaklaşıldıkça üstün zekâ tanımının yerine üstün yetenek tanımının kullanıldığı görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri arasında zekânın hem etiketleyici olması hem de üstün yeteneklilliğin sadece üstün genel zekâ potansiyeline sahip olma ile sınırlı olmamasından kaynaklanmaktadır. "Üstün yeteneklilik" kavramının yanında "özel yeteneklilik" kavramını tercih edenlerin olduğu bilinmektedir.

Görsel 9.1: Yaratıcı düşünce

Aynı IQ seviyesinde olan üstün yetenekli çocuklar gelişimsel olarak farklılıklar gösterebildiklerinden üstün zekâlı çocukları IQ puanlarına göre sınıflamak doğru değildir. Yine de çocukların kendi aralarında gösterdikleri farklılıkları anlamak açısından önemlidir. Ruf'a göre (2005), üstün zekâlılar beş grupta incelenebilir (Tablo 9.1).

Tablo 9.1: Ruf'un Zekâ Gruplamaları

BİRİNCİ DÜZEY	Çocuklar standart zekâ, yetenek ve başarı testlerinde üst düzey %90-98'lik dilim arasında performans gösterirler.	Diğer çocukların anaokulu sonlarına doğru kazandıkları becerileri anaokulunun başında kazanmış olurlar.
İKİNCİ DÜZEY	Çocuklar standart zekâ, yetenek ve başarı testlerinde üst düzey %98-99'luk dilim arasında performans gösterirler.	Diğer çocuklar normal çocukların okulöncesinde kazandıkları becerileri dört yaşlarında tamamlarlar.
ÜÇÜNCÜ DÜZEY	Çocuklar standart zekâ, yetenek ve başarı testlerinde üst düzey %98-99'luk dilimin daha üst kesimlerini oluştururlar.	Üç ve dört yaşlarında iken okul öncesinde kazanılan becerilerin çoğunu edinmiş olurlar.
DÖRDÜNCÜ DÜZEY	Çocuklar standart zekâ, yetenek ve başarı testlerinde üst düzey %99'luk dilimin içindedirler.	Üç ve dört yaşlarında iken okul öncesinde kazanılan becerilerin büyük bir çoğunluğunu edinmiş olurlar.
BEŞİNCİ DÜZEY	Çocuklar standart zekâ, yetenek ve başarı testlerinde üst düzey %99'luk dilimin üst kesimini oluştururlar.	Bu çocuklar okulöncesinde kazanılan becerilerin büyük çoğunluğunu iki üç yaşlarında kazanmış olurlar.

Çocukların bebeklik çağında üstün zekâlı olup olmadığını fark etmek zor olsa da çoğu aile üstün zekâlı çocuklarının diğer normal çocuklardan farklı olduklarının ayrımına varabilmektedir. Bebeklikte ileri düzeyde dil gelişimi, dikkat, güçlü hafıza, alışılmış objelere karşı ilgisizliğe rağmen yeni objelere gösterilen ilgi, çevresel uyaranlara karşı uyanık olma durumu üstün zekâ belirtilerindendir. Örneğin üstün zekâlı çocukların ailelerinin %90'ı çocuklarının bebeklik yıllarında zengin dil dağarcığına ve olağanüstü dikkat becerisine sahip olduklarını söylemişlerdir. Üstün zekâlı çocukların ailelerinden alınan bilgilere göre bu çocukların bebeklik yıllarında göstermiş oldukları özelliklerden bazıları;

- Uzun dikkat süresi,
- Uyku ihtiyacının az olması,
- Sürekli hareketli olması,
- Doğumdan sonraki ilk aylarda ebeveyn harici kişileri tanıma (bakıcısını tanıma vb.),
- Seslere karşı aşırı tepki ve öfke,
- Gördüklerini hatırlama, olağanüstü hafıza,
- Hızlı öğrenme,
- İlk aylarda hızlı dil gelişimi,
- Kitaplara ve görsellere karşı ilgi,
- Meraklı olma, sürekli soru sorma vb. özelliklerdir.

Bu özelliklerin dörtte üçünün gözlemlendiği bebeklerin üstün zekâlı olma ihtimalleri çok yüksektir. Yine de üstün zekâlı çocuğun yukarıdaki özelliklerin çoğuna sahip olması beklenemez. Özelliklerin sayısı ile zekâ düzeyi arasındaki ilişki kesin olarak saptanmış değildir. Örneğin matematik yeteneği olan bir çocuğun yukarıdaki özelliklerin sadece birkaçına sahip olması beklenirken üstün dil yeteneği olan bir çocuğun bu özelliklerin birçoğuna sahip olması beklenir.

Bebeklik yıllarında gösterilen bazı olağanüstü davranışlar gibi ilerleyen yıllarda da gösterilen bazı davranışlar üstün zekâlı çocukları belirlemede yardımcı olabilmektedir. Fakat bu yıllarda çocuklar zekâ testleri uygulanarak tanılanırlar.

Üstün zekâlı diyebileceğimiz öğrencilerin erken çocukluk yıllarında aşağıdaki davranışlardan bazılarını göstermesi beklenir.

- 3-4 yaşında ya da daha erken okumaya sonrasında yazmaya başlama
- 3-4 yaşında basit aritmetik problemleri çözebilme
- 10 yaşından öncesinde müzik, matematik, resim ve yaratıcı yazın alanlarında yetişkin seviyesinde performans gösterme

Bu özellikleri, üstün zekâlılar içindeki üst kümeyi oluşturan deha çocuklar gösterirler. Üstün zekâlı öğrencilerin büyük kısmı bu özellikleri genellikle okul çağında gösterirler.

Deha çocuklar bir veya birden fazla alanda çok erken yaşlarda olağanüstü performans gösterirler. On yaşına kadar herhangi bir alanda yetişkin performansı sergilemeleri bu çocukları üstün zekâlı çocuklardan ayıran en önemli özelliktir. Çoğunlukla resim, matematik, satranç, müzik veya yaratıcı yazın alanında rastlamak mümkündür. Üstün zekâlılar yeteneklerinin bir kısmını doğumla beraber getirdikleri bir kısmını ise yaşamla geliştirdikleri hâlde deha çocukların yeteneklerinin çok büyük kısmını doğumla getirdikleri düşünülmektedir. Bunun nedeni doğumdan sonra birkaç ay içinde konuşma ve iki yaş civarında okuma yazma gibi yetenekleri çok kısa sürede edinebilme olasılıklarının düşük olmasıdır.

Her birey belli özelliklerle dünyaya gelir. Doğuştan getirilen özelliklerin çevrenin etkisiyle ortaya çıkması, gelişmesi ve sonuçlar vermesi beklenir. Bu kapsamda zekâ ve yetenekler doğuştan sahip olunan fakat sonradan geliştirilen özelliklerdir.

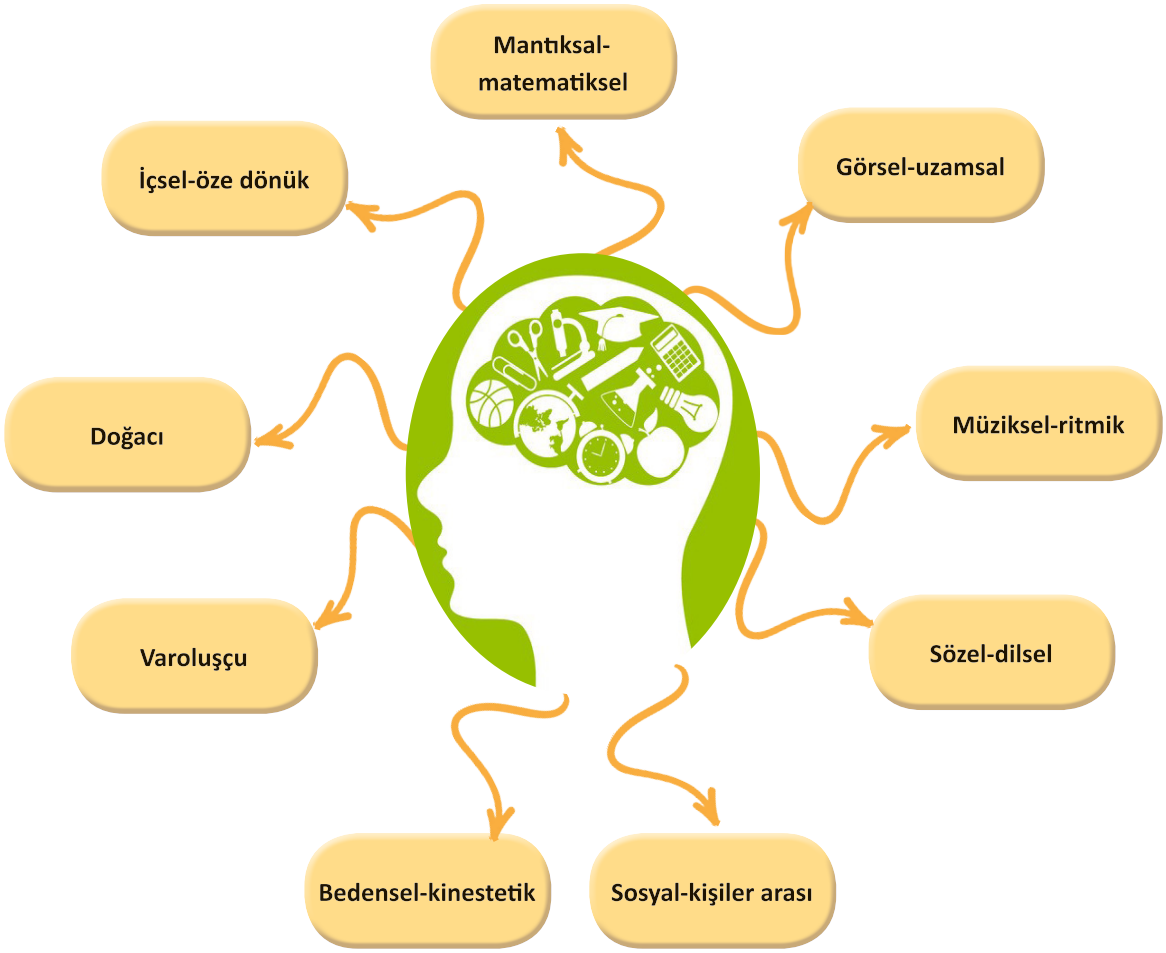
Zekânın ölçülmesi ile birlikte belli bir düzeyin üzerinde olan bireyler üstün zekâya sahip bireyler olarak adlandırılmıştır. Ancak zekânın birçok yeteneğin bir araya gelmesiyle oluşan bir yapı olması, zekâ testlerine ve özellikle zekâ bölümü kavramına yapılan eleştiriler nedeniyle üstün zekâlı olan bireylerin tanımlanmasında başka boyutların da dikkate alınması gerektiği ön plana çıkmıştır. Geçmişten bu yana üstün zekâ ve özel yeteneği tanımlamayan birçok kuram ortaya çıkmıştır.

Üstün Zekâ ve Özel Yetenekle İlgili Bazı Kuramlar: Bir bireyin çeşitli yollarla üstün zekâlı olabileceğini vurgulayan ilk araştırmacılardan biri olan Louis Thurstone (Luis Törstın), birbirinden bağımsız olduğunu iddia ettiği yedi temel zihinsel yetenek belirlemiştir. Bunlar; sözel anlama, sözel akıcılık, hızlı aritmetik hesaplama, algısal hız, tümevarımsal akıl yürütme, uzamsal görselleştirme ve bellektir.

Joseph Renzulli (Josef Rezulli) üstün zekâlılıkla ilgili "Üç Halka Kuramı"nı geliştirmiştir. Üç Halka kuramına göre üstün zekâ; ortalamanın üstünde genel ya da özel yetenek, görev sorumluluğu ve yaratıcılık ögelerinin kesişmesiyle oluşur.

Abraham J. Tannenbaum (Abraham Tanenbom) üstün zekâyı açıklamak için "Yıldız Modeli"ni geliştirmiştir. Üstün zekâlı olmak için gerekli olduğunu düşündüğü beş faktörden bahsetmiştir. Bunlar genel yetenek, özel yetenek, zihinsel olmayan unsurlar, çevresel destek ve şanstır. Tannenbaum'a göre bu beş faktör yüksek bir üretkenlikle etkileşime girmektedir ve bireyin üstün zekâlı olarak tanımlanması için bunların hepsi gereklidir.

Amerikalı bilim insanı Howard Gardner (Havırd Gardnır) pek çok araştırmacı gibi zekânın tek başına bir yapı olmadığını ve birçok yeteneğin bir araya gelerek zekâyı oluşturduğunu ifade ettiği "Çoklu Zekâ Kuramı"nda birbirinden bağımsız yedi zekâ türü olduğunu söylemiştir. Bu zekâ türlerine sonradan iki zekâ türü daha eklemiş ve toplam dokuz zekâ türü olduğunu ifade etmiştir. Bu zekâ türleri; sözel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-uzamsal zekâ, müziksel-ritmik zekâ, sosyal-kişilerarası zekâ, içsel-öze dönük zekâ, doğacı zekâ ve varoluşçu zekâdır (Şekil 9.1).

Şekil 9.1: Gardner'ın Çoklu Zekâ Diyagramı

Robert Sternberg (Rabırt Sıternberg), "Başarılı Zekâ" adında, üç tip zekâ olduğunu vurgulayan bir kuram geliştirmiştir. Bunlar; analitik, yaratıcı ve pratik zekâdır.

R. Sternberg ve Li-Fang Zhang (Li Fang Yang) daha sonra 'Beşgen Teorisi' adında bir kuram geliştirmişlerdir. Bu kurama göre bireyin üstün zekâlı olarak tanımlanması için olağanüstülük, enderlik, üretkenlik, kanıtlanabilirlik ve değerli oluş ölçütlerini karşılaması gerekir.

Özel yetenekli birey yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenen, yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren bireyler olarak tanımlanır. Bu alanların ifade ettikleri şunlardır.

Üstün zihinsel yetenek: Akranlarına göre daha üst düzey kavrama, analiz, sentez ve problem çözme becerilerini kullanabilmeyi ifade eder.

Belirgin bir akademik alanda üstün yetenek: Akademik alanların birinde ya da birkaçında yaşam boyu üstün performans göstermeyi ifade eder.

Yaratıcı ve üretici düşünme: Akademik olan ya da olmayan bir alanda özgün görüşler ve ürünler ortaya koyabilmeyi ifade eder.

Üstün Liderlik Yeteneği: Sosyal becerilerde, kişiler arası iletişimde, başkalarını motive etmede vb. sahip olunan üstün özelliklere bağlı olarak yönetim görevlerinde üstün başarı göstermeyi ifade eder. Üstün liderlik yeteneğine sahip çocuklar çevrelerindeki kişileri organize edebilme ve yönlendirme yeteneğini sahiptirler (Görsel 9.2).

Görsel 9.2: Lider öğrenci

Üstün Sanat Yeteneği: Güzel sanatlar ya da sahne sanatlarında üstün ürünler ortaya koyabilmeyi ifade eder.

UYGULAMA FAALİYETİ 9.1

Zekâ Türlerini İçeren Rapor Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Zekâ Türlerini İçeren Rapor**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Raporunuzu üstün zekâlı ve özel yetenekli bireylerin tanımı ve sınıflandırılması başlığı altında geçen kuramların konularını kapsayacak şekilde hazırlayınız.
- Raporunuzda kullanacağınız bilgileri çeşitli kaynaklardan (kitap, dergi, internet vb.) araştırınız.
- Raporunuzu şekil, resim, fotoğraf, tablo, grafik vb. en az üç farklı materyalle destekleyiniz.
- Raporunuzdaki bilgi ve materyallerin özgün ve birbirini destekler nitelikte olmasına dikkat ediniz.
- Raporunuzda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Raporunuzu A4 boyutunda kâğıt kullanarak el yazılı veya bilgisayar çıktısı olarak hazırlayınız ve şeffaf dosyada teslim ediniz.
- Raporunuzu ...../...../..... tarihine kadar hazırlayıp teslim ediniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"ZEKÂ TÜRLERİNİ İÇEREN RAPOR HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Zekâ Türlerini İçeren Rapor Hazırlama" uygulama faaliyeti 9.1 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Konuya yönelik kaynak taraması yaptı.					
2. Kaynak taramasında konuyu çeşitli kaynaklardan (gazete, dergi, internet vb.) araştırdı.					
B) UYGULAMA					
3. Raporu üstün zekâlı ve özel yetenekli bireylerin tanımı ve sınıflandırılması başlığı altında geçen kuramların konularını dikkate alarak hazırladı.					
4. Raporu şekil, resim, fotoğraf, tablo, grafik vb. en az üç farklı materyalle destekledi.					
5. Raporda Türkçeyi doğru kullandı, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
6. Raporu A4 boyutunda kâğıt kullanarak el yazılı veya bilgisayar çıktısı olarak hazırladı ve şeffaf dosyada teslim etti.					
7. Rapordaki bilgiler ve materyaller özgün ve birbirini destekler nitelikteydi.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
8. Raporu verilen sürede hazırladı ve teslim etti.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

9.1.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Bireylerin Tanılanma ve Değerlendirilme Yöntemleri

Özel yetenekli ve üstün zekâlı çocukların tespit edilmesinde objektif testler önemli yer tutmaktadır. Okulöncesi dönemdeki çocukların yetenekleri belirginleşmediğinden bu dönemde kullanılan testlerin güvenlik ve geçerlilikleri düşmektedir. Bu durum okulöncesi çocukların tanılanmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle standart testlerin kullanımı yerine gelişimsel testlerin kullanılması daha uygundur. Okulöncesi dönemde özel yetenekli çocukların belirlenmesinde kullanılacak yöntemler; aile kayıtları ve bilgileri, öğretmen gözlem ve bilgileri, arkadaş bilgileri, bireysel çalışmalar, gözlemler, kontrol listeleri ve değerlendirme ölçekleri ve standart testler olarak sıralanabilir (Tablo 9.2).

Tablo 9.2: Özel Yetenekli Çocukların Belirlenmesinde Kullanılan Yöntemler

Aile kayıtları ve bilgileri	Çocuğun doğumundan itibaren erken dönem gelişimsel özellikleri, ilgileri, yetenekleri vb. alanlara yönelik ebeveyn gözlemleri ve kayıtları özel yetenekliliği ayırt etmede kaynak oluşturabilir.	
Öğretmen gözlem ve bilgileri	Öğretmenlerin; çocuğun gelişimsel dönemlerine ait gözlemlemeleri, özel yetenekli tanılamasında kullanılabilir.	
Arkadaş bilgileri	Oyun ve ortak çalışmalarda çocukların birbirlerinin özelliklerinin farkına varması ve daha iyi tanımasından dolayı arkadaşlarından alınan bilgiler önemli veri oluşturabilir.	
Bireysel çalışmalar	Erken çocukluk döneminde yapılan bireysel çalışmalar birer bilgi kaynağı oluşturmaktadır.	
Gözlemler	Çocuğun doğal ortamında ya da yapılandırılmış ortamda gözlemlenmesi, özel yeteneklilik durumuna ışık tutabilecek bilgiler sağlayabilir.	
Kontrol listeleri ve değerlendirme ölçekleri	Çocukların özel yetenekli olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır.	
Standart testler	Grup zekâ testleri ve bireysel zekâ testleri olarak uygulanan, küçük yaşlardan itibaren çocuğun özel yetenekli olup olmadığını belirlemek için kullanılan testlerdir. Ülkemizde kullanılmakta olan bir dizi zekâ yetenek testleri ve performans testlerinin isimleri ve hangi yaşlar arasında uygulandığı aşağıda belirtilmiştir.	
	Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği	4-12 yaş
	Bilişsel Yetenekler Testi Form-6	61-72 ay
	Stanford Binet Zekâ Ölçeği-5	2-16 yaş
	Wechsler Sözel Olmayan Yetenek Ölçeği	4-22 yaş
	Ankara Gelişim Tarama Envanteri	0-6 yaş
	Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı	0-72 ay
	Marmara İlköğretime Hazır Oluş Testi	0-72 ay
	Bayley Bebek Gelişim Testleri	1-42 ay

SIRA SİZDE

Bulunduğunuz il veya ilçede bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ni (RAM) ziyaret ederek burada kullanılmakta olan zekâ ve performans testlerini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri bir hafta sonra aynı ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

Akranlarından farklı düzeyde özel yeteneklere, ilgilere, motivasyona ve yaratıcı yeteneğe sahip bireylerin tanılanmasındaki birincil amaç bireysel özelliklerine uygun olarak özel gereksinimlerini karşılamaktır. İkinci olarak bu bireylerin yararına olan bir tanılama ile desteklenmeleri toplum için de yararlı olacaktır.

Tanılama sistemi hem bireysel özellikleri belirleyebilmeli hem de özel yetenekli bireyler için oluşturulan eğitim programının içeriğiyle örtüşmelidir. Tanılamanın niteliğini artırmak için göz önünde bulundurulması gereken ilkeler şunlardır.

1. Yararlılık: Bireyin yararı için olmalıdır.

2. Bilimsellik: Kullanılan ölçme araçlarının özel yetenekli bireyleri doğru olarak tanılayabildiği bilimsel araştırmalarla kanıtlanmış olmalıdır.

3. Kapsamlılık: Bireyin farklı yetenekleri tanılanabilmelidir. Tek tip tanılama aracı farklı yetenekleri tanılamada yetersiz kalabilmektedir.

4. Eşitlik: Bir okuldaki tüm öğrenciler tanılama sürecinden geçme hakkına sahip olabilmelidir. Öğretmenlerin ön yargıları nedeniyle ön taramanın dışında bırakılmamalıdır.

5. Erken Tanı: Bazı bireylerin zihinsel gelişimleri erken yaşlarda hızlı olup sonraki yıllarda yavaş olabilir. Bu tür bireylerin potansiyelleri erken yaşlarda mümkünse okul öncesinde tanılanmalıdır.

6. Süreklilik: Kimi bireyler ilk tanı sürecinde gerçek performanslarını çeşitli nedenlerle sergileyemez. Tanılama uygulamaları yalnızca bir sınıf düzeyinde değil sistematik olarak yapılmalıdır.

7. Uygun Araç Kullanımı: Tanılama sürecinde kullanılan ölçme araçları eğitim programlarının amaçlarıyla ve içerikleriyle uygun olmalıdır.

8. Ortak Karar: Öğrencilerin üstün zekâlı olup olmadıklarına bir ekip ya da komisyon karar vermelidir.

Tanılama Yöntemleri

Özel yetenekli bireyleri tanılama uygulamalarında kullanılan ölçütler temel alınarak geliştirilen üç tür yöntemden söz edilir.

• **Norm Tabanlı Tanılama:** Bireylerin zekâ ve yetenek düzeyleri ulusal normlar ile karşılaştırılır. Diğer bir ifadeyle, tanılamada kullanılan ölçme aracının sonuçları norm grubunun ortalama zekâ düzeyi ve performansı ile karşılaştırılır. Örneğin bir eğitim programı için tanılamada Standfort-Binet Zekâ Ölçeği kullanılacak. Programa başvuran bireylerin bu ölçme aracından elde ettikleri puanlar norm grubunun ortalama puanı ile karşılaştırılır. Norm grubunun ortalama 2 standart sapma üzerinde performans gösteren veya %2'lik dilime giren bireyler özel yetenekli olarak tanımlanır.

• **Örneklem Tabanlı Tanılama:** Programa başvuran bireylerin zekâ düzeyleri veya performansları herhangi bir norm grubu ile karşılaştırılmaz. Yalnızca programa başvuran bireyler arasında karşılaştırma yapılır. Örneğin 500 kişinin başvurduğu bir eğitim programına kabul edilecek 30 kişi, uygulanan ölçme aracı sonucu sıralamasında ilk 30 kişidir.

• **Ölçüt Tabanlı Tanılama:** Norm ve örneklem tabanlı tanılamadan farklı olarak tanılamada kullanılan ölçme aracında bir eşik değer veya minimum zekâ düzeyi belirlenir. Minimum düzeyin altında olan bireylerin programda öğrenme sorunu yaşayabileceklerine inanılır. Bu nedenle eşik değerin tanılama için yeterli bir ölçüt olduğu ve bu değeri aşan bireylerin yeterli ön donanıma sahip oldukları kabul edilir. Örneğin tanılamada kullanılan "A" yetenek testinin ortalamasının 50 olduğu varsayıldığında, programa kabul için belirlenen 70 eşik puanını aşan bireylerin programda başarılı olabilecekleri düşünülür.

Tanılama Yaklaşımları

Özel yetenekli bireyleri tanılama uygulamalarında bireye dayalı tanılama ve programa dayalı tanılama olmak üzere iki türlü yaklaşım kullanılır. Bireye dayalı tanılamalarda bireye yönelik tanılama araçları kullanılır. Programa dayalı tanılamalarda ise eğitim programının özelliklerine ve içeriğine uygun tanılama araçları kullanılır.

• **Bireye Dayalı Tanılama:** Bireylerin zihinsel kapasitelerinin düzeyleri psikometrik araçlar ile belirlenir. Bu zihinsel ve akademik özelliklere göre eğitim programları geliştirilir ya da var olan eğitim programları bireyin özelliklerine göre uyarlanır. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Bilim ve Sanat Merkezlerinde buna benzer bir yaklaşım kullanılmaktadır (Görsel 9.3).

Görsel 9.3: Bilim ve sanat merkezinde robotik kodlama sınıfı

• **Programa Dayalı Tanılama:** Bu yaklaşım ile önce eğitim programı geliştirilir sonra bu programların özelliklerine uygun yeteneği olan bireyler tanılanırlar. Bu tanılama yönteminde daha çok alana özgü yetenekleri ölçen psikometrik araçlar kullanılır. Anadolu Üniversitesinde yürütülmekte olan Üstün Yeteneklileri Eğitim Programları'nda (ÜYEP) bu yaklaşım kullanılmaktadır.

Tanılama Süreci ve Aşamaları

Özel yetenekli bireylerin tanılanma süreci bir dizi aşamadan oluşur. Bu aşamalar aday gösterme, tarama ve yerleştirmedir. Tüm bireylerin kontrol listeleri gözlem, portfolyolar, başarı testleri, grup yetenek testleri ve davranış ölçekleri gibi birtakım ölçme araçları kullanılarak taranmaları ya da öğretmenlerin, ebeveynlerin ve uzmanların bireyleri aday göstermeleri ile başlar. Tarama aşamasında bireysel ya da grup zekâ testleri uygulanır. Bu aşamada bireyleri seçen kurumun misyonuna göre birden fazla yetenek veya zekâ testi uygulanabilir. Yerleştirme aşamasında ise bireyler hakkında toplanan bilgiler bir komisyon tarafından incelenerek adayların kabulüne karar verilir. Örneğin Bilim ve Sanat Merkezlerine özel yetenekli bireylerin seçimi sırasında öğretmenler aday gösterdikleri öğrencilere ait gözlem formu doldurur. Gözlem formlarının değerlendirilmesi sonucunda belirli özellikleri gösteren ve ölçütleri karşılayan aday öğrenciler ilk aşama olan grup zekâ/yetenek testi ile tarama aşamasından geçer. Bu aşama sonucu belirlenen öğrencilere, aday gösterildikleri alana göre (genel zihinsel, müzik ve görsel sanatlar) bireysel zekâ/yetenek testleri uygulanır.

Genel Zihinsel Yetenek Alanı: Sorulan soruları doğru ve hızlı yanıtlayan, yeni öğrenmelere açık, alışılmadık bağlantılar kurabilen ve üstlendiği görevleri tamamlamak için ısrarcı ve mükemmeliyetçi bir tutum sergileyen öğrencileri ifade eden alandır.

Görsel Sanatlar Yetenek Alanı: Aktif ve geniş bir hayal gücüne sahip, derinlik algısı ve uygun oranlarla resimleri planlayarak nesneleri ve ortamları ayrıntılarıyla görüp değişik tasarımlar yapabilecek potansiyele sahip olan bireyleri ifade eden alandır (Görsel 9.4).

Görsel 9.4: Görsel sanatlar

Müzik Yetenek Alanı: Duyduğu birden fazla sesi ve karmaşık müzikleri hatırlayıp seslendiren, çalgı aletleri ve müziğe üst düzey ilgi duyan, işitsel ve ritmik olarak yüksek performans gösteren ve müzikle ilgili fark yaratacak potansiyele sahip olan bireyleri ifade eden alandır.

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinin sonucunda özel yetenekli birey ile ilgili resmî tedbir kararı ve destek eğitim kararı verilmektedir. RAM'larda gerçekleştirilen eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci (ayrıntılı değerlendirme) sonucunda eğer bireyin resmî özel eğitim hizmetlerinden yararlanmasının uygun olduğu düşünülürse yerleştirme kararı verilir. Böyle durumlarda öğrenciler için yönlendirme ve yerleştirme süreci başlar.

SIRA SİZDE

Little Man Tate (1991) (Lidıl Men Teyt), Vitus (2006) (Vitus) veya öğretmeninizin belirlediği film seçeneklerinden istediğiniz bir tanesini izleyiniz. Filmlerle bağlantılı olarak özel yetenekli bireylerin eğitim alanında ve günlük hayatta yaşamış oldukları güçlükleri konu alacak bir kompozisyon yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

9.2. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Özel yetenekli bireylerin eğitimlerine önem verilmesi ülkelerin geleceğini nasıl etkiler? Tartışınız.
2. Özel yetenekli bireylerin eğitimlerinin kalitesini arttırmak için sizce sınıf içi uygulamalarda ne tür değişiklikler yapılabilir? Tartışınız.

9.2.1. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Bireylerin Eğitimleri

Okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitiminde amaç; özel yetenekli ve üstün zekâlı çocuğun yeteneklerini ortaya çıkarmak, bu yetenekleri en üst düzeye ulaştırarak topluma uyum sağlamalarına yardımcı olmaktır. Özel yetenekli öğrencilerin kaynaştırma programlarından yararlanması için en uygun zaman okulöncesi dönemdir. Ülkemizde okul öncesi eğitim programları normal öğrenciler için hazırlansa da özel yetenekli ve üstün zekâlı çocuklara da uygulanabilir. Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı ve özel yetenekli öğrencinin ilgi alanlarını destekleyecek şekilde etkinlik planlamaları önem arz etmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin proje çalışmaları, çocuklar için felsefe, farklı sanat dallarını tanımaya yönelik eğitimlerini zenginleştirecek çalışma ve etkinlikler planlamaları fayda sağlamaktadır. Ülkemizde bu bağlamda STEM eğitimleri, fen, matematik, teknoloji ve mühendislik gibi alanlarda beceri ve yaratıcılık kazandıran etkinlikler yapılmaktadır (Görsel 9.5). Bunun yanında duygusal farkındalık, akıl yürütme ve analitik düşünme becerilerinin kazandırılması hedefi ile "çocuklar için felsefe" adı altında P4C eğitimleri ve etkinlikleri verilmektedir.

Görsel 9.5: STEM etkinliği

Özel yetenekli çocukların kavrama yetenekleri farklı olduğundan öğrenme şekillerinde kullanılan yöntemlerin farklılaşması gerekmektedir. Öğretmenler genellikle sınıflarında aynı yöntem, teknik ve stratejileri kullanmaktadırlar. Kimi zaman öğretmen sınıfta akademik olarak başarısız olan, davranış problemi bulunan çocuklarla daha fazla ilgilenilmesi gerektiği düşünebilmektedir. Bu durum kendi kendine yetebileceği düşünülen özel yetenekli çocukların göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. Özel yetenekli çocuklar okullarda akademik olarak çoğunlukla başarı gösterseler bile, var olan potansiyellerinin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi bakımından yeteri desteği alamadıklarında başarılı olamayabilirler. Yapılan araştırmalar özel yetenekli bireylerin öğrenme becerilerine, ilgi alanlarına ve hazır bulunuşluklarına göre yeteri kadar eğitim alıp desteklendiklerinde mutlu ve başarılı olduklarını göstermektedir.

Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev alan öğreticilerin bilgi, beceri, donanım ve yeterlilikler konusunda üst düzeyde olması gerekmektedir. Bununla beraber özel yetenekli çocukların erken tanılanması ve yetenekli olduğu alanlarda erken çocukluk dönemi "aile eğitim programları" dâhilinde ailesinin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi önemlidir. Özel yetenekli öğrencinin eğitimi önce ailesinin ve öğretmeninin özel yetenekli birey hakkındaki eğitiminin tamamlanması ve beraber iş birliği içinde çalışmasıyla gerçekleşmelidir. Özel yetenekli bireyler için hazırlanacak programlarda güvenilir, tutarlı, bireysel farklılıklarını, yaşını ve ilgilerini göz önünde bulundurmak önemlidir. Özel yetenekli bireylerin eğitiminde esas alınabilecek temel ilkeler aşağıda sıralanmıştır.

- Yenilik ve yaratıcılık
- Özgünlük, esneklik ve dinamiklik

- Farklılıkları destekleyen eğitim ortamı
- İş birliği ve ekip çalışması
- Eğitim modelleri ve tanılama

Özel yetenekli çocukların eğitiminin zenginleştirilmesi amacıyla kullanılan yöntemler aşağıda belirtilmiştir.

• Hızlandırma

Özel yetenekli çocukların performanslarını arttırma, öğrenmeyi kalıcı hâle getirme ve müfredatı kısa sürede tamamlamak için uygulanan modellerden biridir. Özel yetenekli öğrencinin bulunduğu sınıftaki akranlarından akademik olarak ilerde olması nedeniyle sınıf atlatma, ders içeriğini genişletme, üst sınıftan ders alma, okula erken başlatma vb. hızlandırma uygulamaları bulunmaktadır. Hızlandırma üç şekilde yapılabilir.

1. Belirlenen dersle ilgili (matematik, fen bilgisi, Türkçe vb.) hızlandırılmış müfredatın özel yetenekli öğrenciye uygulanması
2. Belirlenen ders için öğrencinin üst sınıfa gönderilmesi
3. Özel yetenekli öğrencinin belirlenen ders için başka okula gönderilmesi

Hızlandırmada özel yetenekli çocuğun gelişim özellikleri, anne baba desteği, eğitim desteği ve ilgisi göz önünde bulundurularak öğretmeninin, aile ve diğer destek personeliyle iş birliği içinde çocuğun hangi sınıf düzeyinde hızlandırma yapacağını iyi analiz etmesi gerekmektedir.

• Gruplama

Benzer yetenekleri olan öğrencilerin sınıf içi veya sınıf dışı, uzun ya da kısa süreli beraber çalışabilmeleri için yapılan gruplamalara denir. Türkiye'de yapılan gruplamalar şu şekilde sıralanabilir.

o Özel okul: Bu okullara sadece özel yetenekli öğrenciler kabul edilir, homojen (aynı tür ve özellik) grubun en seçkin örneğidir. Fen liseleri, Anadolu güzel sanatlar liseleri bu tür eğitim kurumlarıdır. Tarihsel olarak Osmanlıda Enderun mektebi örnek verilebilir.

o Okul içinde okul: Öğrenci sayısı çok olan büyük okullarda, öğrenci sayısı az ve birbirine yakın olan okullarda uygulanan bir gruplamadır. Öğrenci sayısı az olan okullarda sayıca az olan özel yetenekli öğrenciler için uygulamalar yapmak yerine merkezî bir okulda özel yetenekli öğrencileri bir araya getirerek uygulama yapmak daha ekonomiktir. Özel yetenekli öğrenci sayısı fazla olan büyük bir okulda farklı bir bina ya da sınıfta homojen bir sınıf oluşturulabilir ve eğitim uygulamaları burada yapılabilir.

o Tam özel sınıf: Aynı sınıf düzeyinden özel yetenekli öğrencilerin tam zamanlı oluşturdukları bir homojen gruplamadır. Tam özel sınıf öğrencileri tüm yıl boyunca derslerini aynı sınıfta alırlar.

o Yarı zamanlı özel sınıf: Tam özel sınıf gibi aynı sınıf seviyesindeki öğrencilerin bir araya getirilerek oluşturduğu homojen bir gruplamadır. Tam özel sınıftan farklı olarak özel yetenekli öğrenciler belirli dersleri Türkçe, fen bilgisi, matematik vb. aynı sınıfta alırken resim, müzik, beden eğitimi vb. dersleri normal akranlarıyla kendi sınıflarında almaktadırlar.

o Karma sınıf: Okulun bütününde değerlendirilen özel yetenekli öğrenciler tanılanarak aynı düzeydeki bir sınıfta eğitim alırlar. Bunlar genelde sınıfın üçte birini ya da dörtte birini oluştururlar. Sınıfın yarısına yakınında özel yetenekli öğrenci bulunduğundan öğretmenin müfredatı esnetmesi, bir öğrencinin bulunduğu sınıfa oranla daha kolay olmaktadır.

o Derse dayalı tekrarlı gruplar: Öğrencinin başarı düzeylerinin farklı olduğu dersleri faklı seviyelerdeki sınıflardan aldığı gruplamadır. Öğrenci altıncı sınıfta olabilir ama matematiği iyi ise yedinci sınıftan matematik dersi görebilir ya da başarılı olduğu Türkçe dersini sekizinci sınıftan alabilir. Derse dayalı tekrarlı grupların uygulandığı okullarda ders program saatlerinin aynı olması gerekmektedir. Örneğin bütün sınıflar Türkçe dersini aynı saatte işlemelidir.

o Hızlandırılmış sınıflar arası sınıf: Bu gruplama tam zamanlı olması bakımından tam özel sınıflara ve farklı düzeydeki sınıflardan özel yetenekli öğrencilerden oluşması bakımından da derse dayalı tekrar gruplamalara benzemektedir. Bu öğrenciler yeteneklerine göre her bir ders için tekrar bir araya gelmek yerine bütün dersleri aynı sınıfta görürler. Çoğu hızlandırılmış, sınıf atlatılmış özel yetenekli öğrencilerden oluşmaktadır. Yani bu gruplama biçimindeki 6. sınıfta hem 4. sınıftan hem 5. sınıftan özel yetenekli öğrenci bulunabilmektedir.

o Destek eğitim odası: Bu tür uygulamaların bulunduğu okullarda özel eğitim öğrencileri, haftada bir ya da iki kez normal sınıflarından ayrı okulun başka bir sınıf veya odasında varsa diğer özel yetenekli öğrencilerle yoksa tek başına zenginleştirilmiş bir eğitim planı doğrultusunda eğitim almaktadır. Destek eğitim odasında eğitime katılacak özel yetenekli öğrencilerin aynı sınıf seviyesinde olmalarına gerek yoktur. Sınıf öğretmeni ile destek eğitim sunacak öğretmen arasında ders saatleri ve yeri ile ilgili gerekli koordinasyon sağlanmalıdır.

• Zenginleştirme

Zenginleştirme, sınıf öğretmeninin özel yetenekli öğrencinin gereksinimlerini göz önünde bulundurarak ders programını çeşitlendirmesi, genişletmesidir. Zenginleştirme çalışmaları öğretim programını destekler. Etkinliklerle ve çeşitli uygulamalarla gerektiğinde ders programı içeriği esnetilir ve özel yetenekli çocuğun ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda çeşitlendirilir. Aşağıda zenginleştirme türlerine birkaç örnek verilmiştir.

o Sıkıştırılmış müfredat: Ön değerlendirmelerle ortalamanın üstünde olan öğrencilerin ihtiyaçları ve gelişim özelliklerine göre hazırlanan müfredat programına denir. Program hazırlama sürecinde;

- Sınıf düzeyine göre hedef belirlemek,
- Hedeflere göre öğrenci seçecek ön değerlendirme araçlarına sahip olmak ya da geliştirmek,
- Bu programdan yararlanacak öğrencileri tanımak,
- Öğrencinin yetenek alanını belirlemek,
- Arkadaşlarından hızlı öğrendikleri dersleri farklı şekilde ele almak,
- Bu müfredata göre eğitim alacak öğrencilere hızlandırma veya zenginleştirme seçenekleri sunmak,
- Farklı dersleri öğrenciler için ulaşılabilir kılmak vb. süreçlere dikkat edilmelidir.

o Bağımsız çalışma: Bağımsız çalışma öğrencinin bir konu ile ilgili yapılan sınavda başarılı olması, o konu ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olma isteği ve o konuyu hızlı öğrenme potansiyeli göz önünde bulundurularak uygulanan yöntemlerden biridir. Bağımsız çalışmada ön değerlendirme testlerinin sonuçları öğrencinin bağımsız çalışacağı konu hakkında bilgi vermek için kullanılmaktadır. Öğrenci konu ile ilgili araştırma raporları, metin yazma, sunum vb. performanslar göstermektedir.

o Disiplinler arası etkinlikler: Birden fazla alanda yetenekli olan bireyler için disiplinler arası etkinliklerde çalışmak ve bu bilgileri sentezleyip harmanlamak önemlidir. Öğrenci matematik alanına ilgi duyarken aynı zamanda fizik alanına da ilgi duyabilir. Disiplinler arası çalışmalar özel yetenekli öğrenciler için ders olmaktan çok ilgilerini arttırma ve potansiyellerini ortaya koyabilecekleri etkinliklerdir. Disiplinler arası çalışmalar yapılırken konuları geniş tutmak, zaman dilimini esnek tutmak, çalışma alanı ile ilgili ek okumalar vermek, uzman desteği sağlamak ve öğrencinin çalışmasını sunmaya yardımcı olmak önemlidir.

o Mentörlük: Özel yetenekli öğrenciye öğretmeninin yetersiz kaldığı noktalarda ihtiyaç duyduğu yetenek alanıyla ilgili o alanın uzmanı kişilerce verilen destek olarak tanımlanabilir. Bu uzmanlar genellikle bilgisayar programcısı, ressam, müzisyen, yazar, doktor, sporcu, mühendis vb. alanında uzman olan biri olabilir (Görsel 9.6). Burada danışmanlığın amacı özel yetenekli bireyin ilgi alanlarını fark edebilmesi, çıkarımlarda bulunabilmesi, analiz ve değerlendirme yapabilmesini sağlamaktır. Danışmanlık planlaması yapılırken gönüllülüğe, kişinin bilgi düzeyine, zaman planlamasına ve ebeveyn izninin olmasına önem vermek gerekmektedir.

Görsel 9.6: Mentörlük

Bilim ve sanat merkezleri (BİLSEM)

Bilim ve sanat merkezleri okul öncesi, ilkokul ve ortaöğretim çağındaki özel yetenekli öğrencilerin (genel yetenek, resim ve müzik) örgün eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin farkında, kapasitelerini geliştirerek üst düzeyde kullanmalarını sağlamak için açılmış özel eğitim kurumlarıdır.

Bu modelde, temel eğitimlerini okullarda alan öğrenciler özel yetenekli oldukları alanlarda kendileriyle benzer özellikleri taşıyan diğer akranlarıyla bilim ve sanat merkezlerinde beraber eğitim almaktadırlar. Özel yetenekli çocukların sosyalleşmeleri, toplumla bütünleşmeleri ve kendi farkındalıklarına ulaşabilmeleri için normal eğitimlerine devam etmeleri aynı zamanda kendi yeteneklerini en üst düzeyde kullanmaları için BİLSEM'lerde eğitim almaları önemlidir. Bilim ve sanat merkezlerinde eğitim öğretim etkinlikleri beş aşamadan oluşmaktadır.

- **Uyum programı:** Bu programda BİLSEM'e yeni katılan öğrenciler için kurumun vizyonu, misyonu ve temel değerleri tanıtılır. Öğrencinin BİLSEM kültürünü tanıması amacıyla etkinlikler yapılmaktadır. Bu etkinlikler öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağlaması, bilimsel düşünce ve estetik duyguları geliştirmesi çerçevesinde planlanmaktadır.
- **Destek eğitim programı:** Özel yetenekli öğrencinin tanılandığı alandaki bilgi ve becerilerini diğer tüm disiplin alanlarıyla ilişkilendirdiği programdır. Bu programda öğrenci iş birliği, iletişim, grupla çalışma, problem çözme, analiz edebilme, yordama yapabilme, genelleme, teknoloji okur yazarlığı, kaynakları etkin kullanma ve yaratıcı düşünme gibi beceriler kazanır. Bu programda öğrenciler bireysel veya grupla çalışmalara başlamaktadır.
- **Bireysel yetenekleri fark ettirme programı (BYF):** Özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark etmelerini sağlamak için yapılan programlardır. Destek eğitim programı sonrasında öğrenciler gruplara ayrılır ve yaratıcılıklarını fark ettirecek, öne çıkaracak alanlarda programlar yapılır ve uygulanır. Çocukların ilgi duydukları ve yetenekli oldukları alanlarda becerilerini fark edecek etkinlikler düzenlenir. BYF döneminde proje üretim çalışmaları devam ettirilir.
- **Özel yetenekleri geliştirme programı (OYGP):** Genel zihinsel yetenek alanında özel yetenekli öğrenci BYF programını, müzik ve resim alanında özel yetenekli öğrenci ise uyum programını tamamladıktan sonra özel yeteneklerini geliştirmek için yapılan programdır. Bu programda müzik ve resim alanında özel yetenekli öğrencilere kendi alanları tanıtılır ve alan ile ilgili yeteneklerini fark ettirecek etkinlikler uygulanır.
- **Proje üretimi ve yönetimi eğitim programı:** Özel yetenekli öğrenciler her yıl en az bir proje hazırlarlar. Her türlü üretim, çalışma ve etkinlik proje hâline getirilir. Araştırma ve geliştirme birimi projelerde yenilikçi ve özgün olanlarının patent, ürün bildirimi, model başvuru veya işlemlerini gerçekleştirir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Satranç oyunu hafıza, zekâ, dikkat, konsantrasyon, uzamsal konumlandırma, bilişsel beceriler gibi birtakım bilişsel becerilerini ve bilişsel süreçleri etkin olarak kullanabilme yeterliliklerini geliştirmektedir. Satranç oyununun Mısır Piramitleri'ndeki bulgulara dayanılarak günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce oynandığı ifade edilmektedir. Satranç Çin'de ve Anadolu'da da oynanmaktaydı. İlk ismi Hindistan'da 'Çaturanga' olan satrancın 600'lü yıllarda günümüzdeki hâlini aldığı ileri sürülmektedir.. Çin ve Hindistan'dan İran'a, İran'dan Araplara, Araplardan Endülüs Emevi Devleti aracılığıyla İspanya'ya oradan da Avrupa'ya yayılmıştır. Wilhelm Steinitz (Vilyım Şınitz) ilk resmî satranç şampiyonudur.

9.2.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Bireylerin Eğitimlerinde Kullanılan Materyaller

Özel yetenekli bireylerin eğitiminde Türkçe, matematik, coğrafya, tarih, fizik, kimya, resim, müzik, seramik vb. birçok alanda kullanılan materyal bulunmaktadır. Materyallerin çoğu normal eğitimde kullanılan materyallerdir. BİLSEM'lerde çocuklar bu materyallerle ilgi ve yetenekleri kapsamında çok daha erken yaşlarda tanışmaktadırlar.

Alanında uzman personel eşliğinde kullanılan bu materyaller özel yetenekli bireyler için çoğunlukla disiplin alanları ile ilgili bütünleştirme, ayrıştırma, analiz edebilme ve yaratıcılıklarını kullanabilmelerini sağlayabilme araçlarına dönüşmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin kullandıkları materyallere örnekler aşağıda verilmiştir.

0-72 Ay Üstün Zekâlı Çocuklarda Kullanılan Materyaller

• **Hikâye küpleri ve kartları:** Zarlar düz bir zemin üzerine dağıtılır. Zarın üst tarafında görülen resimlerle ilgili çocuğun bir hikâye kurgulaması istenir. Hikâye küpleri ve kartları hayal gücünü zenginleştirme, düşündüklerini kelimelere dökme, akıcı konuşma, hazırlıksız konuşmaya alıştırma, kendini ifade etme becerisini geliştirme vb. becerileri geliştirmede kullanılmaktadır (Görsel 9.7).

• **Deney kartları (Görsel 9.8).**

Görsel 9.7: Hikâye küpleri ve kartları

Görsel 9.8: Deney kartları

• **Vücudumuzu tanıyalım deney malzemeleri (Görsel 9.9)**

• **Böcek inceleme mikroskobu:** Çevrelerinde gördükleri canlıları, mikroskobun cam bölümü içine zarar vermeden yerleştirerek inceleyebilirler (Görsel 9.10).

Görsel 9.9: Vücudumuzu tanıyalım deney seti

Görsel 9.10: Böcek inceleme mikroskobu

• **Kitap örnekleri:** Bu tür kitaplar içinde ekstra materyal bulundururlar. Çocuklar bu materyallerden kitaptaki şekil ve bilgilerden yararlanarak yeni ve yaratıcı ürünler yaparlar (Görsel 9.11).

• **Hobi setleri (Görsel 9.12).**

Görsel 9.11: Makineler nasıl çalışır el kitabı

Görsel 9.12: Hobi setleri

• **STEM setleri (Görsel 9.13).**

• **Birleştir oyna (mısır yapboz):** Çocuklar mısırları ıslatıp birbirine yapıştırarak istedikleri şekli oluştururlar (Görsel 9.14).

Görsel 9.13: STEM yapı tasarım seti

Görsel 9.14: Birleştir oyna (mısır yapboz)

• **Halka takma çıkarma (Görsel 9.15).**

• **Küçük renkli dokularla şekil oluşturma (Görsel 9.16).**

Görsel 9.15: Halka takma çıkarma

Görsel 9.16: Küçük renkli dokularla şekil oluşturma

- **Kodlama (Görsel 9.17).**
- **Bamboo Sticks setleri**

Görsel 9.17: Kodlama

- **Tangram zekâ oyunu:** Kare, dikdörtgen, üçgen, daire vb. şekillerdeki parçaları birleştirerek daha büyük şekiller oluşturulması oyunudur. Üstün zekâlı çocukların hayal gücünü ve yaratıcılıklarını geliştirmede kullanılır.
- **Oyun hamurları:** Bu materyallerin yanı sıra üstün zekâ ve özel yetenekli öğrencilerin mantık yürütme, bilimsel yollarla çözüm üretme, üç boyutta düşünebilme, neden-sonuç ilişkisi kurabilme, problemi fark edebilme ve çözüm üretebilme, bilgiyi organize edebilme, çıkarsama yapabilme vb. yeteneklerini daha da geliştirmek için kullandıkları materyallere Rubrik zekâ küpü, jenga oyunu, domino, örüntü kartları, su doku, labirentler ve hafıza kartları vb. birçok materyal eklenebilir.

BİLSEM'lerde Kullanılan Materyaller

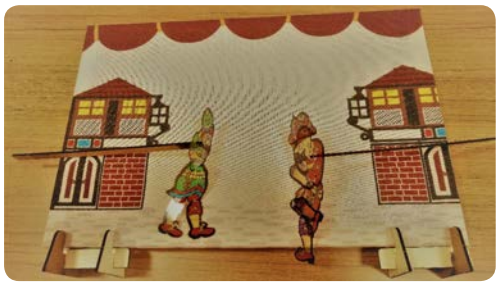
- **Harf taşları:** Üzerinde harf bulunan taşlar düz bir zemine dağıtılır. Dağıtılan taşların üzerindeki harflerden kelime türetilir. Yeni açılan harf taşlarından ise kelimenin sonuna iyelik, çekim, hâl, soru vb. Türkçe ekler getirilerek puanlar toplanır (Görsel 9.18).

Görsel 9.18: Harf taşları

- **Hikâye anlatma kartları:** Bir kutunun içindeki resimli kartlardan üç adet kart çektirilir ve öğrenciden çekilen üç kartın birbiri ile bağlantılı olacak şekilde yorumlanması istenir. Hikâye ya da şiir olarak sunulabilir. Soyut düşünceyi geliştirmek ve konular arasında bağlantı kurabilmek için kullanılır.

- **Gölge oyunu seti:** Gölge oyunu seti çocuklara verilen birer sözcük üzerinden kendi hayal dünyalarına göre ve doğaçlama olarak oynattıkları Hacivat Karagöz oyunudur (Görsel 9.19). Öğrencinin yaratıcılığını, soyut düşünme ve hayal dünyasını geliştirmeye yönelik olarak kullanılır.

Görsel 9.19: Hacivat Karagöz

o Mantık ve strateji oyunları: Mantık ve strateji oyunlarının birçok farklı çeşidi bulunmaktadır. Özel yetenekli bireylerin algılarını, hafızalarını ve bilişsel becerilerini geliştirmek için kullanılan araçlardır (Görsel 9.20).

Görsel 9.20: Geometrik şekil bloğu (puzzle)

o Aparatlı matematik problemleri seti: Matematiksel düşünme ve problem çözme becerisini geliştirmek için kullanılan materyaldir (Görsel 9.21).

Görsel 9.21: Aparatlı matematik problemleri seti

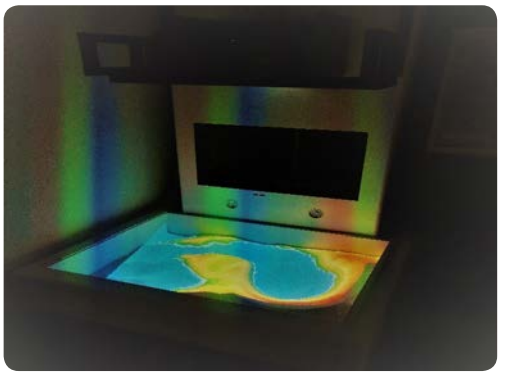
o Üç boyutlu katı cisim modelleri: Üç boyutlu cisimlerde alan, hacim, açı vb. kavramları öğrenmek için kullanılır (Görsel 9.22). Geometrinin iyi anlaşılması için uzamsal yetenek becerilerinin geliştirilmesinde kullanılır.

Görsel 9.22: Üç boyutlu katı cisim modelleri

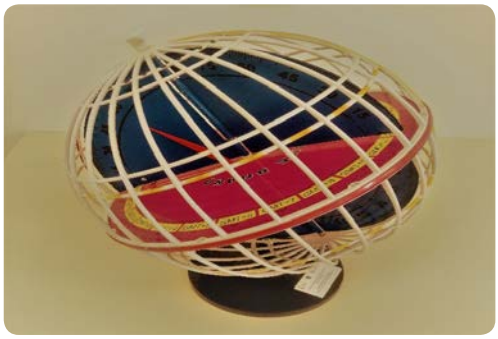
o Geometri şeridi: Geometrik şekillerin oluşturulmasını ve özelliklerinin kavranmasını sağlayan materyaldir.

o İnteraktif topografya haritası: Yeryüzü şekillerini üç boyutlu gösterebilmek için kullanılan haritadır (Görsel 9.23). Coğrafya alanında kullanılan cihaz öğrencilerin uygulamalı olarak yeryüzü şekilleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar.

Görsel 9.23: İnteraktif topografya haritası

o Enlem ve boylam maketi: Enlem ve boylamı gösterebilmek ve derecelendirmek için kullanılan makettir (Görsel 9.24).

Görsel 9.24: Enlem ve boylam maketi

o Işıklı büyüteç: Taş ve fosillerin üzerindeki mineralleri daha yakından görmek için kullanılmaktadır (Görsel 9.25).

Görsel 9.25: Işıklı büyüteç ve fosil çeşitleri

o Müzik aletleri: Müzik yeteneği olan öğrencilerin kullandıkları materyallerdir. Gitar, saz, piyano, ney, viyolonsel, def vb. (Görsel 9.26). Müzik eğitimi öğrencilerin bu alandaki yeteneklerinin gelişmesini sağlar.

Görsel 9.26: Müzik aletleri

Okul öncesinde kullanılan materyallere örnek olarak STEAM (bilim, teknoloji, mühendislik, sanat ve matematik) ve proje deney setleri, anatomik modeller, 5N 1K oyunları vb. verilebilir. Bunlar dışında özel yeteneklilerin kullandıkları coğrafya alanı için teleskop, dürbün, Dünya, Ay, Güneş modeli, kabartma haritalar, matematik alanı için manyetik lego, kesir takımı, resim alanı için ışıklı çizim masası, şövale ve boya malzemeleri, seramik atölyesi için sırlama ve pişirme fırını, kazıma seti vb. Fen bilimleri için jiroskop, Newton beşiği, Maxwell çarkı, deney tüpleri ve malzemeleri, ısıtıcılı manyetik karıştırıcı vb. Mantık ve strateji oyunlarında ise satranç başta olmak üzere her türlü strateji oyunu materyallere örnek olarak verilebilir. Dünyada gelişen teknoloji ve takibi kapsamında kimi okullarda ve BİLSEM'lerde robotik kodlama sınıfları da mevcuttur.

SIRA SİZDE

Mantık ve strateji oyunları | Tangram zekâ oyunu | Üç boyutlu katı cisimler | Gölge oyunu seti | İnteraktif topografya haritası

Mısır yapboz | Işıklı büyüteç | Böcek inceleme mikroskobu

Enlem ve boylam maketi | Hikâye küpleri

Yukarıdaki materyalleri aşağıdaki ilgili oldukları ifadelerin karşısına yazarak örnekteki gibi eşleştiriniz. Eşleştirdikten sonra materyalin çocukların hangi yetenek alanlarının gelişimine yardımcı olabileceğini tartışınız.

Kare, dikdörtgen, üçgen, daire vb. şekillerdeki parçaları birleştirerek daha büyük şekiller oluşturulması oyunudur.	.....
Çocukların çevrelerindeki canlıları daha yakından incelemek için kullandıkları materyaldir.	.....
Cisimlerde alan, hacim, açı vb. kavramları öğrenmek için kullanılır.	.....
Yeryüzü şekillerini üç boyutlu gösterebilmek için kullanılan haritadır.	.....
Çocukların ıslatıp birbirine yapıştırarak daha büyük şekiller oluşturdukları materyaldir.	.....
Zarlar düz bir zemin üzerine dağıtılır. Zarın üst tarafında görülen resimlerle ilgili çocuğun bir hikâye kurgulaması istenir.	.....
Çocuklara verilen birer sözcük üzerinden kendi hayal dünyalarına göre ve doğaçlama olarak oynattıkları Hacivat Karagöz oyunudur.	.....
Özel yetenekli bireylerin algılarını, hafızalarını ve bilişsel becerilerini geliştirmek için kullanılan, birçok farklı çeşidi bulunan materyallerdir.	.....
Taş ve fosillerin üzerindeki mineralleri daha yakından görmek için kullanılmaktadır.	.....
Enlem ve boylamı gösterebilmek ve derecelendirmek için kullanılan makettir.	Enlem ve boylam maketi

9.3 ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Özel yetenekli bireyler akranlarından farklı olarak sizce hangi özellikleri gösterebilirler? Tartışınız.

2. Özel yetenekli bir öğrencinin aynı zamanda mükemmeliyetçi olduğu da düşünülürse arkadaşlık ilişkileri sizce nasıl etkilenebilir? Tartışınız.

9.3.1. Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri

Özel yetenekli çocukların gelişimsel özellikleri; fiziksel ve motor gelişim, bilişsel gelişim, sosyal ve duygusal gelişim özellikleri olarak ele alınabilir. Bu özelliklerin birçoğu özel yetenekli çocukların sosyal çevresinde var olan olanaklar ve etkileşimler sonucunda kazanılmakta ve gelişmektedir. Özel yeteneğin gelişmesi, uygun çevresel ortamın ve bu ortamda gerekli eğitimin sağlanması ile mümkün olmaktadır.

• **Fiziksel ve Motor Gelişim:** Geçmişte özel yetenekli çocukların fiziksel gelişimlerine dair belirgin farklar olduğu ortaya konulmuş olmasına rağmen günümüzde özel yetenekli çocukların fiziksel gelişimlerindeki farklılıkların beslenme ve bakımla ilişkili olduğu kanısına varılmıştır. Özel yetenekli çocukların doğum kilosunun normalin üzerinde olması, daha kuvvetli ve sağlıklı olmaları, genellikle erken yürümeleri vb. fiziksel ve motor gelişim özelliklerine sahip olmaları özel yetenekli olmanın belirgin bir işareti olarak görülmez ancak diğer özelliklerinin yanında destekleyici bir unsur olarak kabul edilir. İnce motor becerilerin erken yaşta kazanılması, erken dil gelişimi, daha iri olma ve keskin duyulara sahip olmaları üstün zekâlı olma konusunda destekleyici unsurlar olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

• **Bilişsel Gelişim:** Özel yetenekli çocukların soyut düşünme gücü, entelektüel merak, problem çözmeye ilgi, eleştirel düşünme, erken okuma, zengin kelime dağarcığı, öz eleştiri yapabilme, kalıcı ve hedefe dönük davranış, üstlendiği görevlerde bağımsız olma, ilgi ve yeteneklerde çeşitlilik vb. çeşitli bilişsel özellikler sergiledikleri belirlenmiştir. Özel yetenekli çocuklarda bilişsel gelişim alanında görülen özelliklerden bazıları şunlardır (Tablo 9.3).

Tablo 9.3: Üstün Zekâlı Çocuklarda Bilişsel Gelişim Özellikleri

• Karmaşık ve zorlu görevleri tercih etme
• Sözcük dağarcıklarının zengin olması
• Kelimeleri yerinde ve anlamlı kullanma
• Hızlı öğrenebilme
• Geniş ilgi alanları
• Soyut düşünebilme
• Problemlere hızlı çözüm üretme
• Analiz edebilme, yordama yapabilme
• Israrcı olma
• Yaratıcı olma
• İlgili ve meraklı olma
• Aktif ve iyi gözlemci olma
• Akıl yürütme
• Eleştirel bakış açısına sahip olma
• Keşif ve icatlar yapabilme
• Zoru tercih etme isteği

- Özgün ifade biçimleri
- Güçlü hafıza ve önsezi
- Mizah ve espri yapabilme

• **Sosyal ve Duygusal Gelişim: Sosyal ve Duygusal Gelişim:** Özel yetenekli çocukların tüm gelişim alanları eş zamanlı olarak ilerlemeyebilir. Bilişsel gelişimleri takvim yaşına oranla ileri düzeyde iken fiziksel ve duygusal gelişimleri takvim yaşıyla aynı düzeyde olabilmektedir. Bilişsel ve duygusal açıdan eş zamanlı olmayan gelişim, özel yetenekli çocukların sosyal ve duygusal zorluklar yaşamasına neden olmaktadır. Artan duyarlılık, duygusal yoğunluk ve tepkisellik, farklı hissetme, mükemmeliyetçilik, ebeveynlerin yoğun beklentileri, etiketlenme, arkadaşları tarafından anlaşılmadığı hissetme vb. nedenlerle özel yetenekli çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Özel yetenekli çocuklarda görülen sosyal ve duygusal gelişim özelliklerinden bazıları şunlardır (Tablo 9.4).

Tablo 9.4: Üstün Zekâlı Çocuklarda Sosyal ve Duygusal Gelişim Özellikleri

- Genellikle kendilerinden yaşça büyük olanlarla arkadaşlık ederler.
- Başkaları ile anlaşmayı ve geçinmeyi becerirler.
- Esprileri anlamayı ve yapmayı çok erken yaşlarda kavrarlar.
- Başkaları ile yakın, içten dostluk kurabilirler.
- Başka çocukların yaşamlarına derin ve duyarlı bir yaklaşım gösterirler.
- Gelişmiş ahlaki değerlere sahiptirler.
- Haksızlık veya kendilerini kötü hissettiren durumları açıkça ifade ederler.
- Sorumluluk aldıkları aktivitelerde verimli ve üretken bir şekilde katkı sağlarlar.
- Bulundukları arkadaşlık gruplarında popülerdirler.
- İnsanlara yardımcı olma istekleri vardır.
- Bulundukları bilindik ortamlarda arkadaş veya tanıdıkların büyük çoğunluğu tarafından kabul görürler.
- Sosyal problemlerle uğraşmada olağanüstü çaba gösterirler.
- Yeni sosyal durumlara kolayca uyabilirler.
- Dış dünya ile etkileşimlerinde olgundurlar.
- Düşünce dünyaları içinde risk almayı severler.
- İnsani değerlere sahiptirler.
- İnsanlara karşı ayrımcı tavır takınmazlar.
- Toplumsal kaideleri kendileri için de gerekli görürler.
- Sosyal problemlere karşı çözüm üretirler.

- Farkındalık düzeyleri yüksek, çevreye karşı hassas ve duyarlıdırlar.

Tablo 9.5: Okul Öncesi Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri

- Uzun dikkat süresi
- Anne-baba veya kendisiyle ilgilenen kişiyi erken tanıma ve gülme
- Ses, ağrı ve acıya karşı aşırı tepki gösterme
- Gelişimsel dönüm noktalarında (yürüme, konuşma vb.) hızlı ilerleme
- Hızlı öğrenme
- Erken ve kapsamlı dil gelişimi (erken okuma yazma)
- Kitaplara karşı aşırı ilgi
- Merak etme
- Espri yapma yeteneği
- Soyut muhakeme ve problem çözme becerileri
- Hayal gücü
- Duyarlılık ve sevecenlik
- Sürekli soru sorma
- Arkadaşları ile oynarken lider olma

UYGULAMA FAALİYETİ 9.2

Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri ile İlgili Araştırma Raporu Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri ile İlgili Araştırma Raporu**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Raporunuzu üstün zekâlı ve özel yetenekli bireylerin gelişimsel özellikleri başlığı altında geçen konuları kapsayacak şekilde hazırlayınız.
- Raporunuzda kullanacağınız bilgileri çeşitli kaynaklardan (kitap, dergi, internet vb.) araştırınız.
- Raporunuzu şekil, resim, fotoğraf, tablo, grafik vb. en az üç farklı materyalle destekleyiniz.
- Raporunuzdaki bilgi ve materyallerin özgün ve birbirini destekler nitelikte olmasına dikkat ediniz.
- Raporunuzda Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Raporunuzu A4 boyutunda kâğıt kullanarak el yazılı veya bilgisayar çıktısı olarak hazırlayınız ve şeffaf dosyada teslim ediniz.
- Raporunuzu ...../...../..... tarihine kadar hazırlayıp teslim ediniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMA RAPORU HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri ile İlgili Araştırma Raporu Hazırlama" uygulama faaliyeti 9.2 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Konuya yönelik kaynak taraması yaptı.					
2. Kaynak taramasında konuyu çeşitli kaynaklardan (gazete, dergi, internet vb.) araştırdı.					
B) UYGULAMA					
3. Raporu üstün zekâlı ve özel yetenekli bireylerin gelişim özellikleri başlığı altında geçen konuları dikkate alarak hazırladı.					
4. Raporu şekil, resim, fotoğraf, tablo, grafik vb. en az üç farklı materyalle destekledi.					
5. Raporda Türkçeyi doğru kullandı, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
6. Raporu A4 boyutunda kâğıt kullanarak el yazılı veya bilgisayar çıktısı olarak hazırladı ve şeffaf dosyada teslim etti.					
7. Rapordaki bilgiler ve materyaller özgün ve birbirini destekler nitelikteydi.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
8. Raporu verilen sürede hazırladı ve teslim etti.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

9.3.2. Üstün Zekâlı ve Özel Yeteneği Olan Çocukları Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Özel yetenekli çocuklarda gözlemlenen özellikler, tüm çocuklarda belli ölçülerde gözlemlenebilen özelliklerdir. Özel yeteneğin bir göstergesi olabilmesi için bu özelliklerden birçoğunun akranlarının doğal olarak gösterdiği ölçülerin üzerindeki bir düzeyde çocukta gözleniyor olması gerekir. Ayrıca özel yetenekli bir çocukta öne çıkan bir özellik, bir başka özel yetenekli çocukta hiç görülmeyebilir. Dolayısıyla bireysel farklılıkların olabileceği dikkate alınmalıdır.

Anne babalar erken dönemden başlayarak iyi bir gözlemle çocuklarının özel yetenekli olduğuna dair ipuçları elde edebilirler. Bu çocukları diğer çocuklardan ayırt eden temel özellikler şöyle sıralanabilir (Tablo 9.6).

Tablo: 9.6: Özel Yetenekli Çocukları Fark Edebilmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Zihinsel	Yaratıcılık
• Hızlı öğrenir. • Meraklıdır. • Dikkatlidir. • Akranlarına göre sözel yeteneği daha ileridir. • Erken yaşta okumayı ve yazmayı öğrenir. • Yaşça kendisinden büyük çocuklarla arkadaşlık edinir. • İlgilendiği konulara karşı aşırı duyarlıdır. • Yüksek mizah anlayışı vardır. • Yeni deneyimlere açıktır ve zoru sever. • Öğrendiği bilgileri kolay unutmaz. • Akranlarına göre problem çözme ve planlama becerisi yüksektir.	• Soru sormayı ve araştırmayı sever. • Orijinal fikirlere sahiptir. • Bağımsız çalışmayı tercih eder. • Öğrendiği yeni bir deneyimi tecrübe etmek ister. • Hayal gücü akranlarına göre yüksektir. • Bir amaca ulaşmak veya çözüm üretmek için birçok farklı yol dener. • Bazı şeyleri kendi düşüncesi doğrultusunda deneyimlemek ve yapmak ister. • Kendisinden beklenmeyen cevaplar verir, fikirler sunar.
Liderlik	**Resim-Müzik (Sanat)**
• Yaşıtları ve kendisinden büyüklerle kolay iletişim kurar. • Değişikliğe ve yeni durumlara uyum sağlar. • İstedikleri hedeflere ulaşmak için çevresindekileri zorlar. • Çevresindeki insanları yönlendirme ve etkileme potansiyeli yüksektir. • Genellikle kendi akranları tarafından oyunlarda veya grup etkinliklerinde ilk seçilen kişidir.	• Müzik aktivitelerini çok sever. • Müziğe karşı duyarlı ve hassastır. • Herhangi bir ritmi zorlanmadan tekrar edebilir. • Sesler veya ritimler arasındaki tonlama farkını kolaylıkla algılayabilir. • Resim çizme, boyama gibi etkinliklere çok fazla zaman ayırır. • Nesneleri detayları ile hatırlar. • Sanat etkinliklerini uzun süre dikkatlice takip edebilir. • Sanat etkinlikleri düzenlemeyi sever.

Bunların yanında daha az uyku ihtiyacı, gelişim basamaklarında hızlı ilerleme (erken yürüme, erken konuşma), geniş kelime dağarcığı, akıcı konuşma, güçlü hafıza, iyi gözlem yeteneği, tekdüze işlerden çabuk sıkılma, eleştirel düşünebilme, deney ve icatlara meraklı olma (Görsel 9.27), aynı anda birkaç işi yapabilme, yoğunlaşabilme vb. birçok özelliğin gözlemlenmesi, ailelerin ve öğretmenlerin erken çocukluk döneminde çocukların üstün zekâlı olduğuna dair ipuçları edinmeleri açısından önem arz etmektedir.

Görsel 9.27: Deney ve icatlara meraklı olma

SIRA SİZDE

Aşağıda verilen olaylara karşı Deniz'in vermiş olduğu tepkilerin özel yetenekli bireylerin hangi özellikleriyle ilişkili olabileceğini karşılarına yazınız. Etkinlik bittikten sonra sınıfla paylaşınız.

Öğretmenin verdiği ödevi yaptıktan sonra kendisi beğenmediği için ödevi öğretmene vermek istememesi	Mükemmeliyetçi
Deniz'in kendisine yönelik yapılan haksızlığa öfkelenmesi ve bu durumu her aklına geldiğinde dile getirmesi	.....
Çevre kirliliğinin açlık üzerine etkileri belgeselini izleyen babasına bu konu ile ilgili sürekli sorular sorması	.....
Komşuya misafirliğe gittiklerinde Deniz'in kendisiyle yaşıt olan komşunun küçük çocuğuyla oynamak yerine, evde maket köprü yapma ödevi olan komşunun büyük oğluna sürekli köprü ile ilgili soru sorması	.....
Deniz'in öğretmenin sınıfta iki grup oluşturarak yapmalarını istedikleri etkinliği tamamladıktan sonra diğer grubun etkinliğine müdahale edip yönlendirme isteği	.....
Ailece izledikleri dizide geçen, prize takılı şarj cihazında kısa devre oluştuğu için çıkan kıvılcımları gören ev ahalisinin panik anında, Deniz'in babasına dönerek "şarterleri indirmesi lazım değil mi baba?" demesi	.....
Öğretmenin sınıfta iki grup oluşturulması ve bu grupların birer temsilcisinin olması gerektiğini, bunun için beş dakikaları olduğunu söyledikten sonra Deniz'in bu ortamda iki dakika sonra temsilci olarak grubu oluşturması	.....
Deniz'in ders çalışmak veya oyun oynamak yerine sürekli annesinin kendisine aldığı kemanı çalmak istemesi	.....
Sınıfta oynatılan oyunda birinci olmadığı için üzülmesi	.....
Deniz'in iletişimde bulunduğu ortamlarda akışkan ve etkileyici konuşması	.....

9.4. ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÖZEL YETENEKLİ OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ARAÇ GEREÇLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Özel yetenekli bireylerin özellikleri göz önüne alındığında bu bireylerin günlük hayatta sizce ne tür sorunlarla karşılaşabilecekleri hakkında tartışınız.

2. Geçmiş konularda edindiğiniz bilgileri göz önünde bulundurarak normal akranlarıyla eğitim almanın özel yetenekli öğrenciye faydalarının neler olabileceği konusundaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

9.4.1. Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Önemi

Üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklar eğitimlerinde özel okullar veya homojen gruplar vb. modellerden faydalanabilecekleri gibi olanaklar dâhilinde kaynaştırma eğitiminden de yararlanabilmektedirler. Çocukların homojen gruplar hâlinde mi yoksa zenginleştirilmiş müfredat eşliğinde normal çocuklarla mı eğitimlerine devam etmeleri gerektiği hâlâ tartışılan konulardan biridir. Normal akranlarıyla aynı ortamda eğitim görmenin yararlı olduğuna dair araştırmalar mevcuttur. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 26 farklı eyalette yüz bin öğrenci üzerinde yapılan araştırma bulgularına göre ayrı eğitim ortamlarında öğrenim gören üstün yetenekli öğrencilerin normal sınıflarda öğrenim gören öğrencilere kıyasla akademik benlik kavramlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Özel yetenekli öğrenciler için kaynaştırma önemli bir eğitim uygulamasıdır.

Kaynaştırma eğitimi, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin normal akranlarıyla bir arada eğitim almalarıdır. Kaynaştırma eğitimine dâhil edilen özel yetenekli öğrenci bu eğitimden faydalanırken hedef; özel yetenekli öğrencinin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarmak, bunları en üst düzeyde kullanmasına yardımcı olmaktır. Bunun için en uygun zaman okul öncesi dönemdir. Özel yetenekli öğrenci kaynaştırma eğitimine alınırken dikkat edilmesi gereken hususlardan biri özel yetenekli olduğu düşünülerek kendisinin desteğe ihtiyacı olmadığının düşünülmesidir. Özel yetenekli öğrenci bireyselleştirilmiş eğitim programı dâhilinde çalışılmalıdır. Özel yetenekli çocuk ihtiyaçları doğrultusunda desteklenmeli, etkinliklerle zenginleştirilmiş bir ortam sunulmalı, böylelikle var olan potansiyelinin ortaya çıkarılmasında yardımcı olunmalıdır.

Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde kaynaştırmanın önemi şöyle sıralanabilir.

- Özel yetenekli öğrencinin desteklenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen her türlü etkinlik, özel yetenekli birey yanında normal öğrenciyi de destekler ve geliştirir.
- Özel yetenekli öğrenciler normal akranlarıyla beraber sosyalleşerek toplumla uyum sağlar (Görsel 9.28).
- Özel yetenekli öğrencilerin normal akranlarıyla aynı ortamda eğitim almaları ebeveynleri bu sürece daha fazla katkıda bulunmaya motive etmekte ve çaba sarf etmeye odaklamaktadır.

Görsel 9.28: Grup etkinliği

- Özel yetenekli öğrencilerin ebeveynleri kaynaştırma eğitimi ile beraber uzman desteği alırlar ve böylece çocuklarına nasıl yardımcı olacaklarını öğrenirler.
- Kaynaştırma eğitiminde model alarak öğrenme önemlidir. Özel yetenekli öğrenci normal akranlarıyla bir arada zaman geçirerek olumlu davranış geliştirmektedir.
- Kaynaştırma eğitimi öğrencileri sosyalleştirmekte ve sosyal-duygusal açıdan kendilerini yalnız hissetmelerinin önüne geçmektedir.
- Özel yetenekli öğrencilerin özelliklerinden bir tanesi liderliktir. Ancak homojen eğitim ortamında çocukların çoğunun kendisi gibi olması liderlik özelliklerini sergilemesine engel olabilmektedir. Bu yeteneğinin kaynaştırma eğitimiyle beraber ortaya çıkması kolaylaşabilmektedir.
- Okul öncesi dönemde çocuklar yaşları itibarıyla içlerinden geldiği gibi doğal davrandıklarından arkadaşlık ilişkileri kabul edici ve doğal ilerler. Bu durumlarda kolay sosyalleşir, kendini iyi hisseder böylece ortama adapte olur ve uyum gösterirler (Görsel 9.29).
- Kaynaştırma eğitimi öğretmenin bilgi, beceri ve donanımına katkıda bulunmaktadır.

Görsel 9.29: Okul öncesi dönemde oyun oynayan çocuklar

9.4.2. Kaynaştırma Eğitimi Alan Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukların Eğitim Ortamlarının Niteliği

Özel yetenekli bireyler gelişmiş dil becerileri, bilişsel beceriler, duyarlılık ve özerklik gibi özelliklere sahiptirler. Özel yetenekli öğrenciler bilim, müzik, resim, sanat, spor vb. alanlarda yordama, analiz etme, farkındalık geliştirme, motivasyon, yaratıcılık, akıl yürütme, geniş hayal gücü, kendi duygularını ve yeteneğini anlayabilme, problem çözme, hızlı düşünebilme, sürekli öğrenme azmi vb. becerilere sahiptirler. Sosyal olarak empati kurabilme, haksızlığa karşı gelme, yüksek ahlaki tutum, liderlik, farklılıklara duyarlı olma vb. özellikler bulundururlar. Bu öğrencilerin farkındalıklarını arttırmak, ilgi ve yeteneklerini geliştirmek, toplumla kaynaşmalarını sağlamak, duygusal olarak yalnız olmadıklarını hissettirmek için uygun eğitim ortamlarının sağlanması önemlidir. Bunun için yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir.

- Sınıf ortamı ve düzeni öğretmenin yapmak istediği etkinlik veya öğretim programının hedeflerinin öğrenciye aktarımını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir. U şekli veya minderlere oturma vb.
- İlgi alanları gözetilerek gerekli teknolojik materyaller bulundurulmalıdır.
- Öğrenme ortamında atölyelere yer verilmelidir.
- Sınıflar materyal olarak zenginleştirilmeli ve materyale ulaşım kolaylaştırılmalıdır.
- BİLSEM'lerde merkezin içinde sınıfta ise belli alanlarda hobi alanları, hobi köşeleri oluşturulabilir.
- Öğrencilerin farkındalığını arttıracak etkinlikler düzenlenmelidir.
- Öğrencinin yaratıcılığını ve problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik sorular sorulmalıdır.
- Bireysel ve grup çalışmalarına yer verilmelidir (Görsel 9.30).

Görsel 9.30: Grup çalışması

- Öğrenme becerisi ve hızı göz önüne alınarak ödevler verilmelidir.
- Liderlik vasfını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Kaynaştırma eğitiminde müfredat esnek olarak kullanılabilmeli ve program zenginleştirmesi yapılmalıdır.
- Özel yetenekli öğrencilerin proje yürütmelerine, etkinlik planlamalarına izin verilmelidir.
- Öğrencilere serbest zaman etkinlikleri için izin verilmeli, böylece ilgi duydukları alanda bağımsız çalışmalar yapabilmelidirler.
- Sınıf ortamı dışında öğrenme ortamları oluşturulmalı ve arazi, müze vb. yerlerde eğitimler yapılmalıdır (Görsel 9.31).

Görsel 9.31: Müzede eğitim

- Öğretmenlerin iyi iletişim kurması, çatışma çözme becerilerine sahip olması, güncel bilgileri takip etmesi ve beden dilini iyi kullanması gerekmektedir.
- Öğretmenler güler yüzlü, şefkatli, sabırlı olmalı ve öğrenciye bilgiyi ilgi çekici şekilde sunabilmelidir.
- Teorik bilgilerden çok deneye, gözleme ve araştırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- İlgi duyulan konuda proje geliştirmeye ve bunu sınıf ortamında sunmaya izin verilmelidir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

"Türk Einstein'ı" olarak tanınan ve uluslararası üne sahip olan Oktay Sinanoğlu (1935-2015), Türk kimya mühendisi ve akademisyendir. 1960 yılında Yale Üniversitesi'ne katılmış ve 1963 yılında aynı üniversiteye kimya profesörü olarak atanmıştır. 28 yaşındayken Yale Üniversitesi'nin 20. yüzyıl tarihindeki en genç profesörü unvanını almıştır. Yale'deki görev süresi boyunca çeşitli Türk üniversitelerine, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Konseyi'ne ve Japon hükümetinin Bilimi Teşvik Cemiyeti'ne sık sık danışmanlık yapmıştır. Hayatını bilime adayan ve Türkiye'de kurumsal kimyanın gelişimi noktasında önemli çalışmaları bulunan Sinanoğlu, aynı zamanda Türkçe bilincinin yaygınlaştırılmasına da önemli katkılar sağlamıştır.

9.4.3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Örnekleri

Özel yetenekli çocukların aynı türde faaliyetlerde bulunması belli bir süreden sonra sıkıcı olmaya başlayabilir. Bu sebeple yeteneklerini ortaya çıkarabilecekleri, zenginleştirilmiş etkinliklere ihtiyaç duyabilirler. Etkinlik uygulanırken özel yetenekli çocukların iş birliği, iletişim, grupla çalışma, problem çözme, analiz edebilme, tahmin edebilme, genelleme, teknoloji okur yazarlığı, kaynakları etkin kullanma, yaratıcı düşünme, soyut düşünme gücü, entelektüel merak, problem çözmeye ilgi, eleştirel düşünme, erken okuma, zengin kelime dağarcığı, öz eleştiri yapabilme, kalıcı ve hedefe dönük davranış vb. becerilerini geliştirmeye yönelik olmasına dikkat edilmelidir.

Grup hâlinde yapılan etkinlik ve çalışmalarda üstün yetenekli çocuğa seviyesine uygun sorular sorulmalı, düşüncelerini ve bulduğu çözüm önerilerini açıklamasına fırsat verilmeli böylece sıkılması ve etkinliği sıradan bulmasının önüne geçilmelidir. Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde ailelerin ve öğretmenlerin iş birliği içinde olmaya önem vermeleri gerekmektedir. Okuldaki etkinlikler evde de sürdürülmeli, ebeveynler çocukların eğitiminde yetersiz kaldıklarında etkinliklerden faydalanmalıdır. Aşağıda bazı etkinliklere yer verilmiştir.

ETKİNLİK

Hikâye Küpleri

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Hayal gücünü zenginleştirme, yaratıcılığı geliştirme

Araç Gereç: 9 adet ahşap küp (bir kenarı 3,5 cm olacak), küplerin her bir yüzeyine sabitlenecek görsel baskılar veya çizimler

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı küplerin her bir yüzeyine hikâye oluşturmaya uygun 54 kelime (yağmur, güneş, şemsiye, ev, çocuk, yiyecekler, hayvanlar, duygu belirten ifadeler, taşıtlar, telefon vb.) seçerek görsellerini çizer ve baskısını yapıştırır.
- Küpler zemine serbestçe bırakıldığında küplerin üst yüzeyindeki görsellerden yola çıkarak bir hikâye oluşturulacağı ifade edilir.
- Küpleri hikâyesinde hangi sırayla kullanacağını çocuk belirler.
- Bireysel veya grup etkinliği olarak gerçekleştirilebilir.

ETKİNLİK

STEM Yaklaşımı ile Araba Yapımı ve Havanın Gücü Deneyi

Süre: 20 dakika

Etkinliğin Amacı: Yaratıcılığı geliştirme, analitik düşünme ve planlama, strateji geliştirme, problem çözme becerilerini geliştirme

Araç Gereç: Plastik şişe, 4 adet plastik şişe kapağı, 1 adet balon, 3 adet pipet, ahşap çubuk, bant

İşlem Basamakları

- Sınıf, uygulayıcı tarafından gruplara ayrılır.
- Pet şişe ve diğer malzemeler çocuklara verilir.
- Plastik bir şişe yan yatırılır. Bir araba yapılacak şekilde tekerlek yerleri, şişenin taban kısmının tam ortası ve tepe kısmı işaretlenir.
- Plastik şişe kapakları, gerekli güvenlik önlemleri alınarak uygulayıcı kontrolünde delinir.
- Tekerlek için açılan deliklerden ince pipet geçirilir, ardından da pipetlerin arasından çöp şişler geçirilir.
- Delinen kapaklar çöp şişlere takılarak arabanın tekerlekleri yapılır.
- Pet şişenin delinen üst kısmından geçirilen kalın pipet, şişe tabanındaki delikten çıkarılır.
- Şişenin tepesindeki pipetin ucuna şişirilmiş bir balon takılır ve hava kaçırmayacak şekilde bantla sabitlenir.
- Pipetin diğer ucu, balonun hava kaçırmaması için tıkanır. Pipetin tıkalı ucu açılıp yere bırakıldığında tasarlanan arabanın hareket etmesi sağlanır (Görsel 9.32).
- Deney ve etkinlik tamamlandıktan sonra havanın itme gücüyle ile ilgili sohbet edilir.

Görsel 9.32: STEM araba modeli

ETKİNLİK

İstasyon Tekniği ile Resim Yapma

Süre: 20 Dakika

Etkinliğin Amacı: İletişim ve iş birliği becerisini geliştirme, başlanan bir işi bitirme, düşünme becerisi ve üretkenliği destekleme.

Araç Gereç: 4 adet 50x70 ebadında resim kâğıdı, pastel boya, müzik çalar

İşlem Basamakları

- 4 adet masa üzerine resim kâğıdı ve pastel boya yerleştirilir. Masalar numaralandırılır.
- Uygulayıcı tarafından çocuklar 4 gruba ayrılır ve gruplar numaralandırılır.
- Uygulayıcı masalara koyduğu resim kâğıtları üzerinde farklı resim boyama tekniği kullanacaklarının açıklamasını yapar.
- 1.Masa: Nokta kullanarak resim çizme, boyama
- 2.Masa: Soyut resim çizme, boyama
- 3.Masa: Çizgiler kullanarak resim çizme, boyama
- 4.Masa: Serbest resim çizme, boyama
- Müzik açıldığında gruplara ayrılan çocuklar masaların başına geçerek masa numarasına uygun boyama yapmaya başlar.
- Uygulayıcı müziği durdurduğunda çocuklar kendi masalarını bırakıp bir sonraki masada arkadaşlarının bıraktığı yerden boyamaya devam eder.
- Tüm masalarda çocuklar grup hâlinde boyama yapıp etkinliğe başladıkları ilk masaya döndüklerinde etkinlik bitirilir (Görsel 9.33).
- Çocuklara kendilerinin başlayıp tüm sınıfın katılımıyla bitirilen resimler ile ilgili duygu ve düşünceleri sorulur.

Nokta kullanarak resim çizme, boyama

Soyut resim çizme, boyama

Çizgiler kullanarak resim çizme, boyama

Serbest resim çizme, boyama

Görsel 9.33: İstasyon tekniği ile hazırlanan resim çizme, boyama çalışmaları

ETKİNLİK 4

Evimizin Adresi

Süre: 40 dakika

Etkinliğin Amacı: Proje geliştirme becerilerini destekleme, iş birliği yaparak problem çözme yetenekleri gelişimini sağlama, yaratıcılık ve hayal gücünün gelişimini destekleme.

Araç Gereç: Boş kutu, renkli fon kartonları, yapıştırıcı, makas, oyuncak araba

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı, bir hafta önceden velilere haber vererek veli katılımı yapılacağını duyurur. Çocukları ile birlikte maket ev tasarlayacaklarını, gelirken yanlarında oyuncak araba getirmelerini söyler.
- Belirlenen günde tüm malzemeler masanın üzerine yerleştirilir.
- Veliler çocukları ile birlikte maket ev tasarlarlar (Görsel 9.34).
- Tasarlanan evler sokak, cadde oluşturulacak şekilde zemine yerleştirilir.
- Uygulayıcı, çocuklardan sokak ve cadde aralarında yürümelerini ister. Daha sonra oyuncak arabalar ile cadde ve sokak üzerinde trafik akışı canlandırmaları istenir.
- Uygulayıcı, çocuklara oturdukları evin adresi ile ilgili sorular yönelterek adres bilmenin önemini anlatır.

Görsel 9.34: Maket evler

ETKİNLİK 5

Takım Arkadaşım

Süre: 20 Dakika

Etkinliğin Amacı: Akranlarıyla iş birliği yapabilme ve dikkat becerilerini destekleme

Araç Gereç: İki adet kutu, çok sayıda küçük plastik top, kâğıt bardak,

İşlem Basamakları

- Çocuklar önce iki gruba ayrılır ve kendi içinde ikişerli eş olurlar.
- Gruplar için yan yana yarışacakları iki masa hazırlanır.
- Masanın üzerinde içi toplarla dolu olan bir kutu ve aralarında yeterli mesafede olan bir boş kutu yerleştirilir.
- Her iki gruptan aynı anda ikişer çocuk yarışır.
- Eşler masanın başına geldiklerinde karşılıklı bir şekilde dururlar. Birer ellerine kâğıt bardak geçirirler.
- Bardak geçirdikleri elleriyle birbirlerine destek olarak topu tutup boş kutuya geçirmeye çalışırlar.
- Topları en hızlı aktaran grup oyunu kazanır.

ETKİNLİK 6

Doğada Neler Var?

Süre: 25 dakika

Etkinliğin Amacı: Duygu ve düşüncelerini görsel sanat teknikleriyle ifade edebilme.

Araç Gereç: A4 kâğıdı, değişik yaprak çeşitleri, yapıştırıcı

İşlem Basamakları:

- Çocuklar okul bahçesinde veya yakın çevrede bir doğa incelemesine çıkarılır.
- Etraflarında gördükleri farklı şekil ve büyüklükte yaprakları toplamaları istenir.
- Yaprak toplama işi tamamlandıktan sonra çocuklar halka oluşturacak şekilde yere oturtulur.
- Yaprak toplarken gördükleri varlıklar ve doğayı koruma hakkında yaş ve gelişim düzeylerine uygun şekilde çocuklarla sohbet edilir.
- Sohbet tamamlandıktan sonra sınıfa geri dönülerek çocuklardan yerlerine oturması istenir.
- Uygulayıcı, yapraklarla ilgili yapılmış etkinlik örneklerini gösterir.
- Çocuklardan, yaprakları kullanarak istedikleri hayvan türlerinden birini yapmalarını ister.
- Yapraktan hazırlanan hayvanlar tamamlandıktan sonra sınıfta sergilenir (Görsel 9.35).

Görsel 9.35: Yapraktan hazırlanan hayvan figürleri

ETKİNLİK 7

Hayvan Barınağı Tasarlama

Süre: 20 Dakika

Etkinliğin Amacı: Yaratıcılığı geliştirme. Analitik düşünme ve planlama, strateji geliştirme, problem çözme becerilerini geliştirme

Araç Gereç: Tahta bloklar, hayvan figürleri

İşlem Basamakları

- İnşaat mühendisliği meslek grubuna ait görseller çocuklara gösterilir. Çocuklardan gördüklerini anlatmaları ve görseldeki mesleği tahmin etmeleri istenir.
- Çocuklardan gelen cevaplar dinlendikten sonra oyun alanının ortasına tahta bloklar ve değişik hayvan figürleri yerleştirilir.
- Çocuklar gruplara ayrılır.
- Uygulayıcı, çocuklardan blokları kullanarak grupça hayvanların kullanabileceği barınak tasarlamalarını ister.
- Tüm grup tasarımları tamamlandıktan sonra uygulayıcı, çocuklardan barınakları hayvanların nasıl kullanacaklarını anlatmalarını ister (Görsel 9.36).

Görsel 9.36: Hayvan barınağı

ETKİNLİK 8

Robot Yapımı

Süre: 20 Dakika

Etkinliğin Amacı: Yaratıcılığı geliştirme. Analitik düşünme ve planlama, strateji geliştirme.

Araç Gereç: Farklı yapıda ve büyüklükte mutfak gereçleri (kepçe, kaşık, süzgeç, tabak, bardak, elek, alüminyum tepsi vb.) koli bandı, ip, müzik çalar

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı, çocuklardan mutfakta kullanılan gereçleri getirmelerini ister.
- Getirilen gereçler tüm çocukların görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerine yerleştirilir.
- Uygulayıcı, çocuklardan mutfak gereçlerini kullanarak bir robot yapmalarını ister.
- Robotun parçaları birbirine birleştirilirken koli bant kullanılmasına rehberlik edilir (Görsel 9.37).
- Uygulayıcı, robot yapımı tamamlandıktan sonra çocuklarla sohbet eder.
- Müzik açılır ve çocukların robot gibi hareket ederek dans etmelerine rehberlik edilir.

Görsel 9.37: Robot yapım modeli

ETKİNLİK

Duygu Blokları

Süre: 30 dakika

Etkinliğin Amacı: Duygularını tanıma ve ifade edebilme becerisini destekleme.

Araç Gereç: Ahşap denge oyunu ya da dikdörtgen prizma şeklinde hazırlanmış ahşap bloklar

İşlem Basamakları

- Uygulayıcı etkinliğe başlamadan ahşap blokların üzerine çeşitli duyguların isimlerini (mutluluk, üzüntü, öfke, hayal kırıklığı, heyecan, endişe, kıskançlık vb.) her birinden üçer tane olacak şekilde yazar ve karışık bir şekilde bırakır.
- Ahşap bloklar oyunun kuralına uygun olarak üç tane yatay, üç tane dikey olacak şekilde üst üste dizilerek bir kule oluşturulur.
- Çocukların her biri sırayla kuleyi yıkmadan bir blok çeker ve kulenin en üstüne dizer.
- Uygulayıcı çocuğun çektiği bloğun üzerinde yazan duyguyu okuyarak çocuklara bu duyguyla ilgili sorular sorar. Örneğin mutluluk yazılı blok için,
  - Mutlu olduğunu mimiklerinle ifade et.
  - En son neye mutlu olmuştun?
  - Seni mutlu eden şeyler nelerdir?
  - Arkadaşlarının hangi davranışları seni mutlu eder vb. sorular çeşitlendirilerek çocuklara yöneltilir.
- Çocukların tamamı çektikleri bloklardaki duygular hakkında konuşana dek etkinlik devam eder.

UYGULAMA FAALİYETİ 9.3

Kaynaştırma Eğitimi Alan Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "**Kaynaştırma Eğitiminde Üstün Zekâ Ve Özel Yetenekli Bireylerin Özelliklerine Uygun Etkinlik**" hazırlarken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde üstün zekâ ve özel yetenekli bireylerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırınız.
- Etkinlik çalışmasını üstün zekâ ve özel yetenekli bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırlayınız.
- Etkinlik çalışmasını yaratıcılık, hayal gücünü destekleme, bilimsel merak uyandırma veya liderlik yeteneklerinden en az birini destekleyecek şekilde hazırlayınız.
- Etkinlik için önerilen süreyi, etkinliğin amacını ve varsa etkinlikte kullanılan araç gereci belirtiniz.
- Etkinliğin işlem basamaklarını yazınız.
- Etkinlikte Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.
- Etkinliği ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN ÜSTÜN ZEKÂ VE ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİNE UYGUN ETKİNLİK HAZIRLAMA" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde Dil ve Konuşma Bozuklukları olan Çocukların Özelliklerine Uygun Etkinlik Hazırlama" uygulama faaliyeti 9.3 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde üstün zekâ ve özel yetenekli bireylerin özelliklerine uygun etkinlikleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Etkinliği üstün zekâ ve özel yetenekli bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak hazırladı.					
3. Etkinliği üstün zekâ ve özel yetenekli olan bireylerin yaratıcılık, hayal gücünü destekleme, bilimsel merak uyandırma veya liderlik yeteneklerinden en az birini destekleyecek şekilde hazırladı.					
4. Etkinlik için önerilen süreyi, etkinliğin amacını ve varsa kullanılan araç gereci belirtti.					
5. Etkinliğin işlem basamaklarını yazdı.					
6. Etkinliğin yazımında Türkçenin doğru kullanımına, yazım ve imla kurallarına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
7. Etkinliği verilen sürede teslim etti.					
8. Etkinliği teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 8 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 8*5=40'tır.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/40]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

9.4.4. Kaynaştırma Eğitimi Alan Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Çocuklar İçin Kullanılan Araç Gereçlerin Özellikleri

Özel yetenekli çocukların eğitimi için kullanılacak araç gereç seçiminde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar şunlardır.

- Araç gereçlerin hijyenik olmasına ve kolay temizlenmesine dikkat edilmelidir.
- Çocuklara zarar verecek materyal kullanmamaya özellikle dikkat edilmelidir.
- Bilimsel deneyler yapılırken kimyevi maddelerin kullanımına hassasiyet gösterilmeli, gerekli korunma önlemleri alınmalıdır. Örneğin koruyucu gözlük, eldiven, maske vb. (Görsel 9.38).

Görsel 9.38: Etkinlikte koruyucu gözlük ve eldiven kullanımı

- Çocukta merak uyandırmalı, araştırma, inceleme, keşfetme vb. duygularını geliştirmelidir.
- Çocuğun yeteneklerini geliştirmeye yönelik olmalıdır.
- Araç gereçler yapılacak olan etkinliğin amacına ve içeriğine uygun olarak seçilmelidir.
- Çocuğun gelişim dönemine ve ihtiyaçlarına uygun olmalıdır.
- Kullanılacak araç gereçler yaratıcılığı desteklemelidir.
- Çocuğun dikkatini çekebilecek aynı zamanda eğlendirebilecek araç gereçler kullanılmalıdır.
- Tercih edilen araç gereçler akranlarıyla iletişimini arttıracak nitelikte olmalıdır.
- Travmatik geçmişi bulunan çocuğun yaşamış olduğu olayı hatırlatacak araç gereç kullanımından sakınılmalıdır.
- Kullanılan materyalin sağlam olmasına ve kolay taşınabilir olmasına dikkat edilmelidir.

9.4.5. Kaynaştırma Eğitimi Alan Üstün Zekâlı ve Özel Yetenekli Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

Kaynaştırma eğitiminde özel yetenekli öğrencilere yönelik yapılan araç gereçlerin öğrencilerin, hayal gücünü kullanabileceği, yaratıcılık ve üretebilme becerilerini geliştirebilecek, lider özelliklerini ileri taşıyabilecek, keşfedici düşünme becerilerini destekleyerek merak uyandırıcı özellikte olmasına özen gösterilmelidir. Araç gereç üretiminde özel yetenekli öğrencinin akranlarıyla birlikte hareket ederek paylaşımcı olmayı ve iş birliğini öğrenebilecek şekilde çalışmasına yardımcı olunmalıdır. Araç gerecin niteliği özel yetenekli çocuğun yaşına, gelişimsel özelliklerine ve mevcut performansına uygun olmalıdır. Aşağıda özel yetenekli çocuklara uygun araç gereç örnekleri ve bu araç gereçlerin yapım aşamaları verilmiştir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Anadolu Üniversitesi ve TÜBİTAK desteğiyle Anadolu Üniversitesi Üstün Zekâlıların Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı tarafından 2007 yılında bir program olarak kurulan ÜYEP, 2014 yılında uygulama ve araştırma merkezine dönüştürülmüştür. Kapsam olarak Türkiye'deki ilk ve tek program olma özelliğini taşımaktadır. Merkezin amacı öğrencilerin entelektüel potansiyellerini en üst düzeye taşımalarına yardımcı olacak farklılaştırılmış eğitim ve rehberlik hizmetleri sunmaktır. Ayrıntılı bilgi için; https://uyep.anadolu.edu.tr/hakkimizda

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

Araç Gerecin Adı: Sayılarla Oyun

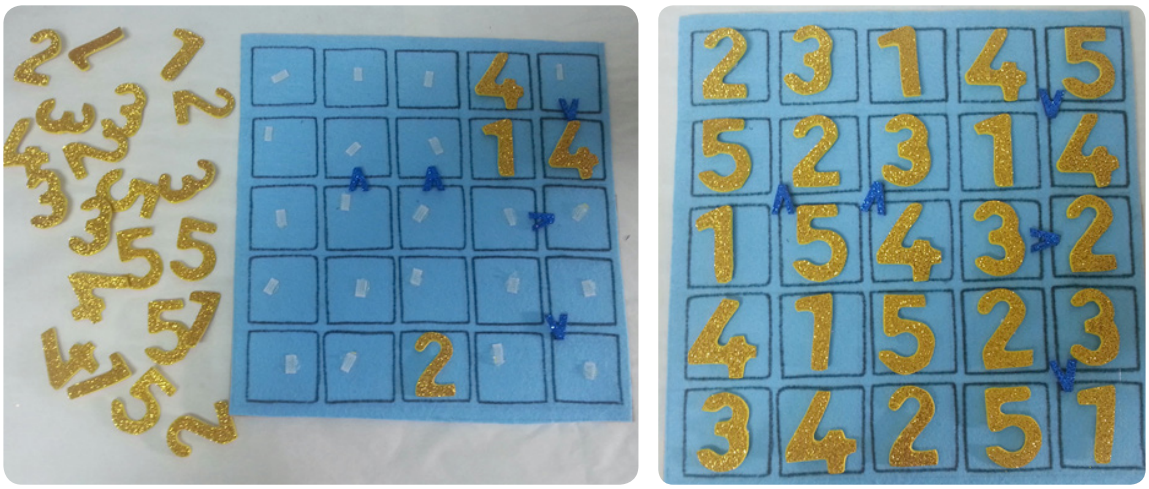
Araç Gerecin Amacı: El ve göz koordinasyonu, görsel algı beceri

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 3 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 3 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Fon kartonu, eva süngeri, yapışkanlı cırt cırtlı bant, makas, yapıştırıcı

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Etkinlik masalarına malzemeler konularak materyalin hazırlanmasına başlanır.
- Fon kartonu üzerine kareler çizilir. Karelerin içine yapışkanlı cırt cırtlı bant kesilerek yapıştırılır.
- Sayılar eva süngerinden kesilerek hazırlanır. Arkalarına yapışkanlı cırt cırtlı bantların diğer tarafı yapıştırılır.
- Hazırlanan materyal çocuğa gösterilir. Eksik olan sayıları her sırada sayılardan bir tane olacak şekilde bulup tamamlaması sağlanır (Görsel 9.39).

Görsel 9.39: Sayılarla oyun

ARAÇ GEREÇ YAPIMI

2

Araç Gerecin Adı: Doğal Afet (Deprem)

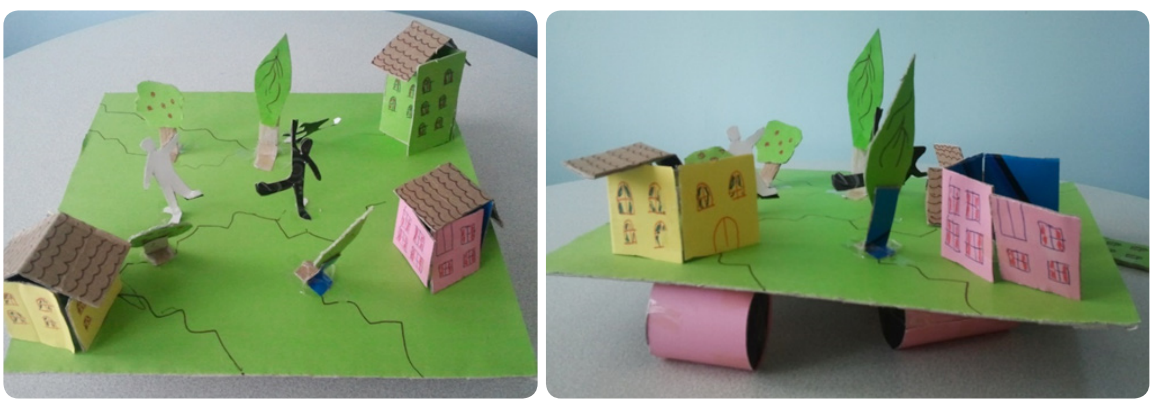
Araç Gerecin Amacı: Sebep ve sonuç ilişkisi, sosyal gelişim, çevresinde tehlikeli olabilecek durumları fark edip gerekli tedbirleri alabilme

Araç Gerecin Hazırlanma ve Uygulama Süresi: Öğretmen öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gereci hazırlama süresi 3 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan etkinlik materyalinin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereçler sınıfta 3 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Mukavva, renkli fon kartonları, renkli kalemler, tuvalet kâğıdı rulosu, makas, yapıştırıcı

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Mukavvanın üstüne fon kâğıdı yapıştırılır.
- Fon kartonlarından evler yapılır ama mukavvanın üzerine yapıştırılmaz sadece konulur.
- Renkli kalemlerle pencereleri çizilir.
- Fon kartonundan ağaçlar kesilerek mukavvanın üstüne yapıştırılır.
- Mukavvadan insanlar kesilerek üstleri boyanır.
- Tuvalet kâğıdı rulosu el işi kâğıdı ile kaplanır, içine kuru baklagiller konularak iki ağzı kapatılır. Hazırlanan tuvalet kâğıdı ruloları mukavvanın altına konularak mukavva sallanır. Sallanınca tuvalet kâğıdı rulolarından ses çıkar ve üstündeki evler devrilir.
- Önceden seçilmiş çocuklara uygun hazırlanmış bir deprem videosu seyrettirilir. "Burada neler oluyor?" diye sorulur.
- "Fay hattı üzerine evler, caddeler yapılmış. Fay hattındaki hareketlenmeler sonucu evler ve caddede bulunan her şey sallanıyor. Deprem bir yer sarsıntısıdır. Sarsıntı sonucu evler, okullar ve diğer binalar yıkılabilir." Açıklamasını yaptıktan sonra bir deney yapılacağı söylenir.
- Hazırlanan araç masanın üzerine konur. Deney uygulanır. Olanları gözlemlemesi istenir. Gözlemlerini ifade etmesine fırsat verilir (Görsel 9.40).

Görsel 9.40: Deprem deneyinin anlatıldığı araç

ARAÇ GEREÇ YAPIMI 3

Araç Gerecin Adı: Şekillerin Eksik Parçalarını Bul

Araç Gerecin Amacı: Bütünsel algı, el-göz koordinasyonu, benzerlikler, görsel ayrımlaştırma

Araç Gerecin Hazırlanma Süresi: Öğretmen, öğrencilere bir hafta süre vererek kaynak araştırması yapmalarını ve bulunan örnekleri incelemelerini ister. Bu süre içinde gerekli malzemeler hazırlanır. Sınıfta araç gerecin hazırlama süresi 4 ders saatidir. Verilen sürede tamamlanamayan araç gerecin bir sonraki derse kadar tamamlanma sürecine öğrenci evde devam eder. Verilen sürede tamamlanan araç gereç sınıfta 2 ders saati süresinde uygulanır.

Yapımında Kullanılan Malzemeler: Eva süngeri, yapıştırıcı, makas, siyah tahta kalemi, turuncu renk fon kartonu

Araç Gereci Hazırlama ve Uygulama İşlem Basamakları

- Araç gerecin hazırlık aşamaları ve yapılma amacı ile ilgili konuşulur. Örnek çalışma çeşitleri gösterilerek incelenir.
- Renkli eva süngerleri Görsel 9.41'de görüldüğü gibi çizilerek kesilir. Kenarlarına kontur çizilir.
- "Şekle bak, parçalara bak ve eksik parçaları uygun yerlere koyarak şekli tamamla" yönergesi verilerek çocukların yapmasına rehberlik edilir.

Görsel 9.41: Şekillerin eksik parçalarını bul

UYGULAMA FAALİYETİ 9.4

Kaynaştırma Eğitiminde Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı

Süre: 1 Hafta

Derste edindiğiniz bilgiler doğrultusunda "kaynaştırma eğitiminde üstün zekâ ve özel yetenekli olan çocuklara uygun araç gereç" yaparken aşağıda verilen işlem basamaklarını göz önünde bulundurunuz.

- Kaynaştırma eğitiminde üstün zekâ ve özel yetenekli olan bireylere uygun araç gereçleri araştırınız.
- Araç gereci üstün zekâ ve özel yetenekli olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak yapınız.
- Araç gereci kaynaştırma eğitiminde üstün zekâ ve özel yetenekli olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak yapınız.
- Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat ediniz.
- Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat ediniz.
- Araç gereci ...../...../..... tarihinde teslim ediniz.
- Yaptığınız araç gereci teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarınızın görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergileyiniz.

Hazırladığınız bu uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki derecelendirme ölçeğinde yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

"KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE ÜSTÜN ZEKÂ VE ÖZEL YETENEKLİ OLAN ÇOCUKLARA UYGUN ARAÇ GEREÇ YAPIMI" UYGULAMASI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Yönerge: "Kaynaştırma Eğitiminde Üstün Zekâ ve Özel Yetenekli Olan Çocuklara Uygun Araç Gereç Yapımı" uygulama faaliyeti 9.4 tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre ne kadar başarıya ulaşıldığını ölçmek için

Çok zayıf: 1 **Zayıf: 2** **Orta: 3** **İyi: 4** **Çok iyi: 5**

derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile puanlayınız.

Öğrencinin Adı-Soyadı:	Öğretmenin Adı-Soyadı:
Sınıfı-No:	Değerlendirme Puanı:
Tarih:	İmza:

ÖLÇÜTLER	DERECELER				
A) UYGULAMAYA HAZIRLIK	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1. Kaynaştırma eğitiminde üstün zekâ ve özel yetenekli olan bireylere uygun araç gereçleri araştırdı.					
B) UYGULAMA					
2. Araç gereci üstün zekâ ve özel yetenekli olan bireylerin gelişimsel özelliklerini dikkate alarak yaptı.					
3. Araç gereci kaynaştırma eğitiminde üstün zekâ ve özel yetenekli olan çocukların kullandığı araç gereçlerin özelliklerine uygun olarak yaptı.					
4. Araç gerecin yapımında kullanılan malzemelerin dayanıklı ve sağlığa uygun olmasına dikkat etti.					
5. Araç gerecin özgün ve işlevsel olmasına dikkat etti.					
C) UYGULAMANIN SONLANDIRILMASI					
6. Araç gereci verilen sürede teslim etti.					
7. Araç gereci teslim tarihinden sonraki ilk ders saatinde arkadaşlarının görebileceği şekilde sınıfın uygun bir yerinde sergiledi.					
SÜTUN TOPLAMLARI					
ÖLÇEK PUANI					

Ölçek puanını 100'lük sisteme dönüştürme işlemi: Her bir ölçüt için belirlenen en yüksek puanın 5 olduğu bu ölçme aracında toplam 7 ölçüt vardır. Bu nedenle bu ölçme aracından alınabilecek en yüksek puan 7*5=35'tir.

PUAN=[(Öğrencinin ölçek puanıx100)/35]

DEĞERLENDİRME:

Uygulama ile ilgili notlar

.....

.....

.....

A — Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise ''D'' yanlış ise ''Y'' yazınız.

1. **(.....)** Üstün/özel yetenek kavramı, üstün genel zekâ potansiyeliyle sınırlı kalmayıp bu üstün zekânın yaşamla gelişerek bir veya birkaç alanda olgunlaşması ile oluşan kapasite olarak tanımlanmaktadır
2. **(.....)** Özel yetenekli çocuklar okullarda akademik olarak destek almasalar bile her zaman başarılıdırlar.
3. **(.....)** Mantık ve strateji oyunları; özel yetenekli bireylerin algılarını, hafızalarını ve bilişsel becerilerini geliştirmek için kullanılan araçlardır.
4. **(.....)** Tam özel sınıf, aynı sınıf düzeyinden özel yetenekli öğrencilerin tam zamanlı oluşturdukları bir homojen gruplamadır.
5. **(.....)** Özel yeteneğin gelişmesi için özel yetenekli bireyin çevresel ortamdan ve standart eğitimden tamamen izole edilmesi gerekir.
6. **(.....)** Özel yetenekli çocukların kaynaştırma eğitiminde bireyselleştirilmiş eğitim programı uygulanır.
7. **(.....)** Özel yetenekli çocukların kaynaştırma eğitiminde yalnızca bireysel çalışmalara yer verilmelidir.

B — Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

8. Ruf üstün zekâyı ..... grupta ele almıştır.
9. Sınıf öğretmeninin özel yetenekli öğrencinin gereksinimlerini göz önünde bulundurarak ders programını çeşitlendirmesi ve genişletmesine ..... denir.
10. Kare, dikdörtgen, üçgen, daire vb. şekillerdeki parçaları birleştirerek daha büyük şekiller oluşturulması oyununa ..... denir.
11. Güzel sanatlar ya da sahne sanatlarında üstün ürünler ortaya koyabilmeye ..... denir.
12. Özel yetenekli öğrenciye öğretmeninin yetersiz kaldığı noktalarda ihtiyaç duyduğu yetenek alanıyla ilgili o alanın uzmanı kişilerce verilen desteğe ..... denir.
13. Bilim ve sanat merkezlerinde eğitim öğretim etkinlikleri ..... aşamadan oluşmaktadır.
14. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin normal akranlarıyla bir arada eğitim almalarına ..... denir.

C — Aşağıdaki soruları okuyarak doğru cevap seçeneğini işaretleyiniz.

15. Aşağıdaki isimlerden hangisi üstün zekâ ve özel yetenek alanında bir kuram veya model <u>geliştirmemiştir</u>?

A) Howard Gardner
B) Louis Thurstone
C) Stephen Hawking
D) Joseph Renzulli
E) Robert Sternberg

16. Aşağıdakilerden hangisi tanılamanın niteliğini artırmak için göz önünde bulundurulması gereken ilkelerden biridir?

A) Çalışkanlık
B) Kapsamlılık
C) Sürdürülebilirlik
D) Üretkenlik
E) Verimlilik

17. Aşağıdakilerden hangisi özel yetenekli çocuklar için uygun eğitim ortamı sağlamada öncelikli <u>değildir</u>?

A) Eğitim verilen belli alanlarda hobi alanları, hobi köşeleri oluşturulabilir.
B) Müfredat dışına çıkmayarak çalışmalar yapılmalıdır.
C) Teorik bilgilerden çok deneye, gözleme ve araştırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
D) Öğrenme ortamında atölyelere yer verilmelidir.
E) İlgi alanları gözetilerek gerekli teknolojik materyaller bulundurulmalıdır.

18. Aşağıda şıklarda verilen materyallerden hangisinin kullanımı 0-72 ay üstün zekâlı çocuklar için uygundur?

A) Enlem ve boylam maketi
B) Harf taşları
C) Işıklı büyüteç
D) İnteraktif topografya haritası
E) STEM setleri

19. "Özel eğitim öğrencilerinin haftada bir ya da iki kez normal sınıflarından ayrı okulun başka bir sınıf veya odasında varsa diğer özel yetenekli öğrencilerle yoksa tek başına zenginleştirilmiş bir eğitim planı doğrultusunda eğitim aldıkları gruplamadır." **tanımı hangi gruplamaya aittir?**

A) Tam özel sınıf
B) Derse dayalı tekrarlı gruplar
C) Yarı zamanlı özel sınıf
D) Destek eğitim odası
E) Karma sınıf

20. Aşağıdakilerden hangisi özel yeteneği olan çocukları fark edebilmede dikkat edilmesi gereken noktalardan biri <u>değildir</u>?

A) Yaşıtlarıyla oyun oynama
B) Hızlı ve kolay öğrenme
C) Deney ve icatlara meraklı olma
D) Geniş kelime haznesi ve akıcı konuşma
E) Tekdüze işlerden çabuk sıkılma

21. Aşağıdakilerden hangisi özel yetenekli öğrenciler için etkinlik hazırlanırken göz önünde bulundurulması gereken faktörlerden biri <u>değildir</u>?

A) İş birliğini geliştirmeli
B) Yalnızca özel yetenekli birey faydalanmalı
C) Eleştirel düşünmeye yardımcı olmalı
D) Yaratıcı düşünmeye teşvik etmeli
E) Merak duygusunu arttırmalı

22. Aşağıdakilerden hangisi özel yetenekli bireyin sosyal-duygusal gelişim alanında göstermiş olduğu özelliklerden biridir?

A) Kelimeleri yerinde ve anlamlı kullanırlar.
B) Sözcük dağarcıkları zengindir.
C) İlgi alanlarına bağlı olarak dikkat süreleri uzundur.
D) Hızlı öğrenme kapasiteleri vardır.
E) Gelişmiş ahlaki değerlere sahiptirler.

Aşağıdaki soruların cevabını ilgili boşluğa yazınız.

23. Özel yetenekli öğrencilerin kullandıkları materyallerden dört tanesini yazarak birinin kullanım özellikleri hakkında kısaca bilgi veriniz.

.....
.....

24. Özel yetenekli olan çocukların bu özelliklerinin sosyal- duygusal gelişim alanına olan etkilerini kısaca açıklayınız.

.....
.....

CEVAP ANAHTARI

1. ÖĞRENME BİRİMİ

A 1. Y, 2. D, 3. D, 4. D, 5. D, 6. Y, 7. Y, 8. D

B 9. Tıbbi tanı, 10. Bütüncül yaklaşım, 11. Ekip, 12. Eğitim performansı

C 13. B, 14. E, 15. A, 16. D, 17. C, 18. D, 19. A, 20. E, 21. A

2. ÖĞRENME BİRİMİ

A 1. D, 2. Y, 3. Y, 4. D, 5. Y, 6. D

B 7. Braille, 8. Az gören, 9. Tıbbi değerlendirme, 10. Ekolali, 11. Abaküs, 12. Görme alanı, 13. Rehberlik ve araştırma merkezi

C 14. E, 15. D, 16. A, 17. B, 18. D, 19. A, 20. A

3. ÖĞRENME BİRİMİ

A 1. D, 2. Y, 3. D, 4. Y, 5. Y, 6. D, 7. Y

B 8. 0-140, 9. Hafif, 10. Parmak hecelemesi, 11. Oda, 12. İşitsel/sözel, 13. Frekans, 14. Metin telefon

C 15. B, 16. D, 17. B, 18. A, 19. D, 20. D

4. ÖĞRENME BİRİMİ

A 1. Y, 2. D, 3. Y, 4. Y, 5. D, 6. D, 7. D

B 8. konuşma, 9. İfade edici dil, 10. Mutizm, 11. Disleksi, 12. Genişletme, 13. Sabotaj, 14. Hızlı ve karmaşık konuşma

C 15. C, 16. A, 17. E, 18. D, 19. A, 20. B, 21. B, 22. C

5. ÖĞRENME BİRİMİ

A 1. D, 2. Y, 3. Y, 4. D, 5. D, 6. Y, 7. Y, 8. Y

B 9. Birinci düzey önleme, 10. Kaynaştırma eğitimi, 11. Beceri hızı, 12. Akran eğitimi, 13. Zihinsel gelişim

C 14. C, 15. D, 16. B, 17. D, 18. C, 19. D, 20. B, 21. A, 22. C

6. ÖĞRENME BİRİMİ

A 1. D, 2. Y, 3. Y, 4. D, 5. Y, 6. D, 7. D

B 8. İskelet kası, kalp kası, 9. Serebral palsi, 10. Protez, 11. dört, 12. Ortez

C 13. A, 14. C, 15. E, 16. D, 17. B, 18. E, 19. D

7. ÖĞRENME BİRİMİ

A 1. D, 2. Y, 3. D, 4. Y, 5. D, 6. Y, 7. Y

B 8. iki, 9. akran, 10. Bağımsız OÇEM, 11. Rett Sendromu, 12. İşitsel

C 13. C, 14. E, 15. E, 16. A, 17. C, 18. E, 19. C, 20. D, 21. B, 22. E

8. ÖĞRENME BİRİMİ

A 1. Y, 2. D,3. Y, 4. Y, 5. Y, 6. D, 7. Y, 8. D, 9. Y, 10. D, 11. Y, 12. Y

B 13. Dikkat eksikliği, 14. Disgrafi, 15. İşitsel işlemleme bozukluğu, 16. Dispraksi, 17. Görsel işlemleme bozukluğu

C 18. D, 19. C, 20. B, 21. D, 22. E, 23. E

9. ÖĞRENME BİRİMİ

A 1. D, 2. Y, 3. D, 4. D, 5. Y, 6. D, 7. Y

B 8. analitik, yaratıcı ve pratik, 9. zenginleştirme, 10. interaktif topografya haritası, 11. üstün sanat yeteneği, 12. mentörlük, 13. beş, 14. kaynaştırma

C 15. C, 16. C, 17. B, 18. A, 19. D, 20. D, 21 B, 22 E

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Abalı, O. (2015). Hiperaktivite ve Dikkat Eksikliği. İstanbul: Adeda Yayıncılık.
- Abalı, O. (2016). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite . İstanbul: Adeda Yayıncılık.
- Abioğlu, Ş. S.-Ü. (2018). Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu DEHB olan çocuklar için alıştırma kitabı. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Akçamete A. G. (2009). Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim (2. baskı) Ankara: Kök Yayıncılık
- Aksoy Veysel (2019). Özel Eğitim Ankara: Pegem Akademi.
- Alev Girli, A. B. (2014). Öğrenme Güçlükleri. Ankara: Eğiten Kitap
- Aral, N. & Gürsoy, F. (2007). Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Atbaşı, E. S. (2018). Özel Eğitimde Sosyal Uyum Becerilerinin Öğretimi. Ankara: Eğiten Kitap.
- Avcıoğlu, H. (2020). İşitme Yetersizliği Olan Öğrenciler. Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim. Ankara: Pegem Akademi.
- Baniel, A. (2019). Sınırlarını Aşan Çocuklar. İstanbul: Doğan Kitap.
- Barth, K. (2006). Öğrenme Güçlüklerini Erken Tespit Etmek. İzmir: İlya Yayınevi.
- Batu, E.S., Çolak, A. (2012). Özel Gereksinimli Çocukların Kaynaştırılması. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bayhan, P. S. & Artan, İ. (2007). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bildiren, A. (2019). Özel (Üstün) Yetenekli Çocuklar. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgi, A. D. (2017). Okuma Yazmada Öğretimsel Stratejiler. Ankara: Eğiten Kitap.
- Bilir, Ş. (1999). Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü Yayınları.
- Bıçakçı, D. D. (2018). Otizmi Oyuna Getir. İstanbul: Ekinoks Yayınevi.
- Çalış, O. K.-S. (2018). Disleksi Özgül Öğrenme Güçlüğü. İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Çiftçi T. İ. (2016). Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler. Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, E. E. (2016). Dil Gelişimi ve Kuramları. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Demiryürek, P. Şafak, P. (2019). Özel Eğitim ve Kaynaştırma. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Deniz, M. Y. (2019). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu. Ankara: Eğiten Kitap.
- Diken.H. (2011). Özel Eğitime Gereksinim Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Diken, H. (2012). Özel Eğitim-2 Özel Eğitim Uygulamaları. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Durualp, E. (2011). Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimi. Ankara: Eğiten Kitap.
- Erden, S. K.-G. (2017). Özgül Öğrenme Bozukluğu Genişletilmiş Nöropsikometri Bataryası. Konya : Eğitim Yayınevi.

- Eripek. S. Vuran S. (2009). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Esra Acar, İ. A. (2014). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. Ankara: Eğiten Kitap.
- Eşme-Yurdakul, D. Y. (2009). Otizmde Görsel İletişim Tekniklerinin Kullanımı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Eti, İ. (2020). Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Eyüboğlu, M. (2019). Çocukluktan Erişkinliğe Otizm Spektrum Bozukluğu. Ankara: Eğiten Kitap.
- Garland, T. (2018). Otizm & Duyusal İşlem Bozukluğu Çocuklar İçin Pratik Aktiviteler. İstanbul : Bilim Teknik Yayınevi.
- Guıse, G. R.-N.-J. (2020). Çocuklar ve Gençler İçin Büyük Disleksi Aktiviteleri. İstanbul: Platform Yayıncılık.
- Gürsel, O. (2007). İlköğretimde Kaynaştırma. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim yayınları.
- Gürsel, O. (2020). Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler. Ankara: Pegem Akademi.
- Gürsoy, P. D. (2011). Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. İstanbul : Morpa Kültür Yayınları.
- Jongsma, A. E. (2016). Erken Çocukluk Eğitiminde Müdahale. Ankara: Eğiten Kitap.
- Kalkan, A. (2019). Özgül Öğrenme Güçlüğü . Adana: İzge Yayınevi.
- Kaya, E. K.-M. (2020). Öğrenme Güçlüğüne Oyunla Müdahale. Ankara: Us Yayınları.
- Kaya, İ. B.-M. (2021). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğuna Oyunla Müdehale. Ankara: Us Yayınları.
- Kobal, G. (2003). Ortopedik Yetersizlikten Etkilenmiş Olan ve Sağlık Yetersizliği olan Çocuklar. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Kurt, H. (2020). Evde Okulda Dislekside İlkyardım. İstanbul: Platform Yayıncılık.
- Küçük, H. M. (2016). Özel Eğitimde Rekot Kırdıran Etkinlikler. Ankara: Eğiten Kitap.
- Kürkçüoğlu, G. K. (2016). Otistik Çocuklar İçin Davranışsal Eğitim Programı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Maviş, İ. (2020). Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Öğrenciler. Ankara: Pegem Akademi.
- Murray, R. K.,Granner, D. K. (2004). Harper'ın Biyokimyası. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Necate, P. D. (2014). Özel Eğitim. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Sargın, N., Avşaroğlu, S. (2016). Eğitimden Psikolojik Yansımalar. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Olkun, Y. M.-S. (2020). Diskalkuli Matematik Öğrenme Güçlüğü Tanımı, Yaygınlığı, Nedenleri, Tanılanması. Ankara : Pegem Akademi.
- Oflaz, Ş. Otizm. İstanbul: Zeytinburnu RAM Yayınları.
- Öz, A. Y. (2013). Aileler ve Öğretmenler İçin El Kitabı Tüm Yönleriyle Özel Bebekler% Çocukların Gelişimi ve Etkinlik Örnekleri. Ankara: Eğiten Kitap.
- Özbaran, B. (2019). Okul Öncesinde Hiperaktivite Belirtiler Psikososyal Eğitsel Tedaviler. İstanbul: Mavi Delta Yayıncılık.
- Özbey, Ç. Otizmli Çocukları Birlikte Eğitelim. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Özbey, D. Ç. (2012). Dünden Bugüne Otizm. İstanbul: Yuka Kıds Eğitim Hizmetleri.
- Özdemir, E. S. (2021). Otizmde Doğru Adımlar. Konya: E. Serge Özdemir Arma Matbaa.
- Özman, E. R. (2017). Öğrenme Güçlüğü karşısında temel bilgiler ve uygulamalar. Ankara: Eğiten Kitap.

- Persson, D. S. (2018). Otizm ve Otistik Zeka (4.baskı b.). İstanbul: Yuka Kıds Eğitim Hizmetleri.
- Persson, D. S. (2012). Otizm ve Otistik Zeka (3. baskı b.). İstanbul: Yuka Kıds Eğitim Hizmetleri.
- Piştav A. P. (2019). İletişim, Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Öğrenciler. Özel Eğitim ve Kaynaştırma. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sak,U. (2013). Üstün Zekâlılar, Özellikleri, Tanılanmaları, Eğitimleri. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sak.U. (2020). Üstün Zekâlı Öğrencilerin Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Sher, B. (2018). Duyusal İşlem Bozukluğu İçin Günlük Oyunlar. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Sher, B. (2017). Otizm ve Duygusal İşlem Bozukluğu Olan Çocuklarda Erken Dönem Katılım Oyunları. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Sığırtmaç, D, A. Erken Çocuklukta Özel Eğitim ve Kaynaştırma. Ankara: Pegem Akademi.
- Sucuoğlu, B. (2009). Zihin Engelliler ve Eğitimleri. Ankara: Kök Yayıncılık
- Sürmeli, Z. (2019). Özgül Öğrenme Bozukluğu. Ankara: Akademisyen Kitapevi A.Ş.
- Sürücü, Ö. (2017). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Anne Baba Öğretmen El Kitabı. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şafak. P. (2010). Görme Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şahbaz ,Ü. (2019). Özel Eğitim ve Kaynaştırma. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahbaz, Ü. (2019). Görme Yetersizliği Olan Çocuklar. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şenay, O. (2000). Sessizliğin Sesini Dinliyorum Sesimi Duyan Yokmu. İstanbul: Zeytinburnu Rehberlik Araştırma Merkezi.
- Şimşek, R. (2019). Dikkat Eksikliği ve Disleksi. İzmir: Bere Kitap.
- Taş, I. (2020). Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Tazegül, D. B. (2020). Otizm Duygusal Oyunlar. Beykoz-İstanbul: Ekinoks Yayınevi.
- Tertemiz, N. (2017). Matematikte Öğretimsel Stratejiler. Ankara: Eğiten Kitap.
- Todd, D. S. (2017). Otizm Spektrum El Kitabı. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Turhan, C (2019). Fiziksel Yetersizlikleri ve Süreğen Hastalıkları Olan Öğrenciler. Özel Eğitim. Ankara: Pegem Akademi.
- Uysal, H. (2008). Fiziksel Yetersizliği / Süreğen Hastalığı Olan Öğrenciler. Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim. Ankara: Pegem Akademi.
- Willis, C. (2020). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Yaşam, Sosyal ve Dil Becerilerinin Öğretimi. İstanbul: Platform Yayıncılık.
- Wolmer, L. (2011). Hiperaktivite ve Hayat. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Yılmaz Bolat, E. (2020). Görme Yetersizliği Olan Çocuklar ve Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

GENEL AĞ KAYNAKLARI

- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/04115235_meslekieitimdebtnletirmeuygulamalar.pdf Erişim tarihi ve saati: 02.02.2021 16:00
- https://www.acevokuloncesi.org/ogrenme-ortami/fiziksel-ortam/ogrenme-merkezleri/ Erişim tarihi ve saati: 05.02.2021 14:00
- https://orgm.meb.gov.tr/www/gorme-engelliler-ilkokullari-orta-okullari-ve-ozel-egitim- Erişim tarihi ve saati: 05.02.2021 15:20
- meslek-egitim-merkezleri-gorme-engellilernin-haftalik-ders-cizelgeleri-guncellendi/icerik/1059 Erişim tarihi ve saati: 07.02.2021 16:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_07/27112647_mebozelegitimsinifi.pdf Erişim tarihi ve saati: 07.02.2021 16:30
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102429_GORME_YETERSYZLYYY_OLAN_BYREYLER_TR.pdf Erişim tarihi ve saati: 08.02.2021 16:40
- https://www.zeiss.com.tr/vision-care/daha-iyi-goerme-kesfi/goermeyi-anlamak/insan-goezue.html#3 Erişim tarihi ve saati: 15.02.2021 13:30
- https://www.anadolu.edu.tr/akademik/yuksekokullar/295/engelliler-entegre-yuksekokulu/genel-bilgi Erişim tarihi ve saati: 17.02.2021 11:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/04010347_itmeengellibireylerdestekeitimprogram.pdf Erişim tarihi ve saati: 19.02.2021 10:00
- http://tid.meb.gov.tr/isaret-dilleri/ Erişim tarihi ve saati: 19.02.2021 12:00
- http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonetmeliYi_son_hali.pdf Erişim tarihi ve saati: 20.02.2021 16:00
- http://www.tkbbv.org.tr/menu/70/dil-bagi-ankiloglossi-nedir-op-dr-yusuf-orhan-ucal Erişim tarihi ve saati: 20.02.2021 13:00
- https://web.archive.org/web/20150402112749/http://www.hurriyet.com.tr/pazar/16118766.asp Erişim tarihi ve saati: 20.03.2021 15:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonetmeliYi_son_hali.pdf Erişim tarihi ve saati: 12.03.2021 14:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/22171231_ozel_egit_mat_katalog.pdf Erişim tarihi ve saati: 02.02.2021 17:00
- https://www.zicev.org.tr/egitim-yontemleri/kaynastirma-egitimi/ozel-egitime-giris-kaynastirma-egitimi Erişim tarihi ve saati: 12.03.2021 17:00
- https://canvas.anadolu.edu.tr/courses/13026/files/339189/download?wrap=1 Erişim tarihi ve saati: 21.03.2021 13:00
- https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/sites/default/files/posterler/41x55_noronlar_poster.pdf Erişim tarihi ve saati: 12.03.2021 19:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102238_BEDENSEL_YETERSZYLYYY_OLAN_BYREYLER_TR.pdf Erişim tarihi ve saati: 12.03.2021 10:00
- http://www.ftrdergisi.com/uploads/pdf/pdf_3963.pdf Erişim tarihi ve saati: 14.03.2021 19:00

- https://asi.saglik.gov.tr/liste/23-%C3%A7ocuk-felci-poliomyelit-hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1-nedir-belirtileri-nelerdir.html Erişim tarihi ve saati: 17.03.2021 14:00
- https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/metabolizma-ve-colyak/%C3%A7%C3%B6lyak-nedir.html#:~:text=%C3%87%C3%B6lyak%20hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20(ya%20da%20Gluten,olu%C5%9Fturan%20bir%20sindirim%20sistemi%20hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1d%C4%B1r. Erişim tarihi ve saati: 17.03.2021 14:00
- https://www.ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/kanunlar/engelliler-hakkinda-kanun/ Erişim tarihi ve saati: 18.03.2021 18:00
- https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ruhsagligi-anasayfa.html Erişim tarihi ve saati: 14.03.2021 17:00
- https://orgm.meb.gov.tr/ozelimegitimdeyimmobil/1/pdf/oceetkucuk3.pdf Erişim tarihi ve saati: 12.03.2021 15:00
- https://orgm.meb.gov.tr/kitaplar/otizimli_cocuk_aile_el_kitab%C4%B1.pdf Erişim tarihi ve saati: 17.03.2021 18:00
- https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ruhsagligi-anasayfa.html Erişim tarihi ve saati: 04.04.2021 10:00
- https://orgm.meb.gov.tr/kitaplar/otizimli_cocuk_aile_el_kitab%C4%B1.pdf Erişim tarihi ve saati: 01.04.2021 11:00
- https://sozluk.gov.tr. Erişim tarihi ve saati: 12.03.2021 11:00
- http://ogem.gazi.edu.tr/posts/view/title/yapim-asamasinda-141135?siteUri=ogem Erişim tarihi ve saati: 15.03.2021 19:00
- https://disleksiozelogrenmedernegi.org/disgrafi/ Erişim tarihi ve saati: 21.03.2021 12:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102315_DYKKAT_EKSYKLYYY_VE_HYPERAKTYVYTE_BOZUKLUYU_OLAN_BYREYLER_TR.pdf Erişim tarihi ve saati: 20.03.2021 20:00
- https://orgm.meb.gov.tr/kitaplar/Dikkat_eksikligi_egitiminde_ogretmen_el_kitabi.pdf Erişim tarihi ve saati: 21.03.2021 12:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102620_OYRENME_GUCLUYU_OLAN_BYREYLER__TR.pdf Erişim tarihi ve saati: 22.03.2021 11:00
- https://www.rehberlikarastirma.com/ozel-ogrenme-guclugunde-kaynastirma-egitimi Erişim tarihi ve saati: 21.03.2021 09:00
- http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonetmeliYi_son_hali.pdf Erişim tarihi ve saati: 22.03.2021 09:30
- https://www.tsf.org.tr/federasyon/tarihce Erişim tarihi ve saati: 23.03.2021 15:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_02/27052325_stnyeteneklocuklarinzellkler.pdf Erişim tarihi ve saati: 15.03.2021 12:00
- https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_guz/ustun_zekali_ve_yetenekli_cocuklar_ve_egitimleri/5/index.html#konu-1 Erişim tarihi ve saati: 06.03.2021 17:00
- https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/4773/01_05_uestuen-yetenekli-%C3%A7ocuklar-kitab%C4%B1.pdf Erişim tarihi ve saati: 15.03.2021 13:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/19122200_07143702_Aile_EYitim_KYlavuzu.pdf Erişim tarihi ve saati: 19.03.2021 15:00
- https://news.yale.edu/2015/04/20/memoriam-oktay-sinano-lu-renowned-theoretical-chemist Erişim tarihi ve saati: 16.03.2021 16:35
- http://kalemacademy.org/Cms_Data/Contents/KalemAcademyDB/Folders/SayiMakaleleri/~contents/KZ22XMH6SRFX8JGG/10-23863kalem-2020-148.pdf Erişim tarihi ve saati: 19.03.2021 13:00

- https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/ekip-calismasi-tutumlari-olcegi-toad.pdf Erişim tarihi ve saati: 20.03.2021 15:00
- https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=XjJZBwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=special+education&ots=7xWTZXwGBl&sig=57R2IgIE9vSFCS_2HrtU2NgCy8E&redir_esc=y#v=onepage&q=special%20education&f=false Erişim tarihi ve saati: 12.03.2021 18:00
- https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/159200 Erişim tarihi ve saati: 24.03.2021 11:00
- https://www.researchgate.net/profile/Nilguen_Ulutasdemir/publication/311512398_Engelli_Cocuklarin_Egitimi_Education_of_Disabled_Children/links/5849d6c308ae5038263d8ac6/Engelli-Cocuklarin-Egitimi-Education-of-Disabled-Children.pdf Erişim tarihi ve saati: 21.03.2021 10:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159220 Erişim tarihi ve saati: 18.03.2021 13:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159209 Erişim tarihi ve saati: 26.03.2021 17:00
- https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/08/20030827.htm Erişim tarihi ve saati: 15.03.2021 17:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159199 Erişim tarihi ve saati: 27.03.2021 17:00
- https://www.unicef.org/turkey/nitelikli-kapsay%C4%B1c%C4%B1-e%C4%9Fitim Erişim tarihi ve saati: 24.03.2021 12:00
- http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/handle/11499/35139 Erişim tarihi ve saati: 12.03.2021 11:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/497722 Erişim tarihi ve saati: 02.03.2021 16:00
- https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423875308.pdf Erişim tarihi ve saati: 2.03.2021 15:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/493342 Erişim tarihi ve saati: 22.03.2021 11:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159177 Erişim tarihi ve saati: 20.03.2021 12:00
- https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5378&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 Erişim tarihi ve saati: 27.03.2021 15:00
- https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm Erişim tarihi ve saati: 17.03.2021 19:00
- https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7217.pdf Erişim tarihi ve saati: 29.03.2021 15:00
- http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64 Erişim tarihi ve saati: 16.03.2021 14:00
- http://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2007-2008/icerik/72 Erişim tarihi ve saati: 15.03.2021 18:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/17142 Erişim tarihi ve saati: 18.03.2021 11:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/207433 Erişim tarihi ve saati: 02.04.2021 14:00
- https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18192.pdf Erişim tarihi ve saati: 02.0.2021 18:00
- https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5580.pdf Erişim tarihi ve saati: 05.04.2021 09:00
- https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707-2.htm Erişim tarihi ve saati: 05.04.2021 10:00
- https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/5632/gorme-engelli-cocuklar-aile-egitim-rehberi-link-indirmek-icin-tiklayiniz.pdf Erişim tarihi ve saati: 01.04.2021 18:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/388682 Erişim tarihi ve saati: 06.04.2021 11:00
- https://avesis.gazi.edu.tr/cemaslan/indir?languageCode=tr Erişim tarihi ve saati: 06.04.2021 13:00

- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159277 Erişim tarihi ve saati: 03.04.2021 14:00
- http://www.turkpsikiyatri.com/PDF/C22S2/77-82.pdf Erişim tarihi ve saati: 08.04.2021 13:00
- https://www.researchgate.net/publication/327994195_Ankara_il_merkezinde_2-10_yas_arasinda_gorme_yetersizligine_sahip_olan_cocuklarin_demografik_tanilanma_egitimsel_ve_aile_destek_ozelliklerinin_incelenmesi Erişim tarihi ve saati: 09.04.2021 18:00
- https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2020/12/09/Pusulacik_.pdf Erişim tarihi ve saati: 12.04.2021 14:00
- https://orgm.meb.gov.tr/www/gorme-engellilere-okuma-yazma-ogretim-kilavuzu-kitabinin-basimi-yapildi/icerik/492 Erişim tarihi ve saati: 11.04.2021 13:00
- https://www.researchgate.net/publication/326468725_Isitme_ve_gorme_yetersizligi_olan_cocuklarin_egitimi Erişim tarihi ve saati: 12.04.2021 13:00
- https://docplayer.biz.tr/4142045-Gorme-engellilerde-erken-cocukluk-ozel-egitimi-sorunlar-ve-cozumler.html Erişim tarihi ve saati: 09.04.2021 17:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/456620 Erişim tarihi ve saati: 08.04.2021 17:00
- http://www.adjournal.net/articles/71/717.pdf Erişim tarihi ve saati: 13.04.2021 18:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/04115235_meslekieitimdebtnletirmeuygulamalar.pdf Erişim tarihi ve saati: 16.04.2021 11:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159124 Erişim tarihi ve saati: 16.04.2021 13:00
- https://www.academia.edu/7508845/ANADOLU_%C3%9CN%C4%B0VERS%C4%B0TES%C4%B0_A%C3%87IK%C3%96GRET%C4%B0M_FAK%C3%9CLTES%C4%B0 Erişim tarihi ve saati: 15.04.2021 13:00
- http://orgm.meb.gov.tr/kitaplar/gorme_guclugu_kit_okul_oncesi.pdf Erişim tarihi ve saati: 16.04.2021 17:00
- https://www.engelsizbilisim.org/wp-content/uploads/EngelsizBilisim2019Kitabi.pdf Erişim tarihi ve saati: 13.04.2021 10:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/327361 Erişim tarihi ve saati: 10.04.2021 17:00
- https://dergipark.org.tr/en/pub/bozoktip/issue/3793/50712 Erişim tarihi ve saati: 18.04.2021 11:00
- http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/4979/makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y Erişim tarihi ve saati: 12.04.2021 12:00
- https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59451/85415 Erişim tarihi ve saati: 13.04.2021 13:00
- https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhV-YmCxNvH7rnmyX_D0clixG4z4Ba6Xa3J8N1k8ykmvNVo3boVrRbyuRzsXPcFoiAvPZFazuKAeBNHKa2hho-B23IWHPd0TGVE8m5aT4DUILAX4-jM1_ifYSqeS16anx16ZOGoPeDN5JS6mKVe5iP06sHyI_u-svOKrkd-D4E-fBU-KgCkx6Q7D0e8925kQ0mw9nXQzlNVP1M=&contentType=application/pdf Erişim tarihi ve saati: 15.04.2021 17:00
- https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/11035/249464.pdf?sequence=1&isAllowed=y Erişim tarihi ve saati: 20.04.2021 10:00
- https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/304808 Erişim tarihi ve saati: 21.04.2021 17:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/714541 Erişim tarihi ve saati: 22.04.2021 12:00
- https://dergipark.org.tr/en/pub/pediatri/issue/51115/666237 Erişim tarihi ve saati: 18.04.2021 13:00

- https://dergipark.org.tr/en/pub/uead/article/455509 Erişim tarihi ve saati: 20.04.2021 09:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/802687 Erişim tarihi ve saati: 24.04.2021 10:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/15158 Erişim tarihi ve saati: 26.04.2021 12:00
- https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/1519/zihinsel-engelli-cocuklar.pdf Erişim tarihi ve saati: 25.04.2021 15:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/25221 Erişim tarihi ve saati: 21.04.2021 17:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/555928 Erişim tarihi ve saati: 22.04.2021 19:00
- https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=fYYXLaas-AiBNBrZkr86VA&no=E5xRfyi86SOfE-5dH975yOA Erişim tarihi ve saati: 18.04.2021 15:00
- https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1701946 Erişim tarihi ve saati: 27.04.2021 17:00
- https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1019089 Erişim tarihi ve saati: 21.04.2021 14:00
- https://www.perinataldergi.com/Files/Archive/tr-TR/Articles/PD-1993001208.pdf Erişim tarihi ve saati: 28.04.2021 11:00
- https://www.ttb.org.tr/STED/sted0403/kistik_fibrozis.pdf Erişim tarihi ve saati: 24.04.2021 18:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/686168 Erişim tarihi ve saati: 19.04.2021 14:00
- http://guncel.tgv.org.tr/journal/36/pdf/100006.pdf Erişim tarihi ve saati: 28.04.2021 18:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/559592 Erişim tarihi ve saati: 26.04.2021 09:00
- 1https://www.ftrdergisi.com/uploads/pdf/pdf_3963.pdf Erişim tarihi ve saati: 28.04.2021 10:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/893530 Erişim tarihi ve saati: 25.04.2021 12:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1129339 Erişim tarihi ve saati: 27.04.2021 13:00
- https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/42250/istatistik-bulteni-2020-mart.pdf Erişim tarihi ve saati: 30.04.2021 14:00
- https://ailevecalisma.gov.tr/media/5616/otizm-spektrum-bozuklugu-kitabi-2016-indirmek-icin-tiklayiniz.pdf Erişim tarihi ve saati: 27.04.2021 18:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198284 Erişim tarihi ve saati: 23.07.2021 14:30
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/326759 Erişim tarihi ve saati: 15.04.2021 14:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/321253 Erişim tarihi ve saati: 29.04.2021 11:00
- https://www.tohumotizm.org.tr/wp-content/uploads/2018/10/tosboe2017.pdf Erişim tarihi ve saati: 12.04.2021 10:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/04010347_yaygngeliimselbozukluklardestekeitim-program.pdf Erişim tarihi ve saati: 01.05.2021 11:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_07/27112647_mebozelegitimsinifi.pdf Erişim tarihi ve saati: 01.05.2021 12:00
- https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf Erişim tarihi ve saati: 05.05.2021 16:00
- https://ders.eba.gov.tr/ders/redirectContent.jsp?resourceId=955b5e3b35a0579435c75f834ed1232d&resourceType=1&resourceLocation=2 Erişim tarihi ve saati: 02.05.2021 17:00

- https://www.tohumotizm.org.tr/wp-content/uploads/2019/07/Otizm-Spektrum-Bozuklugu-El-Kitabi.pdf Erişim tarihi ve saati: 02.05.2021 19:00
- https://www.tohumotizm.org.tr/wp-content/uploads/2018/06/Saglik-Bakanligi-Otizm-Platformu-Tarama-Projesi-Raporu.pdf Erişim tarihi ve saati: 07.05.2021 12:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159174 Erişim tarihi ve saati: 09.05.2021 13:00
- https://orgm.meb.gov.tr/kitaplar/otizimli_cocuk_aile_el_kitab%C4%B1.pdf Erişim tarihi ve saati: 10.05.2021 17:00
- https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ruhsagligi-anasayfa.html Erişim tarihi ve saati: 11.05.2021 17:00
- https://ailevecalisma.gov.tr/media/5617/otizm-spektrum-bozukluklari-aile-bilgilendirme-rehberi-2016-indirmek-icin-tiklayiniz.pdf Erişim tarihi ve saati: 12.05.2021 19:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/392011 Erişim tarihi ve saati: 14.05.2021 13:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/325822 Erişim tarihi ve saati: 11.05.2021 12:00
- http://acikerisim.baskent.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11727/2515/10127452.pdf?sequence=1&isAllowed=y Erişim tarihi ve saati: 16.05.2021 14:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/190628 Erişim tarihi ve saati: 18.05.2021 14:00
- https://docplayer.biz.tr/3175850-Mustafa-elmali-uzman-psikolojik-danisman-mayis-2014-kilis-memet-mustafa-dogan-rehber-ogretmen.html Erişim tarihi ve saati: 20.05.2021 17:00
- http://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11363/2233/624483.pdf?sequence=1&isAllowed=y Erişim tarihi ve saati: 22.05.2021 18:00
- http://www.gefad.gazi.edu.tr/en/download/article-file/462740 Erişim tarihi ve saati: 01.06.2021 16:00
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_11/25034903_zelyeteneklibireylerineitimistratejiveuygulamaklavuzu.pdf Erişim tarihi ve saati: 02.06.2021 09:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1475920 Erişim tarihi ve saati: 05.06.2021 12:00
- https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/613777 Erişim tarihi ve saati: 12.06.2021 13:00
- http://www.ijtase.net/ojs/index.php/IJTASE/article/download/59/73 Erişim tarihi ve saati: 15.06.2021 14:30

GÖRSEL KAYNAKÇA

2040